

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

5. a. 29. 816
70

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1919 ÉS 1920

ÖTVENNEGYEDIK ÉS ÖTVENÖTÖDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1920.

FRANKLIN-TÁRSULAT
BUDAPEST

Az 1919-es évfolyamból hiányzik az 1-3., 5., sz., nem volt pótolható

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1919. és 1920. évfolyamához.

1919. évfolyam.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.	Lap
Sajtószabadság. — Dr. Edvi Illés Károly	1
Bíró és politika.	17
Átalakulás. — Dr. Szűts Miklós	25
Tudomány és politika. — Dr. Móra Zoltán	33
Forradalmi jogalkotás. — Morus Junior	41
Székfoglaló a Magyar Jogászegylet 1919. évi február 23-iki közgyűlésén. — Dr. Szladits Károly	65
Justitia regnorum fundamentum. — Szűts Miklós	89
Jogot! — Dr. Löw Loránt	90
Droit au travail. — Dr. Szűts Miklós	121
Karácsony, 1919.	129

Szemle.

A háborúért bűnösök felelősségrevonása	31
A háborúért való felelősségről szóló néptörvény	78

II. Magánjog.

Cikkek.

Házassági kérdések. — Dr. Lóday István	9, 18
Szabad-e még Magyarországon az ingatlanforgalom. — Dr. Erdélyi Gyula	21
Az egyesületi néptörvény magánjogi tartalma. — Dr. Almási Antal	49
Szemelvények a magyar Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából. — Dr. Plopu György	51, 82
Jelzálogjogunk újjáalkotása. — Dr. Engel Gyula	53
Egy vitás elvi kérdés a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendeletben. — Dr. Rónai Sándor	60
Szabad-e már Magyarországon az ingatlanforgalom? — Dr. Erdélyi Gyula	61
A földbirtok reformja. — Dr. Löw Loránt	66
Jogbizonytalanság. — Dr. Reitzer Béla	75, 85
Vétélármérséklés és elállás ingatlanvétel esetén. — Dr. Basch Loránt	77
A házasságbontható perit vétkesség kérdése. — Dr. Révay Bódog	84

Szemle.

Rendelet a házassági akadályok alól való felmentésekről és a gyermekek törvényesítéséről	15
Polgári jogi reformok. B. II.	15
III.	38
IV.	63
Rendelet a gazdatisztek és erdőtisztek szolgálati viszonya tárgyában	32
A «tilos és semmis jogügyletek» és az adótól való menekülés megállításáról szóló törvény. — T.	37
Rendelet a hadból visszatértek moratóriumos bérhátralékainak fizetéséről	48
Rendelet a közfogyasztásra rendelt élelmiszer-élvezeti cikkek kényszereladásának korlátozásáról szóló rendelet hatályának meghosszabbításáról	48
Rendelet az ingatlanok vételárának leszállításáról	71
A pénztartozások szabályozása. — unt.	104
A saft bérbeadójának jogi minősége	112
Háborús költségemelés megosztása	126
illetéktelen egyén által tett ígéret	127

III. Kereskedelmi, váltó- és csődjog.

Cikkek.

A biztosítási vállalatok engedélyezése. — Dr. Gold Simon	3
A részvénytársaságok szabad költözködési joga. — Dr. Mautner Dezső	5
Nyugdíjgyeletek jogalanyisága. — Dr. Rónai Sándor	5
Megjegyzések a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendelethez. — Dr. Rapoch Géza	36
Az ellenséges külföldön fizetendő váltókról és egyéb papirokról. — Dr. Siehmann Frigyes	34, 45
Törvénytervezet a biztosítási magánvállalatokról. — Dr. Kutasi Elemér	59
Kit terhelnek a pénzintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek? — Dr. Forbáth Tivadar	93
Kit terhelnek a pénzintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek? — Dr. Tihanyi Lajos	118
Külföldi pénzügyekben kirótt tartozás teljesítése. — Dr. Löw Loránt	115
Fizetési késedelem több vételügylet esetén. — Ifj. dr. Nagy Dezső	123
Külföldi pénzügyek fizetése belföldi pénzügyben. — Dr. Kónig Vilmos	133

Szemle.

Rendelet a biztosítási vállalatok engedélyezése tárgyában	7
A váltókra, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre vonatkozó kivételes intézkedések újabb kiegészítése.	7
Moratórium a betéti üzlettel foglalkozó vállalatok egy része számára	23
A biztosítási magánvállalatokról szóló törvényjavaslat	32
Az akkreditálás visszavonásához	111
Foglalkozásváltás és kockázat	112
Teljesítési hely	119
Az ipartörvény 176. §-a és a csődtörvény 145. §-a	120
A szocializált üzemből elvesztett ingóért való felelősség	120
Az elvételre vagy a kockázat mérvére vonatkozó kikötés	126
A közadós beismerése a külön perben	126
Ingó kétszeri eladása. — Árdágítás	126
Megállapodás nélküli utánvételezés	127
«Freibleibend» utáni «impegnó»	135
Teljesítési hely	136
Késedelem az akkreditálásban	136
Külföldi pénzügyekben kirótt tartozás teljesítése	136
A takarmányművekre vonatkozó rendelet értelmezése	136

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

Beváltak-e a népbírák?	
I. Dr. Balázs Emil	10
II. Dr. Borsos Endre	11
III. Dr. Csipkay Andor	11
IV. Dr. Fenes Ferenc	12
V. Dr. Halla Aurél	12
VI. Dr. Hevesi Illés	17
VII. Dr. Matzke Károly	18
VIII. Dr. Werner László	18
IX. Dr. Bálint Andor	27
X. Dr. Liebmán Ernő	27
A 9. számú jogegységi döntvény helyes értelme. — Dr. Borsodi Miklós	14

A lakásrendeletek újabb novellája. — Dr. Fabinyi Tihamér	42
Néhány szó a lakáshivatal ügymenetéről. — Dr. Szőke Sándor	43
Néhány szó a munkaügyi rendelethez. — Reich Péter Kornél	52
A peregyezés megtámadhatósága. — I. Ötömösy Zoltán	103
II. Kovács Marcell	109
Fellebbvitel kizárása a hatáskör kérdésében. — Dr. Kovács Marcell	117
Bíróküldés a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése alapján. — Dr. Kovács Marcell	134

Szemle.

A magyar királyi kincstár jogutódja	7
Az iparhatóság előzetes eljárás munkaadó és munkavállaló közti perekben. — Dr. Kohner Arthur	23
A munkaügyi bíróságok működése. — T.	23
Ankét a lakbérleti rendelet reformjáról	32
Hatáskör egyházi vonatkozású ügyekben. — Dr. Egyed István	38
A közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok elleni követelések bejelentésére szolgáló határidő meghosszabbítása	38
A budapesti ügyvédi kör felterjesztése a megszállással kapcsolatosan foganatosított intézkedésekről és a jogszolgáltatásról	38
A 9. számú jogegységi döntvény. — I. B. M.	39
II. A. K.	39
Új rend a tőzsdebírói perekben	56
Jogfosztás a kishivatalnok hitellejének rovasára. Dr. Reisinger Ferenc	79
A Pp. 51. §. utolsó bekezdése. — Kovács	87
A Pp. és a terminusok. — Dr. Siegler Sándor	87
Bíróküldés (Pp. 51. §.)	104
A laikus elem a jogszolgáltatásban. — Dr. Hetényi József	106
Pör-halasztás. — Judge	111
A proletárdiktatura ideje alatt történt kézbesítés érvényessége	112
A pertől való elállás visszavonása. — P. B.	125
Kiváltságos intézetek árverési kérvényei	126
Keresetleszállítás és fellebbviteli értékhatar	127
Teljes bizonyító erejű magánokirat	127
Hatásköri kérdés	136

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Büntetőjogi szabályaink és a Magyar Népköztársaság. — Dr. Angyal Pál	4, 13, 20, 58
Az árdágító visszaélésekről szóló néptörvény. — Dr. Degré Miklós	57
Strike és büntetőjog. — Dr. Tarnai János	130

Szemle.

A lopás fogalmához. — Tóth Géza	7
Az árdágítás büntetése	47
Az árdágító visszaélések hatályosabb védelméről szóló néptörvény	56
Értekezlet a katonai büntető igazságszolgáltatás reformjáról	63
A közkegyelem gyakorlásáról szóló néptörvény. — A.	63
A büntetőbíró egyéniesítő jogkörének kiterjesztése. — G. Gy.	88
A Kriminálpedagógiai intézet a diktatura alatt	120
A terroristák bűnpere	125

VI. Büntető eljárás.

Cikkek.

A büntetés felfüggesztése jövedéki jogunk szempontjából. — Dr. Ernyei Béla	29
--	----

Szemle.	Lap
Anomaliák a fiatakorúak bírának helyzetében. — <i>Zsoldos Benő</i>	8
A fiatakorúak bírái a népköztársaságban. — <i>Zsoldos Benő</i>	16
A babona szerepe a bűnvádi perben. — <i>Dr. Rónai János</i>	88
A fiatakorúak bírósága a proletárdiktatura alatt. — <i>Dr. Zsoldos Benő</i>	127
A védelem	135

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.	Lap
Az adótól való menekülés meggátolásáról szóló törvény. — <i>Dr. Tihanyi Lajos</i>	35
Párisi tervezet a népek szövetségéről. — <i>Dr. Wittmann Ernő</i>	73, 83, 123

Szemle.	Lap
A volt német császár kiadatása. — <i>H. H.</i>	40
Az adótól való menekülés meggátolásáról szóló törvény módosítása	56
Az adótól való menekülés meggátolásáról szóló törvény szerinti jelentkezési köteleesség	128

VIII. Biróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.	Lap
Bírói vizsga — ügyvédi vizsga. — <i>Dr. Lécsay Árpád</i>	21
A kari bíráskodás kérdéséhez. — <i>Dr. Fazekas Oszkár</i>	75
A bírói és ügyészi status	81
Az ügyvédi inkompatibilitás reformja. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	100, 109
A magyar ügyvédség. — <i>Dr. Fap József</i>	105
A külön status	113

Szemle.	Lap
Teljes bírói függetlenség. — <i>Bubla Ferenc</i>	6
A budapesti ügyvédi kamarai választások	7
Állami kölcsön a hadból visszatért ügyvédeknek	15
A „Bírák és Ügyészek szövetsége” kérdéséhez. — <i>Dr. Stadler Endre</i>	15
Hadviselt ügyvédek országos szövetsége	32
A budapesti ítélőtábla 1918. évi ügyforgalmi és tevékenységi adatai	39
Az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet első ülése	47
A budapesti ügyvédi kör idegen nyelvi tanfolyamai	48
A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése	55
A Kúria elvi jelentőségű határozata az ügyvédi és az ideiglenes adóbiztosi állás összeférhetetlenségéről	56
A háborúból visszatért ügyvédek szervezkedése	56
A hatásköri bíróság 1918. évi ügyforgalma	64
A budapesti ügyvédi kör választmányi ülése	71
Tanfolyam a hadból visszatért jogászok részére	79
Ügyvédek szabadszervezete	87
A bírósági jegyzők és joggyakornokok statusrendezése. — <i>V.</i>	87
Felhívás az elesett vagy hadifogoly ügyvédek hozzátartozóihoz	87
A bíróság és a napi sajtó	103
Az ügyvédi kar helyzete a proletárdiktatura idején	104
A budapesti ügyvédi kamara és a proletárdiktatura	119
A budapesti ügyvédi kör hátralékos tagdíjai	128

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Szemle.	Lap
Az egyesülési és gyűlekezési jogról szóló néptörvény	14
Közigazgatási irodalmi pályázat	39
A király mint tanu. — <i>Zsoldos Benő</i>	48
A pozsonyi egyetem rektorának behörtönzése	54
A Magyar Jogászegylet működése. — <i>A.</i>	55
A Magyar Jogászegylet negyven évi fennállásának évfordulója	62
Sancho Pansa ítélete	64
A Magyar Jogászegylet nemzetközi jogi pályadíja	70
A Magyar Jogászegylet közgyűlése. — <i>A.</i>	70
A Magyar Jogászegylet választmányi ülése	79
A Magyar Jogászegylet működése	86
A Magyar Jogászegylet Baumgarten pályadíja	88

	Lap
A Jogtudományi Közlöny és a proletárdiktatura	102
Nyilatkozat	104
Válasz a nyilatkozatra	120
Dalmady Győző szakirodalmi hagyatéka	127

X. Jogirodalom.

Cikkek.	Lap
Dr. Magyary Géza: Nemzetközi bíráskodás. — <i>Dr. Wittmann Ernő</i>	22

Szemle.	Lap
Magyar jogi író külföldön:	
<i>Dr. Vámbéry Rusztem</i>	47
<i>Dr. Auer György</i>	112
<i>Dr. Hajnal Henrik</i>	128

Könyvek.	Lap
Dr. Kollmann Dezső: Az árdrágításra vonatkozó polgári és katonai büntető jogszabályok	8
Dr. Wittmann Ernő: A nemzetiségek önrendelkezési jogának multjáról és jövőjéről	47
Dr. Kovács Gábor: A közgazdaságtan elemei	47
Dr. Sándorfi Kamill: A munkaügyi bíráskodás	48
Dr. Leopold Elemér és dr. Gergely Ernő: Hogy kell munkaügyi perekben eljárni?	48
Dr. Foltényi Róbert és dr. Hollósy István: A kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyát szabályozó rendeletek. — <i>B.</i>	48
Dr. Leopold Elemér és dr. ifj. Gergely Ernő: Munkaügyi jogszabályok (I. füzet: az 1918. IX. néptörvény)	56
Dr. Radányi László: A háborús kereskedelem megrendszabályozása	64
Dr. Sándorfi Kamill: A munkaügyi bíráskodás	72
Dr. Dushegyi Gyula és dr. Slezák Ferenc: Az új árdrágítótörvény kommentárja	72
Dr. Révész Vilmos: Forradalmi jogalkotás. (A. P.)	87
Dr. Bárdos György: Az árdrágítók elleni néptörvény magyarázata. (II. kiadás)	88

Előadások, felolvasások, vitaesték.	Lap
Dr. Engel Zsigmond: A vagonatlanok jogvédelméről. (Budapesti Ügyvédi Kör)	16
Kovács Marcell: Előadássorozat a Pp.-ről. (Budapesti Ügyvédi Kör)	23
Dr. Fábán Béla: Orosz igazságügyi szervezet és igazságszolgáltatás a bolsevik uralom alatt. (Budapesti Ügyvédi Kör)	39
Dr. Révay Bódog: A hűtlen elhagyás. (Budapesti Ügyvédi Kör)	56
Dr. Ujlaki József: A vagyonadó. (Budapesti Ügyvédi Kör)	63
Dr. Szirtes Artur: Az üzemek szocializálása. (Társadalmi Jogalkotás Orsz. Szövetsége)	72
Dr. Lukács Kornél: Az ügyvédjelöltek kollektív szerződése. (Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége)	72
Dr. Szentirmay Ödön: A magyar nép önrendelkezési joga. (Budapesti Ügyv. Kör)	79
Dr. Balázs Emil, dr. Schön Viktor, Kelen József, Dr. Zilahi László, Bató Endre: Az üzemek szocializálása. (Társadalmi Jogalkotás Országos Szövetsége)	79
Dr. Virágh Gyula: A családjog reformja. (Budapesti Ügyvédi Kör)	87
Dr. Fábán Béla: Oroszország pusztulása a bolsevik uralom alatt	119

Jogi folyóiratok.	Lap
Szerkesztő változás az „Ügyvédek Lapjában”	7
Az adó- és illetékügyi szemle december havi füzet	16
Ügyvédjelöltek Lapja	24
A nagyváradi ügyvédszövetség lapja	64
Az Adó- és Illetékügyi Szemle	64
A Telekkönyv januári száma	64
A Hadviselt Ügyvédek Országos Szövetségének hivatalos lapja	79
A Jogállam november-decemberi füzet	136

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.	Lap
Angol dolgok. — <i>Dr. Tarnai János</i>	122

Szemle.	Lap
Az utolsó háborús esztendő külföldi jogi eseményei. — <i>A.</i>	8
A fiatal orúk inari foglalkoztatásának kérdéséhez. — <i>Zsoldos Benő</i>	24

	Lap
Német tudósok egymás között. — <i>Dr. Bárd József</i>	40
Nagynémet szövetség. — <i>a.</i>	40
A genti egyetem manifestuma. — <i>Dr. Hajnal Henrik</i>	40
A kártérítési felelősség kérdéséhez. — <i>Zsoldos Benő</i>	72
A svájci büntetőtörvénykönyv tervezete. — <i>A.</i>	80
A monarchia felbomlása előtt keletkezett adósságok teljesítése. — <i>d.</i>	128
A börtönügy reformja Németországban	128
Nők mint esküdtbírák Ausztriában	128
A svéd börtönügyi statisztika	136

XII. Személyi közlemények.

Szemle.	Lap
Berinkei Dénes	31
Wittmann Mór	31
Concha Győző. — <i>M. Z.</i>	78
K. Kovács Gyula. — <i>M. Z.</i>	78
Thirring Lajos. — <i>Sz. K.</i>	102
Barna Ignác. — <i>Sz. K.</i>	102
Edvi Illés Károly. — <i>L. A.</i>	102
Kohler József	103
Liszt Ferenc	103
Beck Hugó — <i>L. B.</i>	103
Pap Dávid	125
Kovács Lajos	135
Eugen Huber	136

1920. évfolyam.

I. Általános tárgyú cikkek.	Lap
Cikkek.	Lap
1920	1
A jog pályája. — <i>Szűts Miklós</i>	25
Elizálás-szocializálás?	57
A békeszerződés	81
Jogrend. — <i>Dr. Szűts Miklós</i>	105
Elmélet és gyakorlat a jogban. — <i>Dr. Bárd József</i>	122, 131, 142, 149, 156
Prédikáció a jogelvekről. — <i>Dr. Bárd József</i>	161

Szemle.	Lap
A békekötés	15
A békeszerződés aláírása	79
A jogrend	94
Igazságszolgáltatás és politika	125
A tudományos igazságok	166
Menekülés a bírói pályáról	173
Az igazságszolgáltatás regenerációja	190
Karácsonyi levél a lakáshivatalról	191

II. Magánjog.	Lap
Cikkek.	Lap
A proletárdiktatura gazdasági szerveinek felszámolása a külföldi tőke szempontjából. — <i>Dr. Káldor Gyula</i>	18
A békeszerződés szerzőjogi rendelkezései. — <i>Dr. Szalai Emil</i>	28
Valuta és békeszerződés. — <i>Dr. Könyg Vilmos</i>	33
A szövettartozások kérdése a magyar bírói gyakorlatban! — <i>Judex</i>	44
Az érdek-eszme. — <i>Dr. Reitzer Béla</i>	53
A Kúriának egy elvi határozatához. — <i>Dr. B. Gy.</i>	70
A megszállásból eredő károk megtérítése. — <i>I. Dr. Ötömösy Zoltán</i>	99
II. <i>w. r.</i>	100
Házastársak közti ajándék és közszerzőmény. — <i>Dr. Blau György</i>	101
Hosszú tartamú időszakos szolgáltatások. — <i>Dr. Almási Antal</i>	113
Huzamos szerződések. — <i>Dr. Beck Salamon</i>	130
A gyárban elhelyezett gép jogi helyzete tulajdonjog fenntartása esetén. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	139
Kódex helyett döntvénytár? — <i>D. Blau György</i>	146, 165, 171
Szerződések válságokozta változásai. — <i>Dr. Almási Antal</i>	178
A késedelmes adós jogi helyzete és a 9331. 920. M. E. sz. (fa-) rendelet. — <i>Dr. Hetényi József</i>	180
Ellenséges tartozások rendezése a trianoni szerződésben. — <i>Dr. Berinkei Dénes</i>	185
Ingtalanjogunk újabb szabályai. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	188

Szemle.	Lap
Fürdőtulajdonosok, kávéházak s hasonló természeti üzemek tulajdonosainak felelőssége	15
A telekkönyvi rendtartás 51. §-ának értelmezése. — <i>ö.</i>	16
A turpis causa fogalmához	39

Közösség meg	szüntetése a tulajdonos	Lap
kárával		40
Özvegyi jog elvesztése érdemtelenség okából		46
Váloperek statisztikája		47
Felelősség a szállodában elveszett podgyászért		48
A megajándékozott fél özvegyének hálátlan-sága		55
Após által a vőnek adott pénzbeli szolgáltatás		55
Idegen pályán folytatott vasúti üzemből be-következett károsodás		55
Lemondás a baleseti kártérítésről. — Kár-megosztás		56
Eljegyzés felbontásának következményei		63
Kályhaállítási kötelezettség a központi fűtés elmaradása folytán		63
Kezességvállalásért kikötött jutalék		64
A fürdők, kávéházak s hasonló üzemek tulaj-donosainak kártérítési felelőssége		71
Vétkeesség kimondása a bontóperben		72
A végrendelet indokának megdőlte		72
Közösség megszüntetése iránti ajánlat köte-lező ereje		72
Baleseti kártérítés		80
A proletárdiktatura alatt felbontott házasság		96
Haszonbérlet megszüntetésének következménye		96
A házasság vétkes cselekedetének megbocsá-tása		96
Bontókereset elévülése és háborús akadály		104
Végrendeleti végrehajtó perbevonása		104
Szocializált üzemek egymásközi követelése		111
Közhivatal fogalmához		119
A baleseti kártérítés iránti kereset elévülése		119
Épületfenntartási kötelezettség a haszonbér-leti szerződésben. — Megtévesztés		120
Feljelentéssel okozott kár megtérítése		120
Visszavásárlási jog		120
Haszonélvezetre bekebelezett bérleti jog		126
Öröklés útján beálló konfuzió a dolog tulaj-donosa és a jogosulatlan eladó személyében		127
Özvegyi jogra érdemtelenség		127
Az objektív felelősség kérdéséhez		127
A telekkönyvi rendtartás 156. §-ához		127
Nagykorúságot színelő kiskorú ügyletei		127
A jászkun statutum magyarázatához		128
Vételi előszerződés		128
Baleseti kártérítés		128
Kártérítés a lakáshivatal okozta kárért. (Ügy-vedői körökből.)		135
A haszonélvező által fizetett töketörlesztési részletek		136
Közszolgálati alkalmazottak tartozásainak rendezése. — d. — r. —		151
A kiskorú gyermekek tulajdonát képező ingók használata		160
A Magyar Jogászegylet magánjogi szakosz-tályának alakuló ülése. — tszk. —		174
Vasárnapi és magánjogi lejárati. — Jog-vesztési kikötés értelmezése. — Eladott ingatlanra bekebelezett életjáradék		176
Balesetbiztosítás		176
Ingatlan adásvételéről készített okirat kel-lékei		176
Baleseti járadék megítélésének előfeltétele		176
A második feleség özvegyi joga		176
A relativ bontó ok mérlegelése. — Törvényes hitbér		176
Fehér pénzben teljesített fizetés		182
Birtokszerzés ellenségtől kapott katonai fel-szerelésen		183
Sértő tartalmú sírfelirat		183
Az anyának a gyermeknevelés körüli vétke-sége		183
Vis major és haszonbérrelengedés		183
A férj joga a kiházásitási és háztartási tár-gyakhoz		183
Nem halálesetre szóló intézkedés		183
Baleseti kártérítés		183
Házastársak közötti vagyonszétválás meg-szüntetése		184
Baleseti kártérítés		184
A pénz értékesítésének kötelemmódosító hatása		192

III. Kereskedelmi váltó- és csődjog.

Cikkek.

Külföldi pénzben kifejezett tartozás tel-jositése. — Dr. Siechermann Frigyes	12, 20
Külföldi pénzben kifejezett tartozás tel-jositése. — Dr. Kohner Artur	14
A «visszavonhatatlan» accreditiva. — Dr. Teller Miksa	134
Külföldi részvénytársaságok. — Dr. Könyg Vilmos	153
A «fehér» pénzben teljesített fizetés megtá-madásáról. — Dr. Löw Tibor	154
A megszállt területek lakosainak koronatar-tozásai. — Dr. Siechermann Frigyes	156
Az önálló megbízott. — Dr. Meszlény Artur	189

Szemle.

A vasút értesítési kötelessége	7
Fuvarozási szerződés és gazdasági lehetet-lenülés	7
A fehér pénz kérdéséhez. — Dr. P. B.	7
A második fehér pénz-rendelet. — T. M.	22
Podgyászban levő ezüst tárgyak be nem val-lása	23
A vasút kamatfizetési kötelezettsége	24
A külföldi biztosító-vállalatok jogi helyzeté-nek szabályozása	24
Cégbíróság kijelölése	32
Jus variandi	32
Igazgatósági tagságról való lemondás	32
Tűzbiztosítás és tartós üzemszünetelés	32
Meghatalmazás átruházásából származó fele-lősség	32
A késedelmes vevővel szemben gyakorolható jogok	39
Arminimáló rendelet visszaható ereje	39
Mulasztás az akkreditálás foganatosítása körül	39
Teljesítési vagy rendeltetési hely	40
A vasút vétkeessége az árú elhurcolása körül	40
Élő állatok fuvarozásával járó veszély	40
Chomage-biztosítás díjának felemelése	40
Szavatosság a költővel átruházásából	46
Milyen koronát kell fizetni? — i.	46
Balesetbiztosítási szerződésben körülírt tel-jes munkaképtelenség	47
Üzleti alkalmazott által elkövetett betörés	47
A szakbecsű kötelező ereje	47
Jogvesztést eredményező hallgatás	47
Hadbavonulás kihatása a szolgálati viszonyra	47
Kártérítési kötelezettség terjedelme a veszé-lyes üzemből kifolyólag	47
Ártatlansági bizonyítvány és elévülés	47
Foglaló vagy vételárrejtés	47
A biztosítási feltételeket enyhítő üzleti gya-korlat. — Igazolási kérelemhez hozzájá-rulás	55
Kártérítés az 1915. XIX. tc. alapján	55
Árúdíjzabás értelmezése	55
Kereskedelmi meghatalmazott jogköre	55
Húskereskedelmi szokás	56
Fizetési késedelem kihatása az utóbb esedé-kes részletszállításokra	56
Értesítési kötelesség elmulasztása. — Vagy-lagos kötelem	72
Zártfajú árú eladása	72
Jus variandi. — Árkülönböztetési irányuló idő-pont. — Felülvizsgálati bíróság ténymeg-állapítása	72
Törvénnyel ellenkező biztosítási feltételek	72
Utólagos teljesítési határidő	80
Váltóbirtokos rosszhiszeműsége	80
Közszükségleti cikk nem szállítása esetén követelhető árkülönböztet	88
A törvény visszaható erejének kérdése. — d.	95
Biztonság hiánya miatti visszkéretet előfel-tételei	96
Értesítés a minőségi hiányról. — Rendelte-tési hely	96
Gazdasági lehetetlenülés	96
Biztosítási visszkéretet	104
A betörés ellen biztosított fél gondatlansága	104
Felelősség az alkalmazott által okozott kárért	104
Az árúnak könnyen pótolható hiányai	104
Fizetések megszüntetése	104
Nyilatkozási kötelesség elmulasztása	104
Börügyleteket hatálytalanító rendelet	111
A «freibleibend» szó értelmezéséhez	111
Lánckereskedelem	112
Háború tartamára felfüggesztett teljesítés	112
Vétélből származó jogok átruházása és a vétel utólagos stornírozása	112
Magánjogi család. — Igazolásba beleegyezés	119
Fizetési késedelem kihatása az utóbb esedé-kes szállításokra	119
Segéd vizsgálati fogsága és főnök csődbe-jutása	120
A fehér pénzben eszközölt befizetések és a pénzintézetek	120
Fix-ügylet és utólagos teljesítési határidő	126
Közkereseti társaság megállapítása	126
Szerződés létrejöttének jogellenes megghiusí-tása	126
Váltókért vállalt köztörvényi kezesség	127
Vasúti állomás fogalma	127
Késedelemről eredő kár maximalása	127
Változás a főnök személyében	127
A kezesség elleni jogok külön átruházása	128
Beszámítás az engedménnyel szemben	128
Nyugdíj elvesztése új állás elfoglalása folytán	136
Melyik pénzben igényelheti a cseh-szlo-vák vevő a vételár visszafizetését?	151
Veszélyviselés kérdése a borrendelet szem-pontjából	151
Vevőkésedelem és veszélyviselés	151
Árdrágítás és vételárrelőleg	152
Az 1916. IX. tc. által megkívánt «hiva-	

tásszerű foglalkozás» hiányának megállá-pítása	152
Az árdrágítási törvénynek külföldi kereske-dőre alkalmazása	152
A 4375/1919. M. E. sz. borrendelet értelme-zéséhez	159
A közkereseti társaság feloszlata iránti per	160
A meghatalmazás túllépéséhez	160
Pénzintézet felelőssége az ellenséges külföl-dön kezelt értékpapírokért	160
Kölcsönzásokért kártérítés	160
Fizetésmegszüntetés ismérvei	160
Részvényelővételi jog gyakorlását közvetítő pénzintézet felelőssége	160
A keresk. törv. 348. §-a szerinti «metaláni kár»	168
Rendelet a váltókra, kereskedelmi utalvá-nyokra és közraktári jegyekre vonatkozó kivételes intézkedések tárgyában. — s. f.	175
Vasutak egyetemleges felelőssége	176
Ügyvezető igazgató felmondási ideje	176
A biztosítási szerződésből származó igények elévülése	176
A ker. törv. 43. §-ához	176
Jus variandi	183
Árverésen vett árú minőségi hiánya	183
Az árdrágítás fogalmához	183
A vasút elleni kártérítési követelésről való előzetes lemondás	183
Versenytilalom és tisztességtelen verseny	184
Szerződéstől eltérő gyakorlat befolyása a vasút kártérítési kötelezettségére	184
Pénzfelülbélyegzési vitás kérdés	184
A rendelkezésre bocsátás hatályossága	192
Hamis csekk beváltása	192

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

Az új lakástügyi rendelet (1552/1920. M. E.). Dr. Borsodi Miklós	36
A lakástügyi jogszolgáltatás. I. Dr. Petrik Aladár	43
II. Dr. Borsodi Miklós	44
A lakástügyekben követendő eljárás szabályo-zása tárgyában kibocsátott rendelet? — Dr. Hetényi József	60, 77, 86
A polgári eljárás reformja. — Judex	73
A törvényszéki egyesbíráskodás. — Dr. Fodor Armin	89
A polgári perrend sorsa. — Olchváry Zoltán	91
A Pp. egyszerűsítése folytán előállott hely-zetről. — Dr. Oswald István	97
A polgári perrendtartás egyszerűsítése. — Alföldy Fde	106, 114
Osztó ítélet. — Dr. Beck Salamon	154
A munkügyi bíróságok érvénytelen határo-zatai. — u.	181

Szemle.

Választott bírósági kikötés	7
A perfüggőség kérdése	7
A «ténybeli következtetés» fogalmához	7
Tőzsdebíróvási hatáskör	16
A fellebbezési tárgyalás elmulasztása	16
Keresetváltogatás vagy új kereset	16
A pergátló kifogás tényállásának jogereje	16
A munkásbiztosítási bíráskodás új szervezete	22
Polgári perút a tagsági jog kérdésében	23
Lemondás a választott bírósági ítélet érvény-telenítéséről	23
Az indokolás anyagi jogereje	23
A követelés igénylőjének perbehívása	23
Hosszú terminusok	39
Követelhető-e perköltségbiztosíték osztrák állampolgártól?	39
Közbenszóló ítélet régi rendes perben. — d.	46
A járásbíróvási értékhatár felemelése. — I. Dr. K. V.	63
II.	63
A lakástügyi jogszolgáltatás	63
Az értékhatár felemelése	71
Bíróküldési esetek	72
A Pp. módosítása. — Judge	79
A lakbérérmelő rendelethez. — Dr. Petrik Aladár	95
A perfelfüggesztés kérdéséhez. — d.	96
Visszahelyezési kereset a tanácsköztársasági szervek határozatán alapuló foglalással szemben	96
Felperesség a holtaknyilvánítási és a tör-vénység megtámadása iránti eljárásban	119
Nyílt kérdés az árdrágító visszaélésekről szóló törvény tekintetében. — Civilista	119
Bemutatóra szóló betéti könyv és megállá-pítási kereset	120
Az előkészítő irat a járásbíróvási eljárásban	136
Keresethatósági jog vagy perképesség	183
A «nem peres eljárás» fogalmához	184

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Strike és büntetőjog. — Dr. Tarnai János	2, 10
Glosszák a büntetőtörvénysszék 1918. évi statisztikai tabelláihoz. — poldári dr. Kovács Lajos	5
Kriminológia és pszichoanalízis. — Dr. Dukcs Géza	30
Lánckereskedők és árdrágítók. — Vargha Ferenc	49, 58, 67, 75, 81
A sajtószabadság felé. — Dr. Tarnai János	169

Szemle.

A gyermekház	45
A botbüntetés	103
Az elrettentés és a botbüntetés	135
A büntetőjogi értékhatár. — Dr. Kruk Elemér	150

VI. Bűnvádi eljárás.

Cikkek.

A védelem sérelmei a gyorsított eljárásban. — Dr. Darvai János	34
A védő és védelem. — Dr. Darvai János	84
Az igazságszolgáltatás bolsevik bűnperekben. — Dr. Darvai János	116
A védelem.	
I. Dr. Pap József	137
II. Pollák Illés	138
III. Friedmann Bernát	138
Katonai és polgári büntetőbírói ítélezése ugyanabban az ügyben. — Dr. Mendelényi László	140
Törvényes-e a népbiztosok perében alkalmazott gyorsított bűnvádi eljárás. — Egy jogtandár	162

Szemle.

A perorvoslat alkonya	87
A fiatalok bírósága. — Zsoldos Benő	126
Az iratok megtekintésének joga a bűnper alatt. (Bp. 63. §-a.) — Zsoldos Benő	168

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

Nemzetgyűlés—országgyűlés? — Dr. Kmety Károly	9
Népszavazást! — Dr. Fgyed István	17
Az állampolgárság a békeszerződésben. — Dr. Gündisch Guido	28
Valuta és békeszerződés. — Dr. Köny Vilmos	33
A kormányzóság intézménye s hatásköre. — Dr. Marcali Henrik	41
Kázus a „kötelező” szavazás körül. — Dr. Kmety Károly	66
A nem-szavazók büntetendősége. — Dr. Kovács Andor	92
A közrendesetről. — Némethy Ferenc	108
Az adóssalásról szóló törvényjavaslat bírálata. — Dr. Nádas László	129
A vagyonátruházási ügyekről szóló új törvény. — Dr. Nádas László	170
Ellenséges tartozások rendezése a trianoni szerződésben. — Dr. Berinkei Dénes	185

VIII. Bírói ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Reformtervezet a bírói szervezetről. — Alföldy Éde	50
A bírák helyzetéről. — Soriz	106
A bírói status. — Dr. Vámbéry Rusztem	121
Igazságügyi szervezet. — Ludvig Rezső	125

Szemle.

A budapesti ügyvédi kamara tisztújítása	15
A szegényvédői és pártfogó ügyvédi költségek bejelentése	15
Numerus clausus a felső oktatásban	31
Az ügyvédek elleni fegyelmi eljárás a prolektárdiktatura alatti magatartás miatt	39
Az ügyvédi munkadíjak felemelése	56
A budapesti ügyvédi kamara és a békeszerződés	88
A budapesti ügyvédi kamara évi jelentése	103
Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület közgyűlése	103
A budapesti ügyvédi kamara közgyűlése	110
A budapesti ügyvédi kamara a bírák helyzetéről	111
Az ügyvédi fegyelmi vétség fogalmához	112
A budapesti ügyvédi kamara a garázdálkodásokról	135

Az ügyvédi tanács kinevezése	144
A bírói és ügyészi statusról szóló 1920. XX. t-cikk	145
A bírói tekintély	151
A debreczeni bíróságok ügyvédi díjszabása. — d-r.	140
A Kúria ügyvédi tanácsának legújabb gyakorlatáról	159
Költségviselés felmondási perekben. — Dr. Trebits Herbert	159
Az ügyvédi pálya túlszűfolttsága	182
Az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjintézet kezelési pótléka	182

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Szemle.

A Magyar Jogászegylet tisztújítása	55
A Közigazgatási Döntvénytár új szerkesztője	79
Pályázat jogakadémiai tanszékre	104
Egy régi árdrágítás elleni törvény	110
Irodalmi adat a kötlevel-engedményezés kérdéséhez	126
A Magyar ügyvédek budapesti beszerző és fogyasztási szövetkezete közgyűlése	144
Külföldi Magyarorság címen új lap	184
A magyar ügyvédek budapesti beszerző és fogyasztási szövetkezetének ruhaosztálya	184

X. Jogirodalom.

Cikkek.

Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve. (Harmadik kiadás, I. kötet, 1. füzet.) — Dr. Tarnai János	54
Dr. Révay Bódog: Az elhagyásos per. — Dr. Virágh Gyula	93

Szemle.

Magyar jogi író külföldön: — Dr. Hagnal Henrik	47
Dr. Auer György	192

Könyvek.

Angyal Pál: Büntetőjogi tankönyv harmadik kiadás, első kötet, első füzet	15
Dr. Sándorfi Kamill: A világháborúban eltűntek holtaknyilvántartására vonatkozó szabályok	23
Gál Dezső: A háborúban eltűntek holtaknyilvántartásáról szóló rendelet magyarázata	32
Dr. Dushgyi Gyula: Az árdrágító visszaélések hatályosabb megkorlátozásáról szóló 1919. évi XII. néptörvény kommentárja	32
Dr. Molnár Kálmán: A jogfolytonosság követelményei	40
Dr. Auer Pál: A párisi népszövetség	48
Dr. Gaár Vilmos és dr. Polyák Béla: A haszonberek felemeléséről intézkedő 820/1920. M. E. sz. rendelet magyarázata	56
Dr. Foltényi Róbert és dr. Hollóssy István: A kereskedősegédek és magánalkalmazottak szolgálati viszonyait rendező rendelet	56
Dr. Gaár Jenő és dr. Ribáry Géza: Az alkalmazottak jogviszonyai	56
Dr. Földvári Béla: A magyar ügyvédség és a magyar közélet. — T. M.	79
Fabinyi Tihamér: Az érvényben levő lakásrendeletek gyűjteménye	80
Kovács Marcell: Perjogi gyakorlat jegyzetkkel	88
Dr. Révay Bódog: Az elhagyásos per	88
Dr. Angyal Pál: Anyagi büntetőjogi tankönyv. (III. kiadás, I. kötet, 2. füzet.)	112
Vargha Ferenc: Lánckereskedők és árdrágítók	112
Dr. Vargha Ferenc: Az igazgatás pszichológiája	112
Dr. Révay Bódog: A hűtlen elhagyás. — I. K.	119
Dr. Foltényi Róbert: Az árdrágító visszaélésekről szóló törvény	120
Mult és jövő. (Ford. dr. Wildner Ödön)	126
Dr. Klug Emil: A német-osztrák, a cseh és a németbirodalmi egyszerű nagy vagyonaadó és vagyonszaporulati adóról	152
Magyarország pénzügyi helyzetéről tartott ankét anyaga könyvalakban	120
Dr. Földvári Béla: A főrendiház reformjáról	152
Dr. Szöllősy Oszkár: A magyar börtönügy vázlata	152
Dr. Pongrácz Jenő: A törvénykezési illetékek	152
Sántha Ernő és Csépai Jenő: Az 1920. évi adónovella	152
Rogayk Ernő, dr. Sipos Miklós, dr. Schmidt Sándor és dr. Krämer József: A háborús adótörvények	152
Dr. Móricz Miklós: Ordo	175
Dr. Bárd József: Elmélet és gyakorlat a jogban. (Különlenyomat a Jogt. Közönyből)	184
Dr. Szemethy Károly: A m. kir. Kúria tel-	

Jos-ülési és jogegységi határozatai polgári és büntető ügyekben	192
---	-----

Előadások, felolvasások, vitaesték.

Dr. Fábán Béla: Az orosz kérdés nemzetközi vonatkozásai. (Budapesti Ügyvédi Kör)	45
Dr. Juhász Andor: Igazságszolgáltatásunk helyzete. (Budapesti Ügyvédi Kör)	71
Sebess Dénes: A földbirtokreform törvényjavaslata. (Magyar Jogászegylet)	79
Isaak Gyula: Az árdrágításról. (Magyar Jogászegylet büntetőjogi szakosztálya)	79
Dr. Fodor Ármán: Polgári törvényhozásonk legújabb reformjáról. (Budapesti Ügyvédi Kör)	79
Weis István és Vadnay Tibor: A közigazgatási reform. (Magyar Jogászegylet)	88
Dr. Kunca Ödön: A szövetkezeti reform. (Magyar Jogászegylet hiteljogi szakosztálya)	88
Dr. Gündisch Guido: A nemzetiségi védelem új jogintézménye. (Budapesti Ügyvédi Kör)	94
A Budapesti Ügyvédi Kör előadássorozata	160
Dr. Kollár László, dr. Sebess Dénes, Olchváry Zoltán, dr. Pap József: A földbirtokreformról szóló törvényjavaslat. (Magyar Jogászegylet)	167
Dr. Elischer Vilmos, dr. Pap József, dr. Vincenzi Gusztáv: Az ügyvédi kamarai bíráskodás javaslata. (Magyar Jogászegylet perjogi és igazságügyi szervezeti szakosztálya)	175
Dr. Siehmann Frigyes: A joggyűletekről (Magyar Jogászegyletnek a békeszerződés magánjogi rendelkezéseiről rendezett előadás sorozata)	191

Jogi folyóiratok.

Magyar Jogi Szemle	6
Az „Adó” pénzügyi folyóirat	8
A Jogállam januári füzet	8
A Jogállam februári füzet	32
A Magyar Jogi Szemle februári füzet	32
„Az Adó. — Adó- és Illetékügyi Szemle”	40
A Jogállam márciusi füzet	56
A Jogállam áprilisi füzet	64
A Jogállam májusi füzet	80
A Jogállam júniusi füzet	104
A Jogállam	136
A Jogállam szeptemberi füzet	152
A Jogállam októberi füzet	168
A Jogállam novemberi füzet	176
A Jogállam decemberi füzet	184

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

Angol dolgok. — Dr. Tarnai János	26
----------------------------------	----

Szemle.

A német jog reformja	8
Büntetőjogi reformok Angliában	24
Túlvilági szerzői jog. — Sz. E.	40
Az International law association kongresszusa	48
A nemzetközi összeköttetések helyreállítása	48
Egy németalföldi válóper	48
Az egyes-bírói értékhatár felemelése Ausztriában	64
Az osztrák bűnvádi perrendtartás reformja	64
A szerencsejáték üldözése Ausztriában	80
Köteles-e a szállító baksist fizetni?	104
Az osztrák bírák helyzete	112
Osztrák és cseh valutajogi kérdések	112
Német egyesület a jogi ismeretek nemzetközi közvetítésére	136
Német valuta-jogi döntés	152
Kohler életrajzából	168

XII. Személyi közlemények.

Cikkek.

Szászy-Schwarz Gusztáv. — Dr. Szladits Károly	65
Binding. — Dr. Auer György	69
Wundt Vilmos. — Dr. Auer György	145

Szemle.

Elekes Mátyás. — V. R.	21
Polónyi Géza	31
Rosnyay Dávid. — Dr. Mayer Géza	32
Günther Antal	38
Helle Károly	45
Szászy-Schwarz Gusztáv	62
Forbáth Tivadar	63
Dr. Kunitzer Károly	64
Dr. Varsány Géza	119
Tóty Gusztáv	135
Heil Fausztin	144
Somló Bódog	158
Lotmar Fülöp	159

Nevek szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1919. és 1920. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelentik, melyen az illető szerző cikke található.

1919. évfolyam.

Almási Antal kir. ítélőtáblai bíró 49.
Angyal Pál budapesti egyetemi tanár 4, 13, 20, 58.
Auer György pestvidéki kir. ügyész 8, 55, 63, 70, 80.
Bálint Andor kir. járásbíró 27.
Balázs Emil 10.
Balog István.
Bárd József 40.
Basch Lóránt budapesti ügyvéd 77.
Beck Salamon budapesti ügyvéd 15, 38, 48, 63.
Borsodi Miklós budapesti ügyvéd 14.
Borsos Endre kir. ítélőtáblai bíró 11.
Bubla Ferenc kúriai tanácselnök 6.
Csipkay Andor kir. törvényszéki bíró 11.
Degré Miklós budapesti ítélőtáblai tanácselnök 57.
Edvi Illés Károly budapesti ügyvéd 1.
Egyed István 38.
Engel Gyula budapesti ügyvéd 53.
Erdélyi Gyula székesfehérvári ügyvéd 21, 61.
Ernyei Béla 29.
Fabinyi Tihamér budapesti ügyvéd 42.
Fazekas Oszkár budapesti ügyvéd 75.
Fenes Ferenc kir. törvényszéki bíró 12.
Forbáth Tivadar budapesti ügyvéd 93.
Gallia Béla kir. ítélőtáblai bíró.
Gold Simon budapesti ügyvéd 3.
Goldschmied Mór budapesti ügyvéd.
Hajnal Henrik budapesti ügyvéd 40.
Halla Aurél kir. törvényszéki bíró 12.
Hetényi József budapesti törvényszéki bíró 106.
Hevesi Illés törvényszéki bíró 17.
Kohner Arthur budapesti ügyvéd 23.
König Vilmos budapesti ügyvéd 133.
Kovács Marcell kúriai bíró 87, 109, 113, 124.
Kutasi Elemér budapesti ügyvéd 59.
Láday István igazságügyminiszteri tanácsos 9, 18.
Lengyel Aurél igazságügyminiszteri tanácsos.
László Árpád törvényszéki bíró 21.
Lévy Béla budapesti ügyvéd.
Liebmann Ernő budapesti ügyvéd 27.
Lőw Loránt budapesti ügyvéd 66, 90, 115.
Lőw Tibor törvényszéki bíró.
Matzke Károly törvényszéki bíró 18.
Mautner Dezső budapesti ügyvéd 5.

Móra Zoltán budapesti ügyvéd 33, 78.
Nagy Dezső ifj., budapesti ügyvéd 123.
Ötömösy Zoltán egri járásbíró 107.
Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke 105.
Plopu György 51, 82.
Rapocho Géza győri ügyvéd 36.
Reich Péter Cornél járásbíró 52.
Reisinger Ferenc 79.
Reitzer Béla budapesti ügyvéd 75, 85.
Révay Bódog budapesti ügyvéd 84.
Rónai János 88.
Rónai Sándor budapesti ügyvéd 5, 60.
Sebestyén Samu budapesti ügyvéd.
Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd 34, 45.
Siegler Sándor 87.
Stadler Endre törvényszéki bíró 15.
Szladits Károly budapesti egyetemi tanár 65, 102.
Szőke Sándor budapesti ügyvéd 43.
Szőts Miklós, ny. kúriai bíró 25, 89, 121.
Tarnai János, ny. kúriai tanácselnök 122, 130.
Teller Miksa budapesti ügyvéd 23, 37, 100, 109.
Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd 35, 118.
Tóth Géza 7.
Vámbéry Ruzstem egyetemi tanár.
Werner László 18.
Wittmann Ernő budapesti ügyvéd 22, 73, 83, 123.
Zsoldos Benő budapesti kir. járásbíró 8, 16, 24, 48, 64, 72, 120, 127.

1920. évfolyam.

Alföldy Ede budapesti ítélőtáblai tanácselnök 50, 106, 114.
Almási Antal ítélőtáblai bíró 113, 178.
Auer György pestvidéki kir. ügyész 69, 145.
Balog István.
Bárd József 122, 131, 142, 149, 156, 161.
Beck Salamon budapesti ügyvéd 130, 154.
Berinkey Dénes budapesti ügyvéd 185.
Blau György 70, 101, 146, 165, 171.
Borsodi Miklós budapesti ügyvéd 36, 44.
Darvai János budapesti ügyvéd 34, 84, 116.
Dukes Géza budapesti ügyvéd 30.
Egyed István törvényszéki bíró 17.
Fodor Armin kúriai bíró 89.

Főző Sándor közigazgatási bírósági oszt. tanácsos
Friedmann Bernát budapesti ügyvéd 138.
Gallia Béla kir. ítélőtáblai bíró.
Goldschmied Mór budapesti ügyvéd.
Gründisch Guidó budapesti ügyvéd 28.
Hetényi József törvényszéki bíró 60, 77, 86, 180.
Káldor Gyula budapesti ügyvéd 18.
Kmetty Károly budapesti egyetemi tanár 9, 66.
Kohner Artur budapesti ügyvéd 14.
Kovács Lajos 5.
Kovács Andor kecskeméti jogakadémiai tanár 92.
König Vilmos budapesti ügyvéd 33, 153.
Kruk Elemér budapesti ügyvéd 150.
Lengyel Aurél igazságügyminiszteri tanácsos.
Lévy Béla budapesti ügyvéd.
Lőw Loránt budapesti ügyvéd.
Lőw Tibor törvényszéki bíró 154, 181.
Ludvig Rezső, szegedi törvényszéki bíró 125.
Marczali Henrik budapesti egyetemi tanár 41.
Mayer Géza igazságügyminiszteri osztálytanácsos 32.
Mendelényi László kúriai bíró 140.
Meszlény Artur kir. ítélőtáblai bíró 189.
Nádas László budapesti ügyvéd 129, 170.
Némethy Ferenc esendőrezredes 108.
Olechwary Zoltán kúriai bíró 91.
Osváld István budapesti törvényszéki elnök 97.
Ötömösy Zoltán egri járásbíró 99.
Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke 137.
Petrik Aladár budapesti ügyvéd 43, 95.
Pollák Illés budapesti ügyvéd 138.
Reitzer Béla budapesti ügyvéd 53.
Schuster Rudolf szabadszárm. tanácselnök 139.
Sebestyén Samu budapesti ügyvéd.
Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd 12, 20, 156.
Szalai Emil budapesti ügyvéd 28, 40.
Szladits Károly budapesti egy. tanár 65, 119, 188.
Szőts Miklós, ny. kúriai bíró 25, 105.
Tarnai János, ny. kúriai tanácselnök 2, 10, 26, 54, 169.
Teller Miksa budapesti ügyvéd 22, 79, 134.
Trebits Herbert 159.
Vámbéry Ruzstem egyetemi tanár, ügyvéd 21, 121.
Vargha Ferenc kúriai tanácselnök 49, 58, 67, 75, 81.
Virágh Gyula budapesti ügyvéd 93.
Zsoldos Benő budapesti kir. járásbíró 126, 168.

KAPCSOLATBAN A

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. V. k. 1. ív.

2. Az 1914. XIV. tc.-be foglalt sajtótörvény 33—37. §-ai szabályozzák a sajtójogi felelősséget. Egészben véve e szabályozás is a fokozatos felelősségre van alapítva, egy kivételes esetben mindazonáltal az együttes felelősség jut érvényre. E kivételt a 33. §. foglalja magában annak kimondásával, hogy az elsősorban felelős szerző mellett *«azt is»* szerzőnek kell tekinteni, aki a büntetendő tartalmú sajtóterméket megrendelte, s aki az ily tartalmú közlemény megírására a szerzőt reábirta. Ez esetben a felbújtó és a közlemény megírója is felelős, ami különbözik attól

az esettől, midőn valamely sajtóközleményt többen írnak meg s ez alapon mindegyikük, mint elsőfokon felelős szerző büntetendő. Az előbbi esetben a közlemény megírója mellett annak megrendelője is büntetendő lévén: ez kétségtelenül a bűnrészességnek sajtóügyekben való alkalmazását jelenti. Az 1914. évi St. csak e pontban tér el a fokozatos felelősség elvétől, de éppen e rendelkezése ellenkezik leginkább a sajtószabadsággal.

E kivételtől eltekintve az 1914. évi St. szerint fokozatosan felelős személyek: közönséges nyomtatványoknál a szerző és a kiadó, — időszaki lapoknál a szerző, a szerkesztő és a kiadó. Ezek mellett a fokozatos felelősség rendjén kívül felelős még a nyomdatulajdonos. A felelősségrevonás feltételei a következők:

A szerző úgy a közönséges, mint az időszaki nyomtatványoknál első fokon felelős, sőt felelős az időszaki lapban közölt nyílttéri közleményekért és hirdetésekért is. Kivételesen nem a szerzőt, hanem az egyébként második fokon felelős személyt terheli a felelősség és pedig: a) közönséges nyomtatványoknál a kiadót, ha a szerző felelősségre nem vonható, vagy ha a büntetendő tartalmú sajtótermékeket egyenesen a kiadó rendelte meg (34. §.); b) időszaki lapoknál a felelős szerkesztőt, ha a szerző felelősségre nem vonható vagy ha a közlemény megírására a szerzőt egyenesen a felelős szerkesztő utasította, a kiadót a nyílttéri közleményekért vagy hirdetésért, ha a szerző felelősségre nem vonható vagy ha a közzétételt egyenesen a kiadó rendelte meg (35. §.).

A szerző felelősségére vonatkozólag még három külön rendelkezése van a törvénynek, így különösen: a) a valódi vagy társszerkesztőt nem mentesíti a felelősség alól az, ha szerzőül más valakit jelöltek meg, vagy ha a szerzőséget más valaki vállalta el (33. §. 3. bek.); b) ha a közleményt a szerző beleegyezése nélkül tették közzé: szerzőnek a közlő tekintendő (37. §. 1. bek.); c) sajtótermék átvétele esetében szerzőnek az átvevőt kell tekinteni, kivéve az időszaki lapok részére készülő hírlaptudósító újságokból történt átvételt, mely esetben szerzői fokozaton a hírlaptudósító újság személyzetét terheli a felelősség (37. §. 2. és 3. bek.).

A kiadó felelős: a) közönséges nyomtatványoknál a szerző helyett, ha ez felelősségre nem vonható, vagy ha a sajtóterméket egyenesen a kiadó rendelte meg (34. §.), továbbá ugyane feltétel mellett az időszaki lapok nyílttéri közleményeiért és hirdetéseiért is (35. §. utolsó be.); b) időszaki lapoknál a felelős szerkesztő helyett, ha ez felelősségre nem vonható vagy ha a közleményt egyenesen a kiadó utasítására tették közzé (35. §. 2. bek.).

A felelős szerkesztőt az időszaki lapban megjelent közleményért akkor terheli a felelősség, ha a szerző felelősségre nem vonható, vagy ha a közlemény megírására a szerzőt egyenesen ő utasította (35. §. 1. bek.). Ellenben a kiadóra hárul egyébként a felelős szerkesztőt terhelő felelősség, ha ez nem vonható felelősségre vagy ha a közleményt a kiadó utasítására tették közzé (35. §. 2. bek.).

A nyomda vagy más többszörösítő vállalat tulajdonosa csak abban az esetben felelős, ha a sajtóterméken valamely felelős személy, így különösen a szerző, kiadó vagy szerkesztő feltüntetve nincs (36. §.) s ha ennek folytán sajtójogi felelősségre más nem vonható.

3. A néptörvény rendelkezése, mint láttuk, a következő: «Sajtó útján elkövetett bűncselekmény esetében a felelősség fokozatosan terheli a szerzőt, a kiadót, időszaki lapban elkövetett bűncselekmény esetében a szerzőt, a felelős szerkesztőt, a kiadót».

Ha már most e törvényeket összehasonlítjuk, a következő eredményekre jutunk.

IV. A felelős személyek mindegyik törvényben ugyanazok. Kivétel csupán a nyomdatulajdonos felelőssége.

Az 1848. évi St. 13. §-a szerint a nyomdatulajdonos harmadik fokon felelős, ha a kiadó ismeretlen. Az 1914. évi St. 36. §-a szerint pedig a fokozatos felelősség rendjén kívül felelős a nyomdatulajdonos, ha a sajtóterméken a felelős személy nincs feltüntetve. Ezzel szemben a néptörvény 3. §-a a nyomdatulajdonost sem mint fokozatosan felelős, sem mint a fokozatosság rendjén kívül felelősségre vonható egyént nem említi. Ez tehát a felelős személyek körén teljesen kívül esik.

További különbség ama feltétel megjelölése, amelytől függ

az, hogy a fokozatosság rendjén mely esetben hárul át a felelősség az egyik személyről a másikra.

Az 1848. évi St. 13. §-a szerint a kiadó, illetőleg a nyomdász akkor vonható felelősségre, ha az előző felelős személy, tehát a szerző, illetőleg a kiadó «nem tudatnék», a 33. §. szerint pedig a nyilatkozatban kijelölt felelős személy (szerkesztő vagy kiadó) csak akkor: «ha a szerző felelősségre nem vonathatnék». A felelősség feltételének e kétféle módon való megjelölése csak félreértésekre vezethet és így nem utánzandó.

Az 1914. évi St. szerint a szerző felelőssége akkor hárul át közönséges nyomtatványoknál a kiadóra, időszaki lapoknál a felelős szerkesztőre, ha a szerző sajtójogi felelősségre nem vonható, a felelős szerkesztő helyett pedig ugyanily feltétel mellett, tehát akkor felelős a kiadó, ha a szerkesztő sem vonható sajtójogi felelősségre. A kiadó utolsó fokon lévén felelős, amennyiben ez sem vonathatnék sajtójogi felelősségre, a fokozatosság rendjén az ő felelőssége már senkire sem hárul át.

A most kiemelt általános feltétel mellett van még egy speciális feltétel, amelynek esetében a felelősség a szerzőről a kiadóra, illetőleg a felelős szerkesztőre, az utóbbiról a kiadóra hárul. E feltétel abban áll, hogy a szerző helyett a kiadó a felelős, ha a büntetendő tartalmú sajtóterméket egyenesen ő «rendelte meg», a felelős szerkesztőre hárul a felelősség, ha a szerzőt egyenesen ő «utasította» a közlemény megírására. A felelős szerkesztőről pedig a kiadóra hárul a felelősség, ha a közleményt egyenesen «a kiadó utasítására» tették közzé.

E feltételek egyikének vagy másikának léte vagy nem léte sok esetben kétséges lehet és így vitássá válhatik, különösen amiatt, hogy mi akadályozta még az előző felelős személy felelősségre vonását s hogy minő értelme van annak a megkülönböztetésnek, mely szerint az egyik esetben azért hárul át a felelősség más személyre, mert ez rendelte meg a sajtótermék közzétételét, másik esetben azért, mert az illető utasította az elsősorban felelős személyt a sajtótermék közzétételére.

E kétségek a Néptörvény 3. §-ával szemben nem merülhetnek fel. Ennek egyszerű kijelentése ugyanis, mely szerint: «a felelősség fokozatosan terheli» a §-ban megnevezett személyek egyfelől nem hagy fen kétséget a felelősség sorrendje iránt, a felől pedig tág teret nyit a bíróságnak a tekintetben, hogy kor és mily feltétel alatt hárul át a felelősség az egyik személyről a másikra. Csak az az eset van kizárva a felelősség áthárulásának feltételei közül, ha a büntetendő tartalmú sajtótermék közzétételét a következő fokon felelős személy rendelte meg, vagy erre ő adott utasítást.

Itt vissza kell térnünk az 1914. évi St.-nek a szerzőre vonatkozó rendelkezéseire. Szerző e szó természetes értelmében az, aki valamely gondolatot azzal a tartalommal szerkeszt és ad át közlés végett, amint az a nyomtatásban tényleg megjelent.* E fogalmat azonban teljesen kitérítve az 1914. évi St. elsősorban annak kimondásával, hogy szerzőként kell büntetni azt is, aki a sajtóterméket büntetőtörvénybe ütköző tartalommal megrendelte, valamint azt, aki az ily sajtótermék megírására vagy egyéb alkotására a szerzőt rábírta (33. §. 2. bek.). Ezzel, mint láttuk, az együttes felelősség van a fokozatos felelősség rendszerébe becsempészve. Ennek tehát annál kevésbé lehet helye az új sajtótörvényben, mert ez a rendelkezés a valódi szerző mellett legtöbbször a megrendelő vagy rábíró kutatását is szükségessé teszi, ami nagy mértékben akadályozza a sajtó szabad működését és sérti az anonimitás elvét, amelyre pedig a szabad sajtónak szüksége van.

Ugyanez okoknál fogva kétséges az is, vajjon felvétessé-e az új sajtótörvényt kiegészítő törvénybe az a rendelkezés, mely szerint a szerző helyett a kiadó vagy a felelős szerkesztő, a szerkesztő helyett a kiadó felelős abban az esetben, ha a büntetendő sajtótermék közzétételét a szerzővel szemben a kiadó vagy a felelős szerkesztő, a szerkesztővel szemben a kiadó rendelte meg, illetőleg ő adta erre az utasítást. A felelősségnek ez áthárulása a fokozatos felelősség keretében marad, de mégis meggondolandó, hogy a felelősség körének ily kiterjesztése nem ellenkezik-e a sajtószabadsággal s nem sérti-e az anonimitás elvét.

* Lásd Vaikó Pál: A sajtóról szóló törvény magyarázata című könyvét (146. old.).

Kétes értékű rendelkezése az 1914. évi St.-nek az is, hogy a valódi szerzőt vagy a szerzőként büntetendő megrendelőt és felbujtót (33. §. 2. bek.) nem mentesíti a felelősség alól az, ha szerzőül más valakit jelöltek meg, vagy ha a szerzőséget más valaki vállalta el (33. §. 3. bek.). Ellenben feltétlenül szükséges a valódi szerző mellett az átvevő szerzőről is intézkedni, valamint meghatározni azt, hogy az időszaki lap nyilttéri közleményeiért és hirdetéseiért kit terhel a sajtójogi felelősség. Utóbbi tekintetben helyes az 1914. évi St. rendelkezése, mely szerint ez esetben is első fokon a szerző felelős, ha pedig ez felelősségre nem vonható: a kiadóra hárul át a felelősség és így a szerkesztő, ki a lap hirdetési és nyilttéri részét nem kezeli, az ezekben közlöttékért egyáltalában nem felelős. Helyes rendelkezés az is, hogy amennyiben a közleményt a szerző beleegyezése nélkül tették közzé: szerzőnek a közlő tekintendő (37. §. 1. bek.).

Ezek figyelembevételével kellene véleményem szerint az új St. 3. §-át kiegészíteni. Irányadóul szolgálhat az a tény, hogy az 1914. évi St. egyfelől szűkítette, másfelől kitágította a felelősség határait.

A szűkítés ellen, amelynek az új St.-be való felvétele a sajtójogi felelősség kitágítását jelentené, alig tehetünk lényeges kifogást. Mert nem kifogásolható az, hogy a nyomdatulajdonos csak abban az esetben felelős, ha a sajtóterméken a felelős személyek nevét nem tünteti fel s ha emiatt azok egyike sem vonható felelősségre. De méltányos az is, hogy átvétel esetében az átvevő nem büntethető az időszaki lapok részére készült újságból (pt. könyvmatos lapból történt átvétel miatt).

Ellenben a felelősség kitágítása akként, amint ez korábbi sajtótörvényünkben előfordul, nem volna megegyeztethető a sajtószabadságnak azzal a mértékével, amelyet az új sajtótörvény irányadó elvül kitűzött. E nagy elv nem szenvedne csorbát, ha a sajtóval szembeni visszaéléseket bizonyos preventív intézkedésekkel meg lehetne akadályozni, mely esetben a represszió is lehet, így különösen a sajtójogi felelősség szűkítése körbe szorítható, mint ahogy ez a korábbi sajtótörvényben előfordul.

A represszió szigorításának súlypontja egyébként nem csupán a sajtójogi felelősség helyes megállapításán, hanem főleg azon nyugszik, hogy a felelős személy elnyerje méltó büntetését. E pontnál azonban már a bíróságnak kell résen állania, nehogy a sajtó legrutább visszaélései is megtorlás nélkül vagy csupán enyhe megtorlással szabaduljanak.

Dr. Edvi-Illés Károly.

A biztosítási vállalatok engedélyezése.

Az 1918 december 28-án megjelent hivatalos lap közölte a magyar népköztársaság kormányának rendeletét, amelynek értelmében kormányengedély szükséges ahhoz, hogy új biztosítási vállalat bejegyeztessék és működését megkezdhesse, valamint ahhoz is, hogy már meglévő ily vállalat oly biztosítási ágra terjessze ki működését, amellyel eddig még nem foglalkozott.

Kereskedelmi törvényünk hetedik címének első fejezete — 453—462. §§. — nem az engedélyezési, hanem a *publicitási rendszer* alapján áll, amely azon alapszik, hogy a törvény egy és mindenkorra megszabja ily vállalatok működésének előfeltételeit és a hatósági ellenőrző működés arra szorítkozik, hogy megállapítja ezen előfeltételeknek tényleges fenforgását, minden egyebet magára a biztosító közönségre bíz.

A magyar törvényen kívül ezt a rendszert a biztosítási vállalatok nagy részére csakis az 1867. évi július 24-iki régi francia Loi sur les sociétés fogadta el, míg a német, svájci, osztrák törvények már rég az *engedélyezési rendszer* alapján állnak, amelynek értelmében esetről-esetre vizsgálja a hatóság, hogy a vállalat megbízható biztosítékot nyújt-e a szolid megalapozás és a kellő működés tekintetében.

Az állam ily egyenes benyulásának ellenzői is akadtak (Knoblauch, Endemann). Attól a veszélytől tartanak, hogy ha az állam vállalja a biztosított közönség oltalmát, úgy az utóbbi feloldottnak tekinti magát az éber és gondos ellenőrzési kötelesség alól és ha a biztosítási vállalat bajba kerül és nem képes eleget tenni elvállalt kötelezettségeinek, úgy a közönség joggal vádolja meg a hatóságot azzal, hogy ellenőrzési és felügyeleti kötelességeit nem teljesítette a kellő gondossággal. A közönség

a saját felelősségére válassza meg a vállalatot, amelybe bízik és az ellenőrzést végezze a nagy nyilvánosság.

Ezt a felfogást azonban a szakkörök túlnyomó része nem tette magáévá. Amint *Ehrenberg* már huszonöt év előtt megjelent biztosítási jogában mondta, «ha a biztosítási vállalatok érdeküket jól megértik, úgy nekik maguknak kell az állami felügyeletet megkövetelniük. Létük amúgyis veszélyeztetve van; minden új gazdasági vagy társadalmi átalakulás egyszerre elűntetheti őket és helyükbe az államot vagy köztestületeket teheti. Mennél készségesebben kiteszik magukat az állami felügyeletnek, minél kevésbé vonják ki magukat a nyilvános ellenőrzés alól, annál inkább fog a közönség hasznosságukba és nélkülözhetetlenségükbe hinni. Minden állami biztosítás fölött megvan az az előnyük, hogy a közönség bízik üzletkezelésük kulaeniájában, ha megteszik a magukét hogy megerősítsék a bizalmat a megbízhatóságukba, úgy létük előreláthatóan még hosszú időre biztosítva van».

Hazánkban is általánosan elfogadták *Beck Hugó* alapvető munkái és a Magyar Jogászegyletben tartott előadások és viták révén azt, hogy az állami felügyelet feltétlenül szükséges.

Ennek a megvalósítását azonban nem az engedélyezési, rendszerre való áttéréssel kívántuk elérni, hanem Északamerika Svájc, Németország, Ausztria mintájára állami biztosítási hivataloknak szervezésével, amelyek éber módon ellenőrzik a biztosítási vállalatokat attól az időtől kezdve, amikor megalapítják őket, egész működésükön végig. Az igazságügyi kormány ily tervezetet is tett közzé, amelyet a szakkörök megvitattak. Az eszme általánosan elfogadtatott és csak az áldatlan politikai viszonyaink okozták, hogy a tervezetből nem lett törvény.

Napok előtt a hírlapokból értesültünk, hogy a kormány szándékozik a biztosítási hivatalt rendelettel behozni és a teendőket a Pénzügyi Központnak egy osztályára bízni, azonban meglepetésül a most ismertetett rendeletet kaptuk, amely az állami biztosítási hivatal helyett a publicitás rendszerének elbágyasztását és az engedélyezési rendszerre való áttérést nyújtja.

A Rendelet megokolást nem tartalmaz és a kormány a sajtó közegek útján sem nyújt tájékoztatást szándékai és céljai felől.

Magát a rendelkezést vizsgálhatjuk csupán és abból kiindulva kell vizsgálnunk, vajjon az alkalom- és célszerű-e.

A mai zavaros gazdasági és politikai viszonyok közepette attól egyáltalán nem kellett tartani, hogy akár külföldi biztosítók az országba beözönljenek, akár új belöldi ily intézetek támadnak, akár hogy a már meglévő ily vállalatok új biztosítási ágakra terjesszék ki működésüket. A biztosító vállalatok alapjának lételeme, amelyre oly szükségük van, mint az élő lénynek a levegőre: a személy- és vagyonbiztonság. Ettől pedig fájdalom, egyelőre nagyon messze vagyunk. Emiatt ki van zárva, hogy mostanában új biztosítótársulat akár itt megalakuljon, akár a külföldről bejöjjön. Minthogy az államnak kötelessége arról gondoskodni, hogy polgárai a károsodástól a lehetőség szerint megóvassanak, neki most a biztosításokat nagyon favorizálni és az ezzel foglalkozó vállalatokat dédelgetnie, nem pedig eljlesztenie kellene. A mostani megszorítás tehát minden inkább, mint alkalomszerű. Verba et voces, nihil aliud.

A Rendelet az engedélyezési kényszert mint üres keretet nyújtja.

Nem állapítja meg, hogy a hatóság az engedélyezésnek minő előfeltételeit fogja megkövetelni. Nem mondja meg, hogy az előfeltételek megtételét ki fogja és mily módon megállapítani. És főleg: mi intézkedést sem tartalmaz a megalakulás után gyakorlandó felügyelet és ellenőrzés tekintetében.

Ily módon az egyik üres keret helyébe a másik jutott és teszünk úgy, mintha dolgoztunk és elértünk volna valamit.

Az újítás helyett a célszerű kiépítésre volna szükség: a publicitás rendszerének kiegészítésére az állami biztosítási hivatallal. Az engedélyezési rendszer talán nem rosszabb a publicitásnál, de nem ez a fontos. A fontos, lényeges, mellőzhetetlen és nélkülözhetetlen az, hogy létesítsük az állami biztosítási hivatalt, akár a publicitási, akár az engedélyezési rendszer mellett.

Vagy ez a Rendelet tán az államosítás szerencsétlen eszméjét akarná beharangozni?

Dr. Gold Simon.

Büntetőjogszabályaink és a Magyar Népköztársaság.*

2. A király feleletmentességének alaptermészetét felderítve, tekintettel arra, hogy minket e privilégiumnak csak az a része érdekel, mely a királynak a *büntetőjogszabályok* alóli mentességére vonatkozik, a következőkben a büntetőjogszabályok elemzését nyújtom, hogy így a probléma megoldását minden oldalról előkészítsem.

Bármily álláspontra helyezkedjék is valaki *Binding* normaelméletével szemben, az kétségtelen, hogy a szoros értelemben vett büntetőjogszabály (értve ezen oly jogszabályt, mely bűncselekmény törvényes fogalmát meghatározva, arra büntetést szab, v. ö. *Beling*, Grundzüge des Strafrechts, Tübingen, 1905, 16–17. lap) szerkezetét nála élesebben eddigelé senkinek sem sikerült elemeire bontani s megvilágosítani.

A *Binding*-féle analízis eredményeit magukévá téve: *Beling*, majd *Wach* (Legislative Technik v. ö. Vergl. Darst. Allg. Teil VI. köt. Berlig, 1908, 47. l.) és *Max Ernst Mayer* (Der allgemeine Teil des Deutschen Strafrechts; Heidelberg, 1916, 3–4. l.) helyesen állapítják meg, hogy minden büntetőjogszabály (és pedig rendszerint egyugyanazon mondatban, néha különválasztottan) két részből áll. Az első rész az ú. n. *praeceptum legis*, mely hipotetikus formában meghatározza azokat az elemeket, illetőleg feltételeket, melyeknek fen kell forogniuk, hogy büntetendő cselekményről szólhassunk, a második rész az ú. n. *sanctio poenalis*, melyben megállapítást nyer az első részben körülírt bűncselekmény törvényes tényálladékának létrejötte esetén annak megvalósítójára alkalmazandó büntetés neve és mértéke.

A *praeceptum legis*, melynek tipikus formája: «aki ezt meg ezt teszi...», mindig valamely normára (parancs vagy tilalom) utal, mert midőn a *sanctio poenalis*-szal kapcsolatban teszi a vonatkozó kijelentést, tulajdonképen úgy beszél, hogy: «ha valaki ezt meg ezt teszi, az így meg így büntetendő», aminek az értelme nyilván egyszersmind norma-kibocsátás vagy valamely fenálló norma megismétlése. Ilyenkor a *praeceptum legis*-ben burkoltan mintegy közvetlén módon jelentkezik a vonatkozó parancs vagy tilalom. Van eset, amikor a norma nyílt formában s közvetlenül beszél hozzánk és pedig a *sanctio poenalis*-tól függetlenül, előrebocsátottan (külön mondatban); pl. a gazdasági munkás- és cselédpénztárról szóló 1900 : XVI. tc. 40. §-a előbb kijelenti, hogy: «A tagsági könyvet zálogba venni, arra hitelezni, vagy azt bármi követelés fejében visszatartani tilos», majd egész önállóan, de visszavonatközve a normára, így folytatja: «E tilalom megszegése kihágást képez s tizenöt napig terjedhető elzárással és kétszáz korona (nyilván hibás szövegezés, mert abszolút büntetési tételeket hazai büntetőjogunk nem ismer) pénzbüntetéssel büntetendő» (hasonló szerkezetekkel találkozunk még az 1894 : XXIX. tc. 1. és 10., az 1895 : XLVI. tc. 1. és 3., az 1897 : XLI. tc. 11. és 12., 1900 : XXVII. tc. 27., 1907 : XXVII. tc. 17., 1907 : XXXI. tc. 6. és 10., 1912 : XX. tc. 7., az 1914. évi XIV. tc. 7. és 27. §-aiban).

Az irodalomban erősen vitás, vajjon e közvetlenül vagy közvetetten megnyilatkozó normák a polgárokhöz szólnak-e (így az ú. n. imperatív elmélet, melynek követői *Thon*, *Zitelmann*, *Bierling*, *Hold v. Ferneck*, *Eltzbacher*), vagy a végrehajtásra hivatott tisztviselőkhöz (v. ö. *Ihering*, Der Zweck im Recht, III. kiad. I. k. 332. l., *Jellinek*, Allgem. Staatslehre, 332. l., legutóbb *Max Ernst Mayer*, i. m. 33. l.) és tehát cselekvési szabály vagy hatósági utasítás tendenciájával lépnek-e fel. Álláspontom részletes megokolását más alkalomra tartván fel, ezúttal csak jelzem, hogy nézetem szerint a büntetőjogszabály mindkét irányban rendelkezik: egyfelől útmutatást tartalmaz a jogszabályok alkalmazására, másfelől norma agendi-t intéz a polgárokhöz (így *Bar*, Gesetz und Schuld im Strafrecht, I. k. 1906. 4. l.; *Vámbéry*, Büntetőjog, I. k. 130. l.). Nincs ugyanis kétségem az iránt, hogy mint minden jogszabály, úgy a büntetőjogszabály is önmegkötése az állami főhatalomnak és illetőleg korlátozása az állami hatalmat kezelő tisztviselők önkényének, miből folyólag nyilvánvaló, hogy a büntetőjogszabályok megsértője szorosan véve nem a büntetett, hanem az a hivatalos szerv, melynek e szabályhoz magát tartania kell (v. ö. *Binding*, Normen I. 4., *Meyer-Allfeld*,

Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, VII. kiad. Leipzig, 1912, 84. l.); nincs kétségem az iránt sem, hogy nem egyedül a törvénynek hivatása, hogy cselekvéseinket szabályozza; a vallás, erkölcs, szokás cselekvéseinknek jelentékenyen nagyobb körére ad normát, mint a jog (v. ö. *Somló*, Juristische Grundlehre, Leipzig, 52. s köv. l.), mindazonáltal tagadhatatlan, hogy a jog és illetőleg a törvény lényegéhez tartozik bizonyos magatartás követelése, valamely cselekményből eredő történés előírása («... die Rechtsnorm ist immer eine Forderung, ein Geschehen-Sollen...» v. ö. *Somló*, i. m. 107. l.), ámde akkor nem vonható kétségbe, hogy a büntetőjogszabály is norma agendi; és pedig a parancsot vagy tilalmat kibocsátónak alávetettek irányában mindenesetre (v. ö. idevágólag *Becher*, Die Grundfrage der Ethik; Köln, 1907, 22. s köv. l.), ez alávetettek pedig nemcsak az állami hatalmat kezelő tisztviselők, hanem maguk a polgárok is. A *praeceptum legis* ezeknél fogva a polgárokhöz is szól, kik ha azt megszegik, azaz cselekményükkel a büntetőjogszabály első részében meghatározott feltételeket létrehozzák: bűncselekményt követnek el. Hogy e bűncselekményből származik-e az állam részén büntető-igény, hogy ez az igény érvényesíthető-e, hogy érvényesítés esetén sor kerül-e a *sanctio poenalis*-ra, az különböző — majd anyagi, majd alaki — feltételektől függ.

3. A büntetőjogszabálynak illetően elemzése után, visszatérve az alapproblémára, a kérdés immár az: köti-e a királyt is a *praeceptum legis*, szól-e hozzá is az abban megnyilvánuló norma agendi? Igenlő felelet esetén ugyanis kétségtelen, hogy a büntetőjogszabályban foglalt normát a király is megsértheti s ha megsértette: bűncselekményt követett el.

A norma ugyan szabályszerint egyfelől normatív akaratot kijelentő alanyt, másfelől ettől függő, ennek alávetett adressálatkat tételez fel (v. ö. *Becher* i. m. 27. l.), mindazonáltal e kettéválasztottság nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a normatív akaratot kijelentő alany — akár kifejezetten, akár hallgatólag — magára nézve is ne ismerje el a norma kötelező erejét. A királyra nézve ez a maga irányában való elismerés épp hazai jogi gyakorlatunk értelmében mindig is meg volt. A törvények szentesítésében szereplő az a kifejezés: «mind Magunk! tartjuk mind mások által megtartjuk»: expressis verbis elismerése a törvényben, tehát a büntetőjogszabályban foglalt cselekvési szabálykötelező erejének. Ha tehát a király nem tartja meg a norma agendit-t, szóval ha cselekményével a büntetőjogszabály első részében meghatározott feltételeket megteremti: bűncselekményt követ el. Bűncselekményéből azonban állami büntetőigény uralkodásának tartama alatt nem keletkezik, nem mert — mint fennebb kifejtettem — államfői minőségében, politikai okokból feleletmentes. Feleletmentessége tehát csak a *sanctio poenalis* alól, való kivételében nyilvánul meg. Személyében ment, és pedig annál fogva mert és a meddig uralkodó; az állami büntetőigény függ; függ a ki ály uralkodása alatt, de feléled, mihelyt a királynak e minősége (akár lemondást, akár trónvesztés folytán) megszűnik. A mentesség és illetőleg az állami büntetőigény függésének gyakorlati kihatása abban nyilvánul meg, hogy a király ellen uralkodói minőségének tartama alatt eljárás nem indítható, a mentesség megszűntével, azaz a király bármi okon való trónvesztése után azonban az eljárás megindításának és tehát a büntetőigény érvényesítésének mi akadályja sincs.

Megoldásra vár még az a kérdés, vajjon — tekintettel arra, hogy a királynak büntetőjogszabállyal ellentétes cselekménye bűncselekmény — büntethető-e a bűnrészes, a bűnpártoló, a laudatio criminis elkövetője stb.? Szigorúan büntetőjogi nézőszögből az igenlő felelet mutatkozik helyesnek, mert abból, hogy valamely bűncselekmény a tettes személyében nem büntethető, nem következik a részes büntetlensége, a mi problémánknál mégis a tagadó megoldást tartom helyesnek, mert a bűnrészes stb. feleletrevonása a király által elkövetett bűncselekmény e jellegének megállapítását követeli, ami pedig ha megtörténik éppoly politikai inkonvenienenciákkal jár, mint akár a királynak felelősségre vonása. A bűnrészesek stb. tehát szintén mentességet élveznek (kivéve természetesen a király helyett felelő minisztereket, kik a politikai cselekményekért e minőségükben külön jogi felelősség alatt állnak), de csak a királyt illető feleletmentesség ideje alatt. Mihelyt a volt király felelősségre vonásának lehetősége beáll, a bűnrészes, bűnpártoló, feldicsérő is büntethető (*Liszt*, v. ö. Lehrbuch des deutschen Strafrechts, XIX. kiad.

* Az előbbi közl. I. a 49., 50. és 51. számban.

Berlin, 1912. 117. l. és *Finger*, v. ö. Lehrbuch des deutschen Strafrechts, Berlin, 1904, 431. l. szintén büntetnék a bűnrészt és pedig minden időben, tehát akkor is, amikor a király még trónon van).

Dr. Angyal Pál.

(Folyt. köv.)

A részvénytársaságok szabad költözködési joga.

E lap hasábjain (l. a Jogt. Közlöny m. é. 48. számát) *Dr. Oppler Emil* éles bírálat alá vette azon részvénytársaságok eljárását, melyek a jugoszláv nemzeti tanács közismert rendeletének megteleve székhelyüket *Jugoszláviába* helyezik át és arra a következtetésre jut, hogy az ilyen székhelyáthelyezés nem csupán *erkölcsi, közgazdasági és pénzügyi szempontokból* kárhozatos, hanem *jogilag* is helytelen.

Megengedem, hogy részvénytársaságaink ezen *kényszerű* kivándorlása egy cseppet sem fog előnyére válni országunknak és hogy fájlalnunk kell az erőknél és vagyonoknak országunkból való ama kivonulását, melyet a kivándorlásnak ezen eddig ismeretlen válfaja szükségképen maga után von. Többszörösen kell ezt fájlalnunk most, amidőn az állambáztartásunk egyensúlyának helyreállítására törekvő pénzügyi kormány egyedüli reménységet abban látja, hogy a megbillent mérleget a produktív erőknél és vagyonoknak soha nem ismert mérvben való igénybevétele által sikerül majd helyreállítani. Mégis közgazdasági és pénzügyi szempontból mérlegelve a kérdés jelentőségét, meg kell fontolnunk, hogy lényegileg ugyanazon eredmény áll elő reánk nézve akkor is, ha részvénytársaságaink — ahelyett, hogy vállalatuk székhelyét helyeznék át Jugoszláviába — a Jugoszlávia területén létező vagyontömegeikből Jugoszlávia területén új részvénytársaságokat alakítanak, aminek megengedhetősége érvényben levő jogunk kétséget nem szenvedhet, amint hogy számos részvénytársaság, melynek Jugoszlávián kívül még egyéb vállalatát is van, tényleg ehhez a megoldáshoz folyamodott. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a részvénytársulatok kereseti adója az 1909.

VIII. tc. 31. §-a értelmében csak 20% erejéig iratlik elő és fizetendő az igazgatóság székhelyén, ellenben 80%-a azon községben, ahol az anyatelep létezik ha pedig a vállalatnak fióktelepei vannak, az adó 80%-át az anyatelep és a fióktelepek között bruttó forgalmuk arányában kell megosztani. Így a kérdés jelentősége a kincstár érdekei szempontjából — a mai jogállapotot véve alapul — azon 20%-ra redukálódik, melyet az adóösszegből az igazgatóság székhelyén kellene előírni és befizetni.

Attérve a kérdés jogi taglalására mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy *maig sem jelent meg oly törvény, vagy törvényes rendelet*, melyben Horvát-Szlavónországoknak a magyar állam kötelékéből való kiválása deklarálattal volt. Ha a magyar kormány a békekonferencia döntése előtt, tehát még mielőtt ezen országok különválása és hovátartozósága nemzetközi szerződés útján végleges elintéztet nyert és az erre vonatkozó nemzetközi szerződés nálunk törvénybe iktattatott, követet küldött Jugoszláviába és onnan követet fogadott el, úgy ennek bizonyára jól megfontolt politikai oka van, de az *élő magyar jog* szerint ítélkező bíró szemeiben a kormánynak ez a ténye még nem szolgálhat alapul arra, hogy Horvát-Szlavónországokat *de jure* külföldnek ismerje el.

Ezzel azonban kihullott dr. Oppler álláspontjának egyedül jogi pillére, mert kereskedelmi törvényünk nem tartalmaz oly jogszabályt, mely a részvénytársaságok székhelyének áthelyezését tilalmazná. Abból a körülményből, hogy a törvény 150. §-a, mely a tervezet kötelező tartalmát megszabja, nem is tesz említést a társaság székhelyéről, egybevetve a 179. §. utolsó bekezdésének rendelkezésével, mely az alapszabályoknak a tervezetből átvett intézkedéseire nézve a módosítást kizárja, szintén azt kell következtetni, hogy a törvény a vállalat székhelyének kérdését nem akarta az alakulással egyszer és mindenkorra elintézni, hanem módot akart nyújtani a társaságoknak arra, hogy székhelyüket utóbb tetszésük szerint áthelyezhessék.

Tényleg a gyakorlat oda fejlődött ki, hogy a részvénytársaságok székhelyeiket alapszabálymódosítás útján, közgyűlési határozattal megváltoztathatják.

Ha már most teljesen kikapcsolom és jobb időkre tartom fenn azon további kérdés megvitatását, amely kérdés a részvénytársaságoknak Jugoszláviába való átköltözése szempontjából a

fentiek szerint nem is aktuális és amely kérdés egyébiránt sem a kereskedelmi törvényben, sem a bírói gyakorlatban eddig el nem döntve, hogy t. i. valamely hazánk területén bejegyzett részvénytársaság — a felszámolási eljárás mellőzésével — áthelyezheti-e székhelyét a *külföldre* és csak azt a *célszerűségi* és egyúttal *méltányossági* szempontot tekintem még, hogy a dr. Oppler által erkölcsi megrovásban részesített részvénytársaságok — végeredményben az azoknál érdekelt magyar részvényesek — abban a *kényszerhelyzetben* voltak és illetve vannak, hogy vagy áttelepítik vállalataik külső kereteit Jugoszláviába vagy elszenvedik mindazon tényleges és jogi következményeket, amelyek a jugoszláv nemzeti tanács rendeletének ellenszegülő társaságainkra várokoznak, hogy tehát bíróságainknak a magyar részvényesi érdekeltséget kellett helyre nem hozható károsodástól megóvni, akkor teljes mértékben csatlakoznom kell a cégbíróságok ama álláspontjához, amelyet dr. Oppler annyira kárhóztosnak vall, hogy t. i. a székhelyáthelyezésre vonatkozó alapszabálymódosítást foganatosítani kell.

A Jugoszláviába átköltöző társaságok eljárását *erkölcsileg* sem tudom hibáztatni, mert teljesen indokolja azt a jugoszláv nemzeti tanács rendelete által teremtett fenti *kényszerhelyzetet*. Egy cseppet sem lett volna megható, ellenkezőleg: legalább is időszerűtlen önfeláldozás lett volna, ha jugoszláviai vállalataink a nekik kínálkozó két alternatíva közül a helyzettől való megalkuvás helyett a hősi kimulást választják.

Dr. Mautner Dezső.

Törvénykezési Szemle.

Nyugdíjjegyek jogalanyisága.

A magy. Kúria legújabb hozott egyik ítéletében egy jelentős jogkérdést illetően oly elvi álláspontot foglalt el, mely úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból megköveteli a vele kritikailag való foglalkozást.

Felperes, mint egy nagy részvénytársaság alkalmazottja, tagja volt a Rt. alkalmazottai által alakított évtizedek óta fennálló és kormányhatóságilag láttamozott alapszabályok alapján működő nyugdíjgyesületnek. Felperes a Rt. alkalmazásából álláspontja szerint önhibáján kívül — elbocsáttatott, miért is a nyugdíjgyesületi alapszabályok idevonatkozó rendelkezései értelmében befizetett nyugdíjjárulékainak visszatérítését követelte. Keresetében a nyugdíjgyesületet és magát a Rt.-ot egyetemlegesen kérte marasztalni, utóbbit azon alapon, hogy a nyugdíjgyesületi alapszabályok a Rt.-nak a nyugdíjgyesület ügyei körül sok tekintetben vezető befolyást biztosítanak, amiből jogilag következik, hogy a Rt. a nyugdíjgyesület által elvállalt kötelezettségekért saját személyében is felelős.

Az elsőbíróság alpereseket a kereset értelmében marasztalta. A budapesti ítélőtábla az elsőbírósági ítélet megváltoztatásával csakis a Rt.-ot marasztalta, ellenben a nyugdíjgyesülettel szemben felperest elutasította azon alapon, hogy a nyugdíjgyesület a Rt.-tól különböző jogi személyiséggel és perben állási képességgel nem bír.

A másodbírósági ítélet indoklásában utal arra, hogy a perben becsatolt alapszabályokból kitűnőleg a nyugdíjgyesület a Rt. anyagi támogatása mellett létesült, a tagok által befizetendő járulékokat a Rt. pénztára vonja le a tagok fizetéséből és utalja át a nyugdíjgyesület pénztárába, hogy a Rt. a nyugdíjgyesület választmányába két tagot küld ki, hogy a Rt. vezérigazgatója egy szersmind a nyugdíjgyesület választmányának is elnöke, hogy a tagsági járulékok felemeléséhez vagy leszállításához, ingatlan- vagy szerzéséhez, elidegenítéséhez és megterheléséhez a Rt. igazgatóságának hozzájárulása szükséges, végül, hogy a nyugdíjgyesület feloszlása esetén az összes igények kielégítése után fennmaradó vagyon felerésze a Rt.-ot illeti meg. Mindezekből a másodbíróság álláspontja szerint nyilvánvaló, hogy a nyugdíjgyesület csak arra szolgál, hogy a Rt. külön nyugdíjalapot teremtsen és azt külön kezeltesse, vagyis a nyugdíjgyesület csak a Rt. egy közege, mely különálló, illetve önálló jogalanyiséggel nem bír.

A Kúria a másodbíróság ítéletét indokainál fogva helyben hagyta.

Legfelsőbb bíróságunk ezen határozata, az abban eldöntött

jogkérdés elméleti fontosságán kívül nagy horderejű gyakorlati következményekkel is bír, mert a magánalkalmazottak nyugdíjigényét egységesen szabályozó törvényes rendelkezések hiányában egyre nagyobb számban keletkeztek és keletkeznek az ú. n. vállalati nyugdíjigyletek.

Elméleti szempontból legfelsőbb bíróságunk álláspontja úgy egyesületi jogunk, tételes rendelkezéseivel, mint a jogtudomány és a bírói gyakorlat álláspontjával, sőt a Tervezet álláspontjával is a legmérebben ellenkezik. Az összes fenti jogforrások mind-egideig azon álláspontot fogadták el, hogy valamely egyesület megalakulásához és jogképességhez három tényező szükséges. Szükséges nevezetesen, hogy az egyesület szabályszerűen alkotott alapszabályokkal rendelkezék, hogy ezen alapszabályok kormányhatósági láttamozással legyenek ellátva és hogy az egyesület rendelkezék oly szervekkel, amelyek útján működését kifejezi. Az ily módon megalakult egyesület, mint jogi személy minden további tényező hozzájárulása nélkül jog és cselekvő képességgel bír, ezen képességek tehát az egyesületet már megalakulásának tényénél fogva megilletik és csak a Tervezet köti a magánjogi jogképesség megszerzését — de nem a jogalanyiságot — egy további lépéshez, nevezetesen az illetékes bíróság egyesületi könyvébe való bevezetés megtörténtehez.

Az egyesületek jogi személyiségének és ebből eredő jog és cselekvő képességének elismerése annyira vitán kívül állott, hogy bírói gyakorlatunkban csak elvétve fordulnak elő idevonatkozó döntések, mert hiszen ott, ahol nincs vitás jogkérdés, bírói döntésre sincsen szükség. Idevonatkozólag a m. Kúria 1902. június 3-án hozott 2541. és a budapesti tábla 1915. március 9-én hozott 1388/1914. sz. ítélete tartalmaz bírói döntést, mindezen határozatok az egyesületek jogi személyiségét és cselekvő képességét kifejezetten és minden korlátozás nélkül elismerték.

Legfelsőbb bíróságunk újabb álláspontja tehát egyesületi jogunk szellemével ellenkezik, a jogalanyiség elismerését teljesen alárendelt jelentőségű vagyoni jogi és szervezeti kérdésektől teszi függővé.

Ezen álláspont a legnagyobb jogbizonytalanságot és a vitás kérdések egész tömegét idézné elő, mert számos oly egyesület, amely már évtizedek óta működik, ingatlanvagyonnal és bír és a telekkönyvbe, mint tulajdonos van bejegyezve, jogalanyiságát és ezzel kapcsolatban telekkönyvi jogait elveszítené.

Gyakorlati szempontból legfelsőbb bíróságunk álláspontja kiszámíthatatlan sérelmeket idézhet elő azért, mert a nyugdíjigyleti tagok igényeinek kielégítésére rendelt vagyont veszélyezteti. Ha a vállalati nyugdíjigylet nem önálló jogi személy, nem egyesület, hanem csak a vállalatnak egy szerve, akkor a vállalat csődje esetén azon vagyon is a csődtömegbe fog bevonatni, amely ezideig a nyugdíjigylet vagyonát képezte. Ez kétségtelen, mert maga a nyugdíjigylet jogalanyisággal nem bírván, vagyonnal sem rendelkezhetik, az egyes nyugdíjigyleti tagok pedig szintén nem bírnak oly dologi joggal a nyugdíjigyleti vagyon tekintetében, hogy annak alapján a csődtömeggel szemben elkülönítést igényelhetnének. Végeredményben tehát a nyugdíjigyletek csak mint II. osztályú követelések lesznek a vállalat csődtömegével szemben érvényesíthetők. Ezen veszély már önmagában is igazolja a Kúria álláspontjának sérelmes voltát.

Nyilvánvaló, hogy legfelsőbb bíróságunk állásfoglalását szociális szempontból irányították. A Kúria kétségkívül az alkalmazotti nyugdíjigényeket kívánta biztosítani, amidőn a nyugdíjigyleti vagyon helyett az egész vállalati vagyont vonta be biztosíték gyanánt, de az eredmény éppen a kitűzött célt veszélyezteti.

Reméljük tehát, hogy legfelsőbb bíróságunk fentebb ismertetett határozata nem fog állandó gyakorlattá átalakulni, mert az ily gyakorlat nemcsak az összes érdekelt által mindenkör hejyesnek tartott és megnyugvással fogadott tényleges állapotot bontaná meg, hanem a jövőre nézve is súlyos következményekkel járó jogbizonytalanságot idézne elő.

Dr. Rónai Sándor.

Szemle.

— Teljes bírói függetlenség. (Levél a szerkesztőhöz.)

A Jogt. Közl. múlt évi 51. számának «Szemle» rovatában Nagy Zoltán úr aláírásával «Teljes bírói függetlenség» cím alatt megjelent közlemény fölötté éles hangon oly támadást intézett a magyar bírói kar ellen, melyet mint a bírói karnak egyik, talán még ma is meghallgatásra méltó régi tagja válasz nélkül nem hagyhatok. Kérem tehát, szíveskedjék nagybecsű lapjában e válasznak is helyet adni. Nagy Zoltán úr először is azt jelenti ki, hogy a mai nagy átalakulások között a magyar bírói kar az *egyedüli*, melyet nem érintett «a kor szele» s mely mélységesen hallgat. Ein grosses Wort gelassen ausgesprochen, melyet határozottan visszautasítok.

A magyar bírói kar, teljes függetlenségének kivívásáért, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület útján már évek óta folytat küzdelmet, melynek egyik jelentékeny megnyilatkozása volt az a memorandum, melyet tisztelt barátom dr. Mendelényi László a Jogtudományi Közlönynek múlt évi 50. számában részlete-sen ismertetett.

Nem bocsátkozom ismétlésekbe, egyszerűen felhívom a «kor szele» által csak most hirtelen érintett Nagy Zoltán úr figyelmét az említett memorandum részleteire, tessék ott elolvasni, hogy a bírói függetlenség kivívásáért minő küzdelmet folytatott már évek óta a magyar bírói kar, melyet a «kor szele» ez «az óriási renaissance» *nemcsak* most érintett. Habár a «nil admirari» korát éljük, csodálom, hogy Nagy Zoltán úr erről nem vett tudomást.

Felhívom továbbá Nagy Zoltán úr figyelmét az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek a mostani igazságügyminiszter úrhoz intézett legújabb előterjesztéseire, melyeket a külön bírói státus és a teljes bírói függetlenség kiépítése tárgyában tett s az e tárgyban most is folyó állandó tanácskozásaira, amelyek bizonyítják, hogy a bírói kart már a Nagy Zoltán úr részéről hangoztatott legújabb átalakulások «szele» is érintette s így teljesen valótlan az a további állítása, mely kedvesnek látszani akaró körülírásokkal oda céloz, mintha a bírói kar azt volna, hogy «kényelmesen elnyújtózkodva mint égi mannát teljes megnyugvással várhatja a jövődőt». Ezt a frázist is, mely teljesen tartalmatlan, de a bírói kar ellen bizonyos animozítások felkeltésére alkalmas, a mondottak alapján kereken visszautasítom. És mirevaló az ilyen kifakadás: «Félre az aggodalmaskodókkal, köntörfalazókkal és paragrafusrágókkal, kik a holt törvény kriptaszagú betűjéhez ragaszkodnak» stb.? Hát ilyenekből áll a magyar bírói kar? És azt a Jogt. Közl. olvasói vajjon el fogják hinni Nagy úrnak? Mi köntörfalazók és paragrafusrágók vagyunk? Bírói multunk ezt tanúsítja? Ha Nagy úr annyira tájékozatlan, forduljon tájékoztatásért nemcsak az alulírottaknak mint a magyar bírói gárda egyik tagjának, hanem számos más hasonló társának bírói működése tárgyában is nála jobban informált illetékes egyénekhez, ezek ítéletének nyugodtan nézünk elébe s ha Nagy urat ez sem győzi meg, azzal sem fogunk sokat törődni.

Tovább nem folytatom. Sapiienti sat. Még több hasonló frázisoktól hemzseg Nagy úr közleménye, melyek között nem utolsósorban nem is legizlésebb a bírói karra vonatkoztatva a «lakájuni-formis» emlegetése. Nagy urat a «kor szele» csakugyan megérintette, ha ugyanez a korszellem a hatalmas, de üres frázisok produkciójában merülne ki, de ezt hinni nem akarom és az ellenségek prédájává tenni kívánt szegény hazánk érdekében kizárt-nak is tartom, mert ha az objektív komoly munkások helyét a közfórumon a frázisgyártók foglalnák el, akkor a magyar függetlenségtől s vele a «teljes bírói függetlenség»-től is örökre búcsút vehetünk, akkor csakugyan finis Hungariae, mert ellenségeink — sajnos — nem az üres frázisok gyártásában merülnek ki, sőt Masarykék nagyon gyakorlatilag fogják meg a bot végét.

Ami pedig az «aggodalmaskodást» illeti, én aggódás, töprengés nélkül való jó bírót még eddig nem ismertem, de nem ismertem e tulajdonságok nélkül való jó hazafit sem. Mutassa be nekem őket Nagy úr, akinek expektorációi, köztük a felügyeleti hatóság gyakorlására vonatkozók nem bírhatnak ugyan — szerintem — nagy súllyal, de súlyt kölcsönöz nekik az, hogy oly

komoly szaklap hasábjain láttak napvilágot, minő a Jogt. Közl. s csakis ez bírt arra, hogy reájuk feleljenek.

E soraim változatlan közlését kérem.

Fogadja mélyen tisztelt szerkesztő úr őszinte tiszteletem nyilvánítását.

A régi gárdából

Bubla Ferenc.

Mi Nagy Zoltán multkori közleményéből nem olvastuk ugyan ki azt a bírálatot, amelyet a fenti levél abból a Bírói és ügyési egyesületre vonatkoztat, de ha Nagy Zoltán nyilatkozata így is értelmezhető, akkor kötelességünk megállapítani, hogy az egyesület a letűnt kor politikai lehetőségei közt mindig a legteljesebb energiával képviselte a bírói kar anyagi és erkölcsi függetlenségének nagy érdekeit. Hogy azóta az egyesület minő működést fejtett ki, arról Nagy Zoltán közleményének megírásakor még nem volt és nem is lehetett tájékozva. Szerk.

— **A budapesti kamarai választások eredménye** sok mindenféle meglepetést hozott. A legnagyobb, hogy a választást megelőző szenvedélyes támadások dacára a közgyűlés a vezetőket újból megválasztotta. Pap József elnök, Blauner Mór főtitkár, Popper Tódor pénztárnok lett. Helyettes elnökökké megválasztották Glücklich Emilt és Horváth Lászlót, ügyesszé a nemrég orosz fogságból visszatért Melzer Istvánt. A negyvennyolc választmányi tag közül csak harmincnyolc állást töltött be a közgyűlés, a többi tíz, továbbá egy titkár, egy ügyész és egy pénztáros új választás alá kerülnek, mert nem nyerték meg a szavazatok egyharmadát, amit a törvény mint minimumot megkövetel. A megválasztottak közül eddig csak kilenc volt a választmány tagja, a kamara vezetősége tehát alaposan felrisszül. Az új tagok között feltűnő sok azoknak a száma, akik irodalmi téren nagyobb tevékenységet fejtenek ki. Kiemeljük ezek közül lapunk munkatársait, Beck Salamont és Móra Zoltánt, továbbá Ujlaki Józsefet, az Ügyvédek Lapja szerkesztőjét, Bakonyi Pált, a Magyar Jogélet szerkesztőjét, Fazekas Oszkárt, Szirtes Artúrt. Általában öröndetes, hogy a négy főpárt és a sok pártok kívüli pártnak kétszázhat meghaladó jelöltje közül, akik között igen sok volt az egészen fiatal ügyvéd, a közgyűlés helyes érzéssel választotta ki az alkalmas férfiakat. Ha nem is jött be mindenki, akit be kellett volna választani, de akik bejöttek, azok részben a karnak régi kipróbált férfiai, részben a fiatalabb gárdának tehetséges tagjai. Különösen jellemző, hogy a kar egyetlen pártlistáját sem fogadta el, hanem a három legnagyobbból összeválogatta a legalkalmasabbakat, tekintet nélkül arra, melyik ügyvédi vagy politikai párthoz tartoztak és tekintet nélkül arra, katonák voltak-e vagy sem.

— **Az Ügyvédek Lapja szerkesztésében változás állt be.** A felelős szerkesztő helyét dr. Grünhut Ármin a lap eddigi segédszerkesztője és dr. Ujlaki József volt főmunkatárs foglalta el, míg Wolf Vilmos mint főszerkesztő folytatja tevékenységét. Remélhetjük tehát, hogy a lap továbbra is abban a kipróbált szellemben fog működni, amelyet Wolf Vilmos több mint három évtized előtt inaugurált és ugyanoly hasznos munkát fog végezni az ügyvédi érdekek hathatós védelmére, mint aminőre az eddigi szerkesztő büszkén tekinthet vissza.

— **A liszt- és cukorjegyek.** A Kúria és a hatásköri bíróság ismert határozatában a liszt- és cukorjegyek jogtalan elvételét lopásnak minősíti.

Mindkét határozat abból indul ki, hogy a liszt- és cukorjegyek értéktelenek, holott valójában keresett értékes cikkek, melyek a legtöbb esetben többet érnek mint maga az árú, amelynek megvételére jogosítanak. Ebből az értékből mitsem von le, hogy a jogosítvány tárgyát, mint a zálogcédulánál, még külön is meg kell fizetni, vagy hogy forgalma tilos, hiszen a forgalomból kivett és a tiltott dolgok, például egy köteg hamis bankó jogtalan elvétele is lopás.

Mindezek ellenére is célszerűtlennek találom, hogy a liszt- és cukorjegyek jogtalan elvitele lopásnak minősítettett.

A büntetőjog, mint minden jog, az életviszonyokból és pedig normális életviszonyokból fejlődött.

Különösen a büntetőtörvénykönyv XXVI—XXIX. fejezetében foglalt rendelkezések közt egy sincs, amelyiket nem a békés viszonyok szültek volna és ne erre a normális jogviszonyokra való tekintettel készült volna, vagyis a tulajdonnal való szabad rendelkezés és a szabad forgalom feltétele mellett, míg a liszt- és cukorjegyek kétségtelenül háborús szülemények és a tulajdonjog,

valamint a szerződési szabadságnak valósággal negációi, mégis azok elvételére a két határozat oly törvényszakaszt alkalmaz, amelynek minden feltétele a tulajdonjoggal való szabad rendelkezés és a szerződésszabadság.

A bűncselekményt a szándék teszi azzá. Ennek intenzitása nemcsak mint enyhítő és súlyosító körülmény, hanem ezek köréül túl minősít is. Az élelmiszerek jogtalan elvétele is eredetileg lopás volt, de az igazságérzet ebbe nem nyugodhatott bele. Megszületett a Kbtv. 126. §-a, amelynek körét azóta is tágitani kellett. Mi szülte ezt a törvényszakaszt, ha nem a tettes kényszerhelyzetének a méltánylása? Vajjon a liszt- és cukorjegytolvaj nincs-e most olyan, sőt nagyobb kényszerhelyzetben, mint az élelmiszertolvaj volt békében? Nem lett volna tehát helyesebb ezt az elvitelt meghagyni visszaélésnek, ami már a 4586/1915. M. E. sz. 458. sz. háborús rendelet jellege és célja szerint is helyesebb mint ad hoc határozattal átültetni a békés viszonyok között létrejötték közé, amelynek megbüntetését a klasszikus jogrendből vett intézkedésekkel indokolták meg.

Megszűnik a háborús szükség, nincs cukorjegy és ha mégis megmarad és állandó lesz, amint a szocializmus óhajtja, úgy ez, az összes jogrendszerünkön, magánjogi elveinken is oly változást fog létrehozni, amely a büntetőtörvénykönyv XXVI. fejezetére is kétségtelenül megváltoztató hatással lesz.

Hogyan lehet abba belenyugodni, hogy ha ellopok egy kiló cukorra szóló, a Kúria szerint értéktelen jogosítványt, akkor az lopás vétsége, mely a békére is kiható polgári becsületbeli capitis deminutióval jár. Ha azonban magát az egy kiló cukrot lopom el, akkor az csak kihágás (Bn.-51. §.) Ha egymásután ötven ízben egy-egy kiló cukrot lopok, még mindig csak kihágást követtem el, de ha egy-egy kiló cukorról szóló értéktelen vételi jogosítványt három ízben lopok el, az már büntetett; börtönnel. Vagy: lopok 120 kiló cukrot, ez már lopás büntette, de ha lopok ezer darab cukor- vagy lisztjegyet, ez még mindig lopás vétsége. Hisz a cukor- és lisztjegyek értéktelenek. Hol itt a konzekvencia?

Tóth Géza.

— **Biztosítási vállalatok engedélyezése** tárgyában a kormány 6535.918. M. E. sz. alatt rendeletet bocsátott ki, mely elrendeli, hogy újonnan keletkező vagy az országban eddig még nem működő biztosítási vállalat csak a pénzügyminiszter által a kereskedelemügyi miniszterrel egyetértve adott előzetes engedély alapján jegyezhető be a kereskedelmi cégjegyzékbe és kezdheti meg működését. Ugyanily engedély szükséges ahhoz is, hogy már meglevő biztosítási vállalat a biztosítási ügyleteknek oly ágára terjessze ki működését, amellyel eddig még nem foglalkozott.

— **A váltókra, kereskedelmi utalványokra és közraktári jegyekre vonatkozó kivételes intézkedések újabb kiegészítése** tárgyában a kormány 6626.918. M. E. sz. alatt rendeletet bocsátott ki, mely szövege szerint egyezik a lapunkban (m. é. 39. sz.) közölt 4145/918. sz. rendelettel azzal az eltéréssel, hogy az 1918. szeptember 30-tól dec. 31-ig lejárt papírokra engedély el a fizetés végett bemutatást és óvást és a december 31. után március 31-ig lejáró papírokra hosszabbítja meg a fizetés végett bemutatásra és óvás felvételére megszabott határidőket 1919 április 15-ig.

— **A magyar királyi kincstár jogutódja?** (Levél a szerkesztőhöz.) Egy ügyfelemnek a kincstár elleni ügyben P. III. 2082/1918. sz. alatt f. évi okt. hó 21-én kielégítési végrehajtási kérvényt adtam be a budapesti központi járásbíróshoz, a kincstárt akkor még természetesen «m. kir. kincstárnak» jelölve meg. Kérvényemben a kincstárnak bárhol található ingóságaira kértem a végrehajtást elrendelni s a végrehajtásnak hivatalból leendő foganatosítására kértem a végrehajtót kiküldeni. Már erre a kérvényemre is egy — szerintem helytelen — oly szövegű végzést kaptam, melyben a járásbíróshoz a végrehajtási kérvényemet visszaadja azzal, hogy jelöljem meg közelebbiről «miserint mit óhajtok a követelés behajtására foglalás tárgyává tenni». Ezen végzésre kérvénnyel a végrehajtási kérelmemet visszamutatva, azt válaszoltam, hogy bár a végrehajtási törvény sehol sem írja elő, hogy ingóságokra irányuló végrehajtási kérvényben részletezni kell, mit óhajt a végrehajtató a foglalás tárgyává tenni, mégis, mert nem vitázni óhajtok a bírósággal, hanem a végrehajtást foganatosíttatni kívánom, bejelentem, hogy a központi állampénztárban készpénzt óhajtok foglalás tárgyává tenni.

Végrehajtási kérvényemet a járásbíróság ezen beadványomra sem intézte el, hanem 1918 november 18-iki kelettel újabb végzést hozott. Ebben végrehajtási kérvényemet újból visszaadja az előző végzésben foglalt meghagyás határozott teljesítése és az *állagában megváltozott (!!!) alperes* (a kincstár) jogutódjának megjelölése céljából. Azt hiszem ezen végzéshez nem kell semmit hozzátennem.

— **Az árdrágításra vonatkozó polgári és katonai büntető-jogszabályok**, különös tekintettel a vonatkozó katonabüntetőjogi összeütközésekre, írta dr. Kollmann Dezső. Szerző ezen legújabb művét még a háború során írta, midőn az árdrágítási ügyek a katonai bíróságokat is elárasztották. A vitakérdések egész özöne merült fel. Ezeket szerző biztos kézzel boncolja és az egész vonalon elfogadható irányítúval szolgál. A háború befejezte következtében a katonai igazságszolgáltatással kapcsolatos vonatkozások aktuálisitását elvesztették. Az árdrágítások azonban — sajnos — a napirendről nem kerültek le és így a jogászközönség, melyet a kérdés esetenként foglalkoztat, e forrásmunkából eredményesen fog meríteni.

— **Az utolsó háborús esztendő** külföldi jogi eseményein végigpillantva, végleges meggyőződésé érlelődik a fellevés a nemzetek küzdelmének eszméket érlelő újításokra készítő hatásáról. A jogegyenlőség nevében, a közép-európai államokban ezek számos zökkenés mellett meginduló törvényhozási reformmozgalmak, amelyek hatása alatt Németországban ez év legelején már az általános választói jogról szóló tervezet tárgyalás alá kerül csak kezdete, de nem alapja az év végén bekövetkezett földrengésszerű összeomlásnak és vajadások közötti újjászületésnek. És bár államférfiúi mesterkedésekkel sikerült itt is a nagy tömegek zavartalan önrendelkezési jogát a személyi és tárgyi feltételek özöne alá temetni, nem lehetett azonban kitérni egyes szociális természetű intézmény törvénykezési megvalósítása elől. Népjóléti törvényjavaslatot terjeszt a szász kormány a kamarák elé, amelynek értelmében a kerületi hatóságok ügykörébe tartoznék a fiatalokokról való gondoskodás ellenőrzése, a hivatásos gyámok és gondozói irányítása és megvalósítása. Ebbe a gondolatkörbe kapcsolódnak azok a német és osztrák törekvések is, amelyeknek célja a fiatalok büntetéseiről szóló számos javaslatból végre is a törvénytető alá juttatni. Míg ezt az üdvös igyekezetet ez alkalommal sem koronázta siker, egy másik, ugyancsak évek óta sürgetett intézmény, az elítéltek volabilitációja Ausztriában végre megvalósulást nyert. Ellenállhatatlan közvetlenséggel érvényesül a köztudatban az a kívánság is, hogy a bíróságokat is közelebb kell vinni az élethez, vagy lehetővé tenni, hogy az utóbbi nyerjen bebocsátást a formások természetlen birodalmába. Egyszerűsíteni az ügyvitelt, ez lett a jelszó, amelynek követelését egyébként a bírósági személyzetben mutakozó mind nagyobb hiány is szükségessé tette. Az igazságszolgáltatás egyszerűsítése érdekében tett számos javaslat azonban mind Németországban, mind Ausztriában csak csekély részben találkozott a törvényhozók tetszésével, míg a közigazgatás egyszerűsítésére irányuló német javaslatok több szerencsével jártak. Ha a törvényhozás tagjainak a jövő zenéje számára nem mindig volt figyelmük, annak talán egyik súlyos oka volt az, hogy mindent túlkialtott Montecucolinek a multból előharsanó szava. A háborúhoz szükséges monstruózus összegek megszerzése nem kevés gondot okozott és mindenfelé új adónevek bevezetését tette szükségessé. Ingó és ingatlan tulajdonosa fokozott teherviselésre kényszerítetik, amit a panaszok és rekriminiációk özöne követ. Ebből az alkalomból alkotják meg Németországban a vitás kérdésekben döntő legfőbb hatóságként a Reichsfinanzhofot. Sőt Olaszország újabb jövedelemforrásai közé a magántulajdon korlátai közül, az idő eltelté folytán kiszabadult irodalmi munkát is felveszi, a szabad kiadást és szinpadit előadást ezután az államnak fizetendő jutalékhoz kötve.

A középhatalmaknak látszólag aere peremius szövetsége a bajtársi és társadalmi kapcsolatokon kívül ez év folyamán még több intézményes biztosítékot is nyert. A török-német államszerződések életbeléptek, amelyek mint egyenjogú felek alattvalóinak biztosítanak hont a másik szövetséges hazájában. A régi irányzat, amely ugyancsak az összetartás és a harcokbiztonság biztosításának céljait szolgálta, megtartja erejét a nyugateurópai küzdők táborában is. Franciaország újabb törvénnyel megszünteti az ellenséges államok polgáraival kötött és még érvényben levő mindennemű szerződés kötelező erejét.

Sok igyekezet és kevés eredmény jellemzi már a fenti vázlatos adatokból is az elmúlt év kodifikációs munkásságát a külföldön is. Kisegítő utat kerestek a mindjobban sűrűsödő bonyodalmakból, amelyet majd ebben, majd abban az irányban véltek megtalálni. Volt azonban oly előrelátás, amely az események oly alakulásával számolt volna, amelyekre az év utolsó napjain vissza kell tekintenünk? Új horizontok felé kell hogy fordítsuk tekintetünket, a multból kevés irányítást remélhetünk, ha csak nem azt, hogy a természetes fejlődést útjában fel nem tartóztatjuk — még a leggondosabb törvénytervezetekkel sem.

A.

— **Anomáliák a fiatalokúak bírának helyzetében.** Nagyon helyesen tette Sándor József kollégám, hogy e lapban «a fiatalokúak javító rendszerének továbbfejlesztése» tárgyában közzétett tanulságos fejtegetései során a fiatalokúak bírának jelen és jövő helyzetét is szóba hozta. Ez ad alkalmat most nekem annak konstataálására, hogy tüzetesebb vizsgálódásnak vetve alá ezt a kérdést, mi magunk vagyunk kénytelenek szegénységi bizonyítványt kiállítani ez irányú magyar viszonyainkról. Szidogatjuk közállapotainkat, társadalmi életünk jelenségeit, melyek nem eléggé fejlettek és érettek arra, hogy a fiatalokúak feletti bíraskodásunk gyakorlatilag is a vonatkozó statutumokban lefektetett eszményi színvonalra tudjon emelkedni s ugyanakkor alig vetünk rá ügyet, hogy bizony «idehaza», a saját házuk előtti seprés terén is sok még a kifogásolni való. Míg a kívül álló társadalom hozzáértő elemei vállvetve, dícséretes jóakarattal iparkodnak biztosítani a bírói funkciók e speciális ágának minél sikeresebb érvényesülését, addig a bírói kar jelentékeny része határozott averzióval viselkedik iránta, melynek még csak a legszelidebb kifejezése az a bizonyos, sokszor éreztetett «kicsinylő lemosolygás». A polgári bíró fölényével néz el felette, mert legjobban meggyőződése szerint egyedül a polgári ügy üdvözt s még a felnőttek ügyeit intéző büntető bíró is megereszt olykor egy-egy szánakozó mosolyt. Ez az averziós tünet pedig mindannyiszor jókora adag Balkánt, avagy hottentottá kultúrát vetít bíraskodásunk mozi-lepedőjére. Ha kárhózas jelenség az, hogy a fiatalokúak bírái egy-két évi, akárhányszor csak néhány napi működés után kapufélfánál hagyják ezt a hivatást a visszatérés minden gondolata nélkül: sokkalta kárhózasabb az a tünet, mely ezt előidézi, a meg nem értés hiánya s a méltánytalan velejáró előmeneteli viszonyok teljes kilátástalansága. Ezen okvetlen segíteni kell. Ma még várunk s hisszük e helyzet jobbra változására.

Zsoldos Benő.

Fiatal ügyvéd társulna vagy irodavezetést elvállalna. Ajánlatokat kiadóba Dr. Z. névre. 16192

Fiatal ügyvéd, magyar, német, tót nyelvtudással ügyvédi irodában, fővárosban vagy vidéken irodavezetői állást keres, irodába társul belépne vagy benősülne. Választ «Felvidéki» jelígre kiadóba. 16202

Juris utriusque doktor, vidéki gyakorlatú ügyvédjelölt ajánlkozik ügyvédi irodába való belépésre. Ajánlatokat, fizetési stb. feltételekkel, dr. Tusa Jenő Segesvár címre kér. 16211

Bírósági végrehajtói vizsgával és teljes ügyvédi irodai és telekkönyvi gyakorlattal bíró, négy középiskolát végzett fiatal ügyvédi írnok, ki jelenleg is Erdély egyik nagyobb forgalmú irodájában törvényszéki székhellyel bíró városban több mint hét éve egyfolytában működik, eddigi működési helyéhez hasonló, lehetőleg törvényszéki székhellyel bíró nagyobb magyarországi városban levő nagyforgalmú ügyvédi vagy közjegyzői irodában alkalmazást keres. Fizetési igényei — figyelemmel a mai nehéz megélhetési viszonyokra — megállapodás tárgyát képezik. Ugyszintén az esetleges kiszállások díjai is. Szíves megkeresések «Kiváló szorgalom és ambíció» jelígre a kiadóhivatalba keretnek. 16212

Harminckét éves ügyvéd tízéves gyakorlattal azonnali belépésre irodavezetői állást keres. Ajánlatokat Sz. E. jelígre kér. 16216

Vidéki ügyvédnél Budapesthez közel vasút mellett alkalmazást keresek. Szigethy László jogszigorló Somogyiszil. 16218

Vidéki közjegyzői irodában német nyelvben is jártas nyug. bíró vagy ügyész helyettesi állást nyerhet. Igényeinek közlése kéri. A városban főgimnázium is van. Cím a kiadóhivatalban. 16223

Csak magyarul beszélő ügyvéd nagyobb tőkebefektetéssel átvenne ügyvédi irodát vagy reális vállalatot. Leveleket a kiadóhivatal «reális» jelígre továbbít. 16198

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Láday István igazságügyminiszteri tanácsos: Házassági kérdések. — Beváltak-e a népbírák? — Dr. Angyal Pál egyetemi professzor: Büntetőjogi szabályaink és a Magyar Népköztársaság. — Dr. Borsodi Miklós törvényszéki bírósági elnök: Törvénykezési Szemle. A 9. számú jogegységi döntvény helyes értelme. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XIII. k. I. ív.

Házassági kérdések.

I. A házasság felbontása.

A házassági jogról szóló törvény nem felelt meg a megalkotása idején fenállott szociáletikai felfogásnak. Habár nem lehet tagadni, hogy igen jelentékeny lépés volt a haladás irányában, mégsem mondhatjuk, hogy olyan reform lett volna, amely a nép egyetemes érdeke szerint alakult volna ki. Megalkotásánál nem is ezeknek az érdekeknek fontolóra vétele, hanem a pártpolitika és a hatalmi érdek volt a főszempont. A törekvés arra irányult, hogy a politikai harcokat a hatalmi helyzettel szemben nyilvánvalóan kiátástalan közjogi viták helyett abba az eszméirányba terelje, amelyben nyugaton a politikai harcok folytak. Szolgáltatta e mellett az egységes magyar állameszmét is és tagadhatatlanul igen jelentékeny rendező hatása volt a jogegység irányában.

Másrészt azonban rendelkezéseinek meglátszik, hogy a törvényhozó csak azokkal az érdekekkel számolt, amelyeknek a parlamentben képviseletük volt és csupán azokat az erőviszonyokat vette tekintetbe, amelyek a parlamentben érvényesültek. Ennek következtében több irányban koncessziókat kellett tennie, ha csak az egész reformról már eleve le nem akart mondani.

Ez magyarázza meg azt a hipokrita álláspontot is, amelyet a törvény a házasságnak megegyezéssel felbontása tekintetében elfoglalt. A törvényjavaslat indokolása igen erősen hangsúlyozza, hogy a megegyezéssel felbontást nem ismerheti el, mert ez ellenkezik a házasság erkölcsi jellegével. Viszont azonban a törvény 77. §-a a megegyezéssel felbontásnak akadálytalanul kaput nyit és mint ismeretes, az összes megegyezéssel felbontások a 77. §. formalitásai között folynak is le. Általában ez a 77. §. olyan libretto, mely minden operettszerző figyelmére érdemes. Akár van az adott esetben hűtlen elhagyás, akár pedig csak inszenálják a felek a megegyezéssel felbontás előkészítése végett: a törvény álláspontja mindenképpen komikus helyzetet idéz elő. Az utóbbi esetben a törvény ezt mondja a válni akaró feleknek: váljatok szét és majd azután hívja vissza az egyik a másikat és ha nem jön, akkor törvényesen is elválhattok. Tehát előbb szét kell menni, azután megint össze kell kéredzkedni, s azután megint elválni. Már ebben is elég bohózat elem van. De még bohóbb a helyzet, ha nincs megegyezés. Ilyenkor a törvény azt kívánja az elhagyott féltől, hogy hűtlen házastársát visszatérésre hívja fel. Amikor tehát a fél fel akarja bontani a házasságot, azzal kell kezdenie, hogy úgy tegyen, mintha ismét vissza akarná állítani az életközösséget. Valódi szándékát azonban a világért sem szabad elárulnia, hanem szimulálni kell az életközösség visszaállítását után vágyakozó szerelmes hitvest, jóllehet semmitől sem retteget annyira, mint attól, hogy drága élettársa eleget fog tenni az ő óhajának és vissza fog térni az elhagyott tűzhelyhez. Igaz ugyan, hogy nem kell ehhez a módhoz fordulnia, hanem a bontást a 80. §. alapján is kérheti, de ez viszont azt kívánja tőle, hogy miután már évek vagy évtizedek óta megszűnt az élet-

közösség, a per során hat hónapra «ágytól és asztaltól» különíttessenek el, ami szintén nem nélkülözi az üdítő komikumot.

Ezt a bohózatot megoldást a törvényhozó azért volt kénytelen választani, mert az akkori erőviszonyok között magának a házasság felbonthatóságnak dekretálása is rendkívül nehezen volt keresztülvihető és a megegyezéssel felbontás megengedése éppen soggal nem lett volna lehetséges. Bizonyos azonban, hogy ha a törvény a nép egyetemes érdekét tartotta volna szem előtt, nem pedig a parlamenti erőviszonyokhoz alkalmazkodott volna, a megegyezéssel felbontás megengedése mellett kellett volna döntenie. Amit ez ellen a törvényjavaslat indokolása felhoz, alig tekinthető egyébnek, mint az egyházi férfiak álláspontját képviselő ellenzék részére kigondolt képmutatás szólamnak. Az indokolás szerint ugyanis a megegyezéssel felbontás a házasság erkölcsi természetét csorbitja és lesúlyesztja a házasságot a vagyoni jogi szerződések színvonalára. Másrészt az indokolás szerint a házasság az állami és erkölcsi rendnek oly alapintézménye, melyet a magánakarat időnkint való hullámlásainak alárendelni nem szabad, mert ezt sem a társadalmi, sem a családi élet erkölcsi alapjaival nem lehet összeegyeztetni. Hangsúlyozza még az indokolás azt is, hogy a megegyezéssel felbontás még mindig sincsen, mert a házassági akadályok gondos megállapításával meg lehet előzni a könnyelmű házasságkötéseket.

Ebben az egész okoskodásban alig van egy pont, amely megállana.

Senkinek sem jut eszébe, hogy a házasság erkölcsi karakterét tagadásba vegye. De ennek az erkölcsi karakternek nemcsak névleg kell meglennie, hanem magában a házasságban is materialiter érvényre kell jutnia. Abban a házasságban, amelyben az együttélés teljesen lezűllött, vagy pedig reménytelenül megszűnt, az erkölcsi elemnek semmi ismertető jelét sem lehet feltalálni. A házasság erkölcsi karaktere csak azt követeli meg, hogy a házasságkötést és a házasság felbontását ne helyezzük teljesen a felek szabad rendelkezése alá, de viszont ezt a szabad rendelkezést engedjük meg akkor, ha nyilvánvalóvá vált, hogy a házasságban in konkrétó ez az erkölcsi elem teljesen megszűnt. Mert ha ebben az esetben is ragaszkodunk ahhoz, hogy a felek ne rendelkezessenek szabadon, akkor a felek akarata ellenére fentartunk olyan életviszonyt, amely az összes életviszonyok közt a legnagyobb mértékben megköveteli a felek akaratközösséget és érzelmi egységet, úgy hogy éppen ezzel fosztjuk meg a házasságot erkölcsi karakterétől, sőt az erkölcsitelenséget egyenesen rákényszerítjük a felekre.

Nem igaz az sem, hogy a házassági akadályok gondos megállapítása elejét venné a könnyelmű házasságkötéseknek. Megakadályozhatja a törvény, hogy fejletlen korúak, kiskorúak vakon rohanjanak vesztükbe, de semmiféle házassági törvényhozás nem tudja megakadályozni azt, hogy olyan felek ne kössenek házasságot, akik semmiképpen sem illenek egymáshoz.

Nézetem szerint tehát éppen a házasság erkölcsi természete követeli meg, hogy bizonyos biztosítékok mellett a megegyezéssel felbontást megengedjük. Biztosítékokra mindenesetre szükség van, még pedig nem csupán a házasság erkölcsi jellegéből folyólag, hanem azért is, hogy a házasságfeleket az elhamarkodott felbontástól megóvjuk.

A házassági törvényben foglalt rendezésnek egyik komikuma az is, hogy a 77. §-ban éppen ezeket a biztosítékokat nem adja meg. Vagyis akkor, amikor perhorreszkálja a megegyezéssel felbontást,

együttal lehetővé teszi hogy a felbontásban megegyező felek minden megfontolás és minden biztosíték nélkül néhány nap alatt felbonthassák a házasságot. A törvény ugyan megkívánja, hogy a különélés legalább hat hónap óta tartson. De nem tartalmaz biztosítékokat arra nézve, hogy a hat hónapi különélés csakugyan meglegyen. A gyakorlatból tudjuk, hogy számos esetben sikerült a feleknek hatósági bizonyítványt szerezniök arról, hogy hat hónap óta különválva élnek, jóllehet a különválás alig néhány napig tartott. Magam tudok olyan esetet, hogy a felek házassága a különválástól számított tizedik napon már jogerős bírói ítélettel fel volt bontva. A törvény tehát nem zárta el a visszaélések útját.

Nézetem szerint a megegyezéssel felbontást a következőleg kellene szabályozni: a házasság felbontásánál bejelentik abbeli szándékukat, hogy a házasságot felbontják. A bíróság erről a bejelentésről a feleknek tanúsítványt ad ki és kérelmekre együttal az ágytól és asztaltól való különélést is elrendeli. A tanúsítvány kézbesítésétől számított hat hónap múlva a felek közös kérvényére a bíróság tárgyalást tűz ki, a békéltetést megkísérli és ha nem sikerül, a házasságot felbontottnak nyilvánítja. Ez a rendezés teljes biztosítékot nyújt az elhamarkodott felbontások ellen, mert a felbontó szándék bejelentésétől számított hat hónapi idő elég arra, hogy a felek a szándékolt lépést komolyan fontolóra vegyék. Ha hat hónap alatt az ellentét nem enyhül és a felbontási szándék állandóan megmarad, elhamarkodott felbontásról többé nem lehet szó.

Kizárja ez a rendezés azokat a visszaéléseket is, amelyeknek ma a 77. §. utat nyit és módot nyújt arra, hogy azok a felek, akik kölcsönösen belátták, hogy közöttük az egész életre szóló közösségről szó sem lehet, ne legyenek kénytelenek vagy átlakon jutni el a céljukhoz, vagy pedig a házasságuk minden szennyét a bíróság előtt feltárni.

Most egy lépéssel tovább megyünk és megkíséreljük annak bebizonyítását is, hogy szükség van a házasság felbontásának megengedésére kivételesen olyan esetekben is, amidőn a bontást csak az egyik fél akarja anélkül, hogy a másik fél vétke volna.

Ezt a tételt természetesen nem általánosságban állítjuk fel, hanem csak az alább kijelölt korlátok között.

Most ismeretes, az életben rendkívül sűrűn fordul elő, hogy a házasság felbontásának megengedése nélkül a felek különválva élnek, anélkül, hogy a bontóper megindítanák. A különválás oka néha az egyik félnek, vagy mindkét félnek hibája, néha pedig egyszerűen az, hogy a házasság nem valók egymáshoz. A bontóper megindításának elmaradása részben azért történik, mert jogunk a megegyezéssel felbontást nem ismeri, részben pedig azért mert az a fél, aki a bontást kívánja, bontóperrel felhozni nem tud, a másik fél pedig makacsul ragaszkodik a házassági kötelék fentartásához.

Mint hogy a megegyezéssel felbontásra nézve már javaslatot tettünk, most már csak az utóbbi esettel kell foglalkoznunk, t. i. azzal, hogy a felek állandóan különválva élnek, a bontást kívánó fél bontóperrel felhozni nem tud, a másik fél pedig a házasság fentartásához ragaszkodik. Ez a tényállás egészen tipikus és a következmények is tipikusak: az a fél, aki a házasság felbontását keresztülvinni nem tudja, vadházasságra lép.

Ilyenkor az igazi életközösség, az igazi együttérzés és összetartás a vadházasságban van meg, míg a törvényes házasságból a formális köteléken kívül semmi sem marad meg és a házasság felek egymásra való tekintet nélkül, egymással nem törődve, sőt a legtöbbször egymást halálosan gyűlölve élnek le életüket.

A házassági törvény, amidőn a bontást csak vétkeesség esetében engedi meg, a házasság erkölcsi karakterének jellegével belekényszeríti a feleket abba, hogy egyrészt egész életükön át megmaradjanak a halálosan gyűlölő kötelékben csak azért, mert a másik fél nem ritkán pusztán makacsságból ragaszkodik annak fentartásához, másrészt pedig abba, hogy vadházasságra, tehát olyan életviszonyra lépjenek, amelyet a törvény és a közvélemény erkölcsitelennek minősít.

Hogy a törvény álláspontjának következményeit a maguk teljességében beláthassuk, közelebről meg kell vizsgálnunk a vadházasság természetét is, nem törődve azzal, hogy a törvény ez elől a rendkívül gyakori életviszony elől szemérmesen visszahúzódik.

(Bef. köv.)

Láday István.

Beváltak-e a népbírák?

A fegyverletétel után hazaözönlő katonák lakásszükségletének kielégítése a lakások igénybevételeinek számát rendkívül felsozokkentette. Szükségessé vált úgy a lakáshivatalnak, mint a lakbérleti bizottságoknak gyökeres átszervezése. A budapesti központi járásbíróság mellett működő lakbérleti bizottságok számát háromról tízre kellett felemelni.

A tíz bizottság közel két hónapja működik. Vajjon beváltak-e az intézmények? Hogyan működnek a laikus bírák?

A kérdés rendkívül fontos. Nemcsak azért, mert a kereskedelmi ünlökök intézményének megszüntetése óta ez az első kísérlet, hogy a laikus elemeket az állami líráskodás körébe bevonjuk, hanem még inkább, mert legközelebb a hasonló szervezett munkaiügyi bíróságok is megkezdik működésüket.

Mint hogy lapunk hasábjain többen (Móra, Láday, Szladits) követelték a népbíráskodásnak az igazságszolgáltatás rendszerbe való fokozottabb beillesztését, szükségesnek tartottuk a legilletékesebb tényezők, a lakbérleti bizottsági elnlökök véleményének beszerzését, annak a megállapítása végett, miként váltak be a laikus bírák a lakbérleti bizottságokban.

Persze az alábbi nyilatkozatokból nem szabad túlságosan messzemenő következtetéseket levonni. Egyrészt, mert a lakbérleti bizottságok eredményes munkájának egyik főtenyezője az a körülmény, hogy a budapesti törvényszék elnlöke legkiválóbb tanácsvezetőit és három igen jeles járásbírórt rendelt ki a bizottságok elnlökévé. Másrészt nem szabad elfelejtenünk, hogy az eldöntendő kérdések túlnyomó részében kizárólag oly ténykedésekről van szó, melyeknek eldöntéséhez semmiféle különös szakértelem nem szükséges. Mégis rendkívül fontos adatokat szolgáltatnak az alábbi nyilatkozatok, mert azt tanúsítják, hogy ezen aránylag egyszerű ügyekben a laikus elemnek az igazságszolgáltatásba való bevonása bevált.

A lakbérleti bizottsági elnlökök nyilatkozatai a következők:

I.

Dr. Balázs Emil nyilatkozata:

A lakásinség enyhítésére kiadott rendeletek és a rendelet végrehajtására atakított Központi Lakáshivatal és Lakbérleti Bizottságok működése elé méltán nagy várakozással tekintett a főváros közönsége. Hogy mennyiben feleltek meg ezek a szervek a nagyközönség szempontjából, arra a feleletet csak a nagyközönség adhatja meg. A magam részéről a Lakbérleti Bizottság elnlöki székéből tekintve az intézményt, bennem ama meggyőződés érlelődött meg, hogy az kellő időben, kellő szervezettel, kellő hatáskörrel lett megszervezve és minden előfeltétel megvan ahhoz, hogy a kitűzött cél eléérssék.

A Lakbérleti Bizottságban működő tagok és pedig úgy a bérlő (munkás), mint a háztulajdonos tagok teljes tárgyilagossággal, megértéssel bírálják az eseteket és egyáltalán nem észleltem, hogy bármely oldalon is osztályérdek vezetne a tagokat az ítéletük kialakulásánál. Azt azonban nem hagyhatom megjegyzés nélkül, hogy a lakók, munkások köréből rekrutálódó bizottsági tagok kevésbé pontosak, mint a háztulajdonosok, sőt gyakran megesik, hogy egyáltalán nem jelennek meg és meg nem jelenésüket nemcsak hogy ki nem mentik, de még azt sem teszik meg, hogy akadályoztatásukat bejelentseék, úgy hogy gyakran nem lehet emiatt a tárgyalásokat megtartani.

Ennek okát én abban találom, hogy megfelelő napidíjakról nem történt gondoskodás, hiszen a bérlők legnagyobb része ipari munkás, aki napibérét veszti el.

Feltűnt nekem az ötheti működésem alatt, hogy összehasonlíthatatlanul nagyobb arányban veszi igénybe az intézményt a középosztály, mint az alsóbb néposztályok és az igénybevételeben egyáltalán nem mutatkozik a középosztályban az a szerénység, melyet intelligens embertől várna az ember, és mely a mai lakásinség természetes folyamánya lenne. Gyakran előfordult, hogy fiatal házaspárok, sőt még csak házassulandók 3-4 szobás lakást kívántak és méltatlankodtak, mikor a határozat őket egy vagy kétszobás lakásra korlátozta. Egy fiatal orvos legényember sértődötten távozott, mikor egy lipótvárosi nyolcszobás lakásból részére csak három szoba vétetett igénybe, úgy hogy a háztulajdonosának és nyolctagú családjának csak öt szoba hagyatott

meg. Egy másik esetben egy menyasszonyt képviselő ügyvéd hangos és sértő megjegyzésekkel kísérte a kihirdetett határozatot, mely egy vidéki háztulajdonos itteni kétszobás lakásából elvette a nagyobbik szobát és az összes mellékhelyiségeket, de a háztulajdonos öccsét, aki műegyetemi hallgató meghagyta a másik kisebb szobában.

Egy orvos, akinek négy szobát rekviráltunk méltatlankodott, hogy neki és pácienseinek a melléklépcsőn kell a lakásba mennie, holott van a lépcsőházból a főbérletnek egy délszaki növényekkel telt gyönyörű hallja, melyet ő vározsobának nézett ki páciensei részére és egyáltalán nem gondolt arra, hogy a háztulajdonos három felnőtt leánya csakis a hallon keresztül juthat a saját házukban lévő lakásukba.

Feltűnő még, hogy míg a középvagyoni rétegek 4–5–6 szobás lakásait mint a sáskák lepik el a rekviráló kérvények, addig a bankárok és magnások villáit és palotáit érintetlenül hagyják; legalább öt heti működésem alatt egyetlen egy eset sem fordult elő.

Nem hagyhatom megjegyzés nélkül, hogy néhány esetben, bár kifejezetten törvénybe van iktatva, hogy a Lakbérleti Bizottság döntése végérvényes és jogorvoslattal sem támadható meg, ennek dacára a lakásügyek kormánybiztosa a Központi Lakáshivatal referálása alapján önhatalmúlag belenyúl a jogerősen már eldöntött vitába, és a bizottság döntését félre téve más, attól eltérő intézkedést tett. Jogállamban ezt tenni nem szabad. A régi regime bűnéül rovatott fel, hogy a belügyminiszter illetéktelen befolyást gyakorolt ezekre az ügyekre, holott arra jogszabályadta hatásköre volt. Az új éra szelleme kizárja, hogy a kormánybiztos külön törvényes felhatalmazás nélkül a Lakbérleti Bizottság döntését félre tehesse. Nem mentség, hogy tiszta intencióból becsületes szándékkal kíván, egy adott helyzeten segíteni. Tessék megfelelő törvényes intézkedéssel az esetleges hiányokat orvosolni de lényegileg ez az eljárás még helytelenebb, mint a mult miniszteri beavatkozás, mert minden törvényes alapot nélkülöz, és megingatja a Lakbérleti bizottság működésének erkölcsi és anyagi alapját.

II.

Dr. Borsos Endre nyilatkozata.

A lakbérleti bizottság működéséről eddigi tapasztalataimat főbb vonásokban a következőkben adhatom elő:

A bizottság zavartalan működésének előfeltétele, hogy a behívott bizottsági tagok a tárgyalásokon pontosan jelenjenek meg. Sajnos, e tekintetben a helyzet nem mondható kielégítőnek, mert bizony az elmaradások napirenden vannak és pedig az én tapasztalataim szerint kizárólag a háztulajdonosok részéről. Ellenben a bérletkésztől kijelölt bizottsági tagok, akik talán kivétel nélkül szervezett munkások, mindig pontosan megjelennek. Kétségtelenül kíváncsiak volna, hogy a háztulajdonos bizottsági tagok és ugyanolyan kötelességérzettel és szociális érzékkel fogják fel hivatásukat, mint a bérletkészt, mert hiszen nekik is érdekükben áll, hogy a lakbérleti bizottságok minden zavar és fenakadás nélkül gyorsan és jól működjenek közre a lakásszükség kérdésének megoldásában.

A mi most már a bizottságok működésének érdemét illeti én a magam részéről kellemesen csalódtam abban a hiedelmemben, amelyben voltam, mikor az egyik bizottság elnöki székét elfoglaltam. Csalódásom kettős irányú.

Tudom ugyanis azt, hogy a bérletkésztől részéről kinevezett bizottsági tagok túlnyomó részben a szervezett munkásságból kerülnek ki, azt hittem, hogy az ügyek elbírálásánál a munkás és polgári osztályt képviselő bizottsági tagok között bizonyos osztályellentét, illetve ebből eredő ellentétes irányú felfogás fog megnyilvánulni s nekem mint bírónak az lesz az egyik feladatom, hogy ezeket az ellentéteket kiegyenlítssem a végből, hogy a méltányos és igazságos álláspont érvényesülhessen. Örömmel tapasztalom azonban napról-napra, hogy a bizottsági tagokat, bármelyik társadalmi osztályhoz tartozzanak is, minden elfogultság nélkül minden egyes ügy elbírálásánál kizárólag az vezetési és irányítási működésükben, hogy minél méltányosabb, minél igazságosabb határozatot hozzanak.

De csalódtam abban a feltevésemben is, hogy a jogban és igazságszolgáltatásban rendszerint járatlan bizottsági tagok nehezen fognak tájékozódni és nem igen tudják majd a lényeg,

a lényegtelenről megkülönböztetni. Igaz, hogy az idekerülő ügyekben komplikáltabb jogkérdés nem igen fordul elő, ámde meglepett engem az is, hogy amennyiben valamely ügy eldöntésénél valamely jogszabály ismeretére van szükség, kellő megvilágítás és magyarázat után, azt egész helyesen és jól alkalmazták. Sok esetben pedig szakismeretük és tapasztalataik alapján olyan szempontokat vetnek fel, amelyekre a jogász nem is gondol s amelyek az ügy eldöntésénél is gyakran hasznosan érvényesíthetők.

III.

Dr. Csipkay Andor nyilatkozata:

A lakbérleti bizottságokra, s az odatarozó ügyekre vonatkozólag tekintettel arra, hogy csak a lakbérleti bizottságoknak a közelmúltban történt újjászervezése óta eltelt aránylag rövid idő tapasztalatai állnak rendelkezésemre, csak néhány szembevetendő jelenségre kívánok rámutatni, anélkül, hogy azok mélyebb taglalásába bocsátkozhatnék.

Ami a bizottsági tagok működését illeti, úgy a háztulajdonosok, mint a főleg a szervezett munkások közül kikerülő bérletkészt képviselői jól beválnak amennyiben a már az első alkalommal is teljesen feltalálják magukat, élénk figyelemmel kísérik a tárgyalás menetét, kérdéseik a felekhez s tanukhoz odavágóak, a tanácskozásban aktíve részt vesznek, a perdöntő körülményeket felismerik s helyes ítélőképességet árulnak el. Különösen ki kell emelnem teljes objektivitásukat, vagyis véleményük megalakításánál függetlenítik magukat attól, hogy külön társadalmi érdekek képviselői.

Véleményem szerint tehát ezen ügykörben, hol a jogkérdések igen kis szerepet játszanak, a laikus elem közreműködése bevál. Egyedül az esik kifogás alá, hogy a beidézett bizottsági tagok elég gyakran nem jelennek meg, elmaradásukat előzőleg be nem jelentik, ami azután az ügymenetre nézve zavart és fenakadást okoz.

Áttérve az elbírálás alá eső ügyekre s az abban szereplő személyekre, erre vonatkozólag meg kell említenem, hogy abban a házamban voltam, hogy ezen ügykörben leginkább sokgyermekes, szegény, hajléktalan munkáscsaládokkal lesz dolgom a valóság pedig az, hogy eddig több száz rekvirálási ügyben egyetlen szorosan vett munkáscsaláddal sem találkoztam. Az igénylők ugyanis majdnem mind a középosztályba tartoznak, főleg magántisztviselők. Azonfelül az igénylők nagy része hajléktalannak egyáltalában nem mondható, áll ez különösen azokra, akik azon az alapon lépnek fel igényükkel, hogy házasodni akarnak, akik közül a nőknek rendszerint szülőiknél rendes otthonuk van, de most külön otthonot és e célból külön lakást akarnak, mert eddigi lakásuk erre nem elégséges. Ezek képezik az igénylők fő típusát, ezek kutatnak a legkitartóbban s a legnagyobb leleményességgel lakások után. Kétségtelen, hogy a házasságkötések lehetővé tétele is nagy közérdek, de viszont ezzel az a helyzet áll elő, hogy bizonyos számú személy az eddiginél nagyobb számú lakásban oszlik el s így elveszik a jelenleg még felhasználható lakhelyiségeket olyanok elől, akik talán tényleg teljesen lakás nélkül vannak. Ez tehát kétségtelenül nehéz kérdés a lakáelosztás szempontjából.

Az igénylők nagy része semmi kiméletet nem ismer az igényt-szenvedővel szemben s szerénynek egyáltalában nem mondható. Két-három tagú kis családok is «legalább» is háromszobás lakásokra tartanak igényt, ha azután ez nem sikerül, hanem, mondjuk, az összes mellékhelyiségekhez csupán két szobát kapnak, a legnagyobb felháborodással tiltakoznak a határozat ellen. Előfordult az is, hogy az igénylő, aki egy nagyobb lakás egy részét kérte elrekvirálni, amelyben csak egy fürdőszoba volt, a legnagyobb méltatlankodással jelentette ki, hogyha a fürdőszobát is meg nem kaphatja, úgy semmire sem reflektál.

Szigorúan be kell tehát tartani, hogy az igénylők csak a legszükségesebb helyiségekre tarthatnak igényt s az így fenmaradó helyiségeket másoknak kell juttatni.

Az eljárásra vonatkozólag meg kell említenem, hogy az igénybevételt szenvedők kivétel nélkül sérelmezik, hogy nem lettek meghallgatva s egyáltalában tudomásuk sem volt arról, hogy ellenük rekvirálási eljárás van folyamatban. Ennek következménye azután, hogy a lakbérleti bizottságok előtt egészen új tényállások alakulnak ki.

Végül még rá kell mutatnom arra, hogy a jegyzőkönyvvezető alkalmazása s a határozatok rövid megindokolásának megengedése tanulságos példája annak, hogy ezek segítségével más ügyszakban is mennyivel gyorsabban és tömegesebben lehetne a járásbírói ügyeket elintézni.

IV.

Dr. Fenes Ferenc nyilatkozata.

A laikus elemnek a lakbérleti ügyekben való bíraskodása általában bevált.

A lakás elsőrendű életszükségletet elégitván ki, az ezzel összefüggő kérdések mélyen vágnak a közönség érdekeibe és azért ezek megfelelő kielégítése legnagyobb mérvben foglalkoztatja a köz érdeklődését és gondoskodását, amiből folyóan nagyfokú helyes érzék fejlődött ki a lakásügy átérzése, megértése és megfelelő irányítása iránt.

E mellett a bírói tiszt gyakorlása erős öntudatot és e révén komoly igyekvést vált ki oly irányban, hogy a tiszt betöltése pártatlan és kielégítő legyen.

Különösen érdekes ennek megnyilvánulása a lakbér és járulékok összegének megállapítása körül, ahol leginkább van tere a bérbeadó és bérlő érdekei összeütközésének és ahol a megoldás módja és eredménye másodrangú jelentőségű azzal szemben, hogy az a nélkül szűkölködő egyáltalán lakáshoz jusson.

A tapasztalat itt az, hogy nagyobb az önmérséklet a gazdaságilag erősebbek érdekében bevont bérbeadó elemnél, míg a bérlők tábora itt inkább hajlik túlzásra mint a lakásügyi kérdések egyéb fájánál.

Ez talán az egyéni intelligencia kisebb nagyobb eltolódására vezethető vissza, de egyébként az e téren való különbségek e laikus bíraskodás értékének megállapításánál kisebb jelentőségű tényezők.

Nagy segítsége a szakkbírónak, hogy a mellette működő laikus elem révén a saját közvetlen tapasztalatain túleső életjelentőségekről kaphat közvetlen és több szempontból megvilágított és megvitatható anyagot hogy e támogatás révén mindjobban juthat érvényre a jogi keretbe illeszkedő emberies méltányosság.

A női elemre is találó mind e megfigyelés mellett a nők bíraskodása még azt az előnyt is adja, hogy értékes segítséget nyújt azon nehéz, de fontos feladat megoldásánál, hogy a lakások a legnagyobb mértékben mégis úgy használtassanak ki, hogy a családok legkülönbözőbb szükséglete legmegfelelőbben találjon kielégítést.

Ha még az is elérhető lesz, hogy a meghívott laikus elem a tiszt gyakorlására pontosan, biztosan jelentkeznek, akkor fentartható ez a bevált intézmény.

V.

Dr. Halla Aurél nyilatkozata:

Vezetésem alatt eddig 215 ügy tárgyalásán, 20 háztulajdonos és 19 bérlő fejtett ki bírói tevékenységet.

A tárgyalások menetét a bírótársak rendkívül érdeklődéssel kísérték s a határozathozatalban való részvételnél is kellően közreműködtek. E részben azonban különbséget kell tennem a háztulajdonosok és bérlők között. A háztulajdonosok általában jelentéktlenebb befolyást gyakoroltak a döntésre, mint a bérlők. Eltekintve egyes esetektől, amidőn a háztulajdonos jogi tudásánál (mint ügyvéd) vagy egyéb szakképzettségünél (mint mérnök, építész) vagy a helyi viszonyok ismereténél fogva értékes észrevételekkel segítette elő a helyes megoldást, a háztulajdonosok túlnyomó részt passzív magatartást tanúsítottak a döntésnél. Általában minden észrevétel nélkül elfogadták egyik vagy másik véleményt s maguk megelégedtek annak a megállapításával, hogy bizony nehéz a kérdés s alig lehet igazságos megoldást találni. Tapasztalataim szerint azonban még így sem maradt mögöttes működésük a törvényszéki tanácsban résztvevő gyengébb képzettségű és ítélőtehetségű szakkbíróénál.

Sokkal aktívabb befolyást gyakoroltak a döntésre a bérlő-bírói társak. Vezénylő motivum náluk, hogy addig, míg a lakásvizonyok nem enyhülnek, kényelemhez senkinek sincs joga, s mindenkinek túrnie kell, hogy embertársai nyomorúságos viszonyainak enyhítése céljából áldozatot hozzon.

Ezen nézeteiket azután öntudatosan és kitartóan érvényesí-

tették is olyannyira, hogy bár magam is iparkodom a társadalmi nagy ellentéteket ezekben az életbevágó kérdésekben közelebb hozni egymáshoz, sok esetben mégis a bérlő-bírói társak határozott állásfoglalása bírt rá a méltányosság érdekében az általam elgondoltnál még radikálisabb határozathozatalra.

Igy pl. a közöskonyha eszméje kizárólag a bérlőktől származik. Magam is ismerem a társadalmi fejlődésnek azt az alakját, amely a kedvezőtlen cseléd és egyéb viszonyok hatása alatt egy-egy ház lakói részére közös háztartás vezetését célozza, azonban egyenes visszafejlődésnek tekintetem, hogy ugyanazon lakás több lakója külön háztartás vezetése mellett közös konyhahasználatra szoríttassék. Azért kezdetben elzárkóztam ezen megoldástól, inkább az igénybevétel elutasítása mellett foglaltam állást. Később azonban, amidőn mind több és több esetben a nagyobb lakás megosztása másképp keresztülvihetőnek nem mutatkozott, s amikor a lakásnélküli középosztályhoz tartozó igénylő is két kézzel fogadta ezen megoldást, deferáltam a bérlők ezen állásfoglalásának s ma már az ezen irányú döntések meglehetősen gyakoriak.

Sok esetben a bérlők a tények enyhébb megítélésére hatottak jelentékenyen közre. Így a felmondási eljárásban, ahol legtöbbször a bíró felfogásától függ, hogy milyen tényeket vonjon a jogszabály keretébe (pl. túrhetetlen viselkedés stb.) a bérlők általában csak a legsúlyosabb tényeket voltak hajlandók felmondási okul elfogadni, s tényleg az egyes tények nagyon enyhe megítélésben részesültek.

Számos esetben érdekes összeütközés támadt a laikus és jogász felfogás között.

Igy több eset fordult elő, hogy a rendes bíróság a felmondást érvényesnek mondotta ki s ennek folytán a bérlő köteles volt bizonyos időn belül lakását elhagyni. A bérlő azonban új lakást nem találván, úgy fordított a dolgon, hogy igénybevétel iránti kérvényt adott be a lakáshivatalhoz s ugyanazt a lakást, amelyet bírói ítélet folytán el kellett volna hagynia, igénybe vettette a saját maga részére.

A bérlő állásfoglalására a háztulajdonos is hajlandó lett volna szentesíteni ezt a megoldást, s csak hosszas érveléssel lehetett meggyőzni őket a bírói ítélet hatályon kívül helyezhetőségéről.

Jött azután egy eset, amelynél a jogszabályok merev alkalmazásánál fogva a bírói ítélet az anyagi igazságot, főleg a méltányosságot valósággal lábbal tiporta. Itt már a jogi érvelés nem hatott s meg kellett nekem is hajolnom az anyagi igazság előtt, s meg kellett döntenem a bírói ítéletet. Ezen precedens folytán természetesen most már más esetben is felülbírálat alá kerülhet a bírói ítélet s csak az indokolás tudta talán megmenteni a jogász szempontokat.

Más esetben egy ügyvéd 1917. évben új bérleti szerződést kötve, kötelezte magát, hogy amennyiben a fűtőanyag drágul, a központi fűtési járulék megfelelően emelhető. Ez alapon a kimutatott készkiadásokhoz képest a lakáshivatal a fűtési járulékot felemelte. A tárgyaláson az ügyvéd kimutatta, hogy négy évig katonai szolgálatot teljesített, ügyvédi irodáját épen hogy megkezdte, kisgyermekai vannak, s a méltányosságra hivatkozással kérte az emelés mellőzését.

Jogász előtt nem volt kétséges a lakáshivatal határozatának helybenhagyása. Minthogy azonban kiderült, hogy a ház többi lakói nagyon gazdag emberek, nem voltak katonák, a bérlők kezdeményezésére az a nézet alakult ki, hogy a háztulajdonos kiadásait hárítsa át a többi bérlőre s méltányolva ezen bérlő kivételes helyzetét, a béremelés csak nagyon jelentéktelen mértékben engedtetett meg.

Mindezeket a konkrét eseteket azért hoztam fel, hogy dokumentáljam, hogy a laikus részvétele a bíraskodásban — legalább is előttem — nem merült ki az egyszerű statisztálásban, hanem bevitték és érvényesítették felfogásukat az ítélkezésben is, s a már magában is szociális tartalmú lakásrendeletnek a gyakorlatban még mélyebb szociális tartalmat adtak.

Véleményem szerint a lakbérleti ügyekben a laikus elemek közreműködése az eddigi tapasztalatok szerint bevált. Azt hiszem nem kell félni alkalmaztatásától más hasonló jogviszonyoknál sem.

(Folyt. köv.)

Büntetőjogszabályaink és a Magyar Népköztársaság.*

A király feleletmentességének kérdésénél felettébb nagyobb jelentőségű ezidőszert hazánkban a *köztársasági elnök felelőtlenségének problémája*. Nézetem szerint már az alkotmányozó nemzetgyűlésnek állást kell foglalnia s nyomban meghatároznia a feleletmentesség kereteit, tartalmát, azt a szervet, mely felelősségre vonás esetén eljár s magának az eljárásnak szabályait. Nem lesz talán felesleges, ha a jogtörténeti s összehasonlító jogi adalékokra figyelemmel néhány gondolattal elősegíteni töreksem az említett — mindenestre nem könnyű — feladatoknak megoldását.

A *római köztársaság*, mely a megelőző királyságtól tudva levően csak abban különbözött, hogy a királyi imperiumnak más-más hatáskörben több önálló hordozója volt (v. ö. *Szentmiklóssy Márton*, A római jog institúciói VIII. kiadás, Budapest 30. l.), az u. n. *főmagistrátusok* (consul, praetor, censor) kezébe tette le a főhatalom képviselését s így ezek irányában kellett tisztázni a felelőtlenség kérdését. *Mommsen* (v. ö. i. m. 83. l.) és *Rubino* (v. ö. *Untersuchungen über römische Verfassung und Geschichte*. Marburg, 1839. 26. s. köv. l.) forrástanulmányai alapján megállapítható, hogy a főmagistrátusok ellen hivatalos évük alatt semmiféle eljárás indítható nem volt, s így őket hivataloskodásuk idején teljes feleletmentesség illette. Hivatalos évük leteltével azonban a szenátusnak számadással tartoztak s visszaélések esetén ugyan a szenátus részéről vád alá voltak helyezhetők. A főmagistrátus feleletmentessége tehát lényegileg azon a *hatalmi tényen* alapult, hogy mint legfőbb állami szerv maga felett semmiféle erőt nem érzett; ezt a gondolatot fejezi ki a következő Pandekta-hely is: «Magistratus superiores nullo modo passunt cogi» (l. 4. D. IV. 8.), melyet utóbb az egyház még élesebben kidomborított ismert paroemiájával: «summa sedes a nemine iudicatur». A római köztársaság vezető személyiségeit illetően ezeknél fogva kétségtelen, hogy büntetést érdemlő cselekményeik a büntetendőség jellegét nem veszítették el; a *mentesség kizárólag eljárásjogi akadály természetével bír s csak a hivatalos évre szól*.

Az újkori köztársaságok *elvileg* többnyire azt az álláspontot foglalják el, hogy az elnök bizonyos mértékben és illetőleg határok között felelős, — *gyakorlatilag* azonban e felelősség rendszerint oly minimális térre szorul, hogy elnöksége idejére úgyszólván feleletmentesnek állíthatjuk a modern köztársaságok elnökét (v. ö. *Frisch*, i. m. 134. l.).

Franciaországban eredetileg a teljes felelősség elve érvényesült. Az 1793. jún. 24-iki acte constitutionnel ugyanis kijelenti, hogy: «La garantie sociale... ne peut exister... si la responsabilité de tous les fonctionnaires n'est pas assurée» (23. art.) és tovább: «Nul n'a le droit de se prétendre plus inviolable que les autres citoyens» (31. art.). Ezzel az állásponttal szemben, mely az 1795. évi augusztus 22-iki konstitúcióba is átment, s amelynek irodalmi védelmezője is akadt (így: *Guyard*, Étude économique. Paris, 1884. művében mondja, hogy: «Il est impossible de concevoir une république dans laquelle les hommes exerçant le pouvoir ne seraient pas responsables», v. ö. 8. l.; idézve *Frisch*-nél, v. ö. i. m. 135. l. 3. jegyz.), az 1799. dec. 13-iki konstitúció már a feleletmentesség principiumát jelenti ki: «Les fonctions des membres soit du sénat, soit du corps législatif, soit du tribunal, celles des consuls et des conseillers d'État, ne donnent lieu à aucune responsabilité» (69. art.). — Az 1848-iki alkotmány ismét visszatér az eredeti állásponthoz, mégis azzal a különbséggel, hogy az elnöki cselekményekhez miniszteri ellenjegyzést kívánván meg (67. art.) — a kettős felelősség elvét vezeti be, midőn a 68. art.-ban kijelenti, hogy: «Le président de la République, les ministres... sont responsables, chacun en ce qui le concerne de tous les actes du Gouvernement et de l'administration». Az elnök felelősségét egyébként ez időben vitán kívül állónak tekintették és pedig annál fogva, mert mint *Tocqueville* megjegyzi: «Il était de l'essence de la République que le chef de l'État fût responsable» (v. ö. *Souvenirs*, 280. l., idézve *Frisch*-nél v. ö. i. m. 136. l.). Az elnöki felelősség mindazonáltal csak a törvény által meghatározott büntettek és vétségek eseté-

ben állott elő; ezeket a 100. art. igéri körülírni külön törvény útján, amelynek meghozatala azonban elmaradt, s csak az u. n. *haute trahison* nyer meghatározást a 68. art.-ban («Toute mesure par laquelle le Président de la République dissout l'Assemblée nationale, la proroge au-delà l'abstacile à l'exercice de son mandat est un crime de haute trahison» v. ö. *Lair*, des hautes cours politiques. Paris, 1889. 254. l.).

Franciaország mai alkotmánya a két szélső iránytól eltérve, középuton halad, midőn az elnök mindennemű cselekményéhez miniszteri ellenjegyzést kíván meg s minden cselekményeért az ellenjegyző minisztert teszi felelőssé, kivéve mégis a *haute trahison* fogalma alá eső bűncselekményeket. A Loi du 25 février 1875, relative à l'organisation des Pouvoirs publics 6. art.-a szerint ugyanis: «Le Président de la République n'est responsable que dans les cas de haute trahison» (v. ö. *Leyrel*, Le Président la République; Paris, 1913. 33. s. köv. l.). Az *haute trahison* fogalma azonban — szemben az 1848-iki alkotmánytörvénnyel — nem nyert körülírást s így a helyzet az, hogy az elnök *tényleg feleletmentességet élvez* (v. ö. *Lair* i. m. 289. l.). *Pascal Duprat* 1878. évi január havában javaslatot terjesztett elő, mely felölelte az elnöki felelősség alá eső bűncselekmények felsorolását (három csoportot vett fel: 1. az *haute trahison*-t, melyet a 2. és 3. art.-okban részletesen körülírt, 2. minden büntettet, melyre a törvény «afflictive ou infamante ou simplement infamante» büntetést mér és 3. minden vétséget), az eljárás feltételeit s szabályait és elítélés esetén a kiszabandó büntetéseket. A javaslatból azonban nem lett törvény s így a francia köztársaság elnökének felelőssége ma is csak papíron létezik («... il semble qu'il ne puisse être condamné, alors que ce crime n'est qualifié ni puni par aucune loi», v. ö. *Lair* i. m. 291. l.). Az eljáró hatóságokat illetően az 1875. júl. 16-iki törvény rendelkezik, a vádemelést a képviselőházra, az ítélkezést a szenátusra bízván («Le Président de la République ne peut être mis en accusation que par la Chambre des députés et ne peut être jugé que par le Sénat», v. ö. *Lair*, i. m. 285. l.).

Az *Északamerikai Egyesült-Államok* elnökén felelőssége már szélesebb területen érvényesül és nemcsak elvi jelentőségű, hanem reális alapokon nyugvó. Eredetileg az volt a terv, hogy minden — bármely állami alkalmazott részéről elkövetett — hivatali visszaélés és illetőleg bűncselekmény miatt kizárólag az elnök vonassék felelősségre, az alkotmánytörvény azonban «for sake of uniformity» (v. ö. *Samuely*, Das Prinzip der Ministerverantwortlichkeit; Berlin, 1869. 72. l.) minden államhivatalnokot felelőssé tesz; az elnök felelőssége általában minden súlyos bűncselekményre kiterjed, az alkotmánytörvény mégis külön kiemeli a hűtlenséget, vesztegetést («treason, bribery or other high crimes and misdemeanors»; Art. II, Sect. 4. §. 1. v. ö. *Frisch*, i. m. 137. l. és *Lair*, i. m. 391. l.).

A *svájci köztársaságban* úgy a szövetségtanács tagjai, mint az ezek sorából évenként választott szövetségi elnök (v. ö. *Dicey* Bevezetés az angol alkotmányjogba. Ford. Tarnai. Budapest. 1902. 469. l.) az 1851. dec. 9-én kelt törvény értelmében teljes felelősséggel tartoznak és pedig az 1874. máj. 29-iki szövetségi alkotmány 112. art.-a szerint különösen hűtlenség, lázadás, hatóság elleni erőszak, s minden oly politikai bűncselekmény miatt, melynek oka vagy következménye valamely fegyveres beavatkozást kiváltó zavargás stb. — Az eljárás az 1874. jún. 27-iki törvény alapján a Éausanne-ban székelő u. n. szövetségi bíróság (tribunal fédéral) előtt folyik le; e bíróság három szakosztályra oszlik, ezek: a Chambre d'accusation (feladata a nyomozás, mit két vizsgálóbíró teljesít s a vádemelés), a Chambre criminelle (áll legalább hét kinevezett tagból s tizenkét esküdttől; feladata az ítélkezés) és a Tribunal de cassation (feladata a semmiségi panasz felülbírálása). — A szövetségi bíróság kilenc címzetes és kilenc helyettes tagból áll, kiket a szövetségtanács hat évre nevez ki (v. ö. *Lair*, i. m. 345. l.).

A *mexikói köztársaság* elnöke is felelős, mégis elnöksége idején csak hűtlenség, erőszakos alkotmányértés, a választójog elleni cselekmények s általában súlyos deliktumok miatt indítható elleven eljárás (1874. nov. 6-iki alkotmánytörvény 103. art.-a; v. ö. *Frisch*, i. m. 137. és *Lair*, i. m. 334. l.).

Az utolsó időkben keletkezett köztársaságok vonatkozó szabályait nem sikerült megszerezni, valószínű azonban, hogy azokban is az elnök felelősségre vonásának elve érvényesül.

*) Az előbbi Közl. l. a múlt évi 49., 50., 51. és az ezévi 1. számában.

Nézetem szerint a mi Népköztársaságunk alkotmánytörvényének is szabályoznia kell a felelősség kérdését és pedig olyképp, hogy 1. az elnök felelőssége *elvileg* mindennemű büntető-törvénybe ütköző cselekmény tekintetében megállapíttassék, 2. hogy elnöki tisztének megszűnte után *feltétlenül*, elnökségének ideje alatt mégis csak néhány *külön kiemelt bűncselekmény* (felségsértés, hűtlenség, lázadás bizonyos esetei) miatt lehessen ellene eljárást indítani, mikor is már a vádalahelyezés az elnökségtől való elmozdítást vonja maga után 3. svájci mintára külön — minden tekintetben független — *vádhatóság*, esküdt-székekkel társaságban működő *parlamentli bíróság* és *semmitőszék* szervezendő, 4. részletesen meghatározandók az eljárás szabályai, az egyes eljárások jogkövetkezményei s elítélés esetében a büntetések.

Dr. Angyal Pál.

(Folyt. köv.)

Törvénykezési szemle.

A 9. számú jogegységi döntvény helyes értelme.

Habent sua fata — decisiones . . . Az igazságszolgáltatás egyöntetűségének megóvását célzó döntvény — sajnos — ez esetben nem érte el célját, mert mint megdöbbenéssel tapasztalom, a döntvény értelme tekintetében még a budapesti bíróságoknál is nagy félreértések tapasztalhatók, amiből lehet következni arra, hogy az országban mily khaotikus zavarok lehetnek az értelmezés tekintetében. Ebben bizonyos fokig a döntvény is hibás, mert megelégedett álláspontjának halvány körvonalazásával, annak a végső konzekvenciának levonásával és kijelentésével, hogy «a Vn. 9. §. (és 14. §.) esetében a Vn. 6. (illetőleg 7., 11., és 13.) szakaszaiban meghatározott mértékben végrehajtás alá vehető járandóságok akként foglalhatók le, hogy a járandóságoknak a foglalás alól mentes része 1000 K-nál, illetve a 7. és 13. §-ban említett járandóságokból 600 K-nál kevesebb is lehet», anélkül, hogy közelebbi irányelveket, pontos zsinórmértéket adott volna tartás miatt vezetett végrehajtás esetén a lefoglalható járandóság kiszámítására. Az indokolás sem nyújt közelebbi tájékoztatást a részletek s az alapelv keresztülvitele tekintetében, hanem megelégszik a törvényhozás ama intenciójának kimutatásával, hogy «a feleséget, fel- vagy lemenő rokonokat illető tartásdíjigények eléggé vannak biztosítva, ha azok fejében az egyébként mentes járandóságok fele része igénybe vehető» s legfőképpen annak kimutatásával foglalkozik, hogy a lefoglalhatóság a 2000, illetve a nyugdíjnál 1200 K-t el nem érő járandóság fele részére terjed ki, hogy tehát az ezeket az összegeket el nem érő bármely kis járandóság fele része is lefoglalható, ellenben nem érinti azt a kérdést, miképpen alakul a lefoglalható rész kiszámítása abban az esetben, ha a járandóság a 2000 K-t meghaladja s így az az eldöntendő kérdés, mekkora az az összeg, amely a 2000 K-n felüli járandóságból elvehető s mily összeg az, amely még a 2000 K-ból is elvehető oly esetben, ha a lefoglalható rész a járandóságnak 2000 K-n felüli részéből nem kerül ki.

Nem akarom most a gyakorlatban mutatkozó félreértések összes változatait reprodukálni, mert céлом az, hogy végül sikerüljön minden félreértést kizáró határozottsággal és világossággal kimutatni, a Vn. 9. §-ának, illetőleg a 9. számú jogegységi döntvénynek értelmét s részletesen gyakorlati példákkal megmutatni annak alkalmazását. Ezt a célt pedig a sok téves álláspont ismertetése nem mozdítja elő. Itt csak rezignáltan kell megállapítanom, hogy részben a Jogt. Közl. is hozzájárult a félreértések keletkezéséhez, amennyiben egy nyári kis szemlében (1916. évi 29. sz.) dr. Kalmár Vilmosnak azt a fejtegetését, mely szerint a döntvény azt az elvi szabályt deklarálja, hogy «a tartásra jogosított feleség fel- vagy lemenő ági rokon javára lefoglalható a tényleges és nyugdíjas alkalmazott járandóságának a fele része; bármily csekély is legyen az, meg kell azt feleznie a tartásra jogosult hozzátartozójával, mert mindegyik fél létfentartása egyenlő tekintetet érdemel» — minden megjegyzés nélkül adta közre. Ez úgy érthető — nem tudom a cikkíró is így értette-e — hogy tartás fejében vezetett végrehajtásnál minden esetben a járandóság fele része foglalható le. Tény az, hogy a magyar állam legnagyobb vállalata így értelmezte a cikket s azóta állandó gyakorlatképpen követi a megfelelés rendszerét, ami-

ről most egy perben nyertem tudomást s álláspontja igazolására becsatolta a Jogt. Közl.-nek az említett szemlét tartalmazó számát. Az adott esetben pl. az alkalmazottnak 2200 K fizetése lévén, álláspontja szerint nótartás fejében ő csak 1100 K-t vonhatott le. Ezt az álláspontját az elsőbíróság is elfogadta. Ez az álláspont a törvény és a jogegységi határozat teljes félreértésén alapszik. A Vn. 9. §-a szerint tartásdíj fejében vezetett végrehajtásnál a Vn. 6. §-ában meghatározott *mentességek felénnyire szállanak alá*. A jogegységi határozat nem változtatta, amint nem is változtathatta meg a törvénynek azt a rendelkezését, mely szerint tartásdíj fejében vezetett végrehajtásnál *az egyébként meghatározott mentességek felénnyire szállanak alá*. Nem lehet tehát a határozatnak oly értelmet tulajdonítani, hogy általában a járandóság fele foglalható le, hanem minden esetben vizsgálni kell azt, mekkora az az összeg, mely egyébként, vagyis ha nem tartásdíjról van szó, a Vn. 6. §-a értelmében lefoglalható s mekkora az az összeg, mely egyébként nem foglalható le s az egyébként is lefoglalható összeghez hozzá kell adni még az egyébként mentes összegnek a felét. Ezt jelenti az a kitétel, hogy a mentesség felére száll alá, vagyis azt, hogy tartásdíj fejében vezetett végrehajtásnál annak az összegnek a fele is lefoglalható, amikülönben lefoglalható nem lenne, de ehhez természetesen hozzá kell adni azt az összeget, amely különben is lefoglalható lenne. Ezek szerint skálaszerűen kimutatva, a lefoglalható rész tartásköveteléseknél így alakul:

Járandóság	Egyébként lefoglalható	Tartásnál lefoglalható
	koronákban	
20.000	6666.66	13.333.32
6000	2000	4000
3000	1000	2000
2800	800	1800
2000	—	1000
1800	—	900 *
1400	—	700
1000	—	500

A számítás módja tehát a következő nem tartásdíjnál lefoglalható maximum $\frac{1}{3}$ -ad rész, de 2000 K érintetlenül hagyásával; tartásdíjnál lefoglalható még annak a fele is, ami különben mentes lenne, vagyis a $\frac{2}{3}$ -nak fele is, tehát $\frac{1}{3}$ s így összesen általában $\frac{2}{3}$. Mihelyt azonban a lefoglalható rész a 2000 K-nál kisebb összeget érinti, úgy ennek az összegnek már csakis fele-része foglalható le, vagyis ami 2000 K-n felül különben is lefoglalható s ehhez hozzáadandó a 2000 K-n aluli rész fele. A 2000 K-t meg nem haladó (a 2000 K-s s 2000 K-n alul lévő járandóságoknál) tehát a lefoglalható rész egyszerűen a járandóság fele.

Azt hiszem ezzel talán sikerült elég szemléltetően és világosan megmagyarázni a döntvényt s így azt a reményt táplálom, hogy talán a jövőben a félremagyarázások és ingadozások a gyakorlat terén meg fognak szűnni.

Dr. Borsodi Miklós.

A Jogtudományi Közlöny előfizetési ára — tekintettel a papiros és nyomdai anyagszerek rendkívüli megdrágulására — ezentúl egész évre 50 K, félévre 25 K, negyedévre 12 K 50 f.

Szemle.

— Az egyesülési és gyülekezési jogról alkotott néptörvény a véleménynyilvánításnak úgyszólván abszolút szabadságát biztosítja. Midőn a törvény ilyképp lebont minden korlátot, amely eddigelé a kollektív akarat keletkezésének útjában állt, messzebb ment, mint a nagy nyugati demokráciák bármelyike. Az angol-amerikai common law egyesülési jogot egyáltalán nem ismer, hanem csak egyesülési szabadságot, amely addig, amíg a törvényekbe és a közrendbe nem ütközik, jogilag közömbös. Ez megfelel az angolszász jogrendszer természetének, amely a megelőzés

* Megjegyzendő azonban, hogy az 5051/1917. M. E. sz. rendelet 2. §-a ezen annyiban változtatott, hogy évi 1000 K, illetőleg 600 K mindenesetre érintetlen marad és így 1800 K-ból csak 800 K, 1400 K-ból csak 400 K, 1000 K-ból és 800 K-ból pedig semmi sem foglalható le. Továbbá, hogy a létminimum egyéb foglalásnál 3000 K, tehát ebből az összegből egyéb foglalásnál semmi sem vehető el.

helyett a megtorlás gondolatát uralja. Ellenben a francia jogrendszerben már az 1791. forradalmi alkotmány (még inkább az 1881. jún. 30. törvény) a gyülekezési jogot a polgároknak csak azzal a feltétellel biztosítja, hogy békésen és fegyverek nélkül élnek vele «en satisfaisant aux lois de police». Következik a forradalom politikai lélektanából, hogy a szabadság minden korlátozásától lehetőleg vonakodik, hisz szülőanyját tagadná meg, ha béklyóba verné azokat az erőket, amelyeknek létét köszönheti. Egész más megítélés alá esik azonban az egyesülési és különösen a gyülekezési jog az új rend megszilárdulásával. Amióta a tömeglélektan terén végzett tudományos kutatások jobban megvilágították a tömegek érzelmi és erkölcsi életét, amióta tudjuk, hogy a befolyásolhatóság, szertelenség, türelmetlenség mily nagy szerepet játszanak a tömeglélek öntudatlan elhatározásában, a tömegakaratot kevésbé vagyunk hajlandók a népakarat csalahatlan kifejezőjének elismerni. Épen a tiszta demokrácia kíván tehát bizonyos korlátokat a gyülekezési jogban. Ezért, úgy hisszük, az idézett néptörvény csak a helyes irányt jelöli meg, amelyben a gyülekezési jogot szabályozni kell, de a szabályozást végleg ki nem meríti. Bármily korlátlan szabadság még nem biztosítja a szabadság védelmét; a népakarat pedig, ha őszintén valljuk a demokrácia uralmát, nemcsak a hatósági, hanem a tömegönkeny ellen is védelemre szorul.

— **Allami kölcsön a hadból visszatért ügyvédeknek.** A kormány tizenkét millió korona kamatmentes állami kölcsönt szándékozik nyújtani a hadból visszatért ügyvédeknek, amely összegnek felét a budapesti kamara tagjainak szánta. A pénzügyminiszter erről értesítette a budapesti kamarát azzal, hogy a tizenkét milliót folyósítani fogja, ha a kamarák a kölcsön húsz százaléka erejéig a felelősséget elvállalják. A budapesti kamara legutóbbi közgyűlése elhatározta, hogy a kamara tagjainak nyújtandó két millió kölcsön húsz százaléka erejéig az anyagi felelősséget elvállalja. Minthogy a kölcsön maximuma tízezer korona lesz legalább ezerkétszáz (ezek közül hatszáz budapesti) ügyvéd lesz kamatmentes kölcsönben részesíthető.

— **A házassági akadályok alól való felmentésekről** és gyermekek törvényesítéséről intézkedik a kormány 6755/1918. M. E. sz. rendelete. E rendelet szerint azon házassági akadályok esetében, amelyek alól, a H. T. értelmében a király adhatott felmentést ezt további rendelkezéséig az igazságügyminiszter adja meg. Ugyancsak az igazságügyminiszter határoz a házasságon kívül született gyermekek törvényesítése, valamint annak megengedése felől, hogy az anya a törvényesített gyermek atyjának nevét viselhesse.

— **Polgári jogi reformok II.** A szerződési szabadság már jogunkban is korlátozva van. Általában el lehet mondani, hogy bírói gyakorlatunk helyes érzékkel állapítja meg azon esetek körét, amelyekben a turpis causa megállapításával a bírói jogsegélyt megtagadja. Aránylag ritka az olyan esetek száma, amikor a bírói döntés nem találkozik a közérzetet rosszálló votumával, aminő volt nemrégiben, hogy a bíróság a főszolgabíró jutalékkövetelésének helyt adott, sőt a főszolgabíró jutalmazandó érdemének tudta azt be, hogy személyi súlya révén juttatta felelt az ügylet létrejöttéhez, ami csak eltakart kifejezője annak, hogy a főszolgabíró hivatali állása az ügyletkötésnél nagy tényező volt és nézetünk szerint a követelés erkölctelensége épen abban rejlik, hogy a főszolgabíró hivatali állásának súlyát bocsátotta áruba. Amíg így az erkölctelen szerződések megítélésében a bírói gyakorlat a szerződési szabadságot meglehetősen korrigálja, ezt már távolról sem lehet elmondani bírói gyakorlatunkról egy másik vonatkozásban, amely pedig a szerződés-kötési szabadságot közelebbről érinti. Értjük alatta annak a kifogásnak elbírálását, hogy a szerződés kényszer hatása alatt jött létre. Bírói gyakorlatunk teljes merevséggel és abszolút kényszer fenforgását kívánja meg és elzárkózik a tényeknek gyakorlati szellemű megítélésétől. Ez a merev gyakorlat juttatja dialra azt a kiéhezletési politikát, hogy az adós megszorult és vagyontalan hitelezőjének, ha közöttük a követelés vagy annak összegszerűsége vitás, a követelés egy részét csak annak ellenében hajlandó fizetni, hogy elismeri, hogy a nyugtatott összeg

túl egyéb követelése nem áll fen. Sokszor a pillanatnyi pénz-szükség krónikus betegsége behajtja a feleket ilyen szövegű nyugta aláírásába. A bíróságnak érzékkel kellene bírnia az ilyen helyzetek megítélése iránt és meg kellene állapítania a kényszer fenforgását. A bírói gyakorlat azonban a pénzszerűsége nem fogadja el kényszerűségnek és így az ilyen nyugtákat megtámadni nem lehet. Hasonlóan elzárkózik a bírói gyakorlat a kényszer megállapítása elől akkor is, ami pedig a személyes szabadságot is súlyosan érinti, amikor oly megállapodásokat és nyilatkozatokat mond ki érvényesnek a bíróság a kényszer kifogásával szemben, amelyeket a vizsgálati fogságban lévő vagy oly fél, akit büntető eljárással fenyegetnek, csak azért írt alá, mert ennek ellenében ellenfele hozzájárul a vizsgálati fogság megszüntetéséhez vagy eláll a feljelentés szándékától. Gyakorlatunk azzal, hogy ilyenkor sem állapítja meg a kényszer, a zsarolásnak nyit ajtót. Nem ide vág ugyan az elméleti kategóriák szempontjából, de az érdekvédelem anyagi szempontja idealtalja azt a kérdést is, hogy bíróságaink valamely jog érvényesítésének előfeltételéül a fentartást kívánja meg. Bár kétségtelen, hogy sokszor a forgalmi jóhiszeműség követelménye, hogy a gyakorlat előírja a fentartás kívánalmát és ennek híján a jog érvényesítését elzárja a gyakorlati alkalmazásban, különös tekintettel arra, hogy nem igen vannak törvényes határozmányaink, hogy mikor szükséges a jogfentartás, sűrűn merülnek fel kényes kérdések. Ami ebben a gyakorlatban kifogásolható, az abban áll, hogy a bíróságok a felek erőviszonyaira nincsenek figyelemmel és így olyankor is megkívánják a fél részéről a jogfentartást, amikor ez az adott körülmények között olyan pluspetitio, aminek a fél komoly érdekének veszélyeztetése vagy sérelme nélkül nem tudna megfelelni. Az ideeső tényállások sokszor belevágnak a teljes nyugtázás kívánalmának esetébe. És ha a teljes nyugtázás esetén az volna a helyes megítélés, hogy a bíróság ne tekintse érvényesnek a féltől kizorított jogfeladást, annál inkább kell védelmet adni az ellen, ha a félnek nem volt módjában jogfentartással élni. Félreértések elkerülése végett meg kell jelezni, hogy az itt fejtegetett elvek általánosítása sem volna helyén való, mert ez az ellenkező irányban vinne túlzásba, hanem az egyes tényállások egyéni elbírálásánál kellene a fent hangoztatott szempontokat érvényre juttatni. Az itt említett területeken a bírói gyakorlat minden törvényhozói lépés nélkül igen jelentékeny szolgálatokat teljesíthet. Legfőképpen áll ez nálunk, a szokásjog országában, ahol a bírói gyakorlat jó részben a törvényhozás szabályalkotásának munkáját pótolta.

B.

— **A «Bírák és ügyészek szövetsége» kérdéséhez.** A «Jogtudományi Közlöny» legutóbb megjelent számaiból látom, hogy több bíró-társam a bírákat és ügyészeket egy új bírói egyesület eszméjének akarja megnyerni. Kérdezem: van-e szükség erre? Hiszen egyesületünk már van. Az új egyesületnek létjogosultsága tehát csak abban az esetben volna, ha a régi egyesület rendeltetésének kellően megfelelni nem tudna. De fenforog-e ez az eset? Csak a száraz tényeket nézem. Az O. B. Ü. E. megalkulásának időpontjában a bírói kar helyzetét a státusz viszonyok siralmas mostohasága, a kormány lekicsinylő hidegsége és ellenszenve, a közvéleménynek, különösen a hivatalnok-közvéleménynek a bírósági érdekekkel szemben tanúsított ellenséges felfogása és mindezenfelül a bírósági testületi szellem feltűnő élettelenlensége jellemezte. Hogy mégis eredményt értünk el, minek köszönhetjük? Erőforrásunk mindössze három tényező volt: az ügyvédi kamarák támogatása, a sajtó és egyesületünk. A másik két tényező mellett mi volt egyesületünk jelentősége? Az, hogy egyiséget teremtett, hogy a testületi szellemet meghatványozta és hogy az egész mozgalom középpontjába irányító-erőnek a bírói kar gondolatvilágát tudta beállítani. Hogy nehéz feladatot jól végzett, ennek igen egyszerű bizonyítéka van: az eredmény; — mert *belső irányítás és szervezetség nélkül a külső támogatás eredménye nem lehet.* És én az eredményt nemcsak a bírói kar közjogi helyzetének emelésében, nemcsak a szerencsésen megvalósított szociális teljesítményekben (egyesületi vagyon, segítő-alapok, internátusaink) látom, hanem ezenfelül látom abban is, hogy a bírói kar közjogi jelentőségét a hivatalos közludatban és a társadalom közludatában is kellően előtérbe tudtuk állítani. Abban az őszinte elismerésben, amivel a közelmúltban Grecksák Károly érdemeinek adóztunk, én benne látom mindezeknek az

eredményeknek a hiteles nyugtázását is. Változott-e ez a helyzet azóta bármi vonatkozásban?

A közgyűlés, az igazgatóság nem képviseli a testületi akaratot? Ha ez így volna, a szervezetet kell módosítani. Hogy ennek semmi akadálya nincs, azt mindenki tudja. De más a megokolt reform és más az együvé tartozó erők kettéválasztása. És vajjon a tervezett «Szövetség» programja olyan-e, amely a szervezeti különválást megokolja? Nyugodtan mondhatom semmi feltűnőt és semmi újat nem találok benne. A budapesti osztály nyomában a forradalmi események után egy «Hatvanas bizottság»-ot küldött ki. A részletkérdésekben ennek a bizottságnak a munkálatai még folyamatban vannak; de az alapelvekben már megállapodtunk. Ezért állíthatom, hogy az alapelvek kérdésében sem a budapesti osztályban, sem az igazgatóságban, sem másutt vélemény-eltérést nem látok. Más dolog a részletkérdés. Hogy például egyebet ne említsek, az a kérdés, hogy a törvényszéki elnök választott, vagy kinevezett tisztviselő legyen-e? Hogy miként alakulnak ebben a kérdésben a vélemények, azt természetesen én nem tudom a budapesti osztályra vonatkozólag, mint ahogyan a «Szövetség» tervezői sem tudják a szövetség tagjaira vonatkozólag. Ez a vélemény-szabadság kérdése. «In principiis unitas, indubiis libertas.» Ami eddig a bírói kar minden vélemény-nyilvánításának elvitathatatlan súlyt adott, az a *bírói karnak a magyar közéletben szinte példátlan, impozáns egysége volt.* Az az impozáns egység, amelyik sem hierarchikus tagozottságot, sem helyi vonatkozásokat nem ismert. Ezt az egységet pusztítjuk el, ha ketté válunk. Pedig soha nehezebb időket nem éltünk, mint most; és az egységre sem volt soha nagyobb szükségünk, mint most van. *Dr. Stadler Endre.*

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** előadássorozatának második előadását f. kó 3-án *dr. Engel Zsigmond* budapesti ügyvéd tartotta *«A vagyontalanok jogvédelméről»*. Az előadó behatóan ismertette tételes jogunk idevonatkozó rendelkezéseit, különösen pedig az új polgári perrendtartásnak a szegénységi jogra vonatkozó 112–123. §-ait. Felhívta a hallgatóság figyelmét arra, hogy a minisztérium a háború által sújtott ügyvédek támogatása végett a polgári ügyekben szegény fél részére pártfogóul a bűnügyekben az első folyamodású bíróságoknál hivatalból védőül kirendelt ügyvédek díjazására 500,000 K-t bocsátott az ügyvédi kamarák rendelkezésére, és hogy az igazságügyminiszter ez intézkedés végrehajtása végett a 35,900/1918. I. M. sz. rendeletet adta ki. Rámutatott az előadó arra a szerepre, amelyet a vagyontalanok jogvédelme terén a szakszervezetek, a Jogvédő Egyesület, a Népjóléti Központ tanácsadó és jogvédő szakosztálya, a székesfővárosi hivatásos gyámság, az Országos Gyermekvédő Liga gyermekjogvédő osztálya visznek. Az előadó szükségesnek véli, hogy egyrészt az 500,000 K összege lényegesen felemeltessék, másrészt a vagyontalanok jogügyét ellátó ügyvéd mindig mint az ügyvédi kamara által kirendelt pártfogó járjon el, továbbá hogy a hivatkozott igazságügyminiszteri rendelet megfelelő végrehajtása végett a budapesti ügyvédi kamara lépjen érintkezésbe a budapesti bíróságokkal és mindazon hatóságokkal s egyesületekkel, melyek a vagyontalanok jogvédelmével foglalkoznak. Végül felvetette az előadó azon kérdést, nem kellene-e az államnak minden járásbírói szék helyen egy, szükség esetében több, a háború által sújtott ügyvédek megfelelő tiszteldíj mellett állandó pártfogó- illetve védőügyvédül kirendelni. Az élénk tetszéssel fogadott előadást vita követte, melyben a Népjóléti Központ részéről Győri Ákos, az árvaszék részéről Szokola Leó, a Jogvédő Egyesület részéről Sándor Leó, továbbá Lengyel László, Benkő Géza és Bárdos György ügyvédek vettek részt.

— **A fiatalok bírái a népköztársaságban.** A magyar állam egész struktúráját megrázó korszakos nagy átalakulás sok olyan egészséges reformgondolat előtt megnyitotta a szabadabb utat, amely nemrégén még a letűnt királyság konzervatív atmoszférájában nem tudott volna gyökeret verni. E reformtörekvések egynémelyikének a fiatalok bírói felé is kell irányulnia, amelyekre a nemzetszentartó tényezők jövőre szóló biztosítása terén nem közönséges szociális feladatok várakoznak. A gyermekvédelem nagyfontosságú céljainak sikere-

sebb megalapozása, a fiatalok züllesztése a háború utáni megakadályozása vagy legalább is a túrható méretek közé való beszorítása s ezek révén kiemelkedő társadalompolitikai tevékenység kifejtése az a külső működési tér, melyet a fiatalok új korszakbeli bírája részére, belső hivatalos munkássága mellett, feltétlenül biztosítani kell. Jegyezzék meg ezt jól maguknak mindazok, kik a fiatalok bíráinak ügykörét és hivatását még ma is lekicsinyelni hajlandók. Helyzetüknél fogva természetesen elsősorban a fiatalok központi (budapesti) bírái azok, kik a jelzett munkakör betöltése terén irányadó szerepre vannak hivatva. Közöttük alakult ki — az adott körülmények beható megfontolása után — az a meggyőződés, hogy mindenek felett magának a népköztársasági kormánynak kell mielőbb segédkezet nyújtania a bírák fontos szociális törekvéseinek érvényre juttatásában. Az eddigi rendszer fogyatékosságai miatt a fiatalok bírái szinte hermetice el voltak zárva — idő és alkalom hiánya folytán — attól, hogy a gyermekek és fiatalok javítására s ha kell, megmentésére létesített állami vagy társadalmi intézményekkel, közjótékonytársaságokkal szociális alakulatokkal a *legrészletesebb alaposítással* megismerkedhettek volna s ami fő, ezek felett az intézetek és intézmények felett, éppen a bírói intézkedések sikerének az érdekében megfelelő *hivatalos felügyeletet* is gyakorolhattak volna. Kíváncsinos tehát, ezentúl sokkalta inkább, mint valaha, hogy a magyar népkormány hivatalosan s bizonyos meghatározott időtartamra szóló kinevezéssel, a fiatalok központi bíráit bízva meg — arányos munkamegosztás mellett — *az ország javítóintézkedéseinek* s a főváros minden egyes olyan *társadalmi vagy jótékonytársasági intézményének ellenőrzésével és felügyeletével*, melyek a gyermekek és fiatalok befogadására és bírói elhelyezésére, hasznos munkához való szoktatására alakultak. Közvetlenül s minél szorosabb kapcsolatban be kell tehát vonni ezeket a gyermekvédelmi szerveket a fiatalok bíróságának munkakörébe, de úgy, hogy a bíró ezeknek ne mint eddig, minden beavatkozási jogkör nélküli csöndes szemlélője, hanem mint egyszersmind *hivatalos miniszteri- vagy kormánybiztosa*: szélesebb hatáskörrel bíró, feladatait alapjában ismerő irányítója, ellenőrzője, az intézmények vezetőinek törekvéseikben a kormánynál jóakarátú szószólója és előmozdítója legyen. *Zsoldos Benő.*

Az adó és illetékügyi szemle pénzügyjogi folyóiratnak évről évről a következő tartalommal jelent meg: *Dr. Klug:* Szende Pál pénzügyminiszter, Exner Kornél pénzügyi államtitkár. — *Exner Kornél:* A jegerős adókiadás megsemmisítése. — *Dr. Szlerszky Vince:* Jegyzetek az 1916:XXXIII. tc. legújabb végrehajtó utasításához. — *Dr. Rainer Ede:* Észrevételek a bányatársulatok hadinyereségadójához.

Fiatal ügyvéd, magyar, német, tót nyelvtudással ügyvédi irodában, fővárosban vagy vidéken irodavezetői állást keres, irodába társul belépne vagy benősülne. Választ «Felvidéki» jelígre kiadóba. 16202

Harminckét éves ügyvéd tízéves gyakorlattal azonnali belépésre irodavezetői állást keres. Ajánlatokat Sz. E. jelígre kér. 16216

Vidéki ügyvédnél Budapesthez közel vasút mellett alkalmazást keresek. «Szigethy László jogszigorló Somogyországban». 16218

Egy több év óta a főváros közelében, vasút mentén járásbírói szék helyen fennálló igen jó menetelő ügyvédi iroda családi okokból lakóházzal együtt átadó. Cím a kiadóhivatalban. 16197

Vidéki közjegyzői irodában német nyelvben is jártas nyug. bíró vagy ügyész helyettesi állást nyerhet. Igényeinek közlése kéri. A városban főgimnázium is van. Cím a kiadóhivatalban. 16223

Csak magyarul beszélő ügyvéd nagyobb tőkebefektetéssel átvenne ügyvédi irodát vagy reális vállalatot. Leveleket a kiadóhivatal «reális» jelígre továbbítja. 16198

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Nagy gyakorlattal bíró doctor iuris akár mint ügyvédjelölt, akár mint közjegyzőjelölt alkalmazást keres, de kész bármely közhivatalnok pályán is működni, mely végzettségének megfelel. Nyolc éves jelölti praxisból két és fél év esik a közjegyzői praxisra. A magyar nyelven kívül beszélek és írok németül, horvátul, szerbül, de csak magyar vidéken szeretnék működni. Cím a kiadóhivatalban. 15217

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Szűts Miklós ny. kúriai bíró: Átalakulás. —
Beváltak-e a népbírák? I. Dr. Bálint Andor járásbíró. II. Dr. Lieb-
mann Ernő budapesti ügyvéd. — Dr. Ernyei Béla: A büntetés fel-
függesztése jövedéki jogunk szempontjából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XIII. k. 1., 2. ív.

Átalakulás.

A világ tele van lényekkel, melyek vannak, de tele van olya-
nokkal is, amelyek nincsenek. Nincsenek és mégis vannak. Mert
valamely közszükségnek felelnek meg, valamely hiány az, mely
kiabál utánuk, vagy valamely fölösleg, mely nem talál elhe-
lyezést.

Ezek az élőkön át szűrődnek, törnek az élet felé, s ezek a
bennünk élő képletek éltetnek minket is. Körülvesznek bennün-
ket a természet törvényei, melyek kérlelhetetlenek, a társadalom
törvényei, melyek láthatatlanok, a lét problémái, melyek megfejt-
hetetlenek: de ezek között életünk külső jogi rendjének törvé-
nyei, amily egyszerűek és szürkék az előbbieket mellett, mégis
egyenrangú előkelő helyet foglalnak el, mert ezekben az embe-
riség önmagát juttatja kifejezésre, abban a nehéz feladatban, me-
lyet az élet szükségéhez való alkalmazkodás eléje szab.

Ezért a jog az emberiség életében konzervatív, de egyszer-
smind fejlesztő anyag; *van és lesz*, állandóan fejlődik. Nemcsak
tudomány, nem csupán hatalmi intézmény, több mindezeknél.
Ez a magasabb létezési forma, örökre megkülönböztető magasabb
színvonal, mely az embert az ismert élőlények sokaságából ki-
emeli. Az emberiség életében is megvan *a küzdelem a létért*,
mely az élő lényeket általában jellemzi, de ebből már ősidóktól
fogva, a szellemi fejlődés kezdeteivel, kivált egy nemesebb ala-
kulás, mely az előbbinek vadságát enyhíti, mely megszünteti a
«bellum omnium contra omnes»-t: s ez *a küzdelem a jogért*.

Az embernél ez a kettős küzdelem együtt halad tovább, sőt
belőlük kerül a harmadik: a küzdelem a kettő között. Át-, meg-
áthatják egymást, rontanak, javítanak egymáson, mert hisz a
jogért való küzdelemnek is lehetnek kinövésai, melyeket csak az
alsóbb réteg, a létért való küzdelem eruptív kitorései javíthat-
nak meg.

De míg a létért való küzdelem kevés kivétellel szétválaszt,
a küzdelem a jogért, ha van elszigetelő hatása is, egészben egye-
sít, s éppen az a legnemesebb feladata, hogy arányos elosztással
alapítsa meg a jog által korlátozott szabadság és a szabadság ál-
tal korlátozott jog igazságos uralmát.

Viselt ez a küzdelem a történelem folyamán más neveket is,
sőt természetes, hogy a jog mellett néha ennél is mélyebbre ható
erkölcsi, gazdasági, kulturális vagy technikai tényezők is szere-
pelnek, de a kialakulás a végén szükségképp valamely külső jogi
rend, írott vagy csak bevett alkotmány szabályzatát is ölti ma-
gára, behelyezkedés a jogba; s ezért hiszem, hogy leghelye-
sebb, ha ezt a küzdelmet a jogért való küzdelemnek nevezzük.

De ez a küzdelem állandóbb sikerre csak akkor vezet, ha az
önzellség jegyében folyik, illetőleg, ha a jogos önzést az ön-
feláldozással egyeztetni tudja. Az emberiség egyik legnagyobb
jelszava: «egy mindnyájáért, mindnyája egyért», mely az emberi
tetterő két leghatalmasabb tényezőjét, az egyéniség jogát és a
szolidaritást összefoglalja, a jogért való küzdelemben helyet ad a
jogos önzésnek is, mert az összesség jogában benne van az
egyesé; de valahogy ki is küszöböli az önzést, mikor a küzdelem

egyszersmind a mások jogáért s elsősorban az összességért
folyik.

A hatalom megelőzi a jogot, szokták mondani, és ez igaz lehet
abban az értelemben, hogy az előbb jön, de előbb is megy el. Az
a hatalom, mely önmagának mértéket nem szab, csak a maga
bukását készíti elő, s abban áll a jogért való küzdelem fensőbb-
sége a létért való küzdelem fölött, hogy jótéteményeit nemcsak
a győztes számára tartja fenn, hanem mindig szélesebb körre,
nagyobb egységekre terjeszti ki, sőt éppen a legyőzöttekre s az
egész emberiségre is. De amit Apponyi Albert gróf oly találóan
mondott, hogy a szónoklásban rögtönzés tulajdonképpen nincs,
az áll a jogfejlődésre is, mert ez is csak oly alakzatokat termel-
het, melyek már előbb a társadalomban éltek és érlelődtek.

Nem az eszmék ujsága vagy szokatlansága, hanem inkább
az dönti el azok életrevalóságát, hogy milyen mélyből fakadtak
s milyen mélyen hatoltak bele ezek az eszmék az emberekbe s
az emberek ezekbe az eszmékbe.

Ezért a jogalakulás, mely az emberi lélek mélységeiből s az
emberiség létének forrásaiból ered, ritkán is vet föl valami ide-
gent; nem is oly nagy szökellésekben fejlődik mint a külső szé-
leken látszik; de mindig azt az irányt mutatja, hogy a jogot mi-
nél inkább saját egyensúlyával, minél kevesebb külső kényszer-
rel lehessen föntartani, — éppen mert a jog mindig az impériumra
szorul; — valamint a gazdaságban mindig az a fejlődés iránya,
hogy minél kevesebb költséggel lehessen termelni. Mintha a jog
és erkölcs, melyek ügyis testvérek, mind magasabbra törve
valahol összeérni s kezet fogni akarnának egymással. S ez
ügyis lesz!

Bármilyen legyen is tehát a jogrend, mely a gazdasági renddel
szorosan összefügg, s így az időben és térben hozzá legközelebb
álló körökhöz alkalmazkodik, másfelől az oly erkölcsi tényezők
hatása alól sem vonhatja ki magát, melyek a legszélesebb kö-
rökre, az egész emberiségre is kiterjednek. S a jog fő forrása az
ember lévén, természetes, hogy az emberi természet alapvoná-
sait is visszatükrözi, mindaddig, amíg csak ezek maguk nem vál-
toznak vagy teljesen meg nem szűnnek. Ezért vannak a jog in-
tézményeiben olyanok, melyek az emberiség történetével egyenlő
hosszú életűek, s habár körülöttük fejlődik minden, s ez a fejlő-
dés természetesen rájuk is visszahat, mégis megmaradnak a jog-
fejlődés tengelyének. Csak ne feledjük, hogy a tengelynek is van
nak elhajlásai és oszcillációi, s hogy a tengely körül a világ
forog.

Ilyen nagy állandóságú tényező pl. a tekintély elve, mely bár-
mily kormányforma mellett szükségképp megkívánja az impériu-
mot; ilyen a tulajdon és a család jogintézménye, melyeket a ma-
gyar BTK. 172. §-a is különös védelmében részesít mint az em-
beriség anyagi és erkölcsi fönnállásának legerősebb oszlopait.

De ezen a téren is megvan a haladás szüksége és lehetősége,
mely főként abban az irányban fekszik, — mint e helyen más-
kor is kiemelttem, hogy *az egésznek a részeket* alárendeli s nem
engedi, hogy a rész az egésznek vagy az erősebb a gyengének
hátrányára fejlődjék. Másrészt pedig a fejlődésnek abban a tör-
vényében, melyet legtalálósabban fejez ki nagy Frigyesnek II. Jó-
zsef császárra alkalmazott az az elmés szava, hogy soha ne te-
gyük a második lépést az első nélkül.

Amennyire igaz, hogy a tulajdon és a család intézménye az
emberi munka és erény kiváltásának a legtermészetesebb és leg-
hathatósabb eszköze, a szociális haladás sem ezek elnyomása-

ban, — hisz akkor a munkát és az erényt nyomja el, — hanem az ezekre ható, részben korlátozó, részben fejlesztő intézmények térfoglalásában találja biztos jövőjét.

De a további fejlődés vezéreszméi sem ujdonságok, ezek is hosszabb idő óta forrnak az emberi szükségletek és lehetőségek találkozásában, ez a súrlódás adhatja meg simításukat, hogy a kellő mederbe megfelelő alakzatokban helyezkedjenek el. Ilyenek pl. a közjogban a politikai jogok egyenlősége és ezáltal éppen a szabad verseny előmozdítása, a magánjogban a kisajátítás, mint közérdekű beavatkozás, a munka és általában az ember védelme más termelő erők túlsúlya ellen, a fogyasztók védelme a konjunktúra kihasználása ellen, az öröklési jog némely megszorításai, részint az állam, mint az összesség legfőbb képviselője, részint pedig a család érdekében; a pénzügyi jogban a progresszív adózás elve; a kereskedelmi jogban a tisztességtelen verseny kiküszöbölése, a konjunkturák végletes kihasználásának megakadályozása, valamint annak is, hogy egyesek személyi kedvező helyzetüket jövedelmeiknek számbavehető munka nélkül több oldalról is húzható mértéktelen szaporítására használhassák. És még számos, részint újabb, részint már régibb eredetű irányelvek, melyek részletezésébe nem bocsátkozom.

Mindezek már ismerős dolgok, csak egy itt *a nagy ismeretlen: a miként és a meddig?* A helyes határvonal ameddig és mely fokozat szerint a szociális reform terén menni kell és menni lehet. Mert ne feledjük, hogy itt a *lehet* és *kell* összeesnek egymással. Nem úgy mintha a helyes határvonalon túl továbbmenni nem lehetne, hanem úgy, hogy ennek túllépése meghosszolja magát nemcsak az embereken, hanem az intézményen is.

Mégis a jog összes területei között a *jus gentium*, a *nemzetközi jog* az, mely felé most a népek aggodó tekintete kétség és remény közt irányul. A hosszú háború mérhetetlen szenvedései élénk világítást vetettek a szinte megoldhatatlannak látszó problémákra, melyek ezzel összefüggnek. Az örök béke, vagy mondjuk szerényebben a tartós béke, mely után az emberiség hiába eped, a törekvések és ígéretek, melyeket a hadviselő felek a háború alatt mindegyik részen hangoztattak, de mindenekfölött a *népek szövetségének* annyira komoly alakban fölmerült eszméje, ennek a gondolatát oly nagy történelmi lendítő erővel ruházták föl, mely szinte a keresztény világnézet fellépésének kulturális magaslatára emelkedhetik.

Hogy ez csak kecsegtető álom vagy reális valóság fog-e lenni: azt csak ugyanannak a tényezőnek a jelenléte fogja eldönteni, mely a kereszténység hatását is a legnagyobb történelmi magaslatra emelni s onnan az egész világra szétlőve látni tudta és ez a szeretet, mely azelőtt is megvolt, akkor is voltak irtószamos szamaritánusok, de a kereszténység alapította meg ennek az uralmát és az egyetemességét.

Mert a nemzetközi jognak eredendő hibája mindig az volt és az is *marad*, hogy míg a jog fogalmának szinte elengedhetetlen járuléka az impérium, a kikényszerítés lehetősége azokkal szemben, akik azt megszegik: a nemzetközi jogban ez az impérium, a kikényszerítés joga és hatalma a legjobb igyekezet mellett is erőtlennek mutatkozott.

És ezen a téren, úgy látszik, a legkiválóbb elmék igyekezete sem tud oly biztos módszert kitalálni, mely az egész világ fölött álló részrehajlatlan areopág megnyugtató ítéletét és ennek a végrehajtását biztosító hatalmi szervezetet megteremthetné. Merültek föl elősegítő szerencsés gondolatok, de ha valahol úgy itt válik be leginkább az a régi mondás, hogy a törvények olyanok, mint a pókháló mely a kis legyeket és a szunyogokat megfogja, de a nagy dongók és darazsak azt keresztülszikatják.

Minél jobban belemélyedünk ebbe a kérdésbe, annál inkább bontakozik ki annak a belátása, hogy itt valami egészen új tényezőt kellene a jogfejlődés elemei közé beoltani, hogy a fa új gyümölcsöt teremjen. A külső kényszer helyett valami erkölcsi belső kényszer magvát kell elültetni, mely a magukban erőtlenebb külső intézmények súlyát hatványozni tudja, s mely a művelt világ bámulatát és lelkesedését oly erővel képes megragadni mint a kereszténységben nyilvánuló általános emberi szeretet magával ragadta és termékenyítette hosszú századokra az emberiség történelmi fejlődését.

Valóban fölemelő gondolat is az, hogy a jogfejlődés legmagasabb fázisán, ahová a külső kényszer hatalma már eljutni nem képes és erőtlennül lehull: ott a jog új erőt tudjon magához ho-

dítani s itt találkozik az erkölccsel, a külső kényszerrel, mely eddig nélkülözhetetlen korolláriuma mindenütt, helyettesíti a belső erkölcsi kényszerrel, az önfegyelmzés erkölcsi erejével.

De hát lehetséges-e ez és hogyan? Lehetséges — bár hiányosan mint minden a világon — *de csak a tett propagandája által*. Amit az intézmények és fenyegetések egész hálózata egymagában nem bír: azt ezekkel szövetkezve bírja a fenkölt önfegyelmzés eleven példája, ha ez cselekedetté válni tud. Csak ez és semmi más. Mert ez nemcsak elhárítja igazságos mérséklettel a gyűlölködés okait, de beoltja ezzel a szeretetet is. Nem új dolog az emberiség lelkületében, csak új területen nyerne alkalmazást. Ez az a tettekben nyilvánuló emberszeretet és legmagasztosabb bölcsesség, mellyel a kereszténység már egyszer meghódította a világot, de amit csak az a győztes fél alkalmazhat, amelyiknek hatalmában állna, tekintet nélkül az emberi igazságra, az ellenkezőt is tenni.

Ne mondjuk azt, hogy ez csak idealista ábránd. Mosolyoghatnak fölötté azok, akik csak az önzést ismerik, de nem az emberi természet csodálatos rejtelmét; akik nem tudják, mert vakok voltak hozzá, hogy az önmérséklő szeretet, amit csupán prédikálnak, csak gúny és nevétség tárgyává teszi önmagát; de a szeretet, amely *cselekedni tud*; meghatja, elbűvöli a tömeget, kiirthatatlan erővel mozgatja őket tovább.

Csak valamely igazán nagy példa, midőn a győztes hatalom megfélekezve önmagát, önként megáll a jog és igazság és a méltányos emberiség határainál, ha ez a hatalom kiküszöböli a Brennus kardját a mérleg súlyai közül, mikor azt odatehetné: évszázadokra átalakíthatja és meghódíthatja az emberiség fejlődését, többet nyom mindenféle írott törvénytől és erőhatalomtól. Csakhogy ehhez nem pusztá szó, hanem reális valóság, igazi tett kell. Mert *«verba vocant, exempla trahunt»*.

Kisebb arányokban már van előttünk rá példa az 1904/1905. években folyt orosz-japán háborúból, midőn az 1905-ben létrejött békekötés szerint a győztes Japán minden hadikárpótlásról lemondott és aki az utána következő idők történetét figyelemmel kísérte, lehetetlen nem látnia, mennyire jótékony és csillapító hatással volt ez a két nemzet kölcsönös érzületére, egyiknél sem láttuk a boszú, az elfojtott gyűlölet ama jelenségeit, melyek mint az öldöklő háború melléktermései jelentkezni szoktak.

Igaz, hogy az ilyen békítő, magasztos tettet a jövő számára kötelező paragrafusba önteni, sem világcsendőrségi formaruhába öltöztetni nem lehet, de azért az, biztosabban mindennél, belemegy a jövőbe: mert csak ez, éppen ez megy át a történelem vérkeringésébe. A népek igazi egyetemes szövetsége csak ezzel jöhet létre vagy sehogy. Enélkül lehet az «quadruple» vagy «quintuple» alliance a kormányok között — amilyeneket már láttunk — de mégsem lehet más, mint az erők összetartása a gyöngébbek ellen, amíg új erősebb nem találkozik.

Ahogy minden szervezet a saját betegsége ellen küzd, a háború alatt ily békítő szellemű nagy gondolatnak magvait találjuk Woodrow Wilson északamerikai elnöknek 14 pontozatában, ha azokat humanus értelműből ki nem forgatják és szép gondolatból nagy tétlő válni hagyják. Ennek az igazi megvalósításától függ egy jövő ezredév sorsa: vajjon sikerül-e egészen új világnézet erejét és tapasztalt valóságát a történelemben beoltani, hogy az, mint hajdan a keresztény kultúra térfoglalása a jogért való küzdelemben az emberiséget magasabb szintre emelje, vagy pedig marad a régiben minden, ahol legyőzöttek és győzők, de még a győztesek is egymás között, a kimerüléstől elcsigázva, Dante poklának újabb kínszenvedéseit forralják, maguk és millióik, bűnösök és ártatlanok számára.

Ha sikerül, az ilyen nagy evolúciók azok, melyek a szellemi haladásban a faji kiválás és tökéletesbülés útjára elvezetnek. S ez az evolúció most a győzők kezében van, ha annak súlyát világemelő Atlaszként bírják. De az önfegyelmző nagylelkűség cselekedetei nélkül bármilyen jól kigondolt intézmények gyöngék, mert a népek szövetségét összekapcsoló frázisokra fölépíteni nem lehet, csak összekapcsoló tettek. Ehhez az építéshez kövek kellenek, amelyek beszélni tudnak. És ez volna a jogért való küzdelemnek a legdicsőbb állomása, midőn a nemzeteket összekötő magaslatán, ahol a külső impérium biztos ereje már gyengül: egyensúlyát a magába oltott erkölcsi erővel biztosítja. Eljött-e már ennek az ideje? Vagyunk-e már ehhez elég nagyok s van-e ehhez a világnak elég nagy embere?...

De «büntetni»? Büntetni nemzeteket, melyek hősi küzdelem után hősi ellenfelekkel szemben ma megkötözve, letiporva szenvednek? Ki tudná azt igazságosan megállapítani, mennyi itt a bűn és mennyi a szerencsétlenség és miképen oszlanak el ezek egymás között?

A francia Chamfort mély belátással mondta a boldogságról: «Le bonheur n'est pas chose aisée, très difficile de le trouver en nous, impossible de le trouver ailleurs». (A boldogság nem könnyű dolog, nagyon nehéz azt megtalálni magunkban, lehetetlen megtalálni máshol). Ugyanez áll a békéről is, mely a boldogságnak ikertestvére. A békét diktálni nem lehet (csak a háborút). A leghatalmasabb népek szövetsége is a békét csak magából merítheti, úgy hogy egyszersmind megajándékozza vele a világot.

Szüts Miklós.

Beváltak-e a népbírák?

Az eddig közzétett nyilatkozatok befejezéseként pótlólag közzéteszük még dr. Bálint Andor lakbérleti bizottsági elnök úrnak nyilatkozatát és dr. Liebmann Ernő ügyvéd úr cikkét, ki azon tapasztalatairól számol be, miként váltak be a laikus bírák a katonai igazságszolgáltatás terén.

I.

Dr. Bálint Andor nyilatkozata.

Amikor a szerkesztőség felkérésére a lakbérleti bizottságok és különösen az abban résztvevő népbírák működéséről beszámolok, legyen szabad felemlítenem, hogy a jogrendszerünkbe a 8133/1917. I. M. számú rendelettel életre hívott ezen vegyes összetételű bírósági szerv mint lakbérleti bizottság első tárgyalásán 1917. március hó 3-án én elnököltem és így tapasztalataim közel két évi működésre tekintenek vissza.

Az akkor ünnepélyes formák között megtartott első tárgyalás alkalmával már kifejeztem azt a reményemet, hogy a népbírák nem csak meg fognak felelni hivatásuknak, de azt a célt amely indokolta tette, hogy az életbevágón fontos lakásügyek eldöntésében az érdekelt háztulajdonosok és bérlők részt vegyenek; teljes mértékben biztosítani is fogják. Ugyanis a lakás körül felmerült jogviták a háború miatt és a már akkor is uralkodott lakás szükség folytán a főváros lakosságának egyik legégetőbb kérdésévé váltak. Családok nyugalma; az otthon védelme forgott szóban. Hogy ezekben az izgalmas ügyekben hozott döntések közmegnyugvást keltsenek: ez tette szükségessé, hogy azokban az érdekelt felek, mint népbírák részt vegyenek.

Ezt a megnyugvást — bátran állíthatom — a lakbérleti bizottságok működésükkel el is érték. A lakbérleti bizottságok döntései ellen panaszok nem igen hangzanak el; a kormány a lakbérleti bizottságok hatáskörét mind inkább kiterjesztette; a lakáshivatal fellebbezési fórumává emelte; újabban pedig a budapesti ügyvédi körben dr. Juhász Andor táblai elnök úr elnöklete alatt megtartott jogász értekezleten egyhangulag az az óhaj nyilvánult meg, hogy a bizottságok hatásköre még továbbra is kiterjesztessék oly irányban, hogy a lakásrekvíráásokat a lakáshivatal bevonásával első és végső fokon a lakbérleti bizottságok intézzék.

A lakbérleti bizottságok ezen eredményes működése nem csekély részben tudható be az abban résztvevő népbírák közreműködésének.

Két éves tapasztalatom azt mutatja, hogy a bizottsági tagok nem csak megértik és méltányolják a felmerült jog és ténykérdéseket de felülemelkedve személyi és osztály érdekeken teljes objektivitással iparkodnak a közmegnyugvást előidéző igazságos határozatok hozatalára. Az elnöknek sokszor kezére járnak tapasztalataikkal és alaposan megokolt véleményeket nyilvánítanak.

Természetesen sok függ a tárgyalást vezető bírótól, mert a tárgyalás vezetés teszi lehetővé, hogy az ügy kellő megvilágításban kerüljön döntésre. E tekintetben nagyon helyes az eljárási rendelet azon intézkedése, mely szerint az elnök a határozat hozatala előtt a tanácskozás során reszsumálja az ügyet és véleményét előre nyilvánítja.

Bízva a népbírák fejlett jogérzetében és különösen abban, hogy a tényeket praktikusan, tudják megállapítani, csekélyebb

fontosságú ügyekben gyakrabban bíztam meg a bizottsági tagok egyikét vagy másikat helyszíni szemle fogantatásával és a szemléről mindig meglepően biztos és megbízható eredményeket kaptam, melyek a döntés alapjául szolgálhattak.

A jövőben csak egy hiány orvoslandó. Kevés a bizottsági tag úgy, hogy a tárgyalásokat sokszor a bizottsági tagok meg nem jelenése miatt el kell halasztani. Szükségesnek tartom tehát, hogy a bizottsági tagok száma — és pedig a lakosság minden rétegéből — minél előbb szaporíttassék.

II.

A «Jogtudományi Közlöny» f. é. 2. számában e címen. közölt érdekes vélemény-sorozat indított arra, hogy a kérdést a katonai bíraskodás szempontjából is vizsgálat tárgyává tegyem.

E részben támaszkodom a háború folyamán nyert több évi tapasztalataimra, melyeket, mint katonai ítélőbíró szereztem.

A Katonai Perrendtartás 55. §-a a laikus elemnek az ítélkezésben korlátlan hatalmat biztosít.

Az elsőfokú bíróság öt tagja közül csakis a főtárgyalás vezetője a szakbíró, s a rendes eljárásban az egyszerű szótöbbség dönt.

Eltérően az esküdtbíráskodás főelvétől, a haditörvényszék dönt minden kérdésben, mely az ítélkezés tárgyát képezi.

A főtárgyalás vezetője nem rendelkezik oly eszközzel, mint amelyet a B. P. 371. § a az esküdszék tévedése esetén a bíróságnak biztosít.

(Ily esetben csak az ítélet rendelkező részét cáfoló indoklással segíthet magán, ha van jogorvoslat.)

Ezek az alapelvek eléggé megvilágítják a hatalom terjedelmét, mellyel a törvény ezt a laikus bíróságot felruházta.

Kellő képet arról akkor nyerünk, ha figyelembe vesszük, hogy a Katonai Büntetőtörvény mintegy 30 bűncselekményre tartalmaz háborúban, halálbüntetést, — nem is számítva a rögtönítélő bíráskodás eseteit.

Ha még hozzávesszük a jogi és lélektani kérdések súlyát, melyeket a hosszú háború felvetett, a büntettesekké vált hadviselők végtelen tömegét, a Katonai Büntetőtörvény szörnyű elmaradottságát és barbár büntetési tételeit, a Katonai Perrendnek tömeges kisebb ügyekhez és háborús viszonyokhoz nem mért nehézségét, a bonyolult katonai, orvosi és műszaki szakkérdéseket, melyeket az esetek egy része felvetett, továbbá azt a körülményt, hogy pl. a budapesti volt közös hadosztálybíróság 12 nemzet fiainak ügyeiben szolgáltatott igazságot és legvégül a bírói és jegyzői létszám kiálló elégtelenségét, illetve nyelvismereteinek hiányosságát:

Ugy tisztában lehetünk a feladat nagyságával és a felelősség súlyával, amely a katonai bíróságok, úgy szakképzett, mint az ott esetenként működő laikus elemekre hárult. Mindezzel szemben nyugodtan állíthatom, hogy a rendes katonai ítélőbíráóságok jó átlaga, emberi lehetőség szerint és majdnem azonfelül teljesítette kötelességét.

E megállapítással tartozom mindazoknak, akik akár mint szakképzett elemek, akár mint laikus bírák e tövises feladatkörben működtek.

Tartozom mindazokkal szemben, akik jórészt tájékoztatlan-ságból, illetve meg nem fontolt jelszavak után indulva, az intézményt magát állították olyannak, mintha az csupán egyoldalú hatalmi érdekeket szolgált volna.

Szomorú, hogy e ponton a katonai fegyházak lakóit felszabadító tömeg egy-két tanult, sőt jogászember előítéletével is találozik!

Ezek vajmi keveset tudhatnak arról a valóban hősi ellentállásról, amelyet egyes (katonai) bíróságok tagjai a legsúlyosabb viszonyok között olyan katonai parancsnokokkal szemben fejtettek ki, akik törvényes hatáskörük korlátaíró tudomást szerezni nem akartak.

Mert az bizonyos, hogy nem hiányoztak az olyan törekvések, melyek egyes katonai bűncselekmények fölött a bíráskodást felülről kívánták irányítani.

Az sem titok, hogy akadt oly magas katonai közigazgatási hatóság, amely «tájékoztató» körrendeleti «törvénytárgyalat»-ra illetve kazuisztikára vállalkozott, természetesen csak hogy a bíráskodás terhén könnyítsen!

De hogy ilyen törekvésekkel szemben a magyar hadbíró és a magyar haditörvényszék bírói önállóságát minden személyi kockázat dacára meg tudta óvni: ezt le kell szögezmem, mielőtt tulajdonképpen tárgyamra áttérnék.

*

A Katonai Perrend haditörvényszéke (Kriegsgericht) mindenestre laikus bíróság.

«Népbíróság» szorosan véve, csak a mennyiben tiszték fölött ítélkezik.

Azt hiszem nincs kétség aziránt, hogy a «népbíróság» fogalma nem csupán azt a negatívumot követeli meg, hogy a bíróság nem szakbírákból is álljon, hanem azt a pozitívumot is, hogy a bírák legalább részben a vádlott társadalmi osztályából származzanak.

Nem kívánok arra a kérdésre kitérni, hogy a K. P. miért szakított a régi katonai eljárás rendszerével, mely az ítélőtanácsban a legénységnek is helyet engedett, hanem elsősorban a laikus tisztékből álló bíróság értékét kísérel meg tapasztalataim alapján megállapítani.

E lap hasábjain dr. Móra Zoltán (1918—41.), dr. Ládai István (46.), dr. Szladits Károly (51.) még csak általánosságban érintik a laikus bíráskodás fokozottabb beillesztésének szükségét az igazságszolgáltatás rendszerébe; míg e lap f. é. 2. számában már gyakorlati tapasztalatok állnak rendelkezésünkre, bár egyelőre a jogszolgáltatásnak csak egy szűkebb köréből.

Figyelembe kell vennünk, hogy szélesebb hatalomkörű laikus bíróságot, mint a Katonai Perrendé, jogrendszerünk eddig nem ismert.

Mert amint említettem, a Katonai Perrend nemcsak a B. P. 355. és követk. §§-aiban körülhatárolt kérdések eldöntését, hanem az enyhítő és súlyosbító körülmények megállapítását, ezek méltatásával a büntetés kiszabását és a bűnösség megállapításával járó következmények kimondását is a haditörvényszék hatáskörébe utalja.

A legteljesebb hatalomkörű laikus bíró lesz mindenestre az intézmény legmegbízhatóbb értékmérője.

Itt azonban mindenekelőtt tisztában kell lennünk azzal, hogy mit várunk mi a jó laikus, illetve népbírótól?

Általánosságban helyes ítélőképességet. Ez tulajdonképpen mindent megmond, de a tétel kibővítésre szorul.

1. A laikus bíró legyen először *elfogulatlan*. Az erre irányuló kérdéssel kezdünk meg a K. P. szerint minden főtárgyalást.

Ide vág az osztály ellentét nagy kérdése. Sohasem tapasztaltam, hogy a magyar tiszt a legénységnek elfogult bírója lett volna.

A szorosan vett katonai deliktumok körében, érte itt a leggyakoribb esetek közül a szökést és a katonai kötelezettségek különböző irányú megsértését — inkább a végtelékig menő jóindulatot tapasztaltam, a laikus katonai bírák részéről, a melyet a törvényhez láncolt szakbíró alig tudott a kegyetlen büntetési tételekkel összhangba hozni.

S ha a Katonai Büntetőtörvénynek nem volna oly rendkívül elasztikus enyhítő rendszere: ezek a kérdések a szakbíró és a laikus bírákat néha megoldhatatlan ellentétekbe sodorták volna.

Soha szakbíró annyi emberi megértést nem tanúsított a háború borzalmai, annak elhúzódása s a nyomasztó fegyelem által előidézett kényszerhelyzetek iránt, mint a laikus katonai bírák.

S oly esetekben is, ahol a tisztai tekintély, tehát osztályérdék forgott kockán, a törvény szigorú oltalmát félretéve, inkább nagylelkűséget tapasztaltam, semmint bosszúvágyat, vagy megtorlási túlzást.

2. A laikus bíró legyen másodsor *kötelességtudó*. Ez alatt a jelen esetben az ügybuzgalmat, a fáradhatatlanságot és a technikai megbízhatóságot értem.

Itt ki kell emelnem, hogy a bírói funkciót túlnyomó részben a harctérről szabadságot vagy betegállományban levő tisztak teljesítették minden ellenszolgáltatás nélkül, sőt gyakran magukat költségbe is verve.

Ha tekintetbe vesszük, hogy egyes főtárgyalások néha napokig is eltartottak, nem lehet rossz néven venni a külső türelmetlenség megnyilvánulásait, amelyek azonban sohasem mentek az ítélkezés rovására.

A laikus elem bizonyos fokú ellentállása a kényszerű bírói

működéssel szemben egyébként oly körülmény, amellyel *nagyon erősen* kell számolnia a népbíróság legelkessebb hívének is.

3. További kellék a *szorosan vett helyes ítélőképesség*, értem ezalatt a bírói felismerésre és döntésre való különös alkalmasságot.

A logikus gondolkodás és a természetes igazságérzet minden józan embernél adva van, s a jogtudás hiányát ily esetekben a büntetőbíráskodás területének túlnyomó részén a szakbíró kitanítása *rendszerint* pótolni fogja.

Azt tapasztaltam, hogy laikus tiszt bíráink egy része a tényállás megállapításánál oly gondosságot tanúsított, amely legkiválóbb szakbíráink díszére válhatna.

A bizonyítékok mérlegelésénél, főképp oly esetekben, midőn a vádlott terhére szolgáló tényállás hézagossnak látszott, nem egy ízben mintaserű skrupulozitást tapasztaltam.

Meg kell említenem, hogy a háborús szolgálathoz és a friss levegőn a tiszték átlaga egyes kérdésekben annyira kifejtette gyors tájékozódási tehetségét és logikai rutinját, hogy azzal nem egy, a szobába zárt szakbíró fel sem tudná venni a versenyt.

A katonai bíráskodás körébe eső esetek egy részében a katonatiszt maga az ideális szakbíró.

Egy gyávasági, zendülési, függetlenségtörési, őrszolgálatbeli kötelességsértési, fegyvertechnikai kérdésnek nincs tökéletesebb bírója, mint a csapattiszt.

Némi nehézséget csak azok az esetek okozhatnak:

a) ahol (orvosi, műszaki stb.) szakértők meghallgatására van szükség;

b) ahol speciális jogi, főként tehát magánjogi, hiteljogi vagy ezekkel kapcsolatos gazdasági ismeretek kellenek.

Orvosi kérdésekkel szemben ideértve főképp az elmeállapottal összefüggő beszámíthatósági, az öncsonkítási stb. kérdéseket, mindig kellő megértést tapasztaltam; ezek a kérdések egyébként szorosan érintkeznek a katonatiszt rendszerinti hivatásával,

Fokozottabb nehézséget egyedül a magán-, illetve hiteljogi szakkérdések okoztak.

Nem értem itt az egyszerűbb tényállású vagyoni deliktumok átlagát, hanem azokat, amelyek vitás előzetes magánjogi kérdések eldöntését feltételezik.

Mikor például az ügyész lopással vádolta a földmívest, aki betakarította a saját nevében álló ingatlan termését, amely szülei betáblázott haszonélvezeti joga alapján az utóbbiakat, illetve, mert a harctérről hazaérve, abban a hitben volt, hogy ez a haszonélvezet időközben töröltetett, s az ellenkező ügyvédi felvilágosítást tudomásul venni nem akarta;

amikor a katonai Btk. alapján kellett döntenie arról, hogy mi történt azzal a lefoglalt pénzzel, amelyet az árdragító orosz hadifogoly részben ezzel a tevékenységével szerzett;

ilyenkor a szakbíró mindenestre a maga erejére volt hagyatva. Kétségtelen azonban, hogy az ily esetek kivételesek.

Itt említem még, hogy a laikus katonai bíróságok igen liberális és emberi felfogást tanúsítottak az erős felindulásból származó bűncselekmények megítélésénél, a jogos védelemmel, illetve annak túllépésével összefüggő kérdésekben, a szökés és önkényű eltávozás közti jogi (illetve emberségi) ismérvek mérlegelésénél.

Viszont a kegyetlenséggel határos szigorú érvényesítettek nem egy esetben a közveszélyes büntetésekkkel, főképp betörőkkel és visszaesőkkel szemben.

Ilyenkor nem egyszer a szakbíróknak kellett mérséklően közrehatnia.

A fentiekből két irányú következtetést kívánnék levonni.

Az egyik szűkebb körű: értem a katonai bíráskodás jövőjét.

E részben még teljes a homály és csak a fegyelmi bíráskodás szervezésére történt kísérlet.

Szerény nézetem szerint a katonai bíráskodás *elvileg* eddigi alakjában fentartandó volna.

A katonai bűncselekmények tekintetében ez külön indoklásra nem is szorul.

Ma, amikor az igazságszolgáltatás iránya a speciális bíróságok fejlesztése, érthetően volna egy bevált ilyen bíróságot megszüntetni.

A bíráskodás kettéválasztását és a közönséges bűncselekményeknek — amint arról szó volt — a polgári büntetőbíráskodás elé utalását nem tartom célszerűnek.

Először azért nem, mert a már meglevő és a katonai deliktumok miatt nélkülözhetetlen katonai bíróságok béke idején amúgy is kevésbé lesznek foglalkoztatva, míg a polgári büntetőbíróságok túlterheltsége valószínű lesz.

Másodszor mert nagyszámúak azok az esetek, amelyekben katonai és közönséges bűncselekmény *együtt* jelentkezik.

A háborús praxis óriási százalékát a szökéssel kapcsolatos lopások képezték. A kettéválasztás ilyenkor rendkívül célszerűtlen. Harmadszor, mert éppen a kor szellemének az egy foglalkozású bírósága felel meg, mely a konkrét esetben fokozottan szakbíró.

A katona bírja katona legyen, az mindig jobban fogja őt megérteni.

A tanács összeállításánál nézetem szerint a legénységi elemnek is helyet kell biztosítani.

Ellenben a dandárbíróság hatáskörét jelentékenyen bővíteném és öttagú tanácsokat csak a valóban súlyos bűncselekmények elbírálására állítanék fel.

E reformokkal járna az újonnan alkotandó Katonai Büntető-törvény, a nyomozat és vizsgálat átépítése, valamint jelentékeny szervezeti változások, mely kérdések azonban e cikk kereteit meghaladják.

Mint szélesebb körű következtetést vonhatom le a fentiekből, hogy a népbíráskodás a katonai igazságszolgáltatás terén is dacára a reá rótt nagy feladatkörnek és az azt környező súlyos viszonyoknak igen jól bevált és hogy e tapasztalat a népbíráskodás kiterjesztésének híveit csak szaporíthatja.

Dr. Liebmán Ernő.

A büntetés felfüggesztése jövedéki jogunk szempontjából.

A jövedéki bűnvádi per egyes processzuális cselekményeivel kapcsolatosan számos kérdés merül fel oly irányban, vajjon a Bp. különböző rendelkezései és egyéb újabb keletű anyagi, illetve alaki büntetőtörvényeink (Bn., Fb.) érvényesülhetnek-e a jövedéki büntetőbíráskodás körében is? A felmerülő kérdések közül ezúttal a büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztését kívánom a jövedéki kihágások szempontjából vizsgálat tárgyává tenni. Az eldöntendő kérdésre, t. i. arra, hogy a büntetés feltételes felfüggesztése (Bn. I. fejezete) kihat-e a jövedéki büntető-jog területére is, első pillanatra a nemleges válasz látszik ugyan helyesnek, ám a kérdés beható vizsgálata, miként erről az alábbiakban meggyőződhetünk, ép az ellenkező álláspont jogosultságát igazolja.

A budapesti táblának már volt alkalma e kérdésben dönteni. E döntés szerint, — melyre fejtegetéseim bevezetéseképp röviden utalok: a jövedéki büntető eljárásban az általános anyagi büntetőtörvények, a jövedéki bűncselekményeknek különleges törvényekben történt megállapítása folytán, alkalmazást nem nyerhetnek s így nem alkalmazható a Bn. sem.¹ Bárha ismeretlenek is előttem amaz indokok, melyek alapján az elsőfokú jövedéki bíróság (bgyarmati tvszék) a büntetés végrehajtását a Bn. 8. §-a értelmében felfüggesztette, — amit azonban a tábla mint téves rendelkezést mellőzött, — e két ellentétes felfogás mintegy előre veti annak árnyékát, miszerint a büntetés felfüggesztésének kérdése a jövedéki kihágások szempontjából nem dönthető el csupán és csakis azon az egyedüli alapon, hogy a jövedéki bűncselekmények különleges törvényekben állapítvák meg!

Mindenekelőtt nem hagyható figyelmen kívül a szóbanforgó vizsgálódás során az a körülmény, melyet Vámbéry-Rusztém dr.² a jövedéki kihágás megítélése tekintetében általánosságban kimel, hogy a nép széles rétegeinek etikai felfogása szerint az állam megkárosítása, (t. i. különböző jövedéki kihágás) az egyes vagyoni érdekei ellen elkövetett bűncselekmény megítélésétől különböző erkölcsi értékelés alá esik. Az erkölcsi értékelés ezen különbözősége ugyanis feltétlenül amellet szól, hogy a büntetés felfüggesztése révén, adott esetben itt is, a jövedéki kihágások tekintetében szintén respektálni kell az egyéni bűnösség kisebb

fokát. Már pedig a bűnösség ép ily kisebb fokozatával állunk szemben ott, ahol mint a jövedéki kihágásoknál a lazább etikai felfogás nagymértékben befolyásolja az egyén elhatározását. Természetesen itt sem tarthatna azonban igényt e kedvezményre az, aki bárha ezen lazább erkölcsi felfogás behatása alatt, de egyébként valamelyes aljas indokból követte el a cselekményt, avagy mint büntetett előéletű, szigorúbb rendszabályt provokál. (Bn. 2. §. 2. és 3. pont.)

A próbaidő kifogástalan eltelté esetében, a feltételes felfüggesztett büntetés végrehajtása végleg elmarad, miért is a terhelt próbaidő alatti jóviselete a büntetés elengedését eredményezi. Jövedéki büntetőjogunk főforrásában, a harmincadhivatali utasításban szintén találunk a büntetés elengedésére vonatkozó rendelkezést.³ Ugy látszik tehát mintha a jövedéki kihágások miatt kiszabott büntetések felfüggesztésének jogszerűségét, vagyis a Bn. I. fejezetének megfelelő alkalmazhatását máris sikerült volna, még pedig ép a különleges jövedéki jogszabályokból merített magyarázat segítségével megindokolhatni. Ám minthogy a törvényhozó előtt akkor, midőn a büntetésfelfüggesztést a benne rejlő erkölcsi erő értékesítése révén a visszaeséstől való megmentés hatékony eszközévé avatta, teljesen másirányú célzat lebegett, mint aminő okok a jövedéki büntetőjog szerinti büntetés elengedést a hivatkozott régi jogforrás értelmében maguk után vonják,⁴ máris nyilvánvaló, hogy ezen kiindulópont az alapgon-dolatok divergálása folyán, felette téves irányt szabna vizsgálódásunknak. Nem férhet kétség ahhoz, hogy a büntetés végrehajtásának felfüggesztése a Bn. szerinti értelemben, teljesen idegen intézmény a jövedéki büntetőjog területén. De mindennek dacára is azt a nézetet valljuk, hogy a felfüggesztés kedvezményében a jövedéki kihágások elkövetői is részesítendők akkor, ha erre a bíró őket egyéniségük s életviszonyaik figyelembevételével és az eset többi körülményeinek mérlegelésével méltónak ítéli.

A lazább etikai felfogáson s az egyéni bűnösségnek ebből eredő kisebb fokozatán kívül még számos körülmény indokolja a Bn. I. fejezetének ide is leendő kiterjesztését. Nevezetesen sem a Jbp. (jöv. btőbírói eljárási rendelet) sem a vele egyidejűleg kibocsátott újabb jövedékijogi rendeletek egyáltalában nem foglalkoznak magukban oly szabályt, mely akár közvetlenül, akár közvetve kizárná e kedvezmény itteni érvényesítésének lehetőségét. Eltérő avagy tiltó szabály hiányában most már azt kell vizsgálnunk, vajjon az anyagi büntetőjogszabályokat tartalmazó s ez irányban az általános anyagi büntetőtörvény, a Btk. büntetési rendszeréhez alkalmazkodó, azt továbbfejlesztő Bn. (I. fej.), miképp s főleg milyen jogalapon volna mégis beilleszthető annak a büntetőbíráskodásnak, t. i. a jövedékinek kereteibe, melynek a Btk.-tól elütő, s más büntetési rendszert követő különleges törvények képezik alapzatát.

Ugy véljük, hogy nem lesz nehéz e tekintetben az összhangot létrehozni. A büntetés végrehajtásának feltételes felfüggesztése ugyanis a Bn. megalkotása óta elválaszthatatlanul intézményes részévé vált büntető igazságszolgáltatásunknak, csakúgy, mint pl. a fiatakorúak feletti különleges bíráskodás is. Azáltal, hogy a jövedéki kihágások megtorlása iránti eljárás a Bp. irányelvein felépülő Jbp. útján immár szintén beillesztetett büntető jogrendszerünkbe, igen közel fekszik annak a továbbfejlődési folyamatnak lehetősége, hogy a büntetés felfüggesztésének intézménye a jövedéki bíráskodás kereteibe ugyancsak bekapcsolatassék.

Bár nem tévesztve szem előtt azon tényt, hogy amíg egyrészt a Jbp. csupán az alaki jövedéki jogot szabályozza (ezt is csak a bírósági eljárás tekintetében), addig másrészt a Bn. I. fejezetében lefektetett jogelvek par excellence anyagi jogi természetűek,⁵ — a szóbanforgó kiterjesztő magyarázat mindezek

³ L. Harmincadhiv. ut. 572., 573. §-ait.

⁴ Ezen okok, úgymint: a még ismeretlen tettes, egy vagy több részes feljelentése továbbá annak bejelentése, hogy a kihágás pénzügyi közeg tudtával, adott vagy ígért jutalom ellenében követett el, lényegük szerint büntetlenséget biztosító körülmények, holott a büntetés felfüggesztésére ép a büntethetőséget kizáró ok fen nem forgása esetében kerülhet sor.

⁵ A Bn. I. fej. tartalmaz ugyan eljárási (alaki) rendelkezéseket is, de ez mitsem változtat a büntetésfelfüggesztés anyagi jogi jellegén.

¹ Bpesti tábla 2867/1917. sz. Közölve: Ügyvédek Lapja 1917. évf. 21. számában.

² A Bűnvádi Perrendtartás Tankönyve. III. kiadás 418. old.

dacára még pedig annál inkább is jogosultsággal bír, minthogy elvi akadály oly irányban, miként ez a fiatalokúak jövedéki kihágásainak a régi jogszabályok helyett a Bn. II. fejezete és a Fb. szerinti elbírálásával szemben, a Jbp. kifejezett eltérő szabályánál⁶ és a fiatalokúak javítónevelését célzó intézkedések különleges jellege folytán fenáll, itt távolról sem gátolja e kedvezmény megfelelő átvételét.

Arra ugyanis, hogy a büntetőjogilag felelősségre vonható fiatalokúak elleni intézkedések, a dorgálás, próbárabocsátás, javítónevelés stb., a jövedéki kihágást elkövető fiatalokúakkal szemben is alkalmaztassanak, ezidőszerint már csak azon okból sem lehetne komolyan gondolni, mivel megelőzően jövedéki jogunk ily irányú reformálása, figyelemmel az itten érvényesülő megtorlás és másrészt a fiatalokúak javítónevelése közötti lényeges eltérésre, elkerülhetetlenül szükségesnek mutatkoznék.

Igaz ugyan, hogy a büntetés felfüggesztésének intézménye azáltal, hogy a büntetés jellegét megőrzi, maga is büntetési mód⁷ és habár ezen erkölcsi büntetés a fentiek szerint ismeretlen is a jövedéki büntetőjogban, mindazonáltal nem szenvedhet kétséget, hogy ez a büntetési mód csupán és csakis szintén ép olyan büntetési nemekhez, t. i. a fogház, elzárás és pénzbüntetéshez járul, illetve olyanokkal hozatik kapcsolatba, amelyeket a pénzügyi törvények is ismernek! Ebből a szempontból tehát egészen más a helyzet a jövedéki kihágások büntetésének felfüggesztésével, mint a jövedéki kihágást elkövető fiatalokúak feletti ítélkezéskor, ahol ugyanis nem lehet szó ilyen járulékos kapcsolatbáhozatalról, minthogy ez utóbbiak elleni intézkedések a jövedéki kihágást statualó pénzügyi törvényekben abszolúte ismeretlenek.

A jövedéki kihágások büntetésének felfüggesztése, mint a visszaesés elleni védekezés eszköze, az ezen bűncselekmények elleni speciálprevenció szempontjából is indokoltnak mutatkozik, mert a fogékony lelkiütemeket úgy miként egyéb deliktumoknál itt is kétségtelenül visszatartaná jövedéki kihágások elkövetésétől, ami végeredményként — nem is szólva a jogrendet általában előnyösen érintő momentumról, — az állam bevételi forrásai elleni károsító cselekmények és mulasztások remélhető apadását is eredményezné. A kincstár fiskális érdeke nemhogy csorbát nem szenvedne, de ezúton ép ellenkezőleg még fokozottabb védelemben részesülne!

Nem volna továbbá helytálló az az esetleges ellenvetés sem, mely a jövedéki kihágások speciális dolusában keresné a büntetésfelfüggesztési kedvezmény itteni mellőzésének indokát. Ugyanis a már érintett aljas indok, mint a felfüggesztést kizáró ok a büntetés felfüggesztésének nézőpontjából egymagában még nem tekinthető feltétlenül azonosnak a nyereségvágygyal. Az aljas indok értelmezése tekintetében a Bn. miniszteri indokolásában többek között azt a kijelentést találjuk, miszerint nem érdemel kiméletet, aki mások javaira hideg számíttással, sötét gyűlölettel, avagy bosszú által vezéreltetve tör. Ebből azt a következtetést kell levonnunk, hogy a nyereségvágyból elkövetett cselekmények önmagukban véve — hideg számítás, gyűlölet avagy más aljas motívum hiányában — még nem lehetnek a felfüggesztés akadályai.

A jövedéki kihágások a vagyon elleni deliktumok ismérveit tükrözik vissza s egyedül a tettes vagyoni haszonra irányuló célzata, a kincstár megkárosításának szándéka adott esetben a jövedéki kihágások tekintetében ugyancsak nem lehet kizáró oka annak, hogy a kirótt büntetés ne volna felfüggeszthető akkor, ha a felfüggesztés egyéb feltételei fentorognak s ha más körülmény (pl. a Bn.-ben körülírt büntetett előélet) szintén nem gátolja e kedvezmény megadását.

A jövedéki kihágások túlnyomó nagy részének tényálladási elemei leginkább a csaláséival lévén rokonvonásúak és minthogy a törvény olyirányú intencióját teljesen kizártak kell tekintenünk (Edvi Illés) mintha a vagyoni haszon célzatával elkövetett deliktumok körét s ezek között különösen a csalást ab ovo ki akarta volna rekeszteni a büntetésfelfüggesztés kedvezményéből, mindezeknél fogva nem szenvedhet kétséget, hogy a jövedéki ki-

hágás természete s illetve jogi konstrukciója egyáltalán ugyan-csak nem képezheti a felfüggesztés akadályát.

A felfüggesztés a kincstári vagyoni érdekek szükségszerű védelmének indokából sem mutatkozik aggályosnak, mivel az, a mellékbüntetésként kiszabott pénzbüntetés kivételével nem terjedvén ki sz. ítélet egyéb rendelkezéseire, a kincstárnak a büntetésfelfüggesztés dacára is módjában áll esetleges kárigényét s a jövedéki kihágások egyéb pénzügyi jogi következményeit, egyrészt a kezességi felelősség igénybevétele, másrészt a jövedéki kihágással előállított javak s az elkövetéshez használt eszközök lefoglalása és elkobzása útján hatályosan érvényesíteni. A jövedéki bűnvádi perben különleges jogállással bíró kezes tekintetében, annak kidomborítása végett, hogy az egyéb rendelkezésekre ki nem terjedő felfüggesztés, csakúgy miként a megrövidített adók s illetékek erejéig fenálló fizetési kötelezettségekre, akként a kezességi felelősségre szintén nem vonatkoztatható, csupán röviden utalni kívánok arra, miszerint a Bn. I. §. a dolog természete szerint az elítélre nyer alkalmazást, holott a kezes, amint ez a kezességi felelősség magánjogi jellegéből, a Jbp. idevágó rendelkezéseiből s terminológiájából is kétségtelenül megállapítható, távolról sem büntetésre ítélt, hanem csakis elmarasztalt perfél. Eszerint tehát a vádlott büntetésének felfüggesztése, a kezességi felelősségen alapuló, nem büntetőjogi, hanem kizárólag vagyoni természetű, tehát magánjogi elmarasztalást egyáltalában nem érinti s következképp fel sem függesztheti.

A jövedéki bűncselekményeknek különleges törvényekben történt megállapítása folytán előálló az a szabály, melyre fentebb közölt ítéletében a budapesti tábla is hivatkozik, hogy t. i. az általános anyagi büntetőtörvények nem alkalmazhatók a jövedéki eljárásban, a cselekmény büntetőjogi beszámítása tekintetében lényeges kivételt szenved. E kivétel szerint, tételes jövedéki büntetőjogunkban⁸ is irányadók az általános anyagi büntetőtörvénynek az öntudatlan állapot, elmezavar és ellenállhatatlan kényszer mint beszámítást kizáró okokra, továbbá a jogismerés vélelmére vonatkozó rendelkezései (Btk. 76., 77. és 81. §.) Ez a kivétel, mely kétségtelenül fontos jelentőségű általános anyagi büntetőjogi szabályokat juttat érvényre ezen specializált bűnvádi eljárásban, szintén igazolja azon álláspontunkat, miszerint a jövedéki kihágások büntetései is felfüggeszthetők, ha a felfüggesztést a feltételek fenforgása esetében, törvényi korlátok nem gátolják.

A szabály kivétellel már át lévén törve, az anyagi büntetőjog büntetésfelfüggesztési rendelkezései is nem kevesebb jogosultsággal hathatnak ki ezen jogterületre, mint a büntetőjogi beszámításra vonatkozó anyagi jogszabályok. Addig is, míg ez elhanyagolt jogágazat végleges megreformálása bekövetkeznék, a bírói joggyakorlatnak léssen feladata a jövedéki büntetőjog régiségtől dohos levegőjét, a büntetésfelfüggesztés mindenképen indokoltnak mutató kiterjesztése révén felrészíteni!

A részletkérdések közül a fontosabbakat és csupán a jövedéki jog szempontjából gyakorlati jelentőséggel bírót érintem. Kihágásról lévén szó, a próbaidő tartama nem három, hanem a Bn. 8. §-a szerint csak egy év lehet. Minthogy a Jbp. egyfokú jogorvoslati rendszert követ, a Bn. 10. §. 2. bekezdésében foglalt, a felfüggesztés kérdésébeni semmisségi panaszra vonatkozó szabály itt egyáltalában nem bír jelentőséggel. Viszont a fellebbezést illetően kétségtelen, hogy a kezes, dacára a Jbp. 5. §-ának, mely szerint a perorvoslatok szempontjából ő a terhelttel azonos tekintet alá esik, már csak azon okból sem illetheti meg a felfüggesztés kérdésében fellebbezési jog az elítelt javára — (az elítelt terhére a kezes sem a felfüggesztés, sem más kérdésben egyáltalán nem fellebbezhet, csak a vádló) — mivel a kezességi felelősség járulékos voltánál fogva a kezes jogilag csupán a terhelt felmentése tekintetében érdekelt, a felmentés ugyanis egyúttal a kezes marasztalására irányuló indítvány elutasítását is okszerűleg magában foglalja, de jogi érdekeltsége a felfüggesztés kérdésében annál kevésbé sem foroghat fen, mivel a büntetésfelfüggesztést, mely az ítélet egyéb rendelkezéseire, így pl. a kezes marasztalására sem hat ki, az elítélés előzi meg, az elítélésnek pedig ép az akcesszórius kezességi felelősség megállapítása képezi természetszerű folyamányát. Az elítelt büntetésének

⁶ L. Jbp. 3. §. eszerint a jövedéki bíróság előtti eljárásra a Bp. járásbírósi fejezete irányadó, még pedig „tekintet nélkül a terhelt korára”.

⁷ Edvi Illés: A Bn. zsebkönyve 14. old.

⁸ L. Arday—Exner: Magy. jöv. büntetőjog 10. old. és Mariska: Magy. pénzügyi jog 915. old.

fel-, avagy fel nem függesztése a kezes perbeli jogállásának s felelősségre vonásának szempontjából teljesen közömbös, de az ezekből előálló jogorvoslati korlátozottság azonban mégsem jelenthet a terheltre sérelmet, minthogy a felfüggesztés kérdésében kívül, törvényes képviselőjét és védőjét is megilleti a fellebbezési jog (Bn. 10. §. 1. bek.) s ezenfelül a felsőfokú bíróság hivatalból is kimondhatja a felfüggesztést (Bn. 9. §. 1. bek.)

A Bn. szerint az elítélt terhére csak az államügyészség élhet a felfüggesztés kérdésében fellebbezéssel, ami más szóval azt jelenti, hogy e jog nem illeti meg a magánvádlót is. A jövedéki bűnvádi perben az államügyészség helyett a pénzügyi hatóság képviseli a közvádat (magánvádnak itt nincs helye), nyilvánvaló tehát, hogy az in peius fellebbezési jog a pénzügyi hatóságot mint közvádlót ugyancsak megilleti. Feltétlenül szükségesnek mutatkoznék azonban a pénzügyi vádhatóság egyöntetű kitanítása amaz irányelvekről, melyek e jogkör gyakorlásának célszerűségi határait alkotják.⁹ Az államügyészség jogkörének a pénzügyi vádhatóságra leendő áthárulása távolról sem sérti a Bn. azon intencióját, mely csupán a magánvádlótól tartotta szükségesnek a szóbanforgó in peius fellebbezési jogosultságot megvonni, hiszen e közvádlói jog ugyancsak a közvádlóra hárul át, de ezenkívül a pénzügyi vádhatóságnak a Bn. szellemével esetleg össze nem férő fellebbezéseivel szemben, a független bíróság ítélkezése a legteljesebb ellensúlyozó garancia, a Bn. intencióinak a jövedéki ügyek tekintetében is céltudatosan helyes megvalósítására!

A jogerős felfüggesztő ítéletek nyilvántartókönyvébe a jöv. kihágási ügyben történt büntetés felfüggesztés jogerő után szintén bevezetendő volna; külön jövedéki nyilvántartójegyzék vezetése nem mutatkozik szükségesnek, minthogy a bűncselekmény feltüntetésére külön rovat lévén, ebbe a jövedéki kihágás is akadálytalanul bevezethető.

Ami továbbá a pénzügyi hatóság hatáskörébe tartozó, a kincstár megrövidítésére irányuló szándék nélkül elkövetett ú. n. kisebb jövedéki kihágások büntetésének felfüggesztését illeti, után felül áll, hogy ezekre a Bn. 1. fejezete nem nyerhet alkalmazást. Igaz ugyan, hogy a Bn. 9. §-a a közigazgatási hatóságot is feljogosítja a felfüggesztési jogkör gyakorlására, ám a Jbp.-ben foglalt szabályozás nem terjedvén ki a pénzügyi közigazgatási hatóság előtti eljárásra, kétségtelen, hogy a modern büntetőigazságszolgáltatás kereteibe ezidőszert még be nem illesztett pénzügyi hatósági eljárásban sem a Bp. irányelvei s még kevésbé a Bn. most tárgyalt szabályai egyáltalában nem érvényesülhetnek.

Legvégül még csak egy kérdést kívánok érinteni. A Jbp. IX. fejezete szerint a jövedéki bíróság hatáskörébe tartozik a pénzügyi hatóság részéről kiszabott, de be nem hajtható pénzbüntetésnek szabadságvesztésbüntetésre leendő átváltoztatása. Vajjon felfüggeszthető-e az ilyen helyettesítő szabadságvesztési büntetés is?

A pénzügyi hatósági eljárás tekintetében imént kifejtettek alapján nyilvánvaló, hogy a felfüggesztésben rejlő kedvezmény ilyen esetben nem volna alkalmazható. Eltekintve attól a formai akadálytól, hogy a bíróság az átváltoztatás felől tárgyalás nélkül (Jbp. 28. §.) határoz, már pedig az elítélt életviszonyainak s az eset többi körülményeinek figyelembevétele tárgyalás tartása nélkül személyes észlelet hiányában lehetetlen, a felfüggesztést legalább ezidőszert az a körülmény gátolná, miszerint az egyet épen az a hatóság bírálta el érdemben, amely előtti eljárásra sem a Bp. sem az egyéb büntetőjogi törvények joghatálya, Jbp. általi részleges t. i. csak a bírósági eljárásra szorítkozó szabályozás folytán nem terjed ki.

Az ú. n. kisebb jövedéki kihágások tekintetében ekként előálló visszás helyzet annyival is kirívóbb, minthogy a kincstár megkárosítására irányuló szándékkal elkövetett, a bíróság ítélkezési körébe tartozó súlyosabb jövedéki kihágások büntetései felfüggeszthetők. Az összhangzatos s egyúttal méltányos bírói joggyakorlatot — a formai akadálytól eltekintés hajlandóságá-

nak feltételezettsége mellett — ezirányban per analogiem különösen a Bn. 4. §. ut. bek. ama szabálya inspirálhatná, mely egyrészt a felfüggesztett, másrészt a próbaidő alatt újabban kiszabott, illetve tudomásra jutott büntetések utólagosan megállapított összbüntetését is felfüggeszteni engedi. Ugyanezen alapon, az utólagosan megállapított helyettesítő szabadságvesztésbüntetés felfüggesztése szintén indokoltnak mutatkozik. Igazságtalan következetlenség is lenne a kedvezményt a kisebbfokú cselekmény elkövetőjével megvonni, holott abban a súlyosabb beszámítású kihágás tettese részesülhet. Formai akadálynak különösen akkor nem szabad az elítélt helyzetét viszonylagosan súlyosítani, amidőn a bíróság, a már jogerősen kiszabott pénzbüntetésről szigorúbb büntetési nemre térvén át, szabadságvesztésbüntetést állapít meg.

Dr. Ernyei Béla.

Szemle.

— A békekonferencia első feladatául a vétkesek büntetését tűzte ki, akik az emberiség szörnyű katasztrófáját felidéztek. Ha e kijelentés metafora kíván lenni, amelyben a világháború erkölcsi értékelése az átlag-emberek antrogomorph gondolkozása értelmében megnyilvánul, akkor a dolog rendjén van. Ha azonban Clémenceau a bűnösök kikutatásának és megfenyítésének materiális értelmet tulajdonít és a konferencia — amint, sajnos, valószínűnek látszik — komolyan nyomozni és ítélni kíván, akkor valóban kétségbe kell esnünk azon, hogy a jog legegyszerűbb fogalmi elemei mily kevésbé hatották át a legképzettebb emberi elméket. Lényegéhez tartozik a büntetés eszméjének, hogy feltételezi nemcsak a jogsértő és a sértett számára közös cselekvési szabályt, hanem a büntetést szenvedő alárendeltségét a büntetést gyakorlóval szemben. Ily viszony a nemzetközi jogban csak az államok összessége és a tagjaként szereplő egy vagy több szuverén állam közt képzelhető. Hogy két hadviselő államcsoport egyike utóbb ítélő hatalmat arrogáljon magának a másik felett, holott egymásmellérendeltségét a háború tényével szembeszökően elismerte, az a büntetőjogi alapfogalmak oly kigúnyolását jelenti, amely sokkal súlyosabb sérelme a tudomány igazságának, mint aminő hasznát az elorzott jogi formából származó dísz a győző önkényének jelenthet. Ha ezek után a büntetést a saját ügyében eljáró bíró a vádlott meghallgatása nélkül fogja kiszabni, akkor ezzel már csak a nem-jogász számára is nyilvánvalóvá teszi a jogi formákkal űzött játék képtelenségét. Igaz ugyan, hogy a nemzetközi jog a jogalanyok hatalmi tényeiből születik, de a megtermékenyítés nem nélkülözheti a jogtudomány irányítását. Nunquam Caesar supra grammaticos.

— Az igazságügyminisztert a köztársaság ideiglenes elnöke miniszterelnökké nevezte ki. Első eset, hogy az igazságügyminiszter Magyarországon a kormány élére kerül, ami annál figyelemreméltóbb, mert nem politikusról, hanem a jog tudományos művelőjéről van szó. Berinkey Dénes amaz igazán kevés magyar ember közül való, aki érvényesülését kizárólag egyéni értékes tulajdonságának: tudásának és jellemtisztaságának köszönheti. Rövid hivataloskodása alatt általános elismerést vívott ki az igazságügyi tárca ügyeinek intézésében, páratlan munkabíráásával a reformok egész sorát kezdeményezte és hozta tető alá. Mai nehéz helyzetünkben bizalommal remélhetjük, hogy lankadhatatlan energiája biztos kezekkel fogja az állam hajóját a viharverte hullámok közt nyugodtabb vizekre vezetni.

Wittman Mór

A budapesti ügyvédi kar egyik legkiválóbb tagja, Wittman Mór eltávozott az élők sorából. Még nemrég a fórumon találkoztunk vele, még pár hónappal ezelőtt gyönyörködtünk jogászai finomsággal megírt cikkében, az utolsó országos ügyvédi értekezleten még hallottuk okos érveit, még fia-

⁹ A bíróság előtti eljárás tekintetében az 5062/1916. P. M. rendelet tartalmazza a pénzügyi vádhatóság által követendő irányelveket. Ezen utasítás kiegészítendő volna a büntetésfelfüggesztéssel szemben tanúsítandó pénzügyi vádhatósági magatartás irányelveivel.

talos tűzzel szállt síkra a hadból visszatért kártársai érdekében, úgyszólván utolsó lehelletéig dolgozott, írt, agitált. Ez a hármasság tevékenység töltötte be munkában gazdag életét. Sokat dolgozott, mint nagytudású, köztisztelőnek örvendő ügyvéd, az értékes cikkek végtelen sorával gazdagította jogirodalmunkat és ami még idejéből megmaradt, azt az ügyvédi kar közéletének szentelte. Hosszú időn át, mint választmányi tag, utóbb mint a Kúria ügyvédi tanácsának tagja, értékes munkát fejtett ki, amellyel az egész ügyvédi kar tiszteletét és megbecsülését vívta ki.

— **Hadviselt ügyvédek országos szövetsége.** A hadviselt ügyvédek existenciális érdekeik védelmére szövetséget létesítettek. Az új szövetség f. hó 12-én tartotta alakuló közgyűlését az ügyvédi kamara termében. A kamara vezetősége részéről megjelentek Pap József elnök, Glücklich Emil alelnök és Blauner Mór főtitkár. Sztehlo Aladár elnöki megnyitó beszéde után Mészöly Imre ismertette az alapszabályokat, majd Pap József kamarai elnök lelkes beszéddel üdvözölte az új alakulást. Ezután a választásokat ejtették meg. A szövetség elnöke lett Lévy Béla, alelnökök Bartók Ferenc és Perényi Zsigmond, ügyvezető alelnök Szilágyi Vilmos István, főtitkár Mészöly Imre, titkárok Kruck Elemér, Balassa Lajos, ügyészek Spett Elek, Vágó János, pénztárosok Fenyő Soma, Porcs István. Választottak még 24 tagú budapesti és ideiglenesen 12 tagú vidéki intézőbizottságot. A szövetség irodája a kamara épületében V., Szemere-utca 10. szám alatt van.

— **A lakbérleti rendelet reformja.** A lakbérleti rendelet anyagi és alaki rendelkezéseinek, főleg pedig a lakáshivatalnak reformja tárgyában a «jogvédő egyesület» s a «lakók szövetsége» a lakbérleti bizottságok elnökeinek és a lakáshivatal kiküldötteinek bevonásával e hó 4-én és 10-én az ügyvédi kör helyiségeiben igen látogatott ankétot tartott. Az értekezleten dr. Juhász Andor a budapesti tábla elnöke és dr. Papp József az ügyvédi kamara elnöke elnökölték, a reform tervezetét dr. Fáy Sándor ügyvéd ismertette és adta elő. A javaslatához úgy a jelen volt ügyvédek, mint a lakbérleti bizottságok elnökei és a lakáshivatal kiküldöttei részéről számos felszólalás történt. A felszólalók különösen a lakáshivatal ügykezelése ellen hangoztatták el a legteljesebb kifogást. Az ankét elhatározta, hogy a lakásbérleti rendeletnek és a lakáshivatal ügyrendjének az előadott tervezett értelmében való módosítása iránt sürgős felterjesztést intéz a kormányhoz és a lakáshivatali tanács Elnökéhez. A tervezett módosítások a következők: Kívánja az értekezlet, a lakbérleti bizottságok hatáskörének kiterjesztését minden lakás vagy egyéb helyiség átadását vagy visszabocsátását tárgyzó jogvita felett. Kívánja a lakás rekvirálás olyan módosítását, hogy a lakáshivatal ügyköre csupán az ügy előkészítésére szorítkozzék; a döntés kizárólag a lakbérleti bizottságok hatáskörébe tartozzék. Az ügyet a lakáshivatali referens felek idézésével egyidejűleg tűzné ki a bizottság elé, ahol az ügyet előadná; a bizottság pedig felek meghallgatása és tárgyalás után első és végső fokon döntene. Kívánja a lakáskutatók intézményének az eltörlését; ezzel szemben a lakáskataszter sürgős elkészítését. A lakáshivatal adminisztrációjának reformja tárgyában az ankét a következőket indítványozza: Az ügyvitelnek a bírósági ügyvitel mintájára való átszervezését; a kezelő személyzetnek a megszállott vidékről menekült bírósági tisztviselők alkalmazásával való felfrissítését; a fogalmazó személyzet alkalmazásánál erőteljesebb szelekciót; a lakáshivatal élére magasabb bírói állásban levő szervező és adminisztratív erő állítását. E javaslatok már az igazságügyi minisztériumban tárgyalás alatt vannak. A minisztérium Garbai Sándorral a lakásügyi tanács elnökével egyetértésben szintén foglalkozik a lakbérleti rendeletnek reformjáról, amely reform iránya megegyezik az ankét által elfogadott javaslatokkal. Az ügy érdekében üdvös lenne, ha ezek valóban életbevágóan fontos reformok mielőbb életbelépnének.

— **A biztosítási magánvállalatokról szóló törvényjavaslat.** A pénzügyminisztériumban most készült el a biztosítási magánvállalatokról szóló törvényjavaslat előadói tervezete. E tervezet értelmében a biztosítási magánvállalatok állami felügyelet alatt állanak és újonnan keletkező biztosítási vállalat csak a felügyeleti hatóság hozzájárulásával kezdheti meg működését. A felügyeletet a pénzügyminiszter gyakorolja. Újonnan alakuló vállalatnak ágazatonként (élet-, kár- és viszontbiztosítás) legalább 1.000.000 korona biztosítási alappal kell rendelkeznie, mely tekintetben csak kisebb helyi jellegű szövetkezeteknél és kölcsönös biztosító társulatoknál, illetve kizárólag csak egyes kisebb ágazatokkal foglalkozó vállalatoknál tehető kivétel. A javaslat részletesen szabályozza a biztosítottak érdekében az általános biztosítási feltételeket, elrendeli, hogy a magyarországi üzleti eredő díjtartalékok kivétel nélkül csakis Magyarországon

kezelhetők, előírja, hogy a díjtartalékok mily értékekben helyezhetők el, az életbiztosítási díjtartalék tekintetében nevezetesen előírja, hogy annak 40%-a magyar államkötvényekben helyezendő el és a szerzési költségek leírásának jogát a vállalat megalakulásától számított első tíz évre korlátozza. A felügyeleti hatóság jogköréhez tartozik az összes biztosítási ágazatokra nézve az említettekén kívül azon elvek és szabályok előírása, melyek az évi mérleg, nyereség-vesztesség számla, az üzleti jelentés és azok netáni mellékletei, továbbá azok elkészítésének ideje, a felügyeleti hatóságnál való benyújtása és közzététele tekintetében irányadók. Jogában áll továbbá a felügyeleti hatóságnak a könyvvitel és zárszámadás tekintetében irányelveket felállítani, valamint az üzleti könyvek, illetve kimutatások, továbbá az évi mérleg és zárszámadás, valamint egyéb üzleti irományok (pl. ajánlati úrlapok) tekintetében minták használatát előírni. A felügyeleti hatóság a biztosítási vállalat üzletkezelését és vagyoni helyzetét, amennyiben a felügyelet és ellenőrzés gyakorlásához szükségesnek tartja, bármikor megvizsgálhatja, e végből a vállalat képviselői és közegei rendbírásig terbe alatt, a tőlük kívánt felvilágosításokat megadni és az összes könyveket, számlákat, kimutatásokat és egyéb iratokat s nyomtatványokat rendelkezésre bocsátani kötelesek. Meghatározza továbbá a javaslat azokat a módosításokat, amelyeket eltekintve a pénzbüntetésektől, a felügyeleti hatóság alkalmazhat abból a célból, hogy a törvény szabályait be nem tartó, válságos helyzetben került, avagy fizetése képtelen biztosítási vállalatok helyzetét szanálhassa, illetve az üzletvitelt a törvény szabályait be nem tartó, gondatlan avagy bűnös manipulációkat végző igazgatóságok kezeiből kivehesse. Ezek szerint a felügyeleti hatóság jogosítva van 1. a vállalatot egyes vagy mindennemű kifizetések teljesítésétől további rendelkezésig eltüntetni, a díjtartaléknak az állampénztárba vagy más, a felügyeleti hatóság által megjelölt pénzügyintézménybe való helyezését elrendelni, 2. az igazgatóságot felfüggeszteni és a társaság üzletvitelére gondnokot kirendelni, 3. a vállalatot működésétől eltüntetni, felosztatni és felszámolókat kinevezni, 4. ha a vállalat fizetését megszüntette vagy tartozásai vagyonát nem fedezi, jogában van a vállalat folyó életbiztosítási szerződéseiből eredő kötelezettségeit, ha másképp a vállalatot szanálni nem lehet 70%-kal leszállítani, avagy pedig a kényszerfelszámolást elrendelni, amely esetben a Pénzügyintézetek Központjára szóló 1916. évi XIV. tc.-ről egyes pénzügyintézetek kényszerfelszámolását illetőleg foglalt rendelkezésekhez hasonlatos rendelkezések lettek felvéve. A törvény hatálybalépését a pénzügyminiszter rendelettel állapítja meg.

A javaslat főcélja a biztosítás terén fenálló, úgy magánosokkal, mint pedig az államkincstárral szemben előfordulható visszaélések meggátolása, az állami felügyelet legszélesebb mederbe való megvalósítása, a külföldi biztosítási vállalatok és viszontbiztosítások útján külföldre vándorolt díjtartalék repatriálása és annak lehetővé tétele, hogy a biztosítás úgy terén netán szükségessé válható további reformok keresztülvihetése céljából a felügyeleti hatóság a kellő átnézettel bírjon és így a megfelelő előkészületeket megtehesse.

— **A gazdatisztek és erdőtisztek szolgálati viszonyai** tárgyában a kormány 364/1919. M. E. sz. a. rendeletet bocsátott ki, mely lényegileg azonos a 4951/1918. M. E. sz. rendelettel. Okleveles gazdatiszt és erdőtiszt felmondási ideje év, nem oklevelesé hat hónap. A rendelet a «Budapesti Közlöny» jan. 17-i számban jelent meg.

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Csak magyarul beszélő ügyvéd nagyobb tőkebefektetéssel átvenne ügyvédi irodát vagy reális vállalatot. Leveleket a kiadóhivatal «reális» jellegre továbbítja.

Egy több év óta a főváros közelében, vasút mentén járásbírói sági székhelyen fennálló igen jó menetelű ügyvédi iroda családokból lakóházzal együtt átadó. Cím a kiadóhivatalban.

Nagyforgalmú fővárosi vagy vidéki nagyobb magyar vállalatnál lévő állandó klientélával rendelkező ügyvédi irodát azonnali fizetés mellett átvételre keres fiatal agilis ügyvéd, esetleg ilyenhez társulna is. — Ajánlatot «Nagyforgalmú» cím alatt kiadóhivatal továbbítja.

Doctor juris et politicae irodát keres. Lehetőleg a fővárosban. Fizetési igény 800 K. Cím: Klein, Ujpest, Árpád-út 121.

Dr. Kassovics Artur ügyvédi tevékenységét Budapesten V., Aulich-utca 7 sz. alatt folytatja.

Fővárosi irodát átvenne tőkével rendelkező fiatal ügyvéd. Ajánlatokat «Leszerelt» jellegre a kiadóhivatalba kér.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Móra Zoltán budapesti ügyvéd: Tudomány és politika. — Dr. Sichermann Frigyes budapesti ügyvéd: Az ellenséges külföldön fizetendő váltókról és egyéb papirokról. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: Az adótól való menekülés megállításáról intézkedő törvény. — Dr. Rapoch Géza győri ügyvéd: Megjegyzések a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendelethez. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. XIII. k. 1. fv.

Tudomány és politika.

Két eszköze van az államban megszervezett uralkodó személynek vagy osztálynak, hogy uralmának szükségességéről az uralma alatt állókat meggyőzze; az egyik: szellemi hatás, a közoktatás, a másik: — az «ultima ratio», — a hadsereg. Mióta állam van, minden kormány élt mindkét eszközzel, de mióta tudomány és hadsereg van, az állam szekerébe véges, emberi számmal befogott ez a két démon: az Eszme és az Erő, isteni eredetét megtartva, mindig kitépte az álmos vagy konok vezető kezéből a gyepőt, és a kocsist maga alá gázolva elragadta az állam szekerét a haladás útján, míg el nem kapta a kantárt egy erős kéz, míg ki nem tombolták magukat a féköket vesztett erők, vagy el nem pusztult a rohanásban ló és szekér — tudomány és fegyver: az állam.

Ezek a gondolatok ébredtek fel bennünk, midőn olvastuk a hírt, hogy a magyar népköztársaság kormánya hét tanárt nevezett ki a budapesti tudományegyetem jogi és államtudományi karára az egyetem önrendelkezési jogának megsértésével, hogy ezt a nagyon korszerű kifejezést használjuk.

Valamint a hadsereg felbomlása nem akkor kezdődött meg, amikor a csapatok elhagyták a frontot, hanem már akkor, mikor őket egy a nemzeti akarat irányával ellentétes hatalom szolgálatába, a nemzeti érdekek iránt érzékellen vezető kezé aláadták és így megcsúfolták a hazáért való áldozat isteni eredetű érzését, — akkép a tudomány vezérkarának: az egyetemnek felbomlása is akkor indult meg voltaképp, mikor e szervezet önmagát öncélnak tekintve elzárta magát isteni eredetű forrásától: az igazság kutatásának vágyától.

Ha elemezzük azt az érzést, azt a fájdalmas érzést, amely bennünket a kinevezések hírére elfogott, nem találunk benne semmit a budapesti egyetem jogi kara iránt érzett részvétből.

Három csoportba oszthatók a jogi kar tanárai; az első csoport a minden tudományos hajlandóság nélkül szűkölködőké, akik udvari, egyházi, politikai protekcióval jutottak a tanszékbe és semmi tudományos munkásságot nem fejtettek ki; a második a német középszerű tudósoknak köteleességtudásuk és tanító szorgalmuk révén értékes másolatait foglalja magában, míg a harmadik, a valódi, tudós lélekkel megáldottak elég kisszámú csapata. Mindhárom csoport a legutóbbi időig egy volt abban, hogy az egyetemről távol kell tartani a «destruktív» elemeket, vagyis azokat, akik feladatukul nem az uralkodó ideológia hirdetését tűzték ki. Nem juthatott egyetemi tanszékbe más, mint akinek vagy nem volt progresszív világnézete, vagy erőszakot tett azon, vagy diplomatikusan elásta magát egy tudományszakba, amelynek műveléséhez semmiféle világnézet sem kellett. Egész pleiádjá alakult ki a törtető jogakadémiai tanár- és magántanárjelölteknek, akik nem akarták észrevenni, hogy ez az ország ezer sebből vérzik, akik nem akarták észrevenni az igazságszolgáltatás

nyomorúságait, mert féltek, hogy rájönnek annak az okaira, és a nemzeti eszme, a haza iránti kötelesség szent és komoly gondolatát az előszóban elintézve, beérték német monografiák szolgailag gutgesinnt utánzásával. De nemcsak ezen hol jóhiszemű konzervativizmusból származó, hol konok üzleti érdeket leplező rövidlátás az, amely a jog és államtudományi kart méltatlanná teszi a részvétre, hanem az is, hogy önrendelkezési jogát a multban megvédelmezni következetesen elmulasztotta.

Midőn egy kiváló alkotmányjogásunkat, aki a magyar kultúrának örök időkre büszkesége marad, a kormány politikai okokból, az egyetem előterjesztését félretéve a közjog tanszékére nem nevezte ki, midőn számos más esetben a kormány az egyetem személyi javaslatait mellőzte, midőn az egyetem megkérdése nélkül tanszékek szerveztettek politikai érdek jutalmazására, tartotta-e az egyetem egyszer is kötelességének az önrendelkezési jog becsületes védelmét és felajánlotta-e egyszer is a testületi lemondást? Nem, a budapesti egyetem legfeljebb húzással-halasztással, bizottságok küldésével, és azok kiegészítésével védekezett és így nemcsak az önrendelkezési jog célja tudomány szabadságának biztosítását tagadta meg a progresszív világnézet kizárásával, hanem a jogot magát is megtámadta azzal, hogy azt illetéktelen támadások ellen megvédeni elmulasztotta. A tudomány érdekeit bátoratlanul kiszolgáltatva vállalkozott arra a feladatra, amelyet az uralkodó osztályok kötelességévé tettek, hogy gutgesinnt hivatalnokokat neveljen, de bátran szállt szembe azokkal, akik a tudományos meggyőződést felébe helyezték a katedrának.

Nem az egyetem iránti részvét, de nem is a tudomány sorsa feletti aggodalom az, amely lelkünket a kinevezések híre nyomán lehangolja, nem a tudományért való aggodalom, mert az egyetem mindig függni fog a politikától, de a tudomány soha. A tudomány az igazság szeretete, a tudós hivatása annak hirdetése; mentől több akadály áll útjában, annál nagyobb a feszítő erő, amely őt előreviszi.

Nem a tudományért aggódunk, midőn a hét tanár kinevezését olvassuk, akiknek majdmindegyikéhez bennünket különben a tisztelet és szeretet köteléke fűz. Ami fáj, az a *jogerzet megsértése*. A forradalom gyermek, akinek születése az anyja életébe került, de nem olyan gyermek, aki az anyját minden nap megveri.

«Testével takarja Györgyöt és úgy védi, Pedig nem is Györgyöt, hanem Miklóst félti», mondja Arany a fiai közé álló Toldi Lőrincnére, — ez a mi szomorú hivatásunk most, amikor a hirtelenkező óriást, aki lelkünkhöz van nőve, akarjuk megvédeni hogy keze és fegyvere tiszta maradjon.

A *forradalom* szempontjából tartjuk veszélyesnek, ha a népkormány nem akar törvénytisztelőbb lenni, mint a régiek voltak, mert ha csak olyan akar lenni, mint amazok, az nem forradalom, az konzervativizmus. A *Népkormány* tekintélye szempontjából tartjuk aggályosnak e tömeges és szabályszerűtlen kinevezéseket, amelyekre sürgős szükség nem volt; aggályosnak tartjuk főleg azért, mert a kinevezettek egy része a közelmultban mint más fontos állások betöltője és jelöltje szerepelt és könnyen felmerülhet az a gyanú, hogy a kinevezésben a kormány még csak nem is *közoktatásügyi politikai*, hanem tisztán pártpolitikai szempontok vezették, ami szintén nem forradalmi, hanem konzervativ vonás. Ha a kormány a progresszív irány tudományos képviselőit óhajtotta volna l'art pour l'art az egyetemre behozni, némi körültekintéssel találhatott volna olyanokat, akik úgy tu-

dományos szakképzettségükről, mint progresszív világfelfogásukról — több tárgyi bizonyítékkal rendelkeznek, mint a kinevezetek egyénemelyike.

Helyesnek tartjuk, hogy a kormány oly tudósokat is katedrához akar juttatni, akiknek még eddig nem volt alkalmuk az úgynevezett «tudományos munkásság»-ot kifejteni, ha egyébként tárgyi adatokkal rendelkezik a kormány arra nézve, hogy az illetők, ha jobban rá fognak érni, akkor valami nagyot és újat fognak alkotni. De ha van mégis lehetőség, adjon ezeknek a tudósoknak a kormány mégis időt arra, hogy tudományos munkásságukról még végleges kinevezésük előtt, mint magán, vagy rendkívüli tanárok tehessenek tanúságot, ennek, úgy véljük az illetők maguk is örülni fognak. A budapesti egyetemi katedra nem papírpénz, amelyből a mindennapi szükséglet fedezésére korlátlan mennyiséget lehet és *kell* nyomni.

Igen kérjük a népkormányt, ne haladjon ezen az uton tovább. És ha volnának még értékes emberek, akiknek a katedrára való ültetése ily sürgős állami feladat, úgy juttasson ezekből a kolozsvári egyetemnek is. Aziránt nem lehet kétségünk, hogy a kolozsvári egyetem miénk és magyar marad; Budapest már inkább meg van hódítva a progresszív eszméknek; a munka talán nehezebb, de minden bizonnyal még szebb a vidéken, főleg az ország megszállt részein. Talán ekkép a kormány az Apáthy Istvánok pótlásáról is gondoskodni fog tudni, ha kiveszne ez a fajta tudós, akinek személyében a tudomány és politika oly rokonszenves harmóniában egyesül. Ő a tudományt, — az igazság szeretetét, nem csak műveli és tanítja, hanem *éli* is. mert szeretni, az annyit tesz, mint adni, adni, mindig csak adni...

Dr. Móra Zoltán.

Az ellenséges külföldön fizetendő váltókról és egyéb papirokról.

A háború kitörésekor a hazai cégek tárcáiban sok olyan (váltó, csekk, kereskedelmi utalvány) maradt, mely valamely ellenséges állambeli fizetési helyre s az ottani pénznemről (főleg frank, lira és angol fontról) szól. Ezen papírok a háborús viszonyok, különösen az ellenséges államokban kibocsátott fizetési tilalmak folytán fizetés végett bemutatathatók nem voltak és jórészt még most is a lejáratkori birtokosok kezén vannak.

Az 1912: LXIV. tc. I. §-a értelmében a határozott fizetési időre szóló váltó vagy utalvány birtokosa azon esetben, ha a bemutatást gátló akadály a *lejáratától* számított 30 napon túl tart, a bemutatásra és óvás felvételére többé nincsen kötelezve és visszkeresetét az előzővel szemben azonnal érvényesítheti. Ebből kifolyólag ugyancsak a visszkereseti kötelezett jogosítva van ezen 30 nap elteltével a váltótörvény 48. §-a alapján a papírt visszaváltani. A papír birtokosa az erőhatalom esetéről az előzőt ugyan haladéktalanul értesíteni köteles, azonban az értesítés elmulasztása a 30 napos határidő kezdetére befolyással nincsen. Az idézett törvénycikk értelmében tehát ezen papírok lejáratától számított 30 nap leteltével a belföldi előzők visszkereseti kötelezettsége megnyílt és amennyiben e kötelezettségüknek meg nem feleltek, a lejáratától számított 6%-os kamatot megtéríteni kötelesek. Ugyanezen 30 nap leteltével az elévülés a belföldi előzővel szemben megindult volna, ha azt a moratórium nem gátolja; a moratóriumfeloldó rendelet értelmében a moratórium alá eső váltótartozások utolsó részlete, aszerint, amint a váltók 1914. november 1. előtt vagy után voltak esedékesek, 1916 október, illetőleg november hó megfelelő napján voltak fizetendők és így az elévülés az ezen utolsó részlet fizetésére megszabott naptól kezdve megindult, és miután a moratóriumfeloldó rendelet 35. §-a értelmében ezen elévülési idő egy esztendőre volt meghosszabbítva, ezen visszkereseti kötelezettségek elévülése 1917 október, illetőleg november havában befejeződött volna. Az 1569/1917. sz. M. E. rendelet 4. §-ának rendelkezése folytán azonban az 1917 június 1-én még el nem évült váltók és utalványok elévülése a kormány további rendelkezéseig félbeszakadt és így ezen visszkereseti kötelezettségek elévülése ezidőszakra meg sem indultnak tekintendő.¹

Most, hogy az ellenséges államok területén fizetendő papi-

rok bemutatásának lehetősége közeledni látszik és hogy a külföldi pénznemek árfolyama viszonyítva a mi koronánkhoz oly rendkívül magasra emelkedett, aktualitással bír az a kérdés, hogy

1. minő árfolyam szerint számítandó a visszkereseti összeg, ha a váltót a belföldi előzővel szemben érvényesítik;
2. minő ellenértékért gyakorolhatja az előző — a váltótörvény 48. § a alapján — visszaváltási jogát.

I. Árfolyamszámítás.

1. A Párisra szóló frankváltót a lejáratkor természetesen frankban kell beváltani s a váltóbirtokos csupán ily fizetést köteles az intézvénnyezett vagy telepestől elfogadni (V. T. 37. §. 1. bek., Code de commerce 143. §.). Ugyancsak frankban kell a francia földön lakó előzőnek visszkereseti kötelezettségét teljesítenie. A Franciaországon kívül lakó előző azonban, — a frankszolgáltatás tőle rendszerint nem lévén kikényszeríthető — a V. T. 50. §-ának² általánosan elfogadott értelme szerint saját hona pénznemében (korona, марка stb.) teljesíthet,³ és pedig a fizetés helyéről (Páris) a visszkeresett lakhelyére (pl. Budapest) fenálló árfolyamon, vagyis ha pl. az 1000 frankról szóló váltó Párisban fizetendő, de az intézvénnyezett nem fizetett, a váltóbirtokos a Budapesten lakó előzőtől annyi koronát követelhet, amennyi koronáról kellene egy Budapestre látra szóló váltót kiállítani, hogy azt Párisban eladva, megkapja ottan az 1000 frankot, váltódíjat és óvásköltséget. Ezen árfolyamszámítás — a svájci jegyzések közvetítésével — ma is eszközölhető.

2. A V. T. azonban nem rendelkezik arról, hogy a visszkereseti összeg kiszámításánál mely nap árfolyama vétessék irányadóul. (Nem rendelkezik erről a magyar V. T. 50. §-ával azonos német 50. §. sem.)⁴ E kérdésben két felfogás áll egymással szemben. Az egyik felfogás szerint a visszkereseti igény *érvényesülésének*⁵ a napja az irányadó, míg a másik felfogás szerint a visszkereset *megnyíltának* vagy megérési stádiumának valamely markáns napja (lejárat)⁶, lejárat előtti nap,⁷ óvásfelvétel,⁸ óváshatáridő utolsó napja, az erőhatalom esetén számítandó 30 nap eltelte (a moratórium lejárt). Ez utóbbi felfogás követői rokonelvi alapon állván (szerintök u. i. a visszkereseti igény megnyíltával az idegen valutájú követelés — a hazai előző ellen — automatikusan koronaköveteléssé alakulna át) a rövidség kedvéért, mint a «lejáratkori árfolyamszámítás» hívei foglalhatók össze.

3. A V. T. 50. §-ának értelmezésénél a váltó alapkötelméből kell kiindulnunk. Intézvénnyezett váltónál az alapkötetem a kibocsátónak azon ígérete, hogy az intézvénnyezett a váltó szerint teljesíteni fog;⁹ ha tehát a váltó frankról szól, a kibocsátó igéri, hogy az *intézvénnyezett* frankot fog szolgáltatni. Az intézvénnyezett elfogadói nyilatkozatával közvetlen kötelezettként vállalja a kibocsátó ígéretének teljesítését, míg a kibocsátó és a forgatók mint *szavatások* állnak helyt az elfogadó szolgáltatásáért. Az elfogadó a párisi frankváltó alapján az abban kitett frankösszeget tartozik szolgáltatni és nem vitás, hogy vele szemben a váltóbirtokosnak ezen *frankösszeg-követelési* igénye nemcsak a lejárat

² Azonosan rendelkezik a német s osztrák törvény, hasonlóan a többi jogrendszer is.

³ *Zsögöd* szerint (Fejezetek, II. 471.) az előzők is a váltóban kitett pénznemben tartoznak teljesíteni, szabadságukban áll azonban a tényleges fizetési hely pénznemében is fizetni. — *Plósz és Nagy* szerint az előző lakhelyének pénznemében való fizetés kötelező.

⁴ A francia s angol törvény sem rendelkezik a visszkereseti összeg árfolyamszámításának napja tekintetében. *Byles* (444. 1.) szerint «the day of dishonour» a mérvadó. A skandináv váltótörvények (35. és 51. §§.) szerint a tényleges fizetés napja, ha pedig az árfolyam a lejárat óta csökkent volna, a lejárat napja az irányadó; ez a szabály áll az intézvénnyezett fizetésére is; ha azonban a váltóbirtokos a bemutatással késik, az időközi emelkedést nem követelheti (36. §.).

⁵ Így *Canstein* (Zeitpunkt der Regressnahme), *Zsögöd* (a tényleges fizetés napja).

⁶ Így *Thöl*, *Grünhut*, *Meyer* etc.

⁷ Így *Plósz*, *Nagy*.

⁸ Így *Staub*.

⁹ Ezen ígéret abszolút, tehát még azon esetre is szól, ha a teljesítés az intézvénnyezettre nézve ennek hibáján kívül lehetetlenné válnék.

¹ V. ö. *Sichermann* Bernát: «Váltó- és csekkjog» (a Magyar Háborús Jog Évkönyvében, 1918.).

napján áll fen, hanem fenáll a teljesítésig, illetőleg addig, míg a váltó birtokában van. A Franciaországon kívül lakó előző honi pénzén fizet ugyan, de a szavatosság természetéből következik, hogy olyan összeget tartozik szolgáltatni, amely a váltóbirtokost lényegileg ugyanazon helyzetbe hozza, mintha az elfogadó fizetne, tehát annyi koronát, márkát stb., amennyiért a váltóbirtokos a váltóbeli frankösszeget magának a váltó fizetési helyén megszerezhetné. Ez pedig csak úgy lesz lehetséges, ha az *előző napnak az árfolyama szerint fizet, amely napon visszkereseti kötelezettségének tényleg eleget tesz.*¹⁰ A fizető előző pedig azonnal saját előzője ellen fordulva, vagy a váltót az elfogadón behajtva: ugyanoly értéket kap vissza, mint aminőt ő maga szolgáltatott, ami teljesen megfelel a szavatos és a főadós közti viszony természetének.

Ha ellenben a *lejáratkori árfolyam* vételnék alapul, úgy — ha ez időközben változott — a váltóbirtokos kevesebb vagy több koronát, márkát stb. kapna, mint amennyin a váltóbeli frankösszeget megszerezheti, vagyis nem jutna ugyanoly értékhez, mintha az elfogadó teljesített volna;¹¹ viszont az előző kevesebbet vagy többet fizetne *annál a frankértéknél*, melyet ő az elfogadón behajthat. Ezen eredmények pedig egyrészt nem felelnének meg a váltó alapkötelmének, amely a váltóbirtokost minden körülmények között az intézvényszerű részéről teljesítendő szolgáltatás teljes értékéhez kívánja juttatni és másrészt nem felelnének meg a váltói előzők azon szerepének, hogy ők — mint szavatosok — lényegileg ugyanoly értéket szolgáltatassanak, mint aminőt a főadósan ők maguk is behajthatnak.

Danaida-ajándék volna az előzőknek a lejáratkori árfolyamot biztosítani; mert ezzel az árfolyamhullámzás teljes kockázata ő reájuk hárulna. Igaz ugyan, hogy a váltóbeli valutának emelkedése esetén nyereséghez juthatnának, az ellenkező árfolyamalakulás esetén azonban súlyosan veszthetnének azáltal, hogy a váltót a lejáratkori magasabb árfolyamon visszaváltván, az elfogadótól csakis a váltó valutájában kapnák meg az értékben időközben hanyatlott váltóösszeget.¹²

4. A tényleges visszaváltás napjának alapulvétele felel meg egyúttal a *váltóügylet gazdasági természetének s a felek vélelmezhető akaratának*. Az előzők fizetése által is ugyanazon gazdasági célnak kell megvalósulnia; melyet az intézvényszerű fizetése útján kívántak a felek elérni, vagyis annak a célnak, hogy a váltó birtokosa a fizetési helyen a teljes váltóösszeget kapja meg; viszont az előzők gazdaságilag is csak *egy* kockázatot vannak hivatva viselni: t. i. annak kockázatát, hogy saját előzőik s az elfogadó «jó»: de nem az ő feladatuk, hogy egyúttal az árfolyamalakulás esélyeit is viseljék.

5. Közelebbről vizsgálandó még, hogy az árfolyamhullámzásból előállható *nyereségek s veszteségek* a fenti felfogás szerint *méltányosan oszlanak-e meg*.

a) Az árfolyamváltozás előállhat azáltal, hogy az *előzőnek* honi valutája (pl. korona, марка) ú. n. belső értékben (aranyvásárlóképeségben) veszít vagy nyer, mialatt a váltói valuta (frank) lényegileg változatlan marad. Ez esetben a váltóbirtokos, ha a visszaváltáskori árfolyamot kapja meg az előzőtől, sem nyerni, sem veszíteni nem fog, csupán indokolatlan veszteség vagy nyereségtől marad megóva. Pl. az 1914. év végén lejárt frankváltó birtokosa, ha ma hozzájut a váltóbeli frankösszeghez vagy ennek koronaértékéhez, lényegileg ugyanazon belső értéket kapja meg, mintha a lejáratkor nyert volna kielégítést; ugyanoly helyzetben van, mintha deviza helyett effektív frankokat örözött volna; ami helyes és méltányos azért, mert az ő *kezén levő árú* (a frank) értéke lényegileg nem változott.

Avagy azáltal áll elő az árfolyamváltozás, hogy a *váltói va-*

luta értéke csökken vagy emelkedik, ez esetben a váltóbirtokos ha az előzőtől a visszaváltáskori árfolyamot kapja meg, tényleg veszít vagy nyer a lejáratkori árfolyamhoz viszonyítva, ami helyes és méltányos azért, mert az ő *kezén levő árú* veszített értékéből, illetve nyert értékben.

A közbeeső előző (forgató, kibocsátó) ellenben, akár az egyik, akár a másik esetben, sem nyereséget, sem veszteséget nem fog szenvedhetni, ha a beváltási összegnek az általa igénybevett további előzőn való behajtásánál, ez utóbbi előzőnek honi valutája (V. T. 51. §.) az újabb fizetési nap árfolyam szerint értékeltetik.

b) A lejáratkori árfolyamszámítás ellenben méltánytalan s gazdaságilag indokolatlan eredményekre vezethet. A váltóbirtokos az első esetben, habár a váltóban kitett valuta vagyis a kezében levő árúnak értéke a lejárat óta magában véve nem változott, veszteséghez juthat azon véletlen folytán, hogy valamely előző valutája a visszaváltáskor romlott. A beváltó vagy beváltani kényszerülő előző pedig rendkívüli s egészen indokolatlan nyereséghez juthat azáltal, hogy a lejáratkori árfolyamon váltja be a váltót akkor, midőn az elfogadó által neki fizetendő valutaért saját valutájában már jóval nagyobb összeget szerezhet meg. Ha pl. a Párisban fizetendő 1000 frankos 1915 január 1-én lejárt váltó birtokosa most a lejáratkori árfolyamon számítva kb. 1200 K-t kapna a magyar előzőtől, ezen 1200 K-ért Párisban csak 400 frankot kaphat, holott az 1200 K-ért visszaváltó előző a visszaváltott váltó alapján az elfogadótól 1000 frankot kap, amelyért körülbelül 3000 K-t szerezhet. A másik esetben, ha t. i. a frank értéke szállott volna le ugyanígy, a megfordított s ép oly méltánytalan helyzet állana elő, vagyis pl. ha az 1000 frankos váltó lejáratkori árfolyama 1000 K, a frank árfolyama pedig azóta 30 fillérre szállott volna le, a váltóbirtokos, bár az árú az ő kezén értéktelenedett el, az előzőtől 1000 K-t kapna, melyért ő 3333 frankot kaphatna, míg a beváltó előző az elfogadótól beszédett 1000 frankért csak 300 K-hoz juthatna.

6. Az imént kifejtettek az-*el nem fogadott váltóra* is állanak.

A kibocsátó itt is igéri, hogy az intézvényszerű a váltó valutában teljesíteni fog; ezért állnak helyt az előzők. A gazdasági cél rendszerint: az intézvényszerűtől levő «fedezet»-nek (pl. a párisi intézvényszerű franktartozásának) a váltóbirtokoshoz való juttatása. A kibocsátót tehát nem éri méltánytalanság azáltal, hogy a visszaváltáskori árfolyam szerint számított koronaösszeget fizeti; mert igaz ugyan, hogy nincsen váltókeresete az elfogadó ellen, azonban a gazdaságilag indokolt váltónál megvan a frankkövetelése az intézvényszerűtől vagy egyéb frankfedezete a telepesnél. S viszont romlott valutájú intézvény kibocsátója sem nyer a mai árfolyam fizetése által, mert fedezete is ugyanígy veszített értékben.

Ha pedig a váltó fedezet nélkül lett kibocsátva s a kibocsátó nem is gondoskodott fedezetről, úgy ő méltán viseli az árulámzásból eredő kockázatot.

(Bef. köv.)

Dr. Sichermann Frigyes.

Az adótól való menekülés meggátlásáról szóló törvény.

Az 1919. évi II. néptörvény 19. §-ának 3. pontja szerint «ennek a néptörvénynek életbeléptetése napjától kezdve tilos az adóztatás szempontjából semmis minden jogügylet, amelynek célja az adótól való menekülés céljából ingó vagy ingatlan vagyont megterhelni, vagy ingó vagyont állagában megváltoztatni».

Helyes és semmiképen se kifogásolható intézkedés. A néptörvény itt — nem úgy mint az ingatlanok elidegenítési tilalmánál* — az eltiltott cselekmény tényálladékanak elemévé teszi az adótól való menekülés célzatát, mint speciális dolus-t. Míg tehát az ingatlan-vagyon élők közti elajándékozása vagy szétosztására s az ingatlan-vagyon elidegenítésére abszolút tilalmat állít fel, a vagyont megterhelése s az ingó vagyont állagának megváltoztatása tekintetében nem kívánja megakasztani a forgalmat.

* E néptörvénynek az ingatlan-forgalom szempontjából való igen helyes kritikáját adja dr. Erdélyi Gyula a Jogt. Közl. ezidei 3.-ik számában *Szabad-e még Magyarországon az ingatlanforgalom?* címmel.

¹⁰ «A szolgáltatásnak a véghezvitelkor kell a tárgyi mértéket megütnie.» (Zsögöd, Fejezetek, II. 510.)

¹¹ Zsögöddel szólva, ez «kisiklás» volna, «mert ellenkezik az adott obligációnak (váltónak) alapigéjével, amellyel az ugyanis hitét a franknak, «s nem más jószág nemnek, az ú. n. értékállandóságába vetette». (Fejezetek, II. 476.)

¹² E legutóbbi érv eszik, ha — mint azt Zsögöd tartja — az előző is a váltói valuta szolgáltatására köteles, szabadságában állván, helyett a tényleges fizetési hely pénzmemében is teljesíteni. E felfogás mellett azonban természetesen csak a tényleges fizetési nap árfolyama lehet irányadó.

De vajjon e néptörvény szövegének pongyolasága nem akasztja-e meg?

E néptörvény 22. §-a azt mondja: «A közteherviselési köteleesség megsértésének vétségét követi el és két évig terjedhető fogházzal, továbbá hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével és ezenfelül 200,000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki az adótól való menekülés céljából... a 19. §. 1—3. pontjában meghatározott cselekményt követ el. A kísérlet büntetendő. Aki a jelen §-ban meghatározott cselekményt *nem az adótól való menekülés céljából* követi el, vétség miatt 100,000 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő».

Ez a §. úgy látszik mintha az adótól való menekülés célzatát az ingó és az ingatlan vagyon megterhelése s az ingó vagyon állagának megváltoztatása tekintetében és tényálladási elem helyett csak úgy, mint ez a 19. §. 1. és 2. pontjainak esetére áll, pusztán minősítő körülménnyé kívánná tenni. S ezzel épúgy poenalizálja az ingó és ingatlan vagyon megterhelését, avagy az ingó vagyon állagának megváltoztatását célzó jogügyletet az adótól való menekülés célzatának hiánya esetére is, miként azt az «ingatlan vagyon élők közti elajándékozása vagy szétosztása» és az «ingatlan vagyon elidegenítése» nézve teszi.

Kétségtelen, hogy a 19. és a 22. §. közti ezen antinómia eloszlatása nem maradhat egyszerűen csak a logikai magyarázatra. E pongyolaságot haladéktalanul novelláris úton vagy módosítással vagy hiteles magyarázattal kell elsimítani. Mert ha e néptörvénynek az ingók forgalmát s a hitelviszonyokat érintő rendelkezései nem is bénítják meg oly erővel a forgalmat, mint ahogyan ezt az ingatlan-elidegenítési rendelkezései teszik, mégis világos, hogy a hitel-forgalom érdekeit súlyosan veszélyezteti már annak a magyarázatnak a lehetősége is, hogy ez a néptörvény a vagyon-megterhelést s az ingó vagyon állagának megváltoztatását az adótól való menekülés célzatának fenforgása nélkül is épúgy büntetendő cselekménnyé kívánja tenni, mint ahogy súlyos deliktummá statuálta az ingatlan-elidegenítést is. Ezzel tehát nélkül arra, hogy az milyen célból, akár a legnemesebb humanitárius, avagy a legméltányosabb közgazdasági, avagy semmiféle közérdeket nem sértő egyéni okból is történt.

És ez a novelláris módosítás, vagy hiteles törvénymagyarázat annál is kevésbé késhet, mert hiszen e néptörvény 23. §-a szerint «a 21. és a 22. §. rendelkezései értelmében büntetendő a törvényes képviselő és vagyonkezelő, valamint általában minden oly személy, aki az említett §-okban meghatározott valamely cselekményt nem a saját, hanem a kezelése vagy a rendelkezése alatt álló idegen vagyonra nézve követi el» s a 24. §. azt is kimondja, hogy «a felbujtókat, a bűnszerveket és a bűnpártolókat a büntetőtörvénykönyv értelmében terheli a büntetőjogi felelősség» és — mint fennebb láttuk — a 22. §. a megterhelési és megváltoztatási vétségek *kísérletére* nézve is megállapítja a büntetendőséget.

Az a hitelező tehát, ki jelzálogos biztosíték mellett ad kölcsönt, az intézet, mely lombard-hitelt nyújt, az a bankigazgató, aki ilyen kölcsönöket folyósít, az az árvaszéki ülnök, aki akárcsak egy gyámhatósági jóváhagyáshoz való hozzájárulással is egy ilyen megterhelés létrehozatalában közreműködik, az a kereskedő, az az iparos, ki pár darab hadikölcsön-kötvényt, értékpapirjait eladja (ingó vagyonának állagát megváltoztatja), hogy újból megkezdve üzletét, forgó-tőkével rendelkezék, ma nem tudhatja biztosan, nem követ-e el a néptörvény szerint súlyos deliktumot!

Valóban ez a törvényszerkesztés, mely a maga pongyolaságaival ilyen természetű jogbizonytalanságot teremt, veszélyezteti a jogalkalmazás komolyságát és ha nem volna gazdasági helyzetünk olyan véresen szomorú, ha nem szorulna össze magyar szívünk minden olyan jelenséggel a láttára, mely ahelyett, hogy gazdasági vérkeringésünk újból való megindulását elősegítené, az ok nélkül gátolja, *Ihering* szellemét szerelnék felidézni, hogy a *Scherz und Ernst in der Jurisprudenz*-hez újabb fejezeteket írjon.

A gazdasági élet általános ingóforgalmát nem féltjük e néptörvény pongyolaságaitól. Az ú. n. kisemberek milliói bátran fogják lebonyolítani továbbra is áruforgalmukat, át fogják változtatni ingó dolgaik állagát a mindennapi élet szükségletei szerint, felöltöni való ruhát vásárolni pénzért, megfizetve a mai

500 K-t is felülmúló árat s a kisiparos is ingó vagyonát, pénzét merészen át fogja változtatni állagában üzleti berendezésre és nem fog halaszthatatlan ügyleteinek megkötésével a pénzügyminiszteri engedélyre várni, még ha azt is tudja, hogy már a kísérletért is büntetik. De vajjon a hitelélet szerveit nem bénítja-e meg a jogbizonytalanság?

Az ingatlanforgalom abszolút eltiltása, melyet e néptörvénynek ugyancsak 19. §-a eszközölt, a gazdasági életben, különösen a telekkönyvi rendszer mellett, természetesen a mai politikai viszonyok között sem maradt gyakorlati következmények nélkül. És tudjuk, a gyakorlat emberei között máris aggályok merültek fel arra nézve, kitegyék-e magukat egy kedvezőtlen logikai törvénymagyarázat eshetőségének jelzálogos kölcsönügylet kötésében közreműködve, lombard-hitelek nyújtva, betéteket fizetve vissza, chequeket, utalványokat honorálva, eladási, vételi megbízásokat effektuálva? Ha a néptörvény az ingóvagyon forgalmát is meg akarja tiltani, tegye ezt oly formában, mint ezt az ingatlanforgalomra nézve tette. De ha ez nem célja, akkor ne növelje még maga is törvényszerkesztési pongyolaságokkal a konszolidálódás nehézségeit és ne szaporítsa az akadályait annak, hogy a háború után ismét működésbe jönni kívánó magángazdaságok a szükséges és rendelkezésre is álló pénzüsségeket hitel útján megkaphassák.

E néptörvény címe szerint «az adótól való menekülés megakadályozásáról» szól. Első mondata így hangzik: «Az ország területéről történő kiköltözés vagy eltávozás nem szünteti meg a kiköltözöttnek vagy eltávozottnak adófizetési kötelezettségét». S elrendeli, hogy azok, kik az ország területéről 1914 augusztus 1. után költöztek vagy költöznek el, háromszor akkora összeggel rovdók meg, mint amekkorát a vonatkozó törvények általában megállapítanak (2. §.). A kiköltözni szándékozó adóköteles e szándékát az eltávozás előtt legalább egy hónappal az illetékes pénzügyigazgatóságnak jelenti (6. §.) s eltávozása előtt az e törvény alapján követelt háromszoros adóösszeg megfizetésére vagyonának bizonyos %-os arányában biztosítékot köteles adni (7. §.). A 26. §. így szól: «Kizárja a bűnvádi eljárást, ha pedig az ítélet meghozatott, kizárja a büntetés végrehajtását is az a körülmény, hogy a terhelt vagy az elítélt az e néptörvény alapján követelt adót a késedelmi kamattal együtt a kényszervégrehajtás előtt megfizette és további adózási kötelezettségének biztosítására törvényes óvadékot nyújt».

Világos, hogy az a bűnvádi eljárás megindítását, illetőleg a büntetés végrehajtását kizáró ok, melyet a néptörvény itt létesít, a vagyonmegterhelési és ingó állagváltoztatási deliktumokra csakúgy nem vonatkozik, mint az ingatlan-elidegenítésre sem. Csak a kiköltözőkre és eltávozókra rovat ki újabb adót, de e jogügyletekre nézve sem új adófizetési, sem kaucióadási kötelezettséget nem statuál. Ezen deliktumok büntetendőségét tehát ily adó megfizetése és ily kaució nyújtása nem szüntetheti meg. Ezek a jogügyleti deliktumok tehát teljesen kiesnek e néptörvény szerkezetéből. Ugy látszik, hogy e néptörvényt eredetileg az adó elől *kiköltözni* akarók ellen tervezték s ezeket a jogügyleti deliktumokat csak utólag csapták hozzá — anélkül, hogy az egész néptörvényt megfelelőleg átszövegezték volna.

Az ilyen törvényszerkesztési pongyolaság lehet ok a hiba gyors reparálására, de nem szolgálhat okul arra, hogy súlyos közgazdasági érdekeket csak egy pillanattal is tovább veszélyeztessen, mint amennyi idő az ilyen törvényszerkesztési hiba reparálásához szükséges.

Dr. Tihanyi Lajos.

Megjegyzések a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendelethez.

I. Az ipartörvény 17. §-a nyomán a bírói gyakorlat azon álláspontot foglalja el, hogy a szolgálati szerződéstől bármelyik fél egyoldalúan elállhat anélkül, hogy a szerződéshez hű fél a maga részéről a szerződés fentartását követelhetné. Határozatlan időtartamra kötött szerződéseknél azonban az egyik fél részéről történő elállás a felmondás joghatályával bír, azaz a felmondási időre a kikötött szolgáltatások olyképpen járnak, mintha a szerződés ezen időtartam alatt is épségben volna. A szolgáltatások természetéből következik azonban, hogy a munkavállaló szolgáltatása ki nem kényszeríthető, úgy hogy a fenti szabály valójában csak azon megszorítással áll, hogy csakis a munkaadó egyoldalú

elállása tekintetik felmondásnak, míg az alkalmazottnak a felmondási idő letelte előtti eltávoztása csupán az esetleges és munkaadó által bizonyítandó kár megtérítésére kötelező szerződésmegszüntető tény.

A bírói gyakorlat ezen a nyomon haladva sok esetben a meghatározott időtartamú szerződésekre is alkalmazza az érintett tétele, kimondván, hogy a szolgálati idő tartama alatt törvényes ok nélkül elbocsátott alkalmazott a felmondási időre járó illetményeit minden körülmények között, ezen időn túl azonban csak annyiban követelheti, amennyiben a szerződésellenes elbocsátásból kára származott és csakis ezen kára erejéig. A bírói gyakorlatnak álláspontja tehát az, hogy a felmondási időre járó fizetés az alkalmazottat nem kártérítés címén, hanem mint szerződési szolgáltatás illeti meg, miből azonban az is következik, hogy az alkalmazottnak a felmondási időn belül a munkaadóval szemben szolgáltatási készséget kell tanúsítania.

A bírói gyakorlatnak ezen jelzett álláspontja nem nevezhető egységesen átgondoltnak, mert ha a szolgálati szerződést, a szolgáltatások természeténél fogva, az egyik fél bár jogellenes viselkedéssel is bármikor megszüntetheti, abból viszont az következik, hogy a másik fél, ki a szerződés teljesítéséhez nem ragaszkodhatik, a maga részéről az általános szabályok szerint a szerződéstől vagy elállhat, vagy pedig a nemteljesítés miatt kártérítést követelhet. Ellentmondás azonban, hogy az alkalmazott a felmondási időre sem követelheti ugyan a szerződés fentartását (pl. a természetben birt lakásból ki kell költöznie stb.), de azért követelheti a részére kikötött szolgáltatásokat.

A felmondási időre járó szolgáltatásokat még tarifált kártérítésnek sem nevezhetjük, mert hisz a kárszenvedés ténye mérlegelés tárgyát nem is képezi. Ellenkezik is ezen megoldás pl. a francia joggal, melynek területén az 1890 dec. 27-iki törvény úgy intézkedik, hogy a szolgálati szerződést bármelyik fél bármikor megszüntetheti, de az egyik fél részéről történő elállás kártérítésre kötelez. Ezen kártérítés a gyakorlat szerint csakis azon esetben jár, ha a szerződés megszüntetése a joggal való visszaélést (abus) jelent. A Ptk. Jav. is, a német jogot követve, annyiban eltér a mai gyakorlattól, hogy a felmondási idő alatt másutt szerzett munkadíjnak a munkabérből való levonását engedélyezi, bár nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a szerződés egyoldalú elállás által jogilag is megszüntnek tekintendő-e vagy sem.

A jelen gyakorlatunk mellett is azonban kétségtelen volt, hogy az alkalmazottnak a felmondási idő alatt a munkaadóval szemben szolgáltatási készséget kell tanúsítani. A szerződés fennállásának még fikcióját is megszünteti és mintegy donatio ex lege tartalmaz a szolgálati viszonyokat újabb szabályozó 4951/1918 M. E. sz. rend. 7. §-a, mely szerint az alkalmazott a meghosszabbított felmondási időre azon esetben is követelheti illetményeit, ha a szolgálati viszony a rendelet életbeléptekor már tényleg megszűnt, mégis csak akkor, ha a felmondás az életbelépést megelőző két hónapon belül történt. A rendelet tehát az alkalmazottnak azon esetben is, ha újabb állást találtak, a régi munkaadóval szemben követelési jogot ad. Ezen követelés jogcíme, nehezen határozható meg, de tartalma nem egyéb, mint munkanélküli jövedelem, mely jövedelem kategória szaporítása pedig alig képezheti a szociális jogalkotás feladatát.

II. A végkielégítés a rendelet 8. §-a szerint azon esetben illeti meg az alkalmazottat, ha a legalább két éve fennálló szerződést a munkaadó nem az alkalmazott hibája vagy az alkalmazott a munkaadó hibája miatt szünteti meg. Ezen szövegezésből az tűnik ki, hogy ha a szerződés a kikötött idő lejártá okából szűnik meg, a törvénytől fogva az alkalmazottnak végkielégítésre igénye nincsen, tekintet nélkül arra, mennyi ideig állott a munkaadó szolgálatában. Ezen méltánytalanság elkerülésére helyes volna oly intézkedés, mely a végkielégítés törvényes összegét határozott időtartamú szerződések esetén is biztosítaná.

Ugyancsak a határozott időtartamra szóló szerződéssel leköötött felek jogos érdekeit szolgálja olyan intézkedés, mely a szerződést megújítani nem akaró felet arra kötelezné, hogy ebbeli szándékát a lejárat előtt megfelelő méltányos határidő alatt a másik féllel közölje.

Ezen intézkedések azért is látszanak célszerűeknek, nehogy a rendeletnek a felmondási időre és végkielégítésre vonatkozó szociális intézkedései határozott tartamú szerződések kötése által kiírtassanak.

III. Furesa intézkedést tartalmaz végül a Rend. 9. §-a, mely szerint az alkalmazottat a szolgálati viszony alapján megillető nyugdíj elsősorban a munkaadó által kifizetett végkielégítés teljes törlesztésére fordítandó. Mint tudjuk, az alkalmazotti nyugdíjszabályzatok általában úgy intézkednek, hogy a járulékokat nagyobb részben a tisztviselők fizetik és hogy a nyugdíj csak hosszabb, rendes tíz évben megszabott szolgálati idő után esedékes. A nyugdíjjogosultság elérésekor tehát a munkaadót felmondás esetén nagyobb összegű végkielégítés fizetése terhelné és ha már most a munkaadó a nyugdíjból a végkielégítési összeget visszakapja, így ezáltal tulajdonkép visszakapja, bár más címen az általa fizetett nyugdíjjárulékokat s így a nyugdíjintézmény terheit kizárólag az alkalmazottak viselnék, holott a szabályzatok a közös teherviselés elvét akarják megvalósítani.

Előfordulhat azonban gyakran azon eset is, hogy a munkaadó, a végkielégítés megtakarításával nagyobb összeghez jut mint amennyit nyugdíjjárulék címén alkalmazott javára a szerződés alatt kifizetett, úgy, hogy a szabályozás ezen módja hátrányosabb pl. a gazdasági törvény 11. §-ánál, mely szerint a birtokos a végkielégítésbe a gazdasági családját megillető biztosítási összeget csak abban az arányban tudhatja be, amely arányban a biztosítási díjakhoz hozzájárult.

A munkaadó által fizetett nyugdíjjárulékoknak a végkielégítésbe való betudása mintegy a concursus duarum causarum lucrativarum elve alapján elfogadható, de tarthatatlan az alkalmazottak járulékaiból tőkésített nyugdíjnak, hasonló célú felhasználása.

A nyugdíj kapcsán fel kell említeni, hogy a Rendeletnek, mely úgys túlment a tisztán háború okozta viszonyok szabályozásán, meg kellett volna szüntetnie a Kúria 2. sz. polg. jogegységi döntvénye által állandósított azon méltánytalanságot, hogy az alkalmazott felmondása esetében befizetett nyugdíjjárulékait elveszti. A mint I. alatt az alkalmazott részére biztosított ellenszolgáltatás nélküli jövedelmet kifogásoltuk, ugyancsak ezen szempont irányított további észrevételeinkben is. Szükségesnek pedig azért tartottuk ezek megtételét, mert ha a rendelet egyháborús gazdasági viszonyokra bír is érvénnyel, mégis aggályosnak tartjuk olyan elvek alkalmazását, melyek végleges meggyökeredése nem jelentené jogunk helyes irányban való fejlődését.

Dr. Rapoch Géza.

Szemle.

— «Tilos és adóztatás szempontjából semmis.» Az adótól való menekülés meggátlásáról intézkedő néptörvény sokat támadott 19. §-a szerint «tilos és adóztatás szempontjából semmis minden jogügylet, amelynek célja 1. ingatlan vagyont élők között elajándékozni vagy szétosztani; 2. ingatlan vagyont elidegeníteni; 3. az adótól való menekülés céljából ingó vagy ingatlan vagyont megterhelni vagy ingó vagyont állagában megváltoztatni». Az adótól való menekülés megakadályozása az ország mai súlyos helyzetében elsőrangú közérdek. Amennyire helyes azonban a törvény intenciója, ép oly kifogásolható a szerkezete, E lap keretébe a törvénynek csak jogászai szempontból való bírálata tartozik és így erre szorítkozom. A 19. §. szerint az ott felsorolt jogügyletek **tilosak és adóztatás szempontjából semmisek**. Mit jelent ez? Aki a tilos és semmis jogügyletek kérdésével foglalkozott, tudja, hogy a 19. §-nak ez az intézkedése a kontroverziák egész sorát fogja előidézni. A «tilos» jogügyletek fogalma, különösen pedig, hogy mi annak a következménye, ha a törvény valamely jogügylet kötését megtiltja, nincs tisztázva. Bírói gyakorlatunk szerint a törvényes tilalomba ütköző jogügylet rendszerint **semmis**. Rendszerint, de nem mindig. Hogy milyen labilis a «tilos» ügyletek fogalma, annak jellemzésére elég talán idéznem *Trocsányi* monografiájának («Erkölcstelen ügyletek») következő mondatát: «A törvénybe ütköző ügylet lehet semmis (ez a rendszerinti), de lehet csak relative semmis (bizonyos személyekkel szemben hatálytalan), sőt törvénybe ütközése dacára érvényes is». A «tilos» ügyletek fogalmának ezen bizonytalansága folytán a törvényhozónak e fogalommal a legnagyobb óvatossággal szabad csak operálnia. Ez az óvatosság hiányzik az említett törvényben. Ha a törvény egyszerűen azt mondaná, hogy a 19. §-ban felsorolt ügyletek tilosak, akkor a törvény csak úgy volna értelmezhető, hogy a tilalom ellenére kötött ügyletek sem-

misek. Ha a törvény a «tilos» jelzöt elhagyta volna és egyszerűen azt rendelné, hogy az ügyletek «adóztatás szempontjából semmisek» akkor világos volna, hogy relative semmisek (a kincstárral szemben adóztatás szempontjából). Az adótörvény azonban a kettőt összeköti és akként rendelkezik, hogy az ügyletek tilosak és adóztatás szempontjából semmisek. Mindez szörszálhasogatásnak, egy dogmatikus jogász túlzott aggodalmaskodásának látszik. Pedig a kétféle interpretáció máris felmerült. A budapesti központi és az I—III. ker. járásbíróságok minden akadály nélkül fogatanosítanak mindenféle bejegyzést, mert szerintük az ügyletek csak az «adóztatás szempontjából semmisek». Van viszont telekkönyvi hatóság, mely abszolút semmisséget látván fenforogni a tulajdonjog bekebelezése iránti kérvényeket elutasítja. Sőt van egy harmadik álláspont is, mely egyelőre *semmi-féle* bejegyzést sem (még zálogjog előjegyzést sem) fogatanosít, hanem csak széljegyzí a beadványt és várja a végrehajtási utasítást. A 20. §. szerint a 19. §-ban kimondott tilalom alól megokolt esetben a pénzügyminiszter kivételt engedélyezhet. De a 20. §. nem mondja meg, hogy kivételesen magát az *ügyletet* engedélyezi-e a miniszter, vagy a relativ semmisséget szünteti meg. A 20. §. tehát nem oldja meg a kontroverziát. Ha csak a 19. §-t nézzük, akkor úgy látszik, mintha a törvény csak relativ semmisséget kívánt volna megállapítani. A 22. §. azonban alig tűr meg más magyarázatot, mint azt, hogy az ügyletek abszolút semmisek. A 22. §. szerint ugyanis az ügyletet kötő még akkor is vétséget követ el (és 100,000 K-ig terjedhető pénzbírsággal büntetendő) ha az ügyletet nem az adótól való menekülés céljából köti. Oly ügylet, melynek megkötése a célzatra való tekintet nélkül eo ipso büntetendő, semmis, ha csak az ellenkező a törvényből világosan ki nem tűnik. Ámde: *superflua lex non loquitur*. Az «adóztatás szempontjából semmis» szavakból, melyeket ok nélkül nem használ a törvény, mégis csak a relativ semmisség konstruálható. Ezen magyarázat mellett szól a következő szempont is. Ha az ügylet csak relative semmis, akkor a kincstár az ingatlanból nemcsak az eladónak, hanem a vevőnek a vételárát is fedezheti. Ha ez a törvény intenciója, akkor hiba, hogy az nem olvasható ki belőle minden kétséget kizáró módon.

T.

— Az ország egyes részeinek katonai megszállásával kapcsolatban fogatanosított intézkedések által a jogszolgáltatás terén okozott sérelmek orvoslása tárgyában a budapesti ügyvédi kör felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez. A felterjesztésben reámutat a kör azokra a károokra és hátrányokra, melyeket különösen a vasúti, posta- és táviróforgalom teljes vagy részleges beszüntetése, illetve korlátozása von maga után. A megszállott területeken székelő bíróságoknak s hatóságoknak, nemkülönben az e területeken lakó feleknek s ügyvédeknek az ország megszállás alatt nem álló, vagy más nemzet által megszállott területein székelő bíróságokkal s hatóságokkal, illetve az e területeken lakó felekkel s ügyvédekkel való érintkezése ugyanis az említett intézkedések folytán vagy teljesen lehetetlenné válik, vagy rendkívül megnehezítettetik. Hogy e visszas helyzetből a polgári és bünvádi eljárások terén minő zavarok, a felekre nézve pedig minő, sokszor helyrehozhatatlan károk származnak: részletezésre alig szorul. Ugy az igazságszolgáltatás érdekeinek megóvása, mint a jogkereső közönség sérelmeinek orvoslása s további károsodásának meggátolása végett arra kéri tehát a kör az igazságügyminisztert, hogy a részletes, úgy alaki, mint anyagi jogi rendelkezések kibocsátásától függetlenül a folyamatban levő eljárásoknak minden oly esetben való felfüggesztését sürgősen rendelje el, melyben a megszállással összefüggésbe hozható bármily joghátrány keletkezett vagy keletkezhetik, egyúttal pedig a jogszolgáltatás folytonosságát gátló okok mielőbbi megszüntetése érdekében az illetékes kormányoknál, illetve parancsnokságoknál tegyen lépéseket.

— **Hatáskör egyházi vonatkozású ügyekben.** A hatásköri bíróság az 1919. évi január hó 20. napján tartott tárgyalásain báró Wlassics Gyula dr. elnöklése mellett több egyházi vonatkozású ügyben foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az ügy elbírálása a rendes bíróságok vagy a közigazgatási hatóságok hatáskörébe tartozik-e? Az 1918. Hb. 86. számú ügyben az volt az eldöntendő kérdés, hogy az egyházlátogatási okmány (canonica visitatio) alapján megállapítható-e a tanítói lakás fenntartására nézve az ingatlanl együtt a jogutódokra is átszálló

kegyúri kötelezettség és hogy ez a kegyúri teher az idők folyamán nem szűnt-e meg. A bíróság határozatában (előadó Lampel Hugó dr. közigazgatási bírósági ítéldbíró) abból indult ki, hogy felperes a keresetbe vett jogot dologi kegyúri jogviszony folyamánaképen érvényesíti; már pedig a kegyúraság — habár az rendszerint a földbirtokkal jár — lényegileg közjogi intézmény, amiért is a magánkegyúraság fenállását már régi törvényeink (1553: IX. tc., 1569: XXXVI. tc.) értelmében a király mint legfőbb kegyúr előtt kellett bizonyítani és a kegyúri jog körül felmerült vitás kérdéseket a király volt hivatva eldönteni, amely jogát az újabb gyakorlat értelmében kormánya útján gyakorolta. Következik ebből, hogy a kegyúri jogokkal szorosan összefüggő, a jogviszony teljességéhez tartozó kötelezettségek is közjogi természetűek, miből folyólag ennek a jogviszonynak keletkezését, fenállását és tartalmát — ha erre nézve jogvita merül fel — közigazgatási hatáskörben kell megállapítani; ebbe a hatáskörbe tartozik tehát annak a vizsgálata és eldöntése is, hogy a kérdésben levő tanítói lakásra nézve vitatott állítólagos kötelezettség a kegyúri jogviszonnyal — amely törvényeink és egyéb jogforrások szerint az egyházi javadalomra, az egyházra (templom) és annak tartozékaira vonatkozik — kapcsolatba hozható, azaz kegyúri természetű-e és mint ilyen az alperesek tulajdonába került ingatlannal dologi teherként egybe van e kötve, mert csupán a magánjogi ügylettel létesített dologi teher körüli vitás kérdések tartoznak a rendes bíróságok hatáskörébe. Az 1918. Hb. 3. számú ügyben az eljárásnak a tárgya g. kath. lelkész és kántortanítót az egyházi szabályzat szerint megillető *párbernek* a parochialis kötelekben álló egyik hitfelekezeti tagtól való behajtása volt és az volt az eldöntendő kérdés, hogy a párber mértékének megállapításánál a kötelezett fél által az úrbéri ingatlanon felül később megszerzett és kegyúri kötelezettséggel terhelt nemesi ingatlan számba veendő-e. A bíróság határozata (előadó: Szeless László közigazgatási bírósági ítéldbíró) kimondta, hogy a párbernek mint személyes jogviszonyon alapuló követelésének érvényesítésére irányuló ügyek — amint az a Kúriának 30. és 31. számú polgári teljesülési döntvényeiben is kifejezésre van juttatva — a jogszolgáltatásnak a közigazgatástól történt elválasztása után is közigazgatási úton véglegesen intéztnel el, amely gyakorlatot a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895: XLIII. tc. 6. §-a hatályában fentartotta; és a közigazgatási hatóság hatáskörére nincs befolyással a kötelezett fél ama kifogása, hogy az utóbb szerzett ingatlan az azon nyugvó dologi kegyúri teher miatt a párber mértékének megállapításánál nem vehető számításba, mert ez a kifogás a követelés érdemével együttesen bírálendő el. A határozat azt is kimondja, hogy a *kántortanító* javára párber címen érvényesített természetbeni szolgáltatások, amennyiben azok e törvényszerű tanítói fizetés kiegészítő részeképpen biztosítva vannak, jogforrásaik értelmében (1876: VI. és XXVIII. tc., 1907: XXVII. és 1913. évi XVI. tc.) szintén közigazgatási úton hajtandók be.

Dr. Egyed István.

— **A közszolgálati alkalmazottak és nyugdíjasok hivatalos járandóságait terhelő tartozások rendezéséről és hitelszükségleteinek kielégítéséről** szóló 1918: XXII. tc. 8. §-ának 2. pontjában említett követelések bejelentésére megszüntett három hónapi határidőt a kormánynak 561/919. M. E. sz. rendelete 1919 március 15. napjáig bezárólag meghosszabbította.

— **Polgári jogi reformok III.** A kiképzett jogi tételek még összeségükben sem jelentik az élő jogot és a jogi tételekkel vetekedő fontosságuk van az élő hatályosuló jog kialakulásában egyes jogszabályokban nem is foglalt alapfogalmaknak. Ezek az alapfogalmak szemléleti módok, első pillantásra az élet nélküli teoria szülötteinek látszanak, holott észrevétlenül a leg-erősebben befolyásolják láthatatlan erejükkel a bírói ítélezést. Ilyen teoretikusnak tűnő tétel, amivel a kezdő jogászt útnak indítják, hogy a szerződés: akarattalalkozás. A szerződés annyiban szül jogi hatást, amennyiben a felek a joghatás előidézését akarták és azt a joghatást szülik, amelyiket a felek akartak. A felek akarata szabja ki tehát a jogok és kötelezettségek mértékét és nincs jog és kötelezettség felvállás nélkül. A bírói gyakorlatot ez az elméleti tanítás annyira megfűködte, hogy még ott is, ahol a tényállás tisztázatlansága erre alapot nem nyújt, minden áron a felek akaratát kutatja és a felek akaratával támasztja alá a maga döntését. Ebben az akaratkutató buzgalomban a bíróság

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Morus Junior*: Forradalmi jogalkotás. — *Dr. Fabinyi Tihamér* törvényszéki bíró: A lakásrendeletek újabb novellája. — *Dr. Szőke Sándor* budapesti ügyvéd: Néhány szó a lakáshivatal ügymenetéről. — *Dr. Siehermann Frigyes* budapesti ügyvéd: Az ellenséges külföldön fizetendő váltókról és egyéb papirokról. — Szemle.

Elléklet: Perjogi Döntvénytár. V. k. 3. ív.

Forradalmi jogalkotás.

A forradalmat megvívni könnyű, vívmányait megtartani nem, minden idők forradalmainak ez a legközvetlenebb és kézen-vő tanulsága. És ez az egyszerű tanulság a történelmi igaz-ság dogmáját erősíti, egyben tanúsítja is; a forradalomnak t prima facie erőhatalmi önsegély-jellegű ténynek utólag igazolnia magát, mert ebben csütörtököt mond, ha a fel-badult erőket nem sikerül egy világtörténelmi gesztussal új boldogabb rend és haladás szolgálatába állítani: saját tüze-perzselődik fel, saját hatalmán megy tönkre. A rendezkedés-nek, a konszolidációnak külön megjelenési formája pedig a jog: s a forradalmi jog az egyetlen, amely nem ereje vesztett, elmuló félben lévő hatalmak életének mesterséges meghosszabbítója, hanem uralomra törő friss életerő első térfoglalása. Ezért olyan vérfagyasztóan fontos a mi forradalmunk viszonya a joghoz; ezért olyan halálosan alapvető az a kérdés: minő jogot, hogyan alkosson a népköztársaság?

A fehérvirágos októbertől óta letelt negyedév — ezer esztendő-nek tán legkeservesebben muló három hónapja, de a történet e forduló pontján szempillantásnál is kevesebb, — fogható jogi alkotásokban nem mutatkozik tulgazdagnak. A forradalmi alkotások lázas ütemű gyorsaságát hiába keressük benne. Való igaz, hogy régi korlátok rombadóttek az alvó óriás első mozdulatára: a sajtószabadság bilincsei lehullottak, a politikai börtönök ajtai megnyíltak (miként ilyenkor mindig, megnyíltak más börtön-ek is) az esküdtbíróság «a fontosabb ügyekben» visszanyerte az őt megillető első helyet az igazság kiszolgáltatásában, az egyesülés és gyülekezés szabadsága helyreállott. Új monumentá-lis alkotások is létesültek, amelyek «piros vérrel és pirosló zászlókkal» jelzik a történelmi haladás útját: a nép akaratából megszületett az emlékezetes november 16-iki néphatározat, amely Magyarországot független népköztársassággá deklarálja, az alkot-ós nemzetgyűlésnek új választójog alapján való egybehívá-sát rendeli, utasítja a népkormányt, hogy sürgősen néptörvénye-ket alkosson a fent érintett egyes kérdéseken felül az általános választójogról és a földműves népek földhöz juttatásáról, egye-bekben pedig a jogfolytonosságot fentartja. Az 1918. évi I. nép-törvény meg is alkotta nagy vonásokban a nemzetgyűlési, tör-vényhatósági és községi választójog kereteit az általános, titkos, egyenlő, közvetlen és a nőkre is kiterjedő választójog alapján; a földreform előkészítése még folyamatban van. A Constituante tagjainak megválasztását az időgen megszállás, reméljük, már csak rövid időre, illuzóriussá teszi, s így a néphatározatban cél-bavett sürgős alkotások vagy teljesedésbe mentek, vagy ez idő szerint nem juthatnak dülőre. A pillanatnyi pihenő önmagunkba mályvedésre hív és hangosan veti fel a *quo vadis* kérdését...

Míg a nemzetek jövő elhelyezkedésében az önrendelkezési jog jelszavát írtuk zászlónkra, addig a nemzetben belül a szociá-lizálódás folyamata az egyéni önrendelkezéstől kétségkívül mind messzebbmenő áldozatokat kíván. «Az adótól való menekülés

meggátlásáról» szóló néptörvény vagyonnak külföldre vitelét, sőt az országhatáron túl való utazást is a pénzügyminiszter kíváncsi-ságának kielégítésétől teszi függővé; a vagyondézsmatörvény (vagy még csak javaslat?) a vagyon állagának minden oly meg-változtatását tiltja, amely az adóérdeket sérthetné, a munkaügyi bíráskodásról szóló néptörvény 17. §-a kijelenti, hogy az ülnő-kök idővesztésege címén járó átalány «vissza nem utasítható» — tehát már nagylelkű sem lehetek akkor, amikor akarom... és mindez még csak a kezdet kezdete, mert hiszen a társadalom nagy átalakulását még előkészíteni is alig kezdtük meg. A bur-zsoának meg kell tanulnia a szocialistától, hogy ő is a köz ka-tonája, akinek jó és rossz sora a köz boldogulásától függ; meg kell tanulnia tőle, hogy a «do ut des» elve fenmaradt ugyan, de abban a megváltozott értelemben, hogy a köz csak annak és oly mértékben juttat létjogosultságot, oltalmat, eltartást, aki és mily mértékben érette feláldozza magát. El kell felejtienie az «Ich» és a «Nicht Ich» közti leibnitzi ellentét egész begyökeresedett dia-lektikáját, és hozzá kell szoknia, hogy minden előnyt, minden életörömet, minden boldogulást úgy fogadjon és úgy vegyen igénybe, mint a levegőt és éltető napsugarat: nem mások kizá-rásával, hanem másokkal egyetemlegesen. Meg kell szoknia, hogy a maga értékét, sikereit, élete művét ne azon mérje, mennyivel többet vívott ki másoknál, hanem ellenkezőleg azon, hogy amit termelt, amit kiküzdött, abból minél többen, minél nagyobb arányban osztozkodjanak. Azonban mind a korlátnak, mind ez önmegtagadásnak, mind e felolvadásnak célt és értelmet kell tűzni, ha nem a nyomor uralmát akarja jelenteni, visszaesést barbár korok vak kulturnegációjába. A Tőke elleni harc célja a Munka győzelme, s a Munka győzelme az Ember győzelme az Anyag fölött, A materián pedig csak mind finomabb és mind magasabbrendű munka útján tudjuk uralmunkat tovább fejleszteni, mert a brutális részét már elvégezték ősapáink. Valamely társadalmi rend fejlettségének egyenesen fokmérője az a pozíció, amelyet benne a magasabbrendű munka elfoglal. Abban a tár-sadalomban, amely Pegazussal ekét vonat, az ökrök írják a ver-seket. A magasrendű munka számára finomodottabb létfeltételek kellenek — a munka hierarchiája a létfeltételek bizonyos fokú differenciáltságától el nem választható.

A termelési technika minden fokának egy bizonyos fokú szocialisztikus telítettség felel meg. E telítettségi foknál ke-vesebb szocializmus az uralkodó osztályok kizsákmányoló tul-hatalmát jelenti, ami előbb-utóbb összeroppantja a tartályt; annál több azonban — szétrobbantja. A jogalkotónak jut a szabályozó-szelep fontos szerepe: minél erősebb a nyomás az egyik vagy a másik oldalról, annál fokozottabb a funkciójának finomsága és intenzitása. Legyen majd mérséklő, majd buzdító, majd pártoló, majd kiegyenlítő, legyen érzékeny és előrelátó, a múltból okuló és a jövőt megsejtő, legyen a fiatal remények szárnya és az öreg csalódások vigasza, juttassa diadalra minden jogok örök etliká-ját: *honeste vivere, neminem laedere, summ cuique tribuere*...

Nem vetjük fel a kérdést, hogyan áll a mérték mellett a magyar népköztársaság első negyedévének jogalkotása. Az első néhány megnyilatkozásból még a körvonalak körvonalai sem lát-szanak. E megnyilatkozások is egy jogfosztott és megszállóktól sanyargatott ország tépett lelkének könnyes foszlányai, s nem cseng belőlük az az acélos hang, amelyet szabadság és önren-delkezés öklöznék hatalmassá. De a mértéket felállítóuk és el-tesszük jobb időkre.

Morus Junior

A lakásrendeletek újabb novellája.

I. A hadból visszatérőknek a fegyverszünet s a leszerelés bekövetkeztével megindult tömeges hazaözlése a lakásszükség, mely a nagyobb városokban, de legfőképpen Budapesten már a háború alatt is nyomasztó volt, rendkívüli mértékben fokozta. Ennek eredményesebb enyhíthetése érdekében a népkormány az 1918 november 20-án kihirdetett 5434/1918. M. E. sz. rendeletével az igénybevehető lakások körét az e célra felhasználhatónak mutalkozó mindennemű helyiségre kiterjesztette és megengedte a túlnagy lakások egyes részeinek igénybevételét (részleges rekvizíció), valamint a bérlőnek megfelelő kisebb lakásba való átköltöztetését s végül a háztulajdonos rendelkezési jogának megszorításával a lakáshivatalra bízta azt, hogy — lehetőleg a háztulajdonos indítványának figyelembevételével — a megüresedett helyiségek bérlőjét kijelölje.

Kapcsolatban ezekkel az újításokkal, amelyek eredetileg csak Budapestre vonatkoztak, de amelyeknek hatályát az Országos Lakásügyi Tanács elnöke azóta a legtöbb nagyobb vidéki városra is kiterjesztette, újjászerveztettek a budapesti lakbérleti bizottságok is. Az 1918. nov. 26-án kihirdetett 55.900/1918. I. M. számú rendelet megszüntette a budapesti I—III. kerületi járásbírósnál alakított lakbérleti bizottságot s ezzel egyidejűleg a a központi járásbírósnál mellett tíz lakbérleti bizottság szervezetét, amelyek tagjainak jegyzékét — részben nők közül — az Országos Lakásügyi Tanács elnöke állította össze, aki (1919. jan. 30-iki 276. számú rendeletével) az 1919. január hó 1. napjától kezdődő hatállyal 15 K-ban állapította meg a tagok napi tiszteletdíját, amely összeg az órabér szerint díjazott munkástagnál az igazolt keresetvesztésnek megfelelő összeggel felel meg.

Jórészt a rekvirálási jog kiterjesztésének s az érintett egyéb intézkedéseknek köszönhető, hogy a fővárosban a hajléktalanok legnagyobb részét fedél alá lehetett juttatni s így el lehetett kerülni egy az 1871. évi berlini barrikádharchoz hasonló lakásforradalmat. E feladatnak s az ellátásával járó munkatehernek méreteire rávilágít az az adat, hogy a központi lakáshivatal az 1918. dec. 1-től 1919. jan. 20-ig terjedő időben több mint 4000 lakásigazolványt állított ki, amelyeknek mintegy felerésze az általa felkutatott lakásokra esik. A tömeges és emellett rendkívül sürgősen fellépő lakásigényeknek újonnan épült lakások hiányában csupán a már meglevő helyiségeknek célszerűbb kihasználása és megfelelőbb szétosztása útján kereshető és igen gyorsan — sokszor azonnal — történő ilyen kielégítése természetesen nagy nehézségekkel és így bizonyos zavarokkal és zaklatásokkal volt egybekötve.

Megszüntetni ezeket a sokat panasztolt visszasságokat, amennyiben azok a rekvirálási eljárás szabályainak módosításával kiküszöbölhetők, ez a főcélja az 1919. február 2-án kihirdetett 820/1919. M. E. számú rendeletnek, amelynek a zömét alkotó I. fejezete (1—6. §§.) épen csak Budapestre vonatkozik.

A 4. §. — hogy a lakásrekvirálási eljárással kezdjük — az ez irányban általánosságban megnyilvánult óhajoknak megfelelően abból az alapelvből indul ki, hogy a központi lakáshivatal rekvirálási ügyekben ezentúl csupán a tényállás megbízható kiderítésére és az ügy eldöntésének gondos előkészítésére fog szorítkozni, magát az igénybevételt azonban a lakáshivatal indítványt tevő előadójának és a tárgyalásra feltétlenül megidézendő érdekelt feleknek meghallgatása után a lakbérleti bizottság fogja elrendelhetni.

Az igénybevételt megtagadó határozatot ugyan maga a lakáshivatal fogja meghozni, de azt sem egyedül a kerületi előadó, hanem a lakáshivatalban alakított háromtagú bizottság, amelyet a rendelet (4. §. I. 3. bek.) egészen kivételes esetekben, midőn minden kétséget kizáróan üresen vagy lakatlanul álló vagy az idegeneket ellenőrző hivatalnak kiutasító határozata folytán megürülő helyiségről van szó, felhatalmaz a rekvirálás elrendelésére is. Ilyenkor ugyanis az üres vagy lakatlan helyiség elfoglalásából a rekvirálást szenvedőre nézve aligha származhatik különösebb hátrány, másfelől pedig módot kell nyújtani arra, hogy a lakáshivatal a valóban hajléktalanul álló lakásigénylőket azonnal elhelyezhesse. A lakáshivatalnak e határozata ellen ezután épen úgy, mint a lakáshivatali határozatok ellen általában (1. §. utolsó bek.) előterjesztésnek van helye.

A felek érdekében behozott újítás az idézési kötelezettségen felül az is, hogy a felek az iratokat a lakbérleti bizottság irodájában megtekinthetik s hogy a távollevő fél érdekeinek képviselőre a lakáshivatal ügygondnokot rendelhet.

Mivel a lakásszükség enyhítése érdekében tehető intézkedések közül a kisebb lakásba való átköltöztetés az, amely a vele járható nagy jog- és érdeksérelmekre tekintettel különös óvatosságot kíván, a rendelet kimondja, hogy az ilyen átköltöztetést csak kivételesen: abban az esetben szabad elrendelni, ha keresztülvitele nem jár a félnek méltánytalanul súlyos károsodásával.

Bár a lakásrekvirálási és átköltöztetési ügyek a lakáshivatalban alakított háromtagú bizottságnak és lakbérleti bizottságnak keltős retortáján mennek keresztül, a rendelet a lakbérleti bizottsági határozatoknak a rekvirálást (átköltöztetést) elrendelő része ellen a rekvirálást (átköltöztetést) szenvedőnek további jogorvoslatot (*felülvizsgálati kérelem*) is biztosít, feltéve, hogy a határozat nem egyhangúlag, hanem csak szavazattöbbséggel hozott, (amit a határozatban a felülvizsgálati kérelem beadási határidejének kiemelésével meg kell említeni). A másik két szavazó által majorizált lakbérleti bizottsági tag vagy elnök tehát olyan esetben, midőn a rekvirálás (átköltöztetés) elrendelését méltánytalannak tartja, a hozzájárulás megtagadásával lehetővé teszi a rekvirálást szenvedő félnek azt, hogy az ügyet a lakásügyi felülvizsgálati bizottság elbírálása alá terjessze.

Érdeklődéssel lehet várni, vajon miként fog beválni a gyakorlatban ez a szabályozás, amely éppen bírói körökből eredő indítvány folytán került megvalósításra, főleg azért, mert a többi tervek, amelyek az előfordulható és a — bár csak csekély számban — elő is fordult végrehajthatatlan vagy szerfölött sérelmes lakbérleti bizottsági határozatokra tekintettel szükségesnek mutalkozó felülvizsgálatra nézve felmerültek, nem látszottak eléggé biztosítani azt, hogy a felülvizsgálat nem minden ügyben, hanem csak egyes egészen kivételesen igénybevehető rendkívüli jogorvoslat legyen.

A felülvizsgálati hatóság szervezetének és eljárásának megállapításánál a rendelet (5. §.) megelőzni igyekszik azokat az ellenvetéseket, amelyekkel a 4180/1917. M. E. számú lakásrendelet (Lr.) 39. §-ában említett miniszteri felülvizsgálat találkozott. Ezért a felülvizsgálati bizottságot az Országos Lakásügyi Tanács elnökének vagy általa kijelölt helyettesének elnöke alatt *kétfőből* alakítja meg és megszabja a felülvizsgálati kérelemnek és az ellenfél válasziratának beadási határidejét (3—3 nap). A felülvizsgálati bizottság rendszerint az iratok alapján határoz, (miért is a lakbérleti bizottságnak a megtámadható határozatát részletesen indokolnia kell), de szükség esetében meghallgatást és bizonyítást rendelhet és foganatosíthat s a lakbérleti bizottságot újabb határozat hozatalára is utasíthatja.

Ezeket a rendeletben megállapított eljárási újításokat követni fogják, sőt részben már meg is előzték a központi lakáshivatal belső ügykezelésére és adminisztrációjára vonatkozó reformok, amelyeket az Országos Lakásügyi Tanács elnöke szükség esetében a rendelet 6. §-ában nyert felhatalmazás alapján a lakáshivatali ügyrend módosítása útján fog megvalósítani.

A már megtörtént s a folyamatban levő főbb intézkedésekről közlés végett a következő felvilágosítást nyertem:

Az iktatásnak a központi lakáshivatalnál már bevezetett új rendje szerint a fél minden második napon (hétfő, szerda, péntek) személyesen adhatja be kérvényét, amikor a kérvény esetleges hiányaira figyelmeztetik; az iktatószámot a féllel ilyenkor előszóval, egyébként levelezőlapon közlik. Az iktatóban vezetett irányítókönyvből a fél megtudhatja, hogy ügye hol, melyik (kerületi) előadónál van. A felvilágosítások megkönnyítése végett a karthothek mutatólapok két példányban készülnek. A lakáshivatal munkáját meg fogja könnyíteni és a rekvirálható lakások felkutatását nagyrészt feleslegessé fogja tenni a most folyamatban levő lakásösszeírás, amelynek adatait a lakáshivatalban külön statisztikai osztály fogja feldolgozni. A lakásmutatón (lakáskataszter) kívül külön névmutató készül a lakásigénylőkről.

A lakásigazolványokat posta útján utánvétellel kézbesítik azoknak, akik pontos lakáscímüket bejelentik.

Az idézéseket és határozatokat a rendőrség fogja kézbesíteni. Gondoskodás történt az ügyellátás gyorsítása iránt is; az eddig beadott előterjesztéseket már mind áttették a lakbérleti bizottságokhoz s a kiadóhivatalban sincs hátralék.

A felmerülő panaszok gyors orvoslásáról hattagú *panasz-bizottság* gondoskodik.

II. Az új rendeletnek — csak Budapestre vonatkozó — 1—6. §-ai nemcsak összefoglalják könnyebb áttekintés végett a budapesti lakásügyi hatóságok hatáskörére és részben az azok eljárására vonatkozó rendelkezéseket, hanem a már említetteken felül már új hatásköri szabályokat is tartalmaznak.

Eddig a felmondási ügyeknek egy része (nevezetesen a *bérbeadó* által a Lr.-re, illetőleg az albérbeadó felmondási jogának korlátozására nézve azt kiegészítő 631/1918. M. E. sz. rendeletre alapított felmondás) a lakbérleti bizottságokhoz, másik része pedig a bérleti viszonyon kívül használatra átengedett helyiségekre vonatkozó összes kiürítési perekkel együtt a rendes bíróságokhoz tartozott, amiből egyrészt sok hosszadalmas hatásköri vita, másrészt pedig az a visszásság is származott, hogy a szigorú jogszabályok által szorosabban kötött rendes bíróságok lényegileg egységes megítélést kívánó kérdésekben a lakbérleti bizottságoknak gyakran liberálisabb felfogásával szemben ettől eltérő szigorúbb gyakorlatot folytattak. Ennek az ellentétnek a kiegyenlítése végett a rendelet (3. §. 2. és 3.) a *lakbérleti bizottságokhoz utalja az összes lakás stb. felmondási és kiürítési ügyeket* és pedig azokat is, amelyekben nem bérleti (albérleti) szerződés, hanem más (pl. házmesteri) jogviszony alapján használt helyiségek átadásáról vagy visszabocsátásáról van szó.

Az említett hatásköri viták kiküszöbölése folytán lényegében tárgytalanná válik és hatályon kívül lép a 62,500/1917. I. M. sz. rendelet 12. §-ának 4. bekezdése, mely három napon belül egyfokú felmondást engedett a törvényszékekhez a lakbérleti bizottságnak *hatáskör hiányában* hozott határozata ellen.

Fontos rendelkezése a rendeletnek, hogy a központi lakáshivatalra bízza a kényszereszközökről való gondoskodást mindazon esetekben, midőn a lakáshivatalok vagy lakbérleti bizottságok által az 1. §. 4. pontjában említett (főleg *lakáskiürítési és rekvirálási*) ügyekben hozott határozatoknak kell érvényt szerezni.

A *hadból visszatérő fél által lakásának visszabocsátása* iránt az 5334/1918. M. E. sz. rendelet 7. §-a alapján folyamatba tett ügyeket a 3. §. 4. pontja a kerületi lakáshivatalok hatásköréből a lakbérleti bizottságokhoz utalja át, tekintettel arra, hogy ezek az ügyek úgy fontosságuknál és sürgősségüknél, mint a rekvirálási, illetőleg felmondási ügyekhez való hasonlóságuknál fogva célszerűbben és megnyugtatóbban intézhetők el a kitűnően bevált népbírák által.

III. A rendeletnek az egész országra kiterjedő II. fejezete (7—10. §§.) az albérletbe adott szobákra és a nyári lakásokra vonatkozólag állapít meg új szabályokat.

Az *albérletbe adott szobák* bérét a Lr. 7. §-a az 1916 nov. 1-iki bérösszegben maximálta, a 631/1918. M. E. sz. rendelet pedig lényegesen megszorította az albérbeadó felmondási jogát, avégből, hogy a bért korlátozó szabályokat indokolatlan felmondásokkal ne lehessen kijátszani. Ennek a szabályozásnak a me-revsége egyes albérbeadókat igazságtalanul sújtott, a rosszindulatú albérbeadókat pedig albérelőjük «kiszekirozására» vitte rá. A fővárosban ez irányban uralkodó állapotokat az egyik kerületi lakáshivatal gazdag tapasztalatú elnöke igen találóan jellemezte hozzám intézett levelében:

«A kialakult fűtés leolvad egy reggeli begyújtásra, a világító villany lépten-nyomon megtagadja a szolgálatot, a havonkint változó ágyruha két hónap után sem kerül kicserélésre, tisztítatlan marad a cipő, a ruha, majd takarítatlan a lakás, nincs mosdó- vagy ivóvíz, hívásra csengetésre nem jelentkezik senki, eltűnik egy-két szék, tükör, divány, szőnyeg, párna vagy egyéb olyan tárgy, ami a lakásnak díszére, a lakásnak kényelmére, hasznára szolgál és mindez azért, mert a bérlet nem akar semmi vagy nem akar terhes béremelésbe belemenni. Az ilyen panaszok egymást érik és a (kerületi) lakáshivatal egyeztet ahogyan tud, de ha a felek makacskodnak, akkor nem tud dönteni, mert nincs hatásköre.» Figyelemmel ezekre az állandóan ismétlődő panaszokra, a rendelet (2. §. 3.) a *budapesti* kerületi lakáshivatalokra bízta, hogy az albérletbevett szobák használatából felmerülő mindennemű viták kiegyenlítését megkíséreljék és általában megengedi a lakáshivataloknak (7. §. utolsó bekezdés), hogy az albérletet feljogosítsák annak az összegnek a bérből való levonására, amelyet a lakáshivatal a jogtalanul elvont

használati vagy berendezési tárgy használatának vagy a megtagadott mellékszolgáltatásnak ellenértékéül megállapít. Evvel kapcsolatban megengedi a 7. §. első bekezdése a bérnek az egyébként irányadó maximális bérén alul való leszállítását és viszont azt meghaladó emelést is. Az utóbbit főleg a mellékszolgáltatások (mosatás, fűtés stb.) óriási megdrágulása teszi szükségessé. «Csak így lehet elejét venni azoknak a lázongásoknak, amelyek — a fentebb idézett sorok írója szerint — azért is keletkeznek, mert az, aki évek óta foglalkozik albérbeadással, legtöbb esetben a felét sem kapja meg annak a bérösszegnek, amit ugyanolyan helyiségekért az a fél kap, aki csak most és csak a drágaságra való tekintettel foglalkozik lakása egy részének albérbeadás útján való gyümölcsöztetésével.»

A rendelet módot ad arra, hogy a lakáshivatal új feladatkörök szociális jelentőségének felismerésével az albérleteknél mutatkozó érintett bajokat sok esetben orvosolja.

IV. A szociális gondoskodás jegyében jöttek létre a *nyári lakásokra* vonatkozó 8—10. § ok is, mert a bérúzsora, amely a lakásrendelet által nem szabályozott nyári lakásoknál úgy a főváros környékén, mint a vidéken (pl. a Balaton mentén) kifejlődött, nemcsak különösebb oltalomra nem érdemes kényelmi érdekeket, hanem közérdeket is sért, hiszen megakadályozza, hogy a szerényebb anyagi viszonyok között élő városi lakosság a rendkívüli körülmények s különösen a hiányos táplálkozás folytán egyébként is megviselt gyermekei az egészséges fejlődésükhöz megkívánt nyári üdülést élvezhessék.

A bér korlátozása egyébiránt a Lr. rendelkezéséhez simul és az egész országra kiterjed, kivéve a penziókat és szállodákat, amelyek bérének korlátozása iránt a Központi Árvizsgáló Bizottság elnöke fog intézkedni. Maximális bérül az 1916. év nyarára kikötött bér van megállapítva. Ez irányadó az 1919. év nyarára vonatkozóan már eddig megkötött szerződéseknél is.

Dr. Fabinyi Tihamér.

Néhány szó a lakáshivatal ügymenetéről.

Nagy érdeklődéssel olvastam a Jogtudományi Közlöny legutóbbi számaiban a lakbérleti bizottságok kiváló elnökeinek nyilatkozatait a népbírák beválásáról és ezzel kapcsolatban a bizottságok működéséről. Kedvező tapasztalataikat, azt hiszem, az ügyvédi kar teljes mértékben megerősítheti, aminthogy talán ők is megerősítik azokat a nagyon szomorú tapasztalatokat — noha erről nem szóltak — amelyeket az első fokon eljáró lakáshivatalban szerezni lehet.

A lakbérleti bizottság valóságos oázis a lakáshivatal sivatagjában, ahol a lakásügyek hónapszámra bolyonganak, csupán egy rövid hétig időznek közben a lakbérleti bizottságnál, ahol ennyi időn belül érdemileg jól, okosan, szépen és gyorsan, tolongás és várakozás nélkül intézik el a lakásügyeket. A lakáshivatalnak végtelenül hosszú ideig vajudó határozatát rendszerint egyetlen rövid és mégis kimerítő tárgyaláson a nagyközönságnak a legteljesebb megelégedésére bírálja felül a lakbérleti bizottság. Hogy a lakáshivatal és a lakbérleti bizottság döntései között a jog és a méltányosság szempontjából milyen óriási különbség van a lakáshivatal hátrányára, erről igen sokat lehetne írni; ez alkalommal csupán az ügyvezetésben mutatkozó különbségeket óhajtom a lehető legkíméletesebb kritika tárgyává tenni.

Kíméleteseznek kell lenni a lakáshivatal ügyvezetése bírálatánál azért, mert lehetetlen nem látni e hivatal új vezetői részéről a legteljesebb jóindulatot, hogy ezt az intézményt hivatásához méltó tökéletességűvé fejlessze. Meg kell állapítani, hogy létről-létre helyes és célszerű reformokat valósít meg a hivatal. Le kell szögezni, hogy az ügyek óriási szaporodása ellenére a határozatokat gyorsabban — és jobban — hozzák, mint azelőtt. Mégis minden szerencsétlennek, akit saját ügye vagy ügyfelének érdeke a lakáshivatalhoz visz, konstatálnia kell, hogy még mindig az elképzelhető legtorzabb és legnehézkesebb az ügyvezetés, amely megőrli a lakáskereső közönség és illetve az ennek érdekét képviselő ügyvédi kar idegzetét és feldühödtté korbácsolja a legangyalibb kedélyeket is.

Nem hiszem, hogy lenne az országban még egy intézmény, ahol két hétig tart, míg egy beadvány az iktatóban számat kap, ha egyáltalán kap. Mert nem hiszem, hogy van még intézmény

ahol annyi akta kallódik el, hever elintézetlenül, cserélődik fel, mint a lakáshivatalnál. Nem hiszem, hogy valahol a világon órák hosszat kellene tolongani katonai asszisztencia mellett azért, mert valaki érdeklődik aziránt, hogy a kérvénye beérkezett-e, vagy mi a száma, vagy miért nem intézik el, vagy csatolni valója van, vagy lakásigazolványt kér, vagy, mert nagylelkűen saját lakásából egy részt óhajt a lakásbizottság rendelkezésére bocsájtani. Hogy ez az utóbbi megjegyzésem nem tréfa, bizonyíthatom egy háztulajdonossal, aki üres helyiséget levéileg jelentette be, mire értesítést kapott, hogy személyesen kell a lakást felajánlania (NB. ingyen ajánlotta fel). Erre a háztulajdonos valóban bement, látván azonban, hogy teljes délelőttöt kell ácsorgással töltenie és még akkor sem bizonyos, hogy altruista óhajait ki tudja elégíteni, megnyugtatta lelkiismeretét és hazament. Azóta se érdeklődtek nála, mi van a felajánlott lakásával.

A lakbérrendelet a lakbérleti bizottságokat arra kötelezi, hogy az odaérkezéstől számított nyolc napon belül döntsék el a lakásügyeket. Ez a rendelkezés nagyon helyes, de vajjon mit ér, ha nincs intézkedés a rendeletben arról, hogy mennyi idő alatt kell elintézni az idejutás előtt és az idejutás után a lakáshivatalban a lakásügyeket. Nem kívánom a lakáshivatal ügyvitelének objektív bírálatát a meggyőző példák sorával illusztrálni, mert erre nem lehet tere egy tudományos közlőnynek, csak egyetlen frappáns esetet hozok fel. Igénylő a lakáshivatal határozatára a lakáshivatal irattárában (természetesen fél napi várakozás után) rávezettette, hogy a határozat jogerős a lakbérleti bizottság helybenhagyó döntése alapján. A lakásigazolvány kiadását e határozat bemutatása után azzal tagadta meg az érdekes testület, hogy az irattári személyzetnek az a tagja, aki a jogerősségi záradékot a határozatra rávezette, nem volt jogosítva ezt tenni, mert erre az irattárnak csak egyes más kiválasztott tisztviselőit hatalmazták fel.

Elképzelhetetlen, hogy mi lehet oka annak, hogy a lakáshivatal egy előterjesztést hosszú hetek, néha hónapok mulva küld csak a lakbérleti bizottsághoz. Az Isten szerelméért, együttlevő aktacsomóhoz egy előterjesztésnek szereléséről és ennek egy szolgálóval vagy pósta útján a járásbíróshoz való küldéséről van szó! Ha a járásbíróshoz át tudja küldeni az iratokat huszonnégy óra alatt, miért van a lakáshivatalnak minimálisan egyezer órára szüksége ahhoz, hogy ugyanezt a műveletet elvégezze? Talán azért, mert a lakáshivatal adminisztratív személyzete tizenöt-ször akkora, mint a járásbíróshoz lakásügyeket intéző kezelőinek száma? Ha a lakásügyeket kezelő XIV. és XV. irodának a két valóban nagyszerű és mindenkinek megelégedésére dolgozó vezetőjét tennék a lakáshivatalba, meggyőződésem szerint nagyobb rendet teremtenének, mint a lakáshivatal egész kezelői gárdája.

A lakáshivatalt ügymenetének megállapításában mintha az vezetné, hogy rá kell kényszeríteni a közönséget itt is az ácsorgásra, amit el is ér azzal, hogy egyes ajtóit negyedóránként vagy félóránként nyílnak meg, sőt egyes helyeken (így a lakásigazolványok kiadásánál) kora reggel kell menni számot kérni, hogy valaki déltájban *esetleg* bejuthasson.

A lakáshivatal erre azt mondja, hogy miért sűrűt a publikum, amikor ügyis elintézik az ügyét, amúgyis értesítést kap. Csakhogy egész Budapest tudja, hogy a lakáshivatal önszántú elintézésében *bizni nem lehet*. A főváros közönségének minden *bizalma megszűnt ebben az intézményben*. Ellenben ez az ügykezelés a publikum nagy rétegében sanda gyanút ébreszt fel, amin nem is lehet csodálkozni. Mindennapi eset ugyanis, hogy későbbben beadott kérvények kisebb iktatószámot kapnak, anélkül, hogy szándékos lenne a lakáshivatal eljárása. Ha egész heti beadványtömeget iktatás nélkül hevertetnek, könnyen megtörténik az, hogy a hétfői napon történő iktatásnál az előző hétfői darabnak nagyobb lesz a száma, mint a szombaton beadottnak, mert az utóbbit véletlenül előbb vették kézbe. Az a végsőkéig elkeseredett hajléktalan tömeg ebben panamát és csalást lát s izgatottságában akárhányszor durva szavakkal inzultálja a lakáshivatalnak azokat a tisztviselőit, akik erre épen legkevésbé szolgáltak rá: a referenseket. De ezeken kell kitöltenie a közönségnek jogos bosszúját, mert rendszerint csak a referensképen működő kartársakkal lehet érintkeznie. A referens felelős, ha a beiktatott kérvény a beadástól számított egy hónap mulva még nincsen nála; ő felelős, ha a meghozott határozatot a lakás-

hivatal két hét alatt se tudja a feleknek kikézbessíteni, sőt őt vonják felelősségre az irattár és a kiadó elképpesztően rossz működéséért. Ez pedig azért történik, mert míg a kiadó olyan szentély, ahova belépni nem szabad és így mód sincs arra, hogy valaki megsürgesse hónapok óta heverő aktájának elküldését, addig az érdemi munkát végző referenseket a publikum valósággal alig hagyja dolgozni.

Hogy a lakáshivatal egyik osztályától a másikhoz való aktaküldés vagy értesítés-kérés is akárhányszor hetekig tart, arról nem is szólok. Csupán azzal a talán legsúlyosabb kérdéssel kívánok még foglalkozni, amelynek rendkívül komoly jogi következményei vannak: az előterjesztések kérdésével.

Hogy a tolongás nagyobb legyen, az előterjesztéseket feltétlenül személyesen kell beadni (azelőtt minden kérvényt!). Most e téren is javult a helyzet, mert ha jól tudom, dr. Ladányi Armin kollégámnak kezdeményezésére két nagy bedobószekrényt állítottak fel a hivatal folyosóján és ezek egyikébe dobandók be az előterjesztések. Több nagyon szomorú esetből kifolyóan az ügyvédkollégák egymás előtt szokták tanusítani az előterjesztésnek a háromnapos határidőben történt bedobását, mert ha a lakáshivatal történetesen negyedik napon üti rá a bélyegzőt, a lakbérleti bizottság, mint elkésettet vetheti vissza az előterjesztést. Igaz, hogy a lakbérleti bizottságok lassankint felismerték a lakáshivatalnál uralkodó állapotokat és most elfogadnak olyan előterjesztéseket is, amelyek a lakáshivatal nyilvántartása szerint elkéstek. De mit tegyen a lakbérleti bizottság, ha az előterjesztés egyszerűen elkallódik? Vagy mit tegyen a lakbérleti bizottság, ha a lakáshivatal csak az előterjesztést küldi át iratok nélkül, ami gyakran megtörténik olyankor is, amidőn a lakáshivatal határozatát fellebbvitelre való tekintet nélkül végrehajthatónak mondotta ki? A lakáshivatal ilyen határozata alapján az igénylő bemegy a lakásba és az utcára kitett igénylést szenvedő hiába él előterjesztéssel, hosszú hónapokig nem küldik át az iratokat a lakbérleti bizottsághoz. Ez természetesen csupán a rossz ügyvezetés következménye, de nem lehet csodálkozni, ha a hajléktalan emberek ebben is szándékosságot látnak.

Hogy miért titok a lakáshivatalban az akták tartalma, amikor ezeket a lakbérleti bizottság előtt bárki megtekintheti, nem kutatom. De vajjon miért titok az, hogy *ki* élt előterjesztéssel, miért szabad a szerencsétlen félnek csak annyit tudnia, hogy a határozat ellen *valaki* előterjesztést adott? És miért nem szabad látnia az előterjesztést? Hiszen meg kellene adni a módot arra, hogy egy esetleg téves előterjesztéssel szemben a lakbérleti bizottság előtt talán frásban is védekezni lehessen! Amidőn a lakáshivatal behozta azt az új rendszert, hogy az előterjesztések nem egy, hanem két példányban adandók be, azt lehetett volna hinni, hogy a másik példányt az ellenfél kapja. Nem, mindkét példány egymás mellett hever az ügy jogerős elintézéséig! Hát akkor ugyan mire való a két példány megkövetelése?

A lakbérleti bizottságok megállapíthatják, hogy az előterjesztések igen nagy része járt sikerrel, igen sok határozatot változtatott meg a bizottság. Minthogy a rekvirálás ügye itt dől el, óriási érdek fűződik ahhoz, hogy a lakbérleti bizottság előtt az ügy minden oldalról megvilágítottan szerepeljen. Ez csak a felek jelenlétében történhetik. A Lr.-nek súlyos hibája, hogy a tárgyalásra nem idézteti meg a feleket a Pp. keresetkikézbessítésre vonatkozó szabályai szerint, hanem megelégszik portómentes levelezőlapon való értesítéssel, amely akárhányszor a nyilvános előadás után érkezik meg és megelégszik azzal a formával, hogy az idézés kifüggesztés útján megtörtént. Hogy ez milyen vizsátságokra vezet, bizonyítja, hogy a napokban a következő eset történt:

Az igénylő kérelmét a lakáshivatal elutasította, elutasító határozatát azonban a régi bérlővel nem közölte. Igénylő előterjesztéssel élt, amelynek tárgyalásáról az igénylést szenvedőt még csak nem is értesítették. A hírlapokból tudta meg, hogy lakását jogerősen elrekvirálták, anélkül, hogy sejtelve lett volna, hogy rekviráló eljárás folyik ellene, anélkül, hogy ez ügyben bármiféle közlést kapott volna; anélkül, hogy az igénylőnek esetleges valótlán állításaival szemben a maga igazát megvédhette volna.

Sokszorosán szükség van arra, hogy a lakáshivatal előtt a tárgyalás csak a felek perrendszerű megidézése után legyen megtartható, mert a lakáshivatal határozatát olyan döntő alap-

nak, amelyen a nyilvános előadást megnyugtató módon megtartani és a kérdést a felek nélkül eldönteni lehet, elfogadni nem szabad. Ezt az álláspontomat igazolja a főváros lakáskeresőinek, mondhatjuk, közvéleménye, amely állandóan — joggal — lázadzik a lakáshivatal tevékenysége ellen és a legnagyobb megelégedéssel fogadja a lakbérleti bizottságok valóban mintaszerű működését. A lakáshivatalban a közönség hangosan szidja az intézményt, a lakbérleti bizottságnál hangosan ad akárhányszor tetszésének kifejezést a határozat felett, akárhányszor az összes felek.

De hiába dönt a lakbérleti bizottság gyorsan és jól, ha még egy tortura következik a lakásba való bevonulás előtt: a lakásigazolvány kiállítása. Több alkalommal való, délelőttökön át tartó várakozás után lehet bejutni abba a másik szentélybe, ahol a lakásigazolványok kiállítása késik, mert mindig késik. Megfoghatatlan, hogy jogerős bírói határozat alapján percek alatt kiállítható lakásigazolványok kiadása miért késik hetekig, sőt hónapokig akkor, amidőn ennyivel később tud egy szerencsétlen, hajléktalan ember beköltözni nagy fáradságok árán rekvirált odujába.

Ez az ügyvezetés nemcsak rossz, hanem lelketlen is. Amilyen szívvel-lélekkel éli bele magát a lakbérleti bizottság minden egyes tagja a felek helyzetébe és amilyen méltánnyal igyekszik az ellentéteket kiegyenlíteni és a hajléktalannak a legsürgősebben otthont szerezni, ép olyan rideg, bürokrata módon kezelik ezeket a minden szánalomra méltókat a lakáshivatalnál.

Hiszen nem lenne olyan megoldhatatlan feladat ezeken a tartóhatatlan állapotokon segíteni. Tessék átmenni a szomszédba példát venni, a központi járásbíróshoz. Ha pedig a lakáshivatal ezt a rendszert jónak találja, akkor ne panaszkodjék, ha egy szép napon a méltán feldühödött tömeg szétseprí az egész intézményt és enélkül rekvirál magának lakásokat. Addig segítsek, amíg nem késő!

Dr. Szőke Sándor.

Az ellenséges külföldön fizetendő váltókról és egyéb papirokról.*

7. A lejáratkori árfolyamszámítás mellett a következő főbb érvek volnának felhozhatók:

a) A V. T. 37. §. 2. bekezdéséből vont analógia. Ez a törvényhely azonban egyáltalán nem ide vág; mert csak azon kivételes esetet tartja szem előtt, illetőleg csak azon esetre határozza meg a főadós által teljesítendő szolgáltatást, amikor a váltó a fizetési helyen forgalomban *nem* levő valutára szól (pl. budapesti frankváltó). Ez esetben a törvény az elfogadónak (intézköznyezettnek) választási jogot biztosít a hazai s a váltóbeli valuta között s egy fix naphoz, a lejáratához köti ezen alternatív kötelelem egyik — addig határozatlan — ágának az összegszerűsítését. A kibocsátó ígérete ilyen váltónál, tehát tulajdonképp ab ovo alternatív teljesítésre irányul.¹³ A párisi frankváltónál azonban az intézköznyezett csakis frankot tartozván teljesíteni, az előzők *csak ezért* szavatolnak, de viszont *ezért* helyt is kell állaniok addig, *míg a váltótulajdonos ki nem elégítettik*.

b) Arra is történhetik hivatkozás, hogy az eredeti váltókövetelés a visszkereset megnyíltával «automatic» alakul át a váltótörvény 50. §-a szerint számítandó visszkereseti, még pedig az előzőnek lakhelyén divó valutáról szóló követeléssé. Mindkét feltevés téves. A váltóbirtokosnak követelése a visszkereset megnyíltával is váltókövetelés marad, amelyet pl. az elfogadó ellen továbbra is érvényesíthet; *emellett* visszkereset útján követelheti az előzőtől az «interesse» megtérítését («la reparation du préjudice causé par le non-paiement de la lettre» mondják a franciák). Ezen megtérítés (reparation) pedig csak akkor lehet teljes, ha az «interesse» a *tényleges megtérítés időpontjának* megfelelőleg

számíttatik. Koronaköveteléssé sem alakul át a frankváltó, mert ha ez így volna és több az előző s ezek különböző országokban laknak, ugyanazon követelés egy időben pl. korona-, márka- és leiköveteléssé változnék. A váltótörvény 50. és 51. §-ai nem akarták a váltó eredeti valutáját helyettesíteni, hanem csak számoltak azon helyzettel, hogy az adós rendszerint csakis saját lakóhelye valutájában kényszeríthető fizetésre.

c) A lejárat, mint fix naphoz kötött árfolyamszámítás mellett avval is érvelnek, hogy különben a váltóbirtokos «spekulálhat» az adósok terhére. Ámde, ha a váltóbirtokos a váltó érvényesítésével, perlésével vár, ezt többnyire loyalitásból vagy kényszerűségből (erőhatalmi vagy egyéb gátló okokból) teszi; azt, hogy ő a költségokozó perléssel nem siet, annál kevésbé lehet szemére vetni, mert a netaláni spekuláció lehetőségét ellensúlyozza az összes váltóadósok beváltási joga. Egyébként a váltóbirtokos *épen a lejáratkori árfolyamszámítás alapulvétele mellett spekulálhatna* az előzők hátán, úgy számítva, hogy ha esik a frank árfolyama, a lejáratkori magasabb árfolyammal az előzőket, ha pedig emelkedik, úgy in natura fizetésre az elfogadót fogja perelni. Ép a visszaváltáskori árfolyamszámítás zárja ki az előzők veszélyére való spekulációt, mert — mint a fentebbi fejtegetések mutatják — a visszaváltási árfolyamszámítás mellett az előzőtől mindig azt az értéket (s csakis azt) követelheti, amit az elfogadótól is jogosítva volna követelni.

d) Hivatkozás történhetne a K. T. 326. §-ára is, amely szakasz ugyancsak a lejáratkori árfolyamszámítást rendel el; de e törvényhely a mi esetünkre nem vonatkoztatható (subsidiariter sem); ugyanis az alkalmazandó valuta és árfolyam az intézköznyezettre nézve a V. T. 37., a visszkeresetre a V. T. 50., 51. §-aiban szabályoztatván, e részben csak ezen váltótörvényi rendelkezések értelmezéséről lehet szó. S mint a V. T. 50. §-ának értelmezésénél tekintetbe vehető analogia sem bírhat a K. T. 326. §-a jelentőséggel, mert míg ez nyilván azon általános esetet tartja szem előtt, hogy mit kell szolgáltatni a *főadós*nak (ha a szerződéses fizetési helyen *forgalomban nem levő* pénzről szól az ügylet), addig itt azon speciális esetről van szó, hogy a *szavatolók*,¹⁴ jótállók, minő módon tartoznak helytállni a főadósért, aki az ügyleti fizetési helyen (Páris) *forgalomban levő* pénz nemben köteles szolgáltatni. Ott (K. T. 326. §.) már *kezdetlől fogva csak koronakövetelés* áll fenn, mely a lejáratkor nyer összegszerűsítést,¹⁴ *emitt* ellenben *állandóan frankkövetelésről* van szó (a főadóssal szemben) s így a kárpótlási, helytállási szolgáltatásnak a mindenkori frankértékhez kell alkalmazkodnia.

8. A visszaváltáskori árfolyam alapul vétele enyhítené azon bonyodalmakat, melyek előállhatnak abból, hogy a német és osztrák (és bosnyák) előzőkkel szemben az ellenséges külföldön fizetendő váltókból eredő visszkeresetek még most sem nyíltak meg. Eltérőleg ugyanis a hágai váltóegyezménynek az 1912. évi LXIV. tc. megalkotásánál alapul vett 53. §-ától, az 1914. évi augusztus 4-én kelt német birod. törvény, illetőleg a Bundesratnak 1914. augusztus 29-én kelt rendelete szerint az erőhatalom által gátolt bemutatás határideje meghosszabbítottnak tekintendő addig, míg az akadály megszűntével a bemutatás teljesíthető, — legalább is azonban az akadály megszűntétől számított 14 napig; ugyanígy intézkednek az osztrák és bosnyák morat. rendeletek azon eltéréssel, hogy az akadály megszűntétől számítandó halasztás legalább 10 napra terjed.¹⁵ Ezen előzőkkel szemben tehát a visszkereset még most sem nyílt meg, hanem csakis a forgalom felszabadulása után fog megnyílni és így kétségtelennek tartom, hogy ezekkel szemben az illető külföldi váltók árfolyama nem az eredeti váltólejárat, hanem legkorábban a most megkísérleendő bemutatáskor fenálló árfolyam szerint lesz számítandó. Ha tehát nem a visszaváltáskori, hanem valamely korábbi (eredeti lejárat, visszkereset megnyílt) időpontnak megfelelő árfolyamszámítás vétetné nálunk alapul, az 1915. január 1-én lejárt, Párisra szóló

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. az 5. számban. — *Sajtóhibajavítás.* E cikk első részében, lapunk 5. számának 35. oldalán a második mondat a következően olvasandó: «Ez pedig csak úgy lesz lehetséges, ha az előző azon napnak az árfolyama szerint fizet... stb.

¹³ *Zsögöd* szerint a V. T. 37. §. 2. bek. csak facultas alternatívát ad az adósnak s csupán a kötelemszerű, lejáratkori fizetés esetére írja elő a lejárat előtt utólszor jelzett árfolyam alkalmazását. Későbbi fizetés esetén az ily váltóknál is a *tényleges* fizetés napjának árfolyama szerint alakul az elfogadó által a váltói valuta helyett fizethető összeg. (Fejezetek, II. 432., 460., 474., 510.)

¹⁴ *Zsögöd* szerint a K. T. 326. §-a is csak a kötelemszerű, lejáratkori fizetésre vonatkoztatható, ellenben korábbi vagy későbbi teljesítés esetén a *tényleges* fizetési nap árfolyama irányadó a kereskedelmi jogban is. (Fejezetek, II. 458., 514.)

¹⁵ Az angol és francia jog erőhatalom esetén már azelőtt is megengedte a bemutatás elhalasztását; ezen jogrendszerek szempontjából tehát szintén szükség lesz az utólagos bemutatásra s a «the day of dishonours»-nál korábbi árfolyam nyilván nem lesz számítható.

nulóévekben a történelmi vagy etikai közgazdasági irány igazságaiban nevelkedtek, kénytelenek lesznek közgazdaságtani ismereteiket felfrissíteni és kiegészíteni. Ezen a tövises úton alig tudunk kiválóbb vezetőt ajánlani, mint Kovács Gábornak most megjelent munkáját, amely biztos kézzel oldja meg a tudományos és didaktikai feladat egyesítésének problémáját. Szerző az előszóban mesterembermunkának nevezi tankönyvét a tudós művészi munkájával szemben. Ez az önkritika az egyetlen komoly kifogás, amelyet könyve ellen emelhetünk, mert a γωφτ̄ σαυτὸν nehézségén úgy látszik a szerző éleslátása és tárgyilagossága is megtört. Különös figyelmét érdemli a jogi olvasónak a közgazdaság és a jogi rend kapcsolatáról szóló fejezete. (219—244. old.). Kár, hogy a szép könyvet annyi nyomdahiba ékteleníti.

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** választmánya ama szempont által vezéreltetve, hogy az ügyvédeknek a külfölddel s különösen a szomszédos nemzetekkel való közvetlen érintkezését megkönnyítse s ezzel az ügyvédi hivatásnak minél szélesebb körű gyakorlását, egyúttal pedig az ügyvédségnek új működési területeken való érvényesülését is lehetővé tegye, első sorban a *horvát-szerb, cseh-tót és román* nyelvekből *tanfolyam* rendezését határozta el. A tanfolyam *február hó első felében* veszi kezdetét. Hétköznaponként este 6—7 óra között a titkári hivatalban lehet jelentkezni.

— **A hadból visszatértek moratóriumos bérhátralékainak fizetéséről** a Magyar Népköztársaság kormánya 852/1919. M. E. szám alatt a következő rendeletet bocsátotta ki: A Magyar Népköztársaság kormánya rendeli: 1. §. A hadbavonultakra vonatkozólag a 4180/1917. M. E. sz. (a Budapesti Közlönyben 1917. évi november hó 3. napján kihirdetett) lakásrendelet 23. §-ának utolsó bekezdésében megállapított az a rendelkezés, amely szerint a hadbavonulásuk ideje alatt hátralékban maradt moratóriumos bértartozásaik törlesztését a katonai szolgálatuk vagy azzal egy tekintet alá eső állapotuk megszűnte után három hónap elteltével kell megkezdeniök, azokra nézve, akikre a törlesztés ideje 1919 február 1-én vagy azután kezdődnek meg, akként módosítatik, hogy az idézett rendelet 23. §-a szerint moratórium alá eső bértartozásaikból fenmaradt hátralékok törlesztésének megkezdését 1919 augusztus 1. napjáig joghátrány nélkül elhalaszthatják. Az idézett rendelet 23. §-ának az a rendelkezése, hogy az említett hátralékokat törvényes kamataikkal együtt három hónaponként négy részletben kell törleszteni, egyébként érintetlenül marad. Ez a rendelkezés nem érinti továbbá a hadból visszatérteknek azt a kötelezettségét, hogy a katonai szolgálat vagy azzal egy tekintet alá eső állapotuk megszűnése után újonnan esedékessé váló folyó béreket a fenálló jogszabályok értelmében pontosan megfizessék. 2. §. Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe. Budapest, 1919 február hó 1. napján. *Berinkegy Dénes* s. k., miniszterelnök.

— **A közfogyasztásra rendelt élelmi vagy élvezeti cikkek kényszereladásának korlátozásáról** szóló 4903. 1918. és 5180/1918. M. E. sz. rendeletek hatályát a febr. 4-én kibocsátott és febr. 6-án életbelépett 920/1919. M. E. sz. rendelet 1919 március 31-ig meghosszabbítja. A rendeletek hatálya alól azonban ez a rendelet kiveszi a bort, melynek kényszereladását megengedi a következő korlátozásokkal. A bort csak a készlet fevésének helye szerint illetékes állami közjegyző közbenjöttével tartott nyilvános árverésen lehet eladni és csak oly áron, amely nem kisebb annál az árnál, amelyet a rendelet értelmében alakítandó állandó szakértő bizottság az eladandó borkészletre nézve kikiáltási árul megállapított. A kikiáltási ár megállapítását a kényszereladásra jogosultnak az árverés kérését megelőzően kell kérnie. A rendelet részletesen szabályozza az állandó szakértő bizottság szervezetét és működését és megállapítja, hogy a borkényszereladásoknál az állami közjegyzőnek miként kell eljárnia.

— **A munkaügyi bíraskodás.** A munkaügyi bíraskodásról szóló 1918. évi IX. néptörvényt és az arra vonatkozó, valamint a vele kapcsolatos rendeleteket szakszerű magyarázatokkal

látta el *dr. Sándorfi Kamill*, az igazságügyminisztériumban alkalmazott budapesti törvényszéki bír. A mű Wodianer F. és Fiai (IV., Sarkantyus-utca 3.) cég kiadásában a közel napokban fog megjelenni.

— **Hogy kell munkaügyi perekben eljárni?** Ily címen dr. Leopold Elemér és ifj. dr. Gergely Ernő egy kis füzetben összeállították a munkaügyi bíraskodásról szóló törvényre vonatkozólag eddig kibocsátott törvény és rendeleti anyagot. A füzet ára 4 K 50 f, kapható a Grill-könyvkereskedésben.

— **A kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyát szabályozó** rendeletekhez ügyes kommentárt adtak ki dr. Foltényi Róbert és dr. Hollósy István kamarai tisztviselők. A kommentár úgy az anyagi jogi, mint az eljárási rendeleteket feldolgozza. A szerzők ambíciója túlterjedt a szokásos fellépő alkalmi könyvkereslet kielégítésén. Becsületes, kritikai vizsgálódással, a rendelkezések jogászai elemzésével láttak munkájuknak és nem érték be azzal, hogy a kommentár a rendelet szövegének a laikus olvasó nyelvére való átfordítását, az intézkedéseknek a laikus értelemhez közelebb álló parafrázisát nyújtsa. A gyakorlati esetek sokfélesége fog sűrűn feleletet kérni a rendeletről; ezeknek az eseteknek a száma a kommentári fantáziának sem nyílik meg, de Foltényi és Hollósy munkája a rendeletről azt lehetne mondani, mindent kiolvas, ami abban ha elrejtve is, megvan. A füzetet a rendeletek szószerinti szövege zárja be. *B.*

— **A király, mint tanu.** Az érdekesebb és jellegzetesebb közjogi és perrendi kérdések kedvelői előtt nincs minden jelentőség híján annak tisztába hozatala, vajjon a király a maga személyében kihallgatható-e valamely bűnvádi vagy polgári perben tanu gyanánt? A mi büntető perjogunk szabályai, amint tudjuk, a királyra egyáltalán nem terjeszthetők ki, s aminthogy a személyére nézve őt jogilag felelősségre vonni nem lehet, úgy a bíróság a más ellen indított bűnügyben sem idézheti tanunak maga elé. Az angol jogi sajtóban is élénk megbeszélés tárgya volt ez a kérdés, anélkül azonban, hogy az ottani fejtegetések a végleges eldöntést eredményezhették volna. Különösen két esetet elevezték fel a régebbi angol judikaturából, amikor a felmerült kérdés — mint mondani szokásos: — nagy port vert fel az akkori közvéleményben. Az egyik az *Earl of Bristol*-eset 1626-ból. Itt a vádlott angol főúr határozottan ragaszkodott ahhoz, hogy a bíróság a királyt tanuként idézze meg ama beszélgetés tartalmának a bizonyítása végett, amely a király trónralépése előtt köztük lefolyt. Lord Coventry ellene volt ennek, mert nézete szerint az uralkodó a bíróság előtti eljárásban ki nem hallgatható, mert az ő tanuságtétele minden «világi szankció nélküli» volna (without temporal sanction). Mielőtt azonban a bírák eldöntötték volna a vitát, a király a főállamügyész (Attorney-General) útján ezt az óhaját nyilvánította: «nem lévén képes átlátni azokat a következményeket, melyek előállhatnak a koronának eme kérdés iránti elfogultságából: örülne, ha ők erre vonatkozólag tartózkodnának a feleletadástól». Másként állt már a helyzet az 1811-iki *Berkeley Peerage*-esetnél, melyben a régens-herceg tanukénti beidézéséről volt szó. Amint akkor Lord Campbell kifejtette, az általános vélemény szerint a régens eskü alatti kihallgatásának semmi akadályja nincs s egész kerekén (in round terms) ki lehet jelenteni, hogy az uralkodó — amennyiben ő neki is úgy tetszik — minden ügyben, legyen az akár polgári, akár büntető, — tanuvallomást tehet a bíróság előtt, még ha az ő bizonyágtételének nincsen is «világi szankciója».

Zsoldos Benő.

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Nagyforgalmú fővárosi vagy vidéki nagyobb magyar városban lévő állandó klientélával rendelkező ügyvédi irodát azonnali fizetés mellett átvételre keres fiatal agilis ügyvéd, esetleg ilyenhez társulna is. — Ajánlatot «Nagyforgalmú» cím alatt a kiadóhivatal továbbítja. 16226

Dr. Kassovics Artur ügyvédi tevékenységét Budapesten, V., Aulich-utca 7 sz. alatt folytatja. 16225

Harmineket éves ügyvéd, 10 éves fővárosi és vidéki gyakorlattal, azonnali belépésre irodavezetői állást keres. Ajánlatokat Sz. E. jelígre kér. 16228

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Almási Antal az igazságügyminisztériumban alkalmazott budapesti ítélőtáblai bíró, egyetemi magántanár: Az egyesületi néptörvény magánjogi tartalma. — Dr. Plopu György kúriai bíró: Személyvények a Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából. — Reich Péter Cornél járásbíró, munkaügyi-bírószáki tanácselnök: Néhány szó a munkaügyi rendelethez. — Dr. Engel Gyula budapesti ügyvéd: Jelzálogjogunk ujjaalkotása. — Szemle. *Melléklet:* Büntetőjogi Döntvénytár XIII. k. 1. fv.

Az egyesületi néptörvény magánjogi tartalma.

1. Eleinte úgy tetszett, hogy a magánjogászoknak a forradalom jogalkotási viharával szemben megmarad a *beneficius competentiae*jük, hogy ők azt, ha nem is részvétlenül, de mégis bizonyos távlatból és inkább megfigyelőként nézhetik végig anélkül, hogy a benne ható erők mibenlétét és intenzitását már a nagyszabású jelenség lezajlása előtt is meg kellene határozniok. Ez a látszat is csalt, mint annyi más, amelynek a világháború kitérése óta áldozatul estünk. A forradalmi jogalkotás legfőbb tárgyai: a forradalom gazdasági oldalát érintők, a magánjog alapanyagának a közjog irányába való eltolását és helyi-közzel annak egészben való oda áttolását célozzák, mire nézve talán elég a munkaszerződéseket és a birtokreformot tárgyalókat említeni. De még az ideális tárgyak is — mint természet az itt megbeszélendő egyesületi néptörvény — oly mélyen vágnak a magánjogba, hogy nem várhatjuk be a közjognak az események folyamatban léte miatt még szükségkép késlekedő végleges választát, hanem a magánjog legégetőbb és leggyakorlatibb kérdéseinek megoldhatása céljából is kénytelenek vagyunk a forradalom jogalkotásainak forrásjogi erejét és forrásjogi alkátát már most kutatni.

Ne vétessék tehát szerénytelenségnek, hanem a magánjogi feltoluló kétségek eloszlatása céljából okvetlenül szükséges exkurzióknak, ha a forradalmi néptörvények forrásjogi jelentőségét is próbálom egynéhány szóval vázolni.

2. Az októberi forradalom a magyar törvényhozás eddigi szerveit működésén kívül helyezte. Nincs képviselőházunk. A főrendiház mint intézmény helyét egy nagy kérdőjel foglalja el. A forradalom előtti államfő még a köztársasági államforma kinyilvánítása előtt is ünnepélyesen kijelentette, hogy az államügyekbe és tehát elsősorban a törvényhozásba nem fog befolyni. Később a népköztársaság kikiáltása ezt a kijelentését is meghaladó nyomatékkal tette nyilvánvalóvá, hogy a magyar állam törvényalkotási szervezete addigi összetételében megszűnt, új összetételben pedig még az ideiglenes államfő választásával kapcsolatos kijelentés után is végleg meg nem alakulhatott.

Ennek a hiánynak azonban okvetlenül és hamar kellett megszűnnie, mert hiszen épen a diadalra jutott új forradalmi eszmék hangosnál is hangosabban kiáltanak gyors, késedelemnélküli, intézményszerű elismerés után. Ily elismerés legteljesebb módja pedig mégis és most is csak a törvényerejű szövegezett jogszabály alkotása lehet, amelyre tehát sürgős szükségünk volt és van is.

A forradalom elemei ezért a Nemzeti Tanács közvetítésével az átmeneti időre bizonyos joganyag kerületén belül és az 1918. évi november 16-iki néphatározatba foglalta a népkormány felhatalmazását arra, hogy az ideiglenes államfő jóváhagyásával törvényerejű jogalkotásokat létesíthessen, amelyek a néptörvények elnevezését nyerték.

Ami ezáltal változott, az — úgy tartom — csupán a jogalkotás alakoszerűsége.

A változás oly kétségtelen és már első megnyilvánulása alkalmával is magának elismerést kivívott szokás útján ment végbe, mint valamikor régen Werbőczy Hármaskönyvének, vagy nem is oly nagyon régen az országbírói értekezletnek elismerése.

Az említett két jelenség is tulajdonképpen két forradalom vívmányát helyezte el a magyar jogrendbe. Werbőczy a történetileg talán nem annyira plasztikus és kimutatható, de kétségtelenül lezajlott köznemességét, az országbírói értekezlet pedig az 1848. előtti jobbágyságát. Miudkettőnél közös az is, hogy forradalmi ellenhatások, a főnemesség ellenzése, illetve az osztrák önkényuralom gátolta e vívmányoknak a rendes úton való törvénybe iktatását, amint azt ma a háború következményei akadályozzák.

Az országbírói értekezlet hozatala előtti idővel párhuzamot mutat fel a jelen forradalom abban is, hogy a magyar törvényhozás gépezete annak következtében — bár persze teljességgel más irányban — hosszabb időre egészében meg van állítva.

A különbséget a néptörvények és az említett két kivételes jogalkotás elismerése között csak egy, de egy eléggé éles fokozatban vélni megállapíthatni. Werbőczynek, valamint az országbírói értekezletnek elismerése kivételesen egy már kész szellemi művet ruházott fel törvényerővel, míg a néptörvényeket elismerő szokás ennél többet foglal magában, mert nem egy forrásjogi terméket, hanem hogy úgy mondjuk — magát a forrásjogi termelést tárgyalja és ezáltal egy új jogforrás államjogi elismerését is tartalmazza.

Természetesen csupán az átmeneti időben működhető és a néphatározat által anyagára nézve is korlátozott kivételes jogforrást, amely azonban ezeken a korlátokon belül minden tekintetben az október előtti magyar törvények erejével bír.

Kivételes jellegéből mégis nem annyira egy megszorítást, mint inkább egy szűkítő magyarázati szabályt olvasnánk ki.

Kétség esetében ugyanis — nyilvánvaló, hogy ezek a kétségek a bennük csak mellékesen surolt magánjogi joganyag tekintetében lesznek a leggyakoribbak — a néptörvénynek nem kodifikáló, hanem reformáló értelmet tulajdonítanék, ami az illető tárgyú és a néptörvénnyel megferő világosan nem erőltetett régebbi joganyagnak további hatályát is magában foglalja.

3. Ha ily aspectusból kérdezzük, vajon az egyesületi néptörvény a magánjogi egyletek tekintetében tulajdonképpen mily jelentőségű változtatást létesített, akkor mindenekelőtt tisztába kell hoznunk, mit közkeletű tan- és kézikönyveink ugyan elmulasztanak, hogy a jogi személyek elismerése ugyanolyan duplicitást mutat fel, mint a jogoké, vagy a legfontosabb jogi cselekményeké: az ügyleteké is.

Ugyanis jogrendünk bizonyos fajú jogi személy létesítését szabaddá teszi, a létesítés jogi tényét a létesítő felek cselekményébe és csak ebbe helyezi; a jogi személyt csupán a tiltottság, lehetetlenség és erkölcstelenség védőbástyájával veszi körül. Másokat ellenben a forrásokban gondosan körülírt feltételek, néha mint a közjogi személyek magánjogi létesítését¹ pláne csak külön törvényi rendelkezéssel engedélyezi és a létesítés tényállásá-

¹ Vallásos testületek (bevett vallásfelekezetek, egyházi rendek) törvényben előírt kényszer-testületek mint vízszabályozási társulatok és hasonlóak.

nak utolsó legerősebb ható tényévé nem a felek, hanem az állam cselekvését szabja meg.

A szabad jogi személy típusa az alapítvány, az engedélyezetté a kereskedelmi,² valamint az egyéb szakjogok³ és külön törvények⁴ által létesített jogi személyek.

Az egyesületi néptörvény előtt kétségtelenül engedélyezett jogi személy volt a kormányhatósági jóváhagyásra szoruló magánjogi egyesület is.

Ilyen maradt-e a néptörvény után?

Látszólag nem, hiszen a törvény 2. §-a a hatósági engedély szükségletességét nagy nyomattal és szinte emphasissal kiemeli. És mégis, még pedig annak dacára is, hogy a néptörvény 3. §-a az egyesület jogi személyiségét csak céljának tiltott voltával határolja és ezzel láthatóan utal arra, hogy azt a szabad jogi személyek közelébe akarta hozni, a normatív feltételek egymásutánja: az alapszabályok alkotását, a vezetőség választását követően az egyesületek jegyzékébe való bírói bejegyzés követelménye által az egyesület — úgy vélem — ismét csak engedélyezett jogi személlyé lön.

Mindössze az változott, hogy a diszkréciónárius közigazgatási hatósági engedély helyébe a jogi normákba szorított bírói állami engedély lépett. Az állami engedély egyesületjogi alkotmánybiztosítékot kapott, a közigazgatási hatóságok kezéből bírói kézbe jutott, amely azt csak az egyleti cél büntetendősége esetében tagadhatja meg. Ám ez mitsem változtat azon, hogy a jogképességet az egyesületnek mégsem pusztán az alapítási szerződés, hanem végeredményben, külön jogi ténnyel bírósága által mégis csak az állam adja meg, hogy az egyesület a néptörvény után is csak engedélyezett jogi személy maradt.

3. Ez nem csupán az egyesületek jogi személyiségének elvi megítélésénél nagy jelentőségű, hanem magának a néptörvénynek értelmezésénél is fontos.

Ila tudniillik az egyesület az állam engedélye, illetve annak a bírósága által kifejezésre jutott bejegyzési akaratnyilvánítása keleti csupán életre, akkor a néptörvény 3. §-ába foglalt korlát szószerinti értelme talán túlszűknek bizonyul.

Ugyanis lehetetlen feltennünk, hogy a bíróságot a bejegyzés alapjául szolgáló akaratnyilvánítások megítélésénél más szempontok vezéreljék, mint az összes többi jogalapító cselekmények érvényének elismerésénél. Éppen ezért azonban annak dacára, hogy ez a politikai viharban, amelynek közepette a néptörvény igen helyesen már most is megszületett, kellőleg kifejezésre nem juthatott is, kizártnak mutatkozik, hogy a bíróságok oly egyesületeket is legyenek kötelesek bejegyzéssel életre kelteni, amelyeknek alapszabályszerű célja nyilvánvalóan erkölcstelen, vagy lehetetlen.

A néptörvény 2. §-ába tehát a magam részéről beleértelmezendőnek tartom az alapítási szerződésre is kiterjedő, noha a törvényben csak legkiemelkedőbb csúcsa által érzékelhetővé tett jogi cselekvésszerű általános korlátok egész területét is.

4. Magánjogi nézőpontból bifurkálta-e a néptörvény az egyesületeket vagy sem?

Az új egyleti jognak ez talán legkényesebb kérdése, mert lényegileg azt jelenti, vajjon a néptörvény a magánjogi jogrendet, a «nem jogképes egyesület» danaida ajándékában részesítette-e, avagy pedig továbbra is meghagyta-e az egyesületeknek azt az egységes jellegét, amelyet teszem perrendtartásunk 25. §-ában észlelhetünk?

A felelet ahhoz igazodik, vajjon hogyan is értsük az egyleti jogképességnek azt a területét, amelyet a néptörvény nyilván a magánjogi javaslat bizottsági szövegének (2. §.) hatása alatt elhatárolt.

Ez a kérdés sem szűkölködik minden nehézség nélkül, hiszen a kizárólag «jogokat szerezni és köteleseket vállalni» képes személy jogképessége, hogy az angol jognak erre nézve legjellemzőbb kifejezéseivel éljek, nem *general*, hanem *special capacity*, vagyis nem terjed ki a jogokban és kötelezettségekben való részesülhetőség egész körére, hanem csupán annak egy részére: a jog- és a kötelezettségszerző cselekményekre.

Kétségtelennek tartom ugyan, hogy a néptörvény nem csupán ezekre gondolt, de ez mitsem változtat azon az igenis felmerülő és döntő kétségen, vajjon a bírói bejegyzés az egyesületek jogképességéhez csupán ezt a kört hozzáfűzi-e, avagy jogképességüket egészben ab ovo megállapítja-e?

Előbbi esetben van magánjogi értelemben is jogképes és nem jogképes egyesület, a törvényes kötelek körén belül, tehát passzív,⁵ a Pp. 25. és 71. §-ai alapján a nem jogképes egyesület is perelhető, utóbbiban a be nem jegyzett egyesület magánjogi értelemben csupán társaság, amelyre a társasági szerződésnek és csakis ennek az elvei alkalmazandók.

A magam részéről elméletileg az utóbbi felfogást osztom. A gyakorlat számára marad azonban majd annak eldöntése, vajjon, teszem a 84. sz. teljes ülési döntvény világában nem fog-e mégis az előbbire térni?

5. Számos más kérdést mellőznöm kell. Hiszen szintén csak a gyakorlatban kell felvetődnie és megoldódnia például annak, vajjon az alapítók eljárására és a bejegyzés előtti jogcselekményekre mennyiben áll majd a kereskedelmi törvény vonatkozó rendelkezéseinek analógiája.

Bizonyos mértékben ily analógia alig lesz elkerülhető. Amennyiben rászorulóknak, a tagok közreműködésének inkább egyéni voltánál fogva a szövetkezeti, nem pedig a részvénytársasági normákkal kell majd irányadóul venni.

6. Abból a fentebb kiemelt nyilvánvaló célzathoz, amely a néptörvény rendelkezéseit áthatja, azt vélem kiolvasandónak, hogy a tagok személyére és a fiókegyesületek tilalmazására vonatkozó korlátozó rendelkezések, amelyeket az 1508/1975. BMR. melléklete tartalmazott, immár elestek.

Az ennek folytán most már korlátlanul megengedettnek veendő fiókegyesület azonban szintén bejegyzendő lesz és amennyiben az alapszabály a tekintetben eltérő rendelkezést nem tartalmaz, önálló jogi személynek lesz tekintendő.⁶

7. Nem kifejezetten, de a bejegyzés kérésének követelménye által eléggé felismerhetően a törvény az alapítási szerződés írásba foglalásának kellékét is támasztja.⁷ Ennek időpontjáról hallgat ugyan, de azt a bejegyzés volta kötelező bejegyzés következtében okvetlenül az előtti időre kell tennünk.

A néptörvény 3. szakaszának szövegezési módjából kifejezetten felállított kellékek egymásutánjára is következtethetünk.

Feltétlenül megkívánám ez alapon az alapszabályok előzetes alkotását.

Ezt pedig csupán azok szóhangzatának elfogadása, tehát a szövegezett határozat kinyilvánítása által tekinthetjük visszavonhatatlan jellegűnek.

Az alapszabály ily formális elfogadása az egyesület forgalmi élete kapcsán felmerülhető számos jogkérdés és így különösen az egyesület képviselője és üzletvezetése szempontjából mutatkozik igen fontosnak és nélkülözhetetlennek.

Talán nem ártott volna ezért az írásbeliséget kifejezetten is előírni, de minthogy kivihetetlennek látszik az egyesület magánjogi forgalmi életét szóbeli alapszabályhagyományra alapítani, ennek a trivialis és magától értetődő kelléknek hallgatolagos feltételezése hihetőleg nem igen fog kétségekre és félreértésekre alkalmat szolgáltatni.

A néptörvény harmadik szakasza értelmében az alapítási szerződés, vagyis az alapszabályok megalkotása, továbbá annak a vezetőség választása tekintetében való realizálása és az egyesület bírói bejegyzése az egyesület jogi személyisége keletkeztének követelményei, illetve konstitutív feltételei.

Ezekben a konstitutív feltételekben rejlik az egyesületi közgyűlésnek mint külön egyleti szervnek hallgatolagos kívánalma is, mert hiszen csakis ez «választhatja» a vezetőséget és «alkothatta» meg már a bejegyzés előtt az alapszabályokat.

A végrehajtó rendeletnek tehát kétségtelenül a vezetőségből és a közgyűlésből mint normálszervezetből kell kiindulnia és részletes szabályait ezekhez szabnia.

8. Kérdéses marad azonban, hogy a végrehajtó rendelet esetleges, még pedig tekintettel a törvény klasszikus rövidségére

² Részvénytársaság, szövetkezet, v. ö. KT. 147. s. köv. §§., 223. s. köv. §§.

³ 1394/1876. BMR. 5. és 8. bek. 1136/1898. BMR.

⁴ 1508/1875. BMR. mellékletének I. 1. bekezdése.

⁵ V. ö. az alább a 84. sz. t. ü. h.-ról mondottakat.

⁶ Arg 1508/1875. IV. 2. bek. és Perj. Dt. II. k. 28. l. Budapesti tábla 3442/1915. sz.

⁷ Erről alighanem a rendelet fog intézkedni.

alighanem szándékos hiányai nem hagynak-e majd fen anyagi jogi kétségeket és hogy ezeket elvileg miként lehet és kell majd megoldanunk?

Hogy *kell*, még pedig nem esetről-esetre tapogatódzással, hanem céltudatosan, bizonyos előre megállapítandó irányban, azt a néptörvény megalkotása után kétségtelennek tartom. Hiszen, ha a törvény jónak látta az egylet jogi személyiségének *alapelvét* és *csakis* ezt szabályozni, ezt pusztán abban a feltevésben tehetette, hogy ennek egyéb következményei minden további nehézség nélkül le lesznek vonhatók.

Ez azonban kodifikálatlan magyar jogunkban korántsem oly könnyű, amilyennek látszik.

Mindaddig, amíg egy külön törvény nem vonja le az egyesülési néptörvény közjogi praemissáinak összes, gondosan részletezendő magánjogi következményeit, ezek tekintetében tudniillik analógiára szorulunk és ennek talaját — úgy tartom — nem találhatjuk közelebb, mint a kereskedelmi jog szövetkezeti elveinél.

Ezek szerint kell tehát megoldanunk az új egyesületi jog nyitva maradt legfontosabb kérdéseit: az egyesület jogképességének hatósági befolyásolását: a hatósági felfüggesztés lehetőségét, a feloszlást, továbbá az egyletek konfúziójának megengedett voltát és ennek hatásait is.

Hogy ez analógia alkalmazása közben minduntalan oly nehézségekkel fogunk találkozni, amelyek a szövetkezetek kereskedelmi szabályozásából erednek, ép oly nyilvánvaló, mint az, hogy ezek leküzdése nélkül az egylet magánjogi életét el nem képzelhetjük.

Kivételes időktől eltekintve, ezek szerint — úgy vélem — a néptörvény után a magánjogi egylet jogi személyiségét közigazgatási hatósági felfüggesztés nem apaszthatja,⁸ sem pedig meg nem szüntetheti. Ehhez *bíróági határozat* szükséges, amelynek egyedüli alapja az lehet, hogy az egylet oly célokra terjeszti ki működését, amelyek a jogi cselekvés megengedett voltával ellentétesek.⁹

A szövetkezetekre vonatkozó szabályoknak kell az egylet felszámolásánál is irányadóknak lenniök, míg az egyleti csőd a magánjogi csődszabályokat uralja.¹⁰

Végül a szövetkezeti elvek alapján kell analógia útján megállapítanunk az egylet szerveinek és alkalmazottjainak jogállását és felelősségét is.

Kielégítőnek és véglegesnek az előzőekben vázolt jogállapotot nem vehetjük. Mindaddig azonban, míg az egylet magánjogi helyzetét részletes és kifejezetten erről szóló törvény nem tisztázza, azt vélem nem igen lehetünk el annak felismerése nélkül.

Dr. Almási Antal.

Szemelvények a magyar Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából.*

4. Az özvegyi jog védelme az ajándékozással szemben.

Már fentebb hangsúlyoztam, hogy a férj jogosult ugyan neje özvegyiségre jutása esetére annak illő ellátásáról még életében gondoskodni, azonban nincs joga az özvegy illő ellátásának legkisebb mértékét csorbítani és még kevésbé van joga az özvegy illő ellátását akár halálesetre szóló rendelkezéssel, akár élők közt kötött ingyenes jogügylettel meghiusítani.

Az özvegyi jog ilyen sérelmezése esetében a bírói joggyakorlat védelmet nyújt az özvegynek azáltal, hogy kereseti jogot biztosít az özvegynek arra nézve, hogy úgy a férje végrendeletét, mint az általa életében tett ajándékozási jogügyletet megtámadhassa és hatálytalanítását kérhesse annyiban, amennyiben ezek a jogügyletek az ő özvegyi jogát sértik.

Az özvegy nem kérheti ugyan a végrendelet vagy ajándékozási szerződés érvénytelenítését, de követelheti, hogy a végrendeleti kedvezményezett, épen úgy mint a megajándékozott sze-

mély köteleztessék arra, hogy a neki juttatott vagyomból özvegyi joga kielégíttessék.

A végrendelet és ajándékozási szerződés jogügyleti lényege és természete azonban azt eredményezi, hogy az özvegyi jogra nézve más következmény fog beállani akkor, ha a férj végrendelet által sértette meg az özvegy illő ellátását és ismét más lesz a jogi következmény akkor, ha az örökhagyó még életében ajándékozta el a vagyont harmadik személynek.

Végrendelkezés vagy az ezzel azonos jogi elbánás alá eső más halálesetre szóló rendelkezés esetében a vagyon az örökhagyó férj hagyatékát képezi s ebből folyóan a férj hagyatéka tárgyalása során az özvegynek joga nyílik nyilatkozni aziránt, hogy elismeri-e a végrendeleti kedvezményezett örökösödési jogát vagy nem?; a bíróságnak tehát még mindig jogában és módjában van a hagyatéki vagyont a végrendelet értelmében, de az özvegy haszonélvezeti jogával terheltlen átadni, esetleg a feleket perreutasítani; szóval végrendelet létezése esetében az özvegy haszonélvezeti joga magára a vagyonra, mint a férj hagyatékára érvényesül.

Egészen más azonban a jogi helyzet olyan esetben, midőn a férj még életében ajándékozta el a vagyont, mert az ajándékozás folytán az elajándékozott vagyon még a férj életében a megajándékozott tulajdonába megy át s ekként a vagyon már nem képezi a férj hagyatékát, arra tehát, mint hagyatékra, az özvegy haszonélvezeti jogot nem érvényesíthet.

A magyar Kúria joggyakorlata szerint az özvegy a megajándékozottól az özvegyi jognak megfelelő egyenértéket követelheti; vagyis: az özvegy nem az elajándékozott vagyon haszonélvezetének természetben leendő átengedését, hanem a haszonélvezetnek megfelelő egyenérték pénzbeli megtérítését jogosult a megajándékozottal szemben érvényesíteni. Önként értetik, hogy amennyiben az özvegy haszonélvezeti joga az egész vagyonra terjedt volna ki, ha az ajándékozás meg nem történik, akkor az elajándékozott vagyomból az illő ellátásnak teljes egyenértékét, ellenben ha az özvegynek haszonélvezetül csak egy gyermekrésze korlátozott özvegyi jogigénye lett volna, az ennek megfelelő egyenértéket követelheti a megajándékozottól.

Az özvegyi haszonélvezeti jognak megfelelő egyenérték bírói megállapítása és megítélése minden egyes esetben a fennforgó körülmények figyelembevételével történik, amire nézve általánosságban csak azt jegyzem meg, hogy a magyar Kúria olyan esetben, amidőn az elajándékozott vagyon évi hozadéka jóval nagyobb értéket képvisel, mint az özvegy illő ellátásának évi egyenértéke, akkor a megajándékozottat az illő ellátás pénzbeli egyenértékének megfizetésére kötelezi; ellenkező esetben, amidőn t. i. az elajándékozott vagyon évi jövedelme nem fedezi az özvegy illő ellátásának évi egyenértékét, akkor az elajándékozott vagyon becsértékének évi törvényes kamata megfizetésében marasztalja a megajándékozottat.

A magyar Kúria ezen joggyakorlatában igen éles megkülönböztetést látjuk a két ellentétes jog, t. i. a megsértett özvegyi jog és a megajándékozott által szerzett tulajdonjog lehető ki-egyenlítésének, mert az özvegy nem a hagyatékkal áll szemben, a férj ajándékozási tényében pedig nyilvánvalóan bennfoglaltatik az özvegyi ellátásnak a minimális illő mértékre való korlátozása, viszont a megajándékozott tulajdonos nem kötelezhető sem a vagyonnak, sem jövedelmének természetben való kiszolgáltatására, mert a vagyon nem hagyaték és mert a megajándékozott a saját tulajdonát nem köteles az özvegy javára munkálni és hasznosítani, ami a legtöbb esetben csak újabb egyenlenségek kútforrása lenne, de igenis kötelezhető az illő ellátás megfelelő egyenértékének pénzben való megfizetésére.

A fentiekben vázolt joggyakorlattal kapcsolatosan ki kell még emelnem, hogy a Kúria nem zárkózik el ridegen attól a jogi fel-fogástól sem, hogy a férj által elajándékozott vagyomból az özvegy illő ellátására szükséges hányad természetben hasítottassék ki az özvegy részére özvegyi haszonélvezeti joga kielégítésére, aminek akkor van helye, midőn az ajándékozás nyilvánvalóan rossz-hiszeműleg, az özvegy kijátszására irányuló szándékkal történt, amely eset főleg akkor fordul elő, midőn a férj második ne-jével rossz viszonyban él, azt ok nélkül elkergeti házából, és halála előtt vagyonát az első feleségétől származott gyermekeire azért ruházza át, hogy második nejét a gyermekrésze haszonélvezetétől is megfosssa. Ilyen esetben épp oly igazságos, mint méltányos,

⁸ Ilyen a háború v. ö. 1912: LXIII. tc. 9. §.

⁹ Arg, néptörvény 3. §. utolsó mondat és KT. 248. §.

¹⁰ A Cst. II. részének címfelirata tartalma és 241. §-ának szövege ezt kétségtelenné teszi.

* Előbbi közleményeket lásd a Jogt. Közl. 1915. évf. 45., 47., 50., 1916. évf. 1., 4., 10., 20., 37., 43., 1917. évf. 5., 10., 14., 46. és 1918. évf. 8., 15., 36., 38. és 40. számaiban.

hogy a nem vétkes nő részére az elajándékozott vagyonból ne pénzbeli egyenérték, hanem a vagyonnak az illő ellátásra szükséges hányadrésze adassék ki özvegyi haszonélvezete fejében.

Még arról az esetről is kell megemlékezni, midőn a férj vagyont ruház át nejére, a férj halála után pedig — rendszerint az előző házasságból született — gyermekek kifogásolják mostoha anyjuk özvegyi jogát s azt vitatják, hogy özvegyi joga kielégítést nyert a rá ruházott vagyonnal. A jogkérdés ilyenkor a körül forog, hogy betudható-e az ajándékozott vagyon az özvegyi jog terhére?

A Kúria joggyakorlata szerint a férj által nejének ajándékozott vagyon az özvegyi jog kielégítésére rendszerint be nem számítható, hanem ez mint a nő külön vagyona jön esetleg figyelembe; ettől az elvi állásponttól csak akkor van eltérésnek helye, ha az ajándékozási szerződésben eziránt kifejezett rendelkezés foglaltatik, vagy a fennforgó körülményekből megállapítható, hogy a vagyonátruházás az özvegyi jogba való beszámítási szánnal történt.

Végül, azt hiszem talán feleslegesen, felemlítem még, hogy az özvegy csak az olyan megajándékozotttal szemben panaszolhatja özvegyi jogának megsértését és követelhet tőle megfelelő egyenértéket, akit férje a vele történt házassági egybekelés után ajándékozott meg, mert ha az ajándékozás már előbb, vagyis olyan időben történt, midőn a később özvegyé lett nő még nem kelt volt egybe az ajándékozóval: a megajándékozott egyáltalában nem tehető felelőssé az ajándékozonak később nejévé, és majd özvegyévé lett nő özvegyi ellátásáért, mert a nő csak házasságkötés által nyer özvegyisége esetére illő ellátáshoz jogot, a házasságkötés előtt elajándékozott vagyonra tehát özvegyjogi igénye nem lehet.

«Ha az elhalt férj vagyonát még életében elajándékozta, az özvegy özvegyi jogán nem az átruházott ingatlanok haszonélvezetét, mely már az elajándékozás következtében alpereseket illeti, hanem elhalt férje társadalmi állásának és vagyonának megfelelő lakáshoz és tartáshoz szükséges összeg megfizetését követelheti.» 8042/1903.

«Ha a férj vagyonát életében harmadik személyre ingyen átruházta, az özvegynek joga van a megajándékozottól az elajándékozott vagyonból őt megillető haszonélvezeti jognak évenkénti pénzbeli egyenértékét, esetleg évi törvényes kamatát követelni.» 5886/1909.

«Az özvegyi haszonélvezeti jog csak a hagyatékban található vagyonra ítéltető meg természetben, ellenben ha hagyaték nem maradt, mert a férj még életében vagyonát harmadik személyre ingyenesen átruházta, az özvegynek arra van igénye, hogy az ajándékozott vagyon értéke erejéig az őt évenként illető özvegyi jog pénzbeli egyenértékét, esetleg annak a tőkének évi törvényes kamatát követelhesse, mely az ajándékozott vagyonból az özvegyet illető hányad pénzbeli egyenértékének megteitel.» 5775/1912.

«A második nő abból a vagyonból, melyet a férje még életében elajándékozott, az özvegyi jogát tevő egy gyermekrésznek természetben való kiadását a megajándékozottól rendszerint nem követelheti, hanem a megajándékozott csak a gyermekrésznek megfelelő vagyon értékének törvényes kamatában marasztható.» 5886/1909.

«Miután alperesek a vagyont terhek átvállalása és kifizetése ellenében vették át az örökgyóttól s így az átruházott vagyonértéknek csak egy része ajándék; az örökgyó özvegye csupán az ajándékozott tiszta értékből követelheti az egy gyermekrésznek megfelelő értéknek a pénzbeli jövedelmét, vagyis ezen érték 5%-át.» 3690/1912.

«Abban az esetben, ha az örökgyó férj vagyonát még életében, de a második házasságának tartama alatt egyik leszármazójának ajándékozta: a második nő, mint özvegy, az 1840. évi VIII. törvénycikk 18. §-a értelmében özvegyi haszonélvezet címén az elajándékozott vagyonból egy gyermekrésznek megfelelő pénzbeli egyenértéknek törvényes kamatát igényelheti.» 5174/1906.

«A második nő özvegyi joga az 1840. évi VIII. törvénycikk 18. §-ának esetében egy gyermekrész haszonélvezetében állván, önként következik hogy abban az esetben, ha az örökgyó vagyonát egyik leszármazójának még életében elajándékozta s ezáltal az özvegyet özvegyi jogának érvényesítésétől megfosztotta: az özvegy a megajándékozott lemenőtől egy gyermekrész haszonélvezetének átengedését követelheti...» 5174/1906.

«A férj nejét özvegyi jogától ajándékozás által meg nem foszthatja, mert az özvegynek a tartáshoz való joga törvényen alapul és ezt a jogot az özvegy már a házasságkötés által a férje életében megszerzi.» 4632/1912. Dr. Plopu György.

Néhány szó a munkaügyi rendelethez.

A rendelet iparkodott a leszerelt vagy leszerelendő kereskedősegédek és tisztviselők anyagi helyzetén segíteni. Természetesen a leszerelt ipari munkások és a tisztviselőkön kívüli ipari alkalmazottakra ez a rendelet nem vonatkozhatik, ezekre, ha lesz, külön rendelet fog intézkedni. Tehát pl. egy építési vállalat pallérjára épp úgy nem vonatkozik, mint a heti vagy napi béres napszámos és munkásokra valamint az egyéb ipari alkalmazottakra.

Hangsúlyoznom kell azt is, egy felmerült esetből kifolyólag, hogy a rendelet 8. §-ának első bekezdése csakis azokra a kereskedősegédekre és tisztviselőkre vonatkozik, akik 1914. július 25-én akár ideiglenes, akár végleges szolgálatban már állottak a munkaadónál. Tehát az ez után belépőkre ez nem vonatkozik. De viszont a rendelet kedvezményét igénybe vehetik, akiknek szolgálata a bevonulásra tekintettel, felmondással szűnt meg. Ugyanis, ha a törvény felmondás nélkül bevonultaknak ad kedvezményt, még inkább kiterjed azokra, akiknek a bevonulásra tekintettel felmondottak.

Az az álláspont, a mai viszonyokat és a rendeletet figyelembe véve, hogy a konsensus folytán az ipartörvény 90. §-ára hivatkozással, a felmondást akár az alkalmazott elfogadta, akár a munkavállaló mondott fel erre való tekintettel, ma már figyelembe nem jöhet. Ez a rendelet a katonaság időtartamát szünetelésnek mondotta ki, tehát az eredeti állapotot állította helyre. Ez a visszaható erő hasonló ahhoz, melyet a korábbi kormány a moratoriumi rendeletek tekintetében mondott ki a per szünetelésére nézve. Ugyanis a három évig szünetelő pert is, utólag visszaható erővel felfüggeszthette a bíróság, ha felek vagy képviselők utólag igazolják, hogy hadbavonultak és ez az akadály csak most, vagy leszereléskor szűnt meg. Ezt a felfogást erősíti meg a 4118/1915. M. E. sz. rendelet 6. §-a is, bár ezen munkavállalókra a most hivatkozott rendelet már nem létezőnek tekintendő. Ezt az álláspontot támogatja az is, hogy a gazdatisztekre és erdőtisztekre érvényes a most hivatkozott régi rendelet.

Már előfordult továbbá az az eset, hogy a munkavállalót nem fogadta vissza a munkaadó, akinél 1914. júl. 25-én történt bevonulásakor, szolgálatban állott és azóta, hogy megélhessen, más munkaadónál keresett és kapott foglalkozást. A bíróság, e cikk írójának elnöklése alatt, olyképp ítelt, hogy az utólagos szolgálatba lépéssel nem szűntek meg a munkavállaló jogai, ezeket azzal a ténnyel fel nem adta, tehát kérheti a hat havi felmondási időre járó mai mértékű fizetését és a végkielégítést. Arról már egy más cikkemben emlékeztem meg, hogy, ha háború alatt más munkaadóhoz szegődött 1914. júl. 25-e után és csakis az újabb munkaadónál vonult hadba, úgy kétségtelen, hogy az első-től mit sem követelhet, igénye csupán, ha egy éven felül szolgált, csakis utóbbtól illeti az 1-10-es végkielégítés.

Itt kell említést tennem arról a felmerült esetről is, hogy a munkavállaló leszerelése után négy héten belül jelentkezvén, a munkaadó visszafogadta, de belépése utáni harmadnapra elbocsátotta. A bíróság megítélte: egy hónapra járó fizetését, a hat hónapi felmondásra őt megillető fizetést és a végkielégítést tehát a munkavállaló jobban járt volna, ha a jelentkezőt fel se fogadja. Ugyanezen ügyben merült fel az a kérdés is, hogy a hat hónapi felmondási idő beleszámít-e a végkielégítési időbe. A bíróság beleszámította, mert, ha az ipartörvény szerinti felmondási időben szolgálatban érte az alkalmazottat, úgy joga van neki, a szeptember 26-ig visszamenő felmondásoknál, kitölteni a hat hónapból még hiányzó időt s ez esetben szolgálata végéig megilleti a végkielégítés.

Ha a munkavállalót jelentkezésekor a munkaadó vissza kívánja fogadni, de nem megfelelő fizetést kívánt adni és e miatt a munkavállaló nem foglalta el helyét, hanem a munkaügyi bíróságnál követelte úgy a hat hónapi felmondásra járó fizetését, mind a végkielégítést, a munkaügyi bíróságnak ezt a keresetet el kell utasítania, mert: a rendelet szerint a munkavállaló tartozik működését megkezdeni és a munkaügyi bíróságnál kell meg-

állapítási pert indítania a mai fizetésének megállapítása végett. Előfordult, hogy a munkaadó egyik perben, kinek alkalmazottja 1914. július 25-én már szolgálatban volt, de 1914. augusztus 30-án vonult hadba, azzal védekezett, hogy a rendelet 8. §-ának második bekezdése szerint ez a munkavállaló csakis $\frac{1}{10}$ -es végkielégítést kérhet, de szolgálati ideje szünetelőnek nem tekinthető, mert a rendelet szerint 1914. július 25-e óta történt bevonulása szüntette meg a szerződést. Ez a védekezés helytelen, mert kétséget nem szenved, hogy a rendelet az 1914. július 25-én szolgálatban álló alkalmazottakra kimondja, hogy illeti a visszavétel, esetleg hat havi felmondáshoz való igénye és a két évenkénti egy havi fizetés alapján a végkielégítés. A rendelet kétséget kizárólag kimondja, hogy azok, akik 1914. július 25-én szolgálatban állottak és háború ideje alatt katonai szolgálatot teljesítettek, tényleges katonai szolgálatuknak végleges megszűnéséig szünetel a szerződésük (vagy szolgálatuk). A 8. §. második bekezdése tehát, ezzel ellentétben, csakis az 1914. július 25. óta belépett és bevonultakra vonatkozhatik.

Többször előfordult, hogy a munkaadó már most, tehát február 26. előtt, 1919. február 28-iki hatállyal mondott fel alkalmazottainak három hónapra, ezzel a neki nem tetsző alkalmazottól szabadulni akart, de úgy, hogy kénytelen ne legyen hat hónapra járó fizetést adni olyannak, akinek különben csak három hónapra van igénye. Szerintem a bíróság ez esetekben megállapíthatja a rendelet kijátszási célzatát és köteles kimondani, hogy a felmondás igenis most történt.

Hasonlóképpen kijátszás volna az is, ha a főnök alkalmazottait egyhavi próbaidőre vette fel és a próbaidőt többször egy-egy hónapra meghosszabbítja, gondolván, hogy négy-ötzöri meghosszabbítás alatt kiismeri alkalmazottját. Minthogy azonban a rendelet 5. §-a csakis egy hónapi próbaidőt ismer és kikötés nélkül az ipartörvény 88. §-a szerinti egy heti maradt a próbaidő, az egy hónap csakis egyszerre vonatkozik, hisz a rendelet szerint a hosszabb idejű próbaidő a rendelet életbelépése utáni egy héttel megszüntetendő, vagy ellenesetben végleges, határozatlan időre alkalmazottnak tekintendő. Ez a rendelet nem korlátozza a határozott időre kikötött szerződéseket, de szerintem ez a határozott idő a három és hat hónapnál, illetve egy évnél rövidebb nem lehet, egy szóval az alkalmazott munkaköréhez illő felmondási időt a munkaadó nem rövidítheti meg.

Egyik perben az alkalmazott kérte a kollektív szerződésben megállapított fizetése megfelelő százalékkal való felemelését, de külön számította eladási jutalékát is, melyet eredeti (háború előtti) mérvében kért megállapítani. Utalnom kell arra is, hogy a kollektív szerződések úgy értelmezik a felemelést, hogy ha a fizetés 100 K volt, 500 százalékkal emelendő, $100 K + 500 K = 600 K$, tehát az eredeti fizetés és megfelelő százalék adandó hozzá. Viszont a jutalék eredeti számítása a rendelet szerint nem helyénvaló, mert a felemelendő munkabér áll a fizetésből és bármely néven nevezett pótlékból, segélyből, jutalékból, jutalomból, lakbérből és természetbeni járandóságból, tehát ezek komplexumából.

Fontos kérdésben határozott a munkaügyi bíróság a napokban. Ugyanis végkielégítés szempontjából üzletátruházás esetében kimondta, hogy az üzletátvevő, kinél egy éve szolgált az alkalmazott, felel az üzletátadónál eltöltött kilenc év után járó végkielégítésért is, fenmaradván az üzletátvevőnek a regresszusa az üzlet átadójával szemben. A rendelet 12. §-ának utolsó bekezdése szerint az új és régi üzlettulajdonos felelőssége egyetemleges. Az egyetemlegesség elvénél fogva nem köteles mind a kettőt perbevonni a felperes, hanem tetszése szerint egyiket vagy másikat vagy mindkettőt perelheti. Minthogy azonban még sem jogos, hogy az üzletátvevő, kinél egy éve szolgált az alkalmazott az előző kilenc évre járó végkielégítési fizetési kötelezettségét is teljesítse, kivéve, ha az alkalmazott átvételére vonatkozó külön szerződés létezik, az a helyes álláspont, hogy a kilenc évi, tehát négy és fél hónapi végkielégítést per útján is követelheti. Ezt annál is inkább, mert arra soha senki sem gondolhatott, hogy valaha ilyen rendelet felelőssé teszi az utódot az alkalmazottnak az előzőnél töltött időből származtatható igényeiért. Az üzletátruházási törvény tehát visszaható erővel van felruházva jelen rendelettel és nem úgy, mint egyéb esetben, ahol az átvevő felelősségét csakis a törvény életbelépése óta lehet megállapítani.

Reich Péter Cornél.

Jelzálogjogunk újjáalkotása.

A jelzálog oly intézmény, melynek a törvényes szabályozás adja meg hatályosságának összes tényezőit. A törvényes szabályozástól függ, vajjon támogatásra vagy akadályokra talál-e a hitelforgalom lebonyolítása. Vannak jogrendszerek, melyek ingatlanok elzálogosítását nem tekintik a nemzeti gazdálkodás szempontjából előnyösnek és inkább hajlandók a birtokviszonyok bizonytalanságával számot vetni, mint a nemcsak tulajdonosi, de hitelezői jogokat is védő telekkönyvet bevezetni. Magyarország szempontjából a kérdés egyszer s mindenkorra el lett döntve akkor, midőn az alkotmány helyreállítása után a közvélemény a nemzetre rákényszerített törvénykönyv telekkönyvi rendelkezéseit fentartotta és ezzel a nemzeti jog új fejlődési irányát megszabta.

Minthogy a telekkönyvi rendszerhez fűződik az ország egész közgazdasági fejlődése, annak alapjaitól ma senki sem akar eltérni és a polgári törvénykönyv javaslata is a gyakorlatban bevált elvekhez minden tekintetben ragaszkodik.

Csak az lehet a kérdés, nem volna-e helyén az intézményt tovább fejleszteni azáltal, hogy befogadunk oly ügyletformákat is, melyeket a mai forgalmunk nem ismer, de amelyek más országokban kétségtelenül megállottak a gyakorlati alkalmazhatóság próbakövére és ott nagyban hozzájárultak a hitelélet fellendítéséhez.

A Kodex szerkesztői nem találták szükségesnek, hogy az egyébként mintaképül szolgáló német törvénykönyv jelzálogi rendszeréből a jelzálog és telekadóslevél intézményét átvegyék és arra szorítkoztak, hogy a nálunk szokásos rendszert, mely az elzálogosítást könyvbeli bejegyzésre alapítja, fentartsák. Álláspontjukhoz csatlakozott a képviselőház igazságügyi bizottsága is, mely a javaslat 663. §-ához azonban ennek dacára új bekezdést csatol és ebben törvényt helyez kilátásba, a jelzálogos követelés telekkönyvön kívüli átruházását értékpapírként közvetítő jelzáloglevél-intézményről.

A bizottság elvileg helyesli, hogy a «Hypothekenbrief» intézményét a javaslat nem vette fel, de szükségét érzi annak, hogy a jelzálogjogot a telekkönyvi bejegyzés nehézsége, költsége nélkül telekkönyvön kívül másra lehessen átruházni. Főleg a vidéki pénzüzeteknek tökeszükségeit akarja megkönnyíteni a «Hypothekenbrief»-hez hasonló intézmény bevezetése által.

Minthogy súlyos aggodalmak vannak a jelzálog adóslevél intézmény ellen általában, különleges törvénykezési intézkedéseknek hagyja fenn a bevezetés módozatait.

Törvénykönyvi javaslatunk egész rendszere követi a régebbi jogtudománynak amaz irányzatát, mely főfeladatát a jogi formák pontos meghatározásában, azoknak egymástól való éles elhatárolásában látja és intézményeit akként építi fel, hogy az alapul szolgáló életviszonyokra figyelemmel nincsen. Azok tehát, kik a jogot társadalmi szükségletek kielégítésének eszköze gyanánt tekintik, örömmel fogják fogadni álláspontjuknak az igazságügyi bizottság által tett engedményét.

Országunk bekövetkezett politikai átalakulása azzal a reménnyel biztat, hogy célszerűnek felismert újítások bevezetése nem fog oly mértékben ellenvetésekkel, sőt ellenszenvvel találkozni, mint ez eddig történt, s ez okból e sorok megkísérlik, hogy útját egyengessék a jelzálog-adóslevél bevezetésének ama területre, melyet az igazságügyi bizottság neki kijelölt.

A jelzálogilag biztosított kötelezvényre vezetett záradékot mindenki ismeri és tudja, hogy gyakorlati jelentősége legfeljebb annyiban van, hogy törlési nyugták kiállításához az adatokat szolgáltatja akkor, midőn sem bejegyzési végzés, sem telekkönyvi kivonat nem áll rendelkezésre.

A zálogadósság eme könyvelési elismerésével szemben a «jelzáloglevél» az elzálogosítás létesítésének szükségszerű eleme. Célszerű lesz azonban a «Jelzáloglevél» megjelölést «Zálogkötési tanúsítvány» szavakkal felcserélni, mert a «záloglevél» szót nyelvünk egy, már polgárjogot nyert intézmény számára foglalta le, mely az általam ismertető új zálogrendszerrel ezidő szerint nem áll semmiféle kapcsolatban.

Könnyebb megérthetősé céljából legcélszerűbb utóbbit a jelenleg érvényes telekkönyvi rendszerünkhöz szorosan simuló példával bemutatni. Urelma alatt valamely jelzáloghitelt folyósító

pénzüintézet kérelmére az illetékes tkvi hatóság eleve megállapított mintán következő hivatalos okmányt állítaná ki:

Zálogjogkötési tanúsítvány a magyarfalu 375. számú tkvi betétnek C) lapján 3. sorsz. alatt bejegyzett 20,000 kor. követelés zálogjogi biztosításáról.

A bejegyzés szövege:

1919. február 28.

17175. sz. a,

Budapest, 1919. évi február hó 15-én kelt közjegyzői okiratba foglalt adóslévél alapján a zálogjog 6%-ot kamatozó 20,000 korona kölcsöntőke és 1000 korona költségbiztosíték erejéig a Pesti Bank R.-T. javára bekebelezetetik.

Kivonat az eredeti betétből.

Magyarfalu 375.

A) lap.

A terhelt ingatlan megjelölése:

I. 2—4., 9—13., 17., 19. sor. és 3799. stb. helyrajzi számok alatt felvett birtokrészek. Telekkönyvben kitüntetett térmérték összesen 73 h. 420 n.-öl.

B) lap.

Tulajdonos: Nagy István (nős Kovács Annával) birtokos Magyarfalun.

A tulajdonos személyét illető és tulajdonjogát megszorító korlátozások: bejegyezve nincsenek.

C) lap.

A biztosított követelést rangsorban megelőző vagy vele együttesen kielégítésre jogosító megjegyzések: nincsenek.

Magyarfalu, 1919. február 16. Járásbíróság, mint tkvi hatóság. A) telekkönyvi bírő, B) telekkönyvvezető.

Mint látható, az elzálogosítás fenti tanúsítása az elzálogosító bejegyzésen kívül még a telekkönyv lényeges tartalmát is közli. Utóbbi, részben tájékoztatásul szolgál részben a követelés részleges engedményezésénél tesz szolgálatot. Természetesen a betét eredeti tartalma marad irányadó, bár a tanúsítvány kiállítói annak helyességéért felelősek.

Az eltérés jelenlegi zálogrendszerünkől abban áll, hogy a tanúsítvány megtestesíti a zálogjogot, annak viselőjévé válik és csak úgy gyakorolható, ha a jogosított hitelező az okirat birtokában van. Ezáltal a záloglekötési tanúsítvány lényegileg névre szóló értékpapír jellegét veszti fel és jogi szabályozása az utóbbiakra illő elvek szerint történik.

A zálogjog megszerzésének a zálogszerződésnek a mai állapottal lényegében egyezően az adóssági okiratba felveendő elzálogosító nyilatkozat, s annak telekkönyvi bejegyzése által való nyilvánosságra hozatala az előfeltétele. A bejegyzés a telekkönyvbe azonban — a mai jogállapottal szemben — még a zálogjogot nem állapítja meg, hanem ahhoz szükséges, hogy a záloglekötés tanúsítása a hitelezőnek átadassék. Míg ez nem történik meg, az elzálogosítás nem válik hatályossá. A tanúsítvány kiállítása a telekkönyvi hatóság teendője. Tartalmaznia kell a jelzálogkötés telekkönyvi bejegyzését, a zálogtárgy leírását, a tulajdonos megnevezését és mind ama jogok felsorolását, melyek a zálogigénnyel egyenlő, vagy azt megelőző kielégítési joggal bírnak. A záloglekötési tanúsítvány a biztosított követelésről kiállított okirattal egybefűzendő.

Az okirattal tanúsítandó zálogigény a maitól eltérő hatásai főleg a követelés és az azza! kapcsolatos zálogjog átruházásánál jelentkeznek. A követelés átruházása ugyanis nem elég, hanem szükséges magának a tanúsítványnak írásbeli kijelentéssel való átruházása és magának a tanúsítványnak átadása is. Ha az átruházandó nyilatkozatok közjegyzőileg hitelesítve vannak, úgy a biztosított jog bevezetendő a telekkönyvbe anélkül, hogy az átruházó jogelőd vagy a jelzálogadós meghallgatására szükség volna.

A visszatérő mellékszolgáltatások (annuitás, kamat, költség) átruházása formához kötve nincsen és azokat az adós érvényesen fizetheti az eredeti jelzáloghitelező kezéhez mindaddig, míg az átruházásról értesítést nem nyer.

A követelés természetesen részlegesen is átruházható, ilyenkor azonban az eredeti tanúsítvány hatályának megfelelő korlátozása mellett a telekkönyvi hatóság annak másolatán újabb

záloglekötési tanúsítványt is állít ki, a követelés másfelé szóló részére. Tőketörlesztés esetén a tanúsítvány a törlésre alkalmas okiratok mellett a telekkönyvi hatóságnak bemutatandó és az a részleges törlési bejegyzést a tanúsítványon kitünteti, végtörlés esetén pedig azt bevonja.

Jogilag legfontosabb az, hogy a záloglekötési tanúsítvány értékpapír természetéből kifolyólag a zálogadós az új záloghitelezővel szemben csak azokat a kifogásokat érvényesítheti, melyek vagy a tanúsítványból kitűnnek, vagy pedig őt annak birtokával szemben megilletik; személyes kifogásokat új hitelezőjénél nem érvényesíthet sikerrel.

Minthogy ezek közé a kölcsön le nem olvasásának kifogása is tartozik, helyeselnünk kell egyelőre az igazságügyi bizottság álláspontját, mely a tanúsítványok kiállítását és egyáltalán az egész intézményt a nyilvánosan számoló pénzüintézeteknek akarja fentartani. Utóbbi körülményt a jelen viszonyok között már az is indokoltá teszi, hogy csak hitelintézetek rendelkeznek oly szakképzett jogi személyzettel, mely a záloglekötési tanúsítványok tervezetét a telekkönyvi hatóságoknak előzetesen rendelkezésre bocsáthatja. Enélkül a jelenleg is tulterhelt hivatalos személyzet nem volna képes a kiállítással járó munkatöbbletet ellátni.

Nem látunk elvi akadályt arra vonatkozólag, hogy a tanúsítványok kiállításáért a kincstár a telekkönyvi személyzet javára mérsékelt kiállítási illetéket szedjen.

A mai rendszerrel szemben a zálogjog okirati tanúsítása látszólag bonyolultabb és ügyfelekre, bírákra egyaránt munkatöbbletet ró. Ennek dacára előnyei oly szembeszökők, hogy biztosra lehet venni, mikép megfelelő szabályozás esetén a gyakorlat azt igen széles körben fogja felkarolni.

Mind ama nehézségek, melyek Magyarországon annak folytán állanak elő, hogy hitelintézeteinknél nem a személyes, hanem a dologi hitel játsza a főszerepet, a tanúsítványi rendszer bevezetése által nagy mértékben enyhülnek, a kölcsönállomány, mely záloglekötési tanúsítványokkal van fedezve, könnyen értékesíthető a nélkül, hogy a kölcsönengedményezés mai nehézkes és költséges formáit kellene igénybe venni.

De megoldaná az új rendszer egy csapásra a biztosítéki jelzálog örökké vajdó kérdését is, korlátozva azt arra a területre, mely rendelkezésének megfelel. Köztudomású, hogy intézeteink mobilitásuk megőrzése végett kénytelenek a zálogjogilag biztosított váltókölcsönökhöz ragaszkodni, noha az elmélet még nem talált oly megoldást, mely a jelzálogadós érdeket is aggodalommal mérlegelő bíróságokat átruházás esetén megnyugtatóná. Nem is hiszem, hogy a természetszerűleg rövid lejáratra szánt és személyhitel szolgáltatásban álló váltóforgalmat a jelzálogjog keretébe bármikor is be lehessen szorítani.

Az okirati tanúsítás zálogrendszere mellett azonban a jelzálogadós váltójára szükség nem lesz, ahogy az nem szokásos Németországban sem, melynek törvényhozása adja jelen fejtegetéshez az ott már gyakorlatilag teljesen bevált alapvonásokat. Utóbbiaknak megfelelő formában való átvétele jelzálogrendszerünket könnyebben hozzáférhetővé tenné a hitelforgalom számára, s ennek szükségességét törvénykönyvünk javaslata is elismeri, midőn a jelzálogjogot forgalmi, vagyis a forgalomnak szánt előnévvel látja el.

Minthogy azonban a cél megvalósítására lépéseket nem igen tesz, e sorok akarják megjelölni az utat, melyen át a magyar hitelintézetek a rájuk váró feladatok megoldásához új, kényelmes és forgalomképes hiteleszközhöz juthatnak.

Dr. Engel Gyula.

Szemle.

— A pozsonyi egyetem rektorának bebörtönzése nemcsak a magyar nemzeti gondolatnak, de a jog eszméjének is vértanújává avatta. Mert az emberiség kulturfejlődésének bizonyossága szerint a jog mindenkor a jogtalan-ságból született. Midőn 1894-ben a most szomorú véget ért kommunista atyja: Liebknecht képviselő a német birodalmi gyűlésben a császárra elhangzott Hoch kiáltás alkalmával ülve maradt, bűnvádi eljárást indítottak ellene. Utóbb azonban uralkodóvá lett a felfogás, hogy a királysértés ily mulasztás útján csak akkor követhető el, ha jogi kötelesség

parancsolja a cselekvényt (Liszt: Lehrbuch 168. §. 4., Frank 95. §. 2.). Polner Ödön, midőn a cseh imperializmus Gessler kalapjától megtagadta a kizsárolt tiszteletet, épen ellenkezőleg, mint a magyar népközlársaság polgára, jogi kötelességének tett eleget. Így vált a magyar közjog professzora néma tüntetésével a magyar közjog élő szimbolumává. Ideig-óráig az erőszak talán guzsba tudja kötni jogunk érvényesülését, de a természet és a társadalom örök törvényeiből meríthetjük végső diadalunk biztos reményét. Míg az idegen hódító hatalmi tobzódását már Corneille szava megbélyegezte: à vaincre sans péril, on triomphe sans gloire, addig a mi győzelmünket a fájdalom és szenvedés dicsősége fogja bearanyozni. Meleg együttérzéssel köszöntjük Polner Ödönt, mint a magyarság jogának bátor katonáját, aki a magyar közjog igazát nemcsak szóval és tolla, de tettel is tanítja.

— **A Magyar Jogászegylet igazgatóválasztmánya** f. hó 9-én Nagy Ferenc elnökle alatt tartotta ezidei első ülését. A rendkívüli események ebben az egyesületben is késleltették a tudományos működés folytatását. A szünet alatt azonban az elnökség nagyszabású tervezetet dolgozott ki, amelynek célja a Magyar Jogászegylet tevékenységét kibővíteni és a kor szükségleteihez képest esetleg át is alakítani. Szladits Károly az ülésen részletes és kimerítő indítványt terjesztett a választmány elé, amely elsősorban az egyesület munkájának szélesebb mederbe, részben gyakorlatiasabb irányokba való terelésére, részben pedig az anyagi eszközök szaporítására irányul. Mint különösen jelentős újítást emeljük ki, hogy az egyesület rendszeres tanfolyamokat kíván rendezni a háborúból hazatért jogászok számára. Másrészt az egyesület kebelében alakult bizottságokat azoknak határozottabb szervezetet adva, szakosztályokká szándékszik kibővíteni, abból a célból, hogy a szakkérdések itt tárgyalván, behatóbb és kimerítő megvitatást nyerhessenek. Ezt a célt szolgálná a szakosztályok (bizottságok) számának emelésére irányuló indítvány is. Mindezen újítások fölött, amelyek a választmány osztatlan helyeslésére találtak, a f. hó 23-án tartandó közgyűlés fog véglegesen határozni, amelynek napirendjére az ezekkel kapcsolatos alapszabálymódosításokat is kitűzik. Ugyanekkor, tekintve hogy az egyesület tisztikarának háromévi működési ideje lejárt, tisztújítás is lesz. Részünkről amiként a Magyar Jogászegylet és vezetőségének eddigi működésétől az azt megillető elismeréssel emlékeztünk meg, épen annyira helyesljük, hogy a változott viszonyokat kellően értékelni képes. A jogászság jelentékeny része szorul tudományos támogatásra napjainkban. Lényegesen megváltoztak azok a követelmények, amelyek oly egyesülettel szemben támaszthatók, amely számot tart arra, hogy nem csupán fényűzési, a tudakosság hétszeres lakatjával elzárt intézménynek, hanem az élet és a gyakorlat termékeny talajával összefüggésben levő szervezetnek tekintsék. Nem lehet kétségünk aziránt, hogy a közgyűlés teljes helyeslésére fognak találni a reformeszmék és a Magyar Jogászegylet az ily körülmények között is a régi időkhöz hasonló értékes és sokoldalú tevékenységet fog kifejteni.

— **A budapesti ügyvédi kamara** február hó 9-én közgyűlést tartott pótválasztás megejtése végett, minthogy tíz választmányi tag továbbá a másodtitkár és pénztárnok az első közgyűlésen nem nyerték el a törvény által előírt, minimális szavazatszámot. A közgyűlésen dr. Pap József a kamara elnöke beszámolt a választmány eddigi működéséről. Beszámolójából közöljük a következő adatokat: A kormány által a hadból visszatértek kölcsönei számára folyósított hat millió korona felhasználásáról az elnök a következőket jelentette. Beérkezett összesen 909 kérvény (a budapesti kamara területéről 669, a megszállott területekről 110). Elintéztetett helybeli kérvény 669, a vidéki kérvények közül 102. Eddigélé kifizetett helybeli ügyvédnek 3.917,000 K, még kifizetésre fog kerülni 1.083,000 K és mint tartalék kezeltek a még később visszatérendő katonakartársak számára 1.000,000 K. Az egyes kérvények a választmány által a legszorgosabban individualizáltak. Jelentette azután az elnök, hogy a földművelésügyi miniszter kilátásba helyezte, hogy a birtokreformmunkálatokkal kapcsolatban a legközelebbi jövőben mintegy 600 jogilag képzett egyént fog alkalmazni. A budapesti

ügyvédi kamarát bírta meg, hogy állapítsa meg, hogy ezen helyek közül hány jusson az ügyvédjelölti karnak, hány a vidéki ügyvédeknek és hány a budapesti ügyvédeknek. A birtokreformnál alkalmazott ügyvédek nem lesznek államhivatalnokok. A megbízás szerződéses viszonyon fog alapulni fél éves felmondással. A díjazás meg fog felelni az ügyvédeknek a VIII. rangosztályú, az ügyvédjelölteknek a IX. rangosztályú fizetésnek a ma fenálló hadi és drágasági pótlékokkal együtt. Kiszállásoknál megfelelő napidíj jár. A munkálatokat természetesen vidéken fog kellene teljesíteni. A megbízás dacára sem fognak az illető ügyvédek az ügyvédi jegyzékből kitöröltetni, nehogy elveszítsék nyugdíjgényeiket, de a megbízás tartama alatt ügyvédi gyakorlatot nem folytathatnak. A jelenlegi miniszterelnök igazságügyi minisztersége alatt és a mostani igazságügyi miniszter is a kamara vezetőségének megígérték, hogy honorálni akarják az egész ügyvédi karnak azt az osztatlan, egyhangú kívánságát, hogy a tömeggondnokok és a többi gondnokok is az ügyvédi kamarák által neveztesse ki, ép úgy mint a pártfogó ügyvédek, bűnügyi védők és a közzvédők nem pedig a bíróságok és illetve az egyéb hatóságok által. A választmány ezt a kérdést behatóan letárgyalta és indokolt előterjesztést tett az igazságügyi kormánynak. Az ügyvédi kar nagy örömmel, de egyúttal türelmetlenül is várja ezen reformot, mely hivatva lesz meggyógyítani az ügyvédeknek évtizedeken át folytonosan hangoztatott jogos panaszait. Mint-hogy most éveken át csak katonas ügyvédek részesülhetnek ilyen közmegegyezésekben a reform keresztülvitele égetően szükséges és nem késhe.

Azon mozgalommal szemben, hogy azon bírák és ügyészek, akiknek — habár nincs meg az ügyvédi diplomájuk, mégis ügyvédi gyakorlatot folytathassanak, a választmány állást foglalt, tiltakozott ezen terv megvalósítása ellen. A választmány memorandumában kimutatta, hogy egyenlőtlen fegyverekkel küzdene a konkurencia, ha a bírák mozgalma sikerrel járna, a bírói karból rendszeren azon lépnének át az ügyvédi karba, akik már nyugdíjképesek s így egy elég lekintélyes életjáradék élvezői lennének, míg a fiatal ügyvédi generáció nem támaszkodhatik egyébre mint tudásra és oklevélre. Különben az ügyvédi karnak tulzsufaltsága abszolúte nem engedi meg, hogy még ügyvédi oklevéllel nem bíró egyének is bocsáttassanak az ügyvédi pályára. Sok mulasztás terheli az összes kormányokat 1867-től kezdve, hogy túrték és lehetővé tették az ügyvédi karnak tulzsufaltságát. A népkormány nem folytathatja ezt az egészségtelen irányzatot, mert különben katasztrófába kergeti az ügyvédséget. Nem szabad elfelejteni, hogy most, sok száz ügyvédjelölt fog ügyvédi vizsgát tenni, akik a harcterről hazajöttek, hogy a megszállott területről már is rajokban sereglenek Budapestre a menekülő ügyvédek és oly hivatalnokok, akiknek van ügyvédi oklevélük. Ezeket mind be kell fogadni az ügyvédi karnak, mert ezt a törvény úgy parancsolja. Nem szabad azonban a törvényeket megváltoztatni egy nagy jogszolgáltatási, állami és társadalmi hivatás betöltésére rendelt karnak a hátrányára csak azért, hogy egyesek, akiknek különben is biztosítva van megélhetésük, életüket esetleg kényelmesebbé tehessek. Jelentést tett az elnök arról is, hogy a választmány kidolgozta a kamarai bíráskodásnak a tervét, mely szerint a kamarák kebelén belül ügyvédekből álló ügybíróság fog ítélkezni azon perekben, ahol ügyvéd ügyvéddel áll szemben a társulási viszonyból és a helyettesítési viszonyból kifolyólag, továbbá ügyvéd az irodai alkalmazottakkal szemben a munkabéri viszonyból kifolyólag (ily perekben ügyvédjelölt is részt fog venni a tanácsban) és végül ügyvéd klienssel szemben a költségek és díjak kérdésében, a visszatartott okiratok és pénzek kiszolgáltatása iránti jogvitákban. A kamara ítélete ellen felülvizsgálat lesz az ítélőtáblához, ahol azonban az ítélőtanács egy ügyvéddel is kiegészíti magát. Ezenfelül egy választott bíróság is állíttatnék fel a kamarákban mint külön bíróság, amelyhez mindazon ügyek tartoznának, amelyek a Pp. szerint a választott bíróság által ma is eldönthetők. A kamarai bíráskodásnál az eljárás a Pp. szerinti eljárás lenne. Végül bejelentette az elnök, hogy úgy Berinkei miniszterelnök, mint pedig Juhász Nagy igazságügyi miniszter behatóan megvitaták a kamara vezetőségével a kamarai bíráskodás alapvető elveit, teljes mértékben rokonszenveznek az eszmével és szükségesnek tartják megvalósítását a rendes bíróságok tehermentesítése és az ügyvédi kar autonómiájának fejlesztése szempontjából. Mind a

két miniszter kilátásba helyezte, hogy a tervezett reformot meg fogják valósítani.

— **Az Ügyvédi Körben** e hó 6-án, dr. Révay Bódog ítélőtáblai bíró tartott előadást a *hűtlen elhagyásról*. Különös tekintettel a hadban éveig távol volt ügyvédekre, ismertette a kérdést, a legújabb jogfejlődés és bírói gyakorlat megvilágításában. Szembeállította a hűtlen elhagyás két gyakorlati megnyilvánulási alakzatát: a házassági törvény 77. §-ában szabályozott: feltétlen bontóokot a 80. §. a) pontjában gyökerező szándékos és súlyos házastársi köteleességsértés viszonylagos bontóokával. Reámutatott a 77. §. fonák, merev formákhoz kötött voltára, amellyel ez a törvényhely — amennyiben nem megégyezés a per háttere — nem az életet, hanem legjobb esetben is a *papíros-jogot* szolgálja és utalt arra, hogy az alakiságok törvényes útvesztőjében hajótörést szenved az érdemleges esetek legnagyobb százaléka. Részletesen kitért azután az elhagyás jogos ok nélküliségének s az elhagyott házaspár felperességi jogának ismertetésére; majd az őszinte célzat lényegét és a visszahívási idő kérdését taglalta a 77-es perben. Kiemelte a 77-es elhagyásos per perdöntő pontjait s a visszahívás őszinteségét és komolyságának ismerveit tárta elő a bírói gyakorlat világításában. Behatóan fejtegette azután az életközösséget megbontó és a már előző perekben pervesztes házaspár perbeli fellépési jogosultságát és illetve a jogérvényesítés módjait, nemkülönben a H. T. 77. §-ában foglalt bontóok jogérvényesítési időpontját. Azután — előadásának második részében — a viszonylagosság kérdését tárgyalta a H. T. 80. §-ának a) pontján alapuló bontóperekben és kifejtve az ezen törvényhelyen nyugvó bontóok lényegét, az ily perek tárgyalásánál perdöntő szempontokat ismertette. Annak a nézetének adott kifejezést, hogy a 80. §. a) pontjára alapított elhagyásos perekben, a kötelék az alperes meg nem jelenése vagy nem védekezése esetében, bizonyítási eljárás lefolytatása nélkül is felbontható, ami az eddigi gyakorlattal szemben merész újítást képez. Majd a bontóok folyamatosságának és az elévülés kérdéseit boncolgatván, arra a következtetésre jutott, hogy a 80. §. a) pontja alapján érvényesített elhagyás, a rendes elévülési időn túl addig az időpontig érvényesíthető folyamatos és hatásában fennálló bontóokként, míg az elhagyó házaspár visszatérési készsége, vagy egy életközösség helyreállítására irányuló kísérlete, a bontóoknak ezt a szinte örökéletet élni látszó jellegét, meg nem szüntetik. Az előadás egész gondolatmenete abból indul ki s a felhozott esetek is annak közelebbi megvilágítására szolgálnak, hogy mai komoly idők egész szelleméhez nem méltó elhagyásos műbontóok helyébe, sokkal őszintébb és helyesebb volna, végre már a házassági köteléknek *közmegegyezéssel való felbontását törvényileg szabályozni*. Ennek a reformmunkának most volna meg a legalkalomszerűbb időpontja s az arra illetékes tényezőknek késedelem nélkül hozzá kellene látniuk egy, a mai életfeladatoknak megfelelő, modern házassági törvény megalkotásához. Semmi nehézséget nem okozna — úgymond — az eljárás részleteiben olyan törvényi biztosítékokat felállítani, melyek kizárják annak a lehetőségét, hogy házaspár a házassági köteléket könnyelműen és pillanatnyi behatások alatt szüntessék meg, közös megállapodásuk alapján. A pozitív formában így először nyilvánosan hangoztatott gondolat, a nagyszámú jogászközönség egyhangú helyeslésével találkozott.

— **Új rend a tőzsdebíróági perekben:** Évek óta állandó a panasz a tőzsdebíróág ellen amiatt, hogy a kitűzött tárgyalásokat számtalanszor hivatalból elhalasztja, mielőtt első érdemleges tárgyalásra kerül a sor. A tőzsdebíróág most két irányban intézkedett, hogy ezen a bajon segítsen. Egyrészt a tanácsoknak egy-egy hónapra való előzetes beosztásával gondoskodik arról, hogy mindennap kellő számú tanács álljon rendelkezésre. Másrészt minden egyes napra csak annyi ügyet tűz ki, ahányat a behívott tanácsok előreláthatólag el tudnak intézni. Ezen újításokkal kapcsolatban a bíróságnak intézkednie kellett, hogy a felek utolsó percben ne zavarják meg a bíróság munkaprogramját közös halasztásokkal. E célból a bíróság a következő hirdetményt bocsátotta ki: «Folyó évi február hó 15. napjától fogva a tőzsdebíróág a tárgyalások elnapolása tekinté-

ben a Pp. 240. §-ának rendelkezéseit fogja alkalmazni. Ennélfogva az elnapolásnak eddig szokásos az a módja, hogy mindkét fél vagy a megjelent fél a másik távollétében az iratborítékra vezetett aláírással igazolja, hogy a tárgyalás közösen, illetőleg a megjelent fél kívánságára halasztatott el, a jelzett naptól fogva megszűnik és a halasztási kérelmek felett minden esetben csak a bíróság határozhat a felek, illetőleg a megjelent fél meghallgatása után. Ha a felek (a megjelent fél) a bíróság határozatának bevétele nélkül eltávoznak, a per a bíróság eljárási szabályai 22. §-ának értelmében megszüntnek *fog tekintetni*. Ha a bíróság mindezen újításokat erős kézzel fogja megvalósítani, akkor remélhetőleg rövid idő alatt meg fognak szűnni az eddigi állapotok, amikor lehetséges volt, hogy a felek egy-két évig negyedévenként vagy még sűrűbben jelentek meg a bíróság előcsarnokában (melynél jogosabban egy sem viselte még a «salle des pas perdus» elnevezést) anélkül, hogy a bíróság színe elé juthattak volna.

— **Az ügyvédi és ideiglenes adóbiztosi állás összeférhetetlensége** kérdésében a Kúria ügyvédi tanácsa 40/918. sz. a. 1918 december 14-én *Wolf Vilmos* előadása alapján akként döntött, hogy az ideiglenes adóügyi biztos nem köteles ugyan az ügyvédségről lemondani, de alkalmaztatásának ideje alatt magánügyvédi gyakorlatot nem folytathat. Az ügyvédi tanács elrendelte, hogy az ügyvédi kamara névjegyzékében feljegyzendő az a körülmény, hogy az illető ügyvéd mint adóbiztos működik és alkalmaztatásának tartama alatt ügyvédi gyakorlatot nem folytathat.

Az elvi jelentőségű határozatot Döntvénytárunkban egész terjedelmében közölni fogjuk.

— **Az adótól való menekülés meggátolásáról** szóló 1919. évi II. néptörvényt módosítja a XIV. néptörvény. Az újabb törvény az elsőnek több hibáját kiküszöböli és számos intézkedését enyhíti. Újítás, hogy a háromszoros adóknak és illetékeknek az a része, mely az egyszerest meghaladja a jóhiszemű zálogos hittelezők, valamint általában harmadik jóhiszemű személyek sérelmére nem érvényesíthető. Előnyös tételként csak az egyenes adó és illeték sorozható. Az új törvény teljesen átdolgozta az első törvénynek sokat támadott 19. §-át is. A 19. §. helyébe lépő új szöveg szerint a tilos jogügyletek «a vagyonával rendelkező féllel szemben adóalapjának megállapításánál nem jönnek figyelembe, amennyiben a jogügylettel előidézett vagyonváltozás az államkincstárra nézve adóztatás szempontjából hátrányos». A 19. §. helyébe lépő ezen új §. szerint az ott felsorolt ügyletek kötese (ingatlan elajándékozása, általában ingatlan elidegenítése, ingó vagy ingatlan megterhelése stb.) csak annyiban tilos, amennyiben az adótól való menekülés célzatával történik. A belföldi forgalom bizonytalansága, melyre mi is rámutattunk a novella folytán megszűnik.

— **A háborúból visszatért ügyvédek szervezkedése.** A Magyar Tisztek és Továbbszolgáló Altisztek Országos Szövetsége (IV., Váci-utca 38.), kebelében az ügyvédi szakosztály a kar érdekében már eddig is élénk tevékenységet fejtett ki. A szakosztály jan. 24-én látogatott közgyűlésen a végleges vezetőséget megválasztotta. Elnöke dr. Rónai Mihály ügyvéd lett. A közgyűlés egyben bizottságot küldött ki, mely a hadbavonult ügyvédek eddigi szervezeteivel érintkezésbe fog lépni a kari érdekek egyöntetű keresztülvitele végett.

— **Az ádrágító visszaélések hatályosabb megtorlása** tárgyában intézkedő 1919. évi XII. néptörvény a Budapesti Közlöny február 11-iki számában jelent meg. Lapunk legközelebbi számában méltatni fogjuk.

— **Munkaügyi jogszabályok** című füzetsorozat első füzeteként megjelent az 1918. évi IX. néptörvény az erre vonatkozó eddig megjelent rendeletekkel és a magyarázatával. Szerkesztők *dr. Leopold Elemér* és *ifj. dr. Gergely Ernő*, kapható Grill könyvkereskedésben. Ára 4 K 50 f.

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Degré Miklós budapesti ítélőtáblai tanácselnök: Az árdragító visszaélésekről szóló néptörvény. — Dr. Angyal Pál egyetemi professor: Büntetőjogszabályaink és a Magyar Népköztársaság. — Dr. Kulasi Elemér budapesti ügyvéd: Törvénytervezet a biztosítási magánvállalatokról. — Dr. Rónai Sándor budapesti ügyvéd: Egy vitás elvi kérdés a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendeletben. — Dr. Erdélyi Gyula székesfehérvári ügyvéd: Szabad-e már Magyarországon az ingatlan forgalom? — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár XIII. k. 2., 3. ív.

Az árdragító visszaélésekről szóló néptörvény.

Ezelőtt alig néhány hóval arról álmodoztunk, hogy az a joganyag, melyet az irodalom a háborús büntetőjog gyűjtő fogalma alá vont, nemsokára a jogtörténeté lesz. Azt reméltük, hogy eme joganyag aktái a joggyakorlat s a dogmatikus irodalom részére nemsokára lezárulnak, s ez csupán a kriminológiai és kriminálpolitikai büntetés tárgyát fogja képezni.

A feltevés élénk cáfolatául szolgál az árdragító visszaélésekről szóló 1919. évi XII. néptörvény megalkotása. A néptörvény bizonyossága annak, hogy az idetartozó joganyag újabb szabályozása vált szükségessé.

A háború a kereslet és kínálat közötti viszonyt megzavarta. Ez vonta maga után a kereskedelem szabadságának korlátozását. A kereskedelem terén mutatkozott visszaélések pedig oly kérdéseknek büntetőjogi szabályozását vonták maguk után, melyek a normális viszonyok között e büntetőjogra nézve teljesen idegenek voltak.

Az első lépés ez irányban a háború kitörését követő esztendőben történt meg. Az árdragító visszaélések szabályozása tárgyában kibocsátott e kormányrendelet azonban a visszaélések megfékezésére elégtelennek bizonyult. Erélyesebb intézkedés vált szükségessé. Ez indította a törvénykezést az árdragító visszaélésekről szóló 1916. IX. tc. megalkotására. Ámde csakhamar bebizonyult, hogy ez sem elég. Újabb büntetendő tényálladékokat kellett konstruálni.

Ezt a célt szolgálja a törvény megalkotását és életbeléptetését követő esztendőben megalkotott ú. n. láncereskedelmi rendelet.

Hogy sem e törvény, sem az említett alaprendeletek, sem pedig az ezek keretében kibocsátott nagyszámú kihágási tényálladékokat megállapító rendelet nem volt elégséges: annak élénk tanúsága a most megalkotott új néptörvény.

Áttekintve és összehasonlítva a most említett jogalkotásokat, jellemző tünet a büntetések fokozatos szigorítása. Eleinte kihágási tényálladékokkal operált a törvényhozás két hónapig terjedő maximumokkal.

A törvény már vétségekkel operál, és megállapít egy büntetési tényálladékokat is.

A büntetési maximumok pedig 2—3 év között váltakoznak.

A néptörvény több lépést tesz a büntetések szigorítása felé. Büntetési tételei az eddigieknél sokkal súlyosabbak. A legsúlyosabb esetre ugyanis öt évig terjedő fegyházbüntetést állapít meg; több minősített esetre börtönbüntetést. Az elzárásbüntetés maximumát egy esztendőben állapítja meg. A pénzbüntetések maximumát 200,000—500,000 K-ra emeli fel. És ami mindennél hatá-

sosabb lesz: visszaesőkkel szemben kizárja a Bpn. 92. §-ának, s a Nbpn. 21. §-ának alkalmazását. Így a visszaesőkkel szemben kihágás miatt kiszabható minimális büntetési tétel egy hónapi elzárás és 100 K pénzbüntetés.

Az eljárási jog terén pedig a törvényhozás szintén egyre erélyesebb lépéseket kénytelen tenni az eljárás gyorsítása érdekében.

A néptörvény ugyanis nemcsak fentartja a Gybp. szabályait, de még egy hatalmas lépéssel előbbre megy. A kihágási jog körében is behozza ugyanis az egyfokú perorvoslat rendszerét, a bírósági eljárásban pedig perorvoslat gyanánt nem fellebbezést, de semmisségi panaszt enged, és ami a fő: a semmisségi panasz elintézésénél kizárja a nyilvánosságot s a közvetlenséget. Az utóbbi intézkedés aligha fog a jogászvilág részéről rokonszenves fogadtatásban részesülni, mint ahogy a Gybp. több rendelkezése — bár a viszonyok által indokolt volt és szükséges — a jogászságnak általában nem rokonszenves. Ámde az idézett rendelkezés, nagyban hozzá fog járulni az eljárás gyorsításához. Már pedig az eljárás lehető gyorsítása ezen a téren a legfontosabb. A legszigorúbb anyagi jogi törvénynek is csak akkor lehet hatása, ha a bűncselekmény elkövetését gyorsan követi a büntetés. Erre kell minden rendelkezésre álló eszközzel törekedni. A fellebbviteli eljárás gyorsítása pedig nagyban hozzá fog járulni a cél megvalósításához.

Lesz-e már most az új néptörvénynek hatása? Aki azt hiszi, hogy a néptörvény vagy bármely más büntetőjogszabály az árak emelkedésének véget fog vetni, s az árak esését fogja előidézni: annak csalódásban lesz része. Az árak emelkedésének ugyanis számos gazdasági oka van. E tényezők egyike mindenesetre a visszaélésekben keresendő. A büntetőjog hivatása azonban csakis a visszaélések leküzdése lehet. Amennyiben tehát a büntetőtörvény el is éri a törvény megalkotója által maga elé tűzött célt: akkor is az árak emelkedésének csupán egyik tényezőjét küzdí le.

És miután a drágaságnak más tényezői is vannak: a visszaélések leküzdése egymagában az árak esését nem eredményezheti.

Megelőzheti azonban azt, hogy az árak a gazdasági viszonyok által nem indokolt mérvben emelkedjenek. Megelőzheti, hogy az árak emelkedésének egyéb tényezőihez, áruuzsorások üzelmei is járuljanak. Ha ez sikerül: akkor a néptörvény elérte célját.

A közel jövő fogja megmutatni, hogy ez bekövetkezik-e. Talán igen, lehetséges, hogy nem. De ha az üzérkedés és áruuzsora tovább folyik, úgy a törvényhozás is aligha fog ezen a ponton megállani. A multban egyre szigorúbb és szigorúbb intézkedések lettek az áruuzsorásokkal szemben életbeléptetve. Ha a viszonyok arra készítetik a törvényhozást, hogy a megkezdett úton tovább haladjon: valószínű, hogy a jövőben ismét újabb jogalkotások fognak napvilágot látni. Ez esetben a néptörvényt minden valószínűség szerint még szigorúbb jogszabályok fogják követni.

Kíváncsok, hogy ez ne következze be. De ha a visszaélések meg nem szűnnek: a törvényhozás aligha fog elzárkózhatni az eddiginél is nagyobb szigor alkalmazása elől.

Dr. Degré Miklós.

Büntetőjogszabályaink és a Magyar Népköztársaság.*

IV. Büntetőtörvénykönyvünk különös részének első fejezete.

I. A Magyar Népköztársaság proklamálása és Ausztriától, valamint Horvát-Szlavon- és Dalmátországoztól történt elszakadásunk sarkaitól forgatta ki a Btk. második részének *«A felségsértés»* című első fejezetét.

Sorra véve az alkotmányváltozás és az államközösség, valamint államkapcsolat megszűnése következményeként beállott büntetőjogszabálymódosulásokat, hatályukat veszítették: (a népköztársasági államforma védelméről szóló 1919. évi XI. néptörvény 9. §-ának 2. bekezdésében foglalt deklarativ kijelentésnél fogva):

1. A király uralkodói állása ellen irányuló felségsértés összes eseteit meghatározó jogszabályok, tehát a Btk. 126. §-a a maga egész terjedelmében, azaz úgy a király élete ellen irányuló szándékos merényletek (Btk. 126. §. 1. és 4. pont), mint a király ellen intézett s az uralkodói jogok gyakorlásának képtelenségét vagy akadályozását a szándékos ölésen kívül más módon előidézni célzott merényletek (Btk. 126. §. 2—4. pontok) törvényes fogalmait körülíró rendelkezések és természetesen a *sanctio poenalis*-t tartalmazó Btk. 128. §., végül a 126. §-ra visszahivatkozással a szövetséget büntetés alá vonó Btk. 130. §., és az előkészületet büntetni rendelő Btk. 133. §.

2. Az alkotmány ellen irányuló felségsértés eseteit meghatározó Btk. 127. §-ból: a) az 1. pontban körülírt bűncselekményt (amely közvetlenül arra van irányozva, hogy a trónöröklés törvényes rendje megváltoztassék); b) a 2. pont második fordulatában meghatározott felségsértést (azon cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a magyar állam alkotmánya, vagy a magyar államot képező országok közt fennálló államközösség, vagy a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama közt fennálló kapcsolat erőszakkal megváltoztassék) tartalmazó rendelkezések, amelyekkel kapcsolatban megfelelően módosulnak a Btk. 129. §. 1. bekezdése, 131. §. 1. bekezdése, 134. és 136. §§-ai.

3. Az államterület elleni felségsértést felölelő Btk. 127. §. 3. pontja, melynek a «vagy az osztrák-magyar» monarchia másik államának területe kifejezése egyszerűen törlendő, a rendelkezés további része pedig megfelelően átszövegezendő.

Figyelemmel e hatályszűnésekre és módosulásokra, amelyeknek bekövetkezését — «a magyar állam alkotmánya» elleni felségsértésre vonatkozó büntetőjogszabály kivételével, mely 1919. évi február 11-ig érvényben volt — maguk a közjogi változások idézték elő, az 1919. évi XI. néptörvény 9. §-ának 2. bekezdése pedig megállapított, a felségsértésről szóló fejezet ezidőszert a következő tartalommal jelenik meg előttünk (úgy adom a fejezet szövegét, amint azt ma olvasni kell):

126. §. hatályát veszítette,

127. §. A felségsértés büntetetté képezi azon cselekmény..., mely közvetlenül arra van irányozva, hogy:

3. a magyar államnak... területe, vagy ennek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusszon, vagy... erőszakkal elszakíttassék.

128. §. hatályát veszítette.

129. §. Aki a 127. §. 3. pontjában meghatározott felségsértést követi el: életfogytig tartó fegyházzal büntetendő.

130. §. hatályát veszítette, illetve csak megkülönböztetéseiben érvényes.

131. §. A 130. §-ban meghatározott megkülönböztetés szerint (azaz, ha a szövetséghez «a büntett véghezvitelére célzó előkészületi cselekmény nem járul») öt évig, illetőleg (azaz: «ha pedig ily előkészületi cselekmény is követtetett el») öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a szövetség: ha az a 127. §. 3. pontjában meghatározott büntett elkövetése céljából jött létre.

132. §. változatlanul marad (a szövetség fogalom meghatározása).

133. §. hatályát veszítette.

134. §. Aki gyülekezeten nyilvánosan szóval, vagy aki írat, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére ki-

állításával a felségsértés elkövetésére egyenes felhívást intéz, amennyiben az írat vagy nyomtatvány, vagy képes ábrázolat tar, talmát, illetőleg jelentését tudta: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal... büntetendő. Ha a felhívás teljesen sikertelen maradt: a büntetés öt évi államfogházát nem haladhat túl.

135. §. változatlanul marad.

136. §. A... 127... 131.,... 134. §§-okban meghatározott cselekmények büntethetősége megszűnik stb. (tovább változatlanul marad).

137. §. változatlanul marad.

138. §. változatlanul marad.

Hatályát veszítette tehát a 126., 128. és 133. §. teljesen, a 130. §. részben; módosult a 127., 129., 131., 134. és 136. §.; változatlanul maradt a 132., 135., 137., 138. §.

II. A fejezetnek ez új ábrázolatjából csupán egyetlen törvényes tényálladékra kívánom a figyelmet felhívni s ez a Btk. 127. §. 2. pontjában meghatározott felségsértés: a magyar állam alkotmányának erőszakos megváltoztatására közvetlenül irányított cselekmény (mellyel kapcsolatos az ennek elkövetésére létrejött szövetség és egyenes felhívás, valamint a feljelentés elmulasztása; Btk. 131., 134. és 135. §§.), amely rendelkezések nézetem szerint 1919. évi február 11-ig érvényben voltak, mert bár nyilvánvaló, hogy a Btk. megalkotásakor a törvény a monarchikus alkotmány védelmét célozta e büntetőjogszabállyal, de nem fér kétség ahhoz sem, hogy a 127. §-nak e 2. pontjában nem a tartalmi, hanem a formai jelleg a lényeges. Nem az a döntő, hogy a törvényhozó mire gondolt a jogszabályalkotásakor, hanem hogy mit rendel a törvény. Az az interpretáció, mely csak arra törekszik, hogy a szavakból, mondatszerkezetből, a törvények összefüggéséből, szóval a grammatikai és logikai értelmezés útján kihozza a törvényből azt a gondolatot és akaratot, amit annak alkotója beléje helyezett, nem elégíthet ki. Ez az ú. n. filológiai interpretáció, mely Boeckh híres meghatározása szerint nem egyéb, mint «Erkenntnis des Erkannten», elegendő lehet egy immár nem élő törvénnyel szemben, de nem elégíthet ki ott, ahol a törvény él s éppúgy fejlődik, mint azok a viszonyok, melyek alája tartoznak; az élő jogszabály jogászai interpretációra szorul, melynek az a feladata, hogy a jogszabály alkotóját jobban megértse, mint ez önmagát megértette; a jogászai interpretáció olyan, mint az esztétikai, amely nem azt keresi, hogy a műremeknek mi az értelme alkotójával szemben, hanem hogy mi az értéke, jelentősége irányunkban: a jogászai értelmező szemében a törvény alkotója nem egy történelmi személy, hanem — mint Simmel mondja — egy ideális személyiség, mely csak alkotásában él, mint kifejezője vagy szimbóluma a részek tárgyi s benső összefüggésének; a törvényhozónak a törvényben kifejezett akarata nem egy lezárt történelmi tény, hanem oly akarat, mely a változó viszonyok közepe felmerülő új jogkérdésekre oly feleletet ad, melyre magának a törvénynek alkotója nem is gondolt (v. ö. Radbruch, Einführung in die Rechtswissenschaft; Leipzig, 1913. II. kiad. 141. és Jogbölcsészet III. kiad. 207.).

A 127. §. 2. pontjának «a magyar állam alkotmánya» kifejezéssel meghatározott jogtárgya ezeknél fogva nem a Btk. alkotója által lezárt tartalommal, hanem a mai időkhöz mérten változott értelemben szerepel a törvényes fogalomban. Ezidőszert a magyar állam alkotmánya köztársasági, következtetésképp mindaz a cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy a köztársasági alkotmányt erőszakkal megváltoztassa, a Btk. 127. §. 2. pontjába ütköző és a 129. §. 1. bekezdése alapján tíz évtől tizenöt évig terjedhető államfogházzal büntetendő felségsértésként minősül. Hazánkban tehát csak a büntetés szigorításának céljából merülhetett fel egy oly értelmű törvény hozatalának gondolata, amint a francia konvent 1791. évi december 4-én hozott, amelyben halálbüntetéssel rendelte büntetni azt, aki a királyság intézményének visszaállítására irányuló mozgalmat kezdeményez (v. ö. Challandes, A népképviselők immunitásáról szóló, orosz nyelven megjelent munkája I. köt. 190. l.; idézve Kuziatin Die Unverantwortlichkeit der Abgeordneten; Breslau, 1914. 17. l.), s e célt szolgálja letompított formában az 1919. évi XI. néptörvény 1. §-a, mely szerint: «Az, akinek cselekménye közvetlenül arra van irányozva, hogy Magyarország népköztársasági államformája erőszakkal megváltoztattassék, büntetett miatt tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.»

Felesleges tán hangsúlyoznom, hogy úgy a 127. §. 2. pont-

* Az előbbi közl. 1. a múlt évi 49., 50., 51. és az ezévi 1., 2. 3. számában.

jába ütköző felségsértés, mint az ezzel nagyjában egyező s az 1919. évi XI. néptörvény 1. §-ában meghatározott büntett, valamint az erre irányuló szövetség, egyenes felhívás, illetőleg az arra vonatkozó feljelentés elmulasztása csak abban az esetben volt büntetendő, ha a cselekmény az alkotmány *erőszakos megváltoztatására* irányul. Nem voltak s ma sem büntetendők ennél fogva az alkotmányváltoztatásra irányuló oly cselekmények, melyek a) eszközül csak a *fenyegetést* használják, melyek b) *ravaszsgal* (csel fogás, államcsíny stb.) követtetnek el, melyek c) *elméleti jellegű bírálatoknak* minősülnek és végre d) melyek *békés módon a törvényes keretek között* foganasítottatnak (v. ö. idevágólag *Binding*, Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. Leipzig 1905. II. köt. II. kiad. 428. l. 2. jegyz., 439. l.; *Bisoukides*, Der Hochverrat. Berlin, 1903. 97. l.; *Angyal*, A Magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1915. II. köt. 7. l.).

(Folyt. köv.)

Dr. Angyal Pál.

Törvénytervezet a biztosítási magánvállalatokról.

Ritkán találkozott egy törvény a legkülönbözőbb és legellentétesebb érdekköröknek oly osztatlan meglegedésével, mint ama tervezet, melyet a pénzügyi kormány a biztosítási magánvállalatok állami felügyeletéről az elmúlt napokban az érdekelt szakkörök elé terjesztett.

Ugy a biztosítottoknak széles rétege, mint maguk a biztosító társaságok már régtől fogva hazai jogrendszerünk nagy hiányosságának érezték ama úgyszólván korlátlan szabadságot, melyet a biztosítási magánvállalatok hazánkban élveztek. A biztosításnak nagy szociális jelentősége, a biztosítási üzletnek széles kiterjedése, a feleknek szerfelett nagy száma, kiket a biztosítás legelsődrendű, egzisztenciális érdekeikben érint, parancsoló szükségké tesz, hogy a modern állam, mely szociális feladatokat tűz maga elé, a biztosítási üzletet ne engedje át teljesen a kapitalisztikus magánvállalkozás szabadságának, hanem a biztosítási ügyet felügyeleti hatásköre alá vonva, széleskörű garanciát követeljen a biztosító magánvállalatoktól arra nézve, hogy kötelezettségeiknek meg tudnak felelni s üzletkezelésükben ne csak saját anyagi érdekeiket, hanem a biztosítottak széles körének érdekeit is állandóan szem előtt fogják tartani.

Kereskedelmi törvényünknek elavult és felette hiányos intézkedései ezt a biztosítékot a legtávolabbról sem nyújtották. Köztudomású, hogy a biztosítási áganként megkövetelt 200,000 K biztosítási alap kimutatása — mely már az összeg csekélységénél fogva sem tekinthető a nagy tőkét feltételező biztosítási üzlet kellő biztosítékának — mai jogunk alapján pusztán formalitásnál egyébnek nem mondható. A bíróság voltaképpen csak a biztosító vállalatok bejegyzésénél tette vizsgálat tárgyává a biztosítási alap meglétét, e tekintetben is meglegedett egy könyvkivonat bemutatásával, mely sokszor csak fiktív tételként mutatta ki a biztosítási alapot. A díjtartalék elhelyezésére vonatkozó törvényes szabályok megtartása is csak inkább formális ellenőrzésben részesült, a biztosító vállalatok ügykezelése és üzletmenete pedig teljesen kívül maradt minden bírói vagy hatósági ellenőrzésen.

Ennek az állapotnak a visszaszűkítése nemcsak a nagyközönség, hanem maguk a biztosító társaságok és különösen a jól megalapozott, magasabbrendű üzleti elveket szem előtt tartó nagy vállalatok érezték meg igen hátrányosan. A kereskedelmi törvény hézagos rendelkezései és az állami ellenőrzés teljes hiánya tág teret nyitott a tokeszegény, pusztán látszatra felépített törpe-intézetek, különösen mindenféle egyesületi alakulat keletkezésének, melyek hangzatos ígéretekkel és az üzletszerzés legkevésbé sem válogatós eszközeivel igyekeztek a közönséget magukhoz vonzani s a reális üzleti alapokon álló biztosító intézetek köréből kikapcsolni.

De eltekintve a hasonló alakulások illoyális versenytől, az állami ellenőrzés fokozott kiépítése még egy más szempontból is rég hangoztatott kívánsága hazai biztosító intézeteinknek. A magánbiztosítás, nélkülözvén az állam közigazgatási szervezetével való mindennemű összeköttetést az állam gazdasági életében mostohagyermeknek érezte magát. Míg a többi nagy gazdasági ágaknak, kereskedelemnek, iparnak, bankügynek, közlekedésügynek stb. az egyes minisztériumokban egytől-egyig megvolt a maguk szakosztálya, mely az illető gazdasági ágazat felvirágoz-

tatása érdekében működött, addig a biztosításügy sehol sem talált vezető kézre, sehol sem talált támaszra s teljesen magára hagyatva kellett önmagának útját megtalálnia. Az abszolút szabadság, melyet a biztosító társaságok üzletkezelésükben élveztek, hovatovább igen kétes értékű ajándéknak bizonyult. Ki lévén vonva az üzletmenet minden állami felügyelet alól, a bíróságok a jogviták felmerülése alkalmával igyekeztek kipótolni az állami felügyelet hiányát s oly gyakorlatot fejlesztettek ki a biztosítási jogban, mely a biztosító vállalatokra sok tekintetben súlyos terheként nehezedett.

A biztosításügy felügyeleti hatóságának megszervezése már csaknem két évtizede foglalkoztatja kormányainkat. Két törvénytervezet készült már e tárgyban, az első Beck Hugo kúriai tanácselnök tollából 1900-ban, majd egy második tervezet az igazságügyi minisztérium kebelében 1907-ben, azonban egyik tervezet sem tudott — előttünk ismeretlen okokból — a megvalósulás stádiumába jutni. Jelenlegi kormányunknak érdeme, hogy a biztosításügynek régóta készülő reformját megoldásra vitte. A tervezet, mely Nádas László miniszteri tanácsos műve, az elmúlt hetekben úgy jogászai körökben, mint biztosítási szakkörökben a különböző érdekeltségek legszélesebbkörű bevonásával igen beható megvitatásban részesült s a törvény valószínűleg már a legközelebbi napokban a magyar köztársaság törvényködexeinek részévé válik.

A törvénytervezet előnyösen különbözik a forradalmi kodifikációktól, amennyiben a felette bonyolult, nagy szakismeretet és körültekintést igénylő feladatot úgy biztosítástechnikai, mint jogászai szempontból igen sikerülten, nagy alapossággal és az összes érdekek harmónikus összeegyeztetésével oldja meg. Kétségtelenül nagy előnyére vált volna az ügynek, ha a felügyeleti törvénnyel kapcsolatosan a biztosítási szerződési jognak már oly régóta vajdudó reformja is tető alá jut. Talán impulzusként fog azonban a jelen törvény igazságügyi kormányunknak szolgálni arra nézve, hogy a biztosítási szerződési jog sürgős és most már elodázhatatlan reformját is a megvalósításhoz közelebb hozza.

A tervezet az osztrák és német felügyeleti törvény, ill. rendelet nyomán halad, emellett azonban különleges hazai viszonyainkhoz simul s számos intézkedéseiben teljesen eredeti megoldásokat nyújt. Eltérően az osztrák rendeletről, a felügyeleti jog nem a belügy-, hanem a pénzügyminiszter hatáskörébe van utalva, nyitva hagyván a törvény a kérdést, vajjon a felügyeleti hatóság mint a minisztérium egy szakosztálya, vagy pedig mint a minisztérium kebelén kívül álló hivatal fog megszerveztetni.

Az alapításnak eddigi szabadságával szemben ezután biztosítási magánvállalat csakis kormányengedéllyel fog megalakulhatni s külföldi biztosító intézetek is csak kormányengedéllyel fognak a belföldön képviselőt, igazgatóságot vagy vezérügynökséget felállíthatni. Szemben azonban az osztrák rendelettel, mely a kormányengedély kiadását a felügyeleti hatóság diszkrécionárius jogává teszi, a magyar törvény — nézetünk szerint igen helyesen — a német törvény normatív rendszerét fogadja el, taxative felsorolván azon eseteket, melyekben a felügyeleti hatóság az engedély kiadását megtagadhatja és ezenfelül bírói jogorvoslatot biztosít a félnek az engedély megtagadásának esetére.

A kormányengedély megadásának feltétele a törvénytervezet szerint, hogy a vállalat biztosítási áganként 1.000.000 K biztosítási alapot mutasson ki.

Ezen összeg, bár ötszöröse a KT. által követelt biztosítási alapnak, nézetünk szerint nemcsak hogy túlzottnak nem mondható, hanem tekintettel a biztosítási üzlet par excellence nagykapitalista-jellegére és főleg a mai valuta- és értékviszonyokra, inkább túlalacsonyoknak tehető és pedig annál is inkább, mivel a törvény az általános szabály alól amúgy is nyújt bizonyos kivételeket, a kisebb kockázattal járó biztosítási ágazatok, a helyi jellegű kölcsönösségen alapuló vállalatok stb. számára.

Az általános biztosítási feltételek tekintetében a magyar törvény az osztrák nyomában halad, előírja azok tartalmát és a biztosító vállalatokat arra kötelezi, hogy általános feltételeiket jóváhagyás végett a felügyeleti hatóságnak bemutassák, mely jogosítva van ú. n. mintafeltételeket is kibocsájtani. A törvénynek ezen intézkedése a biztosítottak érdekei szempontjából felette nagy jelentőségű, mert elejét veszi azon visszaéléseknek,

melyek ép az általános feltételek révén állami felügyelet hiányában eddig lehetségesek voltak s a biztosítottak súlyos megkárosítására vezethettek. Igaz, hogy bíróságaink az általános feltételek joghatálya szempontjából felette rigorozus gyakorlatot követtek, a bírói oltalom azonban csupán az esetek azon viszonylag csekély számánál érvényesült, mely peres útra került, az esetek nagy többségénél azonban a fél oltalom nélkül maradt. Viszont azonban — minthogy ezentúl meglesz minden garancia arra nézve, hogy csak oly ált. biztosítási feltételek fognak jóváhagyatni, melyek a törvénnyel nem ellenkeznek — kíváncsian volna, hogy a törvény a felügyeleti hatóságnak bemutatott és azáltal jóváhagyott általános biztosítási feltételek kötelező joghatályát kifejezetten kimondja. Ily törvényes kijelentés hiányában a bíróságok — tekintettel arra, hogy a felügyeleti hatóság csupán közigazgatási hatóság jellegével bír — a felügyeleti hatóság által jóváhagyott feltételek érvényét még mindig megtagadhatnák, ami egyrészt a legnagyobb jogbizonytalanságra vezethet, másrészt alkalmas arra, hogy az egész felügyeleti intézmény hitelét és megbízhatóságát úgy a biztosító társaságok, mint a biztosítottak előtt lerontsa.

A különös feltételek szempontjából a tervezet szintén az osztrák rendeletet követte, csak olyan, az általános feltételektől eltérő különös feltételeket engedvén meg, melyek a biztosítottak kedvezőbb kikötéseket tartalmaznak. A szakértekezleteken elhangzott aggályok alapján azonban kilátásba helyeztetek ezen szakasznak módosítása, abból a megfontolásból indulva ki, hogy bizonyos, a normálistól eltérő rizikóknak vállalása elkerülhetetlenné teszi az általános feltételektől eltérő szigorúbb különös feltételek kikötését, melyek meg nem engedése végeredményben épen a biztosítottak érdeke ellen volna egyáltalán lehetetlenné téve ezen fokozottabb rizikó fenforgása esetén biztosítások megkötését.

Igen részletes intézkedéseket tartalmaz a törvény — nagyrészt az osztrák rendelet nyomain haladva — a biztosítási díjtartalék elhelyezésére nézve. Az eredeti tervezet e tekintetben kötelezően előírta, hogy az életbiztosítási díjtartalék legalább 40%-ban magyar államadóssági kötvényekben helyezendő el. Ez ellen azonban oly sok és oly alapos aggály merült fel, hogy a pénzügyminiszter a vállalatok egyhangú kívánására ezen intézkedéstől elállt. Döntő érveként esett latba az a megfontolás, hogy ezen kikötés a külföldi államok részéről hasonló intézkedést vonna maga után az illető államok államadóssága javára, ami a volt monarchiából kialakuló államok területén működő magyar vállalatokra nézve felette súlyos terhet jelentene.

Élénk vitákra adott alkalmat a tervezet azon intézkedése, mely kötelezően előírja, hogy a viszontbiztosításba átengedett biztosítások díjtartalékai is a belföldön kezelendők és nem engedhetők át a viszontbiztosítást átvállaló külföldi vállalatnak. A biztosítási szakkörök hivatkoztak a viszontbiztosítási üzlet internacionális jellegére, melynek a tervezet fenti intézkedése súlyos kerékkötőjévé válhat és kérték ezen intézkedés elejtését. Minthogy azonban ezen rendelkezés elejtése esetén a díjtartalék tekintetében statuált állami ellenőrzés könnyen illuzóriussá válhatnék, a pénzügyi kormány ragaszkodott eredeti javaslatának fentartásához.

A felügyeleti hatóság jogkörét a tervezet igen széleskörűnek szabja meg. Nemcsak a biztosító társaságok megalakulásánál, hanem azok működésének tartama alatt is állandó figyelemmel fogja kísérni a felügyeleti hatóság a közönség jogos érdekeinek megvédését. Jogosítva lett a társaságok teljes ügymenetét ellenőrizni, vagyonkezelését bármikor megvizsgálni, összes könyveibe és irataiba betekinteni, közgyűlésein résztvenni. A tervezet ebbeli intézkedései azonosak az osztrák rendelet megfelelő rendelkezéseivel, míg azonban az osztrák rendelet nélkülözi a megfelelő szankciót, addig a tervezet — a német törvény nyomán — megadja a felügyeleti hatóságnak a legmesszebbmenő kényszerítő eszközöket, melyekkel a társaságokat a törvény és a felügyeleti hatóság intézkedéseinek betartására szoríthatja. Visszaélések esetén súlyos, 50,000 koronáig terjedhető pénzbírsággal s bizonyos esetekben a büntetőbírság által kiszabandó hat hónapig terjedhető fogház s megfelelő pénzbüntetéssel sújtja a törvény a vállalatok igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjait, ezenfelül megadja a felügyeleti hatóságnak a jogot, hogy a kötelezettségeit nem teljesítő társaság igazgatóságát felfüggeszse, vezetésére gond-

nokot rendeljen ki, sőt működését teljesen be is tilthassa. A biztosító vállalat tönkremenetele egészen más szempontok szerint ítélendő meg, mint más vállalat tönkrejutása. Itt ezek és ezek anyagi érdeke forog kockán, ép ezért igen helyesnek és célirányosnak kell mondanunk a tervezet fenti rendelkezéseit, valamint a tervezet azon intézkedéseit is, melyekkel a kritikus helyzetbe jutott vállalatok szanálásáról és kényszerfelszámolásáról rendelkezik. A tervezet itt nagyrészt teljesen önálló utakon halad és igen sikerült módon egészíti ki a német törvénynek e tekintetben fenálló hiányait.

Kétségtelenül igen nagy hatalom az, melyet a tervezet a felügyeleti hatóság kezébe adott. Kíváncsian mutatkozott volna ép ezért a felügyeleti hatóságot mint kormánytól független, a bírói függetlenség minden attribútumával felruházott hatóságot megszervezni. Az e tekintetben joggal felmerült aggályokat bizonyos mértékben eloszlatja azonban a törvénytervezet jogorvoslati rendszerének felette szerencsés megoldása. Mindazon kérdésekben, melyek jogi vonatkozásúak, valamint mindazon kérdésekben, melyek a társaságok anyagi megterhelésével járnak, vagy azok létérdekeibe mélyebben belenyúlhatnak, a tervezet fellebbezési jogot ad a közigazgatási bírósághoz, mely egy külön tanácsban, biztosítási szakembereknek mint ülnököknek bevonásával fog a szóbanforgó kérdésekben ítélni.

Az ülnöki intézménynek ezen — hazai jogunkban novumnak mondható — felsőbírói kiépítése, valamint a felügyeleti hatóság mellett tanácsadó szervként rendszeresített biztosítási szaktanács intézménye biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a biztosítás állami felügyeleti szakszerűség szempontjából igazolni fogja a hozzáfűzött várakozásokat. Itt is áll azonban az angol mondás «men, not measures»; az emberekben és nem a szabályokban rejlik végeredményben minden intézmény sikerének titka. Kívánjuk és reméljük, hogy a népkormány ezen felette sikerültnek mondható törvényalkotásának végrehajtásához megtalálja a kellő embereket is s így az új törvény a magyar biztosítási ügy történetében valóban egy új és szerencsés korszakot fog inagurálni.

Dr. Kutasi Elemér.

Egy vitás elvi kérdés a magánalkalmazottak jogviszonyait szabályozó rendeletben.

Az újonnan felállított munkaügyi bíróságok működésének kezdetén egy elvi jelentőségű kérdésre kívánok rámutatni, amely előreláthatólag igen sok esetben fogja ezen bíróság döntését provokálni. Joghatályos-e a hadbavonult alkalmazottal szemben a hadbavonulás után, de a 4951/1918. M. E. rendelet hatálybalépése előtt több mint két hónappal megelőzően gyakorolt felmondás.

A rendeletnek ezen kérdésben szabatos rendelkezése nincs és ez a hiány előreláthatólag egész áradatát fogja felidézni azon pereknek, amelyek a rendelet világosabb szövegezésével elkerülhetők lettek volna.

E kérdés megoldásánál két ellentétes jogi álláspont áll egymással szemben.

Az egyik álláspont szerint a katonai szolgálat tartama alatt történt felmondás olybá veendő, mintha az meg nem történt volna, vagyis a szolgálati szerződés a felmondás ellenére sem szűnik meg, hanem a katonai szolgálat végleges megszűnéséig szünetel és ekkor újból hatályba lép.

Ennek az álláspontnak képviselői a kérdés elbírálásánál a rendelet 1. §-ából indulnak ki, mely a következő rendelkezést tartalmazza: «Oly kereskedőségeknek, továbbá ipari és kereskedelmi vállalatok, oly tisztviselőinek szolgálati szerződése, akik 1914. évi július hó 25. napján akár végleges, akár ideiglenes szolgálatban állottak és a háború ideje alatt katonai szolgálatot teljesítettek, tényleges szolgálatuknak végleges megszűnéséig szünetel».

A most idézett szakasz az első álláspont képviselői szerint kogens és generális jogszabály, amelytől a felek egyező akarátával sincs eltérésnek helye és amelynek hatálya minden katonai szolgálatra bevonult alkalmazottra kiterjed. Ez annyit jelent, hogy a hadbavonult alkalmazottal szemben gyakorolt felmondás tehát még akkor is hatálytalan, ha azt az alkalmazott kifejezetten elfogadta.

A másik álláspont szerint a katonai szolgálat tartama alatt,

de a rendelet életbelépését több mint két hónappal megelőzően történt felmondás joghatályos, a szolgálati szerződés ily esetben a felmondás időpontjában, helyesebben mondva a felmondásban kitett felmondási idő lejártával végleg megszűnik és így az alkalmazott katonai szolgálatának végleges megszűnésekor nem léphet újból hatályba.

Részemről ezt a második álláspontot tartom helyesnek és nézetemet a következőkre alapítom:

A 4951/918. M. E. sz. rendelet hatálybalépte előtt a hadbavonult alkalmazottak szolgálati viszonyait illetően a 4118/915. M. E. sz. rendelet szabályai voltak irányadók, mely korábbi rendelet hatályát csak az 1918. évi rendelet 19. §-a szünteti meg. Az 1915. évi rendelet 1. §-ának első bekezdése a hadbavonult alkalmazottak szolgálati viszonyának szünetelését a kérdés lényegét nem érintő eltérésektől eltekintve, az 1918. évi rendelettel ügyszólván szóról-szóra egyező módon szabályozta.

Az 1915. évi rendelet 6. §-a kimondja azonban, hogy az 1. §. rendelkezése nem nyer alkalmazást az oly szolgálati szerződésekre, amelyek a felek megállapodása folytán az alkalmazott hadbavonulása után, katonai szolgálatának végleges megszűnése előtt már tényleg megszűntek. Vagyis az 1915. évi rendelet 6. §-a kifejezetten elismeri, hogy a szolgálati viszony a felek egyező akaratával a katonai szolgálat tartama alatt is megszűnhet és hogy az ily megszűnt szerződésre nem terjednek ki azon jogszabályok, amelyek az ú. n. szünetelő szerződések kérdését szabályozzák.

1918. évi november hó 27-ig, vagyis a 4951/918. M. E. sz. rendelet hatálybalépésének napjáig az 1915. évi rendelet most ismertetett rendelkezései voltak érvényben. Ha tehát az újabb rendelet azt akarta volna kimondani, hogy a hadbavonultakkal szemben gyakorolt mindazon felmondások, amelyek a rendelet hatálybalépte előtt történtek és amelyek a megtörténtük idején érvényben volt jogszabályok szerint hatályosak is voltak, egyszerre érvényüket veszítsék, szóval rendelkezéseit egy ily szokatlanul messzire nyúló és rendkívül súlyos jogi konzekvenciákat előidéző visszaható és jogügyleteket nullifikáló joghatállyal kívánta volna felruházni, akkor ezen szándékát kifejezett, félre nem érthető rendelkezéssel kellett volna megnyilvánítania. A törvényhozási technika egyik legegyszerűbb szabálya az, hogy a visszaható erő nem vélelmezhető, hanem mint kivételes jellegű intézkedés mindenkor a legprecízebben juttatandó kifejezésre. Nincs okunk feltételezni, hogy az 1918. évi rendelet ezen törvénytechnikai szabályt negligálni kívánta volna, de különben is az ilyen feltevést maga a rendelet cáfolta meg a leghatározottabban.

A 7. §. ugyanis a rendelet hatálybalépte előtt történt felmondások tekintetében világosan deklarálja a 3. §. rendelkezéseinek visszaható erejét és ezen visszaható erő időbeni hatályát is kifejezetten határolja el, két hónapra korlátozván azt.

A 7. §. tehát igazolja azt, hogy a rendelet ott, ahol rendelkezéseit visszaható erővel kívánja felruházni, ezen visszaható erő időbeni és terjedelembeli hatályát a legpontosabban írja körül.

A 7. §. adja egyben álláspontom védelmére a második főérvet, minthogy a 7. §. épen a vitás kérdésben foglal állást, meghatározván, hogy a rendelet a hatálybalépése előtt történt felmondásokkal szemben mily mérvű visszaható erővel bír.

A 7. §. világosan kimondja, hogy a visszaható erő időbeni terjedelme legfeljebb két hónap lehet és ezen félreérthetetlen rendelkezés nézetem szerint önmagában is elegendő azon álláspont megcáfolására, amely szerint a katonával szemben bármikor is eszközölt felmondások hatálytalanok lennének.

A 7. §. rendelkezéseinek ilyetén interpretálásával szemben az ellenkező álláspont képviselői csakis azt hozzák fel, hogy a 7. §. a katonaviselt alkalmazottakra nem vonatkozik. Ezen álláspont azonban teljesen önkényes és a szóbanforgó szakasz szövegében egyáltalában sehol sem jut kifejezésre.

Végül álláspontomat igazolja a rendelet 8. §-ának harmadik bekezdése, amely a következőképpen hangzik: «Végkielégítést köteles fizetni a munkaadó az oly alkalmazottnak is, akinek szolgálati szerződése 1914 július 15. óta katonai szolgálatra történt besorozása, behívása vagy bevonulása után, tényleges katonai szolgálatának megkezdése előtt, megkezdésekor vagy annak tartama alatt megszűnt».

Ezen rendelkezésből kétséghelytelenül kitűnik, hogy a

katonai szolgálatra bevonult alkalmazott szolgálati szerződése a katonai szolgálat tartama alatt is megszűnhet. Ezt természetesen az ellenkező álláspont képviselői sem vonhatják kétségbe, de azt vitatják, hogy a 8. §. 3. bekezdésében foglalt megszűnés oka gyanánt a munkaadó részéről történt felmondás nem szerepelhet.

Evvel szemben az alábbiakban épen azt fogom kimutatni, hogy a 3. bekezdés megszövegezésénél a rendelet megalkotói kizárólag ezen megszűnési okot tarthatták szem előtt.

Valamely alkalmazotti szerződés ugyanis csak három okból szűnhetik meg: 1. a munkaadó felmondása, 2. az alkalmazott felmondása, 3. az alkalmazott halála folytán.

Az alkalmazott elhalálozásának esetére a rendelet külön §-ban intézkedik (11. §.) még pedig a 8. §. rendelkezéseitől teljesen eltérően csupán feltételek végkielégítési jogot állapítván meg.

Az alkalmazott által gyakorolt felmondás esetéről a rendelet szintén külön intézkedik (8. §. 1. pontja) kizárván ez esetre a végkielégítéshez való jogot, kivételével azon esetnek, ha az alkalmazott a szolgálati szerződést a munkaadó hibája miatt szüntette meg. Ezen esetben békeviszonyok között is ritka volt, hadbavonult alkalmazottaknál pedig teljesen ki van zárva, mert hiszen ezek tényleges szolgálatot nem is teljesítenek és így a munkaadó nem is követhetett el velük szemben oly hibát, amely a felmondásra okot szolgálhatna.

Kétségtelen tehát, hogy csak a harmadik megszűnési ok, vagyis a munkaadó felmondása lehet azon ok, amely a 8. §. 3. bekezdésében körülírt megszűnés alapját képezheti és csakis ezen megszűnési ok vonhatja maga után a szolgálati szerződésnek a katonai szolgálat tartama alatt való megszűnését, amely az alkalmazott végkielégítéshez való jogát feltétlenül fentartja. Ha ezen ok fenforgásának lehetőségét tagadjuk, ami a velem ellenkező álláspont lényege, úgy a 8. §. 3. bekezdése egy üres rendelkezés, amely alá vonható gyakorlati eset nem létezhetik.

A 7. §. és a 8. §. 3. bekezdése szerint tehát kétségtelen, hogy a rendelet hatálybalépését több mint két hónappal megelőzően történt felmondás akkor is hatályos, ha az alkalmazott a felmondás időpontjában katonai szolgálatot teljesített. És ebből egyenesen következik, hogy ha a hadbavonult alkalmazottnak — a kifejtettek értelmében — joghatályosan — felmondottak, annak szolgálati szerződése a felmondásban megállapított felmondási idő lejártával végleg megszűnt. Nem követelheti tehát az ily alkalmazott a szolgálatba való visszafogadását, illetve a felmondás megismétlését; és a végkielégítés szempontjából is tényleges szolgálati idő gyanánt csak azon időtartam veendő számításba, a szolgálati szerződés szünetelése címén (8. §. 5. bekezdés), amely a bevonulás időpontjától a felmondás időpontjáig eltelt.

A végkielégítés alapjául szolgáló fizetés gyanánt pedig ily esetekben a felmondás idejekor volt fizetés veendő, mert a rendelet 10. §-ának 2. bekezdése értelmében csak azon alkalmazott igényelheti a végkielégítési összeg megállapítása szempontjából munkabérének a hasonló munkakört ellátó alkalmazottak munkabéréhez mért felemelését, akinek szolgálati szerződése az 1. §. értelmében újból hatálybalépettnak tekintendő.

Dr. Rónai Sándor.

Szabad-e már Magyarországon az ingatlanforgalom?

A Jogt. Közl. f. évi 3. számában megjelent cikkemben az 1919. évi II. néptörvény 19. és vonatkozó §-ainak ismertetése alkalmával kénytelen voltam megállapítani, hogy bármily valószínűtlennek lássék is a törvényhozónak teljes ingatlanforgalmi tilalom létesítésének eszközzésére irányuló szándéka, mégis abból a körülményből, hogy a nagy adótól való menekülés céljából létrejött összes ingatlan forgalmi ügyleteket is 22. §-ának utolsó bekezdésében eléggé súlyos büntetési tétellel poenalizálta, a forgalom teljes kizárására irányuló akaratára kell következtetni.

Azóta a törvény ezen rendelkezései a napi- és jogi szakasztóban, valamint a gazdasági és hitelélet összes hivatott tényezői részéről egyhangú elítélő kritikával támadtattak és csak elismerés illetheti a népkormányt akkor, amikor nem zárkózott el azon egyhangú óhaj elől, hogy gazdasági életünket teljesen megbénító és az ingatlan átruházási illeletek elmaradása folytán, kihatásaiban a kincstári érdekeket is lényegesen veszélyeztető ingatlan

forgalmi korlátozást a nélkülözhetetlenül szükséges határokig enyhíteni kell.

Ennek eszközlése céljából, alig másfél hónappal az 1919. évi II. néptörvény életbelépte után f. évi február hó 11-én megjelent és életbelépett az 1919. évi XIV. néptörvény az adótól való menekülés meggátolásáról szóló 1919. évi II. néptörvény némely rendelkezésének módosításáról.

Ezen új törvény 6-a a korábbi törvény sokat vitatott 19. §-át hatályon kívül helyezi és ehelyett oly módon intézkedik, hogy visszahatólag minden a korábbi törvény életbelépte napjától kezdve, tehát 1919. január 2. után kötött olyan jogügylet, amellyel: 1. ingatlan vagyont élők között elajándékoznak (a szétosztásra való hivatkozás már szerencsére hiányzik), vagy 2. ingatlan vagyont egyébként elidegenítenek, továbbá 3. az adótól való menekülés céljából ingó, vagy ingatlan vagyont megterhélnek, vagy ingó vagyont állagában megváltoztatnak; a vagyonával ily módon rendelkező féllel szemben adóalapjának megállapításánál figyelembe nem jön, amennyiben a jogügylettel előidézett vagyonváltozás az államkincstárra nézve adóztatás szempontjából hátrányos. Ugyanezen rendelkezés irányadó továbbá a néptörvény szerint azon jogügyletekre nézve is, amelyeket a felek 1919. jan. 3. napja előtt, de 1918. jan. 1. óta az adóztatás alól való menekülés célzatával kötöttek. Végül idevonatkozóan kimondja ezen törvényszakasz azt is, hogy a hivatkozott 1. és 2. pontokban említett jogügyleteket az adótól való menekülés célzatával, valamint a 3. pontban említett jogügyletet az ott jelzett — tehát szintén az adótól való menekülésre irányuló — célzattal kötni tilos.

Amíg tehát a korábbi törvény szerint, mint arra emlékezzünk a jelen törvény által is felsorolt jogügyletek tilosak és adóztatás szempontjából semmisesek voltak, addig most — amennyiben nem az adótól való menekülés céljából kötöttek, a relatív semmisségnek csupán azon korlátozott következménye áll velük szemben fenn, hogy amennyiben az általuk létesített vagyonváltozás a kincstárra nézve adóztatás szempontjából hátrányos, az ügylet az elidegenítő fél adóalapjának megállapításánál nem jön figyelembe, tehát az ingatlant, figyelem nélkül a reá vonatkozólag létrejött jogügyletre, az elidegenítő fél adóalapjához kell hozzászámítani, amely rendelkezés a kincstárt egyrészt a progresszivitás szempontjából, másrészt az értéken alul, vagy ingyenesen történt elidegenítésből származó hátrány ellen van hivatva megvédelmezni.

Más kérdés azután, hogy ily relatív, csupán adóztatás szempontjából megállapított korlátozott semmisség esetében, mindenkor joga lesz-e a kincstárnak a korrigált adóalap szerint kivetett adót az elidegenítővel szemben az elidegenített ingatlanból is behajtani, mert hogy a megszerző tulajdonos adója az ingatlanból behajtható lesz, nézetem szerint nem lehet kétséges. Tilosnak ugyanis a törvény csupán az adótól való menekülés célzatával elkövetett, ingatlanra vonatkozó élők közti ajándékozást, vagy egyébkénti elidegenítést nyilvánítja, míg a kincstár adóztatási igényeire hátrányos lehet a nem adótól való menekülés célzatával létrejött vagyonváltozás is. Ha a törvény szerint tilos az ügylet, tehát, ha az adótól való menekülés célzatával kötöttek, a tilosságnak folyománya, hogy az elidegenítő adójaért az elidegenített ingatlan feleljen, bár miután az adótól való menekülés célzata egyedül az elidegenítő részéről is fenforoghat, itt is kérdés, hogy a jóhiszemű és megfelelő egyenérték szolgáltatása ellenében vásárló vevő ingatlana miért álljon dologi adósként obligóban az egyedül rosszhiszemű jogelőd adójaért. Amikor azonban az adótól való menekülési szándék a felek egyike részéről sem forgott fenn, amikor tehát az az ügylet az újabb törvény szerint már nem is tilos, pusztán a törvény azon rendelkezéséből, hogy az ügylet az elidegenítő féllel szemben, annak adóalapja megállapításánál nem jön figyelembe, még nem lehet arra következtetni, hogy az elidegenítő adóalapjához idealiter hozzászámítandó már elidegenített ingatlan, reális fedezetként is szolgáljon a kincstárnak az adóért, mert az adóalap még nem jelent kielégítési alapot is és felette méltánytalan volna az ingatlan jóhiszemű szerzőjével szemben az adónak most már az ő ingatlanából való behajtása. A tilosságnak és relatív semmisségnek különben még most sem látom sokkal szerencsésebb jogászai megoldását, mint az előző törvényben volt és e tekintetben utalok Dr. Teller Miksának a Jogt. Közl. f. é. 5. számában megjelent kitűnő cikkére, mely rámutat ezen jogi fogalmakból keletkező kérdések kom-

plexumára és a novelláris intézkedésben foglalt szabályozás megvilágítására is felhasználható kiváló magyarázatot tartalmaz. Mindenesetre az kétségtelen, hogy a novella határozottan enyhébb szellemben van szerkesztve, mint a régi törvény és talán a legális törvényt magyarázat ebből a tendenciából kiindulva, a felekre és a gazdasági forgalomra in melius fogja a törvény még mindig homályos intézkedéseit magyarázni, smi a régi törvénnyel szemben bizakodó fogadtatást biztosíthat a novellának.

További módosítása a novelláris törvény ingatlanokra vonatkozó rendelkezéseinek az, hogy a régi törvény 20. §-ának első bekezdésében a 19. §-ra való hivatkozás elmarad, tehát a pénzügyminiszternek a novella szerint az ingatlanra vonatkozó korlátozó tilalmak alól ad hoc egyes megokolt esetekben már nincs joga, mint ez előtt volt, kivételt engedélyezni, ez az intézkedés azonban összefügg az új törvény lényegesen enyhébb rendelkezéseivel és egész szerkezetével, valamint a 8. §-ban foglalt ama generális felhatalmazással is, miszerint a pénzügyminiszternek a gazdasági forgalom szabadsága érdekében jogában áll az adótól való menekülés meggátolásáról szóló néptörvényeket, tehát úgy a korábbi, mint a mostani törvényt is, rendelettel enyhíteni.

Az ingatlanra vonatkozó rendelkezések poenalizációja szempontjából a novella csupán azt a módosítást eszközli 6. §-ának első bekezdésében, hogy a régi törvény 22. §-ának utolsó bekezdése, mely a nem adótól való menekülés céljából elkövetett cselekményeket is 100,000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő vétségge minősítette, elmarad. A régi törvénybeli szigor és irracionális rendelkezések méregfoga tehát ennek a szakasznak a megszüntetésével kiesett, de a novella folytán újból vitatható nyílt kérdéssé lőn, hogy a régi törvény 19. §-nak helyébe lépő novella 6. §-ának 1—3. pontjaiban felsorolt cselekményeknek adótól való menekülés céljából elkövetőjével szemben fenforog-e a régi törvény 22. §-ának első bekezdése és 2. pontjában körülírt, két évi évig terjedhető fogházzal stb. büntetendő vétség?

A novella ugyanis csupán a 22. §. utolsó bekezdését hagyja el expressis verbis, ezen szakasz előző intézkedéseiről pedig egyáltalán nem intézkedik. Igaz ugyan, hogy a 22. §. 2. pontja a 19. §. 1—3. pontjaiban körülírt cselekményeket poenalizálta, a 19. §. helyébe pedig a novella 6. §-a lépett, ámde miután a novella szelleméből az vehető ki, hogy a 19. §. 1—3. pontjaiban körülírt cselekmények, amennyiben adótól való menekülés céljából követték el, ma épúgy, mint korábban voltak, szintén tilosak, a poenalizációt pedig korábban is a törvényhozó elsősorban a tilalom megszegéséhez fűzte és a novella ezen szakasznak hatályon kívül helyezését kifejezetten elmulasztotta, holott ha ez lett volna szándéka, megtehette volna; arra kell következtetnünk, hogy a poenalizáció e tekintetben a 6. §. módosításai szerint a 22. §. 2. pontja alapján ma is fennáll. Ha ez mégsem így volna, a novella 8. §-a alapján joga lesz a pénzügyminiszternek a régi törvény 22. §-át teljes egészében hatályon kívül helyezni.

A végrehajtási utasítás hivatva lesz a két törvény számos latitüdjét kitölteni és intézkedéseit precizirozni, de már így is örömmel tölt el az a belátás, amelyet a törvényhozó népkormány a kritikával szemben tanúsított és sietett a korábbi törvény tévedéseit korrigálni.

Dr. Erdélyi Gyula.

Szemle.

— A Magyar Jogászegylet negyven évi fenállásának mai évfordulóján nevezetes szerephez jutott. Azt a nagy átalakulást, amelynek ma tanúi és részesei vagyunk Menger a következő szavakkal jellemzi: An die Stelle des naturwüchsigen Rechts muss nun auf allen Gebieten das reflektierte Recht treten (Neue Staatslehre 43.)... Die wesentlichen Grundlagen unserer Eigentumsordnung waren durch Besitzergreifung längst gelegt, bevor die Gesetzgebung und die Rechtswissenschaft auf die Bühne der Geschichte trat; dagegen und alle sozialistischen Verteilungssysteme ein Ergebnis der politischen und wissenschaftlichen Reflexion (ugyanott 121.). E sorok találóan jelölik meg a jogtudomány nagy hivatását a jog fejlődésének e jelentőségteljes álló-

másán. Arra a jogtudományra, amely eddig lényegében a formák tudománya volt, amely taitalmi megkötöttségében a dogmatikának Windscheid és Binding által megszemélyesített magaslatára tudott emelkedni, új feladatok várnak. A régi formák lehető épségbentartásával kell közreműködnie az új jogrend tartalmi kiépítésében. Amily nehéz és felelősségteljes e munka, ép oly fontos a fejlődés zavartalanságának biztosítására. Megnyugvással tölthet el bennünket, hogy a jogászságot e munkájában úgy a múlt, mint a jelen politikai hatalom részéről a legteljesebb bizalom támogatja. És méltán. Mert igaz ugyan, hogy a jogászság, mint mindenütt, úgy nálunk is a konzervatív gondolkodás képviselője, ami a jognak, mint egy adott társadalmi rend kifejezőjének és örének természetéből következik, de másrészt éppen a jogász volt az, aki a jogalkalmazásban a merev szabályok Procrustes ágyán belül is érvényt tudott szerezni a társadalmi igazságosságnak, amely a régi és új társadalmi erők küzdelméből alakult ki. Ezért bizton remélhetjük, hogy a Magyar Jogászegylet, mint magyar jogászok egyetemének leghivatottabb testülete, amelynek évkönyvei a múltban is a legbátrabb reformeszmékről tanuskodnak, a változott viszonyok közt is méltó fog maradni önmagához.

— **A katonai büntetőigazságszolgáltatás reformja.** tárgyában február 6-án megtartott szakértekezleten meghívott hatóságoknak képviselői a külön bírói szervezet, perrendtartás és anyagi büntetőtörvénykönyvnek fentartása mellett foglaltak állást. Az ellenkező véleményt csak az igazságügy minisztérium képviselője Bénérd miniszteri tanácsos és még két felszólaló képviselték, akik amellet harcoltak, hogy a katonai igazságszolgáltatás olvasztassék be a polgári igazságügyi szervezetbe. Az értekezlet egységes álláspontot csupán a mai katonai anyagi büntetőtörvénykönyv eltörlésének és egy modern törvénnyel való helyettesítésének kérdésében, továbbá a katonai bírói, ügyészkar teljes bírói függetlenségének kérdésében foglalt állást egyhangúlag követelte mindkét követelmény leg-sürgősebb teljesítését.

— **Előadás a vagyonadóról.** A Budapesti Ügyvédi Körben dr. Ujlaki József ügyvéd előadást tartott az egyszeri nagy vagyonadóról ama kérdőpontok kapcsán, amelyet a pénzügyminisztériumban tartott szaktanácskozmány céljaira kidolgoztak. Bevezetésül rámutatott arra, hogy az országnak mai helyzetében nincs más válasza, mint a csőd vagy a nagy vagyonadó. A választás tehát nem nehéz. A vagyonadó kivetésénél két szempontot kell összeegyeztetni, az igazságosságot és az adótól való menekülés kizárását. Ezért a személyi és a tárgyi adózás kombinációja mellett foglal állást oly módon, hogy a személyi adónál a már lerótt tárgyi adó megfelelően figyelembe véssék. A személyi adó alanyai volnának a természetes és a jogi személyek, tehát a részvénytársulatok is. A mostani vagyonadó egyes fiktív alanyai, mint a csődtömeg és a hagyaték kikapcsolandók: ugyancsak megszüntetendő a háztartás együttadózása is. Ha a vagyonok közt az adózás szempontjából különbséget tesznek, akkor ne csupán a háborús és a régi vagyon között különböztesse, hanem a termelő és a heverő, munkanélküli jövedelmet nyújtó vagyon között is, természetesen mindig figyelembe véve az adózó személyi körülményeit, családtagjainak számát, életkorát, sőt esetleg még egészségi állapotát is. Az adómentes minimum lehet alacsony, de a kisvagyonok tulajdonosainak adója inkább szimbolikus legyen és semmiesetre se kezdődjék öt százalékos kulccsal. A vallomási kényszer fentartandó és szankciója szigorítandó. Mivel azonban a földműves eddig vallomást nem adott, előzetesen megfelelő módon felvilágosítandó és kioktatandó. A bejelentési és felvilágosítás-nyújtási kényszer tekintetében elengedhetetlen következményként állítja fel, hogy az az ügyvédekre ki ne terjesztessék. A kivetésre három bírói fórumot követel: az első fokon egy bíróval, mint elnökkel és négy polgárral, mint szavazóval; a második fokon három bírói taggal és két polgárral; harmadik fok maradna a közigazgatási bíróság, amelynek tárgyalásai azonban legalább a felek részére nyilvánosak legyenek. Követeli, hogy a kincstári képviselő csak ugyanannyi joggal rendelkezék, mint amennyivel a fél rendelkezik. A büntető rendelkezések lehetnek bármilyen szigorúak, de

az eltitkolás megelőzésére irányuló rendelkezések ne terjedjenek túl azokon a határokon, amelyeket a közszabadsági tekintetek felállítanak. Az előadást a nagyszámú és előkelő közönség a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta.

— **Polgári jogi reformok IV.** Utolsó szemlénkben a szerződéses akarat elméleti túltengését panasztuk. Az akaratnak ez a fétises tisztelete él az alapítványi jogban is. Sok jó szándékkal létesített alapítvány képtelen betölteni hivatását, mert az alapítványi feltételek, ha már eredetükben nem is voltak elhibázva, az idők folyamán elavultak, korszerűtlenné váltak. A törvényhozásra már elismert igazság, hogy a clausula perpetua-sanctionisnak nincs ereje; a desuetudo a jogéletnek mindenütt fellépő jelensége. Amit a jog a közösség egyetemes akaratától megtagad, azt az örökérvényűséget biztosítja az alapítványt létesítő akaratának. Lassalle magyarázta akként a római örökjogot, hogy az az egyéni akarat hallhatatlanságát szimbolizálja. Ilyen örökéletűsége balzsamozza be az alapítványrendelés az alapító akaratát. Időközben emberek, intézmények, világok nyulhatnak, a múltból érintetlenül és érinthetetlenül meredezik felénk az alapítvány mumiája. Semminő jogtiszteltet, sem valamely célszerűségi megfontolás nem készítheti a jogrendet, hogy az alapítvány noli ma tangere jellegét megóvja. Közgazdasági, kulturális és szociálpolitikai érdekek pedig egyenesen megkövetelik, hogy a multnak észszerűtlenségei vagy túlhaladottságai revízió alá kerüljenek. Meg kell adni valamely szervnek, talán a közalapítványi ügyigazgatóságnak azt a jogot, hogy a multnak ezeket az ittfelejtett emlékeit az észszerű elgondolás követelményeivel összhangba hozza. Az alapító intenciói keretében új célkitűzések szolgálatába kell állítani az alapítványok tőkeerejét. Az új célok kikeresésénél a hozzászólás vagy akár a beleszólás jogát kellene biztosítani az alapítványok különböző természete szerint arra hivatott tényezőknek. Az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségében az alapítványoknak ez az átalakítása ismételten is szóba került. A kérdés mindenestre a legfontosabb igények egyike, amelyekkel kultúréletünk a joggal szemben fellép.

B.

— **A közkegyelem gyakorlásáról** szóló néptörvény (XV.), amelynek rendelkezései az avatatlank előtt «az ég jótékony esőjeként aláhulló» ajándéknak látszhatnak, elsősorban is gyakorlati szempontok, hogy ne mondjuk a viszonyok kényszerítő hatását viseli magán. A hadbavonultak javára elrendelt felfüggesztése a bűnvádi eljárásnak, a jogerősen kiszabott büntetések végrehajtását korlátozó rendelkezések végül is oly helyzetet teremtetek, hogy a büntető ítélet, eltekintve egyes morális kellemtelenségektől a jogvita eldöntése után befejezte feladatát. Még a legutóbbi hónapok leromlott közbiztonsági viszonyai közt is csupán a legsúlyosabb esetek voltak azok, amelyekben a büntetés kiszabását annak végrehajtása nyomon követte. Ennek a tarthatatlan állapotnak vet most véget az amnesztia törvény, midőn az ú. n. technikai nehézségek következtében végre nem hajtható büntetéseket kifejezetten elengedi, megfosztva ugyan a büntetéseket attól — a jogbiztonságot aláásó — illúziótól, hogy a földi igazságszolgáltatás büntetése alól szabadulni semmiféle nagyobb megerőltetésbe nem kerül. A XV. néptörvény négy főszempontból különböztet; m. p. bűncselekmények szerint, a büntettes személye és a büntetés szerint, végül az elkövetés ideje szempontjából. Az államforma megváltozása folytán beállott következmények egyszerű levonásán alapulnak azok a rendelkezések, amelyek monarchikus rendszert védő parancsok és tilalmak megsértőinek büntetlenséget biztosítanak. Ugyancsak a kormányforma megváltoztatását nyomon kísérő mozgalmak büntetlenséget kodifikálják az összes «politikai természetű» bűncselekmények, valamint a magánosok és hatóságok ellen «politikai természetű okból» elkövetett erőszak amnesztiaja. Hogy az első csoportba sorozott cselekmények elkövetői közül pl. a közérkölciséget veszélyeztető, avagy a nemzést meggátoló hirdetés közzétevője (S. T. 24. §.) minden igaz ok nélkül menekül a büntetés elől, talán épen olyan bizonyos, minthogy a «politikai természetű ok» oly fogalom meghatározás, amely az illetékes hatóságok között nem egyszer fog nézeteltérésre okot adni. Részben célszerűségi, (a rövid szabadságvesztésbüntetéseknek jelen körülmények közt való végrehajthatatlansága) részben egyéb okok vezettek a gondatlanságból elkövetett bűncselekmények kivétel nélkül való amnesztiajára. A törvény azonban itt veszélyes eszközhöz nyúlt,

amely gyakorlati alkalmazásában másképpen fog működni, sem mint azt tervezték, kapitalisztikus malmokra hajtva a vizet. Nem szabad a bűncselekmények értékelésénél figyelmen kívül hagyni a sértettet sem. A törvény ezzel szemben súlyos következményt von maga után. Gondatlansági ügyekben bűnvádi eljárásnak helye nem lévén, természetesen büntetőítélet sem lesz; már pedig az 1907: XIX. tcl. 82. §-a kifejezetten a vétkességnek «jogerős büntetőbírószági ítéletben» foglalt megállapításához köti a biztosított személyeknek és hátramaradottaiknak a munkaadó ellen támasztható e szakaszban körülírt kártalanítási igényeit. Itt kell még megemlíteni, hogy általános kegyelemben részesülnek az orosz és román betörés idejében, ennek helyszínén vagy közelében elkövetett vagyon elleni bűncselekmények. (Túlnyomó részben Btk. 336. §. 5. pont; végrehajtás egyelőre amúgy sem lehetséges.) Feltétlenül méltányos e büntetéseket szemléltető pontjából tett megkülönböztetés. A katonáskodás, harctéri szolgálat, rokkantság joggal tekinthető oly körülményeknek, amelyek a fokozatosan előnyösebb elbánást indokoltá teszik. Érdekes kísérlet az egyébként már a német általános amnesztia során is folyamatba vett feltételes kegyelem, amely visszavonható, ha a kegyelmet nyert az eredetileg megállapított büntetési idő letelte előtt büntetett vagy szándékos vétséget követ el. A büntetettek személyében tett megkülönböztetéshez alkalmazkodik a törvény az elengedett büntetések meghatározásánál is. Általános amnesztia hat hónapot meg nem haladó büntetésekre, két évig terjedő büntetéseknél, ha a forradalom napját legalább két évvel megelőzően követték el, tíz évet meg nem haladó büntetéseknél az utóbbi feltételen kívül a büntetés kétharmad részének kiállása, illetve a hátralékuk két évet meg nem haladó tartama is szükséges. Különösen súlyos, kimerítően felsorolt cselekmények büntetése el nem engedhető. Az emberi könyörületesség véges voltára és a jogrend szentségére emlékeztető helyes intézkedés. Végül a pénzbüntetést, nyilván finanszírozásokból, csupán kivételes esetekben engedi el a törvény. Amennyiben a végrehajtási alapot megfelelő éréllyel fogják kutatni és nem az elítélt döntésére bízzák a büntetés végrehajtására hivatott hatóságok, hogy «fizet, vagy ül» a delikvens, úgy a kivétel meghozza gyümölcsseit. Az elkövetés ideje szempontjából a törvény főleg két határidővel operál. Egyik a forradalom napja (1918 okt. 31.), másik a népköztársaság kikiáltásának napja (1918 nov. 16.). A bifurkáció szüksége a törvényhozó szándékának kifejezésre juttatása nélkül meg nem érthető! Enélkül aligha magyarázhatjuk meg magunknak, miért kap a «politikai természetű okból elkövetett cselekmény» tettese csupán ez esetben kegyelmet, ha az elkövetés napja 1918 okt. 31. előttre esik, míg a «politikai természetű» cselekmény elkövetőjénél a terminus 1918 nov. 16. Ugy ez az intézkedés, mint a törvénynek — itt nem tárgyalható — sokfajta részlete a gyakorlati alkalmazás terén a legnagyobb elővigyázatosságot és aprólékosságot követeli meg a büntetés végrehajtását teljesítő hivataloktól. Hogy félreértésekre és tévedésekre a készülődőben levő végrehajtási rendelet dacára is számítani kell, azt a törvényhozó maga is elismeri, amidőn kizárja a kártalanítási igényt a kegyelem alá eső büntetések végrehajtása esetére. Ez azonban még nem jelent amnesztiát az elengedett büntetés végrehajtói számára.

A.

— **A hatásköri bíróság 1918. évi ügyforgalma.** Az 1917. évről hátralékban maradt 11 (hárommal kevesebb, mint 1916-ról) ügy. A hatásköri bírósághoz érkezett az 1918. év folyamán összesen 119 (24-gyel több mint 1917-ben) ügy. Elintéztet nyert összesen 1918-ban 94 (négyvel kevesebb mint 1917-ben) ügy. Az 1918. év végén hátralékban maradt 36 (25-tel több mint 1917-ben) ügy. A beérkezett darabok közül hatóság terjesztett elő 117 (26-tal több mint 1917-ben) ügyet, a fél jelentett be kettő (kettővel kevesebb mint 1917-ben) ügyet. A hatásköri összeütközés felmerült a rendes bíróság és a közigazgatási hatóság közt 107 (24-gyel több mint 1917-ben) esetben, a közigazgatási bíróság és közigazgatási hatóság közt öt (eggyel több mint 1917-ben) esetben. A rendes bíróság és közigazgatási hatóság közt felmerült hatásköri összeütközés esetei közül 17 esetben (kettővel több mint 1917-ben) a rendes bíróság, 25 esetben (12-vel több mint 1917-ben) a közigazgatási hatóság, részben a

közigazgatási bíróság hatásköre állapított meg. A közigazgatási bíróság és közigazgatási hatóság között felmerült esetek közül hat esetben (hárommal több mint 1917-ben) a közigazgatási bíróság hatásköre állapított meg. Hogy hatásköri összeütközés esete nem merült fel: kimondatott 13 (hárommal kevesebb mint 1917-ben) esetben.

— **Az ügyvéd** című minden hóban egyszer megjelenő folyóirat indult meg Nagyváradon, mint a nagyváradai ügyvédszövetség lapja. Főszerkesztője dr. Adorján Emil, felelős szerkesztő dr. Popity János. Az első szám közli dr. Fleischer Béla «Kollektív szerződés» c. cikkét, melyben azt indítványozza, hogy a nagyváradai ügyvédek tisztességtelen verseny és az ügyvédségre káros megállapodások megakadályozása végett kössenek kollektív szerződést, melyben a legalacsonyabb munkadíjakat megállapítják. A cikk közli a kollektív szerződés tervezetét, amelyet a szerkesztőségi megjegyzés szerint az országos ügyvédszövetség nagyváradai osztályának választmánya már megtárgyal és azt némi módosítással és kiegészítéssel elfogadta azzal, hogy azt az osztályülés elé terjeszti, ott is letárgyalatja és életbelépteti. A lap «Sérelmek» c. rovatában közölni fog minden sérelmet, mely az ügyvédi kart akár összességében, akár egyes tagjaiban éri.

— **A nemzeti vagyondézsma** (egyszeri nagy vagyondó) égetően aktuális kérdésének szenteli a dr. Klug Emil szerkesztésében megjelenő Adó- és Illetékügyi Szemle legújabb füzetét. Exner Kornél, Benedek Sándor, Hegedüs Lóránt, Baumgarten Nándor, Glücksthal Samu, Rubinek Gyula, Huszár Pál, Márffy Ede, Pikler Gyula és Vágó Mihály tanulmányai a problémát nagy alapossággal minden oldalról világítják meg. A füzet a Szemle kiadóhivatalában (V., Falk Miksa-utca 7.) 10 koronáért külön is kapható.

— **A Telekkönyv** januári száma a következő tartalommal jelent meg: Felfolyamodás közérdekből. — Az új rendeletek. — Érthetetlen néptörvény. — Egyről-másról.

— **A háborús kereskedelem megrendszabályozása** című könyvében dr. Radványi László a közszükségleti cikkek forgalombahozatala körül elkövethető visszaélések meggátolása tárgyában alkott jogszabályokat ismerteti. Az ötödfélszáz oldalas könyvnek ára 28 korona, s megrendelhető «Az Üzlet» kiadóhivatalában (Budapest, VI., Andrassy-út 29.).

— **Sancho Pansa ítélete.** Sokan olvastuk annak idejében a nevezetes spanyol költő: Miquel de Cervantes Saavedra főművét, a kedves homorú «Don Quixote de la Mancha» regényt, melynek kedélyes epizódjai során a hűséges Sancho Pansa egy alkalommal «törvényt lát» s a nősábitás vádja alól felmenti a jó pásztorlegényt, akit egy harcias hajadon panasztolt be, aki viszont a kiderített tényállás szerint sikeresen ellentáll annak a kísérletnek, hogy megfosszák a pénzes erszényétől. Nagy volt az eset, de Sancho Pansa hamarosan kész volt a döntéssel, kijelentvén megfelelő komolysággal, hogy miután «az erélyes, de nem erőszakos leányzó» ugyanazon, vagy csak félannyi bátorságot és elszántságot tanúsította a tisztasága védelmében, mint amelyet a pénzének megvédésében mutatott: őt a Herkules ereje sem bántalmazhatja s így a jóval gyengébb pásztorlegény vele szemben a csábítás vádja alól felmentendő. F. F. Heard feljegyzi, hogy ez korántsem valami képzeletbeli peres eset, mert ennek szakasztott mása felfedezhető egy nagyműveltségű francia írónak, Muryart de Vouglansnak Franciaország büntetőjogáról Párisban, 1757-ben megjelent alapos munkájában. És ami fő: az itt felhozott bűnügyben a francia bíróság döntése a lényegben teljesen megegyezett a becsületes Sancho Pansának «ítéletével», melyet a néhai való Cervantesnek esze ágában sem volt komoly jogi esetként elébünk tárni.

Zsoldos Benő.

Dr. Kovaliczky Elek sátorlajaujhelyi állami közjegyző nyugalmába készülő vagy már nyugdíjazott bírót keres közjegyzőhelyettesnek mielőbbi belépésre.

16287

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Fővárosi ügyvéd irodavezetői vagy egyéb megfelelő alkalmazást vállal. Cím a kiadóhivatalban.

16236

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Szladits Károly egyetemi tanár: Székfoglaló. —
Dr. Lám Loránt budapesti ügyvéd: A földbirtok reformja. —
Szemle.
Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár XIII. k. 2. iv. — Tartalom-
mutató a Közigazgatási Döntvénytár XII. évfolyamához.

Székfoglaló.

A Magyar Jogászegyletnek 1919. febr. 23-iki közgyűlésén elmondotta:
Dr. Szladits Károly.

T. Közgyűlés! A magam és újonnan megválasztott tisztársaim nevében hálással megköszönve a t. közgyűlés bizalmát, a rám ruházott elnöki tisztelet — annak teljes átérzésével, hogy ez a megtisztelés mire kötelez — elvállalom.

Mélyen fájlaljuk mindnyájan szeretett elnökünknek Nagy Ferencnek visszavonulását és abba csak úgy tudunk bele-nyugodni, hogy őt mint tiszteletbeli elnökünket és a jogászegylet szervezőbizottságának elnökét oly közeli viszonyban sikerült az együlethez megtartanunk, amelyben bölcs tanácsának és hathatós támogatásának állandóan részesei lehetünk. Bizonyos, hogy az ő elnökségének kilenc esztendejét sokáig fogjuk az egyület fénykorául emlegetni. Bizonyos az is, hogy távozását a közviszonyok megváltozása sem indokolta. Jogi és szociális érintetnek haladó voltával, az ellentéteket áthidaló tapintatával éppoly sikerrel állt volna az egyület új korszakának az élén, mint eddig. Ha azonban az ő higgadt bölcsesége magára írzve úgy találta, hogy az egyület fiatalabb kezeknek kell átvenniök, úgy ezt az elhatározását — fájdalomosan bár — döntőnek kellett elfogadnunk. S ha most a t. Közgyűlés e fiatalabbak közül eddigi együleti munkám alapján engem talált elhivandónak az egyület vezetésére, úgy féltetve az együleti feszélyezettség tekintetét, kötelességemnek tartom, hogy az egyesületnek, amelyhez 22 évi munkálkodás szellemi és érzelmi kapcsolatai fűznek, rendelkezésére álljak a reá váró nagy feladatok szolgálatában.

Mert, t. Közgyűlés, a háborút és az európai forradalmakat követő állami és társadalmi átalakulás, miként az egész világ jogászságát, úgy a magyar jogászságot is és az annak egyetemét képviselő Magyar Jogászegyletet *hatalmasan megnövekedett feladatok* elé állítja. Szokássá vált a jog hivatását a háborúban és a forradalomban lekicsinyelni a hatalmi eszközöknek és a társadalom egyéb ténylegességeinek jelentőségével szemben. Pedig a jognak és a jogtudománynak a jelentősége e világváltozások közepette nemhogy megcsökkent volna, hanem óriásilag emelkedett. Mert csak a jog erkölcsi hatalma képes biztosítani az új világrend állandóságát és csak a jogtudomány tudja megjelölni az új rend kialakulásának helyes módjait. A *jog renaissance-a előtt állunk* és csak most kezd majd a jog elfoglalni az őt megillető polcot, hogy valóban a *világ szuverénje legyen*.

A háborúban széthullt a régi *nemzetközi jog*. De a *népek szövetségében* egy új, a jog lényéhez méltóbb nemzetközi jog körvonalai bontakoznak ki, mely többé nem a hatalom önkényének játéklabdája, hanem a hatalmasok felett álló világtörvény. A világ jogászaiknak kell majd egyesülniök az új *világalkotmány* kiépítésére. Mi magyarok egyelőre még a nemzeti gyász völgyének sötétjéből nézzük az emberiség új kultúrközösségének hajnalhasadását. De az igazság napja emelkedőben van, sugarai hamarabb hozzánk is elhatnak és a világépítés munkájában való részvételre hívják jogászaikat. Hozzá kell szöknünk, hogy a jog-

ban mi is — az angol államférfiú mondása szerint — *kontinen-
sebben gondolkozzunk*. A magyar jogászságnak megvan erre a hivatottsága. Fényes példáit adta ennek együletünk éppen legutóbb: könyvkiadóvállalatunkban *Magyar Gyéza* tagtársunk nagyszabású könyve a nemzetközi bíraskodásról, nemzetközi jogi pályázatunkon pedig a *magyar népkormány miniszterelnökének* pályanyertes műve irányt mutatnak nekünk. Újonnan alakított nemzetközi jogi szakosztályunkra hatalmas feladatkör vár, egyfelől a népek szövetségéhez, másfelől a szomszéd államokhoz való viszonyunk problémáiban.

Háború és forradalom átalakította *állami létünket*. Egész alkotmányunkat, jóformán egész közigazgatásunkat újjá kell építenünk a *népállam* vezérigéi és szükségletei szerint. Teljes bizalommal várjuk a békekonferenciától a *magyar állam történeti és gazdasági integritásának* biztosítását. De ezen az egységes államterületen belül új államszerkezetet kívánunk állítani a régi helyébe, olyat, amely a *nemzetiségi autonómia* rendszerén építve fel, testvérm nemzetiségeinknek megadja a szabad önkormányzati érvényesülést. A hatósági köröknek ezzel járó szétválasztása és magasabb egységbe egyesítése a legnehezebb államszerkezeti probléma, melynek sikeres megoldásával a magyar jogászság minden időre példaadó világtörténeti hivatást fog betölteni.

Am a forradalom nemcsak állami, hanem *társadalmi rendünkben* is mélyreható átalakulást váltott ki. A társadalmi erőviszonyok eltolódtak, a régi harmadik rend mellé a negyedik rend került egyenrangú hatalmi tényezőül. Továbbra is a magántulajdon és a magángazdálkodás alapján állunk ugyan, de gazdasági és jogi rendünk fejlődése erőteljes lendületet vett a *szocializálás* felé. A formai jogegyenlőség mellé a *gazdasági kiegyenlítés* eszméje lépett. Az új szociális rend felszínesebb megítélői abban csekély szerepet szánnak a jogászságnak. Óriási tévedés! Minden szocializálás *tökeletesebb szervezkedés* kíván lenni. Minden szervezkedés a jogszabályok újabb nagy tömegeinek megalkotását és alkalmazását igényli. Az új társadalmi berendezkedés küszöbén a jogász feladatok beláthatatlan sokasága hömpölyög felénk. A földreform, az egyetemes munkajog, a munkanélküliség, az aggkori és rokkantellátás jogi problémái csak a legkiemelkedőbbek ezek közül.

Hozzájárulnak mindehhez az *átmeneti jog* súlyos jogász feladatai: a háborús jog eltakarítása, értékes elemeinek maradandó beillesztése a béke jogába, valamint adórendszerünk átalakítása és pénzviszonyaink rendezése a jogász rendszeresség és jogbiztonság kívánalmai szerint.

A magyar jogászság a feladatoknak mindeme sokaságából *szeretettel, lelkesedéssel és az új idők szellemének teljes átértésével* akarja kivenni részét. Ném isméri vagy félreismeri a magyar jogászt, aki maradinak mondja. Ebben az országban a *munkásság mellett a jogászság volt mindig a társadalmi haladás leg-
lelkesebb bajnoka*. A magyar bíró szociális érzéke példászerű. A munkásság sohasem felejtetheti el, hogy a magyar Kúria volt az, amely az üzemi balesetekért való tárgyi felelősség elvének kifejlesztésével úgyszólván rákényszerítette a törvényhozásra a kötelező balesetbiztosítás megalkotását. Azt az elvet, hogy a vagyon fokozottabb jogi kötelezettségekkel jár, *richesse oblige*: a Kúria kártérítési judikatúrája nap nap után hirdeti. A magyar jogászság, eddigi legjobb hagyományait követve, *hű öre lesz a társadalmi haladás forradalmi vívmányainak*.

A ráváró fontos hivatás tudatában a Magyar Jogászegylet szervezetében máris hozzáalkalmazkodott a nagy idők kívánalmához. *Szakszétályai* átalakulnak megannyi *permanens ankettá*, melyek minden felmerülő jogreformot rendszeresen fognak tárgyalni. Amíg a nemzetgyűlés össze nem ül, tárgyalásaink egyúttal a néptörvényhozás nyilvános ellenőrzését és szakszerű támogatását is biztosítják. Nem kétlem, hogy a népkormány örömmel fogja felhasználni ezt a kapcsolatot a magyar jogászi közvéleménnyel.

Mint eddig is mindig, úgy ezentul is távoltartjuk tárgyalásainktól a pártpolitikai szempontokat. Ami célunk: *a politizálás nélküli jogpolitika*. Ez nem ellenmondás. Meggyőződésem szerint minden társadalomnak, a legmagasabb erkölcsi mértékkel mérve, egy bizonyos korban csak *egy* bizonyos jogrendszer felel meg: az a jogrendszer, amelyre a társadalom megérett, amely gazdasági és erkölcsi szerveztségének foka szerint boldogulását és fejlődését a leghatékonyabban biztosítja. Van tehát objektív *helyes jog*; ezt a helyes jogot keresni a jogtudomány legfőbb feladata, s ez lesz egyúttal legfőbb feladata együletünk tudományos munkásságának is.

Tudományos feladatai mellett azonban együletünkre nagy *társadalmi hivatás* is vár: hogy a *magyar jogászságot* országszerte eszmei kapcsolatokkal *egyesítse*. Innen kell, hogy kisugározzanak az egész magyar jogászságot átfogó eszmék.

Ez eszmék elsejéül az *egységes állampolgári öntudatot* kell ápolnunk. Rendületlenül kitartunk Magyarország területi integritásának elve mellett. Örömmel valljuk magunkat ebben egyeknek munkástestvéreinkkel, mert senki többet nem tett Magyarországon épségéért, mint a szervezett magyar munkásság képviselői a berni konferencián. Ám ha mégis bekövetkeznék, amit el nem hihetünk és amibe soha bele nem nyugodhatnánk, hogy országunkat idegen hódítók megcsontolják: akkor nekünk kellene közvetítő kapocsként az anyaországhoz csatlóznunk az idegenbe szakadt magyar jogászságot. És mikor majd kialakulnak hazánkban az autonóm nemzeti önkormányzatok: a mi hivatásunk lesz, hogy nemzeti jogásztársainkkal testvéries együttműködésre lépve, tartsuk fenn az egységes államiság és egységes jog gondolatát.

Ápolnunk kell emellett a *jogászi osztályöntudatot* is. E jelzővel nem akarok új választalat emelni társadalmi osztályok közé, hiszen közöttünk minden társadalmi és gazdasági osztálynak vannak képviselői. Ámde mi *egységes hivatási osztály* vagyunk és e hivatás fontosságának erőteljes osztályöntudatban kell nyilvánulnia. Mert csak azt becsülik meg, aki maga magát is megbecsüli. Egyre-másra látjuk a jogászi hivatás kisebbsítését és háttérbe szorítását. Már pedig mi jogászok vagyunk a társadalom *szervező eleme*, amely nélkül a társadalmi erők játéka káoszba fulladna. Hivatásunknak ezt a jelentőségét el kell ismertennünk minden téren, erkölcsi és anyagi téren egyaránt, minden törekvéssel szemben, mely le akar szorítani a minket megillető helyről.

Ápolnunk és terjesztenünk kell továbbá a *jogi gondolkodás fegyelmességét*. Minden forradalmi törvényhozásban megvan a veszély, hogy közvetlen szükségletei szerint darabosra tördeli a jogot és szem elől téveszti a jogrendszer szükségessé szöszhangját. Amellett a régi és az új rend összeütközése meglazítja a törvény és a szerzett jogok tiszteletét. Mind ennek nyomában jogbizonytalanság támad, mely a bomlasztó erőket gyarapítja és reakcióra vezethet. Minden társadalmi átalakulás sikere attól függ, milyen gyorsan tudja helyreállítani a teljes jogrendet és jogbiztonságot. Erre a feladatra a jogász van hivatva, a társadalmi rend katonája. Vét a forradalom szelleme ellen, aki nem siet megtámasztani az új rendet a jogi fegyelem erkölcsi erővel.

Új feladataink megoldására *új segítő társakat* keresünk a *fiatal jogásznemzedékben*, melynek szívében legfrissebben lüktet az új kor tavasza és lelkesedése. Mélyen átérezzük, mit veszített ez a nemzedék négy háborús esztendő meddőségében. Tudjuk azt is, mi a kötelessége irántuk annak a társadalomnak, amelynek védelmére áldozták fel fiatal éveiket. Kötelességszerűen sietünk megosztani velük jogi ismereteinket, melyeket itthon békén fejleszthettünk, mialatt ők a polgári munkától el voltak vágva. Már a legközelebbi napokban megnyílik az a *tanfolyam*, melyet együletünk a *hadviselt jogászok* részére rendez. Reméljük, hogy e tanfolyam szoros köteléket fog fűzni együletünk és a had-

viselt jogi fiatalság között. Ezzel a tanfolyammal egyúttal megkezdjük az egyület fontos hivatásának teljesítését a *jogi továbbképzés* szervezése körül.

Szorosabb kapcsolatokkal igyekszünk magunkhoz csatolni a *vidéki jogászságot* is. Tudjuk, mennyi jogi tehetség sorvad el támogatás híján a magyar ugaron. Ismerjük a vidék tudományos nyomorát, melyet az irodalmi segédeszközök és irodalmi utmutatás hiánya okoz. Könyvekkel, irodalmi tanácsadással kívánjuk segíteni vidéki tagtársainkat és törekszünk bekapcsolni őket a főváros szellemi életébe.

Polgári kötelességünknek tartjuk azt is, hogy *a jogi ismereteket nem jogász polgártársaink körében elterjesszük*. A népállamban a jogot nem tekinthetjük egyes osztályok kiváltságos titkáának. A jogismerés kötelességének fikcióját — amennyire csak lehet — valóra akarjuk váltani. Ezért minden erőnkkel azon leszünk, hogy intézményesen megszervezzük a jogismeretek népszerűsítését.

T. Közgyűlés! Bizonyára nagy optimizmus kell ahhoz, hogy nagy terjedelmű, évekre szóló munkaprogrammot tűzzünk magunk elé oly időben, midőn országunkat mindenfelől ellenség szorongatja, midőn egész állami és gazdasági létünk súlyos válsággal küzd. Ámde csak bizonyos fokú optimizmus ad jogot és erőt az élethez. Mi pedig élni akarunk, híven a költő Ady szavához: «Bűn az életet nem szeretni.» Életősztönünket követve, nem engedhetjük át magunkat a kislelkűség zsibbasztó és ernyesztő hatásának. Gyászból és anyagi romlásból csak a munka emelhet fel. Azért mi dolgozni akarunk. Dolgozni nemcsak avégett, hogy elaltassuk hazafias gondjainkat, hanem dolgozni egy szebb jövő reményében, melyet e véres kavargásból a távolban tündöklő fényben látunk kiemelkedni. E szebb jövőt keresni száll hajóján új vizekre a Magyar Jogászegylet. Szeretném utána kiáltani a költővel: Repülj hajónk, rajtad a holnap hősei!

416

A földbirtok reformja.

A szerencsétlen háborúnak és gazdasági következményeinek súlya alatt görnyedve, de el nem csüggedve és el nem fásulva, ennek az országnak népe most éli csak sorsdöntő óráját. A nemzeti vagyon legjavának, az ország termő földjének, és a nemzeti társadalom kiapadhatatlan erőforrásának, az ország földművelő népének jövő sorsát dönti el «a földművelő nép földhözjuttatásáról» szóló néptörvény. Mint minden gyökerekig nyúló jogalkotásnak, ennek a néptörvénynek is minden következtelése előre nem számítható ki. Jövő nemzedékek áldása vagy kiábrándulása szunnyad az idők méhében. Ma bizakodva és óhajtván sejtethetjük csak, hogy a mezőgazdasági termelésnek ez az új szervezése nem fogja súrlódásoknak kitenni az ország közéletét, nem lesz akadálya a termelés fokozásának, nem fosztja meg a munkáskezeket azokat a nagy- és középbirtokokat, amelyeket maga a törvény közérdekből fentartani és illetőleg alkotni akar.

Ezeknek a gazdasági szempontoknak életbevágó jelentősége mellett azonban nem hanyagolhatók el a jogi formák sem, amelyek közt a reform megvalósul. A gyakorlati jurista minden napos tapasztalatból tudja, hogy egyesekre és a közületre milyen végzetes következménye lehet egy-egy hibásan megalkotott szervezetnek, túlságosan széles, vagy szűk tényállásra megfogalmazott szabálynak, túlságosan szigorral, vagy engedékenységgel megállapított jogi parancsnak. Szükséges tehát, hogy a jogászközvélemény, amelynek nem adatott alkalom arra, hogy a néptörvényhez a keletkezés stádiumában hozzászóljon, ezekből a szempontokból a tanulmány és bírálat tárgyává tegye a kész néptörvényt vagy legalább is annak leglényegesebb rendelkezéseit, és ilyen módon hozzájáruljon ahhoz, hogy a törvényhozói szándéknak a megvalósulás útja biztosítottassék.

I.

Azt a földet, amelyet a népköztársaság, a törvény 1. §-ának szavai szerint a földművelő nép kezére akar juttatni, az állam *kisajátítás* útján szerzi meg. E tekintetben a törvény elvileg a kisajátításról szóló 1881: XLI. tc. speciális alkalmazásának és kiépítésének tekinthető. Ha ez az utóbb említett törvény hangsúlyozza, hogy kisajátításnak csak közérdekből és csak az ott taxatív felsorolt esetekben van helye, úgy az új törvény a jogfolytonosság megszakítása nélkül helyezkedhetett arra az alapra, hogy a földművelő népnek földhözjuttatása elsőrendű közérdek,

és hogy a taxativ felsorolást ebben az értelemben egy tétellel kiegészíti, vagy egyszerűen él a 13. pont lehetőségével, amely helyt ad a kisajátításnak: «mindazon esetekben, melyekben a kisajátítást külön törvény állapítja meg».

Ebből a látásmódból tehát az új törvény nem revolúciónálja a jogállapotot; valamint nem tekinthető revolúciónáriusnak, — bár igen messzeható, és remélhetőleg következményeiben üdvös — azon széles keretek megállapítása, amelyeken belül mezőgazdasági birtokok kisajátítás alá esnek. Ellenben nem helyeselhetők a jogbiztonság érdekében, amely pedig megfér a legszélesebb jogkiterjesztéssel is, azok a labilis meghatározások, amelyek végső eredményben irányadók abban a kérdésben, hogy valamely mezőgazdasági ingatlan kisajátítás tárgya-e?

Ilyen labilis tételnek kell tekinteni már a 3. §. rendelkezését, amely ott, ahol *valamely községben vagy felosztási csoportban* lakó nép földhöz juttatása végett nagyobb mértékben van szükség földterületekre, a kisajátítástól ment birtokminimumot 200 holdban állapítja meg. Már olyan szabályozás sem volna minden fél irányában egyaránt igazságos, amely a községbeli igényjogosultak kielégítésének lehetőségétől tenné függővé az 500 vagy a 200 holdas birtok mértékét, — mindaddig, amíg van az ország területén olyan község, amelynek területén, jelentkező igényjogosult hiján, az 500 holdnál is tetemesen nagyobb birtokkomplexumok megmaradnak és amelynek területén a maga községe határában ki nem elégíthető igényjogosult egyenlő értékű és rokon természetű termőföldet kaphat. Természetesen nagyon tiszteletreméltók azok az érzelmi kötelek, amelyek a földmivelő népet a maga legszűkebb hazájához, szülő községéhez fűzik. De végre a régi tulajdonost is érzelmi kötelek fűzik az esetek túlnyomó részében birtokához és ezek a kötelek nem kevésbé tiszteletreméltók. Az igényjogosulttól azt nem lehet kívánni, hogy rá nézve teljesen újszerű, idegen termelési viszonyok közé helyezkedjék el; de azt már méltán el lehet várni tőle, hogy a néptörvény nyújtotta jótéteményeket a magáéhoz hasonló természetű földön is elfogadja. Hogy ilyen módjára a kielégítésnek maga a néptörvény is gondol, kitűnik a 20. §. tartalmából. Ha azonban ez így van, nem fogadható el igazságosnak, hogy az 500 vagy 200 holdas mérték kérdésében a községbeli igényjogosultak száma határozzon.

Még kevésbé megnyugtató a 3. §. szabályozása, amikor nem is marad korlátolva a község határára, hanem kiterjesztik a felosztási csoportra. A tényállás, amelyről itt szó van, az, hogy a községbeli igényjogosultak kielégíthetők volnának 500 hold érintetlenül hagyása mellett; de a szomszédos községben, amely amazzal egy felosztási csoportba foglaltatott össze, olyan nagy az igényjogosultak száma és olyan kicsiny a felhasználható földbirtokok terjedelme, hogy ezeknek az igényjogosultaknak kielégítésére az ugyanazon felosztási csoportba foglalt egyéb községbeli birtokokat is fel kell használni, sőt ezeknek mentes területét 200 holdra kell leszállítani. A már fent érintett méltánytalansághoz itt még az is hozzájárul, hogy végeredményben az a véletlen dönt ilyen esetekben, mely községeket foglalt egy felosztási csoportba az Országos Birtokrendező Tanács (24. §. 3. bek.). Hangsúlyozandó, hogy a Tanács ebben a kérdésben nem hallgatja meg az érdekelteket, nem fogatosít helyszíni felvételt, hanem pusztán a földmivelési miniszternek az igényjogosultakat és a felhasználható birtokokat magában foglaló összeírása alapján határoz.

Az érdekelletét, amelyről ez a határozat ítél, nem is tulajdonos és igényjogosult, hanem tulajdonos és tulajdonos közt merül fel. A döntéssel kellő *causae cognitio* alapján bírói fórumot kellene legalább felruházni. Sajnálatos, hogy ezzel a bírói feladattal a néptörvény a *causae cognitio* elhanyagolásával közgazgatási szervet bíz meg.

Még szembeűnőbb a bírói közreműködés mellőzése és a közgazgatási hatóságnak bírói imperiummal felruházása a 7. és 8. §-ban. Ezek a rendelkezések is a földbirtoknak kisajátíthatósága kérdését tárgyalják.

A 7. §. 2. bekezdése szerint együtt, t. i. mint *egy* tulajdonos ingatlanát kell számításba venni azokat a földbirtokokat is, amelyek csak 1918 nov. 1. után kerültek különböző tulajdonosok nevére, «ha ez nyilvánvalóan a nép földszükségletének kielégítését célzó rendelkezések kijátszása végett történt». A 8. §. 2. bekezdése szerint a tulajdonostársaság esetében is az 1918 november

1-iki telekkönyvi állapot az irányadó, az e napot követőleg történt telekkönyvi megosztás csak akkor, ha «megállapítható, hogy az átruházás *jóhiszeműleg s nem a nép földhöz juttatására tervezett rendelkezések kijátszása* végett történt, vagy ha az ingatlant átruházó jogügyletet illetékkiszabás végett megfelelő helyre még 1918 november hó 1. napja előtt bemutatták, s ilyen bemutatás nélkül is, ha az ingatlant már az említett napot megelőző gazdasági évben az 1918. évi november hó 1. napja után a bejegyzett *telekkönyvi állapotnak megfelelően birtokolták és használták*». A néptörvény méltán foglal állást az in fraudem legis történt elidegenítések ellen. Helyesen veszi figyelembe azt is, hogy nem szabad és nem lehet minden elidegenítést in fraudem legis történni tekinteni, amely a kritikus dátum után történt. Arról azonban, hogy mely fórum ítélkezzék afelől, hogy az elidegenítés jóhiszeműen vagy pedig a törvény kijátszásának szándékával történt-e, a néptörvény nem szól. Talán nem tévedek, ha felteszem, hogy ez a kérdés incidentaliter fog eldöntetni abban a kisajátítási eljárásban, amely első fokon (26. §. 1. bek.) a birtokrendező választmány, másod és végső fokon (28. §. utolsó bek.) az Orsz. Birtokrendező Tanács előtt folyik le. Ismét per eminentiam bírói ítélkezést kívánó kérdés utaltatik közigazgatási szervek elé és pedig első fokon olyan szerv elé, amely összeállításánál fogva sem nyújtja a tárgyilagossá és pártatlan döntés garanciáit. A birtokrendező választmány tagjait t. i. felerészben az igényjogosultul jelentkezők, másik felerészben a községi gazdasági kamara, tehát egy eddig még nem szabályozott és még csak ezután megalkotandó szervezet tagjai választják «a község földmivelő lakosai közül». Ebben az összeállításban az igényjogosultak érdeke fél tagszámmal képviselve van. A régi tulajdonosok érdekképviseléséről nem történt gondoskodás, mert hiszen hogy a községi mezőgazdasági kamarában a községi birtokosok többségben lesznek-e és ennél fogva a delegáltak útján érdekeik képviselését biztosíthatják-e, még nagyon is kérdéses. A birtokrendező választmánynak «tanácsadó közege» (26. §. 5. bek.) a birtokrendező bizottság, amelyet az országos birtokrendező tanács küld ki és amely rendszerint egy jogi, egy gazdasági és egy földmérői szakképzettségű tagból áll. Nyilván ezekben a bizottságokban nyertek alkalmazást azok a hadból visszatértek, akiknek ilyen módon való foglalkoztatását, munkához és kenyérhez való juttatását az egész közvélemény osztatlan helyesléssel kísérte. Ezzel a helyesléssel nem jut ellenkezésbe az, aki arra figyelmeztet, hogy e bizottságok éppen ennél az összetételüknél fogva a földbirtokreform végrehajtásának legnehezebb kérdéseivel szemben alig lehetnek a helyzet magaslatán. Mert hogy e bizottságok szerepe nem fog a pusztán tanácsadásra szorítkozni, mint a 26. §. 5. bek. mondja, hanem egyenesen a birtokrendező választmány tevékenységének irányítását fogja felölelni, nem kétséges. A hadból visszatértektől azonban, legyenek bár jogi, gazdasági vagy földmérői képzettségű tagok, alig hogy ötödfél évi katonáskodás után a polgári életbe visszatértek, nem lehet méltányosan elvárni sem a hasonló tevékenységben való jártasságot, sem azt a gyakorlati érzéket, amely e nehéz feladatok sikeres megoldásához szükséges. Többnyire pályájuk elején álló, fiatal emberek ezek, akiknek legjobb szándékához nem fér kétség, de akik sem a jogász, sem a gazdálkodói, sem a földmérői karnak nem a gyakorlatilag is már legjobban bevált elemeiből kerültek ki. És ha még azoknak a kiegyenlíthetetlen érdekellentéteknek megmérgezett atmoszférájára gondolunk, amelyekbe a régi tulajdonosok egymás közt, az igényjogosultak is egymásközt emberi gyarlóságnál fogva szükségképp kerülnek, akkor nem nehéz előre látni azokat az áldatlan és elkeseredett rekriminációkat, amelyeknek hibájukon kívül is kiteszük ezeket a bizottsági tagokat, akik sem egy előző közhivatalnoki pályára presztízsére, sem a vagyoni függetlenségükre nem támaszkodhatnak.

Már pedig éppen a birtokrendező bizottság által tanáccsal kiszolgált birtokrendező választmány hatáskörébe utalja a néptörvény azokat a kérdéseket, amelyekben magánérdek magánérdekkel legelsősorban is összeütközésbe juthat: a felhasználhatókul összeírt földbirtokok közül a kisajátítandóknak kijelölését (26. §. 1. bek.), amihez nyilván a régi tulajdonosnak meghagyandó terület mértékének megállapítása és kijelölése is tartozik; és a kisajátítási és kapcsolatos kártalanítási kérdéseket (26. §. 3. bek.), valamint a legfontosabb intézkedések egész sorát. Igaz, hogy mind e kérdésekben panasznak van helye és hogy az ügyiratok

minden esetben hivatalból is felterjesztendő az országos birtokrendező tanácshoz, amely azután végérvényesen dönt (33. §. 2. bek. v. ö. 28. §. utolsó bek.). De hiszen az anyaggyűjtés mégis csak a birtokrendező választmány, illetőleg a bizottság munkája marad, az országos tanács elé az ügyek már abban a megvilágításban kerülnek, amelyet a bizottság munkálataiból nyertek, és ez a bizottság által előkészített anyag a tárgya az országos tanács határozathozatalának. Sőt a bizottságnak joga van az országos tanács határozatának bevárása nélkül a kijelölt ingatlanokra a kisajátítási eljárás megindítását telekkönyvileg is feljegyeztetni (26. §. utolsó bek.).

Míg azonban a kisajátítási ár, az egyéb kártalanítások és a kisajátítási feltételek kérdésében a 34. §. értelmében az országos tanács határozatával meg nem elégedő fél az említett szakaszban megalkotott «vegyes bírósághoz» fordulhat, amely, minthogy legalább részben bírálóból áll, bizonyára közmegnyugvásra fogja az eléje kerülő kérdéseket két instanciában elbírálni, addig magában a kisajátíthatóság kérdésében a bizottság, a választmány, az orsz. tanács, a földművelési miniszter döntenek, egytől-egyig közigazgatási hatóságok, amelyeknek ügyködése a bírói pártatlanság kautélái alatt nem áll.

A hatásköröknek azzal a megosztásával szemben, amelyet a néptörvény megállapított, a legalitás szempontjából ajánlatos volna a közigazgatási szerveknek (birtokrendező tanács, választmány, orsz. tanács, földművelési minisztérium) olyanféle szerepet juttatni, aminő a büntető perben a közérdek képviselőt, az államügyészt illeti meg. Nekik volna feladatuk az első tájékoztató adatok gyűjtése, ezek alapján az eljárás folyamatba tétele, annak során az egész vonalon a kezdeményezés, indítványozás, fellebbevitel. Ahol ellenérdekűekkel megegyezés érhető el, ott nekik jutna a feladat, ezt a megállapodást valamilyen formájú egyességben lefektetni. A vitás kérdésekben a döntés joga azonban őket ne illesse meg, hanem az ő bevonásukkal, kontradiktórius eljárásban, bizonyítás felvétele után bíróság döntsön és pedig lehetőleg tisztán bírói tagokból álló tanács (esetleg egyesbíró).

II.

A *kisajátítási ár* a 27. §. 1. bek. értelmében általában az ingatlanok 1913. évi forgalmi értéke. Különleges esetekben van ettől ugyanezen szakasz 2. bekezdése értelmében eltérésnek fel- vagy lefelé helye. E részben a néptörvény már elvileg eltér az 1881. évi kisajátítási törvénytől, amelynek programmszerű tétele szerint (23. §) «a kisajátítás valódi és teljes kártalanítás mellett eszközöltetik». Ezzel az elsősorban gazdasági vonatkozású állásponttal szemben a jogász nem hallgathatja el aggályait, amelyek kivált az ingatlan és ingó vagyonnal való különböző bánásmód megállapításából fakadnak. Nyilvánvaló, hogy az ingatlan árának a legutóbbi években észlelt emelkedése jórészt a pénz elértéktelenedésére vezethető vissza. Hogyan volna tehát megindokolható, hogy a tulajdonos ma a devalvált pénz idejében, kielégíttessék a teljes értékű pénz idejébeli forgalmi értékekben? Természetesen megrövidítését jelenti ez az ingatlan tulajdonosának.

A nagy francia forradalom alkotmányozó gyűlése az 1789. augusztus 4-iki dekrétum 1. §-ában a feudális jogviszonyokat megszüntetvén, a kártalanításról a következőképp rendelkezett: «L'assemblée nationale détruit entièrement le régime féodal et décrète que, dans les droits et devoirs tant féodaux que censuels, ceux qui tiennent à la main — morte réelle ou personnelle et à la servitude personnelle, sont abolis sans indemnité, et tous les autres déclarations rachetables.» Ami 1848-iki törvényhozásunk az úrbéri szolgálatok (robot) dézsma és pénzbeli fizetéseket megszüntetvén, minden megkülönböztetés nélkül «a magán földesurak kármentesítését a nemzeti közbecsület véd-paizsa alá» helyezte. (1848: IX. tc. 1. §.)

Mi a francia forradalmi jogalkotás disztinkciójának alapja? *Lassalle* (Das system der erworbenen Rechte I., Gesamtwerke IV. 175. köv. I.) ennek a megkülönböztetésnek elvi jelentőségét fedezi fel. A francia alkotmányozó gyűlés — úgy mond — a hűbéri rendszer idejéből származó terhek és szolgálatok közt a jogok és köteleességek két csoportját találta. Az első csoportba tartozók abból az úri hatalomból származtak, amelyek annakelőtte a nemesi földbirtokost, a szerzetes rendeket és alapítványokat a hűbéres és jobbágyi néppel szemben megillették; ezek tehát eredetileg a rendi alkotmány személyi jogában gyökerez-

tek. A másik csoportbelieket a földesúr ingatlan adományozása fejében kötötte ki, tehát visszerthes címen szerezte. Az első csoporthoz tartozók alapjukat veszítették, amikor az alkotmányozó gyűlés a személyes földesúri hatalmat és általában a személyek közti rendi különbségeket megszüntette. E jogviszonyok eredeti jogalapja eltöröltetvén, az ezekből folyt és most jogalapjukkal együtt megszűnt jogokért kártalanításnak sem lehetett helye. Másképp állott a dolog a visszerthes címen kikötött jogokkal. Az ilyen visszerthes kikötések joghatályosságát az alkotmányozó gyűlés nem vonta kétségbe, ezért ezeket a jogokat és köteleességeket nem is törölte el. De felismerve káros voltukat, (hátráltatták a földbirtok ameliorációját stb.) megválthatóságukat mondta ki, aminek folytán a kötelezettnek módjában volt a szolgálatot egyenértékével kifizetni és ilyképen megszüntetni.

A forradalmi jogalkotás előtt tehát nyitva áll a megfontolás, és esetről-esetre elvi alapon deliberalnia kell arról, hogy valamely eltörölt, elkobzott, kisajátított jogcsoportért adjon vagy adasson-e kártérítést vagy sem? *Lassalle* megoldása szerint nem indokolt a kártérítés, ha az eltörölt jog forrása, keletkezése, címe is beleütközik az új jogrend alapfelfogásába; megadando a kártérítés, ha a kisajátított jog alapja nincs ellenmondásban az új jogrenddel, csupán érvényesítésének, gyakorlásának módjai esnek a változás alá. Lehet, hogy a megkülönböztetésnek ettől eltérő más alapját fogják elismerni. De az az egy bizonyos, hogy az alternatíva kizárólagos. Vagy nem jár kártalanítás, vagy jár, — az utóbbi esetben «valódi és teljes kártalanítást» kell postulálnunk.

A néptörvény maga előrejelölt bizonyos nehézségeket, amelyek a 27. §. 1—2. bek. értelmében járó részbeni kártalanítás nyomán előállhatnak. Több irányban e nehézségeknek elejét is óhajtja venni, de nem mondhatni, hogy éppen szerencsés kézzel.

A 27. §. 3. bek. szerint: «ha a kisajátított ingatlant záloglevelek, vagy törvény alapján kibocsátott kötvények fedezetül szolgáló s 1915. évi január hó 1. előtt bekebelezett jelzálogos kölcsönök vagy közpénzekből (állami, törvényhatósági, községi pénzek) közérdekű alapítványokból vagy gyámpénztári pénzekből adott s bármikor bekebelezett kölcsönök terhelik, az ilyen ingatlan kisajátítási ára nem lehet kisebb ezeknek a bekebelezett kölcsönöknek a kisajátított ingatlant terhelő részénél».

A tényállás tehát, amely e szabályozás tárgya, az, hogy az irányadó 1. és 2. bek. szerint az 1913. évi forgalmi érték nyomán megállapított kisajátítási ár nem elégséges a terhek kifizetésére. Kérdés, mennyiben befolyásolja ez a kisajátítási ár megszabását? Mondani sem kell, hogy ennek a problémának felmerültét egyedül a részleges kártalanításnak köszönhetjük. Az 1881. évi kisajátítási törvény «valóságos és teljes kártalanítást» szabván meg, azzal már nem kellett törődnie, hogy az a bekebelezett terheket mennyire fedezi. A hitelezők kezdettől fogva nem számíthattak többre, mint az ingatlan pénzbeli egyenértékére; ha túlterhelték az ingatlant, vessenek magukra. Mihelyt azonban a kártalanítás az ingatlannak kisajátításkori értékéből csak egy részt restituál, felmerül a jelzálogos hitelezők problémája, mert hiszen nekik nyilvánkönyvi joguk van arra, hogy az ingatlan egész értékéből keressék követelésük kielégítését.

A 27. §. 3. bek., mint látjuk, a jelzálogos hitelezőknek csupán bizonyos kategóriáira van figyelemmel. Jelesül azok a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok, kivált takarékpénztárak és biztosító intézetek, amelyek jelzálogos kölcsönöket nem záloglevelek alapján, hanem ú. n. készpénzkölcsön formájában nyújtottak (gondoljunk például a másodhelyű kölcsönökre), még oly lelkiismeretes gondossággal járhattak el, még oly szigorúan ügyelhetek például arra, hogy a jelzálog becsértékének 50 vagy 75%-át a kölcsön meg ne haladja, az új néptörvény alapján mégis megeshetik, hogy károsodnak, hogy kihitelezett tőkéjüket nem hajthatják be.

Azokat a záloghitelezőket pedig, akikre a 27. §. figyelemmel van, mégis kétféle ellátásban részesíti a 3. bekezdés. A közpénzekből, közérdekű alapítványokból és gyámpénztári pénzekből nyújtott kölcsönöket a szakasz korlátozás nélkül garantálja, mert a kisajátítási ár e «bármikor bekebelezett kölcsönöknek» összegénél, illetőleg a kisajátított ingatlant terhelő részénél nem lehet kisebb. A másik, a mostohább sorsban részesülő jelzálogos teher-kategóriához a zálogleveles és kötvényes kölcsönök tartoznak. Ezek a kisajátítási ár megállapítására csak abban az eset-

bén vannak befolyással, ha a zálogjog 1915 január 1. előtt kezeletetett be.

A kedvezménynek az 1915 előtti zálogjogokra való korlátozása már a törvényhozói ratio szempontjából is kétséges. Hiszen a régebbi zálogleveles és törvényes kölcsönök még a régebbi, alacsonyabb becsértékek alapján e régi, alacsonyabb becsértékek 50, illetőleg 66 $\frac{2}{3}$ és 75%-áig nyújtattak; és törlesztések vagy visszafizetések folytán feltehetőleg időközben már csökkentek is. Ezek a régebbi zálogjogok tehát valamivel kevésbé szorultak rá a törvényhozói gondoskodásra, mint az újabbak, amelyek a magas földárak idejéből valók, eshetőleg magas becsérték alapján kontrahált kölcsönökre szólnak és amelyek, mint újabbak és legújabbak, az idő rövidsége folytán nem is voltak törlesztettek vagy visszafizetések által csökkenthetők. A néptörvény mégis épen ezektől a leginkább reá szoruló jelzálogos tételektől vonja meg a gondoskodást.

Pedig a zálogleveles és kötvényes kölcsönök egészen más értelemben, mint az 1848: IX. tc. szerint a földesurak kártalanítása, csakugyan a «nemzeti közbecsület védpajza» alatt állanak. Az 1876: XXXVI., az 1889: XXX. és az 1897: XXXII. tc. részletesen szabályozták a záloglevelek és kötvények kibocsátásának módjait és biztosítását, bevallottan abból a célból, hogy a reálhitelek kielégítését megkönnyítsék és előmozdítsák.

E törvények egy fél évszázados társadalmi törekvés érvényesülésének mérföldkövei; a nagy Széchenyi «Hitel»-ére mutatnak vissza, amelyben a prófétikus álmódzó, az akkori kezdetleges viszonyok közt is meglepő világos látással ismerte fel azt, amire a gazdasági fejlődésnek szüksége van: «Mennél nagyobb bizalmat és bátorságot nyújthat valaki az ő kezei közt levő vagyonunkra, annál több Hitele — Credituma van; és mennyivel nagyobb bizalommal és bátorsággal bírja a közönség saját javait másoknál, annál tökéletesnek mondatik azon Ország Hitel-állapota». Ama törvények el is érték azt, amit tőlük gazdasági politikánk remélt. Zálogleveleinket az 1897. évi XXXII. tc. indoklásának megállapítása szerint «a forgalom készségesen vette fel mint a tőkeelhelyezésre kiválóan alkalmas értékpapirokat». Ugyanez a kedvező sors várta a most nevezett törvény alapján kibocsátott törvényeket is. Tudjuk, hogy nemcsak a hazai értékgazdaságban jutott nagy szerep a belföldi zálogleveleknek és kötvényeknek, hanem bizalommal vette fel őket a külföldi forgalom is, és ez a két értéknem tekintélyes részét teszi annak az érdekelttségnek, amelyet az idegen tőke hazai gazdasági fejlődésünkben önként vállalt.

Annál sajnálatosabb, hogy a 27. §. ismertetett rendelkezése, mondhatni gondtalanul megnyirbálja azokat a garanciális alapokat, amelyekre a záloglevél és a kötvény hitele fundálva van. És minthogy a néptörvény intenciója szerint nem egyes elszigetelt esetekről, hanem egy jóképen egész ingatlan-állagunkat felölelő országos akciónak van szó, legalább is a törvény rendelkezéseinek fogva nincs kizárva annak a lehetősége, hogy a záloglevelek és kötvények fedezete komolyan veszélyeztetve lesz. Arra azonban mindenesetre elegendő a 27. §. rendelkezése, hogy azt a bizalmat, amelyet a hitelpapírok méltán élveztek, megrendítse, aláassa.

A jelenlegi pénzügyi kormányzatnak nyomatékosan és több ízben is kifejezésre juttatott és a hazai közvélemény túlnyomó többségének helyeslésétől kísért az az elhatározása, hogy az állam a legnagyobb áldozatok árán is kell hogy kötelezettségeinek megfeleljen, alig hozható összhangba a 27. §-nak ezzel az osztályozásával, amely az államnak, a törvényhatóságoknak, a községeknek, az alapítványoknak és az árvapénztáraknak mint hitelezőknek teljes és feltétlen fedezetet nyújt; a törvényes garancia alatt álló és épen ezért szinte állami auspiciumok alatt a forgalomnak itthon és a külföldön széleskörű bizalmát élvező hitelpapíroknak már csak az esetben, ha 1915 előtti időből keletkeztek.

Ha a törvényhozó nem is kíséri rokonszenvével azokat az aralakulásokat, amelyeket az ingatlanforgalomban az utolsó években észleltünk; és ha nem is tudna tért adni annak a megfontolásnak, hogy ezek az árak elsősorban a pénzérték súlyos csökkenésének visszatükröződései: arra bizonyára mégsem ragadtathatja magát, hogy ma visszahatólag hatálytalanítsa az 1915 óta létrejött zálogleveles és kötvényes kölcsönöket. Már pedig a 27. §.

2. bek. rendelkezése végső eredményben nem egyéb, mint visszaható hatálytalanítása vagy legalább is korlátozása az annak idején érvényben volt törvények szerint kontrahált kölcsönöknek. És minthogy mezőgazdasági termelésünknek a jövőben is lesz szüksége hitelre és bizonyára arról a lehetőségről sem akar lemondani, hogy hiteligényének kielégítését az idegen tőkénél keresse, sürgősen ajánlanunk kell, hogy a 27. §-nak ez a visszahatólag jogmegszorító rendelkezése elimináltassék.

Ugyancsak a 27. §. 3. bekezdése az 1915. jan. 1. napját mint kritikus napot még egy másik vonatkozásban is említi. Ez a tétel a következőképp szól: «A kisajátított birtokon lévő gazdasági épületek és más berendezések értékét a kisajátítási ár megállapításánál figyelembe kell venni, úgyszintén a birtokon 1915. jan. 1. óta teljesített hasznos befektetéseket is olyan értékben, amilyenben a kisajátítás idején a birtok értékét emelik». Ebben a jogszabályban világos annyi, hogy a «gazdasági épületek és más berendezések» értékét tekintet nélkül keletkezésük idejére, a «hasznos befektetéseket» csupán akkor kell figyelembe venni, ha 1915. jan. 1. után teljesítették. Nem világos, ellenben, hogy a «más berendezések» és a «hasznos befektetések» közt, hogy egy fájdalmas aktualitást nyert kifejezéssel éljek, hol a demarkációs vonal? Már pedig a lényegesen eltérő jogkövetkezményekre tekintettel súlyt kell helyezni a két fogalom világos elhatárolására. Nem világos továbbá, miért maradjanak figyelmen kívül az 1915. jan. 1-t megelőzőleg teljesített hasznos beruházások és pedig még akkor is, ha a «kisajátítás idején a birtok értékét emelik»? Példa: 1913. évben vettem a birtokot, akkor normális áron; a vételár tehát a birtok «1913. évi forgalmi értéke» mértékű alapul vehető. Hasznos beruházásokat teljesítettem: 1914-ben szélesebb és 1916-ban szűkebb keretek közt. A kisajátításkori becslés alkalmával megállapítható, hogy az 1914-i beruházások a birtok jelen (kisajátításkori) értékét 12%-kal emelték, ezek azonban a törvény világos szavai szerint figyelembe nem vehetők; az 1916-i beruházások a jelen értéket csak 0,5%-kal emelték: ezek figyelembe vehetnek. Az értékelkedések aránya különben közömbös. Nem találok meggyőző és megnyugtató indokokat ennek a jogszabálybeli disztingciónak, amely az 1915 előtti racionalis gazdálkodást visszahatólag sújlja?

Az utóbbi évek ingatlanforgalma még egy másik érdekes, némely részében nagyon elismerésre méltó, más vonatkozásaiban kevésbé szerencsésnek mondható jogszabály megalkotására indította a törvényhozót. A 31. §. tételét értem. Ennek a szakasznak 1. bekezdése kimondja, hogy: ha olyan ingatlanról, amelyet a tulajdonos 1917. vagy 1918. évek folyamán visszerhesen szerzett, és az ennek a törvénynek életbelépését követő két éven belül megállapított kisajátítási ár aránytalanul alacsonyabb a tulajdonos által fizetett vételárnál és az így származott veszteség alkalmas arra, hogy a kisajátítást szenvedőnek vagyoni romlását okozza, a tulajdonos a 34. §. szerint alakuló vegyes bíróságtól a kisajátítási ár jogerős megállapításától számított 30 napon belül kérheti, hogy kötelezze azt, akitől az ingatlant ő vásárolta, hogy a vételár méltányos részét engedje el, illetve térítse vissza neki.

Amíg a néptörvény megmarad a részbeni kártalanítás álláspontján, helyeselni kell a «valódi és teljes érték és a kisajátítási ár közti különbözetről előálló veszteség méltányos megosztását a tulajdonos és rövid idővel ezelőtt volt auctora közt; valamint azt is, hogy ezt a kérdést bírói testület döntse el. A szabályozás részleteihez ellenben több tekintetben szó fér.

Az egész problémát, mint láttuk, az vetette fel, hogy a kisajátítási ár a 27. §-hoz képest az 1913. évi forgalmi értékhez igazodik. Ebből következtethető, hogy a törvényhozó meggyőződése szerint már az 1914. évi földárak irreálisan magasak voltak; annál inkább az 1915. és 1916. év árai. Ha nem így volna, a néptörvény bizonyára nem nyult volna vissza az 1913. évi árakra. Ha ez azonban így van, mi az elfogadható indoka annak, hogy a veszteség megosztását csak az 1917. és 1918. években szerzett ingatlanokra írja elő. Mennyivel kevésbé sürgős követelménye az igazságnak ugyanez a megosztás az 1916., 1915. vagy 1914. években kontrahált vételek esetében? Avagy talán úgy gondolná valaki, hogy ily hosszú időszak ingatlanforgalmát nem ajánlatos visszahatólag a jogbizonytalanságnak kitenni? Helyes, de ez ellen csak egy igazságos és méltányos ellenszér van: a kisajátítási árat a valódi és teljes kártalanítás követelményei szerint megszabni. Mellesleg megjegyzendő, hogy sajátságos hézaga a 31. §-nak az

1919. év mellőzése, holott a néptörvény február 16-án hirdettetvén ki, az addig letelt másfél hónap alatt is jöhetett és bizonyára jött is létre nem egy olyan visszerhes ingatlantruházás, amelyet a veszteség megosztásának beneficiumából kizárni semmiféle törvényhozási szempont nem követeli.

Nem tudom helyeselni azt sem, hogy a 31. §. szerint a veszteség megosztásához nem elegendő magában a csak néhány éves vétel és az, hogy a vételárnál a kisajátítási ár aránytalanul alacsonyabb. Még azt is megkívánja a szakasz mint tényálladási elemet, hogy az így származott veszteség alkalmas legyen arra, «hogy a kisajátítást szenvedőnek vagyoni romlását okozza». Akinek tehát a drágán megvett és olcsó áron kisajátított ingatlanon kívül némi egyéb vagyona is van, az csak viselje maga a veszteséget és nézze türelemmel, hogy az ügyes eladó a maga idejében biztonságba hozott pénzét mi módon élvezi. Nem mondhatnám, hogy a 31. §-a szociális jogalkotás példája volna. A szociális jog első követelménye: a jogviszonyokban összefűzött egyének szolidaritása; az ebben a szellemben megalkotott jogszabály olyan elbánásban részesíti az alája rendelteteket, mint akiket ez a törhetetlen szolidaritás fűz össze. Hogy a kézzől-kézre visszteherrel szállott ingatlanból állami parancs folytán előállott veszteség az összetartozók közt nem brutális számtani művelet, hanem «mindkét fél-körülményeinek gondos mérlegelésével és a méltányosság alapján» megosztassék (és ilyen módját a megosztásnak írja elő a 31. §.) annak semmiképen nem lehet előfeltétele, hogy a kisajátítást szenvedő épen a vagyoni romlás szélére jutott legyen.

Alig indokolható a 31. §. 2. bek. az az intézkedése, amely a veszteség megosztását kizárja, ha a kisajátítást szenvedő nyilvános számadásra kötelezett vállalat (tehát részvénytársaság vagy szövetkezet) vagy más kereskedelmi társaság, vagy olyan személy, aki ingatlanok adásvételével üzletszerűleg foglalkozik. Ezeket tehát a valódi értéken alul foganatosított kisajátítás okozta «vagyoni romlás»-tól sem védi meg a szakasz!

III.

A néptörvény meglehetősen részletességgel szabályozza az eljárás menetét, a «tényleges felosztásig» bezárólag. Ezt követőleg a 49. §. kijelenti, hogy: «a birtokbaadásról, a kisajátítás pénzügyi lebonyolításáról s az új birtokok örökhaszonbérének vagy vételárának, illetve a vételár részleteinek és kamatainak beszedéséről s az ezzel a törvénnyel kapcsolatos egyéb pénzügyi műveletekről külön néptörvény intézkedik».

Ez a kettészakítása a materiának méltánytalan mind az igényjogosultakkal, mind pedig a régi tulajdonosokkal szemben. Az előbbiekkel szemben azért, mert amíg nem tudják, milyen örökhaszonbér vagy vételár fejében kaphatják meg az ingatlant, ha szabad e triviális szót használni: kénytelen lesz macskát zsákban vásárolni. Azt a szerény kalkulust, hogy milyen terhet vállal a remélhető előnyökért, nem végezheti el, mert nem ismeri az alapjául szükséges adatokat. Mégis kénytelen ez adatokat nem ismerve határozni afelől, hogy éljen-e a néptörvény adta joggal vagy nem?

A régi tulajdonosok nemcsak kalkulusaikban vannak háborítva, pedig hiszen nekik a 31. §. értelmében jogelődjük felhívására rövid záros határidőn belül arról a súlyos jelentőségű kérdésről is nyilatkozni kell, hogy regressusukat érvényesíteni fogják-e? hanem kötelezettségeik teljesítésében (gondoljunk a jelzálogos hitelezőnek teljesítendő kamatfizetésre és tőketörlesztésre), és megélhetésükben. Kritikussá válhatnak ez kivált akkor, ha az 59. §. felhatalmazása alapján az országos birtokrendező tanács a kisajátított földbirtoknak az új birtokosok ideiglenes birtokába adását rendeli el, amely ideiglenes birtoklást az új birtokosok többségének kívánságára az orsz. tanács «bármely időre meghosszabbíthatja», — továbbá ha a 60. §. alapján a *birtokrendező választmány* elhatározza, hogy a kisajátítható földbirtokterületeket közös vagy felosztott művelés végett haszonbérbe vagy részesművelésbe veszi az igényjogosultak számára; vagy végül ha a 61. §. értelmében a földművelési miniszter a népgazdasági miniszterrel együtt felhatalmazást ad az ideiglenes birtoklásba, vagy ideiglenes haszonbérbe, illetve részművelésbe vételre kijelölt földbirtokoknak s a hozzájuk tartozó felszereléseknek, terményeknek és trágyának a *felmerülő kérdések eldöntése előtt* azonnal való birtokba vételére.

Mindez intézkedések maholnap megfoszthatják a régi tulajdonost a birtok hasznainak élvezésétől, mielőtt a kártalanítást szabályozó néptörvény megalkotottat volna. Ennek a megalkotandó törvénynek végrehajtásáig is jókora út van még, — mi történik tehát időközben az ideiglenes birtokbaadástól a hozandó néptörvény alapján teljesítendő első fizetésig, a jelzálogos teher lejárási annuitásaival? Pedig a jelzálogintézetnek a záloglevelek kamatszelveit időközben is be kell váltani. És mi történik a tulajdonos és családja életszükségleteivel, amelyeket végre ez időben is ki kell elégíteni? Ezen a kilátásba helyezett néptörvény mielőbb megalkotásával sürgősen segíteni kell.

Dr. Löw Loránt.

Szemle.

— A miniszterelnök tudvalevőleg megnyerte a Magyar Jogászegylet nemzetközi jogi pályadíját. A pályázat titkos volt és még akkor dőlt el, amikor Berinkei Dénes mint miniszteri tanácsosi-címmel felruházott osztálytanácsos teljesített szolgálatot. Nem szokatlan eset, hogy magyar miniszterelnök tudományos pályán arat babérokat, sőt ellenkezőleg, megfelel alkotmányos hagyományainknak. Csak a sorrend változott a forradalom óta. Régebben a miniszterelnöki kinevezés következett be előbb s csak azután siettek tudományos testületeink, amelyeknek a politikai befolyástól független gerinces magatartása közismert volt, a miniszterelnököt akadémiai taggá vagy díszdoktorrá avatni. Most megfordítva történt. Bár nem állíthatjuk, hogy Berinkei Dénesnek a nemzetközi jog terén szerzett tudományos érdemei voltak döntők kinevezésére, mégis szeretnők remélni, hogy e szerencsés véletlen szimptomatikus jelentőségű. Közjogunk bízva a német közmondásban, amely szerint, akinek Isten hivatalt ad, eszet is ad hozzá, a miniszteri állást nem kötötte minősítéshez. De az Isten földi mandatáriusai talán mégis helyesen járnak el, ha annak adják a hivatalt, akinek az Isten utólagos adományára nincs szüksége. Ki fog derülni, hogy a komoly tudományos képzettség egymagában még nem akadály a politikai képességeknek.

— A Magyar Jogászegylet XXXIX. évi közgyűlését tartotta az elmúlt héten. Az igazgatóválasztmányának megbízása lejárván Nagy Ferenc elnök jelentésében megemlékezett arról az esemény- és eredménydús időszakról, amely alatt a most visszalépő vezetőség intézte az egyesület ügyeit. Az egyesület munkásságába vetett visszapillantás után — fejezte be szavait az elnök — a tisztességgel végzett munka érzése ébredhet fel bennünk, büszkeséggé fokozódhat ez az érzés, ha arra az ifjú nemzedékre fordítjuk tekintetünket, amelyet az egyesületnek ez a munkája nevelt a magyar társadalom számára. Nincs az állami életnek olyan ága, amely nélkülözhetné azokat az erőket, amelyeket a Magyar Jogászegylet tanított repülni. A Magyar Jogászegylet életében voltaképpen összefolyik múlt és jövő. Az az ifjúság, amely ma hivatva van az új jogrendszert felépíteni, hús a mi húsunkból és vér a mi vérünkéből. És ha nem is tudjuk már követni az ifjúság friss mozgását, bátor lendületét, bennük éljük át saját ifjúságunkat. A Magyar Jogászegylet falai között nem volt szükség forradalomra, mert azt mi magunk készítettük elő azzal, hogy tisztáztuk a fejlődés új utait és felneveltük azokat, akik a nemzetet az új utakon vezetni fogják. Épen ezért úgy érezzük, hogy e visszapillantás után a búcsuzás nem lesz fájdalmas. Mert miként a növény minden sejtjében, a virág illatában, a vízcseppekben, amely a pataokban uszik és a párában, amely a levegőben száll, benne van annak a napnak a sugara, amely már letűnt, — dicsérje bár a mindig előretörő természet az új napot, — ép úgy tovább élünk mi mindnyájan azok munkájában, akiket a munkára mi neveltünk. Nem fájdalmas a búcsú azért sem, mert bár sötétnek látjuk a magyarság jövőjét és emberfelettieknek azokat a feladatokat, amelyek a magyar jogászság vezetőire a jövőben várnak, úgy érezzük, hogy azok, akiknek kezébe az egyesület vezetését letesszük, e nagy feladatoknak minden tekintetben meg fognak felelni. Ne feledjük azonban, hogy óriási

munka az, mely a jövő nemzedékre várakozik. Az egész világ ítélőszéke előtt kell a magyar név becsületét, amelyet annyi hiába kiontott nemes vér feláldozása után egy elvesztett szerencsétlen háború darabokra tépett és sárba dobott, újra fényessé mosni. Ne retentsen vissza senkit sem e feladat emberfeletti mivolta. Ha mindnyájan teljesítjük kötelességünket abban a körben, amelyet az élet, a viszonyok, embertársaink bizalma számunkra kijelöl, akkor lehetetlen, hogy el ne jöjjön «a jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán». Az a körülmény egyébként, hogy a közgyűlés három ízben választotta meg ugyanazt a választmányt, kellően igazolja, hogy ezeknek érdemeit maga is kellően tudta méltányolni. A közgyűlés ez alkalommal is kifejezést kívánt adni, különösen az elnök működése iránt táplált elismerésének és *Papp József* indítványa egyhangú helyeslésre talált, amellyel Nagy Ferencnek a Magyar Jogászegylet tiszteletbeli elnökévé való választását ajánlotta. A közgyűlés napirendjének talán legérdekesebb pontja volt az átalakulás módozatainak előterjesztése, amely átalakulást a jogélet terén az életviszonyok változása által előtérbe jutott új szempontok és látókörok tettek szükségessé. *Szladits Károly* terjesztette elő ezeket az egyesület működését a jövőben irányító új elveket és az általuk szükségessé váló alapszabálymódosításokat. Az egyesület munkásságát gyakorlati irányban is gyümölcsöztetni kívánja, amennyiben keresni fogja az állandó és rendszeres befolyást a törvényhozás előkészítésére. Számos, a kor szükségletei által felszínre hozott szakkérdéssel kell majd ily körülmények közt foglalkozni, amelyeknek beható, zavartalan megvitatására a szűkebbkörű, bizottsági tanácskozás alkalmasabb. Az egyesület ezért tevékenységének súlypontját a bizottsági munkásságra helyezi át, aminek folyamányaként ezeket szakosztályokká építi ki és számukat nyolcra emeli (új a hiteljogi, nemzetközi jogi, pénzügyi jogi és a szociális jogi szakosztály). A jogtudomány művelése mellett egyenrangú feladat lesz a jogélet fejlesztése is. Ez okból az egyesület már néhány nap múlva megkezdí továbbképző tanfolyamok tartását, amelyek a hadiszolgálatból visszatérő jogászoknak lényegesen meg fogják könnyíteni, hogy a jogi ismereteikben beállott hiányokat eltüntessék. A háború az egyesület pénzügyi helyzetét lényegesen lerontotta. A hadbavonult tagok túlnyomó része járandóságait le nem rőtta, oly módon kellett tehát a helyzettel megbirkózni, hogy a kiadmányok számát fokozatosan csökkentették. Ez természetesen az egyesület teljesítőképességének rovására ment. Az állapotok végleges rendezése elkerülhetetlen. Evégből a bevételeket fokozni kell, aminek módját a tagdíjaknak 20 (vidékiek számára 12) koronára való felemelésében találják meg. A javasolt reformokat több kevésbbé jelentős alapszabálymódosítási indítvánnyal együtt a közgyűlés vita nélkül és élénk helyeslés mellett fogadta el. Lengyel Aurél a pályázatokról előterjesztette a bíráló bizottságok jelentését. A nemzetközi jogi pályadíjat «A háború hatása a nemzetközi szerződésekre» c. munkájával *Berinkei Dénes* nyerte meg. Azután az új tisztikar megválasztása következett. Elnökké az őszinte ragaszkodás félreismerhetetlen jeleit kimutató lelkesedéssel *Szladits Károlyt* választották meg, akinek az egyesület körüli kifejtett évtizedes titkári működése még a visszalépő elnök megleg elismerő szavait is csaknem feleslegessé tette. Szakosztályelnökök lettek Vámbéry Rusztem, Baumgarten Nándor, Concha Győző, Szász-Schwarz Gusztáv, Fodor Ármán, Schuster Rudolf, Benedek Sándor és Meszlény Artur. Alelnökké *Pap József*, *Pap Dezső*, *Nitsche Győző*, *Székács Aladár*, *Lévy Béla* és *Lengyel Aurél* választottak. Az új titkárok *Móra Zoltán*, *Egyed István*, *Fabinyi Tihámér*, *Kelényi Jenő*, *Auer György* és *Szokola Leo*. Pénztáros *Szilágyi A. Károly*, ügyész *Nyulászi János*. Megválasztotta a közgyűlés ezenkívül az egyesület tiszteletbeli tagjait, továbbá a választmányi tagokat. Az új elnök székfoglaló beszédét nyomban megtartotta.* Végül *Szilágyi Artur Károly* indítványát fogadta el a közgyűlés, amely a külföldi államok jogászágához intézendő tiltakozásra hívta fel az egyesületet a megszállott területek lakosságán és kultúrintézményein elkövetett durva erőszakoskodások miatt.

A közgyűlésen elhangzott tervek és az azok megvalósítására vállalkozott egyének nem engednek kétséget felmerülni azíránt, hogy a Magyar Jogászegylet nem mint az elmúlt időknek egy

halavány emléke fog jogi életünkben szerepelni. Bár helyesen emelte ki *Szladits*, hogy a jövő munkássága nem fog me-rev, kiméletlen szakítást jelenteni az elmúlt évek érdemekben gazdag működésével, amint hogy a tisztújítás sem jelepti a régi kitűnőségeknek félreöklözését új, a változott viszonyok által felszínre hozott törtétek által. Erre magunk sem gondolunk egy percig sem. Méltányolni a multak érdemeit, megérteni a jelen követelményeit és értékelni a jövő fejlődését, ez a módszer biztosítja a sikert továbbra a Magyar Jogászegyletnek működésében. A.

— **A földmívelő nép földhöz juttatásáról** szóló néptörvény kibocsátását egy hét múlva az 1381/1919. M. E. sz. rendelet követte, mely az 1918. évtlen (1917 dec. 31. után, de 1918 nov. 1. előtt) vásárolt ingatlanok vételárának leszállításáról, az 1918 nov. 1. előtti haszonbérleteknél a haszonbér leszállításáról, az 1917 dec. 31. előtti haszonbérleteknél a haszonbér felemeléséről intézkedik. A néptörvények és rendeletek nagy tömege lehetlenné teszi valamennyinek jogászai boncolását. Nem is alkal-mazhatunk ma, midőn nyomon követik egymást a régi szabályozást gyökeresen megváltoztató reformok, oly szigorú mértéket, mint abban az időben, midőn évekig, sőt évtizedekig vajudtak sokkal kisebb reformok. A vastagabb hibákra, melyeket ki kell küszöbölni, mégis rá kell mutatnunk. Ilyen hibát különösen kettőt látok a rendeletben. Az egyik, hogy a rendeletet nem tudom összeegyeztetni a XVIII. (földosztási) néptörvény 31. §-ával. Míg ugyanis a rendelet szerint az 1918-ban vásárolt ingatlanok vételárának leszállítását a vevő (a rendelet egyéb feltételeinek fenforgása esetén) feltétlenül követelheti, tekintet nélkül arra, hogy kisajátították-e birtokát vagy annak egy részét és mily áron, addig a földosztási törvény 31. §-a a vételár leszállítását megengedi az 1917-ben vásárolt ingatlanoknál is, másrészt, úgy az 1917-ben, valamint az 1918-ban vásárolt ingatlanoknál azon feltételtől teszi függővé az utólagos leszállítást, hogy a kisajátítási ár kisebb a vételárnál. További ellentét a törvény és a rendelet között, hogy a rendelet szerint már most kell kérni a vételár leszállítását, a törvény szerint pedig a leszállítás 30 nap alatt a kisajátítási ár jogerős megállapítása után kérhető. Ezeken az ellentéteken nehéz, sőt lehetetlen az eligazodás. Milyen mérvű leszállítást kérjen ma a vevő, ha még nem tudja milyen áron fogják kisajátítani birtokát, sőt 60 napon belül még azt se tudja, ki fogják-e sajátítani. Minthogy a törvény és rendelet szerint egyaránt a vevő vagyoni romlása az előfeltétele a vételár utólagos leszállításának, különösen furcsa lesz, ha a rendelet alapján megindult eljárásban leszállítja ugyan a «vegyes bíróság» a vételárát, de az álcsony kisajátítási ár másodszor is majd vagyoni romlásba dönti a vevőt. Akkor újból kérheti a leszállítást a törvény alapján? Minderre nem felel se a törvény, se a rendelet. Ebben az alapvető fontosságú kérdésben semmi kapcsolat sincsen a rendelet és a törvény 31. §-a között. Ezt a kapcsolatot most utólag meg kell csinálni. Második hibája a rendeletnek, hogy nem vesz tudomást az ország területének a megszállásáról. Március 1-től számított hatvan napon belül az ingatlan fekvése szerint illetékes törvényszéknél kérni kell a vételár leszállítását. Ámde a megállapítás folytán az érintkezés az ország megszállott részével a legnagyobb nehézségekbe ütközik, sőt részben teljesen lehetetlen. Hogyan indítson meg eljárást a meg nem szállott területen lakó érdekelt Komáromban, Pozsonyban, Kassán, Pécsen? És viszont a megszállt területen lakók hogyan érvényesítsék jogaikat az ország meg nem szállott részeiben, mikor hatvan napon belül még a rendelet megjelenéséről sem lesz esetleg tudomásuk? Az 5997/918. M. E. sz. rendelet ugyan igen bőkezűen ad helyet az igazolásnak. De célszerűbb volna oly szabályozás, mely kimondaná, hogy a megszállott területeken a hatvan nap a megszállás megszűnésétől kezd folyni.

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** választmánya február hó 20-án *Dési Géza* elnöklete alatt ülést tartott, melyen *Szegheő Gábor* titkár részletesen beszámolt a Kör életében legutóbb felmerült mozzanatokról. Mindenekelőtt megállapította, hogy újabban ismét 73-an, közöttük a bírói kar több jeles tagja, kérték u Kör kötelékébe való felvételüket s hogy az alapító tagok száma is időközben megnövekedett. Majd kegyeletes szavakkal emlékezett meg a január hó 17-én elhunyt *Wittmann Mór* ügyvédre. A választmány titkár indítványára jegyzőkönyvben öröklítette meg emlékét. Titkár ezután a Kör vezetőségének működését ismertette. Bejelentette, hogy a katonai megszállással kapcsolatos

* A beszédet jelen számunkban vezető helyen közöljük.

intézkedések s különösen a vasúti-, posta- és táviróforgalom beszüntetése, illetve korlátozása által az igazságszolgáltatás terén okozott sérelmek orvoslása tárgyában felterjesztést intézett az igazságügyminiszterhez, hogy továbbá a rehabilitáció intézményének mielőbbi törvénybeiktatása érdekében eljárjon a minisztériumban. Beszámolt azokról a megbeszélésekről, melyeket a Magyar Jogászegylet meghívására a Jogászegylet és Ügyvédi Kör együttműködésének biztosítása végett az egyet vezetőségével folytatott. Majd beterjesztette *Engel Zsigmond* ügyvédnek a vagyontalanok jogvédelme tárgyában a Kör vezetőségének megbízásából készített emlékiratát. A választmány a törvényelőkészítő szakosztályhoz utalta az emlékiratot. Titkár indítványára ugyancsak a törvényelőkészítő szakosztályhoz tették át *Gergely Bertalan* ügyvédnek a polgári perrendtartás rendelkezéseinek az írásbeli eljárás szerint folytatott perekre való kiterjesztésére, nemkülönben *Fenyves Gyula* ügyvédnek a földművelő nép földhöz juttatásáról szóló 1919. évi XVIII. néptörvény egyes hiányainak pótlására vonatkozó indítványait. Végül *Bárdos György* ügyvéd indítványa alapján elhatározták, hogy egyes fővárosi bíróságoknál, így egyebek között a büntetőtörvényszéknél a tárgyalási határnapok kitűzése körül tapasztalható késések megszüntetése végett megteszik a kellő lépéseket.

Társadalmi ankét az üzemek szocializálásának problémáiról. A *Társadalmi Jogalkotás Országos Szövetsége* tegnap este *dr. Szirtes Artur* elnöklésével megkezdte társadalmi ankétját az *üzemek szocializálásáról*. *Wetzl Károly* főmérnök bevezető előadásában kimutatta, hogy a helyes társadalmi fejlődés nem a tervszerűtlen üzemszocializálást, hanem az egész termelés fokozatos társadalmosítását követeli. Az erre irányuló munka a mezőgazdaság kényszertermelési módjain és széles néprétegek nevelésén átvezet az egész termelés és ebben az ipari üzemek társadalmosítása felé. A szocializálás világprobléma és úgy anyagokban való szegénységünk, mint egyébként függő helyzetünk a feladatot egyoldalúan megoldani nem engedik. A német ipari szocializáló bizottság állásfoglalásának ismertetése kapcsán előadó végül rámutatott a különböző jellegű üzemek társadalmosításának valószínű sorrendjére. *Pfeiffer Ignác* műegyetemi tanár felszólalásában a legnagyobb gazdasági bajnak a szertelen drágaságot tekinti. A drágaságot a jó földbirtokpolitika még magában nem okvetlenül küzdi le, a folyton növekvő munkabérek és a munkanélküliség mellett pedig a drágaság le nem küzdhető. A szocializálás célja a munkanélküliség megszüntetése. Az üzemek szocializálását azonban Magyarországon elszigetelten nem lehet elintézni, csak ha kellő piac, anyag, munkaerő és vezetők minden tekintetben rendelkezésre állanak. Mindenesetre fokozatosan kell a szocializálásnak történnie és a nyerstermékeken kell a dolgot kezdeni. *Dr. Singer Márton* gyárigazgató szerint Amerika és Anglia a nyersanyagok urai, az ő népszövetségük pedig úgylátszik egyelőre eddigi hatalmi állapotukat akarja megerősíteni. Amíg az eddigi nagy behozatalra vagyunk szorulva, addig lehetetlen nálunk szocializálásról beszélni. A szocializálás kérdése Párisban dől el. *Zelewsky Sándor* főmérnök szerint drágaság nincs, csak nyersanyaghiány, ez pedig a munkahiány következménye; így lesz a pénz értéktelen. A munkanélküli jövedelmeket kell kiküszöbölni és a munka világrendjét kell megteremteni. Az eddig történt szocializálások hatása az ellenkező. Az izolált szocializálások karikatúrák. Az első szocializálendő gazdasági életkörök az energia, a vízierők, a közlekedés, mert ezek sok munka nélkül hozzáférhetővé teszik a szintén elsősorban szocializálendő nyersanyagokat. Az adminisztráció túltengésétől azonban óvakodnunk kell. *Menyhért Miklós*, az Iparművészek Testülete elnöke szerint az ország munkaképes lakóinak túlnyomó nagy százaléka nem végez produktív munkát. Csakis erős államhatalmi beavatkozás eredményezhetné, hogy a rendelkezésre álló nyersanyagokat dolgozzák fel. *Fenyő Vilmos* szerint a nagytőke magas munkabérekkel spekulál, mert nem a termelés, hanem a profit érdekli. A munka produktivitása csak szocializálással érhető el, ez pedig nem függ a külföldtől. A tőkést a termelésből ki kell rekeszteni; a termelő eszközök fölött azok rendelkezzenek, akik dolgoznak. A

termelés vezetésére az üzemekből kell magasabb szervezet létesíteni. A termelés és a jövedelem elosztásának, szervezésének problémája a fontos és itt a jogi kérdések lépnek előtérbe.

A feszült érdeklődéssel kísért ankétot a Társadalmi Jogalkotás Orsz. Szövetsége március 3-án, hétfőn d. u. 6 órakor folytatja az Ügyvédi Kör előadótermében (V., Szemere-utca 10., földszint).

A munkaügyi bíráskodás. A magánalkalmazottak jogviszonyairól szóló rendeleteknek tüzetes, a vitás kérdések mélyébe világító magyarázata *«A munkaügyi bíráskodás»* cím alatt most jelent meg jogirodalmunk ismert munkásának, *dr. Sándorfi Kamill*, az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti törvényszéki bírónak tollából. A mű, mely a munkaügyi bíráskodás egész anyagát felölelő kódex, világos okfejtéssel magyarázza a jogszabályok homályos rendelkezéseit. A munka ára 10 korona és minden könyvkereskedésben és a hírlapok könyvosztályaiban kapható.

Az új árdragító törvény (1919: XII.) kommentárja kapcsolatban az árdragításra vonatkozó egyéb jogszabályokkal, legközelebb megjelenik. Írták *dr. Dushegyi Gyula* és *dr. Slezák Ferenc* ügyvédek.

Az Ügyvédjelöltek Országos Szövetsége Varannai István elnökletével megtartott ülésén *dr. Lukács Kornél* tartott előadást az ügyvédjelöltek kollektív szerződéséről. Az előadó és a vita folyamán felszólalók egyhangulag megállapították az ügyvédek és a jelöltek között kötendő kollektív szerződés objektív lehetőségét és követelték annak mielőbbi keresztülvitelét.

Kártérítési felelősség. Egy angol bíró, *dr. Willes*, a British Columbia Saw Mill Comp. v. Nettleship-perben hozott ítélet kihirdetése alkalmával annak a sokszor tarthatatlan álláspontnak az illusztrálásául, amelyben a bíróságnak szinte elkerülhetetlenül bele kell keveredni olyankor, mikor pusztán a törvény merev betűi szerint s nem egyszersmind a természetes józan ész szavára is hallgat, az dönt a szerződésszegésért való kártérítési felelősség terjedelmének korlátozásánál: felemlít egy esetet, mely mintegy két és fél évszázaddal azelőtt okozott nagy fejtörést az egyik angol bíróságnak. (F. F. Heard.) A úr, mint boldog vőlegény, egy nagy hozományú úrhölgygel tartandó esküvőjére igyekezett és pedig az utazás gyorsítása kedvéért s az akkori közlekedési viszonyoknak megfelelően — lóháton. Történt azonban, hogy útközben a lovának egyik lábáról a patkó leesett és elveszett. A úr egy útbasó kovácsmester gyors segítségét vette igénybe, s mással pótolta a hiányzó patkót. A szerencsétlen kovács azonban olyan ügyetlenül találta megpatkolni a lovat, hogy ez derekasan megsántult s csak nagy ügyvel-bajjal tudott előre haladni. Ennek pedig az lett a vége, hogy A. úr nem érkezhett meg az esküvőre idejében, a gyöngéd viszony felbomlott s a szép házassági terv füstbe ment. A hoppon maradt vőlegény nem talált okosabbat; a házasság elmaradása miatt kártérítésért beperelte a — kovácsot. S a dologban az a legérdekesebb, hogy az akkori angol bíróság meg is állapította a kovács kártérítési felelősségét, mert hogy szerződésbeli kötelezettségének hibásan tévén eleget: ügyetlen patkolásával közvetlen okozója volt annak, hogy felperes a reá nézve előnyös házasságtól elesett.

Zsoldos Benő.

Dr. Kovaliczky Elek sátorlajaujhelyi állami közjegyző nyugalomba készülő vagy már nyugdíjazott bíró keres közjegyzőhelyettesnek mielőbbi belépésre.

16237

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Fővárosi ügyvéd irodavezetői vagy egyéb megfelelő alkalmazást vállal. Cím a kiadóhivatalban.

16236

Kartársak! Hadviselt, fiatal kollégával ki osztaná meg irodahelyiségét? Választ *«Megbízható 28»* alatt kérek a kiadóhivatalba.

16239

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Wittmann Ernő budapesti ügyvéd: Párisi tervezet a népek szövetségéről. — Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Jobbizonytalanság. — Dr. Fazekas Oszkár budapesti ügyvéd: A kari bíraskodás kérdéséhez. — Dr. Basch Loránt budapesti ügyvéd: Vételmérés és állás ingatlanvétel esetén. — Szemle. *Melléklet:* Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár IV. kötetéhez.

Párisi tervezet a népek szövetségéről.

Nyugaton és keleten több mint két éve folyt már a háború, akkor midőn az Északamerikai Egyesült-Államok elnöke a hadviselő felekhez intézett jegyzékében hivatalosan először fejtette ki a jövő békéjének tervét.

Diszkrétan és diplomatikus szavakkal utalt az 1916 december 20-án kelt jegyzék arra, hogy a hadviselő felek között fenforgó ellentéteket kiegyenlítő békeszerződést meg kell előznie, a semleges és hadviselő államok oly közös megállapodásának, mely az összes nemzetek békés együttműködését biztosítja és a jövőben háborúk kitörését meggátolja.

A szép szavak, azon a nagy trombitán keresztül, melyet a világsajtó minden ujága alkot, harsányan hangzottak és nyomukban a hadviselő népek szenvedésektől kifáradt lelkében remények ébredtek, remények, hogy a trombitaszó az új és békés világ nagy kapujának közeli megnyílását jelezi.

Sokszor beszélt hozzánk az elnök úr azóta a nagy trombitán keresztül és hangja mindig melegebb, mondatainak dallama mindig harmónikusabb lett. Szóltott mint semleges állam feje és megismételte változatlanul beszédét, midőn állama belépett a küzdők sorába és hallgatóiban a remények hitté alakultak át.

«A jövő békekonferenciája — mondotta Hertling gróffal szemben — nem lehet olyan, mint aminő a bécsi konferencia volt. A békeszerződés nem lehet gyűjteménye egyezségeknek, melyeket az egyes vitás kérdésekben külön-külön az érdekeltek egymással létesítettek, hanem mindazoknak, kik a háborúban részt vettek, részt kell venniük minden vitás kérdés elintézésénél, mert hiszen olyan békét akarunk, melyet valamennyien fen tarthatunk és garantálhatunk, szükségszerűleg minden pontját ennek a szerződésnek közösen kell megvizsgálnunk és közösen kell elbírálnunk vajjon az érdekeltek által tervezett intézkedés igazságos elintézése a vizálynak, avagy az érdekeltek közötti cserekereskedésnek eredménye».

A békekonferenciának, úgy értettük az elnök szavait, a nemzetközi jogi elvek alkalmazásával meg kell ítélnie egyes nemzetek jogos igényét; a nemzetközi jogi elveket pedig, melyeken a konferencia ítélete nyugszik a semlegesek és hadviselők közös tanácskozásának kell a békekonferencia előtt megállapítania.

Hittük, hogy Wilson azt kívánja, hogy a nemzetek életében az erőszaknak döntő szerepe ne a békekonferencia határozatai után, hanem azokat megelőzőleg szűnjék meg. Hittük, mert hiszen azt mondotta az elnök, hogy a békekötést megelőzőleg a nemzetek konferenciáján kell kialakulnia a népek ligájának, annak a szervezett hatalomnak, mely a nemzetek életében a jogrendet megteremteni és a jog szabályainak betartását biztosítani fogja. Hittük mondom, hogy a hadviselők közötti béke feltételeinek megállapítása a népek ligájának első ténye, az új nemzetközi jogi elvek első gyakorlati alkalmazása lesz.

Alig pár napja újra megszólalt Wilson Európa még mindig forró és a szenvedélyektől megmetyekezett politikai légköré

azonban hangját és beszéde tartalmát lényegesen megmástotta. Beszéde címe ugyan nem változott, most is a népszövetségről szól, tartalma azonban már nem wilsoni.

«A népek ligájának és az új nemzetközi jognak oly konferencián kell kialakulnia, melyen minden nemzet akár hadat viselt, akár semleges volt, részt vesz». Így festett Wilson régebbi beszédeiben a képe annak a helynek, hol majdan az emberiségnek tett nagy ígérteit beváltani fogja.

Most, Párisból halljuk az új szöveget, Párisból, hol különleges békekonferencia tárgyal. Nincsenek ott a semlegesek, hogy a hadviselőkkel közösen az új nemzetközi rend alapelveit megtárgyalják. Avagy talán a semlegeseket Dánia személyesíti, kinek képviselője a kongresszustól a zsákmány egy részét, egy német tartományt követel? Nincsenek ott a legyőzöttek talán azért, mert az elnök úgy mondotta, hogy a háború nem a népek ellen folyik, hanem azok ellen, kik jogtalanul uralják Németországot, Ausztria és Magyarország népeit, ezeket pedig elkergették népeik és így a legyőzöttek nem léteznek. De ha nincsenek legyőzöttek, úgy hol maradt az «Amerika barátainak» a német, a magyar népeknek képviselői; Párisban csak a győzők jelentek meg, a győzők, kik egymással területekről és népekről egyezkednek.

Vannak ott szerbek, kik a románokkal egyezkednek, Bánát és magyar földjén, vannak ott lengyelek, kik csehekkel osztózkodnak német területekről, japánok és ausztráliaiak, kik a Csendes Óceán-szigetekkel csereberélnek, angolok, francia és olaszok, kik afrikai területekkel, volt török tartományokkal igyekeznek kielégíteni telhetetlen étvágyukat.

Nem a népek nagy és békés tanácskozmányából tehát, hanem a legnagyobb és legvadabb tőzsdéről, hol államokat és népeket adnak és vesznek, hangzott el a hatalmaknak a népszövetségről szóló tervezete.

«Az állam egyensúlya — mondotta Gentz — az egymással nagyobb vagy kisebb kapcsolatban álló államoknak olyan alkotmányos rendje, melyben egy állam sem sértheti meg más államnak lényeges jogát vagy függetlenségét anélkül, hogy a sérelem valamely más oldalról hatásos ellentállással, mely a támadó létét veszélyezteti, ne találkozzék.» Az államok egyensúlyán alapult a nemzetközi rend a háború előtt, így pl. Belgium függetlenségét biztosította az a körülmény, hogy a német támadás kiváltotta Anglia ellentállását, Közép-Európa és a Balkán-államok függetlensége biztosítva volt azáltal, hogy Németország uralmi vágya ellen a többi hatalmak ellenszegültek, és német diktatúrának Európában való kialakulását megakadályozták.

A kis hatalmak függetlenségét ily rendnél az a körülmény biztosította, hogy a nagyhatalmak közül egyik sem, illetve a közös érdekű nagyhatalmak egyik csoportja sem volt elég erős arra, hogy a többi hatalmakat uralja. A kishatalmak függetlenségét biztosította tovább a nagyhatalmak közötti érdekellentét.

A hatalmak egyensúlya és ezen egyensúly biztosító ereje szükségszerűleg megszűnik, ha egy hatalom vagy egy hatalmi csoport oly erőre tesz szert, hogy a többi uralni képes és saját elhatározásával szabja meg a népeknek törvényét. Megszűnt pl. a hatalmak egyensúlya, midőn Napoleon uralta Európát. De nem működik az egyensúly mint biztosíték akkor sem, ha a nagyhatalmak közötti érdekellentét megszűnik és egy vagy több nagyhatalom jogtalan támadása a többi hatalomból nem vált ki ellentállást. Példa erre Lengyelország felosztása, melyet Orosz-, Poroszországok és Ausztria elhatároztak, és mely jogtalan támadás

Angliából és Franciaországból, szóval ellensúlyozásra képes hatalmakból ellenállást nem váltott ki. Ezen kétséges jogbiztosítékot egy az államok felett álló állammal helyettesíteni a népszövetség célja. A népszövetségnek lényege tehát, egy oly hatalomnak szervezése, mely a jogsértések bekövetkezését meggátolja, az elkövetett sértések jóvátételét biztosítja. A népszövetség tehát hivatva van jogokat hatalommal megvédeni, illetve kikényszeríteni.

A multban, a hatalmak egyensúlyán alapuló nemzetközi rendnél, jogtalan támadás, nemzetközi jogsértés csak akkor hiúsult meg, ha léteztek hatalmak, kik elég erősek voltak arra, hogy a támadóval szembe szálljanak és ha továbbá ezek a kellő erővel rendelkező hatalmak a támadóval szembe szállni hajlandók voltak. A multban szóval nemzetközi sérelem meggátolása egyrészt a jogrendet sértő és a jogrendet védő hatalmak erőviszonyától, másrészt a védő hatalmak jó akaratától, kényétől-kedvétől függött.

A jövőben evvel szemben a nemzetközi jogsértések meggátolása a nemzetek ligájának legyen hivatása. A nemzetek ligája ezen hivatását csak úgy képes betölteni, ha kellő erővel rendelkezik, bármely oldalról tervezett jogsértés meggátolására és ha továbbá szervezete biztosítja, hogy minden sértésre nyomban a kellő intézkedés megtörténjen, a liga védő mechanizmusként működésbe lép.

Kérdés, vajjon megfelel-e a Párisban tervelt népszövetség ezeknek a kívánalmaknak? Kérdés tehát, hogy lesz-e az új népszövetségnek elegendő ereje és olyan lesz-e szervezete, mely az erőnek kellő időben működésbe lépését biztosítja?

Mindkét kérdésre nemmel kell felelnünk. A párisi tervezet szerint, ugyanis a népszövetségnek sem hatalma, sem fegyveres ereje nincsen; hatalmuk és fegyveres erejük csak az egyes tagoknak van. Nem az összeségnek van hatalma, hanem az egyeseknek; nem az összeségnek van közös hadserege, hanem az egyes tagoknak van magánhadseregük. Az egyeseknek hatalmuk és hadseregük különböző, vannak ott nagyhatalmak és kis hatalmak, olyanok, kik parancsolnak és engedelmisséget kikényszeríteni tudnak és olyanok, kiknek hatalmuk nincsen és engedelmeskedni kénytelenek. Az egyesek az ő hatalmukat és hadseregüket, továbbá az összeségnek csak akkor tartoznak rendelkezésére bocsájtani, ha akarják.

A népszövetségnek még annyi hatalma sincsen hogy valamely nagy hatalmat kötelezzen arra, hogy fegyveres erejét, az összeségnek rendelkezésére bocsássa.

A népszövetség hatalma tehát, az egyes tagjainak jó akaratától függ, a népszövetség csak oly határozatot lesz képes kikényszeríteni melyhez a kellő hatalommal rendelkező tagjai hozzájárultak. Teljesen logikus tehát az, hogy a Terv szerint a népszövetségnek nincsen olyan központi szerve, mely a tagoknak és különösen a nagyhatalmaknak parancsolni jogosítva volna, hanem a népszövetség minden határozata csak azokat a nagyhatalmakat kötelezi, melyek a határozathoz hozzájárultak.

Ha már most olvassuk, hogy a párisi tervezet 10. §-ában a szerződő hatalmak garantálják egymásnak területüket és állami függetlenségüket és kötelezettséget vállalnak arra, hogy egymást támadások ellen megvédeni fogják, és olvassuk, hogy a szerződés 12. §-ában a szerződő felek megállapodnak abban, hogy egymás között felmerült vitákat békésen elintézni fogják és a szövetség többi tagjai ezen utóbbi kötelezettség kikényszerítésére kötelezve vannak — úgy valóban látjuk, hogy a párisi tervezet, nem népszövetségnek, hanem véd- és dac-szövetségnek tervezete.

A párisi tervezet ugyanis nem akar az államok felett álló hatalmat létesíteni, hanem biztosítja az egyes tagoknak korlátlan szuverenitásukat és az egyes korlátlanul szuverén tagok csak a kölcsönös védelemre, csak az egymás között felmerült vitáknak lehetőleg békés elintézésére vállalnak kötelezettséget. Nem népszövetségnek szóval, hanem a legitimást védő újabb szent szövetségnek tervét kaptuk Párisból.

Ha a párisi tervezetből szerződés lesz, úgy lesz a világon egy újabb hatalmasabb entente, melynek belső összeállása szabályozottabb lesz, mint volt azé, mely 1914 előtt létezett. Vajjon ennek az új entente létezésének nem lesz-e szükségszerű következménye, a központi hatalmak szövetségének újra feléledése, változott formában, de azonos lényeggel?

Vajjon ennek az állítólagos népszövetségi szerződésnek, nem lesz-e következménye, hogy az új entente hatalmának kiegyenlítésére egy ellensúly fog keletkezni?

Erősen hiszem, hogy a párisi tervezet, a régi nemzetközi rendnek a hatalmak egyensúlyán alapuló nemzetközi rendnek mielőbbi helyreállítását fogja eredményezni.

A párisi tervezet 7. §-a szerint a népszövetségnek csak a szerződést aláíró hatalmak, szóval az entente hatalmak tagjai. Más hatalom a szerződéshez csak úgy csatlakozhatik, ha bizonyítékát adja annak, hogy nemzetközi kötelezettségeit betartani akarja és ha *kötelezi magát, hogy csak olyan hadsereget és hajóhadat fog tartani, amelyet részére a nemzetek szövetsége engedélyez.* Azok az államok, kik ezt a kötelezettséget vállalják a nemzetek képviselői gyűlésen képviselt államok ²-ának hozzájárulásával a nemzetek ligájának tagjává választhatók.

A központi hatalmak, kikkel most Oroszország egy elbánás alá esik, a népek ligájának tehát csak akkor lehetnek tagjai, ha kijelentik, miszerint csak olyan hadsereget és hajóhadat fognak tartani, aminőt a népek szövetsége részükre engedélyez.

Minden őszinte barátja a békének ily kötelezettség vállalását saját hazája és más államok részéről nagy örömmel látná, de azt hiszem csak akkor, ha a többi állam, mely hazájával szomszédos szintén hasonló kötelezettséget vállal, vagy ha a népszövetségnek van kellő ereje, hogy hazáját, mely lefegyverezte magát akkor, midőn szomszédai fegyverben maradtak — megvédje. Más feltételek mellett, szóval fegyveres erővel megvédett államok között fegyvertelenné lenni, reáulva lenni oly népszövetség védelmére, melynek saját ereje nincsen, olyan helyzet, melyet a legyőzött államok túrnek, de csak az ideig túrnek, míg azt túrni kénytelenek.

A párisi tervezet pedig ily lemondást követel a népek ligájában, majdan belépni kívánó központi hatalmaktól. A lefegyverzés ugyanis az entente hatalmakra nézve nem kötelező. A szerződés 8. §-a ugyan megállapítja, hogy a lefegyverzés elvben igen kívánatos és megbízza a végrehajtó bizottságot avval, hogy az egyes hatalmak szárazföldi és tengeri haderejének mérve tekintetében indítványt dolgozzon ki.

Ennek a bizottságnak ügyelni kell arra, hogy az összes államoknak elegendő erejük legyen a népszövetség nemzetközi céljainak megvalósítására, az egyes államoknak pedig különös tekintettel földrajzi fekvésükre és az egyéb viszonyokra kellő erejük legyen nemzeti létük megvédésére. A bizottság által kidolgozandó ezeket a javaslatokat a bizottság az egyes hatalmak vizsgálata alá fogja bocsájtani és ha az egyes hatalmak magukra nézve a javaslatot elfogadják, úgy az kötelezi őket és haderejüket csak a mondott bizottság engedelmeivel növelhetik. Ha a 8. §. ezen tartalmát kiegészítem avval, hogy a bevett diplomáciai frazeologia szerint «földrajzi fekvés» alatt értendő Anglia joga «two people's Standard»-nak megfelelő hajóhad tartására — «egyéb viszonyok» alatt, Franciaországnak joga határainak védő erejével arányos hadsereg tartására — úgy azt hiszem a lefegyverkezésről szóló intézkedés való tartalmát adtam. A 8. §. ugyanis, igen homályos, de ha olvassuk, hogy «Le conseil executif est chargé d'établir le plan de cette reduction». «A végrehajtó bizottság meg van bízva a lefegyverkezési terv kidolgozásával». Továbbá, hogy ez a bizottság «devra également soumettre a l'examen de chacun des gouvernements la juste et raisonnable limitation des armements militaires stb. . . köteles minden kormány elé vizsgálat céljából terjeszteni az illető hatalom lefegyverzésére vonatkozó tervet stb.» Végül pedig, hogy «les limites une fois adoptes ne devront pas etre dépassées sans l'autorisation du conseil executif». Az egyszer elfogadott korlátokat túllépni, csak a végrehajtó bizottság beleegyezésével szabad; úgy azt hiszem jogászembernek nem igen lesz kétsége, hogy az entente hatalmak lefegyverzése és ezen lefegyverzésnek mérve az egyes hatalmak jövőbeli szabad egyezkedésétől függ és így nagyon kétséges. A párisi tervezetben a lefegyverzés mérvére és a lefegyverzés keresztülvitelére, kötelezettség vállalása nem is ajánlatik, hanem az egész kérdés szabályozása későbbi megállapodásra bízatik. A tervezet 8. §-ának tartalma tehát alig tér el a hágai konferenciáknak a lefegyverzésre vonatkozó határozataitól.

A népszövetségbe ujonnan belépő tag tehát nem lesz egyenjogú a régiakkal, az új tag kénytelen lesz lefegyverkezni akkor, mikor a régi tagok még teljes fegyverben fognak állani. Az új tagok gazdasági kényszer alatt talán vállalni kénytelenek ezt a lefegyverzésre vonatkozó kötelezettséget, de betartani azt aligha fogják. A kötelezettségnek megszegésére írá-

nyuló ezen törekvésükben kölcsönösen támogatni fogják egymást azok, kik hasonló feltételek mellett léptek be a népek ligájába. Patronusuk ezeknek az elégedetleneknek; a teljes jogú tagok körében is fog akadni.

Dr. Wittmann Ernő.

(Folyt. köv.)

Jogbizonytalanság.

Hová tűntél, ó boldog aranykorszak, amelyben a költő szavai szerint nem hangzottak érbevesselt törvénytábláról fenyegető szavak, amikor még törvények nélkül tisztelték a hűséget és igazságot és bíróságok nélkül boldog biztonságban éltek az emberek! Sine lege fidem rectumque colebat... nec verba minacia fixo aere legebantur... sed erant sine iudice tuti. Bezzeg korunk költője nem fogja ezt rólunk zenghetni. Aki korunkat jellemezni fogja, majd arról beszélhet, hogy nem múlt el nap anélkül, hogy fenyegető szavak ne hangzottak volna kihirdetett törvényekből, rendeletekből és plakátokról, hogy törvények dacára sem tisztelték a hűséget és igazságot, ellenben jogbizonytalanság uralkodott az egész vonalon. Nincsen senki, aki ma eligazodni tudna, azoknak a szabályoknak tömkelegében, amelyek az utolsó öt esztendő alatt napvilágot láttak. És viszont nincsen talán egyetlen egy olyan jelensége sem gazdasági életünknek, amelyben fontos kérdéseknek egész sora nem szenvedne a legteljesebb jogbizonytalanságban. Ebben valamennyi gazdasági kérdés, amely jogi szabályozást igényel, megegyezik egymással. Amiben eltérnek, az csak az, hogy az egyikben azért nagyobb a jogbizonytalanság, mert van írott szabály, a másikban pedig azért mert nincsen ilyen.

Vegyük szemügyre a fegyverszünet megkötését követőleg bekövetkezett eseményeket és arra a meggyőződésre fogunk jutni, hogy a jogbizonytalanság tetőfokát érte el. Minő sorsuk lesz a még lebonyolítatlan ügyleteknek, amelyek akár a régi hadvezetőséggel, akár a közös hatóságokkal, akár a külföld polgáraival, akár országunk megszállott területein élő honfitársainkkal 1918 október 31. előtt jöttek létre. Hogyan fognak megoldást nyerni a fosztogatás és rablások, a megszállások és a forradalmat kísérő egyéb jelenségek folytán bekövetkezett károk. Senki sem tudja a választ, mert hiányzik erre minden törvényes támpont. Ám nincsen másként ott sem, ahol már történt szabályozás. Minden egyes újabb törvény vagy rendelet egy csomó megoldatlan problémát jelent. E lap hasábjain már rámutattak pl. az adó elől való menekülési törvény homályosságaira. Időközben ugyan jött egy kis korrektúra, de még mindig számtalan az olyan kérdés, amely a forgalmat megköti és bizonytalanságban tartja. Egy másik igen tipikus példa a magánalkalmazottak jogviszonyainak rendezéséről szóló rendelet, vagy az érdekelt körökben valóságos revolúciót előidéző 778/1919. M. E. számú folyó év január 31-én kelt rendelet. Miután ezen utóbbi kizárólag csak magánjogokat érint, inkább tartozik témám körébe, mint a többi.

Szól pedig ez a rendelet a tűzifáért, faszénért és egyéb fa-nemekért fizetendő maximális árak módosításáról. A sokat emlegetett 6. §-a a rendeletnek aképen intézkedik, hogy a rendelet hatályba lépte előtt az említett anyagokra vonatkozólag létrejött szerződések alapján a vevő csak úgy követelhet teljesítést, ha a tényleges szállításkor fenálló maximális árat megfizeti. Hogy kellően tudjuk értékelni az ezen rendelkezéshez kapcsolódó érdekeket, előre kell bocsátanunk, hogy szakkörök becslése szerint itt többszáz millióról és sok ezer gazdasági alany existenciájáról van szó. Szükséges vagy helyes volt-e a rendelet azon gazdasági cél biztosítására, amelyet szem előtt tartott, majd a következmények mutatják meg. Ami itt bennünket foglalkoztat, az mindössze az, hogy mennyiben befolyásolja ezen rendelet azokat az ügyleteket, amelyekben a szállításra köteles fél késedelembe esett és különösen amelyek már per alatt állnak, vagy pláne ítélettel, sőt jogerős ítélettel eldöntettek.

Az adós késedelmének legalapvetőbb következménye felelősségének megszigorodása. Ami késedelem előtt az adóst talán mentesíthette volna a teljesítés alól, az a késedelem bekövetkeztével elveszti ezt az erejét. A detronizált jogdogmatika ezt úgy fejezte ki, hogy a kötelelem objektívizálódik. A perlés folytán pedig beáll az ü. n. perpetuatio obligationis, amellyel az egész jogviszony le van rögzítve és úgy döntendő el, amint ez a bíró előtt fekszik.

A tárgyalat eset tehát az, hogy a tűzifa vagy bányafa eladója kötésére késedelmesen hátralékban van. Emiatt a vevő teljesítésre, tehát a hátralékos anyag átadására perel. Perel pedig azon a vételáron, amelyet a felek a kötlevelemben közösen megállapítottak. Vigyük még tovább a helyzet alakulását. A bíró marasztalt. Sőt jogerősen marasztalt. Időközben azután jön a rendelet. Eladó azzal érvel, hogy ő csak a tényleges szállításkor fenálló maximális áron tartozik szállítani. Ez az ár pedig kétszerese annak, de mindenesetre vagononként legalább 280 K-val magasabb (ennyi t. i. a spácium a régi és új maximális ár közt), mint a kötésbeli ár. Felel a vevő. A rendelet nem terjedhet ki olyan szállításokra, amelyeknél az eladó már késedelembe van. Ellenkező esetben a rendelet egyenesen jutalmat fizetne azoknak, akik nem teljesítették híven vállalt kötelezettségeiket és a becsületes szállítók elesnének ettől a jelentékeny haszontól. Ez nemcsak mélyen sértene jogérzetünket, hanem morális kihatásában is módfelett káros volna, mert arra ösztönözné az embereket, hogy ne teljesítsenek, hanem spekuláljanak. Utal arra is, hogy meghozott ítéleteken ilyfajta rendeletek nem változtathatnak, még kevésbé helyezhetnek ítéleteket hatályon kívül. A kommersziális szempontokat persze szintén nem hallgatja el.

Íme egy eset, amely most nap-nap mellett minden hasonló ügy tárgyalásán megismétlődik anélkül, hogy a bíróságok abban a helyzetben volnának, hogy megnyugtató módon ítélezhetnének, avagy hogy a felek maguk tisztában lennének saját helyzetükkel. Megint úgy vagyunk, mint a többi hasonló esetekkel, amelyekben a jogkereső közönség majd három esztendő múlva fogja megtudni a legfelső bíróság első döntéséből, hogy mi az igazság. A laikus ilyenkor kétkedően kérdezi, miért nem lehetséges az, hogy a Kúria minden ilyen esetben legalább egy ügyet eldöntene a legrövidebb idő alatt, hogy azután a jogkereső közönség ne saját kárán okuljon. Miért kell előbb a perek ezreit megindítani, rengeteg meddő dolgot adni a túlhalmozott bíróságoknak, tömegtelen gazdasági kárt okozni a fűtő- és egyéb faanyagokra kiéhezett fogyasztóközönségnek, miért kell rengeteg hiábavaló költséget áldozni a feleknek, amikor mindezt el lehetne kerülni, ha nem három esztendő, hanem három hónap múlva tudnánk meg, hogy mi az igazság.*

Talán nem felesleges erősíteni, hogy ez a példa nem egyedülálló.

(Bef. köv.)

Dr. Reitzer Béla.

A kari bíraskodás kérdéséhez.

A Jogt. Közl. f. évi 7. száma megemlékezett a budapesti ügyvédi kamara legutóbbi választmányi ülésén a kamarai bíraskodás tárgyában előterjesztett és el is fogadott előterjesztésről. Az említett közlemény alapvető vonásaiban vázolja is az igazságügyminiszterhez intézni szándékolt felterjesztést, amely szerint az ügyvédi hivatás gyakorlása körében felmerülő viszonyokból származó perek a kamarai bíróság, mint *ügybíróság* elé, a törvény erejénél fogva, annak kizárólagos *hatáskörébe* — utaltatnának. Az ügyvédi kamara választott bírósága továbbá az ügyvédi hivatáson kívül álló felek által is igénybevehető volna bármily természetű polgári jogügyekben a Pp. által a választott bíraskodásra nézve megszabott keretek között.

* Időközben a febr. 26-iki hivatalos laphon megjelent 1446/1919. M. E. számú rendelet meghozta az első korrekturát. Azért mondom első korrekturát, mert hír szerint egy második is következni fog. Hogy ez a korrektúra igazolja a 778. sz. rendelet nyomán támadt jogbizonytalanságot, ez nem annyira fontos. Sokkal fontosabb azonban az, hogy ezt az újabb rendelet sem oszlatja el. Sőt újabb závarokra és perekre fog alkalmat nyújtani. A legfőbb vitás kérdések a körül fognak forogni, vajjon a Pp. 188. §. 5. pontja alapján ártérhet-e az eredetileg szállításra perlő fél a nemteljesítés miatti kártérítésre. A másik főkérdés pedig a KT. 353. §-ának első alternatívája körül fog csoportosulni. Követelheti-e a szállításra perlő fél, aki a 778. számú rendelet 6. §-a dacára ragaszkodik a szállításhoz, a késedelmes szállítás folytán előállott azt a kárát, hogy neki a követelésbeli ár helyett a maximális árat kell fizetnie. Nézetem szerint mindkét kérdést igennel kell eldönteni. És azt hiszem, hogy az 1446. sz. rendelet épen erre célzott, amikor az általános magánjogi szabályok érvényét nem kívánta érinteni. Egyébként a probléma oly bő anyagot nyújt, hogy ezzel érdemes lesz külön foglalkozni.

Az *Ügyv. Lapja* f. é. február 22-iki 8. számában dr. Rott Pál «Az autonóm ügyvédi bíraskodásról» cím alatt megjelent cikkében azt a felfogást vallja, hogy «a terv megvalósításának jogszolgáltatási szempontból veszélyes, társadalmi szempontból pedig káros következményei lehetnek». Habár az Ü. L. szerkesztősége csillag alatt a cikk szerzőjére hárítja a felelősséget, mégis az ügyvédi közóhajból hosszú érlelődés után fakadt ezt a tervet, — amely az igazságügyminiszter kijelentése szerint, most végre a megvalósulás stádiumába fog jutni, — még egy elszigeteltnek látszó különvéleménnyel szemben is védelmünkbe kell vennünk.

Igénytelen véleményünk szerint a cikkíró már ab ovo túlságosan szűk alapokra helyezi a *Szilágyi* Dezső megbízásából Nagy Dezső és Pollák Illés által készített és 1906-ban közzétett ügyvédi rendtartási tervezetekben is konkrét alakot öltött reformot, amikor azt egyesegyedül arra a «panasz»-ra kívánja visszavezetni, hogy a «bíróságok... aránytalanul kis összegekben állapítják meg az ügyvédi munka ellenértékét» és ebből kiindulva megkérdőjelezett exklamáció formájában rásüti az ügyvédségnek ezen törekvésére azt a bélyeget, hogy «a mai kor demokratikus irányzatával az ügyvédi karnak ilyen privilégium után való törekvése nem hozható összhangba».

A cikkíró — úgy látszik — az általa érintett «panaszokat» csak hírből ismeri.

Kérjük, lapozgasson csak visszamenőleg jogi szakfolyóirataink hasábjain, de különösen a budapesti ügyvédi kamara évi jelentéseiben úgy tíz-húsz-harminc esztendei anyagon át, százszor és százszor találkozik majd azzal a hol panaszos, hol elkeseredett, vagy már-már rezignált feljajdulással, amely az ügyvéd széleskörű tanulmányainak, jogászai invenciói, elmélyedést, kutatást, felépítést igénylő, irányzatában nagystílú, részleteiben a cizelláltság aprólékos munkájának épen a leghivatottabb, sőt az egyedül hozzáértő fórum által a díjmegállapításokban következősen kifejezésre jutó örökös lebecsülése ellen fordul.

Parcellázó, vicinális-gründoló, jószágigazgató, házkezelő, pénzügyi stb. stb. ügyvédek szerezhettek vagyont: *perekből* élő ügyvéd legfeljebb — hogy megél. Az ügyvédség legjava oly gyakran fordul el a tulajdonképeni jogászoktól és kapva-kap — ha van rá mód — az alkalmon, hogy hálásabb terepnumon érvényesítse tehetségét. Fel kell tennünk, hogy az ügyvédségre aggódó cikkíró «a mai kor demokratikus irányzatát» nem ennek a kultúraellenes állapotnak a perpetuálásával véli szolgálhatni!

Ha van a magasabb emberi munkában *lélektani* momentum; ha nem üres szó az *önérzet* fogalma; ha van létjogosultsága annak a karnak, amely a *kenyérkereseti* és *ideális* hivatását egyaránt abban találja, hogy a jog holt betűjét — reábizott idegen érdek szolgálatában — eleven életenergiává változtassa; ha végül az egyéni és a kari önérzet s boldogulás ennek a hivatásnak a betöltésében nem pusztán fölösleges ballaszt, akkor igenis az *ügyvédség életerején ragódó ennek a súlyos rákfénének az orvoslása egymagában is elég jelentős feladat ahhoz, hogy a törvényhozót cselekvésre bírja.*

Ezt eddig minden kormány felismerte. Alig volt magyar igazságügyminiszter, aki az orvoslást legalább meg nem ígérte volna. De a törvényhozásra sem lehet panasz e tekintetben. Már félszázaddal ezelőtt kimondotta a törvénykezési rendtartás, hogy a jogi képviselő díjainak megállapításánál «a teljesített munkáért» figyelemmel kell lenni. Az ügyvédi rendtartás is kifejezetten mondja, hogy az ügyvéd «az idővesztésén kívül illő jutalmat» is igényelhet. Minthogy a bírósági gyakorlat mégis olyan irányt vett és tartott meg évtizedeken át, az ügyvédség remonstrálása, a kormányok fogadkozásai s a bíróságok vezetőinek ünnepélyes ígéretei dacára, amely a *sablonos* munkára nézve szűkösen megszabott skálát tette meg az esetek legtöbbszörében a magas, sőt a legmagasabb nivójú ügyvédi munkának is szabványos mértékévé: végre a Pp. 18. §-a márványtáblába illő szavakkal kötötte a bíró lelkére, hogy «az ügy értékén kívül annak egyéb jelentősége, a szükséges *előtanulmányok*, a *megkívántatott idő és szellemi munka* is figyelembe veendő».

A Kúria kimondotta, hogy egy-egy ügy körül kifejtett tevékenység a maga egészében mint egységes teljesítmény — függetlenül az egyes kiszakított cselekményektől — bírálható el. A budapesti bíróságok által elfogadott díjskálához csatlakozó szöveg egyenesen kiemeli, hogy «érdemleges ügyekben nem az

átlagos természetű ügyvédi munkára vonatkozó díjtáblázat stb. irányadó, hanem a Pp.-ben említett egyéb tényezőkhöz kívül még a «*jogi kérdés ritkasága és nehézsége* is».

Es mi lett mindezeknek a törvényes vagy törvényerejű jogforrások útmutatásának a fogantatja? A díjkérdés még ma is abban a posványban leledzik, amelyben félszázad előtt megrekedt; egyes, kivételszámba menő eseteket leszámítva, a legmértvadobb és legértékesebb jogászai munka fejében még ma is csupán a *sablonmunkára* kiszabott minimális díjtételeket alkalmazták. Persze csak az *alsó* fokozat: a *felső* és *legfelsőbb* fórumokon többnyire *alacsonyabb* skála járja, nyilván azért, mert az ügyek jelentősége a táblán és Kúrián *kisebbséget*, a jogászai teljesítmény *értéktelenebb* mint az alsó instanciákon!

Az elmúlt félszázad tapasztalatain okulva, épen «a *demokratikus haladás*» szempontjából, amely a társadalom minden munkástagjának méltó honorálását követeli, végre *hatékony* orvoslást kell találnunk.

Minthogy pedig az ügyvéd munkájának túlnyomó részét, azt, amelyet a felekkel való érintkezésben, a tényállás és bizonyítékok kikutatásában dolgozó asztalánál végez, csakis maga az ügyvéd képes kellően értékelni, minthogy másfelől az ügyvédi kamara, mint az autonómia szerve, bizalomra mindenképpen érdemesnek bizonyult: érthető, hogy az ügyvédség ezt az orvoslást a kari autonómiának továbbfejlesztés útján törekszik megszerezni. Nem privilégium tehát ez, hanem az egyetlen sikerrel biztató megoldása ennek a félszázad óta kísértő jogszolgáltatási problémának.

De — mint már fentebb jeleztük — távolról sem egyedül a «díjkérdés» az, amely a kari bíraskodás alapzatát képezi. A kamarák fegyelmi bíraskodása megmutatta, hogy az ügyvédség elég érett arra, miszerint a saját kari presztízst bárki másnál jobban értékeli, Nemcsak a Kúria ügyvédi tanácsának mindenkor vezetőinek ajkáról ünnepélyes alkalmakkor elhangzott elismerések sorozata, hanem — nyugodtan mondhatni — a *köztudat* igazolja azt, hogy az ügyvédi hivatás *etikai* értékének épen az autonómikus szervek a legszigorúbb védelmezői. Az ügyvédi kötelemeknek rigorózusabb interpretátora a kari bizalmából bírói tisztre meghívott kartársaknál, *külső* tényező soha sem lehet.

A kamarai választott bíróság, amint védelmébe fogja venni az ügyvédet odaadó és ambiciós munkájának lebecsülésével, a jogos önérzetet sértő bagatelizással szemben; ép úgy meg fogja védeni a *közönséget* is minden károsító mulasztással vagy túlzott követeléssel szemben, amely az ügyvédbé vetett bizalmat megingatni alkalmas volna. Nem csupán a díjkérdés, hanem az ügyvéd és a fél közötti viszony egész *erkölcsi tartalma* tekintetében is a leghivatottabb bíró az a kari organum lesz, amely épen a karnak magas nivóját tartja az oltalmára bízott legdrágább érdeknek. A *bíraskodás egyszerűsége és gyorsasága* is általános érdek: még inkább érdeké a félnek mint az ügyvédnek. A kari bíraskodás — ez iránt nem lehet kétség — meg fogja ezeket az előnyöket valószínűsíteni tudni s meg fogja szüntetni azt az anomáliát, hogy pl. a díjjegyzéknek minden egyes tétele *külön* perré dagad, amint azt a 6—8 éves rendes perekben látni szoktuk.

A cikkíró felveti az *elfogultság* kérdését is. Ez a momentum a gyakorlati megoldásnál mindenestre különös figyelemre tarthat igényt.

A jelen sorok írója, mint a tervezet választmányi előadója, maga is a reformterv egyik sarkpontjává azt a kérdést tette, miképpen lehetne a *publikum bizalmát* már eleve is intézményes rendszabályok útján biztosítani? Javaslatát e részben főleg *szervezeti* garanciákban kulminál. A bírói és a laikus elemnek célrányos közreműködése volt a vezető gondolat, amelynek az ítélőtanácsok alakításánál irányelvként kellett volna érvényesülnie. Habár ezeket a szervezeti kautélékat a választmány nem tette magáévá e részben kétségtelenül még tág tere lesz a megfontolásnak és mindazok hozzászólásának, akik hasonló nézőpontokat vallanak irányadóknak.

Az *elvből*, hogy a kari ügybíráskodás csakis autonómikus szervezet útján emelkedhetik a most már elengedhetetlenül megkívánandó nivóra, *minden* ügyvédnek egyet kell értenie: a megvalósításnak csupán a *részletkérdései* lehetnek azok, amelyekben nézeteltérésnek van helye.

Dr. Fazekas Oszkár.

Vételármérséklés és elállás ingatlanvétel esetén.

Amidőn a római *respublica aedilisei* keresetet adtak rab-szolgavásárlásnál a vevőnek a vételár leszállítására vagy az ügylettől való elállásra, az nem jelentett nagyobb újítást a jogfejlődés szempontjából, mint a magyar népköztársaság kormányának 1381/1919. számú rendelete, mely az ingatlanvétel bizonyos eseteiben dekretál analog jogokat. Míg azonban az aedilisi edictum szerint a *quantum minoris* és a *redhibitoria actio* oly tényeken alapszik, amelyek már a szerződés kötéskor fenforogtak, addig a mi rendeletünk a szerződés kötése, sőt teljesítése után beállott ténykörülményekre alapítja a vevő azon jogát, hogy egy ügylet hatályát részben vagy egészben megdönthesse. Előbbi kiterjesztette az eladó szavatosságát az árú oly fogyatkozásaira, amelyekről az az ügylet kötéskor tudomással nem bírt, utóbbi szavatossá teszi az eladót későbbi események folytán beállott értékcsökkenésért.

E jogeszmé kezdetei megtalálhatók a *laesio enormis* kivétel szabályában.¹ Rokonságot mutat ezen új jogi szabályozás a gazdasági lehetetlenülés kategóriájával is, melyet háborús bírói gyakorlatunk intézményesített. Csakhogy míg ott egy teljesezésbe még nem ment ügylet feltételei módosulnak utóbb beállott események hatása alatt, itt már egy teljesített forgalmi ügylet jogi sorsa esik változás alá. Oly *praegnans* azonban, mint az 1381/1919. sz. rendeletben az az elv, mely szerint az egyik szerződő fél a másik rovására aránytalan előnyhöz ne juthasson, magánjogunkban eddig nem érvényesült. Gyakran éreztük az ily ügyletek erkölcstelen voltát; de ez az első eset, amidőn a jog az ügylet lebonyolítása után is megvédi azt a szerződő felet, akinek a konjunktúrák hirtelen változása anyagi romlásával járna. A kor szellemének nyilvánulása ez a rendelet, melyben a forgalom biztonságánál erősebb érdeknek bizonyul a társadalmi etika követelménye.

Nem kívánunk e rendeletnek — mely háborús és forradalmi jogalkotásaink legérdekesebbjei közé tartozik² — politikai és gazdasági háttérrel foglalkozni, csak a jogász szemüvegén át nézve óhajtunk néhány megjegyzést fűzni annak a magánjogba vágó szabályaihoz.

A rendelet annak a vevőnek, ki ingatlanát (nyilván csak mezőgazdaságilag művelt ingatlanról van szó) 1917 december 31. és 1918 december 1. között vásárolta, jogot ad a vételár leszállítására és ha az kiscgazda, az elállásra is. Viszont ha a vételár mérsékeltnék, az eladót jogosítja fel az ügylettől való elállásra.

1. A vételár leszállítására irányuló igény *alaki* előfeltétele az, hogy

a) vagy a tulajdonjog a vevő javára telekkönyvileg még ne lett légyen bekebelezve;

b) vagy ha az bekebelezetett is, a vételár még ne lett légyen teljesen kifizetve. *Anyagi* előfeltétele, hogy a vételár az ingatlan jelenlegi értékénél jelentékenyen magasabb legyen és hogy annak teljes megfizetése a vevőt anyagi romlásnak tegye ki.

Mi indíthatta a jogalkotót, hogy a telekkönyvi bekebelezéshez avagy a vételár teljes kifizetéséhez, mint *caesura*hoz, kösse az ügylet megtámadhatóságát? Gazdasági megfontolás aligha! Mert ebből a szempontból egyedül a birtokbalépés ténye volna az, mely indokolhatná, hogy egy már lebonyolított ügylet utóbb megbolygatható ne legyen.³ A telekkönyvi bekebelezést, ezt a

formális tény, maga a rendelet sem tekinti döntő ismérvnek, hisz a bekebelezett tulajdonosnak is megadja, ha a vételárat még teljesen nem fizette ki, a mérséklés jogát. Viszont ha a vételár kifizetett voltán múlték egy ügylet hatálybanmaradása, szembe-
szökő igazságtalanságok állnának elő. Ezen a réven *praemium*ot kapna a késedelmes vevő, ki már esedékessé vált vételártartozását meg nem fizette, szemben azzal, ki magánjogi kötelezettségeit pontosan teljesíté és azon dölne el az eladó joga a teljes vételárhoz, vajjon erélyes vagy türelmes volt-e vevője irányában. Az adósnak késedelme törvényileg szankcionált hasznára válnék. Ezért közelfekvő a feltevés, hogy a jogalkotó talán nem a vételár kifizetésében, hanem esedékességében látta az eltérő elbárást indokló momentumot. De ily felfogás sem állhatna helyt. Gondoljunk csak oly eladások esetére, amidőn tehermentesítési nehézségek folytán külföldi vagy megszállott területen lakó hitelezőnek zálogjoga a felek hatalmi körén kívül fekvő okokból a rendelet életbelépte napjáig törölhető nem volt. Ezen múlték, hogy az ügylet ily döntő fontosságú kérdésben minő elbírálás alá essék? Még megérthetnők — bár nem helyeselhetnők — a jelzett álláspontot, ha a leszállítási kérelem csak arra irányulhatna, hogy a vevő a vételárhátralék erejéig mentesíttessék a fizetés alól. De a rendelet (1. §. ut. bek.) szerint eladó a már *felvett* vételár megfelelő részének visszafizetésére is kötelezhető, ha vevője bármily kis összeggel hátralékban maradt. Tehát nem az az irányadó szempont, hogy ki tudja-e fizetni vevő vételárhátralékát.

Képzeltetők oly esetek, amidőn jelzálogos intézetek a forradalom hatása alatt megtagadták a kilátásba helyezett kölcsönök folyósítását. De ez sem szolgálhat alapul a vételár leszállítására, legfeljebb arra, hogy az eladó köteleztessék a vételárhátralék-
nak ugyanoly feltételek mellett való hitelezésére, mint amily feltételek mellett a vevő a pénzügyi kölcsönt megkapta volna.

Szerintünk a vételár kifizetésének ténye teljesen irrelevánsnak tetszik abból a szempontból, hogy az a *ius aequum*, melyet a rendelet statuál, alkalmaztassék-e valamely vevő javára, illetve eladó rovására. Vagy behajtható a vevőn a vételárhátralék és akkor nincs ok, hogy előnyösebb helyzetbe jusson, mintha már fizetett volna, vagy nem hajtható be és ez esetben nincs szükség mérséklésre a vevő jelenlegi érdekeinek megvédése szempontjából. A lényeg az, hogy az ügylet a beállott áresés folytán a vevő anyagi romlását idézi-e elő vagy sem. Ha igen, ugyan-
úgy meg kell adni a vételármérséklés jogát annak a vevőnek, aki már kifizette a vételárat (pl. 3000 K-ért vett egy hold földet, 1500 K-val megterhelte és megér mai áralakulás szerint 1000 K-t), mintha még nem fizette ki.

Ha különbség tehető a vételármérséklés szempontjából lebonyolított és még függő ügyletek között, úgy a *caesura* egyedül a birtokbaadás ténye lehet. Azt az eladót, ki megszünt gazdálkodni a birtokon, instrukcióját eladta, alkalmazottjait elbocsátotta, a rendeletről folyt azon alternatíva, mely szerint vagy belenyugszik a vételár leszállításába, vagy kénytelen visszavenni a pusztá ingatlant, súlyos kényszerhelyzetbe hozhatja. De ezt sem tartjuk oly körülménynek, mely a mérséklési kérelem előfeltételévé volna teendő, mert a vegyes bíróság, mely a 8. §. értelmében a méltányosság alapján mind a két fél viszonyainak és az eset minden körülményének gondos mérlegelésével határoz, ily esetben a leszállítási kérelemnek úgyis csak igen korlátozott mérvben fog helyt adhatni.

Nézetünk szerint a leszállítási kérelem alaki feltételei a rendeletről kiküszöbölendők volnának.

2. Az elállás jogát a rendelet csak 50 kat. holdnál⁴ nem nagyobb ingatlan földműves vevőjének adja meg.

E rendelkezés szorosán összefügg a birtokreformmal és nyilván azt célozza, hogy azok, akik a néptörvény szerint igényjogosultak volnának, visszalépve a háborús ár mellett eszközölt vételtől, az előnyös kisajátítási áron jussanak földbirtokhoz. Ép e szempontból nehezen érthető, hogy miért kötötte a rendelet a jog gyakorlását 50 holdnyi maximumhoz, holott a néptörvény szerint az *igényelhető* birtok maximuma csak 20 kat. hold (14. §. első bek.) és 50 hold csak mint a kiscgazda által *megvehető* birtok maximuma szerepel (54. §. első bek.).

⁴ A rendelet szövegében 60 hold szerepel; ez a Budapesti Közlöny 1919 február 27-iki számában 50 holdra igazított ki.

¹ A német közönséges jog és az Opt. 934. §-a a visszerthes szerződés bármelyik felének megadja a rescissiót, viszont az ellenfélnek a jogot az ellenérték felemelésére vagy leszállítására, ami épp fordítottja a mi rendeletünk szabályának. A Code civil 1674. §-a csak az ingatlaneladónak ad megtámadási jogot, ha vételár kisebb az érték $\frac{5}{12}$ részénél. A B. G. B. és a Polg. tvkv. javaslata elejtik a *laesio enormis*-t, a kereskedelmi törvény példájára; némiképp pótolja ezt a Jav. 715. §-ának 2. bekezdésében foglalt szabály.

² Kiegészítője e rendelet az 1919. XVIII. néptörvény (birtokreform) 31. §-ának, mely kisajátítás esetén ad a vevőnek a vételármérsékléshez hasonló jogot az 1917. és 1918. években vett ingatlanok tekintetében.

³ Így a 4000/917. számú, az ingatlanforgalom korlátozásáról szóló rendelet is a birtokbalépést állítja fel *caesura*ként a rendelet hatályát illetően.

A redhibitoria alaki feltételei tekintetében a rendelet interpretációnak hagy helyet. A 4. §. szövegezése arra enged következtetni, mintha ugyanazok volnának a feltételek, mint a *quantum minoris actio*. A vevő «a vételár mérséklésének (1. §.) kérése helyett állhat el az ügylettől, tehát ugyanazon feltételek fenforgása esetén, amelyekhez az előbbi jog gyakorlása fűzve van. Az anyagi feltételeknek szövegezése («a vételár megfizetése a vevőt anyagi romlásnak tenné ki vagy az eladó vagy az eladó anyagi előnyökhöz jutna» szintén arra látszik mutatni, mintha csak az a vevő állhatna el, ki a vételárát még teljesen ki nem fizette volt.

Mégis törvénytechnikai szempontok: a rendelkezés elhelyezése az, hogy a «felvett vételár letétbehelyezéséről» tesz a 4. §. említést szemben a 2. §-al, mely felvett vételár-rész letétbehelyezéséről szól és az egész jogszabály rendeltetése valószínűvé teszi, hogy a jogalkotó megadni kívánta a földmíves vevőnek a redhibitoriát az esetre is, ha a vételár már teljesen kifizetett. Tapasztalati tény, hogy a kisgazda, ha a háború alatt földet vett, azt azonnal ki is fizette és így nem tehet fel, hogy ritkaságszámba menő kivételek kedvéért szükségesnek látta volna a kormány *ius singulare* alkotását. Mindazonáltal kíváncsnak tartanók minden kétség elkerülése végett, ha *authentica* interpretációval világosan kifejeztetnék, hogy a földmíves elállási joga nincs kötve az 1. §-ban meghatározott alaki feltételekhez.

Kétséget hagy fenn a szakasz aziránt is, hogy a földmíves élhet-e vételármérsékléssel is abban az esetben, ha a vételárát már teljesen kifizette. A logikai magyarázat e mellett szól, a rendelet struktúrája azonban az ellenkező felfogásra vall.

Az elállási jog anyagi feltételei tekintetében lényeges eltérést mutat a rendelet, szemben a vételármérséklési jog alapjául szolgáló tényállással. Az 1. §. az ingatlan jelentékeny értékcsökkenésén kívül megkívánja azt, hogy az a vevő anyagi romlását okozza. A 4. §. ellenben lényegileg csak az értékcsökkenés fenforgását kívánja. Az anyagi romlás lehetőségét ugyanis pótolja az, ha «az eladó túlzott anyagi előnyhöz jutna». Minthogy pedig minden jelentékeny értékcsökkenés az eladó részére túlzott anyagi előnyt jelent, világos, hogy a rendelkezés alkalmazhatóságának egyetlen feltétele az, hogy az illető ingatlan értéke a vételárhoz képest nagymértékben alászállott. És miután a birtokreform hatása alatt ez minden ingatlannál bekövetkezett, úgyszólván minden földmíves vétel esetén alkalmazást fog nyerhetni e szakasz.

A redhibitoria érvényesítésének időtartama tekintetében nem világos a rendelet. Eszerint, «ha a vevő már birtokbalépett, a birtokbavételtől számított egy éven belül, ha nem lépett birtokba, az életbelépéstől számított 60 napon belül» élhet e joggal. Ha tehát a vevő — ami gyakori eset lehet — múlt évi október 1-én vagy folyó évi január 1-én lépett csak birtokba, még egy évig kétségben tarthatja eladóját aziránt, hogy el kíván-e állni az ügylettől vagy sem. Ez mégsem lehetett a jogalkotó intenciója. Azt akarta-e kifejezni, hogy az elállás joga az életbelépéstől számított 60 napon belül gyakorolható, feltéve, hogy a birtokbavételtől egy év még le nem telt, vagy azt, hogy a vevő a birtokbalépéstől számított egy év múlva tartozzék csak restitálni az ingatlant, ami még sem ok, hogy az elállási nyilatkozat megtételére is ugyanily hosszú idő álljon rendelkezésére, kiegészítő rendelettel volna tisztázandó.

3. A jogfejlődés társadalomethikai iránya szempontjából érdekel birtok a rendelet 9. §-a is, mely kizárja az alkalmazhatóságot az esetben, ha «a vevő nyilvános számadásra kötelezett vállalat vagy más kereskedelmi társaság, avagy oly személy, aki ingatlanok vételével és eladásával üzletszerűen foglalkozik, aki szokásos üzérkedő vagy aki vagyonát a háború alatt a tisztas polgári hasznót meghaladó nyereségek hajszolásával szerezte.»

Úgy tetszik, hogy a legutóbb említett kategória nem fedi azt a csoportot, amelyet a jogalkotó megjelölni kívánt. Mert elmondható-e arról, akinek már a háború előtt is szőlőbirtoka volt és aki semmi egyebet nem tett, minthogy három év kitűnő szőlőtermését leszedte és napi áron értékesítette, hogy *tisztas* polgári hasznót meghaladó nyereséget *hajszolt*? Már pedig nincs ok, hogy az, aki így szerzett pénzen vásárolt ingatlant, védelemben részesíttessék az eladóval szemben. És kétséges az is, hogy kiterjed-e a meghatározás arra a kisgazdára, aki a háborús áron eladott jószágából és terményeiből vásárolt ingatlant? A rendelet nyilván abból indul ki, hogy az a vevő, ki a háborús konjunkturák révén szerzett vagyonnal vásárolt ingatlant, nem

részesíthető előnyben a háborús konjunkturát kihasználó eladóval szemben.

Észrevételeink távolról sem kívánják érinteni az ingatlan vételére vonatkozó e rendelet jelentőségét és érdemét a jogfejlesztés szempontjából. Örömmel üdvözljük azt, mint amely a forgalmi ügyletek terén is érvényre juttat egy szigorúbb erkölcsi világnézetet és amely a méltányosságot és az érdekek kiegyenlítését följé helyezi a szerződési akaratnak.

Dr. Basch Lóránt.

Szemle.

— A háborúért való felelősségről szóló néptörvény kizárólag eljárási jogszabályokat foglal magában. Minthogy a forradalom a miniszterek jogi felelősségének eddigi fórumait megdöntötte, ideiglenesen gordoskodni kellett arról, hogy a nemzetgyűlés összejöveteléig is biztosíttassék a majdani felelősség lehetősége. Gondoskodni kellett tehát vádlóról és az előzetes eljárás lefolytatásáról. Továbbra is érvényben maradtak azonban az 1848:III. tc. 32. §-ának anyagi jogi szabályai. Ezek szerint a miniszterek is csak az ott meghatározott vagy a büntetőtörvénybe ütköző cselekményekért vonhatók felelősségre. E cselekmények közt a háború okozásáról a háború vétkes folytatásáról vagy el nem háritásáról nincs szó. Ha tehát a most megalkotott néptörvény a minisztereknek vagy más felelős személyeknek ily irányban leendő felelősségre vonását biztosítja, úgy nyilván abból a feltevésből indul ki, hogy a nemzetgyűlés majdan e cselekményeket büntetendőkké fogja nyilvánítani. Számunkra azonban a visszaható erejű büntetőtörvény egyformán ellenszenves, akár Balogh Jenő és társai alkotják meg, akár Balogh Jenő és társai ellen a népköztársaság. Mert a személyes szabadságot épűgy meg kell védeni a feudalizmus katonai szellemű, mint a tömegek érzelmi önkénye ellen. Jól tudjuk, hogy a tömeghangulat mindig antropomorph és a történelmi materializmus alapigazságának belátása ellenére is hajlandó Xerxes példáját követve a tengert megkorbácsoltatni. Bármily szuverénnek ismerjük is el az összeülő nemzetgyűlést, arra mégsem tartjuk hivatottnak, hogy törvény útján döntse el Taine és Carlyle örök vitakérdését: vajjon a hősök mozgatója-e a történelmet vagy az események szülik-e a hősöket? De még akkor, ha a voluntarizmus elvét valljuk is, ép oly nehéz feladat a háború okai és feltételei közt különböztetni, mint amily nehéz a felelős személyek körét meghatározni. Alig szenvedhet ugyanis kétséget, hogy a háborút nemcsak miniszterek és hadvezérek «okozták». A háborúokozás bűncselekményének tényálladékában az alanyi és tárgyi elemek szabatos megjelölése tehát egyaránt súlyos probléma elé állítja a törvényhozást. Már eleve tiltakoznunk kell azonban, hogy a megoldásban a kodifikátort mint szakértőt: a bosszú és a gyűlölet támogassa, noha érthető, hogy az emberiség végtelen szenvedései ma ezeket az érzelmeket váltják ki. Bár emberi alkotás a jog, lényét hazudtolná meg, ha nem tudna az emberek fölé emelkedni.

— Concha Győző és K. Kováts Gyula egyetemi tanárokat a magyar népköztársaság kormánya nyugdíjazta. Nem akarjuk ezt az alkalmat úgy tekinteni, mint amely bennünket e két tudós működésének hozzájuk és e lap színvonalához méltó ismertetésére kötelezne, mert őket csak az egyetemtől búcsúztatjuk és nem magunktól is egyúttal. De meg akarjuk állapítani azt, hogy e két tanár eltávoztása a budapesti egyetemen ürt hagyott hátra, amelyet kitölteni a magyar népkormányának lesz kötelessége. Mindkettő vérbéli tudós és az egyetemi tanszékre valósággal odateremtett férfiú volt, Concha Győzőnek sokszor vetették szemére tudományos konzervativizmusát; azok, akik ezt teszik, elfelejtik azt a kort és kört, amelyben Concha Győző tudományos ifjúságát átélté. Konzervativizmusa különben inkább

előadásának és írásainak klasszikus formájában nyilatkozott, mint tudományos. munkássága gyakorlati céljaiban. Munkáinak alapos és elfogulatlan vizsgálata mindenkit meggyőzhet, hogy korához viszonyítva «reformer» volt, e szó Eötvös József-i értelmében. Mint tanár a kötelességtudásnak mintájául szolgált, tanítványait egyenkint ismerte, velük szeretettel foglalkozott és különbséget közöttük csak tudásuk, vagy szorgalmuk mérve szerint tett. Minthogy szellemének frissességét a legutóbbi napokig teljes mértékben megtartotta, távozása fájdalmas nekünk, bár az indokokat, amelyek azt szükségessé tették, látjuk és értjük.

Kováts Gyula a házassági jog egyik legalaposabb és legszeniálisabb kutatója volt. Egyházjogi előadásai ezen, elnevezése után «Weltfremd»-nek vált tudományágba életet sugároztak. Ő az egyházjogi studiumot, amelynek szükségességéről a vélemények eltérők lehetnek, az általános jogi műveltség fejlesztésének fontos tényezőjévé tette. Plasztikus és a hallgatóság számára rendkívül lebilincselő előadásában az egyház kétezer éves szervezete új életet nyert és ama viszony ismertetése kapcsán, amely az egyház és az állam között az ütköző kérdésekben fenáll, a hallgatóság tőle nemcsak egyházjogi, hanem valósággal diplomáciai ismereteket is szerzett.

M. Z.

— **A Magyar Jogászegylet** Szladits Károly elnökle alatt első választmányi ülését tartotta az elmúlt héten. Az ülés a közgyűlés által választmányi hatáskörbe utalt teendők elintézési módját vitatta meg. Így elhatározták, hogy Nagy Ferenc érdemeinek megörökítésére alapítványt fognak létesíteni, amelynek jövedelméből a hiteljogi kérdést feldolgozó kiváló munkákat fognak jutalmazni. A megszállók erőszakoskodásai miatt elküldendő tiltakozó jegyzéket a nemzetközi szakosztály készíti el. Az ülésen elhatározták, hogy a propaganda bizottság összegyűjtve kiadja azokat a jogszabályokat, amelyek bizonyítják, hogy a magyar jog a külföldi állampolgárt a többi államok jogánál lényegesen kedvezőbb helyzetben részesíti. Ugyancsak elfogadták azt az indítványt is, amely szerint az érintkezést a külföldi jogász-sággal az egyesületnek úgy magán, mint hivatalos úton keresnie kell. A választmány kijelölte a pályázatok bíráló bizottságait is, akik rövidesen elő fogják terjeszteni az új pályatételeket.

— **A hadból visszatért jogászok tájékoztatására** a Magyar Jogászegylet folyó év március—május havában tanfolyamot rendez, amelyen a háborús jogalkotásról és joggyakorlatról a következő előadások fognak tartatni: *I. Magánjog.* 1. Dr. Szladits Károly: Magánjog. 1919 márc. 10., 17. és 24. (hétfő). 2. Dr. Almási Antal: Háborús gazdasági jog. 1919 márc. 31., ápr. 7. (hétfő). 3. Dr. Börcsök Andor: Földbirtokjog. 1919 ápr. 14., 28., és máj. 5. (hétfő). 4. Dr. Fabinyi Tihamér: Lakbérleti jog. 1919 máj. 7. (szerda). — *II. Hiteljog.* 5. Dr. Baumgarten Sándor: Hiteljog. 1919 márc. 12., 19. és 26. (szerda). 6. Dr. Meszlény Artur: A csődöt pótló intézmények, különösen a kényszeregyezés. 1919 ápr. 2. (szerda). — *III. Pénzügyi jog.* 7. Dr. Ujlaki József: Adó- és illetékjog. 1919 ápr. 9., 16., 23. és 30. (szerda). — *IV. Büntetőjog.* 8. Dr. Bogsch Árpád: Büntetőjog és eljárás. 1919 márc. 14., 21., 28. és ápr. 4. (péntek). — *V. Polgári törvénykezési eljárás.* 9. Dr. Térffy Gyula: Polgári eljárás. 1919 ápr. 11., 18., 25. és máj. 2. (péntek). — 10. Dr. Borsodi Miklós: Végrehajtási jog. 1919 máj. 9. (péntek). *A megnyitó előadás 1919 március 10-én (hétfő) délután 1/4 7 órakor lesz.* Az előadások a fentebb megjelölt napokon (hétfő, szerda, péntek) délután 1/4 7 órakor a budapesti ügyvédi kamara helyiségeiben (V., Szemere-utca 10.) fognak tartatni. A Magyar Jogászegylet tagjai az előadásokat díjtalanul látogathatják; mások az összes előadások hallgatására jogosító belépőjegyért 10 K díjat fizetnek. A belépőjegyeket V., Szemere-utca 10. szám alatt köznaponként d. u. 5 és 7 óra között lehet megváltani.

— **Az Ügyvéd.** A Hadviselt Ügyvédek Országos Szövetségének hivatalos lapja február 15-én megjelent s ezzel a hadviselt ügyvédek érdekeik védelmére megszerezték a leghatalmasabb fegyvert, a sajtót. Az *Ügyvéd* havonta kétszer fog megjelenni, de már az első számot néhány napra egy rendkívüli szám követte az adófelszólamlási bizottságokba küldendő tagok választásának alkalmából. A hadviselt ügyvédek indította moz-

galom teljes sikerrel járt s már az első esetben győzelemre juttatta azt a mindenképpen méltánylandó törekvést, hogy a háborúból visszatért ügyvédek minden oly hivatalos jellegű megbízásnál, amely alkalmat és lehetőséget nyújt tönkrement existenciájukat felépíteni, első sorban vétessenek figyelembe. Az *Ügyvéd* első számában a Szövetség elnöke, *Lévy Béla*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, *Pap József*, továbbá *Móra Zoltán*, *Mészöly Imre* és *Sebestyén József* írtak cikkeket, amelyek úgy a Szövetség, mint a lap programját minden oldalról megvilágítják és kifejtik annak a szükségét, amit a közben lefolyt eredményes akció kitűnő gyakorlati példával támogat, hogy a hadviselt ügyvédek csak akkor számíthatnak jogos kívánságaik érvényesítésére, ha egyesült erővel lépnek fel úgy a hatóságok, mint egyesek irányában. Üdvözljük új laptársunkat és a lap szerkesztőjét, *dr. Sebestyén Józsefet*, aki már az első két szám szerkesztésében rátermettségének meggyőző bizonyítékait szolgáltatotta.

— **A Budapesti Ügyvédi Körben** mult hó 27-én *Szentirmai* Ödön dr. táblabíró «A magyar nép önrendelkezési joga» címmel tartott előadást. Abból a Wilson által hangoztatott tételből indult ki, hogy az alakulóban levő új világrendnek a jogos-ság, igazságosság és szabadság alapelvein kell felépülnie. E megállapítás kapcsán behatóan foglalkozott azokkal a követelményekkel, melyeket Wilson a szóbanforgó alapelvek megvalósítása céljából különböző alkalmakkor felállított. Majd áttért a nemzet, nemzetiségi és néptudományos fogalmainak taglalására. A magyar nép önrendelkezési jogára való tekintettel szükségesnek tartja a magyar államegység fentartását s e cél elérhetése végett a magyarság ez irányú igényének történelmi s tudományos alapon a külföld előtt való igazolását és a békeértekezleten való érvényesítését.

— **A Társadalmi Jogalkotás Országos Szövetsége** *Szirtes* Artur dr. elnöklésével e héten folytatta az *üzemek szocializálásának problémáiról* megkezdett társadalmi ankétot. *Balázs* Emil dr. szerint a valóban szocializált termelés előre megszabott fogyasztás részére a profit kizárásával és osztályellentéték nélkül dolgozik. A szocializálásnak a földbirtokra és a biztosítási üzemekre is ki kell terjednie. *Schön* Viktor dr. szerint a szocializálás ezidő szerint Magyarországon egyrészt anyag- és tőkeszegénységünk, másrészt nemzetközi okok folytán lehetetlen. *Kelen* József szerint a termelő eszközök köztulajdonba vételének gazdasági és jogi okokból megváltás nélkül kell történnie és pedig egyszerre az egész termelés terén. A kapitalista termelés csődjé után ma a szocializálás elkerülhetetlen világáramlat. *Zilahy* László dr. szerint a szocializálás feltétele az erkölcsi átalakulás és az önkéntes termelési fegyelem. A szocializálás sorrendje tekintetében az üzemeket egyenként kell vizsgálat alá venni. *Bató* Endre szerint a kapitalista termelési rend a technikusként sem érdeke; a szocializálás a többtermelés érdekében már ma szükséges.

— **Jogfosztás a kishivatalnok hitelezőjének rovására.** A végrehajtási novellának 30. §-a a kisemberek hitelezőinek érdekeit is igyekezett még megvédeni. Harminc nap alatti bejelentéssel és egy éven belüli végrehajtáskéréssel már lejárt követelésére megszerezhetette a hitelező azt a fedezetet is, amelyet a későbbi hitelezők elől elvont a fokozott adósvédelem. A közszolgálati alkalmazottak hitelszükségleteit kielégítő, 10 évvel későbbi törvény, az 1918: XXII. tc. már kíméletlenül markol bele olyan hitelezőknek a szerzett jogokkal csaknem felérő érdekkörébe, akik az előbb érvényben volt jogszabályokba vetett bízalomra fektették hitelezésük alapjait.

A világháború előtti gazdasági életnek mindennapos mozzanata volt az, hogy a kishivatalnok, akinek még lefoglalható fizetése nem volt, de akinél megvolt a biztos kilátás arra, hogy bizonyos számú szolgálati év után megfelelő magasabb fizetési osztályba lép, családalapításkor vagy más rendkívüli alkalomkor nélkülözhetlen hiteligenyét épen erre a biztos kilátásra való hivatkozással elégitette ki. A hivatkozott 1918: XXII. tc. 8. §. 2. bekezdésének 2. pontja ezeknek a kis existenciáknak hitelezői elől vonja el egyszersmindenkorra orvosolhatatlanul a kielégítési alapot. A 9. §. 2. bekezdése a képviselőház bizottságában elhangzott viharos felszólalások nyomán olyan szövegezést nyert, hogy a túlterhelt nagyhivatalnoki fizetésekből is nyújt módot olyan hitelezőknek is a kielégítésére, akik különben csak hosszú évek múlva kerültek volna sorra. A kistőkessel ellenben a 8. §.

2. bekezdésének 2. pontja ugyancsak ridegen bánik el. A hitelező ugyanis csak akkor kaphat kielégítést a hivatali járandóságokból, ha az adós hivatalnoknak már a törvény kihirdetésekor olyan nagy a fizetése, hogy az már az eddigi szabályok szerint is le volt foglalható. Pénzéhez juthat még az a hitelező is, akire csak hosszú évek múlva került volna a sor azért, mert e eltelt fizetés túl volt terhelve, sőt az a hitelező is, aki még le sem foglalta a túlterhelt hivatalnoki fizetést, megkaphatja követelését, ha záros határidő alatt jelentkezik a Pénzügyi Központnál és ha adósa akár kölcsönt kap a csak ott nyújtható nagyobb fedezetre való tekintettel, akár ha később nagyobb járandóság élvezetébe lép.

Semmi sem indokolhatja ezt az egyenlőtlen elbánást. A túlterhelt fizetésű nagyhivatalnok hitelezőjének érdekeit megvédi a törvény, noha az eddigi jogállapot mellett csak hosszú évek múlva került reá a sor, a kishivatalnok hitelezője elől ellenben örökre elveszi a kielégítési alapot, noha az eddigi jogszabályok alapján pár év múlva már lefoglalható fizetése lett volna az adósának. A népkormány 561/1919. M. E. sz. rendeletével a Pénzügyi Központnál való jelentkezés határidejét 1919 március 15-ig meghosszabbította. Kíváncsian volna, ha időközben néptörvény útján módosítaná a kormány a fent panaszkodott törvényi intézkedést olyan módon, hogy a 8. §. 2. bekezdésének 2. pontjából törölné ezeket a szavakat: «Az adós hivatali járandóságaira a végrehajtási eljárásra vonatkozó jogszabályok korlátai között érvényesíthető». Ilyen módon meg volnának védve a kistőkések méltánylást érdemlő érdekei is, mert a záros határidő alatt jelentkezéssel ők is fentarthatnák jogukat a már a törvény kihirdetése előtt keletkezett követelésük behajthatására olyan esetben, amikor adósuk esetleg pár év múlva lefoglalható fizetési osztályba kerül.

Talán felesleges megjegyezni, hogy ha az érem másik oldalát, az adósvédelmi szempontot vesszük is elő, nem szabad különbséget tennünk a túlterhelt — bár lefoglalható fizetésű — köztisztviselő között, akit csak rövidség kedvéért neveztem el itt nagyhivatalnoknak és a ma még lefoglalhatatlan, de pár év múlva már lefoglalhatóvá váló fizetést élvező közhivatalnok között, akit szintén rövidség kedvéért szolgáltattam kishivatalnoknak. Ma, a forradalmi világban, nem kell a szót annak a magyarázására szaporítanom, hogy egyformán proletár mind a kettő. Épen azért, ha nem szabad elűtnünk a kielégítés lehetőségétől bizonyos feltételek alatt az egyiknek a hitelezőjét, akkor nem szabad elűtnünk a másikat sem. A nagyhivatalnok nevezetű proletárnak hitelezői igaz hogy jobbára a nagytőkésekből kerülnek ki, a kishivatalnok hitelezői ellenben inkább a kistőkések, noha mindkét szabály alól bőségesen találhatunk kivételeket is. Nyitott kaput döngetnék azonban, ha most hosszadalmasan fejtegetném, hogy a kimúlt osztályparlament bizottsága, mikor a nagyhivatalnok hitelezői kedvéért módosította a fentjelzett irányban a miniszter javaslatát, a szabályos esetre, a nagyhivatalnok nagytőkéjű hitelezőjére gondolt első sorban. Az osztályparlament favorizálhatta ilyenénképpen a nagytőkéseket, a forradalmi kormány ellenben meg kell hogy adja a kistőkésnek is azt a védelmet, amelynek a nagy hitelezőktől való megvonásában méltánytalanságot látott a törvényhozás.

Dr. Reisinger Ferenc.

— A svájci büntetőtörvénykönyv tervezetét a szövetségi tanács a szövetségi gyűlés elé terjesztette tárgyalás céljából. Oly esemény ez, amely nem csupán a közvetlenül érdekelt államban, hanem mindazokban az országokban, amelyek az utolsó évtizedben büntető kódexük újjáalkotását tervezték, élénk érdeklődéssel találkozunk. A büntetőjog egyes irányainak képviselői között dülő, gyakran már a lövészárkok szélein vívott közelharcra emlékeztető, elkeseredett és személyeskedő küzdelem dacára is nagyjában és egészében megegyeznek a vélemények azoknak az intézményeknek és intézkedéseknek tekintetében, amelyek segítségével a bűncselekmények hatékony üldözése, tehát a kriminalitás csökkentése is elérhető volna. S bár a háború alatt a gombamódra szaporodó moratóriumrendeletek és az ehhez fűződő kommentárok hatása alatt a meggyőződés tiszteletreméltó erejével igyekeztük elhítni magunkkal, hogy a modern muzsá-

kat a páncéltörő ágyúk dübörgése sem tudja elhallgaltatni, egyelőre mégis be kell érünk azzal, hogy a maradandó törvényalkotások gyakorlati érvényesülését a pusztulástól megkímélt államokban figyeljük. A svájci tervezet, melynek három része, a bevezető és végrehajtási rendelkezéseken kívül a vétségek és kihágások fejezeteire oszlik, csaknem az összes fontosabb viták kérdéseiben állást foglal. A «nulla poena sine lege», a visszaható erő kizárásának kivételt nem tűrő elvéből kiindulva a tervezet a kettős felosztás mellett döntött. A bűncselekmények vétségekre és kihágásokra oszlanak; az előbbi büntetése fegyház (2—15 év) és börtön (2 évig) az utóbbi fogház (3 hóig) vagy pénzbüntetés. E szabályozás talán meg fogja nyugtatni azokat, akik a kettős vagy hármas felosztás érdekében késhegyig menő harcra készen állottak, látva, hogy végeredményben az egésznek mily kevés a gyakorlati jelentősége. Halálbüntetést, amelyet sem a német, sem az osztrák tervezet nélkülözhetőnek nem tartott, a svájci tervezet nem ismer. Sajnos, e példa utánzására a jelenlegi általános eldurvulás és elvadulás korszakában aligha lesz valamely szomszédos államnak bátorsága. A beszámíthatóság fejezetében a tervezet rendelkezik a korlátolt beszámíthatóságúakról, feljogosítja a bírót, hogy velük szemben a büntetést belátása szerint mérsékelhesse. A beszámíthatatlanok és korlátolt beszámíthatóságúaknak intézetben való vagy egyéb gyógykezelését a büntető bíró elrendeli. Meg fog szűnni tehát az az áldatlan helyzet, amikor a bíró a társadalom és a jog biztonságának őrzője minőségében kifejtett tevékenységét azzal fejezi be, hogy a beszámíthatatlant a börtönből kiszabadítva aggály nélkül engedi vissza életet és javakat pusztító munkájához. A tudat és akarat elméletek egyesítése mellett definíciót ad a tervezet a szándék és gondatlanság fogalmáról, útját állva annak, hogy «a törvényhozó akarata» továbbra is végnélküli találgatások tárgyává tessenek e kérdések körül. A jogi és a ténybeli tévedés sokat, de nem ok nélkül ócsárolt megkülönböztetésének varázsereje alól azonban ez a tervezet sem tudott teljesen szabadulni. A jogi tévedés, mint enyhítő körülmény azonban figyelembe vehető. A tettestársaság fejezetében helyes újítás, amely szerint a büntetést a tettestől való szükségképeni enyhébb büntetése nincsen kimondva. A büntetés kiszabásának irányítása végett a tervezetbe általános irányelveken kívül a súlyosító és enyhítő körülmények felsorolását is felvették. Bármennyire is idegenkedünk e szellemi mankóktól, be kell látnunk, hogy az adott esetekben kiszabott büntetések érthetetlen enyhéssége, néhol meg épen a kegyetlenséggel határos szigor, kíváncsossá teszi ezeknek alkalmazását. A német tervezetnek azt a rendelkezését, amely szerint a rendkívüli enyhe esetekben a bíró a büntetés kiszabását módosíthatja, a tervezet nem vette át. Külön fejezet szól a fiatalokokról; 6—14 év gyermekkor — nevelő- és óvintézkedések; 14—18 év fiatalok — maximum három évi szabadságvesztés, 18—20 év — büntetés enyhítés. Javítóintézetben való elhelyezés ideje 3—12 év, csak igen súlyos bűncselekmény elkövetőjével szemben alkalmazható. A tervezet különös részének intézkedései kevésbé jelentős és itt nem ismertethető részletreformokat tartalmaznak. A tervezet törvényerőre emelése, mely aligha fog késni, a szomorúság és megkönnyebbülés vegyes érzelmeit váltják ki belőlünk. Felette sajnálatos, hogy az osztrák és német javaslatok kidolgozására fordított évtizedes kitűnő munka gyümölcseit a háború vihara még virágjukban tépte le, másrészt a megkönnyebbülés érzését váltja ki belőlünk az a tudat, hogy ugyancsak a háború volt az, amelynek a legnagyobb része abban, hogy a magyar Btk. reformja meghiusult abban az időben, amikor a kormányban meg volt a hajlandóság arra, hogy ezt a nehéz feladatot a csupán meg nem felelő minőségben a rendelkezésre álló szellemi eszközökkel sebtiben megoldja. A.

Dr. Kovaliczky Elek sátoraljaujhelyi állami közjegyző nyugalmába készülő vagy már nyugdíjazott bírót keres közjegyzőhelyettesnek mielőbbi belépésre.

16287

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. A bírói és ügyészi status. — *Dr. Plopu György* kúriai bíró: Szemelvények a Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából. — *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvéd: Párisi tervezet a népek szövetségéről. — *Dr. Révay Bódog* táblai bíró: A házassági bontóperi vétkesség kérdése. — *Dr. Reitzer Béla* budapesti ügyvéd: Jogbizonytalanság. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XIII. k. 3. és 4. iv.

A bírói és ügyészi status.

Az Országos Törvénytárban 1919. márc. 6-án kihirdetett az ítélőbírák és államügyészek illetményeiről szóló 1919. évi XXVII. néptörvény.

Ez az új szabályozás az ítélőbírákat és államügyészeket kivesszi az állami tisztviselők részére megállapított fizetési osztályokból és külön fizetési csoportokba sorozza.

Megszületett ezzel az a külön bírói és ügyészi státus, amely a bírának és ügyésznek régi óhajta volt, s amelynek létesítését mi is e lapokon gyakran sürgettük.

Visszatekintve a küzdelemre, amelynek gyümölcse az új szabályozás, nem akarjuk a külön bírói és ügyészi státus létesítése mellett szóló érveket megismételni. Csak arra utalunk, hogy a bíróságok és a bírák közjogi különállása az új állami rend kialakulása óta nem homályosul el. Sőt a demokratikus fejlődés a bíróságok jelentőségét az állami életben csak fokozza, mert ez a fejlődés a jogok pártatlan biztosítását óhajtja minden téren s bizalma a bíróságokhoz fordul. Az 1919. évi XXV. néptörvény az alkotmányozó nemzetgyűlés megválasztásánál a választási hivatal elnökségét is bírákra bízta, bizonyára, mert pártatlanságot keres s a társadalmat a pártatlanság tekintetében megnyugtanni is akarja.

A külön státus megkönnyítette az illetmények rendezését. Minthogy a külön státussal megszűnt a párhuzam a bírói és ügyészi állások és más közhivatali állások közt, az illetmények megállapítása szabadabban történhetett.

Hogy a néptörvény szerint a bírának és ügyésznek járó illetmények megfelelőek-e, arról most a pénzértéknek e súlyos változásában ítéletet mondani alig lehet. A múlttal összevetve a bírák és ügyészek fizetése minden esetre emelkedett és az egyes fizetési csoportokban nagyobb, mint amilyen azok az állami tisztviselők, akikkel eddig egy fizetési osztályba tartoztak.

A bírának és ügyésznek ezt a nagyobb fizetését eléggé indokolják az összeférhetetlenség szigorú szabályai, amelyek úgy szólván minden mellékkeresetet kizárnak és indokolja az a nagy érdek, amely függetlenségükhöz fűződik. Ehhez hozzátehetjük, hogy minden egyes bírótól és ügyésztől első kinevezésétől kezdve mindvégig oly szellemi munkát kívánunk, amelyet más szakokban csak egyes köztisztviselők végeznek s nem a tisztviselőknek egész státusa. És megemlíthetjük, hogy az összehasonlítás más köztisztviselői csoportokkal részben azért is jogosulatlan, mivel a bírói és ügyészi előmenetel általában rosszabb, mint más köztisztviselők.

A néptörvény annak a lehetőségét, hogy valamely bíró vagy ügyész alkalmazásának helyén az ítélőtáblai, kúriai bírói, vagy főállamügyész-helyettesi cím és jelleg adományozásával előlépjen, megszünteti.

Az ily előléptetés részben feleslegessé is válik azzal, hogy a bíró és az ügyész a nagyobb fizetést az egyes fizetési csoporto-

kon belül is elérheti a fizetési fokozatokban való előlépéssel. Másrészt a magasabb fizetési csoportba jutás a felsőbb bírósághoz való kinevezés nélkül a törvényszékeknél és az ítélőtábláknál lehető azért, mert e bíróságoknál vannak és még szervezhető tanácselnöki állások, amelyek magasabb fizetési csoportba tartoznak, a vidéki törvényszékek elnökeinek egyharmada pedig ebben a minőségében a harmadik fizetési csoportba soroztatik.

A járásbírákat és államügyészeket a magasabb állás illetményeivel járó cím és jelleg adományozásának megszüntetése érzékenyen sejtaná azonban, mert teljesen megszüntetné azt a lehetőséget, hogy alkalmazási helyükön a magasabb fizetési csoportba jussanak. Ennek a nem kívánatos eredménynek az elkerülése végett létesíti a néptörvény a járásbírói elnöki, alelnöki, államügyész elnöki, alelnöki állásokat.

Őszintén megmondjuk, hogy e címek nem tetszenek nekünk. Különösen az ügyészek új címzését kifogásoljuk. Elnök és alelnök oly testületben, amelynek egyáltalában nincs tanácsai szervezete, értelmetlen megjelölések. Pusztán azért az elvált, hogy magasabb állás címét ne viselje oly bíró, vagy ügyész, aki nem tölt be ily magasabb állást, kár ily erőltetett címeket szerkeszteni. Valóban nem tudjuk belátni, hogy miért ne volna lehető az a sokkal szebb megoldás, amely szerint a budapesti államügyészségnek a harmadik fizetési csoportba sorozott vezetője főállamügyész volna, a második fizetési csoportba előléptetett ügyészek pedig az illető államügyészséghez beosztott főállamügyész-helyettesek.

A járásbíráknál helyeseljük ugyan, az ítélőtáblai bírói cím elmaradását, de az elnök és alelnöki cím helyett itt is jobb volna más megkülönböztetés pl. a főjárásbírói elnevezés. Kivételesen a budapesti központi járásbírói vezetője ám legyen elnök.

A néptörvénynek életbelépésével a bírói és ügyészi karnak még egy régi óhajta teljesül: az automatikus előlépés. Az előlépés csak a négy első fizetési csoporton belül meghatározott fizetési fokozatokban automatikus ugyan s a magasabb fizetési csoportba tartozó állásba ezután is kinevezéssel jut a bíró és ügyész, de arról, hogy a felsőbb bíróságokhoz és az elnöki és tanácselnöki állásokba történő kinevezéseknél lehető legyen a kiválasztás, lemondani közérdekből nem lehet és az automatikus előlépésnek a néptörvényben biztosított mértéke is módot ad arra, hogy a bíró és ügyész nagyobb javadalmazáshoz jusson.

A felsőbb bíróságokhoz s az elnöki és tanácselnöki állásokba történő kinevezéseknél a kiválasztásról nemcsak lemondani nem lehet, hanem ellenkezően most, hogy a nagyobb javadalmazáshoz jutást az automatikus előlépés biztosítja, azt kell követelnünk, hogy ezek a kinevezések ne történjenek az automatikus előmenetel mintájára sem, hanem, hogy e kinevezéseknél csak a kiválasztás legyen irányadó s a rangsor csak annyiban, amennyiben a kiválasztás között választani kell.

Amint már mondtuk, a kiválasztás elvének érvényesülése közérdek. A szervezeti törvény feladata biztosítékokról gondoskodni, hogy a kiválasztás kellő módon történjék és ne legyen csak jogcím más tekintetek leplezésére. De a szervezeti törvényben foglaltaknál még fontosabb biztosíték az az erkölcsi komolyság, amellyel a kinevezéseknél közreműködő hatóságok, megértve a kor szavát, hivatásukat betöltik.

Szemelvények a magyar Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából.*

5. Az özvegyi jog védelme a kötelesrésze jogosulttal szemben.

Igen gyakori eset, hogy az özvegyi hasznélvezeti jog összeütközésbe jut a kötelesrésszel; a leszármazó, esetleg a szülő kötelesrész igényt érvényesít az apja, illetve gyermeke hagyatékával, helyesen végrendeleti örököseivel szemben, a hagyatékra azonban a hátramaradt özvegynek özvegyi hasznélvezeti joga van. Az özvegynek minden esetre érdekében fekszik a kötelesrész kiadását mindaddig elhalasztani, míg özvegyi hasznélvezeti joga fennáll, mert a kiadás a hagyatéki állagot, s ezáltal az özvegy jövedelmét csökkenti.

A m. Kúria joggyakorlata szerint az összeütközésbe került két ellentétes jogigény közt, azok lényegére figyelemmel, a kiegyenlítés akként történik, hogy elsősorban vizsgálat tárgyává teendő: mennyit tesz ki a hagyatéki vagyon jövedelme és minő értéket képvisel az özvegy illő ellátásának legkisebb mértéke? Mert ennek megállapítása után fog csak kiderülni, hogy fennmarad-e olyan érték, mely a kötelesrész kiegyenlítése fejében a hagyatékban kiadható?; a kötelesrész kielégítésére szükséges értéknek a hagyatékban elvonása által az özvegy hasznélvezeti joga kétségtelenül kisebb mértékre szoríttatik, korlátoztatik, a korlátozásnak azonban semmi esetre sem szabad történnie az özvegy illő ellátásának sérelmére; vagyis: a bírói joggyakorlat elsősorban az özvegy illő ellátását biztosítja a kötelesrész igényével szemben.

A szabályszerűen lefolytatandó bírói eljárás vagy azt eredményezi, hogy a hagyatéki vagyon jövedelme fedezi mind a két jogigény kielégítését, vagy azt, hogy a hagyaték tömege a kötelesrész kiadása esetén annyira apad, hogy fennmaradó részének jövedelme nem elégséges az özvegy illő ellátására. A kiderített tényállás alapul vétele mellett a kötelesrésznek a hagyatéki tömegből való kiadása akadálytalanul eszközölendő, ha a hagyatékban megmaradó vagyon jövedelme az özvegy illő ellátását fedezi; ellenkező esetben a kötelesrész kiadása arra az időpontra halasztandó el, amidőn a hagyaték az özvegy hasznélvezeti joga alól felszabadul, vagyis ilyen esetben a kötelesrész csak az özvegyi jog megszűnte után fog kiadatni, nehogy azonban a kötelesrész később beálló esedékesség akár a vagyonnak a tulajdonossá lett örökös részéről való elidegenítése, akár megterhelése által sérelmet szenvedjen: a joggyakorlat hivatalból gondoskodik arról, hogy egyidejűleg a kötelesrésznek megfelelő pénzösszeg a kötelesrésze jogosult javára az özvegyi joggal terhelt hagyatéki vagyonra leendő telekkönyvi bekebelezéssel jelzálogilag biztosíttassék, esetleg a biztosítás más megfelelő módon fogamatba vétessék.

Ezen elvi álláspontból önként következik, hogy amennyiben az özvegy illő ellátásán felül a hagyatékban fölösleges érték marad ugyan, de ez nem fedezi egészen a kötelesrész mennyiségét: a fölösleges érték a kötelesrésze jogosultnak ki fog adatni, és csak a kiegyenlítetlenül maradt összeg kifizetése fog az özvegyi jog megszűnte utáni időre elhalasztatni a kellő biztosítás elrendelése mellett.

A két ellentétes jog, t. i. az özvegyi jog és a kötelesrész jogosultság lényege és jogi természete sajátos jogi helyzetet idéz elő olyan esetben, midőn, az özvegyi jog a fentebb tagolt 1840: VIII. törvénycikk 18. §. értelmében törvényileg egy gyermekre van korlátozva és ilyen özvegyi joggal kerül összeütközésbe a kötelesrész; ugyanis: a közrendű polgár második (harmadik, stb.) feleségét özvegyi hasznélvezetűl illető egy gyermek rész (leszámitva a mindenkor törtszám nevezőjében szereplő özvegy bevonásából előálló hányadkülönbözetet) egy örökrészt tesz ki, ezzel szemben pedig a kötelesrész mindig egy örökrésznek a felét képezi, amiből mindig és feltétlenül az a jogi helyzet áll elő, hogy a kötelesrész az arra jogosítottnak, tekintet nélkül a második (harmadik, stb.) nőnek egy gyermekre kiterjedő özvegyi jogára, minden esetben kiadható, vagyis: a gyermekre kiterjedő özvegyi jog soha sem szolgálhat akadályul a kötelesrész kiadására; egy gyakorlati jogeset azonnal megvilá-

gítja ezen elvi álláspont helyességét: ha például a férj előző házasságából 2 gyermek, az özvegygé lett második (harmadik, stb.) nejétől szintén 2 gyermek, összesen tehát 4 gyermek maradt hátra, kik közt van egy fiú és három leány és az apa a fiát tette végrendeleti örökössé, ilyen esetben az özvegyet özvegyi hasznélvezetűl a hagyaték $\frac{1}{5}$ része illeti; ha most a három leány fellép a fiú és az özvegy ellen kötelesrész követeléssel, a három leány kötelesrésze fejenként $\frac{1}{8}$ -adot, együttesen $\frac{3}{8}$ -adot tesz ki, a hagyatékban tehát még mindig $\frac{5}{8}$ -ad rész marad vissza, vagyis: a fiúnak megmarad a hagyaték felerésze ($\frac{4}{8}$) és az özvegynek a gyermekre része ($\frac{1}{8}$); ugyanez az eredmény más jogesetben és akkor is, ha csak egy gyermek van, mert ekkor a második (harmadik, stb.) nő özvegyi joga a hagyaték felére, a gyermek birtoklása szintén a felére terjed ki; ennél fogva a második (harmadik, stb.) nő özvegyi jogon illető egy gyermekre rész semmi esetben sem szenved sérelmet a kötelesrész kiadása által, következésképpen a kötelesrész sérelmezése címén a második (harmadik, stb.) nő özvegyi joga korlátozásáról szó sem lehet.

Itt van a helye, hogy megemlékezzem arról az esetről, midőn az özvegyi jog nemcsak a követelésbe vett kötelesrész által, hanem a férjnek életében tett vagyon ajándékozása által is sérelmezve van: a szülőknek két gyermekük van, egy fiú és egy leány-gyermekek; az apa ingatlan vagyona nagyobb részét, hasznélvezeti jogának fentartása mellett a fiúra ruhazza át, ki telekkönyvi tulajdonjogot is nyer; a férj elhalván, utána a két gyermek és ezek közös anyja maradt mint özvegy, a hagyaték pedig csak a megmaradt ingatlanokból és ingókból áll; a leány megkapja a hagyatéki ingatlan és ingó javakból az őt illető törvényes örökrészt, de ezek értéke nem fedezvén kötelesrészét, ennek kiegészítését követeli a megajándékozott fitestvérevel és anyjával szemben, ki a hagyatékot özvegyi jogcímen birtokolja; a hagyatékban maradt ingó és ingatlan javak jövedelme fedezi ugyan, (esetleg nem is fedezi) az özvegy illő ellátásának legkisebb mértékét, azonban, ha a kötelesrész kiegészítésére szükséges érték a hagyatékban kiszakíttatik, az özvegy illő ellátása sérelmet szenved.

A vitás jogkérdés az, hogy ilyen és hasonló esetben miből fedezendő a kötelesrész kiegészítéséhez szükséges érték? Nevezetesen: vajon az a hagyatéki javakból adandó-e ki, avagy a hagyatéki javak az özvegy illő ellátása végett érintetlenül hagyandók, s a kötelesrész az ajándékozott vagyonból egészítendő-e ki?

A magyar Kúria joggyakorlata szerint a kötelesrész elsősorban a hagyatékban meglevő javakból lévén kiadandó, nem szenved kétséget, hogy az özvegy a kötelesrész kiengészítését tűrni tartozik és ha a kötelesrész kiegészítése után megmaradt hagyatéki javak jövedelme az özvegy illő ellátására nem elegendő, az özvegy a különbözet pótlását — miként fennebb ki volt emelve — a megajándékozottól igényelheti, aki egyébiránt és szükség esetén mind a két igényért különben is felelős.

Még — bár fölöslegesen — megemlítem, hogy a kötelesrész itt csak annyiban volt érintve, amennyiben az özvegyi joggal van ellentétben, azzal majd alább külön csoportban foglalkozom.

«Az örökhagyó által alkotott végrendeletben a házastárs javára az egész hagyatékra rendelt hasznélvezet a kötelesrész sérelmére nem lehet; ennél fogva a kötelesrésze jogosult leszármazó követelheti, hogy a hagyatékban őt illető és kötelesrészének megfelelő jutalék neki a hasznélvezettől mentesen adassék ki. 2758/1911.»

«Az a jogszabály, hogy az özvegyi jog a kötelesrészt rendszerint nem terhelheti, csak azon esetben nyer alkalmazást, ha a hagyatéki vagyonnak a kötelesrészen felüli jövedelme az özvegy tisztességes ellátására elegendő. 5473/1908.»

«Jogszabály ugyan, hogy a kötelesrész az özvegyi hasznélvezettől mentesen adandó ki, azonban ez a szabály nem nyerhet alkalmazást abban az esetben, ha a hagyatéki jövedelme nem tesz ki többet, mint amennyi az özvegy ellátására szükséges, mely esetben a kötelesrész csak az özvegyi hasznélvezet megszűnte után nyer kielégítést. 3329/1911.»

«Ha a hagyatéki vagyon nem haladja meg az özvegy által a törvény szerint igényelhető lakás és tartás legkisebb mértékét, s így a hagyatéki vagyon egészen szükséges az özvegy illő ellátására: a megállapított kötelesrész összege csak az özvegyi jog megszűnte után fizetendő ki, de ez az összeg a hagyatéki ingatlanokra jelzálogi bekebelezéssel biztosítandó. 1890/1907.»

* Előbbi közleményeket lásd a Jogt. Közl. 1915. évf. 45., 47., 50., 1916. évf. 1., 4., 10., 20., 37., 43., 1917. évf. 5., 10., 14., 46. és 1918. évf. 8., 15., 36., 38., 40. és 1919. évf. 7. számaiban.

«A második nő özvegyi joga az 1840: VIII. tc. 18. §-a által egy gyermekre törvényileg lévén korlátozva, az tovább a kötelesrész védelme címén sem korlátozható, amire különben szükség sincs, mert a kötelesrész a gyermekre csak a felét téven ki, az az özvegyi jognak további korlátozása nélkül is feltétlenül fedezve van. 508/1910.»

Az özvegyi jog nemcsak a hagyatékot, hanem azt a vagyont is terheli, melyből a kötelesrész kiegészítendő, tehát az ajándékozott vagyont is; az özvegy azonban a hagyatékban megmaradt vagyomból a kötelesrészre jogosultat megillető, s a kötelesrészbe betudandó törvényes örökrészjutaléknak az özvegyi jogtól mentes kiadását tűrni tartozik, s amennyiben ennek kiadása után a hagyatékban visszamaradt vagyon az özvegyi tartás legkisebb mértékét sem fedezi, a mutatkozó hiányért a kiegészítés kötelezettsége a megajándékozottra hárul. 6854/1907.»

(Folyt. köv.)

Dr. Plopu György.

Párisi tervezet a népek szövetségéről.*

A legyőzött államoknak a népszövetségbe való felvétel előtt kötelezettséget kell tehát vállalniuk arra, hogy csak a szövetség által meghatározott nagyságú hadsereget fognak fentartani. A tervezet ezen intézkedésével, a fegyverszüneti szerződésnek, illetve a békeszerződéseknek a legyőzött államok lefegyverezésére vonatkozó megállapodásának hatályát meghosszabbíttatja. Ismeretes dolog, hogy a fegyverszüneti szerződésben kikötések foglaltatnak a legyőzött államok által fentartható hadierő nagyságára nézve, ismeretes az is, hogy ezen a jövőbeli békeszerződésbe átveendő intézkedésnek célja, a győzelem biztosítása. A háborúban győztes állam az ellenfél kezéből a fegyvert kiütötte és ezen győzelmet a legjobban biztosítja, ha ellenfelét legyőzött, azaz fegyvertelen állapotban tudja tartani. A tervezett népszövetségben tehát az államok nem lesznek sohasem egyenjogúak, mert a győztes és lefegyverzett entente államok mellett lesznek legyőzött és lefegyverzett központi hatalmak. A tervezet tehát a győző és legyőzött jelleget örökkévalósítani igyekszik, és így uralomra, tehát ingatag alapra akarja az örök béke biztosítására hivatott szövetséget felépíteni. A lefegyverzés súlyos veszélyt rejt magában, arra az államra nézve, melyet lefegyvereztek, mert a Terv. szerint a háború nemzetközi jogintézmény marad, melyet az egyes államok vélt jogaik megvédésére és állítólagosan szenvedett sérelmek megtorlására igénybe venni jogosultak.

A tervezet megállapítja 12. §-ában, hogy ha a szövetség tagjai között oly viszály keletkeznék, mely választott bírósági eljárásra alkalmas és választott bíróság határozatával elintézhető, úgy a felek a viszály elbírálását választott bíróságra bízni kötelesek. Ha azonban a felek között oly viszály merülne fel, mely választott bírósági eljárásra nem alkalmas, úgy az érdekelt felek tartoznak a népszövetség végrehajtó bizottságát felkérni arra, hogy a viszály tényálladékát megvizsgálja és annak mikénti elintézésére ajánlatot tegyen. A végrehajtó bizottság az ilyképen eléje terjesztett viszály tekintetében előterjesztést fog kidolgoztatni és ha az előterjesztéshez a végrehajtó bizottságnak összes tagjai (az érdekelt feleknek a végrehajtó bizottságban levő nemaláni képviselőin kívül) hozzájárulnak, úgy az ajánlat az érdekelt felekre nézve kötelező és a népszövetségnek tagjai avval a féllel, aki az ajánlatot teljesíteni hajlandó, háborút folytatni nem fognak. Megállapíthatjuk ezek után, hogy a népszövetség tagjai jogosan folytathatnak-e háborút egymással oly viszályból kifolyólag, melynek mikénti elintézése tekintetében a végrehajtó bizottság egyhangú határozatot hozni képes nem volt; sőt hozzátehetjük, hogy ily egyhangú határozat hozatalának meggátolására az érdekelt feleknek módjuk van. A népszövetségnek ugyanis a Terv. szerint két szerve van, és pedig: A végrehajtó bizottság és a képviselőtestület. A végrehajtó bizottság az Észak-Amerikai Egyesült Államoknak, Angliának, Franciaországnak, Olaszországnak és Japánnak, továbbá a népszövetség összes tagjai által választott négy más államnak képviselőjéből áll. A népszövetség képviselőtestülete, a népszövetség valamennyi tagjának képviselőiből alakul. A 13. §. módot ad az érdekelt feleknek arra, hogy politikai természetű viszályukban a vizsgálat lefolytatásának és az ajánlat megtételének jogát a végrehajtó bizottságtól megvon-

ják és a népszövetség képviselőtestületére bízák. Az elintézésnek a kevesebb tagú bizottság hatásköréből, a több tagú képviselőtestület hatáskörébe való átutalása által, az egyhangú elintézés valószínűsége csökken. Nehezen képzelhetők ugyan már az is, hogy valamely politikai viszálynak elintézése tekintetében, különösen, ha a viszály nagy hatalmak között merült fel, a végrehajtó bizottság egyhangú határozatot hozzon. Nehezen képzelhető az egyhangú határozat hozatal, mert már a végrehajtó bizottságban is a viszályban álló felek mindegyikének lesznek barátai és ellenségei. Barátai, kik barátjukra kedvezőtlen elintéztést meggátolni, ellenségei, kik ellenségükre kedvezőtlen elintéztést elősegíteni igyekeznek. Teljesen képzelhetetlen azonban, hogy a képviselőtestületben érdekelt államok összességét egységes megoldás elfogadására lehessen rá bírni, akkor, ha a viszályban az érdekelt felek egyike a békés megoldást nem akarja. A képviselőtestület nagyszámú tagja között mindig fog csak akadni egy, ki az érdekelt állam kedvéért az egyhangú határozat létesítését meg fogja akadályozni. De ne kutassuk a jövő kulisza titkait, tény az, hogy a terv szerint a népszövetség tagjai egymás ellen jogosan folytathatnak háborút, ha a viszály mikénti elintézése tekintetében a végrehajtó bizottság, illetve a képviselőtestület egyhangú határozaton alapuló ajánlatot nem tesz.

Háború lehetősége egymagában elegendő indok arra, hogy a lefegyverzett államok, illetve a gyengébb államok szövetkezzenek egymással a népszövetség keretén belül és megállapodjanak a tekintetben, hogy egymást kölcsönösen, a hatalmasok tulkapásai ellen megvédeni fogják.

Igaz ugyan, hogy a terv 10. §-a szerint «kötelezik magukat a népszövetség tagjai, hogy a szövetséghez tartozó egyes államok területének épségét és politikai függetlenségét tiszteletben tartani és külső támadások ellen megvédeni fogják. A támadás — támadással való fenyegetés, vagy támadás veszélyének esetében a végrehajtó bizottság a védelmi kötelezettség mikénti teljesítése tekintetében a feleknek tanácsot fogadni». Ez a §. azonban reális védelmet a szöv. tagjainak nem nyújt. Az id. §. értelmében egyik állam a másik állam területének és függetlenségének megvédésére csak akkor van kötelezve, ha a megvédendő állam más állam által meg lett támadva, de ilyen védelmi kötelezettség nem áll be, ha a megvédendő állam maga a támadó fél.

A casus foederis tehát csak akkor áll be, ha a népszövetségek tagja megtámadatik és nem áll be akkor, ha a népszövetség tagja maga a támadó fél. Ismeretes dolog, hogy annak a megállapítása, hogy a hadviselő felek melyike tekintendő támadó félnek, mindenkor igen komplikált kérdés, melyre a legkülönbözőbb feleletet szokták adni az érdekelt és semlegesek. Így pld. láttuk 1914-ben, hogy Ausztria és Magyarország Szerbia elleni viszályában, Németország a kettős monarchiát tekintette a megtámadottnak, ugyanakkor, amikor Olaszország a monarchiát támadónak minősítette. A casus foederis fenn vagy fenn nem forgásának megállapítására a Terv. hatóságot nem konstruál, szükségszerűleg tehát, mindegyik fél jogosult szövetségi kötelezettségének beálltát ön maga megállapítani. Megerősíti fent konklúziókat a 10. §. 2-ik bek., mely szerint a szövetségi kötelezettség teljesítésének mikéntje tekintetében a végrehajtó bizottság a hatalmaknak tanácsot ad.

A végrehajtó bizottság tehát nincs jogosítva a casus foederis fenforgását megállapítani, sem pedig a szövetség egyes tagjainak meghagyni, hogy a megtámadott állam védelmére siessenek. A végrehajtó bizottság joga csak tanács adására terjed, tanács adására, melyet a szövetség tagjal követni nem kötelesek. A szövetség tagjainak ezen önállóságát, a végrehajtó bizottsággal szemben megállapíthatónak vélem egyrészt a 10. §. használt «avisera» tanácsolni szóból, másrészt a 16. §-nak azon intézkedéséből, hogy csak 12. §-ban foglalt kötelezettség megszegése von maga után a büntető szankciókat, ellenben a 10. §. megszegése ily következményekkel nem jár.

Ha tehát a szövetség két tagja jogosan háborúba keveredik egymással, jogosan, mert a végrehajtó bizottság egyhangú ajánlatot viszályuk elintézésére tenni képes nem volt, úgy a szövetség a viszályban közvetlenül nem érdekelt mindegyik tagja külön-külön saját tetszése szerint határozhatja meg, hogy a hadviselő felek melyikét tekintik támadónak és hogy a felek melyikét segíti. A szövetség ebben az esetben csődöt mond, mert azon tagjának amely tényleg jogtalanul meg lett támadva védelmet nem biz-

* Az előbbi közl. I. a 10. számban.

tosít. Következménye lesz ennek a hiánynak, hogy az egyes államok igyekezni fognak szűkebb szövetségi szerződésekkel, segítyt, támogatást biztosítani maguknak, úgy mint azt a népszövetség előtti időben tették.

De vajjon biztosítja-e a népszövetség tagjainak keliő védelmét oly esetben, midőn a háború nem jogos, hanem jogtalan, midőn a háború kitört annak ellenére, hogy a szerződés § ai szerint kitörnie nem szabadott volna? Ilyen és hasonló jogsértések már előfordultak. Így pl. a párisi szerződés a nagy hatalmaknak köteleességévé tette, hogy a Törökországgal való viszályban ne nyuljanak előbb fegyverhez, mielőtt a többi nagy hatalom közvetítését a viszály békés elintézésére fel nem kérték. Ezen szerződés ellenére akadt nagy hatalom, ki a közvetítés kikérése nélkül pld. Olaszország a tripolisi háborúban, Törökországot megtámadta. Tegyük fel, hogy majdan a jelenlegi tervezet, mint újabb párisi szerződés ugyanerre a sorsra kerül és annak ellenére, hogy a 12. §. szerint a felek tartoznak a végrehajtó bizottsághoz fordulni, vizsgálatot kérni és az ajánlatot bevárni, a felek még sem fordulnak a vizsgáló bizottsághoz, avagy nem várják be a bizottság ajánlatát, hanem a háború kitörök, a népszövetségi szerződés 12. §-ának megnevezésével.

A tervezet 10. §-a ebben az esetben sem nyújt védelmet, mert ismét felmerül a kérdés, ki a támadó és ki a támadott? Ismét nincsen hatóság ezen kérdés elbírálására, ismét nincsen hatóság, ki jogosítva van a támadottnak nyújtandó védelem mérvét és mikéntjét megállapítani és kikényszeríteni. A most tárgyalt esetben a háború azonban a 12. §. megsértése után tört ki szükségszerűleg a 16. §., amely 12. §. megszegésének büntető szankcióját tartalmazza, alkalmazandó lesz. A 16. §. meghatározza, hogyha a népszövetség egyik tagja a 12. §-ban statuált kötelezettségeit megszegi, vagy nem kellően teljesíti, úgy ezen tény folytán, úgy tekintendő, mint ha a népszövetség minden tagjával szemben háborús cselekményt követett volna el és az ilyen tag és annak minden polgára gazdasági bojkott alá helyezendő.

A felek egyike sem fordult — ez volt mondjuk a tényállítás a végrehajtó bizottsághoz — a háború határvillongás következtében egy éjjel kitört. Kérdés melyik fél szegte meg a szövetségi szerződést? Nyilván a támadó fél és így a támadó felet kell gazdasági bojkott alá helyezni. A hadviselő felek mindegyike azt állítja, hogy a másik támadta meg őt, a régi vita, a régi helyzet, nincsen hatóság ezen vita eldöntésére és a népszövetség mindegyik tagja külön-külön fogja eldönteni és bojkott alá helyezni az egyik az egyik, a másik a másik hadviselő felet. A terv, tehát a jogtalanul megtámadottnak ismét nyújt kellő védelmet. Vita tárgyává lehetne tenni azt is, hogy a gazdasági bojkott még ha egységesen szóval, ha ugyanazon fél ellen alkalmaztatik, kellő védelmet nyújt-e a jogtalanul megtámadott félnek? Pld. az Észak-Amerikai Egyesült Államot jogtalanul megtámadják Perut. Védeni fogja-e Perut az, hogy az É. A. E. A. gazdasági bojkott alá helyeztettek. Alig hiszem, sőt hiszem azt, hogy az Egyesült-Államok bojkottálása lényegesebb veszteséggel járna a bojkottálokra, mint a bojkottáltra. Nem kívánok most a bojkottnak; mint nemzetközi kényszer eszköznek erejével foglalkozni, hanem megállapítom, hogy a népszövetség tagjainak kellő védelmet nem nyújt és nyújtani nem is képes, szükségszerűleg azok a hatalmak, melyek lefegyvereztetnek, uraltatni fognak.

A győzők és legyőzöttek mellett, különleges jogállásuk lesz azoknak a területeknek, melyek nem érettek meg arra, hogy önmagukat kormányozzák így jelesül a volt német kolóniáknak és a Törökország egyes részeinek.

Wilson, mint ismeretes, ellensége minden annexiónak, a népszövetség egyes tagjai — Amerikától eltekintve, ki európai, vagy afrikai kolóniára nem vágyik — lelkes hívei a terület szerzésnek és annexiónak. Még a győzelem előtt a háború tartama alatt titkos szerződésekkel, bizalmas megbeszéléseken az entente államok megállapodtak a zsákmány felosztása tárgyában. A wilsoni elvvel mint tények álltak szemben az egyes államoknak uralmi vágya és kötött szerződésekből eredő területi igények. Ezen küzdelem eredményeként az elv a tényekkel egyezsége lépett és pedig oly egyezsége, melynek értelmében elvben nincsen annexió, tényleg pedig minden állam megkapja Törökország, illetve a német kolóniák azt a részét, melyre szerződés alapján igénye van.

(Hef. köv.)

Dr. Wittmann Ernő.

A házasságbontóperi vétkeesség kérdése.

Egy házasságjogi reformmunkálatnak — a főelvek tekintetében — a legelső közt azzal kell foglalkoznia, hogy a *vétkeességi elv*, mely a mai bontóperi jogrendszer alapja, hatályában fentartassék-e vagy sem.

A kérdés megoldása korántsem oly egyszerű, mert a vétkeesség kérdéséhez fűződő jogi hatások a mai jogrendszerben rendkívül mélyrehatóak. Anélkül, hogy a kérdés társadalmi kapcsolatait közelebbről kimélyíteni kívánám, csak rámutatok azokra a szembevetendő joghátrányokra, amelyek a bontóperben vétkeessé nyilvánított házaselet érik.

Itt áll első helyen a *gyermekelhelyezés* kérdése, melyet a HT. 95. §-a ma olyképp határoz meg, hogy a szülők máskénti meg nem egyezése esetében, a gyermekek hétéves életkorukig anyjuknál maradnak, ezen életkoron túl a nem vétkes szülőnek, ha mindkét szülő vétkesnek nyilvánított, a fiúk atyjuknak, a leányuk anyjuknak gondviselésére bíztatnak.

A szülők *vétkeességének* figyelembevételével, a gyermekek nyilvánvaló érdekében, a bíróság a gyermekeket harmadik személy gondviselésére is bízhatja.

A HT. 90. §-a a *nem vétkes nő*, a vétkesnek nyilvánított férj vagyoni helyzetének és társadalmi állásának megfelelő: *tartásdíj* követelésére jogosítja fel.

A HT. 94. §-a szerint az elvált vétkes nő *férje nevét* nem viselheti; a nem vétkes nő azonban férje nevét a házasság felbontása után is megtarthatja, ha ezen akaratát a perben kifejezte.

A HT. 85. §-a szerint a *házasságtörés* okából vétkesnek nyilvánított házastárs, a felbontó ítéletben *eltitlandó* a házasságkötéstől azzal, akivel a házasságtörést elkövette.

A HT. 89. §-a kimondja, hogy ha az ítélet csak az egyik házastársat nyilvánította vétkesnek, ez azon *ajándékokat*, melyeket a házasság fenállása alatt, vagy a kötendő házasság okából azt megelőzőleg házastársától kapott, természetben visszaadni, vagy értékét megtéríteni köteles.

A HT. 85. §-a szerint viszontkereset *nélkül* is kérheti az alperes, hogy a házasság felbontása esetében a felperes is *vétkesnek* mondassék ki, ha ellene bontó okot igazol.

Vizont aki házastársának vétkes cselekményébe *beleegyezett*, vagy abban részes volt, a HT. 81. §-a szerint, a házasság felbontását nem kérheti. És végül: az a körülmény, hogy a felbontást kérő házastárs ellen is forog fen bontó ok, a kereseti jogot ki nem zárja.

A vétkeességi elv és ennek kihatásai a ma fenálló jogrendszerben mindenhol kiütözköznek és hatásuk még a *perkölttség* viselésének kérdésére is kiterjed.

A *közmegegyezés* alapján kért bontás esetében a vétkeességi elv azonban nem nyerhetne alkalmazást; mert egészen természetes, hogy ott, ahol mind a két házastárs egyaránt el van határozva a kötelék felbontására, egyik részről sem kívánható meg jogosan az, hogy a másik házastársra rója azokat a jogkövetkezményeket, amelyek a vétkeesség kérdésével egybekapcsolódnak.

Nézetem szerint azonban maga az a körülmény, hogy a mai házasságjogi bontóperrendszer a vétkeesség elvén épül fel, egyáltalában nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a közmegegyezésen alapuló jogintézménynek a bontóperi rendszerbe való behelyezésével, a *vétkeességi elven is egyúttal rés ne ütlessék*.

Jól el tudom ugyanis képzelni annak törvényi — novelláris — kimondását, hogy a kötelék felbontásának helye van 1. közös megegyezés alapján, a vétkeességi kérdés vizsgálata nélkül; és helye van 2. egy- vagy kétoldalú kérelemre, a vétkeességi elv alapján.

A közmegegyezéses bontás perintézményében helye lehetne a gyermekelhelyezést illető megállapodásnak; megegyezés tárgyát képezhetné a nőtartás és névviselesi jog kérdése s kiterjedhetne a megegyezés a házasság alatt nyert, valamint a jegyajándékokra is.

Az a kevésbé valószínű esetalakulatok közé tartozik, hogy házasságtörés esetében, a peres felek a közmegegyezéses kötelékfelbontás útjára lépnének; de még ha ez adott esetekben meg is történnék, a felek akaratmegegyezésük jogcíműl kétségtelenül *nem* a házasságtörés tényálladékat jelölnék meg és így a házasságkötéstől való *eltitlás* kényszerszabálya nem akadályozná

meg, a házasságtörésben rejlő családjogi bűncselekmény megfelelő jóvátételét.

Nem tartom elejtendőnek a vétkesség elvét; sőt ellenkezőleg, fentartani kívánom az elvet jövőben is, mint a bontó jogrendszer alap gondolatát.

Szükséges ugyanis, hogy a házastársi köteleességsértések, bármilyen természetűek legyenek is azok, a vétkesség kimondásával járó joghátrányokkal és illetve magának a vétkességnek kimondásával: megbélyegeztessenek.

Ez a körülmény olyan lényeges alapfeltétele a családi élet tisztaságához fűződő magasabb erkölcsi életérdekeknek, hogy ettől az elvtől — nézetem szerint — eltérni már csak ezért sem szabad.

Azonban világos az is, hogy a mai magasabb színvonalra emelkedett társadalmi felfogás mellett, meg kell hagyni a házasságfeleknek azt a jogát, illetve meg kell alapozni erre való jogukat, hogy kötelekük hajólorést-szenvedésének külső körülményeit ne kelljen mások előtt feltárniok.

Erre a célra jelenleg a 77-es per jogintézménye szolgál. Azonban hivatását nem méltóan tölti be, mert álltények és állhelyzetekből folyó álokoskodásokkal nem a törvény szellemét szolgálja. És nem is méltó a jogélet őszinteségéhez, hogy abban egy olyan perintézmény szerepeljen sűrű vonatkozásban, amelyet sem a jogkereső közönség, sem a jogalkalmazó bíróság, az adott esetekre vonatkozóan nem vesznek komolyan.

Sokkal őszintébb és sokkal becsületesebb tehát: a közmegegyezéssel bontás intézménye ezekben az esetekben is, amelyekben a vétkesség kimondása elegendő: sem vételet senki által sem komolyan. A közfogalomban ez, mint *papíros vétkesség*, voltaképpen *nem-vétkesség* szerepel. És mégis, hogy a papír-formaszerinti vétkesség kimondásától kifejezett *joghátrányok* az egyik felet méltánytalanul ne érijék, történik meg *esetenként* az a *szerpelhelyezés*, amely az adott esetre vonatkozóan, a peres házasságfelek egymás által *elismert kölcsönös jogigényeinek* megfelel.

A vétkességi elv kikapcsolása, ha nem is papíron, de a *valóságban*, tehát ma is megvan és így semmi akadályja nincs annak, hogy közmegegyezéssel alapuló bontás jogeszméjének elfogadásával, a vétkesség jogintézményének kérdése is, *korszerű revízió* alá ne vételessék.

Dr. Révay Bódog.

Jogbizonytalanság.*

A maximális árak túllépésének az ügyletek magánjogi hatályára való kihatására, a háborús cenzurának a gazdasági lehetetlenülés és kármegosztás elveinek alkalmazására a moratóriumos rendeletek kisebb-nagyobb kérdéseiben való ingadozása teljesen elegendő ha rámutatunk. Mi jogászok nem is gondolunk arra, hogy égető problémákon nemcsak kétes értékű kodifikációs munkákkal, bírósági szervezetek módosításával novelláris törvényekkel stb., hanem sokkal egyszerűbb, könnyebb és olcsóbb eszközökkel lehetne segíteni. Mindjárt hozzátéhetjük azt is, hogy ez a segítség sokkal hatékonyabb, mint amazok. A kínzó jogbizonytalanság megszüntetése kellene, hogy legfőbb gondja legyen azoknak, akikre a dolgok tartoznak. Ha azt a munkát és anyagi áldozatot produktív termelésre használnánk fel, amit évente erre pazarlunk, a nemzeti vagyoni szaporításához lényegesen hozzájárulnánk. Amellett nem kell félni, per is maradna még mindig elég.

Teljes jogbizonytalanság uralkodik a kártérítési jog benépesedett birodalmában is. A fosztogatás, ellenséges megszállás, kommunista csoportok rablásai és rombolásai által okozott károkért való felelősség e pillanatban megoldhatlan problémának látszanak. Nem a magánjogi megoldás az, ami a főnehezégeket okozza, hanem a gazdasági. Ha ezen utóbbi meg volna, elvégre a jogi indokolást könnyű volna hozzá megszerkeszteni. De éppen megfordítva van a helyzet s ez az, ami a nehezéget okozza. A fosztogatás és rablások által előidézett károk viselésére, semmi kétség, a tilos cselekményekből eredő kártérítési szabályok irányadók úgy a kárnak ki által való viselése, mint a kártérítés mérve tekintetében. Bárha sok esetben a felelős személy kiderítése technikai és bizonyítási nehézségekbe ütközik, ez mégis a kisebb nehézség. A nagyobb nehézséget az okozza, hogy az okozott kár minden

esetben meghaladja az érte felelős személy teherviselési képességét. Hiába nyer tehát megállapítást az, hogy ki okozta a kárt, ez vajmi kevéssel viszi előbbre a dolgot már csak azért is, mert ezen egyének legnagyobb része éppen a vagyontalan osztálynak tagja. A felbujtó felelősségének megállapítása sem viszi közelebb a megoldáshoz a kérdést. Egymagában az okozott károk nagysága akadémiussá teszi a közönséges magánjogi szabályok alkalmazásával való boldogulást.

Még olyan jogterületeken is, amelyeken az állam és község kártérítési felelőssége külön törvényekben nyert szabályozást, egyformán fenállanak az érintett nehézségek. Részben annyiban, hogy a provideált esetek körén kívül álló helyzetek állottak be, részben pedig mert sok helyütt a község is gyöngé gazdaságilag ahhoz, hogy jóvátegye az okozott károkat, végül pedig az okozati összefüggés kérdése is bonyodalmakat támaszt. Nem lehet tehát más eredményre jutni, mint vagy arra, hogy mindenki viselje az őt ért károsodást, vagy pedig arra, hogy az állam mint gazdasági erejénél fogva egyedül figyelembe jöhető személy, az összes károkat viselje. Az előbbi azért nem lehetséges, mert annyi gazdasági alany teljes pusztulását jelentené, hogy ezt semmiféle közösség rázkódtatás nélkül el nem viselhetné. Gondoljunk csak a megszálló csapatok által okozott károk személyi és tárgyi terjedelmére és egy pillanatra sem kételkedhetünk azon, hogy megfelelő kárpótlás nélkül egész vidékek hosszú időn át való gazdasági elértéktelenedése következnek be. A minden eddigit sokszorosán felülmúló közterhek ilyen területeknek hosszú időre való kiválását nem bírnák el. Nem marad tehát más hátra, mint rátérni az állam felelősségére. Teljesen mellékesnek tartom ebből a szempontból, hogy miféle konstrukcióval lehet ezt megindokolni. Elvégre nem is követnénk el túlságos erőszakot a jogérzeten, ha arra az álláspontra helyezkednénk, hogy az állam mint a személy- és vagyonbiztonság legfőbb őre felelős saját polgárainak mindazon károkért, amik abból keletkeztek, hogy az állam ezen legalapvetőbb feladatát nem volt képes teljesíteni. A közterhek kirovása és fizetése éppen az állami feladatok megvalósításában találja okát. Valóságos kétoldalú szerződés tehát az, ami hálgatagon létesült az állam és a közteherviselők között aziránt, hogy az állami feladatok elvégzéséért mindenki fizeti a reá kiszabott szolgáltatást. Igaz, hogy a magánjog szabályai szerint az adós szabadul kötelezettségei alól, ha azok teljesítését olyan okok idézték elő, amelyek a legnagyobb erőfeszítés által sem voltak elháríthatók, ámde ebben látom éppen az állami felelősségnek a magános felelősségtől való egyik legfőbb eltérését, hogy az államra nézve ezen kötelezettségei tekintetében exculpáló okok nem jöhetnek figyelembe. Nem is szólva arról, hogy annak eldöntése, vajjon az állam önhibájából vagy azonkívül jutott-e a válságos helyzetbe, a dolog természeténél fogva nem is lehetséges. Valamint nem lehetséges annak megnyugtató módon való eldöntése sem, hogy gátolták-e és mennyiben az államot a szükséges biztonsági intézkedések megtételében leküzdhetetlen nehézségek, mindez nem eshetik döntő súllyal latba. Más kérdés azután, vajjon a gazdasági lehetetlenülés, amellyel az állam saját felelősségét kizárni akarná, mennyire nyerhetne alkalmazást. Nem mondhatja-e az állam, hogy ezen kötelezettségek teljesítése reá olyan terhet hárítana, ami különös tekintettel a fenálló nagy államadósságokra, az államcsődöt vonhatná maga után. Persze ha ez az ultima-ratio fenyeget, akkor megszűnik minden érvelés. Mindaddig azonban, amíg az államnak módjában áll arányosan kivetendő közterheket beszédni és az állam anyagi exisztenciáját romlástól megóvni, addig nem szabad önmagától elhárítania ezen újabb terheket. A lerová módja és feltételei vitathatók és e körül gyakorlati gazdasági szempontok kell is, hogy érvényesüljenek. Helyénvalónak tartanánk ennek az elvi felelősségnek néptörvénybe való iktatását, hogy a fenforgó jogbizonytalanság, amely az érdekeltekre nehezedik, enyhüljön. Hiszen igaz, hogy ezzel a legnehezebb részlethetőségek még fenmaradnának, de éppen a túlságázott idegekre megnyugtató hatással lenne, ha az állam saját felelősségét proklamálná mindazon károkért, amelyek a háború és forradalom eseményeivel állnak okozati összefüggésben. A kivétel szempontjából csak egy tételt vélünk szükségesnek kimondani, s ez az, hogy az összes esetekben nem a közigazgatási hatóságok, hanem a bíróságok gyakorolnák a végső döntést. Az 1914: L. teikben-lefektetett elvek legnagyobb gyöngéje, hogy a közigazgatási ha

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. számban.

tóságokra kívánta bízni a károk megállapítását és az ebből származó igényeket. Ha nem is lehetne teljesen kizárni a közigazgatás részvételét a szükséges eljárásból, sőt esetleg az alsóbbfokú ítélkezésből sem, de a végső fokon mindenesetre a rendes bíróságokra kellene a döntést bízni. A háborus esztendők anyyira megszilárdították a társadalom minden rétegének a rendes bíróságokba vetett bizalmát, hogy teljes megnyugvásra csak ez a megoldás számíthatna.

Önként értetődik, hogy az állam visszkéreseti joga a károkozókkal és felbujtókkal szemben teljes egészében fenmarad. Sőt attól sem kellene elzárkózni, hogy ezek felelősségét ne csak a saját ténykedéseik közvetlen következményeire szoríttanánk, hanem ha bizonyítást nyer részvételük a tárgyalt károk előidézésében, úgy az egész vagyonukra kiterjedő felelősség elvét tartanám indokoltnak.

Lehet, hogy nem lesz túlságos nagy gyakorlati jelentőségű, de mindenesetre figyelemre érdemes annak a kérdésnek a felvetése is, miképen áll a felelősség a kényszer-berekvirálással létesült bérleti szerződésekből a bérlore származó kötelezettségek teljesítéseért és az általa okozott károkért. Értjük alatta azt, hogy olyan esetekben, amikor a hatósági intézkedésre kötött bérleti szerződés bérloje elmulasztja a bérösszeg megfizetését, avagy kárt okozó magatartást tanúsít, ki köteles a bérbeadóval szemben a bérösszeg, illetőleg a kár megtérítésére. Az elsődleges felelősség megállapítása itt sem okoz nehézséget, mert nem férhet kétség ahhoz, hogy a bérlo vagy albérlo tartozik a bérösszeget megfizetni és az okozott károkat megtéríteni. A nehézség megint onnan ered, hogy az esetek többségében a bérlonek ez a felelőssége a bérbeadóra nézve mit sem ér. Nem pedig azért, mert különösen albérleteknél az albérlo túlnyomó nagy része nincs abban az anyagi helyzetben, hogy a bérbeadónak az általa okozott károkért, legyen az akár véletlen károkozás, akár pedig tilos cselekményből eredő kellő anyagi fedezetet nyújtson. Ha hozzám beküldött albérlo cigarettázás közben eldobja a gyufát, amelytől valamely szőnyeg vagy függöny elég, vagy távollétemben értékes holmikat lop el lakásomból, vajmi keveset

érdek azzal a megnyugtatóssal, hogy az ilyen károkért nekem felelős. Semmi kétség, hogy ily kényszerszerződéseken kívül is előfordulnak esetek, amikor az adós vagyona nem nyújt alapot a követelés kielégítésére. Ámde nyilvánvaló, hogy más elbírálás alá esik az az eset, amikor én magam választom meg azt a felet, akivel szerződöm és magam határozom meg, hogy kit bocsájtok be lakásomba. Ha a közvetlen kauzalitás nincs is meg a hatósági intézkedések folytán kötött kényszerszerződés és a károkozás ténye között, annyi mégis bizonyos, hogy a kárt okozó csak azáltal juthatott abba a helyzetbe, hogy ingóságomat elégesse vagy ellopja, mert kényszerítő rendelkezések folytán vele bérleti viszonyt kellett létesítenem. Lehetetlen ezen kényszerszerződésekre ugyanazokat a szabályokat alkalmazni, amelyek az ügyletkötési szabadság elvén felépülő jogrendszerben az egyes ügyletekre megállapítottak. Kell tehát, hogy legalább is a másodlagos felelősségben az a közület osztozzék, amelynek parancsára a kényszerszerződés létesült. Hogy ez adott esetben ez község vagy város legyen-e, avagy pedig az állam, ez más kérdés. A kárt szenvedett felet ez már kevésbé érdekli. Miután itt már nem oly terjedelmű károkról van szó, amelyek meghaladják egy kisebb közület teherbírását, talán az lesz a helyes megoldás, ha a másodlagos felelősséget a községre vagy városra hárítjuk. Annál indokoltabb lesz ez, mert végeredményben ennek elmulasztására vezethető vissza az, hogy a falai között való lakhatásra jogosan igényt tartó fél részére akár nem megfelelő lakásépítési politika, akár a letelepdedést kérők feleslegének másfelé való levezetése által nem előzte meg az előállott helyzetet. Ez a jogpolitikai indok. Emellett azonban a jogi megokolást sem lesz nehéz hozzátenni azzal, hogy az előrelátó város fejlesztési és a lakásépítési politika követése, minden város vagy község olyan kötelessége, amelynek teljesítésére a város vagy község az adók ellenében köteles. Ha kategorizálni kellene ezt a kötelezettséget és az ex lege csoportba nem volna beleilleszthető, attól sem kellene visszariadni, hogy a quasi ex delicto operáljunk. Egyébként azonban a dolognak ez a része igazán alárendelt jelentőségű.

Az objektivitás rovására menne, ha végezetül nem szögeznénk le azt a tényt, hogy a tárgyalt jogbizonytalanságnak nem a kodifikáció elégtelensége vagy hiányai, hanem az életviszonyok

gyors és meglepő változásai és sokfélesége az oka. A jogi szabályozás, amely mindig ott kullog az életjelenségek mögött, nem képes a maga nehézkességénél fogva amazzal lépést tartani. De meg azután ezek az életjelenségek ha feltűnnek, még jó időn át kiszámíthatatlanok következményeikben és térfoglalásukban. Bevárni, amíg teljesen lezajlanak, annyi volna, mint szabadjukra hagyni az égetően sürgős feladatokat. Viszont a gyors intézkedés magával hozza a sokirányú tökéletlenséget. Ebben a kaoszban kétszeresen nehéz lesz a bíróságok dolga. De éppen ezért még nagyobb jelentőségű, mint egyébként, hogy a fontosabb kérdésekben határozott és gyors döntések világító oszlopul szolgáljanak a mögötte jövőeknek.

Dr. Reitzer Béla.

Szemle.

— A Magyar Jogászegylet új vezetői erélyesen hozzáfogtak, hogy az alakuláskor ígért újításokat és az egyesület programjához tartozó ígéreteket valóra váltsák. Hosszú szünet után élénk élet költözött az egyesület falai közé. Azok, akik a remény és kételkedéstől vegyes érzelmekkel fogadták a nagyszabású, teljesen újszerű terveket, jóleső csalódással észlelik, hogy az általános érdeklődés felkeltése nem lehetetlenség, csak meg kell találni a hozzá vezető titkos lakat kulcsát. Az a kiváló és a jelen viszonyok között váratlanul nagyszámú, a jogászok minden köréből egybegyűlt hallgatóság, amely az egyesület ülésén rendszeresen mutatkozó érdeklődéssel megjelenik, biztatásul szolgál a jövőre azok számára, akik elhatározták, hogy tehetségük és munkaerejük legjavát az egylet felvirágoztatásának fogják szentelni. Az egyesület első nyilvános ülésének tárgya dr. Nyulász Jánosnak a földbirtokreformról szóló előadása volt. Szladits Károly elnök bevezető felszólalásából a következő részt idézzük:

«A földművelő nép földhöz juttatásáról szóló törvény a legmélyebbre ható reform, amit 1848 óta tapasztalunk: mint akkor, úgy ma is azoknak a földhöz juttatásáról van szó, akik ezt a földet arcuk verejtékével művelik. Csakhogy míg akkor ez a jobbágyi kapcsolat megszüntetésével volt egybekötve, addig most egyrészt a bér munkások földhöz juttatása, másrészt pedig a hadirokkantak iránti hála lerovása azok a célok, mik a népkormány szemei előtt lebegtek ezzel a törvénnyel.

Arról lehetett vitatkozni, vajjon az a mód, amellyel a népkormány ezt a célt megvalósítani igyekszik, hogy t. i. a nagybirtokokat kisbirtokokká tördeli, vajjon ez felel-e meg a gazdasági szempontoknak, a termelékenység szempontjainak és általában a szociális idők azon irányának, mely bizonyos nagyobb egységekbe összefoglalását célozza a nemzeti termelésnek. Ez a vita egyelőre el van döntve; ezt adottnak fogadhatjuk el. Azoknak is, akiknek a törvénytől eltérő véleményük lehetett a reform megvalósításának módjára vonatkozólag, örömmel láthatják a gondolatot, mely a vagyonelosztás igazságosabbá tételére, a gazdasági kiegyenlítődés jegyében áll.

Egy törvény számos érdekét érint. A jogtudománynak s általában a jognak legfontosabb feladata a különböző társadalmi célok helyes felismerése és azok harmónikus érvényesülésének biztosítása. E szavakkal jellemezte Plósz a jogtudomány feladatait.

A Jogászegylet megjelenése után alig pár héttel egy már kész törvényt tűzött ki vitája tárgyául. Ezzel távolról sem akarjuk a már meghozott törvény iránti bizalmat érinteni, ellenkezőleg megnyugvást akarunk szerezni arra nézve, hogy vajjon azokat a legfontosabb jogász érdekeket, amiket megóvándóknak tartunk, megóvjá-e.

Nyulász János előadásáról és ahhoz fűződő vitáról, mely f. hó 15-én megindul, külön fogunk beszámolni.

A hadból hazatért jogászok számára rendezett tanfolyamot f. hó 10-én nyitotta meg Szladits elnök, költői szárnyalású, meglepően szeretettől áthatott üdvözlő beszéddel, melyet az óriási számban megjelent hallgatóság zúgó tapsal köszönt meg.

Baumgarten Nándor hiteljogi előadása alkalmával is zsufolásig megtelt a Jogászegylet előadóterme. A szokatlanul nagy érdeklődés nemcsak azt bizonyítja, hogy az előadásokra égetően szükség volt, hanem azt is, hogy az egylet szerencsés kézzel választotta ki az előadókat.

— **A budapesti ügyvédi körben** e hó 6-án dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd tartott előadást a *családjog reformjáról*. Az előadó ismertette a polgári törvénykönyv javaslatának családjogi részébe felvett újításokat, amelyek a házassági vagyoni jogra, a gyermek törvényes származására, a házasságon kívül született gyermeknek utólagos házassággal való törvényesítésére, valamint az apa által elismert gyermeknek az államfő kegyelmével való törvényesítésére, az örökbefogadásra, a nőnek s a rokonoknak eltartására vonatkoznak. Ezután áttért annak fejtegetésére, hogy a törvénykönyv javaslatába beillesztendő lesz a jelenlegi házassági törvény is, mely az átalakult társadalmi viszonyok kívánalmának megfelelőleg lesz reformálandó. Kívánta a házasságnak közös megegyezés alapján való felbontását, közös megegyezés hiányában a bontás megkönnyítését, a szigorú vétkességi elv eljuttatását, a házassági perek egyszerűsítését. Sürgette a házasságon kívül született gyermekeknek egyenjogusítását azon esetekben, amelyekben a gyermek apja akár elismerés, akár bírói ítélet alapján kétségtelenül megállapítható. Ismertette a Nemzeti Tanács törvényelőkészítő bizottságának e tárgyban tartott ülésein felmerült vitaanyagot. Felvetette a házasságon kívül született gyermekeknek a névelbirtoklás, valamint a családba csempészett s ott felnevelt gyermeknek a családi állás elbirtoklásának eszméjét. Végül ismertette az előadó a házasságkötési jog korlátozásának eszméje körül az irodalomban felmerült véleményeket és sürgette a gyámhatóságoknak gyökeres újjászervezését.

— **Ügyvédek szabadszervezete.** Röviddel a forradalom kitörése után a budapesti ügyvédi kar tagjai között mozgalom indult meg azon ügyvédek tömörítése céljából, akik az ügyvédséget a szociális állam rendszerébe akarják beállítani. A mozgalom oly eredménnyel járt, hogy az Ügyvédek Szabadszervezete f. hó 8-án egyesületi formában megalakult. A szervezet az ügyvédi kar szociális és gazdasági érdekképviselője kíván lenni, a kar ama tagjainak érdekét kívánja erőteljesen előmozdítani, akik tisztán munkájukból élnek és a jognak és jogszolgáltatásnak szociális irányban való kiépítésére törekszik. A szervezet elnökekül dr. Székely Imrét, helyettes elnökeikül dr. Urbach Lajost és dr. Kádár Gyulát, főtitkáruk dr. Görög Frigyes, ügyvezető titkáruk dr. Radó Ernőt választotta meg.

— **A Pp. 51. §. utolsó bekezdése.** Megszállott területen lévő törvényszéknél kellene a házassági bontóper folyamatba tenni. Sem ez a törvényszék, sem a felette álló ítélőtábla (amelynek székhelye szintén meg van szállva) nem működik. Az eljáró bíróság kijelölésére hivatott «legközelebbi nem akadályozott felsőbíróság» nem lehet más, mint a Kúria: mert «felsőbíróság» alatt az akadályozott bíróság felett álló felsőbíróság értendő. Ha a törvényszék felett álló ítélőtábla nem volna akadályozva, úgy ez volna a kijelölésre hivatott «legközelebbi» felsőbíróság; ennek akadályoztatása folytán tehát most már a Kúria gyakorolja a kijelölést, mert nincs «közelebbi» felsőbíróság. Olyan felfogással is találkozunk, hogy az akadályozott ítélőtáblához *geografice* legközelebb fekvő és nem akadályozott, ítélőtábla volna a kijelölésre hivatva. Eltekintve attól, hogy az is vitássá válhatnék, vajjon a «közelség» a kilométerszám szerint, avagy az utazási időtartam szerint volna-e meghatározandó, az 51. §. egész tartalmából nyilvánvaló, hogy a törvény itt nem a geográfiai, hanem a fellebbezési menete (Instanzenzug) szerinti «közelséget» tartja szem előtt.

Kovács.

— **A Pp. megalkotásának egyik óriási előnyét** abban látta a jogkereső közönség, de különösen az ügyvédség, hogy a perek régi hosszadalmassága megszűnik és azok a régi időtartamhoz viszonyítva aránytalanul rövidebb idő alatt lesznek befejezhetők. Sajnos, nagy csalódás érte az ügyvédséget az utóbbi időben, amikor a bíróságok a régi több hónapos terminusokat felülmúló fél éves határnapokat tűznek ki. Különösen a hadviselt ügyvédek érdekeit, de a többiekét is súlyosan érinti a mai eljárás, amely a pereknek a mielőbbi lebonyolítását ennyire késlelteti, holott az ellenkezője volna elsőrangú érdeke úgy az ügyvédségnek, mint a jogkereső közönségnek is. Illusztrálásul megjegyzem, hogy a törvényszék a perfelvétel utáni első tárgyalásra, tehát a per tulajdonképeni megkezdésére júniusi és júliusi határnapokat tűz ki, de a központi járásbíróság túltesz ezen is több bíronál előfordult szeptemberi terminusokkal. Ilyenformán egy évben két perbeli cselekményt is bajos volna elvégezni, hogy pedig ez nemcsak a régi állapotok visszatérítését sokkal rosszabb

formában és fejlettebb gazdasági viszonyok között jelentené, de jelentené a Pp.-nek és az igazságszolgáltatási eljárásnak a csődjét is, az minden kétségen felül áll. Bátorodom tehát ez úton felhívni az illetékes körök figyelmét ezekre a sérelmes állapotokra.

Dr. Siegler Sándor.

— **Forradalmi jogalkotás.** Irta dr. Révész Vilmos ügyvéd. A francia forradalom óta nem voltak az emberiségnek oly izgalmas és a fejlődés, a világ jövő alakulása szempontjából oly nagyjelentőségű napjai, mint az utolsó négy hónapban. Az események még nem záródtak le, a forradalom még tart, alkotásai még nem formálódtak ki, még nem szilárdultak meg, vezérei még nem állták meg mindazokat a tűzpróbákat, amelyekre keresztül kell menniök, szemlélői pedig, kiknek legvitálisabb érdekei forognak kockán, egyelőre még képtelenek a tárgyilagos ságra. Ily körülmények között merész vállalkozás bírálatot mondani a legutóbbi hetek alkotásairól és a filozófus szemével, mintegy madártávlatból nézni a még egyre tartó robbanások hatását. Révész Vilmos tehát szinte megoldhatatlan feladatra vállalkozott, de mindjárt hozzátehetjük, hogy tanulmánya oly gazdag gondolatokban, szempontjai oly érdekesek, okfejtése oly logikus és stílusa annyira élvezetes, hogy szívesen követjük őt és pártállásunk szerint — kinek nincs ma pártállása? — helyeselnék bírálatának és következtetéseiének, vagy heves vitába szállunk azokkal. A forradalomról, ellenforradalomról, bolsevizmusról, politikáról, tömegmozgalmakról, pártokról, jogalkotóinkról, sok érdekeset, színeset és igazat mond ez a könyv, mely mindenképp érdemes az elolvasásra. Értékét gyakorlati szempontból növeli, hogy a függelékben a magánjogi vonatkozású rendeletek egész sorát találjuk. Révész Vilmos értékes és melegen ajánlható munkája, melyet a szerző lapunk felelős szerkesztőjének, dr. Vámbéry Ruzs-tem egyetemi tanárnak ajánlott, Ráth Mór kiadásában jelent meg. (A. P.)

— **A bírósági jegyzők és joggyakornokok státusz-rendezése.** A bírósági jegyzők és joggyakornokok illetményei és személyi viszonyait kívánja rendezni az 1919:XXVIII. néptörvény. A törvény a joggyakornoki állást megszünteti; ennél fogva a bírósági fogalmazó tisztviselővé kinevezett egyén nyomban jegyzővé lesz, azonban szolgálata két évig ideiglenes jellegű. Ily ideiglenes jegyzővé csupán jogtudományi oklevéllel bíró magyar állampolgár nevezhető ki. Megszűnik tehát az a jelenleg fenálló visszás állapot, hogy a bírósági fogalmazói tisztviselői állás legalsó fokára: t. i. jelenleg joggyakornoki állásra kinevezettek kellő képzettség nélküli jogszigorlók. Az ideiglenes szolgálat tartama alatt a jegyző állásából bármikor elbocsátható az igazságügyminiszter által a táblai elnöki tanács javaslatára. Az ideiglenes szolgálatra nézve egyébként a törvény az 1912:LXV. tc. 48. §-át mondja ki alkalmazandónak; ennél fogva a jegyzőt az ideiglenes szolgálat tartama alatt bármikor, — tehát esetleg két évi szolgálat után is — történt elbocsátás esetében sem végkielégítés, sem kárpótlás nem illeti meg. Súlyos antiszociális rendelkezés, amely sehogyan sem illeszthető bele egy haladottabb közszellem által áthatott törvényhozás kereteibe, s amelynek sérelmességét csak növeli az a körülmény, hogy az elbocsátott jegyzőt felmondási idő sem illeti meg! Egyébként a törvény a bírósági fogalmazó tisztviselőket három kategóriába sorozza; a törvény szerint t. i. vannak bírósági jegyzők X., bírósági fogalmazók a IX. és bírósági titkárok a VIII. fiz. osztályban. Bírósági fogalmazóvá csak bírósági jegyző, bírósági titkárra pedig bírósági fogalmazó nevezhető ki, de mindkét állásra kinevezhető az is, akinek ügyvédi vagy bírói oklevele van. A bírósági fogalmazókra és titkárokra ugyanazok a jogszabályok állanak, mint a bírósági jegyzőkre. A törvény — értesülésünk szerint — a bírósági fogalmazói tisztviselőket nem elégítette ki, mert ők arra hivatkoznak, hogy a pályájukat megelőző hosszú és költséges előkészületeket s a gyakran nem közönséges nehézségekkel járó áldozatkész hivatásukat a törvény nem honorálja olyan mértékben, mint amint a mai kor szellemének megfelel.

V.

— **Felhívás az elesett vagy hadifogoly ügyvédek hozzátartozóihoz.** A hadviselt ügyvédek országos szövetsége a háborúban elesett, eltűnt ügyvédek özvegyeit és árváit, továbbá hadifogságból még vissza nem tért ügyvédek segélyre szoruló feleségét és gyermekeit támogatni óhajtja s kéri őket, hogy az ország bármely városában laknak is, címüket a szövetséggel (Budapest, V., Szemere-utca 10.) tudatni szíveskedjenek.

— **A Magyar Jogászegylet Baumgarten pályázatának** beadási határideje 1919 április 30-án jár le. A pályakérdést az egyesület a büntető per jog köréből tűzte ki a következő címmel: «Fellebbvitel a ténykérdésben». Pályadíj a Baumgarten Izidor alapítványból 1500 K. A pályamunka körülbelül 10 nyomtatott ív terjedelmű magyar nyelvű értekezés legyen, amely a kitűzött kérdést behatóan tárgyalja. A pályadíj csakis tudományos értékű munkának adatik ki. A nyertes munkát a Magyar Jogászegylet akár Értekezései között, akár könyvkiadó vállalatában külön tiszteletdíj fizetése nélkül közzéteheti. A pályamunkákat jelíges levél kíséretében az egyesület titkári hivatalának címére (V., Szemere-utca 10.) postán ajánlva kell küldeni.

— **A babona szerepe a bűnvádi perben.** Távol legyen tőlem a babona közvetlen tanulmányozása. De mint közvetítőt, alkalomnyújtót vagy leplezőt figyelmen kívül hagyni; súlyos hiba volna. Erdély némely vidékein az a babonás gyakorlat dívik, hogy midőn valaki tolvaj által megkárosítottnak vagy az asszony magát a férje vagy ennek csábítója által megcsalottnak üldözöttnek tartja, megfelelő hírnevű *paphoz* fordul, rendszerint *távolabb* lakóhoz, kinek eszközei a *ráimádkozás* és a megszorult féltől hozott *viasz* vagy *másféle gyertyáknak* gyújtása a *templomban*. Mihelyt a tolvaj ezt megszimatozza, a legtöbb esetben a lopott tárgyat visszahozza.

Szerelmi ügyekben azonban az eljárás és siker lassúbb és bonyolultabb, Néha évekig is elhúzódik. Egyik bűnvádi perben a konkrét eset a következő módon alakult ki. Egy férjes asszonyról azt suttozták, majd hangosan beszélték, hogy évek óta pap által imádkoztat és templomi gyertyákat gyújtat a férjének *megáldkozása* végett. (Azt tartom, hogy ilyen asszony — ha létezik — a férjét egyebekben is a legridegebb bánásmódban részesíti, hiányos és rossz étellemmel, nem a legtisztább fehérneművel látja el és folyton keseríti.)

Egy ilyennek híresztelt asszony került a bíróság elé, de nem mint panaszos sértett, aki a maga és családja becsületének megóvása végett a rágalmozó ellen bírói megtorlást kér, hanem mint vádlott, aki egy rágalmozójával találkozva s ez utóbbi szemébe mondván, hogy a saját gyermekeit árvaakká tette azáltal, hogy atyjukat a fent írt módon eltette láb alól. Előölti haragjában a vádlottnő a rágalmozót nyomban megverte. A vádlottnő kérte a bíróságtól a felmentését, mert jogos felháborodásában csak így védekezhetett; egyúttal viszonvádat emel (védője által) rágalmozás vétsége miatt.

Ezen viszonváddal szemben *nem* lehet felhozni azt, hogy minden babona üres és tárgyaltalan és hogy a rágalmozottnak tulajdonított *eszközök* emberölésre *nem* lévén alkalmas, rágalmozásról sem lehet szó. Az utóbbi okoskodás azonban hamis, mert az egész falu vagy tulnyomó része a rágalmozottnak *egyedüli* környezetét, *kizárólagos világát* képezi. A minden nap megnyilatkozó *közvélemény* a döntő. A vádlott nő, aki ártatlannak tudja magát, sőt a rágalmi állítások *vélt valóságának bizonyítását kifejezetten megengedte, maga is hisz* abban, hogy imával és templomi gyertya gyújtással embert ölni lehetséges.

Ha *nagyobb városban intelligens* asszony mérget rendel és a férjének beadja, de mérgezés nem sikerül, revolvert szegez a férjére, ki azonban most is menekül a haláltól, mert a revolvert elsütni nem lehetett, akkor a merénylet nő valószínűleg gyilkosság vagy emberölés kísérletének büntetéseben bűnösnek mondatik ki; ha pedig az esküdtszék felmenti, *akkor is* minden júzanul gondolkodó ember szemében örökre megbélyegzett marad. Ha *viszont* utóbb az derülne ki, hogy a fent írt rémdráma elejétől végig *koholmány*, akkor a föllépett magánvádló rágalmozás vagy hamis vád büntetéseben mondatik ki bűnösnek.

Ehhez *viszonyítva* a fent írt *falusi* esetet *megtaláljuk a rágalmozás definíciójának minden alkatelemét*. Ha ilyen konkrét esetben az állami igazságszolgáltatás tekintélyén *alulnak* tartaná: az *üldözött* félnek igazságot szolgáltatni, akkor ezzel a negatív tényével *nemcsak* igazságtalanságot követne el, *de ezenfelül* a babonát *nem* irtaná ki, *hanem* megerősítené azt azáltal, hogy a parasztközönség úgy értelmezné a rágalmozók fölmentését, hogy ez tulajdonképpen az ármányos *gonoszok rehabilitációja*.
Dr. Rónai János.

— **A bűnügyi bíró egyéniesítő jogkörének kiterjesztése.** A háborús idők tünetei közé tartozik a közokirathamisítások nagy száma, nevezetesen az örlési engedélyek meghamisítása. A kiutalt lisztmennyiség nem elég, mert időközben hazajött a katonaságtól szabadságra néhány családtag, vagy orosz fogoly van a gazdaságban. A hatósági gondoskodás nehézkes vagy csődöt mond. Közelfekvő gondolat az örlési tanúsítvány megváltoztatása. Az ilyen cselekményt az ügyészség többnyire a Btk. 392. §-a szerint, tehát fegyházas cselekménynek minősíti. Igaz, hogy a bíróság a 92. §. alkalmazása mellett is aránytalanul súlyos büntetés miatt a 392. §. szerint való minősítést rendszerint nem látja bizonyítottnak és csak a 391. §-ba ütköző s a 92. §. alkalmazásával vétségge minősülő közokirathamisítást állapít meg. De vannak esetek, amikor az így kiszabott egy- vagy kétnapi fogházbüntetés is súlyosnak látszik. Például, amikor a vádlott 60 éves, falusi bíróságot ismételtén viselt, közbecsülésben megöszült ember, kinek ez a háborús deliktuma igazán elenyésző a háború folyamán köztudomás szerint elkövetett és megtorlatlanul maradt bűncselekmények mellett. Néha meg lehet állapítani «a jogsérelem hiányát». De a legtöbb esetben mégis ki kell mondani a bűnösséget. A büntetést felfüggeszteni nem lehet, mert leminősített cselekményről van szó. De nem is a büntetés súlya, hanem a meghozott büntető ítélet magában véve az, ami bizonyos adott esetekben a méltányossággal ellenkezik. Amit eddig felhoztam, csak példa akart lenni. Talán nem is a legjobban megválasztott példa, mert hiszen épen az okirathamisítás az a bűncselekmény, melynél a kodifikátor túlszigorú volt s ahol a büntetőtörvénykönyv reformátora más módon is segíthet a bajokon. Mégis talán jó a példa annak megmutatására, hogy milyen nehézségeken kell a bírónak sokszor átvergődnie, hogy lelkiismeretét és az anyagi jogszabályokat összhangzásba hozza. S az eredmény így sem mindig kielégítő. Most, amikor a közélet minden terén gyökeres átalakuláson megyünk keresztül s amikor a külön bírói státus megszerzésével ennek a testületnek, hogy úgy mondjam, egyik keze felszabadul, talán szabaddá lehetne tenni a másik kezét is és lehetővé kellene tenni, hogy a bíró meggyőződése szavának is érvényt szerezhessenek ott, ahol a törvény szigorú betűje mást mond. Előbbre lehetne vinni az ügyet a büntetés felfüggesztése eseteinek kiterjesztésével. De lehetne olyan megoldásra is gondolni, hogy a bíró megállapítaná ugyan a bűncselekmény elkövetését, de a bűnösség kimondását (a fiatal kortúak próbárahocsátásának mintájára) bizonyos hosszabb időtartamra mellőzné. Arra is módot lehetne találni, hogy a bíróság a bűnösség kimondása és büntetés kiszabása esetében, amikor a végrehajtást nem függeszti fel, a bizonyos idő múlva beálló polgári rehabilitáció iránt tehessen intézkedést. A Bn. I. §-ának alkalmazása a kezdet némi vacillálása után egészséges irányba fejlődött s így nem kellene tartani itt sem a radikális reformoktól. Ha mégis szükségesnek mutatkoznék, törvényszéknél e fajta intézkedéseket a Bp. 371. §-ának mintájára valamennyi tanács tag meggyőződésétől, a járásbírói eljárásban pedig az iratoknak hivatalból való felterjesztésétől lehetne függővé tenni. Mindenesetre azonban most volna itt az ideje annak, hogy az illetékes tényezők eféle reformok kérdésével foglalkozzanak. A reformoknak azonban akként kellene megtörténniök, hogy magának az ítélőbíróságnak közvetlen impresszió alapuló meggyőződése érvényre juthasson és azé legyen a döntő szó. G. Gy.

— **Az árdragítók elleni néptörvény magyarázata.** Írta dr. Bárdos György budapesti ügyvéd. Második kiadás. Ára 4 korona.

Erdélyből menekült magyar ügyvéd, ki több éven át kir. közjegyzőhelyettes volt és kitűnő bizonyítványokkal bír, megfelelő irodai alkalmazást keres. Jobb feltételek esetén vidékre is elmenne. Cím ezen lap kiadóhivatalában.

Jogszigorló, gép- és gyorsíró, irodai gyakorlatlalt, ügyvédi irodai ténapi elfoglaltságot keres «Jogszigorló» jelígre a kiadóra. 16244

Kartársak! Hadbavonult fiatal kollégával ki osztaná meg irodahelyiségét? Választ «Megbízható segítő» alatt kérek kiadóra. 16239

32 éves ügyvéd, 10 évi fővárosi és vidéki gyakorlatlalt, azonnali belépésre irodavezetői állást keres. Ajánlatokat Sz. E. jelígre kér. 16239

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-ú. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj: Egész évre 50 K, félévre 25 K,
negyedévre 12.50 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Szűts Miklós ny. kúriai bíró: Justitia regnorum fundamentum. — Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Jogot! — Dr. Forbáth Tivadar budapesti ügyvéd: Kit terhelnek a pénzintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek? — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ügyvédi inkompatibilitás reformja. — Szemle.

Justitia regnorum fundamentum

Régi mondás, sokan azt hitték, hogy elcsépett, pedig most a legújabb aktualitásban ragyog felénk, nem mint nagyhangú frázis, hanem mint lassan, de biztosan érvényesülő valóság. Utópiakergetők, betűtudósok és gonosztevők kíméletlenül taposták el nálunk ezt az elvet, sőt világtalan elbizakodásukban már azt hirdették, hogy a jog területén nincs munka, nincs tudomány, annak tanítására vagy önálló művelésére sincs szükség. Négyhónapos babiloni toronyépítés után jött az elmaradhatatlan bukás; mert az igazságos jogrend is olyan, mint a boldogság vagy az egészség, csak akkor vesszük észre, hogy volt, mikor már nincs. Ezért gyulladt ki most előttünk sokszoros világításban a régi igazság: justitia regnorum fundamentum, amit magyarul úgy is mondhatunk: igazságosság a talpkőve minden országnak. Úgy is, de még többfélekép is.

Mert milyen sokat mond az a három latin szó! Vannak szavak, melyek olyanok mint a gyémánt, ahol rájuk esik a gondolat fény sugarára többféle színben mindig ugyanazt a mélységet tükröztetik vissza, s az ilyen szállóigékre vigyáznunk kell, mert ezek többnyire az életnek valamely sokat átfogó nagy igazságát fejezik ki, amit sehogy se lehet eltemetni, mert százfelől újra feltámad. «A justitia» jelent itt igazságot, jogrendet, jogot, igazságszolgáltatást, igazságosságot egyaránt, s még ezekkel sincs kimerítve a szó értelme; de éppen ez az a nagy tanulság, mely megmutatja, hogy az igazságos jogrend milyen sok szálon fűződik az emberiség minden életműködéséhez, valamennyitől függ, de valamennyi függ tőle is. Mindenek között, amiket az emberiség saját fejlődésében termelt vagy szerezni tudott: a legemberibb. A többi adhatta a természet, de ez az emberiségnek önmagából szőtt műve, saját elhelyezkedése a természet és a sors viharai közepett. Ezért mondhatjuk, hogy a küzdelem az igazságos jogért humanizálása, nemesítése a létért vívott s az egész világot betöltő küzdelemnek.

Igaz, mint a legtöbb egyetemes gondolat, ami sokat mond, a «justitia regnorum fundamentum» is sokoldalúságánál fogva önkényes magyarázatoknak lehet kitéve. Mindenki mást láthat — vagy legalább mást mondhat — igazságnak, és ezzel a lehetőséggel az emberek vissza is éltek elégszer. De amilyen nehéz a tárgyalgo, igazság útját megtalálni, elszakadni is nehéz attól, az igazságnak csakúgy mint földünknek van gravitációs vonzása, s mint a testek a földön, mi is az életben éppen ettől kapjuk igazi súlyunkat. De az igazságos jogrend uralma nem is jár soha egyedül, és vannak ismertető jelei. Így pl. az igazságnak nincsenek mostoha gyermekei, de kényeztetett kedvencei sem, természeténél fogva csak egy kedvence lehet a többi fölött: s ez az összesség. De vele jár még a türelem az ellenkező vélemény iránt, mindaddig, amíg az kártevő cselekvéssé nem fajul; vele jár, csak kissé lassúbb lépéssel, az anyagi jólétnek, a munka megbecsülésének és lehetőségének biztos emelkedése; eltiprásával ellenben a nyomor. Ezért soha sincs rá nagyobb szükségünk mint éppen akkor, ha kívülről ható körülmények folytán is végzetes bajok nehezedenek ránk.

ségünk mint éppen akkor, ha kívülről ható körülmények folytán is végzetes bajok nehezedenek ránk.

Mégis az igazságos jogrend uralmának kezdete, alapfeltétele a mások igazságának tisztelése. Mert az igazság oly valami, amit osztani kell, nem pedig harácsolni. Boldog az a nép, melynek nagyobb tömegei értelmi színvonaluk vagy becsületes gondolkodásuk, szerencsés hajlamaik folytán tisztelni tudják a mások jogait. Ezeken nem vesznek könnyen erőt a népámító agitátorok frázisai, nem a poklok kapui sem. Az ilyen nép a maga lábán jár, nem veszti el egykönnyen egyensúlyát, s könnyebben megmarad a munka útján, mely elszigetel a rossztól és a jóléthez vezet.

Nem minden ember érti a jogot, de a legtöbb érzi azt, legalább a nagy vonalakon, éppen annál a szoros összefüggésnél fogva, mely azt mindenhez köti, ami emberi. Így aztán a «justitia regnorum fundamentum» érvényességének két oldala van; valamint a szemből az embernek kettőt adott a jótékony gondviselés, hogy legyen abból tartaléka is. Ne higgyük, hogy a «justitia», mely a birodalmak főnnállásának fundamentuma, csak a hatalom részeseinek kezébe van letéve s csak ezek által gyakorolhatja jótékony uralmát. Mert ennek az országfönntartó ereje legalább is egyenlő súllyal abban a szoros csatlakozásban is van, melyet a közhangulat a mindenkori vezetők mellett, vagy akár az ő tévelygésükkel szemben is, a «justitia» köré sorakozni képes. Ne forradalmi ellentállásra vagy kitörésekre gondoljunk itt, mert ezek háborús nehéz időkben több kárt tehetnek mint hasznót s inkább külső hatalmak rendelkezését idézik elő: hanem a társadalmi molekuláris erők ama csodálatos működésére, mely erős, becsületes és józan közvéleményből fakadva felszivárogo a legmagasabb ormokra és betölti a pincelakások és katakombák térségeit is, míg egyik emberről a másikra szállván, az egyetemes belátás és a becsületes munkakedv erejével diadalmaskodik. Az önfegyelmezésnek ez a képessége a nemzet nagyságának és életrevalóságának a legszomorúbb időkben is tiszteletet parancsoló próbátétele.

Itt mindig csak az a kérdés, hogy a helyes, igazságos jogrend vagy a destruktív káprázatok tömecserői vesznek-e inkább erőt a tömegeken; mert mindakettő ugyanazon törvények szerint terjed, — csak hogy a méreg sokkal gyorsabban.

Vannak szörnyű megpróbáltatások a nemzetek életében is, melyek alól a hazának egyetlen gyermeke sem vonhatja ki magát. Béke és munka kellene, de nincs; igazságos értékmérő kellene, de nincs, javak kellenének, de nincsenek, rend kellene, de az is felborult. Ilyenkor az igazságos jogérzék, a justitia regnorum fundamentum teljes átérzése veheti csak át a mentő szerepét. Ez a kormányzat, a vezetők kezében az alaptőke, a társadalom és a nemzet kebelében a tartaléktőke feladatát tölti be; s a legnehezebb kormányzati viszonyok között, amikor a legbecsületebb szándék mellett is recseg-ropog az állam megtépett szervezete, csakis a tartaléktőke szilárdsága és nagysága biztosíthatja az egyensúlyt. Ekkor válik a nemzet minden egyes tagja annak a nagy elvnek hordozójává, melyen minden ország jóléte, biztonsága nyugszik. A szenvedélytelen bölcs meggondolás, az igazságszeretet, az önfegyelmezés mértéke, melyre a nemzet nagy többsége képes, méri meg a nemzet erejét, s ez világítja be útját a jövő viszontagságain keresztül. Azt a nemzetet, mely a szélsőségeknek ellenállva önmagát tudja megmenteni, vezetői vagy félrevezetői sem tudhatták elpusztítani.

Rettenetes idöket éltünk át, mialatt ravaszul előkészített meglepetéssel nemzetünket szinte az ellenállásnak minden lehetőségétől megfosztották lelkiismeretlen és önhitt emberek, kik azt gondolták, hogy lehet és szabad nekik, jog és igazság ellenére, szándékaikat a nemzet millióira tudtuk és megkérdézésük nélkül ráerőszakolni. De alélt szibbadásából a nemzet fölébredt és csendes, de majdcsaknem egyetemes ellenállással meg tudta mégis érní, hogy azok, akik megköötözték, elvesztették pusztító hatalmukat fölötte, és önrendelkezési jogát, hatalmát méltóságos magatartásával visszanyerte. Most rajta áll, hogy kezébe vegye sorsának intézését azzal az összetartó és erélyes munkával, melyet az események égető rohama, de egyszersmind azzal a bölcs megfontolással, melyet az életbevágó kérdések fontossága megkövetel, és azzal a szeretettel, melyet a justitia regnorum fundamentum elvidegeníthetlenül tartalmaz; mert csak az emberekhez és az igazságához egyiránt ragaszkodó szeretettel lehet jogot és igazságot szolgálni, s ha nem is tudunk minden egyes embernek egyenlő jogokat juttatni, de egyenlő igazságot kell osztanunk valamennyinek.

Szüts Miklós.

Jogot! * ·

Ki ne ismerné azt, az évek óta népszerű jelvényt: amely vörösen izzó, dagadó izmokkal pörölyét emelő férfit ábrázol és e jelszót hirdeti: „Jogot!”, ki ne emlékeznék rá? Ki ne emlékeznék a küzdelmekre, amelyek e jelvény és ez ige jegyében folytak, lépésről-lépésre hódítva, törve, kikényszerítve minden talpalatnyi térfoglalást? A sztrájk joga, az egyesülés joga, a gyűlekezés joga, a szabad sajtó joga, az általános titkos választás joga voltak céljai ennek a gigászi küzdelemnek. Az elnyomottak, a kitagadottak, a jogtalanok visszafojtott lélekzettel lesték ennek az emberfeletti mérkőzésnek fordulatait, és mély megilletődéssel gyönyörködtek benne mindazok, akik szívük szerint és hivatásuk szerint is az elnyomottak és kitagadottak védőinek és istápolóinak érezték magukat.

A szenvedélyek paroxismusának izzó kohójából azután megszületett a proletariátus uralma. Álmodozók ettől az uralomtól az emberi gyűlölködés és acsarkodás orgiáinak végét, kicsinyes osztályi és egyéni önértékek eltűntét, tisztult erkölcsök diadalát, mindent felkaroló megértés, megbocsátás, szeretet harmóniáját mérték óhajtván remélni. Ezekből az álmokból rideg valóságra ébredést hozott meg könnyörtelenül a közelmúlt.

Az előző korszak konvencionális hazugságai helyébe az új kormányzat, amelyet kis számú apró olygarchák, a proletariátus nevében gyakoroltak, új hazugságokat állított. Helyükbe állította hazug kulturpolitikáját, amely a tudományos és szépirodalmi termelést cenzurának vetette alá ; helyükbe állította hazug gazdasági politikáját, amely a maga meddőségét és termelésre képtelen voltát semmitmondó frázisokkal leplezte ; és helyükbe állította hazug igazságügyi politikáját, amely mindazt lerombolva, amit évszázadok az emberi igazságszolgáltatás körülbástyázására megalkottak, brutálisan lábbal tiport mindent, ami a hatalom birtokosainak útjában volt vagy gyanusnak tetszett. Tette mindezt annak a politikai pártnak lobogója alatt, amely a történelmi materializmus tanításainak elvi alapján áll.

Ez a párt, az egyedüli, amely zárt és egységes világnézetet hirdetett őszintén és következetesen, és amely ezzel a kiváltságával a más felfogásuk becsülését is meghódította, hivatott lett volna beteg politikai életünk regenerálására. Ha rendeltetése magaslátán marad, talán sikerült volna közéletünk harcait a személyes versengések sekélyességeiből a világfelfogások mérközéseinek elvi légkörébe felemelnie. Mindazok, akik nem a materializmusban látják a történelem útjának foglalatját és mutatóját, el nem kerülhették volna, hogy az emberi társadalom fejlődésének problémáit más egységes elvi alaphoz kössék meg megoldani, hogy a materializmusnak joggal kétségbe vont tanítása helyébe más törvényszerűséget fejtsenek ki. De hivatása

magaslatán maradt-e, a maga tanításait az országban hirdető párt, amely mihelyt az állami hatalom az országba jutott, a szűz országba dobta mindazt; amiért eladdig küzdött? Ennek az önmagával szemben tanusított hűtlenségnek okát persze az ellenforradalom fenyegető veszélyében jelölte meg, és a már kivívott közszabadságok elfojtását ideiglenes rendszabállynak hirdette. De elhihető-e, hogy a diktatura, amely nyomban a hatalom megszerzése után a maga diadalmas fegyverei erejében nem bízott, több bizalommal lehetett és lett volna később, amikor már nem a szűz program csábító ünnepi csillogása, hanem a realizálás hétköznapi szürkéségének salakja és érdekessége leendett a tömeg bírálatának és kiábrándulásának tárgya?!

Bármiként alljon ez, annyi bizonyos, hogy a proletárdiktatúra nem érte be a meglevő intézmények megújításával in capite et membris, hanem könyörtelen irtóhadjáratot indított minden ellen, ami jog és jogszolgáltatás volt, tekintet nélkül arra, hogy sértett-e proletárérdeket, vagy sem. És ez az irtó háború kíméletlen következetességgel folyt intézmények és emberek ellen egyaránt.

A diadalmas forradalom első kormányzati ténylei közt szerepelt a bíróságok tárgyalásainak felfüggesztése és a jogi fakultások működésének megszüntetése. Igaz, ezek a rendszabályok a mozgalom irodalmi előzményeiből levezethetők volnának ; de azokból levezethető az ellenkezője is. Owen, Engels, Bebel nem látták szükségét a kommunista társadalomban a rendfenntartó szerveknek ; sokan mások Babeuftól Vanderveldeig nélkülözhetetlennek latják az ilyen célú intézményeket. (L. az irodalom összeállítását *Menger*-nél : Neue Staatslehre, 3. kiadás, 1906., 187. és köv. old.)

De bármint képzelte el az eljövendő kommunista társadalmat a szocialista irodalom utópiáinak csapongó fantáziája, és pedig még abban a korban is, amikor ez az irodalom abba tetszelgett, hogy utópiából tudománnyá fejlődött, a realitások mellett nem lehetett csukott szemmel elmenni, amikor a szocializmus immár azzal az igénnyel lépett fel, hogy fejlődését tudományból valósággá folytatja. És mégis épen akkor ignorálta azt, hogy megalkotott jogszabályai sokaságát a társas lét valóságába csak úgy tudja átültetni, ha vannak jogászai, vagy, hogy a stilushoz alkalmazkodjunk, ha vannak a jog alkalmazásában kiképzett szakmunkásai. És mégis, a proletárdiktatura nem a megostromolt jogrend jogi iskoláit szüntette csak meg, hanem a jogi iskolákat, mint ilyeneket általában: és így a szakbírósgot szukkreszcenciájától fosztván meg, evvel magával élete fonalát is elvágta.

Ha kiengesztelhetetlen animozitással kezdte ki a rendfenn-
tartó intézményeket, ezerszeres idioszinkrasiával kezdte üldözni
az intézmények hordozóit, a bírót, az ügyészt, az ügyvédet. Ezt
már az előzetesen megállapított program következetes keresz-
tülvitelével sem lehet menteni. A kommunista manifesztum leg-
alább, amelytől tudtommal a mozgalom a mai napig nem füg-
getlenítette magát, a jogászban nem elnyomót, hanem elnyo-
mottat, nem kizsákmányolót, hanem kizsákmányoltat látott. «Die
Bourgeoisie — így mond ez a klasszikus kiáltvány — hat alle
bisher ehrwürdigen und mit frommer Scheu betrachteten Tätig-
keiten ihres Heiligenscheines entkleidet. Sie hat den Arzt, den
Juristen, den Pfaffen, den Poeten, den Mann der Wissenschaft
in ihre bezahlte Lohnarbeiter verwandelt.»

A közelmúlt tapasztalatai szerint ennek a sorozatnak tagjai ugyancsak különböző elbánásban részesültek. A szociális forradalom első napján csak az orvos előtt hajolt meg az új hatalom, nyilván azért, mert homályosan érezte, hogy a betegséget a forradalmi kormány még oly szigorú rendeletével sem lehet nem levővé tenni. A poétát, a tudóst hypokrita megbecsüléssel ölelte keblére, csak az tartotta fenn, hogy ezután poeta és tudós csak az lesz, akit az államhatalom annak elismer, és még csak azt az egyet rendelte el, hogy költői és tudományos alkotás csak a cenzura engedélyével láthat nyomdafestéket. Kis vártatva a papnak is barátjává szegődött, és a szószékről kihirdetni rendelt proklamációban szinte méllatlankodva tiltakozott az ellen a feltevés ellen, mintha a vallást és szolgáit üldözni akarná. Sőt csodák csodája! az első harcéri balsiker után még a hivatásos katonatisztet is szolgálatába rendelte, és félhivatalos kommunikében magyarázta meg, hogy a proletár társadalomnak ép úgy joga van a tiszt munkáját igénybe venni, mint az orvosét, vagy

a mérnökét. Így lett az évtizedek óta ócsárolt átkos militarizmus «ingyenelőiből» és «naplopóiból» néhány hét alatt hasznos munkás, akinek szolgálatát az orvosával és a mérnökével lehetett egy sorba állítani.

A jogászra is sor került volna. Lehetünk annyira önérzetesek, hogy a magunk szolgálatait hasznosságát, nélkülözhetetlenségét ismerve, tudatában legyünk annak, hogy előbb-utóbb rá kellett volna eszmélnie a szociális forradalomnak, milyen kultúrtenyezőről mond le, ha lemond a jogász közreműködéséről. Amikor a proletáralom összeomlott, még nem tartott itt. A jogász egyelőre anathéma alatt maradt. És ezt az anathémát a forradalmi kormányzat ad maiorem Marxismi gloriam olyan következetességgel hajtotta végre, amellyel minden idők szent inkvizícióit megszegyenítette. Épen csak, hogy a máglyák nem gyúltak ki. De a congregatio de propaganda fide buzgón működött és sikerrel nyomott el minden tévtant, amelyet az új syllabus errorum állított pellengére. Ez az új syllabus sokkal lapidarisabb volt történelmi előzőjénél: proscibált minden gondolatot, amely a Marxismus dogmájától és annak a hatalom birtokosai által dekretált értelmezésétől és alkalmazásától eltért.

Megérdemelte-e a magyar jogászság, megérdemelte-e a magyar bíróság, a magyar ügyvéd a proletariátusnak ezt a gyűlöletét? Ha volt valaki az új hatalmasok közt, aki az ő multját ismerte — pedig olyan volt köztük, aki a maga multjánál fogva ismerhette volna — azelőtt nem lehetett kétséges, hogy ez a gyűlölet indokolatlan, vak, igazságtalan.

Bourgeois volt-e a bíróság valaha is ebben az országban, és szónak a szociálista irodalomban lett abban az értelmében, hogy másokkal dolgoztatott éhbérért és e mások munkájának gyümölcsét élvezte henyélve? Nem munkás volt-e, aki kimerítő napi munkával kereste meg a létminimumot alig elérő, időnként és kivált az utolsó háborús években azon jóval alul maradó járandóságot? Ezt az oly mostohán jutalmazott munkáját nem teljes odaadással, lelkesedéssel végezte-e, lemondva a földi lét örömeinek nagy részéről és szeplőtlen tisztaságában féltékenyen őrizve az emberi igazságszolgáltatás alapkövét, a puritán pártatlanságot? Ahol írott és íratlan jogparancs tért ad a bírói mérlegelésnek, a magyar bírói favor nem a nagy tökekoncentráció és a latifundium érdekei felé fordult, hanem a szenvedő, a szegény, az elnyomott felé. Bíróságaink gyakorlata a házasságon kívüli gyermek tartása, a munkaszerződés, a kártérítési jog kérdéseiben és annyi másban ezt sok példával illusztrálja.

És mégis, az uralomra jutott proletariátus ezt a bírói kart, amely öt annyi éven, évtizeden, évszázadon át, hangzó frázis nélkül, csendben, de törhetetlenül oltalmazta hatalmasok túlkapásai és visszaélései ellen, félretolta útjából, elhajította mint az értéktelen rongyot.

A bírósági tárgyalások felfüggesztéséből a bírák megérthették, hogy munkájukat az államhatalom külső attribútumaival beköszöntő új rend nem akarja igénybe venni. A szállongó hírek ezt a feltevést megerősítették. Lényegileg nem más mondott az egyik igazságügyi népbiztosnak, aki jobb multjában maga is a bírói szervezet tagja volt, a hírlapokban közzétett nyilatkozata. E szerint a bírák, mint már fent említettem, a laikus hármaskollégiumok mellé jogi tanácsadókul alkalmaztatnának, amely szerepben azonban a bírói statusnak csupán kisebb része lett volna elhelyezhető. Annak a bírónak, akit egy hosszú önzetlen élet munkája az ítélkező hivatással, mint egyedüli existentialis lehetőséggel összeforrasztott, a proletáralom megsuhogtatta a Damokles-kardot a feje fölött. Az elmozdíthatatlanság illúziója kártyavárként omlott össze. Nem tudom, tudatában volt-e valaki is a proletáralom diktátorai közül annak, milyen erkölcsi érték pusztult itt el? Megállhatta-e az egész mai bírói generáció megrettentetlenül ezt a brutális próbát? Lehet-e tőle méltán kívánni és elvárni, hogy a jövőben a bírói méltóság megkövetelte függetlenséggel álljon hivatása magaslatán, ha most megtanulta, hogy közalkalmazása a váltakozó pártok tetszésétől függ? Nem fogja-e e tapasztalatokból azt a tanulságot meríteni, hogy erkölcsösebb volna ugyan, ha a pártok fölé emelkedik, de bölcsőbb mégis, ha a pártok kedvében jár? Ki a megmondhatója, hogy az elmúlt néhány hét története nem üt-e így maradandó csorbát Justitia fényes pengéjén, leszállítva a független bírót az önkormányzati testületek választott tisztviselőinek a választók kezét hajhászó színvonalára!

Ha a bíróság ellenében alkalmazott rendszabályok bizalmatlanságból és fagyos közönyből, az ügyvéd elleniek valósággal adáz gyűlöletből fakadtak. A bírósági tárgyalások felfüggesztése maga az ügyvédi tevékenységet jó részben lehetetlenné tette. Az életbe hívott forradalmi törvényszék az azt felállító rendelet világos szavaival ellentétben eleintén a védelmet egyáltalában kizárta; utóbb is csak szűk keretek közt nyitotta meg. Az új adminisztratív szervek sok esetben vonakodtak a megbízásból sollicitáló ügyvéddel szóba állani. És hogy ez a gyűlölködő hangulat a közönség széles körében minél mélyebben gyökeret verjen, a forradalmi törvényszék ítélkezéséről kiadott bulletheinekben, amelyek az elítéltek foglalkozását egyébként nem nevezték meg, épen csak az ügyvédet soha nem mulasztották el kiemelni és pedig olyanokat is ügyvédeként szerepeltetvén, akiknek épen csak ügyvédi oklevelük volt, de gyakorlatot vagy egyáltalában nem, vagy már évek óta nem folytattak. Ilyenképpen az ügyvédi kar egyeteme tételett felelőssé és állított pellengére minden egyes hozzátartozójának olyan magatartásáért, amelyet a forradalmi ügynevezett igazságszolgáltatás megbélyegezni jónak látott.

Ismét csak azt kell kérdenem, megérdemelte-e az ügyvédség és kivált a magyar ügyvédség a forradalomnak ezt a gyűlöletét? Nem volt-e ez az ügyvédség a tökekoncentráció és a nagybirtok bérszolgálatában osztályos társa a bérmentes proletárnak? Megbélyegezte-e a proletármunkásság a maga elvtársait, amiért a kapitalista termelési szervezetben az orthodox Marxista doktrína diagnózisa szerint a vállalkozónak engedte át teljes munkáhozadéka egy részét és ezzel a nagy tökekonglomerációk lehetővé tételének és megteremtésének bűnrészesévé lett? Nem nyújtott-e az ügyvéd jogsegélyt a szenvedőnek, az elnyomottnak? Maradt-e valaha Magyarországon proletárérdek odaadó, lelkes jogvédelem nélkül? Nem végezte-e ezt a lelket megőrlő munkát a magyar ügyvéd önzetlenül, jutalom nélkül, ingyenesen is?

Az ügyvéd mestersége, természeténél fogva: az üldözött védelme. Talán azért választják ezt a pályát elsősorban azok, és minden bizonnyal azért kerülnek ki e hivatás papjai közül olyanok, akik lelkük szerint az üldözöttek oltalmában, a szenvedők istápolásában látják életük feladatát. Ez a magyarázata annak, hogy minden idők forradalmi agitációjában és törekvéseiben az ügyvéd döntő, vezető szerepet visz. Hogy csak a legelső sorban állókról emlékezzünk meg, Robespierre, Danton, Vergniaudtól Liebknechtig, Haaseig ügyvédek voltak a forradalmi erjedés és erupció kovásza, a most lezajlott magyar mozgalom ügyvéd vezetőit meg se említve. Ez a kar, amely a társadalmi béke és a társadalmi revolúció korszakaiban egyaránt az elnyomottért szállt sikra, mivel érdemelte meg, mivel vonta magára a forradalmában győztes proletariátus sanda bizalmatlanságát és gyűlöletét?

Az orosz forradalom előtt az orosz közállapotok képe lebegett. Lehet, hogy a cárizmus jogászsága testestül-lelkestül eladta magát a hatalom régi hordozóinak; lehet, hogy ott bíró és ügyvéd az elnyomás és kizsákmányolás akarat nélküli eszköze vagy épen lelkes támogatója volt. Hogy ez így volt-e, nem tudom. Hogy így lehetett, következtethető abból a mélyreható, gyökeres különbségből, amely a forradalom előtti Oroszország és a forradalom előtti Magyarország közállapotai közt volt. Az orosz példa tehát semmiképpen sem lett volna szószerint átvihető. Azonban az idegen példa egymagában nyilván nem is lett volna elegendő ahhoz a szívből fakadó gyűlölethez, amely ha nem is a proletariátus, de diktátorai részéről egész uralmuk alatt megnyilvánult.

Ezt a gyűlöletet és féltelen kifakadásait nem magyarázza meg más, mint hogy a proletárok diktátorainak terveik kivételében a magyar jogászság útjukban állott. Ezek az olygarchák a forradalmi törvényszék cégére alatt a jogszolgáltatás szégyenletes és minden jobb érzést fellázító paródiáját teremtették meg. Mikor politikai mézes heteik leteltek, százzszámra fogdosztatták össze pribékjeikkel tuszokul a teljesen passzív viselkedő polgárokat. Közzétett kommunikéban ezeket a letartóztatásokat folyamatosan lévő büntető eljárással magyarázták, bölcsen elhallgatva, hogy a letartóztatandók listájában a sors gogoli humorából nem egy olyan is foglaltatott, aki a forradalom előtt hónapokkal, sőt évekkel meghalt. A gondolatnyilvánítás szabadságát nem megrendszabályozták, hanem megsemmisítették. A politikai véleménynyilvánítástól eleve elzártak mindenkit, aki más véleményen volt.

Ebben a szisztémában a független magyar bírónak és a független magyar ügyvédnek valóban nem lehetett helye. Ezekkel a hatalmi túlkapásokkal, ezekkel a pszichikus eltévelyedésekkel szemben a magyar jogászt az ő erkölcsi felfogása elkerülhetetlenül egyetlen ösvényre sodorta: a forradaloméra, amely az új hatalmasok elnyomása, erőszakossága, zsarnoksága ellen kel fel.

Ha pedig ez volt a forrása ennek a hajszának, az elszenvetett üldöztetés a magyar jogászságnak mindenkor emlékeztetés erkölcsi bizonyítványa marad. Ha az új zsarnokok azért idegenkedtek a magyar jogásztól, mert képtelennek tartották arra, hogy az új zsarnokságnak hívévé szegődjék, akkor legyen ez buzdító intelem a jogászságnak arra, hogy tovább is ápolja a maga kebelében azt a szellemet, amely minden elnyomás ellen, bárholnan jöjjön is, fellázad. Ha a hatalmasok e félelme és gyűlölete a bírónak és ügyvédnek közös sorsát jelentette, ebből mindketten azt a tanulságot fogják meríteni, hogy közös hivatásukat továbbra is vállalva, szoros összetartással szolgálják.

Lesz-e az elpusztított erkölcsi javaknak tetemrehívása? Számon fogja-e kérni a méltatlanul meggyalázott polgárság ezeket az atrocitásokat elkövetőiktől?

Ha lesz tetemrehívás, ha lesz számonkérés, legyen igazságos, nem a forradalom mértéke, hanem a jogászság lelkiismerete szerint.

Azoknak, akik életfelfogásuk és meggyőződésük szerint már a forradalom előtt a szociáldemokrácia hívei voltak, akik ezért a meggyőződésükért helyt állottak akkor, amikor érte nem a hatalomban való részvétel, hanem a rövidlátó előítélet hátrányai jártak ki, természetesen ott volt a helyük a diadalmas proletariátus soraiban. Voltak ezek közt, ha nem is sokan, akiknek egyedüli törekvésük a fékevesztett szenvedély megzabolázása volt; akik az általános mámorban, a tömegpszichózis orgiái közepett hideg fővel és meleg szívvel a megértés, a méltányosság, a jogrend hirdetői voltak. Ezek a jogászai hivatás legnemesebb tradícióinak igazi hordozói voltak. Minél kisebb a számuk, annál nagyobb elismerés illeti őket.

Azok viszont, akik a múltban a proletár elnyomása ellen bátran tiltakoztak, de most a proletárok diktátorainak tobzódásával szemben süketek és vakok tudtak maradni, akik a megelőző igazságtalanság mértékét meghaladó boszúhadjáratot elnézték, sőt bátorították, tüzelték, benne kedvüket lelték és részt is vettek, maguktartásának nem kívánhatnak feledést.

Olyanok azonban, akik a forradalmi törvényszék szégyenletes működésében hivatalt vállaltak és akár mint «vádbiztosok», akár más minőségben részt vettek, ha még olyan tizenhárom próbás szocialisták voltak is, jogászai mivoltukat szennyezték be. Ezeknek el kell készülnie lenniük arra, hogy maguktartásának nemcsak politikai és társadalmi, hanem jogi következményeit is el kell viselniük.

Mit szóljunk végül azokról az átváltozó művészekről, akik szelid bourgeoiskból egy éjszaka leforgása alatt váltak vérszomjas jacobinusokká? Mert a polgárság sem állott politikai bukásakor a maga egészében a helyzet magaslatán.

Elégtétellel mondhatjuk, hogy voltak öntudatos emberek, akik nem kértek osztályt a zsákmányból, nem kértek részt a hatalomból, jóllehet a megelőző korszakban a szociális kiegyenlítés és felszabadítás csöndes, komoly fáradhatatlan munkásai voltak. Nem fogunk megfélemlíteni arról a jogtanárról, aki a polgári jogi kódex előmunkálatai során lankadatlanul hirdette a kiegyenlítés követelményeit, elsősorban a törvényes öröklésnek a legközelebbi rokonsági fokokra való korlátozását, és akinek nem jutott eszébe, hogy ezért akár az ancien régime alatt, akár a forradalomtól külön elismerést szorgalmazzon. Nem feledkezhetünk meg soha azokról a kartársainkról, akik mihelyt a független bírói tiszt és a szabad ügyvédség gyakorlása lehetetlenné vált, derült lélekkel inkább választották a fizikai munkát vagy állottak félre egészen, semhogy a guzsba kötött jogrend paródiájának szereplőivé alacsonyították volna le magukat.

Ezek mellett a fényes példák mellett hány olyan kitűnő gyászos lelki elbukásának kellett tanuivá lennünk, akik a régi rend minden díszét, babérját learatták és most nem tudtak beletnyugodni abba, hogy legyen e földön olyan kormányzati rendszer, amely alatt ők szerepüket tovább ne játszanák! Az éhes elvfelelő szomorú példáit észleltük, fájdalmas ellentétben azzal a rendíthetetlen büszkeséggel, amellyel harmadfél emberöltővel

ezelőtt a magyar köznemesség a Bach-rendszer csábításait és presszióját visszautasította. Pedig ennek háta mögött a mindenható császári hatalom állott!

Az ellenállóképességnek ez a fogyatéka minden erős és erőszakos emócióval szemben védtelenné teszi őket. Tegnap kábultan a marxizmus nevében fellépő kommunista forradalom karjaiba vetették magukat: töltés vélem egy éjt nagy ember! Holnap bármely más, elegendő energiával és lármával rájuk törő forgószélnek fogják magukat odadobni. Semmiféle szélső szenvedély hatása alól nem tudják, talán nem is akarják magukat kivonni, legalább ha úgy látják, hogy az eléggé erős arra, hogy győzhessen.

Láttunk egyetemi tanárt, aki oktatói szolgálatait a közoktatásügyi népbiztosságnak egy kommunista alapon maga kidolgozta tanterv szerint felajánlotta. Láttunk testületeket, amelyek a közvetlen kényszer nyomása és az ellenállás megkísérlése nélkül egyhangú határozatokkal ajánlották fel szolgálataikat a vörös hadseregnek. Láttunk vezérkari tiszteket, akik a vörös hadsereg fegyvertényeiben kerestek babért. Láttunk ügyvédet, aki hosszú és nem disztelen forensis pályafutás után az ügyvédi karban reprezentatív tisztségre kandidált, és aki most nem habozott egész múltját megtagadva az ügyvédi hivatásnak, mint ilyennek értékét kétségbe vonni, hirdetvén, hogy az ügyvéd nem sem végez produktív munkát. Láttunk fiatal kartársakat, akik addig a történelmi materializmus doktrínájával, sem a szociáldemokrata párt politikájával nem vallottak volt közösséget, és akik most lelkiismeretükkel összeegyeztethetőnek tartották, hogy a forradalmi törvényszék ítélkezésével kompromittált proletárdiktatura törvényelőkészítésében vállaljanak szerepet, hogy ennek a diktatúrának újonnan szervezett iskoláiban az új korszak dogmáinak hirdetésére vagy a történelem egy-egy korszakának a történelmi materializmus szellemében való megírására vállalkozzanak.

Mindnyájukra nézve egyaránt jellemző, hogy a marxizmus nem hódította meg őket mindaddig, amíg csupán gondolatmunkájának, koncepciójának emberfölötti méreteivel hatott rájuk; de magával sodorta őket a forradalom, amely a proletárdiktatura neve alatt a fosztogatást, a forradalmi igazságszolgáltatás neve alatt a gyilkosságot emelte kormányzati rendszerré.

Mit fognak mindezek és annyian, akik a proletárruralom jel-szavával a polgári társadalom esküdt ellenségeiként fellépő forradalom táborába lobogó zászlóval átsiettek, immáron tenni? Lesz-e bennük annyi következetesség, hogy most már kitartanak újonnan felvett meggyőződésük, lelküknek végre megnyilvánult régi titkos vágyai, az ügyvédi munka in produktív voltáról hirdetett megismerésük és az alkalmasságuk felfedezett történelmi materializmus mellett? Vagy lesz-e annyi rugalmasság bennük, hogy e felismeréseiket újból revideálva, az új világításban új konklúzióhoz jutnak?!

De már is kelletnél tovább időztem a tudományos és politikai meggyőződés e kötéláncosainál, a lezajlott forradalmi mozgalom ez egyik legszomorúbb jelenségének méltatásánál. Hogy a megújuló társadalom meg fogja-e nekik szavázni azt a feledést, amelyre annyira rászorultak, végre is elenyésző jelentőségű kérdés.

A nagy probléma, a kérdések kérdése a társadalom megújítása maga. Ehhez a higgadt és komoly szociáldemokráciának, amelynek képviselői hallgatásra ítélték önmagukat és az öntudatára ébredő polgárságnak, amelynek vezetői szóhoz nem juthattak, egymásra kell találniuk kölcsönös megértéssel, hátsógondolat nélküli odaadással.

A szociáldemokráciának tisztába kell jönnie önönmagával, meg akar-e maradni az orthodox marxizmus dogmatikája alapján, avagy szükségét és idejét látja-e annak, hogy tanításait a Bernstein-féle irány vagy más újabbkori kritika értelmében revideálja. Ha ki is tartana az átöröklött tantételek mellett, nem szabad megfélemlenie arról, hogy a politikai hatalom megszerzéséhez fegyverek nyers ereje nem lehet elegendő; ehhez a huszadik században más point d'appui szükséges: erre csak a meggyőzés, a tudományos és a politikai persuadálás lehet alkalmas. Fegyverek ereje ideig-óráig etablirozhat új politikai rendszert, de maradandóvá az csak úgy válhat, ha a közmeggyőződés bronzszikláján épül fel.

A polgárságnak viszont le kell mondania a közhatalom birtoklásának kizárólagosságáról. Neki is a hatalom gyakorlására

való legitim befolyását az eszmék erejével kell kivívnia. Meg kell keresnie, meg kell találnia azt az egységes világfelfogást, amelyre további törekvéseit alapítani akarja. Vállalkoznia kell arra, hogy a történelmi materializmussal szembe állítsa és a gondolatok mérkőzésében diadalra juttassa a történelmi idealizmust, amely a polgári kultúra kimagasló elméit a francia forradalom óta vezette és amely a történelmi fejlődés mozgató erőinek őforrását nem a gazdasági jelenségek kényszerű változásaiban, nem az osztályharcban látja, hanem az eszmék hatalmában, amelyek az igaz, a szép, a jó irányát kijelölik, és amelyek a gazdasági javak termelésének és elosztásának igazságos megszervezéséhez is hivatva vannak elvezetni.

Az eszmék e megütközéséből, du choc des opinions, születik meg az új társadalom új joga, amely nem fog elnyomót és elnyomottat, kizsákmányolót és kizsákmányoltat, örökös és kitagadottat ismerni, hanem megteremti a szolidárisan egybefűzött, kiegyenlített érdekek összhangját a helyes jog eszméje értelmében. Ebben a közös törekvésben mindannyian egyesülhetünk az ütésre emelt pöröly jegyében, ha ez a pöröly kész lesz szétzúzni immár nem a jogot, mint az elmúlt hetekben, hanem a jog megtagadóját. Ennek a törekvésnek a pörölyös ember meghódíthatná a jövőt: ecce signum temporis!

Dr. Löw Loránt.

Kit terhelnek a pénzüintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek?

«Töri az önkényt, mond Frank, azért törvény. Van valami korlátoló elem a jogeszmében, mely határt szab az egyesek önkényének és az ezáltal kölcsönösen egyensúlyba hozza a társas élet különböző tagjainak a szabadságát». Így vezeti be Grosschmid a tárgyi értelemben vett jogról szóló tanítását. «Tör utat az önkénynek, azért törvény» idézik majd utódaink a bolsevista jog ismertetőjét, mely önkény egyáltalán nem ismert határt és egyetlen célja a kölcsönös egyensúlynak az uralomra került egy osztály javára való felbillentése volt. Azt a belső igazságosságot, mely minden jognak eredeti forrása és kardinális élettető eleme, hogy ismét Grosschmidot idézzem, az inter virtutes summun bonumot, a justitiát a letűnt korszak jogalkotásaiban hiába keressük, túlságos elfogultságunkban elvesztettek minden mértéket és még ott is rosszat tettek, ahol a jóra törekedtek.

Azonban hiába folyamodnánk a nagy spongyához, hogy a magyar törvényhozás márványlapjairól mindazt letöröljük, amit a tanácskormány reájuk írt, a multa nézve a bajokat csak tetéznők. Általában a magyar jogász soha nem látott nehéz idöket élni. Jóformán lelkiismerete az egyetlen jogforrás, amelyből megnyugvással meríthet nem tegnap és nem tegnapelőtt óta, de azóta, hogy Magyarországon az első forradalom kiütött. Hiába nevezte a Károlyi-kormány parancsait néptörvényeknek, most meg, hogy a tanácskormány letűnt, hiú módon hoznak életbevágó fontosságú rendeleteket, értékük annyi, mint amenynyit nekik a kormány rendelkezésére álló karhatalmi erő időlegesen kölcsönöz, alkotmányos alapjuk mindannyiuknak abban a pillanatban felborul, amelyben eredetüket vizsgálat tárgyává tesszük.

Szükségesnek tartottam ennek a pár bevezető sornak előre bocsátását, hogy igazoljam azt a követendő eljárásomat, hogy témám feldolgozásánál a tanácskormány rendeleteire is figyelemmel leszek.

A megoldandó kérdés lényege a következő: A proletárdiktaturának első ténykedése megszületése után a bankok és iparvállalatok szocializálása volt. Közgazdaságunknak ezt a két pillérét összedobálták olyképen, hogy a pénzüintézetek köteleességévé tették, miszerint tekintet nélkül a pénzüintézet és az iparvállalat közötti tényleges viszonyra a könyvekben történetesen előforduló iparvállalatok pénzüszükségletét korlátlanul ellássák. A pénzüintézetek ilyen módon a vállalatok részére horribilis összegeket folyósítottak és most, hogy a proletárdiktatura megszűnt, a folyósításokért és illetve felvételekért egyik fél sem vállalja a felelősséget.

Hogy a kérdés fontosságát teljes egészében felfoghassuk és következményeiben úgy közgazdaságilag, mint jogilag kellően

elbírálhassuk, nem lesz felesleges a két intézmény egymáshoz viszonyát, úgy amint az a tanácsköztársaság létesítése előtt fennállott, legalább nagyjában ismertetni.

Közgazdasági életünk legjellegzetesebb vonása a tőkekoncentráció volt. A közgazdaság különböző terein felhalmozódott tőkék a bankokban gyülemlettek össze és a bankok az ilyenként rendelkezésükre bocsátott összegeket elsősorban ipari vállalatokba vezették le. Ipari vállalataink ezen folyamat eredményeként jóformán kivétel nélkül a bankok ellenőrzése, sőt az esetek legtöbbszörében a pénzüintézetek teljes fennhatósága alá kerültek. Új vállalatokat a bankok ritkán alapítottak, visszatartotta őket ettől a kezdetben rejlő kockázat, a normális eljárás az volt, hogy a bankok már üzemben lévő és a kezdet nehézségein túl lévő vállalatokat vagy részvénytársaságokká alakították át, vagy amennyiben a vállalat ebben a formában már jelentkezett, úgy a meglévő társaságban érdekeltséget vállalt. A bankoknak ez az érdekeltségvállalása, mint processus a banktranzakció, eredményét pedig az ugyancsak közismert finanszírozás képezi.

A finanszírozás lényege főként két momentumban merült ki. A bank egyrészt az ipari részvénytársaság részvényeinek kisebbség nagyobb részét rendszerint legalább 51%-át vette át és az ilyenként rendelkezésre bocsátott összeget a vállalat beruházásaiba fektetett összegek törlesztésére fordította. Másrészt az üzem fenntartásához szükséges forgó tőkét a bank folyószámlahitel alakjában bocsátotta a vállalat rendelkezésére.

Az érdekeltség vállalása alkalmával létesített úgynevezett tranzakciós szerződések az ezekkel létesített összeköttetéssel összefüggő részleteket körülményesen szabályozták. Bennünket ezek közül csak azok érdekelnek, amelyek a proletárdiktatura nyomán elvesztették jelentőségüket, illetve amelyek a tanácskormány rendelkezései által közömbösítették. Így a bank érdekeinek megóvása végett a vállalat igazgatóságában döntő befolyást biztosított magának és a felügyelőbizottságban is képviselve volt, a többségre az utóbbiban nem törekedett, mert a felügyelőbizottság köztudomás szerint nálunk mi szerepet se játszik. Ezenkívül a vállalat egyik vezetője rendszerint a bank kirendeltje lett és amennyiben a főkönyvelőt nem a bank küldte ki, úgy a bank fenntartotta magának a jogot, hogy a vállalat könyvelését és egész üzemét tetszése szerint ellenőrizhesse.

A bank ezen intézményes biztosítékokon felül érdekeit még az ú. n. folyószámla-hitelszerződésben is körülsáncolta. Bár a hitelszerződésnek különös fontosság nem tulajdonítható, mert hiszen a bank azzal, hogy a vállalatnál a részvénytöbbséget a maga részére biztosította, a vállalatnál korlátlan úr volt, a vállalatoknak harmadik személyekkel fennálló viszonyaira tekintettel a bankok a hitelszerződések létesítését még sem mellőzhették, és ezeket a szerződéseket is rendszerint olyan körülményességgel és körültekintéssel fogalmazták meg, mintha idegen ügyféllel állottak volna szemben.

Ezek szerint a bank a proletárdiktatura előtt emberi előre látás szerint megtett mindent, hogy a maga anyagi érdekeit a vele összeköttetésbe kerülő vállalatnál biztosítsa. Erre szolgált, amint láttuk, elsősorban a vállalat vezetésére gyakorolt közvetlen befolyása, másrészt a folyószámla-hitelszerződés gondos és körültekintő megszerkesztése.

De nemcsak ezek, a bank módjában álló ténykedések siettek a bank segítségére, hanem a bank mellé állott maga a kereskedelmi törvény és a gyakorlat is. A folyószámla-viszony jogi szabályozása és az ennek folyományaként kifejlődött gyakorlat a hitelezőnek mintegy automatikus biztosítékaul szolgálnak. Miként tudva van, a folyószámla-szerződés és itt a folyószámla-hitelszerződés lényegét még figyelmen kívül hagyom, — egy elszámolási és beszámítási szerződés. Már a folyószámlának ez a jogi minősége a nagyobb szabású visszaéléseket — a folyószámlát vezető hivatalnokok megbízhatóságát feltételezetten — kizárja. A gyakorlat megállapítja, hogy mi kerülhet bele a folyószámlába és ugyancsak a törvényes gyakorlat teszi lehetetlenné azt, hogy folyószámlaviszony állhasson fenn ott, ahol az üzleti összeköttetés a folyószámlaviszony szükségességét a saját maga lényéből nem igazolja. Az időnként visszatérő szolgáltatások szükség szerűen bizonyos egyöntetűséget hoznak a viszonyba, ami ismét abba a helyzetbe hozza a hitelezőt, hogy a normális kereteken túlterjeszkedő ú. n. időleges hiteltúllépéseket még a folyószámla időközi lezárása előtt haladéktalan vizsgálat tárgyává tehesse

és a netáni visszaéléseket saját belátása szerint nyomban mérlegelhesse.

Az immár évtizedek óta követett és itt nagyjában ismertett financirozási gyakorlat eredményeként konstatálható, hogy a bankok a velük összeköttetésben álló ipari vállalatok révén veszteséget rendszerint csak az ipari vállalatok mostoha üzletmenete folytán szenvedtek, a visszaélések következtében előállott anyagi hátrányok elenyészők voltak és rendszerint busás ellentételt találtak azokban a nyereségekben, melyeket a bankok a vállalatoktól közvetett úton, az összeköttetés folyamata alatt húztak.

Ezen hosszú tapasztalat alapján felépített és közgazdasági életünkre kétségtelenül hasznos üzletviszonyba üttött bele a proletárdiktatura világboldogító közgazdasági politikája.

A forradalmi kormányzótanács XII. sz. rendelete, melynek alcíme «A pénzügyi szocializálásának bevezetése», felhatalmazza a pénzügyi népbiztost azon pénzügyi intézetek vezetésének átvételére és ellenőrzése alá helyezésére, melyeket a szocializálásra alkalmasnak tart. A népbiztos ezt a hatalmát közvetve a Pénzügyi Intézetek Direktóriumára, közvetlenül pedig a bankokhoz kinevezett ellenőrző megbízottak, köznyelven bankdirektóriumok által gyakorolta.

Ezt a rendeletet megelőzőleg a Forradalmi Kormányzótanács IX. sz. rendeletével a tanácsköztársaság feladatának tekintette, hogy a termelő eszközöket a dolgozók társadalmának tulajdonába vegye át, a termelést szeszveze és fokozza. Ezért a tanácsköztársaság a kisipar kereteit meghaladó ipari, bánya- és közlekedési üzemeket köztulajdonba veszi, azokat egy csapásra az egész proletariátus vezetése és az illető üzem munkásságának ellenőrzése alá helyezi. A köztulajdonba átvett üzemeket a tanácsköztársaság szocialis termelési népbiztossága által kinevezett termelési biztosok vezetik. A megjelölt üzemekben a munkások ellenőrző munkástanácsot választanak.

Sem a bankok vezetésére hivatott, sem pedig a szocializált ipari vállalatok termelését irányító közegek részére szolgáló közelebbi utasításokat a tanácskormány frott rendelkezései között nem találtam.

A bennünket érdeklő kérdés tárgyában még a következő rendelkezések említendők meg: A hivatkozott XII. sz. rendelet értelmében munkabérekre, a tisztviselők fizetéseire, valamint a szocializált vállalatok anyagbeszerzéseire, ezeknek a vállalatoknak betétei korlátlanul igénybevehetők. Bár ez a rendelkezés is elevenbe vág, tanulmányom nem vált volna aktuálissá, ha ezt a rendelkezést a végrehajtási utasítás és későbbi intézkedések in peius ki nem egészítették volna. Így a XII. sz. rendelethez kiadott végrehajtási utasítás szerint a megszavazott hiteleket munkabérek céljaira ugyanolyan feltételek mellett kell folyósítani, mint a betéteket. Ha a hitel kimerült, munkabérek céljaira az üzemeknek az addigi keretekben hitelt kell nyújtani, a fedezetlen hiteleket az üzemek tényleges köztulajdonba vételekor a Pénzügyi Intézetek Központ útján az Állampénztár terhére kellett volna elszámolni. Az üzem egy későbbi rendelet értelmében csak akkor lesz köztulajdonba átvettnek tekinthető, ha a termelési biztos helyét elfoglalta és a Pénzügyi Intézetek Központ az üzem pénzügyi kezelését átvette, eddig az időpontig a folyósított összegekkel az illető üzemeket kell terhelni. Végül felemlítendő még, hogy a rendeletek értelmében a pénz folyósítása körül a vállalatok részéről a termelési biztos vagy ennek hiányában a bizalmiférfiak, a bank részéről a bankmegbízottak, illetve ezek megbízottai jártak el, az ellenőrzést és főirányítást pedig a Pénzügyi Intézetek Direktóriumára végezte.

A gyakorlat csak nagyjában tartotta magát a rendeletekhez, sőt lényegbe vágó eltérések is történtek. Ezek között tudomásom szerint a legfontosabbak, hogy a bankok a hitel kimerülte esetén nyersanyagokra is folyósítottak pénzeket, holott a végrehajtási utasítás csak munkabérekről beszél. Az úgynevezett életfenntartási 2000 K-kat ellenőrzés nélkül is folyósították. A Pénzügyi Intézetek Központ a termelési biztos kirendelését nem tekintette az átvételre döntő időpontul és végül, bár egy rendelet a folyószámlák lezárását június 30-ra elrendelte, ez legfeljebb intern történt meg, a folyószámlák kicserélése és kölcsönös felülvizsgálása, amennyire tájékoztatásom terjed, nem történt meg. Mindezeknek az eltéréseknek, amint még látni fogjuk, fontos következményei vannak.

Az itt nyújtott ismertetésből megállapítható, hogy a proletárdiktatura létesítésével a régi viszonyoknak csak a formája maradt meg, de a lényeg teljesen megváltozott. A folyószámlaviszony alapját képező állandó üzleti összeköttetés helyébe egy merőben egyoldalú folyamat lépett, a bank hihetetlen összegeket folyósított, a vállalatok pedig elnyelték a folyósított pénzeket. Hogy jó helyre kerültek-e az összegek, azt csak azok tudják, akik közvetlen kezelték. Abból a szilárd szervezetből, amely a forgalmat a bank és a vállalat között a proletárdiktatura életre hívásáig lebonyolította és ellenőrizte, senki és semmi sem maradt meg. Eltűntek a felelős vezető igazgatók, kikapcsoltattak a felelős kiküldöttek, megszűnt a csálhatatlan kettős könyvvitel. E helyett a bankok élére a tanácskormány jóvoltából, kiskorú subaltern hivatalnokok kerültek, a gyárakban pedig korlátlan teljhatalmú termelési biztosok rendelkeztek. Ezek a termelési biztosok a kezükre került pénzekkel úgy sáfároltak, ahogy akartak, a melléjük rendelt munkástanács nem értett az ellenőrzéshez, a bank vezetői pedig, ha értettek is volna az ellenőrzéshez, megbíztak a termelési biztosok proletárerkölcsiben és folyósítottak. Az eredmény, miként az másként nem is lehetett, hihetetlen pénzpocsékolás volt, amelynek most, hogy a felelőségre vonásról van szó, nem akad gazdája. Hozzátehetjük nyomban, hogy gazdájuk egykönnyen nem is fog megkerülni, túlságosan összekuszált a helyzet és túlságosan sokan a szereplők.

Első impresszióra az olvasó kétségtelenül hajlandó lesz a felelősséget az államra hárítani. A tanácskormány emberei működtek a bankokban, azok rendelkeztek a gyárakban, a felügyeletet is a tanácskormány gyakorolta, a körforgás tehát hézagtalan, pláne az egyik idézett rendeletben még az is benne van, hogy a munkabérekre folyósított összegeket a vállalatok köztulajdonba vétele után az állampénztár magára fogja venni. Ez a gondolatmenet tetszetős, a felelősség megállapításánál nem is mellőzhető, de nem kimerítő, tehát nem is lehet megnyugtató. A tanácskormánynak a folyósítások körül nagy volt a szerepe, de részük volt bennük a bankoknak, mint olyanoknak csakugy, mint a gyáraknak. Azonkívül más volt a bankok viszonya a tanácsköztársasághoz, mint a gyáraknak. Hozzájárul ehhez, hogy más elbírálás alá esik a banktisztviselő, mint a termelési biztos, még pedig úgy intern a saját vállalatával, mint a tanácskormánnyal szemben. De a szisztematikus tárgyalás nem hagyhatja figyelmen kívül a tárgyi momentumokat sem. Utalok csupán a megszavazott folyószámlahitel felett rendelkező és a bankkal csak történetesen összeköttetésbe került ipari vállalatok egymás között eltérő jogi helyzetére, a munkabérre és a nyersanyagra eszközölt folyósítások különböző sorsára és ha ezen distinguálás itt egyáltalán helyén való, a rebus sic stantibus szabályszerű és szabályellenes üzleti lebonyolításokra végül arra, hogy a folyósított összegeknek egy része hasznos kiadásokra fordított.

Kezdjük ezután elülről. Hogy is alakult a jogviszony a bank és az iparvállalat között? A tanácskormány átvette a bankok vezetését és ellenőrzését és azt a Pénzügyi Intézetek Direktóriumára közvetítésével a bankmegbízottak útján gyakorolta. Ezek a bankmegbízottak a tanácskormány által köztulajdonba venni szándékoltt és részben köztulajdonba vett iparvállalatoknak a vállalatok élére állított termelési biztosok, illetve bizalmiférfiak utalványára folyósítottak. A folyósítások címe: munkabér, nyersanyagok beszerzése és létfenntartás voltak. Történtek pedig a folyósítások a vállalatoknak a bankoknál lévő betéteire, folyószámla követeléseire, megszavazott hiteleire és amennyiben mindezek kimerültek, a tanácskormány rendeletére fedezetlen hitelképpen azzal, hogy a fedezetlen tételek közül a munkabérekre folyósítottak az állampénztár terhére elszámolandók lesznek. A tényállás teljessége kedvéért felemlítem még, hogy visszafizetések a vállalatok részéről a proletárdiktatura megszüntetése után sem eszközöltettek.

A megoldandó kérdés boncolásánál különféle szempontokból indulhatunk ki. Tárgyalhatjuk először a szereplő személyek jogállását, kiindulhatunk azonban magának a folyamatnak lepergetéséből is olyképen, hogy a szereplő személyeket mindig a megfelelő helyen beállítjuk. Célrányosabbnak vélem ezt az utóbbi tárgyalási módot, mert a tárgyi tényálladási elem a jogi méltatás szempontjából önmagától előtérbe kívánczik.

A tényállás legfontosabb jelensége a mi esetünkben kétségtelenül a folyószámla. Bár iparvállalatainknak a háború szülte

kedvező konjunktura következtében keletkeztek betéteik, a Károlyi aera mostoha gazdasági viszonyai ezeket eltüntették és a proletárdiktatura keletkeztekor vállalatunk a legjobb esetben aktív folyószámlák fölött rendelkeztek. Ha ezeket a folyószámlákat szemügyre vesszük, úgy hosszabb tanulmányozások nélkül is konstatálhatjuk, hogy ezek a folyószámlák a proletárdiktatura bekövetkezése óta jogi értelemben vett folyószámlának többé nem tekinthetők. A kölcsönösség teljesen kiveszett belőlük és bár a követelések és szolgáltatások állandó változása a folyószámla lényegének nem képezi szükségszerű kellékét, mégis ennek a kelléknek végleges kikapcsolása azt a folyószámlai minőségtől megfosztja. Ez a körülmény a szóban forgó folyószámlánál a proletárdiktatura idején a maga teljességében bekövetkezett. A viszony teljesen egyoldalúvá vált, a bankok kizárólag a vállalatok megterhelésére szorítottak, ellentételek, amelyek a majdani összeszámozkodásnál szerepelni hivatva lettek volna, nem keletkeztek.

De nemcsak emiatt az egy hiányosság miatt nem beszélhetünk folyószámlaviszonyról, lehetlenné teszi ezt egy másik még fontosabb jogi momentum elmaradása. A proletárdiktatura alatt keletkezett folyószámlákat ugyanis a bankok, ha le is zárták volna, amiről nem tudok, a gyári vállalatokkal nem közölték, összeegyeztetésük elmaradt és a mi a legfontosabb negatív körülmény, a vállalatok az egyenleget nem ismerték el. Mind ezen momentumok elmaradása következtében nem állott be a folyószámlaegyenleg elismerésében rejlő abstract novatorius kötelelem, a folyószámla, ha ilyenről az előzők után még beszélhetünk volna, a törvény erejénél fogva alkotó részeire önként szét esett. Ezek az alkotórészek nem képezik immár egy készülő új épületnek építőköveit, mindegyik visszanyerte a maga eredeti függetlenségét és külön-külön bírálendő el, mintha azok folyószámlába bele se kerültek volna.

Amennyiben a tanulmány tárgyát képező szomorú viszonytál örvendetes körülményről egyáltalán szó lehet, úgy a folyószámlának önmaguktól való szétesését örvendetes körülménynek tekinthetjük, mert ha történetesen a folyószámlák legalább az alaki jog szempontjából tényleg folyószámláknak lettek volna tekintendők, akkor, hogy ezt a minőségüket kiküszöbölhessük, már pedig a tételek szétszedése nélkül vizsgálódásaim során nem boldogulhattam volna, a hosszadalmas *condictio sine causa*-val lettem volna kénytelen közelükbe férközni. Így a különféle eredetű és jogcímű követelések önként praesentálódnak és bírálhatók el.

Foglalkozzunk ezek között elsősorban a munkabérekkel.

A tanácskormány a vezetése alá vett bankoknak meghagyta, hogy a köztulajdonba vett ipari vállalatok munkabérgényeit elsősorban a vállalat terhére, másodsorban az Állampénztár terhére leendő majdani átvétel reményében fedezzék.

A legközelebb fekvő válasz amint azt már megemlítettem, az volna, hogy a munkabérekre folyósított összegekért az állam felelős nemcsak azért, mert ezt a felelősséget kilátásba helyezte, hanem mert az egész felfordulást ő okozta. Csakhogy ez a válasz indokolás nélkül nem elégíthet ki, hiszen az állam csak a fedezetlen munkabérfolyósítások vállalását helyezte kilátásba, mert továbbá közvetlenül nem ő, hanem a vállalatok kapták a pénzt. De az ilyen aprioristikus válasza nincs is szükségünk, a kérdés bonyolult ugyan, de nem megoldhatatlan.

Az állam a bankok vezetését és ellenőrzését magára vállalta. Mit jelent ez: A tanácskormány nem látta még elérkezettnek az időt arra, hogy a bankokat is szocializálja, visszariadt attól, hogy az ország pénzügyeit ennyire radikálisan elintézzé és beérte egyelőre azzal, hogy a bankorganizációkat, a vezetés magához ragadásával céljaira felhasználja. Magánjogunkban hiába keresünk sémát, amelyre ezt a viszonyt ráhúzhatnók. Megbízásról nem beszélhetünk, mert ennek az a lényege, hogy a megbízótól induljon ki és annak érdekeit szolgálja. Megbízás nélküli ügyvitel esete sem forog fenn, mert erről a jogviszonyról is csak akkor beszélhetünk, ha az ügyvivőnek legalább intenciója, hogy úgy járjon el, amint azt az ügy urának érdeke és feltehető akarat megkívánja. (Polg. Trvkönyv. Jav. 1383. §.) Megtálaljuk azonban a fonalat a Javaslat 1386. §-ában, amely a következőképpen rendelkezik: «Ha az ügyvivő az ügyvitel elvállalásakor tudhatta, hogy beavatkozása nincs helyén, az ügyvitelből az ügy urára háruló minden kárért felelős, a véletlenért is, mely be-

avatkozása nélkül nem következett volna be». *Unechte Geschäftsführung ohne Auftrag*-nak nevezik a német Kommentárok ezt a ténykedést, mint ilyen az ügy urának mindazokat az előnyöket nyújtja, amelyeket a törvény az ügy ura javára a megbízás nélküli ügyvitelnél megállapít és azonkívül az ügyvivő teljes kártérítéssel tartozik, tehát a *Lex Aquilia* mintájára et levissima culpa venit. Megvolna tehát a kiindulási pont, mert hiszen ahhoz kétség sem férhet, hogy a tanácskormány tudatában volt annak, hogy beavatkozása a bankok szempontjából nem volt helyén, hogy a bankok vezetésébe minden tekintetben kizárólag az ő felelősségére avatkozott be, ha nem is számított azzal, hogy ez a felelősségrevonás valamikor aktualissá is válhatik.

Distinguálnunk kell azonban. A tanácskormány az idézett rendeletekkel körülhatárolta vezető szerepét, pontosan megmondta, hogy közegei különösen a bankmegbízottak hatásköre mire terjed ki, a többről pedig a proletárdiktatura bukásáig már nem rendelkezett.

Ez a körülhatárolt megbízás arra terjedt ki, hogy a gyárak részére leendő folyósítások körül a bankmegbízottak pontos utasításokat kaptak és amennyiben a bankmegbízottak ezeket az utasításokat figyelmen kívül hagyták, úgy az utasítások nélkül eszközölt folyósítások elbírálása már más szempont szerint kell, hogy történjék. Nem jelenti ez azt, mintha az állam az utasítások túllépésével eszközölt folyósítások tekintetében exculpálva volna, csak mint álügyvivő ezekért a károkért egyéb felelősségi okok hiányában eredményesen nehezen volna felelősségre vonható.

Ha ezeket a szempontokat a részletekre alkalmazzuk, a következő kép tárul elénk: A bankok az ipari vállalatoknak bankbetétekre és fedezett folyószámlákra folyósítottak, belementek abba, hogy a gyárak a részükre megszavazott, de még ki nem merített hiteleket korlátlanul felhasználják és végül ahol ez a két forrás kiapadt, a bankok a gyáraknak állami parancsra hitelmegszavazás nélkül is nyújtottak további hiteleket. A bankok ezen ténykedései körül az állam bankvezető szerepe csak a folyósítás két első módjára szorítkozott. Az a rendelkezése, hogy a bankok a gyárakat a hitel kimerülése után is alimentálni tartoznak, már az államnak közhatalmi ténye volt és az első kettővel nem vegyíthető össze.

Ha már most azt kérdezzük, hogy amennyiben az elsőfajta két folyósítás a bankokat megkárosította, ki felel a kárért, úgy az elvi megállapítás megadja a választ. Azzal, hogy az állam ténykedését megbízás nélküli álügyvitelnek minősítettük, megállapítottuk az állam felelősségét is, mert az álügyvitel a legszélesebbkörű kártérítési kötelezettséget involválja.

Zavarja azonban ezt a választ az itt előtérbe kívánczó következő mellékkérdés.

Tudvalevő, hogy a tanácskormány a bankok vezető egyéneit részben eltávolította, részben hidegre tette és bankmegbízottakul politikai felfogáshoz csatlakozott, többnyire fiatal tapasztalatlan, subaltern tisztviselőket nevezett ki. Ennek az intézkedésnek káros hatása nemcsak abban nyilvánult meg, hogy a bankvezetők kapkodtak és maguk követtek el hibákat, de nem lévén elég járatosságuk és körültekintésük, a vezetés nélkül szűkölködő tisztviselők is helyrehozhatatlan károkat okoztak. Felelős-e az állam ezeknek az általa kirendelt vezetőknek hibáiért és mulasztásaiért, vagy sem? Nézetem szerint mindaz, ami a tanácskormány rendeletei keretében a bankokban történt, az állam számláját terheli.

Az állam ugyan védekezhetik a mi joggyakorlatunk által is elfogadott, sőt még a Polgári Törvénykönyv Javaslatába is belekerült elvvel, hogy a főnök hivatalnokaiért csak culpa in eligendo esetén felel, már pedig ő bankhivatalnokokat, tehát kvalifikált embereket állított a bankok élére és így őt a kiválasztás körül nem terheli mulasztás. Ha szarkasztikus akarnék lenni, hozzátehetném, hogy csakúgy, mint ahogy a tanácskormány megfelelő intézkedésnek tartotta, hogy volt őrmestereket tett meg dandárparancsnokokká, úgy nézete szerint helyesen járt el akkor is, amikor strazzistákat tett meg egy csapás bankigazgatókká. Ez a védekezés az alábbiak szerint azonban nem lesz eredményes.

A culpa in eligendo egy a római jogból átszármazott, idejét mult fictio. Megmaradt ugyan a mi jogunkban és átkerült még az új német polgári törvénykönyvbe is, de már a román

jogok elvetik és figyelmen kívül hagyja az angol-amerikai jog is. Qui facit per alium, facit per se, az utóbbi jogok alapelve. A Code civil pedig azt mondja: On est responsable non seulement du dommage que l'on cause par son propre fait, mais encore de celui qui est causé par les faits des personnes, dont on doit répondre. Folytatja ezután: Les maîtres et les commettants, du dommage causé par leurs domestiques et préposés dans les fonctions aux quelles ils les ont employés. (1384. §.) Kijelenti mindezt anélkül, hogy a vétkességre, a culpa in eligendora valami nagyon aggódóan nézne. Tartalmaz a Code civil egy másik rendelkezést is, mely idevág, t. i. Chacun est responsable du dommage qu'il a causé non seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence. (1283. §.) A francia jog szerint tehát nemcsak a dolus és a culpa, de még az oktalanság, a hozzá nem értés, az imprudence is kártérítésre kötelez.

A tanácskormány ténykedéseiben mind a három alternatíva, a cselekvés, a hanyagság, és az oktalanság megvolt, különösen azonban a hozzá nem értés ült eddig nem látott orgiákat. A jogtételeknek, hogy megnyugodjunk bennük, az élettapasztalat szerezte megismerések leszűrődését kell tartalmazniok. Ezek közé a megismerések közé tartozik az is, hogy senki meglelt emberként nem születik és aki ez ellen a tapasztalati igazság ellen cselekszik, legyen bármelyik életpályáról szó, a dolgok fejlődési menetén imprudence-ával erőszakot követ el, amely jóformán kivétel nélkül káros következményekkel jár. Így vagyunk a banküzlettel foglalkozókkal is. A bankminősítésnek hosszú tapasztalat által szentesített szabályai vannak és aki ezek félretételével rendel ki vezetőket, az a saját felelősségére cselekszik. Ha a tanácskormány járattan megbízottai a bankokat részben közvetlen ténykedéseikkel, részben okatlan parancsaikkal vagy a parancsok kiadásainak elmulasztásával jóformán tönkretették, úgy az actio institoria módjára velük együtt az őket alkalmazott állam is felel. Benne foglaltatik ebben a felfogásban a Code civil imprudence-a és egyben az az őskulpa, melyet Ihering Der Zweck in Recht-jében Denkfaulheitnek nevez. Sokkal kisebb állású emberek, mint az állam vezetőinek tudniok kell, hogy a politikai megbízhatóság nem képez kellő bankvezetői minősítést, sőt hogy a politizálás a komoly bankmunkát lehetetlenné teszi.

Ugyanígy nem szorul hosszabb bizonyításra, hogy az állammal együtt a kirendelt bankmegbízottak is felelősséggel tartoznak. Elsősorban nekik kellett volna tisztában lenniök azzal, hogy mit vállalnak. Aki eddig az áruzámlák esedékességét tartotta nyilván, vagy aki eddig holt kontót vezetett, az érett megfontolás után nem érezhetett magában hivatást arra, hogy oly óriási szervezet élére álljon, mint amilyent a modern bankintézet üzeme megkíván. A pandektisták nagy része az Imperitia culpa adnumeratur elvét elveti ugyan, de rendkívüli viszonyok rendkívüli mérlegeléseket tesznek szükségessé. A múltban is voltak esetek, hogy családi összeköttetések tapasztalatlan fiatal embereket érdemtelenül vezető állásokhoz segítettek, kár ebből az immoralitásból azonban nem származhatott, mert ezek a vezetők hatásköre vagy semmi, vagy nagyon korlátozott maradt mindaddig, amíg állásukba belenőttek. Másként volt ez a bankmegbízottakkal, ezek a hatalmat a legteljesebb mértékben gyakorolták, tehát a felelősség alól nem menthetők fel. A témát itt félbeszakítjuk és visszatérünk a folyószámlafolyósításokra.

A kissé hosszúra nyúlt kitérés előtt fejtegetéseim alapján oda konkludáltam, hogy az állam a fedezett folyószámlák és a megszavazott folyószámlahitelek erejéig eszközölt folyósítások körül előállott károkért a bankoknak megbízás nélküli álgvivőként teljes kártérítéssel tartozik. Az itt tárgyazott mellék kérdésben foglaltak eredményeként pedig konstatálható, hogy ebben a felelősségben a bankmegbízottak is osztoznak.

A hitel nélkül eszközölt folyósítások tekintetében az állam szerepe az előző esetekben megállapított felelősségre vonástól teljesen eltérően bírálendő el. Az állam a folyósítások ezen utolsó neménél elsősorban mint közhatalom jelentkezik és ez a minősége bankvezetői szerepét háttérbe szorítja. A tanácskormány kiadta a rendeletet, hogy a bankok az Állampénztár terhére leendő majdani elszámolás mellett az ipari vállalatoknak munkabérekre még az esetben is folyósítsanak, ha az utóbbiaknak hitele a bankoknál kimerült. Ez a rendelkezés két különböző szempontból bírálható el. Kiindulhatunk az objektív fele-

lősség elvéből, de alapul vehetjük az ismert Periculum eius esse debet cuius commodum est általános kártérítési elvet.

Az objektív felelősség indokolásaképpen röviden összefoglalom, amit Reiner János «A szerződésen kívüli kártérítési kötele-mek» című monografiájában idevonatkozóan előad: A közjogi intézetek felsőségi hatalom gyakorlatában tesznek oly rendelkezéseket, amelyek kárt okoznak. Ezek a rendelkezések nem szükségszerűen valóságosan vétkes, hanem megtérítésre kötelező, nem tiltott rendelkezések is lehetnek, pl. a csapatok által gyakorlatok alkalmával idegen szántóföldeken okozott károk. Az ilyen esetekben a felelősség alapja az, hogy az egyestől nem lehet kártérítés és elégtételadás nélkül az összesség érdekében valamely kivételes áldozatot kívánni.

A feltevés az objektív felelősségnek ilyként való alkalmazásánál az, hogy a tanácskormányt a szóbanforgó rendelkezés megtételénél az a meggyőződése vezette, hogy a kommunizmusnak alapja hazánkban annyira megingathatatlan és a magánvagyon megszűnése oly biztosan be fog következni, hogy a bankok és a gyárak közötti pénzforgalom csak egyszerű átkönyvelés lesz tényleges fizetések nélkül. Ez a végleges kommunista állapot a hivatkozott rendeletek hozatala idején még nem következett be, a tanácskormány szocializáló programját úgy állította fel, hogy a bankok önállóságukat egyelőre még megtartották és csak az ipari vállalatokat vette köztulajdonba. De mert a bankok köztulajdonbavétele, ha a proletárdiktatura meg nem bukik, kétségtelenül bekövetkezett volna és az utóbbi esetben a bankok, amint ezt papíron már ki is dolgozták, csak az Állampénztár fizető helyeivé zsugorodtak volna össze, a tanácskormány biztos lévén dolgában, a bankokat illetőleg már most úgy rendelkezett, mintha a bankok köztulajdonbavétele is bekövetkezett volna. Az ügy illetően beállítása mellett a tanácskormány dolusáról beszélni alig lehet és culpa is a proletárdiktatura alatti felfogásból indulva ki, legfeljebb annyiban forog fenn, hogy a proletárdiktatura megalkotói világboldogító eszméik keresztülvitelének lehetőségében tévedtek. A bankoknak igénybevétele az ipari vállalatok részére azonban ennél alig játszik nagyobb szerepet, mint egy militarisztikus államban a Reiner János által példaként felhozott hadgyakorlatok okozta mezei károk. Bár tehát az államot ezen eszmemenet szerint sem dolus, sem culpa nem terheli, a tanácskormány számítása tényleg mégis helytelennek bizonyult, a bankok köztulajdonba vétele nem történt meg. Minthogy pedig a tanácskormány a bankok pénzét, bízva eszméi csallhatatlanságában, a vállalatoknak oda adta, az állam felelőssége a bankokat a tanácskormány ezen ténykedéséből ért károkért az objektív felelősség elve szerint feltétlenül beállott.

Ugyanerre az eredményre jutunk, ha a másik alternatívát alkalmazzuk. Míg a tanácskormány a bankoknál beérte avval, hogy vezetésüket magához ragadta, vagyonjogi önállóságukat azonban meghagyta, addig az ipari vállalatoknál lényegesen tovább ment. Az ipari vállalatok legalább papíron vagyonjogi önállóságukat teljesen elvesztették, és csak a technikai keresztülviteltség nehézségein múlott, hogy az egy szakrúba tartozó vállalatokat olyan radikálisan össze ne dobálják, hogy azoknak egymástól való függetlenítése a proletárdiktatura megszűnése után egyszer és mindenkorra lehetetlenné váljék. Az állam tehát a vállalatokat sajátjainak tekintette és ezért csak következetesen járt el amikor a folyósítások egy részét, t. i. a fedezetlen folyósításokat magára vállalta. A következmények, mint mindennütt, a tanácskormány feltevéseire itt is rácafoltak, ami azonban a helyzet jogi elbírálásán nem változtat. Nem kétséges ugyanis, hogy amennyiben a szocializáló népbiztosság normális üzleti elvek szerint dolgozott volna és az üzemek haszonnal záruktak volna, a hasznót a köz kapta volna meg és nem a bankok, vagy meghatározott harmadik személyek. A commodum tehát az államhoz került volna, őt terheli tehát a kockázat is, amely elsősorban a vállalatok esedékes tartozásainak visszafizetésében jelentkezik, mert ezeknek meg nem fizetése a legközelebb fekvő periculum. Hogy ennek a periculumnak elhárításában részt kell-e vennie magának a vállalatnak is, az már az ezután kifejtendőkre tartozik.

Az olvasónak bizonyára feltűnt, hogy vizsgálódásaim során eddig az iparvállalatok jóformán csak mint a bankok függvényei szerepeltek. Szándékosan történt ez így. Miként a tárgyi mo-

momentumokat különválasztottam és eddig csak a munkabérekrol esik szó, úgy súlyt helyeztem arra, hogy a szóbanlevő jogviszonyban az egyes tényezőket egymástól külön válasszam, hogy ilyen módon tőlem telhetőleg plasztikailag kidolgozhassam azokat. A bankoknál súlyt helyeztem arra, hogy azok egyrészt az államhoz, másrészt saját hivatalnokaihoz való viszonyukban kerüljenek az olvasó elé. A bankok viszonya az ipari vállalatokhoz a bankok szempontjából nem tartalmaz a kérdés eldöntésére jelentős fontosságú momentumokat. Ezzel nem azt mondom, hogy a jogviszonynak e felett a része fölött napirendre térhetnénk, hanem, hogy a bankoknak a gyárakhoz való viszonyára mindaz, ami a gyárak életében lejátsszódott, határozó befolyással nincsen. De bármennyire passzív szerep jutott is a gyári vállalatoknak, az a tény nem küszöbölhető ki, hogy a bank által folyósított összegek, hűtlenségtől eltekintve a gyári vállalatok pénztáraiba folytak és háruljon bár, amit még nem tudunk, a felelősség a folyósított összegekért az államra, a gyárak a netán megindulandó perekből még sem kapcsolhatók ki. Megérthető ez nyomban, ha arra gondolunk, hogy folyósítottak olyan összegeket is, amelyeket a gyárak hasznos kiadásokra fordítottak, melyekért tehát ők már ez okból is felelnek.

Amidőn ezután a gyári vállalatokat helyezem előtérbe, ismét csak az eddig követett módszert fogom alkalmazni. Ki fogok terjeszkedni elsősorban azokra az eseményekre, amelyek a vállalatok életében a tanácsköztársaság idején lejátsszódtak és ezekhez fogom hozzákapcsolni a szereplő tényezőket.

A proletárdiktatura kitörésekor a gyárak anyagi helyzete meglehetősen mostoha volt. A munkások már a proletárdiktatúrát megelőzően elhatalmasodtak, bérük a békeidő béreihez képest aránytalanul nagy, sokszor annak négyszerese és ötszöröse is volt. A proletárdiktatura ezt a helyzetet csak kiélesítette, igaz, hogy a munkások által sem várt mérvben. Hozzájárult ehhez, hogy a gyárakban a proletárdiktatúráig divott akkord-munka bérrendszert beszüntették, helyébe az órabérrendszert hozták be. Az ellenőrzés gyakorlására hivatott munkástanácsok kötelességüket épen a munkások hatalmának megnövekedése folytán nem tudták és nem is merték gyakorolni, úgy, hogy a tanácsköztársaság utolsó hónapjában a teljesítmény a normálisnak felénél is kisebbre csökkent, viszont a bérek a békeidő tizenegyszeresét is elérték és ilyen módon a gyáraknak a normális előállítási költség huszonötszerezésével és többjével is kellett számolnia.

Hogy produktív munka ilyen körülmények között a gyárakban nem folyhatott, az kétségtelen. Ha pedig a munka nem produktív, akkor a veszteségek elkerülhetetlenek. Tényleg ez is volt a proletárdiktatura eredménye, amelyért valakinek felelnie kell. Ez a valaki pedig csak a gyári vállalat vagy az állam lehet és amennyiben ezek a veszteségek a bank nyújtotta folyósításokra kihatással vannak, úgy a banknak vagy a gyáron, vagy az államon van keresni valóját.

Miként már ismételtén szóba került, a proletárdiktatura kiütésekor az állam a gyárakra sokkal hathatósabban tette reá a kezét, mint a bankokra. Rendeletét azzal kezdte, hogy a gyári vállalatokat köztulajdonba vetteknek jelentette ki, élükre termelési biztosokat nevezett ki, a termelési biztosoknak és az üzemeknek ellenőrzésére pedig a vállalatok munkásai köréből munkástanácsokat rendelt. Ezekkel a rendelkezéseivel a tanácskormány a gyárakat teljesen kisajátította, a régi tulajdonosok mindannak, ami a gyárakban történt, csak passzív szemlélői lettek, beleszólásuk az üzembe többé nem volt. Ezen mit sem változtat az az elszórtan előfordult jelenség, hogy termelési biztosok gyanánt a régi vezetők egyikét másikat nevezték ki, a proletárdiktatura kikiáltása napjától kezdve ezek a termelési biztosok a gyárakban már nem a régi viszony alapján, hanem a tanácskormánytól kapott kinevezésük folytán rendelkeztek. Amit tehát a termelési biztos tett, azért kétségtelenül, amint erről már a bankoknál szó esett, kifelé gazdájuk felel, ez a gazdájuk pedig az állam volt.

A munkástanács szerepe még ennél is tisztább. Ezt a közeget a tanácskormány rendelkezési jogkörrel ugyan nem ruházta fel, tényleg azonban ezek vitték a nagy szót és hogy a munkások munkátlanságukért soha nem várt béreket kaptak, az elsősorban a munkástanácsoknak köszönhető. Zavarhatná a képet, hogy a munkástanács választás útján jött létre, az államnak in-

gerenciája tehát csak közvetett volt, tényleg azonban a munkástanács létesülésének mikéntje a felelősség megállapításánál nem bír fontossággal, mert hiszen a veszteségeket is a munkástanács csak közvetetten idézte elő, a tényező, amely kifelé elsősorban rendelkezett, t. i. a termelési biztos feltétlenül az állam embere volt.

A személyi rész ilyen módon tulajdonképpen elintézettnak tekinthető, a kérdés boncolgatása nem is volna tovább szükséges, ha a tényleges momentumok nem volnának annyira bonyolultak. Arról van szó, hogy a bankok által munkabérekre folyósított összegekért ki felel. A vállalatok volt, illetve jelenlegi tulajdonosai azt mondják, hogy ők semmi körülmények között sem felelnek, ők nem rendelték a pénzt és a rendelkezésük nélkül folyósított összegeket a vállalatok nem az ő rendelkezéseik alapján használták fel. A bankok ezzel szemben azt mondják, hogy ők a pénzt a gyáraknak adták, a gyárak ezeket az összegeket felvették, ők tehát pénzüket elsősorban azokon keresik, akik azt felvették. Hol itt az igazság? Nézetem szerint erre elfogulatlan választ csak úgy adhatunk, ha megállapítjuk, hogy a folyósított összegeket a vállalatokban mire használták fel.

Fentebb megemlítettük és ez volt az ipari vállalatokra vonatkozó résznek kiindulási pontja, hogy a vállalatoknál lábra kapott pénzpocsékolásnak oka a hatalomra került munkások szertelenkedése volt. A munkabéreknél hivatása, hogy a munkások nyújtotta szolgáltatásoknak ellenértéke legyen. Mindaz, amit a munkások ezenfelül kapnak, az már nem munkabér, hanem vagy jogcím nélkül adatott, vagy legjobb esetben ajándékozás. Megállapítandó tehát, hogy mennyi volt a tényleges munka. Ez azonban szerfelett nehéz, pláne a proletárdiktatura idejére, amikor ráadásul nemcsak azt tiltották meg, hogy alkalmazott munkásokat elbocsáthassanak, de még nyakra-főre új munkásokat alkalmaztak. A vállalatokra nézve ez a két rendelkezés ugyancsak munkabérszaporulatot jelentett, amely ellen nem védekezhetek. Tetézte a bajt, amiként erről szintén történt már említés, hogy a munkateljesítmény állandóan csökkent, még pedig ismét a gyár tulajdonosán kívül álló azon körülmény folytán, hogy az akkordmunka helyett az órabérrendszert honosították meg, ami a munkástanács jóvoltából a visszaélések újabb kiapadhatatlan forrása lett.

Felhozható az az ellenvetés, hogy mindez nem tartozik a bankok és a gyárak közötti viszonyra, a bankokra közömbös lehet, hogy a gyárakban miképpen sáfárgodtak, mennyi volt a munkának tényleges munkateljesítménye, a bankra csak az fontos, hogy a pénz tényleg a gyárakhoz került, senki a bankoknak nem teheti kötelelességévé azt, hogy a gyárak intern viszonyaiba beleavatkozzanak, amikor kétségtelenül likvid követelésük van. Normális viszonyok között ez az ellenvetés talán megállaná a helyét, az adott viszonyok között azonban semmi körülmények között sem. Nem szabad ugyanis szem elől tévesztünk, hogy a gyári vállalatok régi tulajdonosaikhoz ismét visszakerültek, ha tehát a bankoknak álláspontját helyesnek fogadják el, akkor a tanácsköztársaság okozta összes hátrányokat a gyártulajdonosokra hárítanók, anélkül, hogy ezek az egész ügyben hibásabbak volnának, mint a bankok. Az objektív igazság úgy kívánja, hogy mindenki csak azért a kárért feleljen, amelyet tényleg okozott, ha pedig a kárnak nincsen okozója, úgy azt viseljék közösen azok, akiket történetesen ért. A tanácsköztársaság egyforma súlylyal nehezedett mindannyiunkra, az adott ügyben a bankokra és a vállalatokra, ezek tehát a tárgyi összefüggésnél fogva együtt kötelesek a helyzetet tisztázni, minden más esetben a tárgyi igazságon erőszakot követnénk el. A bankoknak tehát igen is van közük ahhoz, hogy a munkabérek felhasználása emberi lehetőség szerint tisztázódjék, mert csak ez képezheti kulcsát a felelősség megosztásának, csak annak a kulcsnak a megtalálásával állapítható meg, hogy a folyósított munkabérek közül — minden egyéb közrejátszó körülménytől eltekintve, — mennyi esik a gyárakra és mennyi a rendelkezéseket kiadott és azokért felelni tartozó államra.

Hogy ezt a kulcsot miképpen fogják megtalálni, az már ténykérdés. Nincs kizárva, hogy ki fognak indulni a munkások normális teljesítményeiből, de nincs kizárva az sem, hogy a tanácskormány által fizetett abnormális átvételi árakat veszik kiindulási pontul. Megközelítő pontos kulcs volna az is, ha a tanácsköztársaság tartama alatt az ipari vállalatokhoz beérkezett

megrendeléseket vennék alapul és a tanácsköztársaság [előtti munkateljesítmények beállításával állapítanák meg a szükséges munkások létszámát és az egyes munkások teljesítményét. Ilyen módon megkapjuk, hogy normális munka és az adott árak mellett a megrendelések effektuálásához mennyi munkabér fizetése vált volna szükségessé. Ez az eredmény képezné azt az összeget, amely feltétlenül a vállalatot terheli. Ha a vállalatra ennél kevesebbet hárítanánk, úgy a gyár jogtalanul gazdagodnék azáltal, hogy egyrészt a megrendelőtől megkapja a szállított árú árát, másrészt effektív munkabérkiadását, illetve annak egy részét a kárért felelős másik tényező is megfizetné, vagyis a vállalat ugyanazt az összeget duplán kapná meg.

Az igazságos kulcs alkalmazása mellett kiszámított és kizárólag a vállalatokra hárított munkabérösszegeket, felül munkabér címén kifizetett összegek kárt képeznek, amelyet az ezt okozó tényezőnek vállalnia kell. Hogy megállapíthassuk, hogy ki ez a tényező, vissza kell térnünk oda, ahonnan kiindultunk, i. e. a vállalatok és a pénzügyi intézetek közötti eredeti viszonyra.

Miként már ismételten szóba került a vállalatoknak a proletárdiktatura kiütésekor egyrészt bankbetétek és aktív folyószámlák, másrészt megszavazott folyószámlahitelek voltak. Ezekhez járult a tanácskormány rendelkezései folytán a bankok és a vállalatok között fennálló tényleges viszonyra alapított kényszerfolyósítás. Tudomásom van arról, hogy a proletárdiktatura kikiáltása idején a bankok az összes folyószámlahiteleket felmondottaknak tekintették és ettől az időponttól kezdve, a vállalatoknak mást, mint munkabérek és a nyersanyagok fizetésére szolgáló összegeket — a fenntartási költségek külön lapra tartoznak — nem fizettek ki. Tudomásom van arról is, hogy a bankok a vállalatoknak betéteire és folyószámlaköveteléseire pénzeket a termelési biztosok kezeihez ugyan, de csak cégszerűen jegyzett csekkekre folyósítottak. A helyzetet tehát úgy szögezhetjük le, hogy a bankok egyrészt a vállalatok bankbetéteire és aktív folyószámláira folyósítottak, másrészt tekintettel arra, hogy a hiteleket megszünteknek tekintették, a vállalatok meglévő pénzkészleteinek felhasználása után biankó folyósítottak. A köztudatba is ez a felfogás ment át, mert ha a folyósítások különösen gyári vállalattulajdonosok előtt kerültek szóba, úgy rendszerint csak azokra az összegekre gondoltak, amelyeket a termelési biztosok a tulajdonosok betéteiből és folyószámlaköveteléseiből használtak fel, a fedezetlen folyósításokkal nem is törődtek.

Ebből a helyzetből kell tehát kiindulnunk, hogy a felelősséget megállapíthassuk. A kár adva van, még pedig abban a feleslegben, amelyet a bankok a kiszámítandó normális munkabéreken felül munkabér címén kifizettek. Ez a felesleg különbözően ítélendő meg aszerint, amint a vállalatnak a bankoknál lévő tényleges vagyonából fizettetett ki, vagy pedig a későbbi elszámolás reményében fedezetlenül folyósítottatott. Az első esetben, vagyis amikor a munkabérfeleslegre a bankbetétek és a vállalatok effektív folyószámlakövetelései használtattak fel, a bank elsősorban a vállalatnak a tanácsköztársaság előtti, illetve jelenlegi tulajdonosával áll szemben. Mert bár a pénzt a termelési biztos vette fel, a csekket a tulajdonos állította ki, tehát alakilag mégis csak a tulajdonos rendelkezett a banknál lévő vagyona felett. Normális viszonyok között nem volna kétséges, hogy a vállalat tulajdonosának ezért a ténykedéseért a bankkal szemben feltétlenül felelnie kellett volna. Az adott viszonyok között azonban belejátszik a kényszer momentuma. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a termelési biztos és a termelési biztos mögött álló tanácskormány ellenállhatatlan kényszerrel neheztedtek a gyár volt tulajdonosára és jóformán ezek vezették kezét, amikor saját vesztére az eléje tett csekket aláírta. Pregnánsabb megjelenését a kényszernek még csak elképzelni is alig lehet. Már pedig kényszer esetén a kényszer útján beállott eredményért a kényszer alkalmazója felel.

Kérdés azonban, hogy csak a termelési biztos, illetve ennek főnöke, az állam voltak-e kizárólag a kényszerítők és nem vett-e részt e kényszer alkalmazásában a bank is azáltal, hogy csak csekk ellen folyósított. Erre a kérdésre azt lehetne felelni, hogy nagy fontossága ennek nincsen, mert mindkét oldalon, a banknál is és a gyári vállalatnál is, végeredményben a tanácskormány rendelkezett. Ez a válasz azonban nem helyénvaló, mert a felelősségrevonásnak más a módja, ha a bank vétkes és más,

ha nem vétkes, tekintet nélkül arra, hogy ugyanaz a személy áll mindkettő háta mögött. Ha a banknak nem állott jogában csekket kérnie, akkor ezt csak vétkesen, vagyis a vállalat szorult helyzetét kihasználva tette és ezért az eljárásért a magánjogi elvek szerint a vállalatnak a termelési biztossal, illetve annak főnökével együttesen felel. Ha a csekket joggal követelhetette, akkor nem lépte át jogkörét és a vállalat vele szemben regresszussal nem bír. Kétségtelen, hogy a bank joggal követelhetette a csekket, sőt ezzel csak megnehezítette a folyósítást, ami pedig a vállalat érdekében állott. A vétkeség alól tehát a bankot felmenthetjük, a kényszer körül aktív szerepe csak a termelési biztosnak volt, ennek az eljárásért pedig az állam felel. Megállapíthatjuk tehát, hogy a pénzügyi intézet a betétek és folyószámlakövetelések terhére folyósított munkabérfeleslegeket a vállalat tulajdonosának nem tartozik visszatéríteni, hanem a vállalattulajdonos e címen fölmerült kárát csak az állam és ill. a termelési biztos ellen érvényesítheti.

Ami mármost a bankok által biankó folyósított munkabérösszegeket illeti, értem a biankó folyósítások alatt azokat a folyósításokat, amelyeket a bank a rendelet folytán a vállalat követelésének kimerülése után is köteles volt az Állampénztár terhére leendő elszámolása mellett munkabérekre folyósítani, úgy ezeknek a pénzeknek a sorsa nem vitás. Itt a gyári vállalat régi tulajdonosa teljesen kikapcsolódik és kizárólag a vállalatnak a tanácsköztársaság tartama alatt volt tulajdonosa, vagyis az állam lép előtérbe. Az állam, mint a köztulajdonba vett gyári vállalatok kizárólagos tulajdonosa közhatalmi ténnyel olyként rendelkezett, hogy a bankok neki, mint gyártulajdonosnak a munkabérek fizetésére szükséges összegeket korlátlanul rendelkezésére bocsátani kötelesek. Az ipari vállalat ennél a folyamatnál csak annyiban van érdekelve, amennyiben a fent érintett kulcs szerint a biankó folyósításokból normális munkabérek is fizetettek. Ez az eset meglehetősen ritka lesz, a biankó folyósítások rendszerint már a kárszámba menő munkabérfeleslegekre estek, úgy hogy a gyári vállalat ezeknél a folyósításoknál legfeljebb annyiban fog szerepelni, hogy az adatokat tartalmazó kimutatásokat ő fogja rendelkezésre bocsátani.

Ha ezek után azt nézzük, hogy a bank ki ellen tartozik eljárni, hogy perijogilag prosperáljon; úgy ismét az előbbi kettőosztásból kell kiindulnunk. A bankbetétek és a folyószámlakövetelések felhasználásánál a bank várni fogja a felszólalást. Ott ő csak alperes lehet, várja majd a vállalat támadását azért, mert olyannak adta ki a vállalat vagyonát, akinek azt a vállalat tulajdonosának nézete szerint nem lett volna szabad kiadnia. A bank ezzel szemben arra fog hivatkozni, hogy ő csak csekk ellen fizetett, ha pedig a csekket a vállalat kényszer folytán adta ki, az nem a bankra, hanem a vállalatra és az ezt kényszerítő termelési biztosra, illetve annak főnökére tartozik. Az ipari vállalat ezzel szemben azt fogja allegálni, hogy ő a csekket kénytelen volt kiállítani, a bank azonban ismerve a helyzetet, nem volt köteles a csekket honorálni. Ezzel szemben a bank természetesen ugyanolyan kényszerhelyzetre fog hivatkozni, mint a gyári vállalat és álláspontját még azzal fogja támogatni, hogy munkásokat a vállalat a tanácsköztársaság előtt is tartott és munkabérekre a vállalat ezelőtt is vett fel pénzeket. Részletkutatásokat pedig a bank nem volt köteles teljesíteni. A bank álláspontja nézetem szerint győzni fog. A gyári vállalatot a bankkal szemben el fogják utasítani, mert ennek a kérdésnek a tisztázása a gyári vállalatra és az államra tartozik. Lehet, hogy a gyári vállalat azt is fel fogja hozni, hogy a banknak éppen a folyószámlaviszony sajátosságainál fogva a rendes kereskedő gondosságával, vagy mondjuk inkább a rendes folyószámlaviszonytárs gondosságával meg kellett volna állapítania, hogy a vállalat munkabérekre a rendes összegeknél aránytalanul nagyobb összegeket vesz fel. Ez azonban a gyári vállalat helyzetén lendíteni alig fog, mert a bank ezzel az érveléssel szemben arra fog hivatkozni, hogy a folyószámlaviszony megszünt. Nincs kizárva ugyan, amint erről már fentebb beszéltem, hogy a kárként jelentkező munkabérfelesleg tisztázásába a bankot is bele fogják vonni, anyagi hátránnyal azonban ez se fog járni, mert ha vétkesnek semmiképpen sem tekinthető mulasztás forogna is fenn, a bank csak akkor felelne, ha a kárt első sorban okozott állam a kárt megtéríteni nem tudná, amit azonban feltennünk nem szabad.

A biankó folyósításokat illetőleg nézetem szerint a bank közvetlenül az állam ellen fordulhat. A gyári vállalatnak ekkor a banknál követelése már nem volt, a bank tehát nem a vállalatnak, hanem a vállalat akkori tulajdonosának, vagyis az államnak folyósított. Tette ezt nem jószántából, hanem az állam köz hatalmi ténye, a megfelelő rendelet alapján, amelyet különbeni beláthatatlan következmények terhe alatt végrehajtani tartozott.

A gyári vállalat perbevonásának mi értelme sem volna, hiszen a régi tulajdonos teljesen kivált, az üzembe és a pénz felhasználásába beleszólása nem volt, a vállalat szempontjából nem létezőnek volt tekintendő. Hogy a régi tulajdonos a vállalatot a proletárdiktatúra megszűnte után ismét visszakapta, a helyzeten mitsem változtat, ez csak a vállalat között és a közbeeső jogutódja és illetve jogelődje, t. i. az állam között teszi az elszámolást szükségessé, ami azonban a bankra nem tartozik. Az állam a bankkal szemben nem fog azzal védekezhetni, hogy a pénz a vállalathoz folyt be, mert a vállalat az állam volt és mert ez a pénzfolyósítás nem egy magánjogi viszonyból ered, hanem egy közhatalmi parancs teljesítése. Micsém áll természetesen útjában annak, hogy az állam a gyári vállalatot szavatосként pörbevonja és hogy a gyár és az állam között szükséges elszámolást ilyen módon eszközöljék, az azonban bizonyos, hogy ez az elszámolás csak a bank érdekeinek sérelme nélkül történhetik és megejtésének lehetősége az ipari vállalatnak az állam iránt tanúsítandó előzékenységen múlik, kényszeríteni az elszámolásra ebben a pörben még az ipari vállalatot sem lehet.

A különbség ezek szerint a két eljárás között szembeszökő. Már a perbeli szerepek is ellentétesek. Míg a betéteknél és a folyószámlaköveteléseknél a bank alperes lesz és várja a támadást, addig a fedezetlenül kiadott kényszerfolyósításoknál a bank lesz kénytelen jogait érvényesíteni. Míg továbbá a bankbetétek és folyószámlakövetelések tisztázásánál az ipari vállalat, dacára annak, hogy ő lesz a támadó fél, részben a bank érdekében is fog cselekedni, mert a főszűly annak a bizonyítása körül, hogy a munkabérekre folyósított összegek legnagyobb része a vállalatra felesleges kiadást jelentett, a vállalatra fog nehezedni, addig a fedezet nélkül eszközölt folyósításoknál a bank magára fog maradni és az állammal szemben a bizonyítási teher őrá fog hárulni. Nem kétséges ugyanis, hogy a gyári vállalat ebből a perből lehetőleg ki fogja húzni magát, mert sok jó belőle a vállalatra nem vár. Nincs kizárva ugyan, amint erről már tettem említést, hogy az állam a gyári vállalatot szavatосként perbe fogja vonni, ezt a szavatосságot azonban a gyári vállalat el fogja, magától hárítani és jól felfogott érdekében be fogja várni, hogy a pör a bank és az állam között miképpen dől el. Éppen ezért mindannak, amit fentebb a mindkét fél vétkeisége nélkül előállott kárnak a bank és a gyári vállalat között leendő felosztásáról ismételtelen mondtam, a bank szempontjából csak akadémikus jelentőségű, mert az államnak kártokozó szerepe az eddigiek szerint az eljárás szempontjából is feltétlenül tisztázva van és vagy egyik, vagy a másik módon az állam az általa okozott kár megtérítésére feltétlenül kényszeríthető lesz.

Ezzel a munkabérek sorsát nézetem szerint teljesen tisztáztam és áttérhetek a még tárgyalásra váró két tárgyi momentumra, a nyersanyagokra és a létfenntartásra folyósított összegekre.

A nyersanyagra eszközölt folyósítások sorsa a munkabérekre fizetett összegek sorsától lényegesen különbözik. Miként már említettem, a tanácskormány vonatkozó rendelete a bankmegbízottakat csak arra utasította, hogy az ipari vállalatoknak bankbetétjeik és a folyószámlaköveteléseik kiapadása után csak munkabérekre eszközöljön folyósításokat. Tudomásom szerint a bankok ehhez a megszorító rendelkezéshez nem tartották magukat, hanem a nyersanyagok kifizetéséhez is folyósítottak még akkor is, amikor a fedezet kimerült. Az a főérv tehát, amely a munkabéreknél az állam kártérítési kötelezettsége mellett szól, hogy t. i. az állam a munkabérek folyósítását egyenesen elrendelte, a nyersanyagok tekintetében csak megszorítással áll meg.

A bankbetétek és a folyószámlakövetelések felhasználása tekintetében áll mindaz, amit fentebb a munkabérekkel összefüggően előadtam. Ha a termelési biztos a nyersanyagok körül nem járt el a kellő gondossággal, ha pl. hasznavehetetlen nyers-

anyagokat vásárolt, vagy pedig hatalmával visszaélve, a nyersanyagokat a megengedettnél magasabb áron fizette meg, úgy ezért az állam felelősséggel tartozik, mert a termelési biztos főnökeként, ennek ténykedéseért ő felelős. Felelős lesz az állam azért is, ha a termelési biztos a vállalat volt tulajdonosának a banknál elhelyezett vagyonát oly nyersanyagok bevásárlására fordította, amelyeket azután rosszul dolgozott fel és ezáltal a vállalat volt tulajdonosát megkárosította. Kazuisztikát képez egy itt adható felsorolás, amelyet azonban teljesen kimeríteni az esetek változatossága következtében nem lehet, röviden csak azt mondhatjuk, hogy a bank szempontjából a fedezetlen eszközölt nyersanyagfolyósítások tekintetében a bank csakúgy, mint a fedezett munkabérkiadásoknál várni fogja a gyári vállalat támadását és azzal szemben a szükségszerű változtatásokkal ugyanúgy fog védekezni, mint a fedezett munkabérfolyósítások körül.

A nyersanyagokra fedezet nélkül folyósított összegek tekintetében a bankok helyzete természetesen nehezebb lesz. Arra a közhatalmi tényre, amely a fedezet nélkül folyósított munkabéreknél az állam hátrányára oly nagy szerepet játszott, a bankok nem hivatkozhatnak, viszont az ipari vállalatokkal szemben is csak azoknak a nyersanyagoknak ellenértékét érvényesítheti, amely nyersanyagok tényleg a vállalathoz kerültek és vagy rendszeres módon felhasználtattak, vagy pedig még jelenleg is a vállalatnál raktáron vannak, mert hiszen a vállalatnak a bank hátrányára a nyersanyagok értékével gazdagodnia nem szabad. Ennél tovább az ipari vállalat felelőssége nem terjed. Az állam felelősségrevonása kétféle módon képzelhető, mind a kettővel találkozunk a munkabéreknél is. Az egyik, hogy a banktisztviselő a folyósításnál nem a banknak, hanem az államnak volt a közege, az actio institoria esete tehát itt is fennforog. A vétkes hivatalnokkal együtt az őt alkalmazó állam is felel. A másik mód, amelyen a bank az államhoz közfelférhet az, hogy az állam a nyersanyagok megrendelése és átvétele idején az ipari vállalatnak tulajdonosa volt, tehát a kockázat őt terheli. Ennél az utóbbi módnál a banknak részben segítségére fog sietni az a körülmény, hogy a tanácskormány a különféle ipari vállalatoknál felhalmozott nyersanyagok felett a maga tetszése szerint diszponált, azokat az egyik vállaltól a másikhoz dirigálta, úgy hogy a nyersanyagok nagy része a tanácsköztársaság tartama alatt össze-vissza helyet cserélt. Nincs tudomásom arról, hogy az eredeti állapotot visszaállították volna, hogy az egyik helyről elkerült nyersanyag oda ismét visszakerült volna, ez a ténykedés pedig szükségszerűen arra hárítja a felelősséget, aki annak végrehajtását elrendelte. Nagy fontossága a nyersanyagkörüli felelősségnek alig van, mert a nyersanyagnak mégis legnagyobb részét vagy feldolgozták, vagy még jelenleg is raktáron fekszik, az árak azóta sem sülyedtek és így előreláthatólag ebben a részben kár nem lesz.

Ami végül a fenntartásra folyósított összegeket illeti, azoknak sorsa nem vitás. A fenntartásra szükséges összegeket a volt tulajdonos vette fel, azokért tehát csak ő felelhet. Az államnak ezek körül a folyósítások körül szerepe nincsen. Amennyiben a pénzügyintézetek ezek körül károsodnának, úgy ezekért a károkért a volt, illetve jelenlegi tulajdonosokat fogják felelősségre vonni.

Összegezve az előadottakat, a következő tételeket állapíthatjuk meg:

A munkabérek tekintetében a felelősség a pénzügyintézetekkel szemben az ipari vállalatok és az állam között megoszlik. Az ipari vállalatra esnek azok a munkabérek, amelyeket a pénzügyintézetek a vállalatok betéteiből és fedezett folyószámlaköveteléseiből a megállapítandó kulcs szerinti hasznos munkabérkiadásokra folyósítottak. Ugyancsak az ipari vállalatot terhelik a reálisan felhasznált azok a munkabérösszegek, amelyeket pénzügyintézetek fedezet nélkül folyósítottak. A különbség a kettő között a felelősségrevonás tekintetében tűnik elő. Míg az első helyen említett folyósítások sorsának tisztázásánál a bank a gyárral kerül szembe, addig a másodiknál, vagyis a fedezet nélkül folyósított munkabérösszegeknél a tisztázás a pénzügyintézetekre és az államra tartozik, elsősorban tehát az állam felelős. Az állam természetesen, regresszust fog keresni az ipari vállalaton, ez azonban már a pénzügyintézet közbejötté nélkül fog megtörténni.

A szükségszerű munkabérkiadásokon felül munkabér címén folyósított összegekért kizárólag az állam felel. Ezek a folyósítások úgy a pénzügyintézetekre, mint pedig a gyári vállalatokra

nézve kárt jelentenek, a kárt pedig kizárólag az állam okozta, tehát ő tartozik azt megtéríteni. A pénzügyintézetek ennek a kárnak a behajtása iránt közvetlenül az állam ellen fognak fordulni, az ipari vállalatok az eljárásnál csak mint adatszolgáltató tényezők fognak szerepelni.

A nyersanyagokra hasznosan folyósított összegek, vagyis azok az összegek, amelyekért beszerzett nyersanyagokat a vállalatok a rendes kereskedő gondosságával felhasználták, illetve amelyek a tanácsközlársaság bukásakor a vállalatoknál raktáron maradtak, a vállalatokat terhelik. Az ezek körül történt netáni visszaélésekért, úgyszintén azokért az összegekért, amelyeket a pénzügyintézetek olyan nyersanyagokra folyósítottak, amelyek a tanácskormány rendelkezése folytán az illető vállalathoz egyáltalán nem, vagy pedig onnan elkerültek, az állam felel. Az eljárás módja az lesz, hogy a pénzügyintézetek a helyzetet elsősorban a gyári vállalatokkal fogják tisztázni és csak a kárként fennmaradó összeget fogják az államon keresni.

A létfenntartásra szükségelt összegekért az ezeket felvett vállalatulajdonosok felelnek.

Dr. Forbáth Tivadar.

Az ügyvédi inkompatibilitás reformja.*

Negyvenöt éve annak, hogy ügyvédi rendtartásunk javaslatát a képviselőház letárgyalta. A férfi életében 45 év az egyéniség kifejlődésének zenitjét jelenti. Törvények ritkán érnek el ily magas kort és ha elérik, kevés kivétellel az aggkori gyengeség tüneteit észleljük rajtuk. Ez a sorsa még a legkitünőbb törvényeknek is, mert nincs oly bölcs törvényhozó, akinek törvénye nemcsak saját kortársait, hanem még a harmadik generáció igényeit is kielégítené. Már pedig a mi Ü. R.-ünk nem tartozik jó törvényeink közé. Sőt ellenkezőleg, törvénytárunknak, sajnos, azon mind sűrűbbé váló specieséhez tartozik, amelyek kihirdetésük napján gyökeres reformra szorulnak. Három évvel az ügyvédi rendtartás életbelépése után az ügyvédi kar már új rendtartást sürgetett. Azóta négy és fél évtizeden át hol halkabban, hol hangosabban, de állandóan sürgetjük az új ügyvédi rendtartást és addig is, míg az új elkészül a régi kopott törvényre egyik foltot varrjuk a másik után.

A kopott törvénynek egyik legkopottabb része a 10. §., mely az összeférhetetlenség kérdését szabályozza.

Az inkompatibilitás szabályozásának revíziója évek óta foglalkoztatja az ügyvédi kart. Míg azonban a háború előtt csak imitt-amott hallatszottak hangok, melyek a kérdés új szabályozását sürgették, addig ma a kar szinte egyértelműleg sürgeti a reformot. A legújabb mozgalom ismertetése előtt rövid visszapillantást vetek a multra.

Nem kell nagyon messzire visszamennünk, mert komolyan csak mintegy tíz év óta foglalkozik a kar azzal a gondolattal, hogy az inkompatibilitást a mainál szűkebb térre kell szorítani.

Králik «Az ügyvédi kar» c. 1903-ban megjelent munkájában ismerteti ugyan az összeférhetetlenség kérdését, de annak reformjáról csak pár szóval emlékszik meg még pedig oly értelemben, hogy szigorítani kell az Ü. R. intézkedését, nevezetesen «ki kellene zárni az ügyvédségtől az állami törvényhatósági községi hivatalnokokat, lelkészeket, tanárokat». Ugyanezt a szigorítási tendenciát látjuk Nagy Dezsőnek 1906-ban megjelent tervezetében. A tervezet 12. §-a szigorítást jelent rendtartásunkkal szemben. E §. szerint: «Az ügyvéd nem viselhet oly magán- vagy közhivatal, nem folytathat üzletszerűen saját vagy másnak nevében, közvetve vagy közvetlenül bármi oly foglalkozást, mely ügyvédi hivatásával vagy állásának tekintélyével össze nem fér». Míg tehát rendtartásunk csak az ügyvédi hivatással vagy tekintéllyel össze nem férő üzletszerű foglalkozástól tiltja el az ügyvédi kart, addig a tervezet szerint magán- vagy közhivatal is inkompatibilis volna az ügyvédséggel ha ez az ügyvédi hivatással vagy tekintéllyel össze nem fér és azonkívül eltiltja az ügyvédek attól, hogy bármiféle formában esetleg közvetve, vagy másnak nevében üzletszerű foglalkozást üzennek.

Pollák Illés 1906-iki tervezete szintén szigorúbb, mint mai rendtartásunk.

* Részlet szerzőnek az Ügyvédi Körben 1919 március 20-án tartott előadásából.

Elég, ha minden kommentár nélkül idézem a tervezet 64. §-át: «Az ügyvéd nem folytathat az ügyvédi állás színvonalának és hivatásának meg nem felelő foglalkozást. Nem lehet kereskedő, ügynök, vállalkozó, tőzsdetag vagy tőzsdelátogató. Nem állhat rendes fizetéssel járó állami és községi szolgálatban az ügyészi és jogtanácsosi állás kivételével. Nem lehet magánhivatalnok, ügyvezető bankigazgató, posta-távírdai és vasúti hivatalnok». A két tervezetből világosan látható, hogy a tendencia a tervezetek elkészítése idején az inkompatibilitás szigorítása volt, főleg azon célból, hogy az ügyvédi pályára való tódulást akadályozza.

Az 1907-iki országos ügyvédgyűlés behatóan foglalkozott a kérdéssel. Az ügy előadója dr. Bihari Mór felszólalásában hangsúlyozta, hogy a kari tekintély kérdését az összeférhetetlenség megállapításánál teljesen figyelmen kívül kell hagyni. Szó szerint idézem Biharinak a tekintély kérdésre vonatkozó szavait, mert amit 1907-ben mondott, az ma még sokkal inkább talál. «Anakronizmus ma bármely kar tekintélyéről, mint ilyenről beszélni. Az új kor a szociális különbségek kiegyenlítésére törekszik, az általános művelődés terjedésével, az önállóság érzetének emelkedésével az osztályok közötti különbségek elvesznek».

Az ügyvédgyűlés elfogadta Bihari előadói javaslatát, mely a következőképen szólt: «Az ügyvédi gyakorlattal összeférhetetlen minden díjazott állás köz- és magánhivatal vagy foglalkozás, mely akár az ügyvédi állás színvonalának vagy függetlenségének meg nem felel, akár pedig mely az ügyvédet hivatásától állandóan elvonja, avagy annak gyakorlásában akadályozza».

Az ügyvédgyűlés ezen határozata folytán Nagy Dezső 1911-tervezetének 92. §-ában még egy lépéssel tovább ment a szigorítás terén, amennyiben a tekintély szót bennhagyta és a régi szöveget kiegészítette azzal a mondattal, hogy «Az ügyvédség mellékfoglalkozásként nem üzhető».

A budapesti ügyvédi kamarának az ügyvédi rendtartás reformját előkészítő bizottsága 1913-ban foglalkozott Nagy Dezső tervezetével és az 1911-iki szöveggel szemben az 1906-iki szöveget fogadta el, vagyis törölte a mellékfoglalkozásra vonatkozó mondatot.

Dióhéjban ime bemutattam mily változásokon ment át a Nagy Dezső-féle tervezet egészen 1913-ig, mikor azzal utoljára foglalkozott az ügyvédi kar.

Rendkívül érdekes, hogy még a legutolsó 1913-iki szövegezés is nem enyhítést, hanem szigorítást jelent a mai szabályozással szemben.

Míg a rendtartás tervezetének szerzője, az ügyvédgyűlés a reformot előkészítő bizottság azon gondolkodtak, miként lehetne az inkompatibilitás szabályait szigorítani, addig az élet ép fordított irányban tört utat. Az ügyvédi kar fölöslege elhelyezést keresett más foglalkozási ágakban és a fegyelmi judikatura kénytelen volt lépésről-lépésre követni a fejlődésnek azt az irányát, mely a kar egészségtelen túlszufaltságának következménye volt. Amely mértékben emelkedett a kar túlszufaltsága, ugyanoly mértékben kénytelen volt a kar tűrni, hogy tagjai oly foglalkozást üzennek, amelyet régebben összeférhetetlennek tekintettek.

Példaképen említem, hogy abban az időben midőn ügyvédi pályám kezdetén állottam kölcsön közvetítésért való provízió kikötése, elfogadása a kar közfelfogása szerint nem fért össze az ügyvédi kar tekintélyével. Ma a kar tagjai között elég nagy számmal vannak, akik ingatlanok adásvételének közvetítésével, kölcsönök szerzésével foglalkoznak oly mértékben, hogy jövedelmük tekintélyes, sőt néha túlnyomó része províziókból folyik be. Ez annyira köztudomású, hogy 1916-ban Buday Dezső a Budapesti Szemlében («Bírák és Ügyvédek») az «ügynök ügyvédről» már mint típusról emlékszik meg.

Már a háború előtt is az ügyvédi kar tagjainak tekintélyes része a nagy városokban és elsősorban Budapesten jövedelmének nagyobb részét nem ügyvédi ténykedéssel kereste meg.

Nem szólva azon irigyelt helyzetbe került ügyvédekről, akik mint bankigazgatók továbbra is a kamara bejegyzett tagjai maradtak, igen nagy számban voltak cégvezetők, egyszerű hivatalnokok, titkárok, akik bankokban, szövetkezetekben, mint magánhivatalnokok keresték meg kenyerüket és mellékesen ügyvédi gyakorlatot is folytattak. A Kúria ügyvédi tanácsa még 1911-ben kimondotta, hogy ügyvéd lehet nyomdatulajdonos. Nem esett kifogás alá, amint már említettem az ügynöki tevékenység sem, ha tisztességes módon folytatták.

Már a háború előtt is az volt tehát a helyzet, hogy a fegyelmi bíróságok az Ü. R. 10. §-át igen liberálisan kezelték. csak azt nem tűrték, hogy ügyvéd akár mint egyéni cég tulajdonosa, akár mint közkereseti cég tagja kereskedelmi üzletet folytasson vagy közönséges ipart üzzön. Így nevezetesen összeférhetetlennek jelentette ki a Kúria ügyvédi tanácsa a pénzüzerkedést (még ha nem is alapított meg a nyilvánvaló uzsoráskodás) és a korcsmai vagy vendéglői üzlet folytatását.

Az inkompatibilitás laza kezelése az ügyvédi karra nézve végzetes circulus vitiosus-hoz vezetett. Nem lehetett szigorú a fegyelmi judikatura, mert a túlsufolt kar fölösleges tagjai elhelyezést követeltek, viszont az a körülmény, hogy az inkompatibilitás laza kezelése folytán az ügyvéd előtt majdnem minden foglalkozás mint fő- vagy mellékkereset nyitva állott, hatalmas vonzóerőt gyakorolt. Ez a circulus vitiosus egyik, persze nem egyedüli és nem is legfontosabb oka annak, hogy 1900-tól 1914-ig az ügyvédek száma az országban kétszeresére emelkedett.

A háború folytán válságba került ügyvédi kar tagjai már a háború folyamán fokozott mértékben szorultak reá arra, hogy megélhetésükről idegen téren való munka útján gondoskodjanak. Mindgyakrabban fordult elő, ami a háború előtt még csak kivétel volt, hogy ügyvédek részvénytársasági formában dolgozó vállalatok üzletvezető igazgatói, cégvezetői. A Kúria ügyvédi tanácsának volt már alkalmja ebben a kérdésben állást foglalni még pedig akként, hogy ezt a tevékenységet is összeférhetőnek mondotta ki. Az eldöntésre került fegyelmi ügyben az ügyészség tette át az iratokat a fegyelmi bírósághoz azért, mert egy árdrágítási ügyben az illető ügyvéd ellen folyt, de megszüntetett nyomozás adatai szerint nevezett, mint a részvénytársaság igazgatósági tagja az igazgatósági tagok nagy részének hadbavonulása folytán a társaság üzletvezetésébe hatékonyan befolyt. A fegyelmi bíróság első fokon a fegyelmi eljárást mellőzte, mert nem merült fel oly mozzanat, mely szerint az ügyvéd a köztisztesség ellen vétett volna. Ennek előrebocsátása után a fegyelmi bíróság az összeférhetetlenség kérdésében a következőképen fejtette ki álláspontját: «minthogy a háború okozta gazdasági helyzet következtében az ügyvédi közvélemény a *tisztes mellékfoglalkozást* átmenetileg megengedhetőnek s az összeférhetőség kérdését a normális időkben irányadó felfogásnál tágabban kezelendőnek tartja, a fegyelmi bíróság a fegyelmi eljárást mellőzi». A Kúria ügyvédi tanácsa a fegyelmi bíróság végzését helybenhagyta. (Közölve Ügyvédek Lapja 1917. 51. szám 11. lap.)

A fegyelmi bíróság tehát azzal indokolta határozatát, hogy a *gazdasági helyzet* következtében *átmenetileg* tágabban kell kezelni az összeférhetőség kérdését.

1917-ben, mikor ez az indokolás megszületett, rövid átmenetről és a háború utáni gazdasági fellendülésről álmodoztunk.

Amit 1917-ben a gazdasági helyzetre való tekintettel meg kellett engedni, azt ma 1919-ben még kevésbé lehet megtiltani. A hadból visszatért ügyvédek ezreit nem lehet tisztességes munkától eltiltani azzal az indokolással, hogy ez nem fér össze az ügyvédi állás *tekintélyével*. Joggal felelnek erre azzal az érveléssel, hogy a koplalás, a gazdasági elzúllás még jobban ártana az ügyvédi kar tekintélyének. Nagyon jól tudom, hogy az inkompatibilitás túlságosan enyhe kezelése nagyon hátrányos a kar ama tagjaira nézve, akik tisztán ügyvédi munkájukból élnek, par excellence ügyvédek. Főleg ez okból ellenezte 1913-ban az inkompatibilitásnak az eddiginél liberálisabb szabályozását a budapesti kamara ama bizottsága, mely az Ü. R. reformját előkészítette. A bizottság ülésén Baracs Marcel hangsúlyozta, hogy ha a kar idegen foglalkozást üzőket tűr meg, ez azoknak kenyerét kibővíti, akik kizárólag ügyvédi foglalkozásból élnek. Reámutatott arra is, hogy az inkompatibilitás túlságosan liberális kezelése kapitalisztikus intézkedés, mert tisztán munkájukból élő vagyontalan ügyvédek még kedvezőtlenebb helyzetbe kerülnek a tőkeerős kollégáikkal szemben. Nemcsak azért, mert a vagyonos ügyvédek ipart, kereskedést is folytathatnak, és ezáltal a proletár-ügyvédek a mainál még rosszabb helyzetbe kerülnek, hanem azért is, mert az ipar és kereskedelem közvetve is felhasználható az ügyvédi foglalkozás külterjesebbé tételére.

Gyöngyösi József a már említett bizottság tárgyalásai során a közérdek szempontjából ellenezte az idegen foglalkozásnak megengedését. Felszólalásában rámutatott arra, hogy az ügyvédi

hivatásnak más, oda nem tartozó, az ügyvédségtől teljesen idegen foglalkozásokkal való együttes gyakorlása arra vezetne, hogy az ügyvéd képességei és tevékenységének megfelelő ellátása csorbát fog szenvedni, ha mással is foglalkozik. Figyelme és munkaereje megoszolván, nem lesz többé abban a helyzetben, hogy olyan lelkiismeretesen láthassa el dolgait, mint elláthatja azokat az, aki kizárólag az ügyvédi gyakorlatnak szenteli minden idejét és minden tudását.

Baracs és Gyöngyösi álláspontjához csatlakoztam a bizottságban én is. De ez 1913-ban volt, hat évvel ezelőtt. Akkor az a cél lebegett szemünk előtt, hogy az inkompatibilitást nem szabad még szűkebb térre szorítani, mert ez pillanatnyilag előnyt jelent az ügyvédi kar tagjai számára, de katasztrófáját vonhatja maga után. Minél szélesebb körben engedjük meg a mellékfoglalkozást a kar tagjai számára, annál nagyobb a tódulás az ügyvédi pályára.

Ez a szempont helyes volt 1913-ban, de 1919-ben nem lehet irányadó. Ma — sajnos — nem kell katasztrófától félnünk, mert a katasztrófa már utolérte a kart. Ma nem szabad a jövőre gondolnunk, hanem elsősorban a jelen generációt kell megmentenünk. Ma nem kell attól félnünk, hogy az inkompatibilitásnak szűkebb térre való szorítása fékezni fogja a túlsufaltságot, mert az ügyvédi kar tagjai közül más pályára igyekszik mindenki, aki csak teheti.

A háború az ügyvédi kar felének existenciáját tönkretette. Több ezer ügyvédnek új életet kell kezdenie. Ebben a munkában minden könnyítést meg kell adnunk, amit a kar életének veszélyeztetése nélkül meg lehet adni.

Nyilván ez az oka annak, hogy a legutóbbi budapesti kamari választások alkalmával minden egyes párt programja az összeférhetetlenségre vonatkozó szabályok revízióját követelte oly irányban, hogy az inkompatibilitást a mainál szűkebb térre kell szorítani. Az összes pártoknak e pontban való összhangja azt mutatja, hogy a budapesti ügyvédi karnak közvéleménye nyilvánult meg. Persze, ha közelebbről nézzük, azt látjuk, hogy a pártok csak abban értenek egyet, hogy az inkompatibilitást szűkebb térre kell szorítani, de a határ kérdésében, hogy meddig kell menni, miként kell szabályozni, nagy és elvi jelentőségű eltérés van a programok között.

A négy legnagyobb párt programjában a következőket olvastuk:

Autonóm párt:

A tisztességes munka az ügyvédséggel nem lehet inkompatibilis, *ha etikai érdeket nem sért.*

Progresszív párt:

Semmiféle tisztességes munka az ügyvédekkel nem inkompatibilis, ameddig az ügyvédi hivatásnak különleges *morális érdekeit* nem sérti.

A katona és független ügyvédek pártja:

Nem tekinthető az ügyvédi tisztességhoz ütközőnek a tisztességes módon üzött *kereskedelmi és ipari foglalkozás*, viszont nem engedhető meg, hogy politikai befolyás vagy közgazdasági állás az iroda keresetének emelésére legyen fordítható.

Szabad szervezet:

Szükséges az inkompatibilitás kiterjesztése a tőke összefüggések és enyhítése a becsületes munka irányában. Az első helyen említett párt az ügyvédi rendtartásban hangsúlyozott *tekintély* helyébe az etikát, a morált teszi. A másik két párt még tovább megy, de kétféle irányban. A katonapárt minden megkülönböztetés nélkül minden kereskedelmi és ipari foglalkozást meg akar engedni, míg a szabad szervezet csak a becsületes munka irányában kívánja szűkíteni az inkompatibilitás körét.

Három különböző szabályozás tervével állunk tehát szemben.

A kérdés helyes megoldását én az ügyvédek szabad szervezetének formulájában látom: az inkompatibilitás kiterjesztése a tőke összefüggések és enyhítése a munka irányában.

A formula helyes, de a kérdés sokkal nehezebb, sokkal komplikáltabb, semhogy a formulában foglalt jelszó elegendő útmutatást adna.

(Ref. köv.)

Dr. Teller Miksa.

Lapunk az év végeig kéthetenként egy ívnyi terjedelemben fog megjelenni. Döntvénytári mellékleteket ez évben már nem adunk, de a fontosabb elvi jelentőségű döntésekről a Szemlerovatban fogunk beszámolni. Ezeket jövő évi Döntvénytárunkban fogjuk közzétenni.

Előfizetési díj az október–decemberi évnegyedre 20 korona.

Előfizetőink igényeit — tekintetbe véve lapunk ideiglenes szünetelését és a felemelt előfizetési árt — az előfizetés lejáratainak szabályozása által fogjuk rendezni.

Szemle.

— **A terror**, mely hónapokon át minden szabad véleménynyilvánítást lehetetlenné tett, uralmának úgyszólván legelső óráiban elnémitotta lapunkat. A «Proletárjog» szerkesztői nyomban a diktatura életbelépése után az üzemszocializálási népbiztos rendelete alapján elfoglalták lapunkat. Mint a proletárdiktatura egyik jellemző dokumentumát szó szerint közöljük azt a levelet, melyet a Proletárjog szerkesztői hozzánk intéztek:

«Az üzemszocializálási népbiztos utasítására a Szocialista Jogászszövetség nevében és megbízásából átvettük a Franklin-Társulat kiadásában megjelenő «Jogtudományi Közlöny» című jogi szaklapot, amelyet Ön eddig szerkesztett. Ezt a sajtóügyek népbiztosa is tudomásul vette. A lapot ezentúl mi fogjuk szerkeszteni. Budapesten, 1919. március 23. A Szocialista Jogászszövetség megbízottjai.»

A szerkesztő urak különben még a levél kézbesítése előtt rátették kezüket lapunkra, úgy hogy az elkommunizálásról nem is a levélből, hanem a szedőktől értesültünk.

Mélységesen szomorú, hogy akadnak jogászok, akik a jog eszméjét annyira megcsúfolták, mint ahogy azt a Proletárjog szerkesztői lapjuk hasábjain megengedték. Még az igazságügyi népbiztos is, aki pedig azt hirdette, hogy a «burzsoázia ellen való izgatás ma nem büntett» megsokalta a «szerkesztők» garázdálkodását, nevük már két hét után lekerült a «Proletárjog»-ról anélkül, hogy a lap szelleme lényegében megváltozott volna. A jogtudománynak semmi köze sincsen ahhoz, amit a Proletárjog eredeti és későbbi szerkesztői lapjuk hasábjain produkáltak. A «Proletárjog» a nép széles rétegei számára íródott volna. Csakhogy nem igyekezett a nép széles rétegeit a jog eszméjének birodalmába felemelni, hanem leszállott a proletárdiktatura sarába.

Thirring Lajos Sopronban, március 14-én, hangyaszorgalmú munkásságának közepéből örök nyugalomra tért. Elment csendesen, észrevétlenül, amint élt. Magyarországon, ahol annyi üres nagyság neve forog közszájon, Thirring Lajos nevét alig ismerték. Pedig ő volt a magyar kodifikáció Moltkéja: a nagy hallgató, aki csendes visszavonultságból diadalmasan sorakoztatta győzelemre paragrafusainak fegyelmezett tömegeit. Neki köszönhetjük legjavát annak, amit magyar jogász munkája újabban alkotott: polgári törvénykönyvünk javaslatának kötelmi jogi részét. A modern kötelmi jogrendszereknek ez volt a legfinomabb kivirágzása, melyről egy német jogtudós méltán mondhatta, hogy ezt kellene a középeurópai kötelmi kódex alapjául elfogadni. Thirring a legjobb értelemben vett eklektikus: bámulatos türelemmel összekeresett az európai jogtudományból minden értékeset és bámulatosan finom érzékel tudta mind ennek javát kiválogatni és harmónikus egészbe olvasztani. Amellett munkája tele van az alkotó elme eszmegazdagságával. A legnemesebb szociális szellem ékesíti tervezetét, melynek minden lapjáról a méltányosság szava cseng felénk. Munkajogi fejezete a jogfejlődésben

nevezetes haladást jelent. Thirring humánus és haladó eszmevilágába mély bepillantást enged az a szép előadás, amellyel a Magyar Jogászegyletben a Tervezet második szövegét bemutatta. Egyhez nem értett Thirring: babérokon pihenni. Alighogy elkészült a magánjogi kódex munkája, csendben hozzáfogott — egymaga — a kereskedelmi törvény revíziójához és a háború izgalmas éveiben majd hogy egészen be nem fejezte az új kereskedelmi törvényt, mely a réginél sokkal nagyobb tárgykörre terjed. Ezt az óriási munkát csak azzal a rendszeres, végzetlen türelemmel és kitartással lehetett végezni, amellyel Thirring dolgozott. Úgy osztotta be idejét, mint egy pedáns bürokrata és úgy használta azt fel, mint egy alkotó művész. Német törzsből, német erényekkel lett a legjobb magyar hazafi, aki példát adott nekünk, miként kell a hazát határt nem ismerő kitartással és lelkiismeretességgel szolgálni. Nemes egyénisége mindenkor felejthetetlen, és ragyogó példája marad a legtisztább szenvedélynek: az önmegtagadó, névtelen, minden egyéni hiúságtól ment munka szenvedélyének.

Sz. K.

Barna Ignác is elment pihenni, a csendes Thirringgel szemben a harcias jogásztípus lelkes képviselője. Kegyelettel búcsúzunk tőle, jogéletünk egyik legmarkánsabb egyéniségétől, kit Fayer László révén szoros kapcsolatok fűztek e laphoz. Tagja volt a Fayer-féle kerekasztalnak, vele egyik alapítója és sokáig legbuzgóbb tagja a Magyar Jogászegyletnek. Jogi polyhistor volt; egyforma készséggel forgatta a büntetőjog, a perjog és a magánjog fegyvereit. Mert a fegyverforgatás, ez volt az eleme. Félelmes jogi dialektikus erő lakott benne. Éles kritikai elméje kérlelhetetlenül felszínre boncolta, ami a törvényjavaslatokban gyöngye, hibás, illogikus volt. Noha megvolt benne az alkotáshoz szükséges fantázia is, amellyel gyakorlatilag meg tudta maga előtt jeleníteni még ki nem próbált paragrafusok jövődó kihatásait: mégis főereje a bírálatban rejtett. Életének utolsó két évtizedét ő is, mint a kodifikáló-bizottság tagja, megható odaadással és hűséggel a magánjogi kódexnek szentelte; teljesen ennek a munkának élt és úgyszólván ebbe halt bele. Ő volt a kritikai szűrő, amelyen cseppenkint át kellett szivárognia a Tervezet egész paragrafus-tengerének, hogy megszabaduljon az ellenmondásoktól és egyenlenségektől. Barna épp az ellentéte volt az eklektikusnak, lector unius libri volt. Utolsó betűig ismerte a német polgári törvénykönyvet és esküdött rá. Ez volt ereje és ez volt egyoldalúságában hibája is. De azért nem volt merő könyvjogász: az élet eleven ereje lüktetett vitatkozásaiban. Mert főszenvédélye a vitatkozás volt. Benne elevenné vált Ihering ígéje, hogy a jogért harcolni kell. Harcolt is minden tételéért egyéniségének egész vehemenciájával. Átérezve, hogy «kicsinyben rejlik a nagy», éppoly elkeseredetten küzdött az általa helyesnek vélt legcsekélyebb stílári módosításért, mintha az élete függne tőle. Igazi szenvedélyességgel szerette a maga jogászi mesterségét, szenvedélyesen szerette a kódexet. Ezért a nagy szeretetért is megérdemli, hogy emlékezelünkben megtartsuk az ő meghitt alakját, mely sokfelé és sokáig nagyon fog hiányozni nekünk.

Sz. K.

Edvi Illés Károly az individualisztikus irányú büntetőjognak egyik legelismertebb tekintélyű művelője, mint kodifikátor, író és ügyvéd erős közjogi érzékkel négy évtizeden át fáradhatatlanul munkált a jogállam kiépítésén. Akkor költözött el közülünk, mikor a legféltetlenebbül lobogott fel a máglya, mit az egyéni szabadságjogok elhamvasztására emeltek politikai kalandorok. A joguralom kultuszának lelki nagyságban herokus papja volt ő, ki széleskörű és sokoldalú tevékenységgel járult abhoz, hogy büntetőtörvény és büntetőperrendtartás a hazai közvéleményben a közszabadságok oltalmazó bástyáivá ala-

kultak ki és hogy a közjogi bíráskodás nálunk is intézményesen biztosított fejlődésnek indult. Fanatikus hitét abban, hogy csak szabadság és rend egyensúlyozottsága képes az állam szerkezetét és a társadalom békéjét fenntartani, mesztérétől: Csemegi Károlytól örökölte. Gondolkozásának emelkedettsége klasszikus műveltségéből sarjadt. Ritka feltűnő volt jogászai képzettségének egyetemessége, amelynek leginkább akkor adta jelét, amikor a jogágak határkérdéseinek bonyolult problémáit fejtette fel. Írásaiban meglep erőteljes nyelvének kifejezőképessége, mely kodifikációs munkálataiban a formatökéletes magasztára emelkedik. A büntetőtörvények revíziója tárgyában több felette értékes tervezetet dolgozott ki s elkészítette a reformbüntetőkódex általános rendelkezéseinek tervezetét is. E munkálatait, amelyekben a magyar népléleknek ritka mély ismerése nyilvánul meg, kiváltképen jellemzi, hogy összhangot tudott teremteni a humanizmus szempontjai s a társadalom védelmének követelményei között. Az egyoldalúság túzásaitól mentesek tudományos értekezései is, melyekkel az Akadémiát és a Jogászegyletet, valamint jog- és államtudományi szaklapjainkat gazdagította. Külön kell megemlékezni jogvédői tevékenységéről. Mint ügyvéd példászerű megtestesülése volt a lelkiismeretességnek; puritán jellemének bizonyossága, hogy e téren munkásságának legszebb diadalai díjazatlan védői szerepléséhez fűződnek. De legelsősorban kommentárainak és gyakorlati célokat szolgáló zsebkönyveinek köszönte páratlan népszerűségét. Nincs kriminalista Magyarországon, ki nem forgatta volna haszonnal ezeket a könyveket, a fórumon szélteben forognak az ezekben vallott álláspontok és az ítéletekben sűrűn történik hivatkozás az ő auktoritására. A magyar büntetőjogászok mindenkori tisztelettel fognak adózni nagy tanítómesterük emlékének.

L. A.

Kohler József és Liszt Ferenc

Ereje javában, az aggkorral járó tespedéstől megkímélve fejezte be életét a német jogtudománynak e két nagymestere. A császári német birodalom bukása óta kevésszer hallottuk szavukat. Jellegzetes képviselői voltak annak a letűnt társadalomnak, amelyet békés fegyverekkel legyőzni nem lehetett, amelyben a tudást munkájában a politika mérgezett nyilai nem érték, s amelyben elismerésre csak az egyéni kiválóság tarthatott igényt. A magyar jogtudomány és a magyar jogászság mindkettőben lelkes pártfogóra talált. A Magyar Jogászegyletben tartott előadásai, a berlini egyetem magyar látogatói tanuskodhatnak jogunk és fejlődése iránt tanusított érdeklődésükről. Míg Liszt a büntető- és nemzetközi jog művelésére fordította tehetsége legjavát, Kohler a jog mindentudója volt, de legkiválóbb alkotásai az eszmei javak oltalmának fejlesztését tárgyalták. A jogban is a magasabb célokat kutatva, az általános kultúrértékek megóvására, fejlődésük zavartalanságának biztosítására törekedett. Bár mindenütt a haladás és fejlődés útján járt, Kohler a büntetőjogban a klasszikus iskolához közelebb állott, mint Liszt elveihez. A büntetetlenek a cselekménytől elvont, a társadalmi behatások alatt kialakult egyéniségnek elemzése, a bűnöző fiatakorúak védelmére irányuló mozgalom kiterjesztése, ezeknek az eszméknek az új tervezetekbe való felvétele Liszt ernyedetlen munkásságának eredménye. Működésük jelentőségének méltatására még lesz alkalmunk, bárha a 21. kiadásában megjelent Lehrbuch des Strafrechts, vagy a Kunstwerkrecht szerzőjét aligha szükséges a magyar jogászság előtt ismertetni. A vezetésük alatt álló szemináriumokban a tudás önzetlen szeretetével igyekeztek utódokat nevelni, akik helyükbe lépve gondozzák és gyarapítsák az általuk összehordott szellemi kincseket. Vajjon sikerült-e ez nekik — a német társadalom közállapotai sem kedveznek most az ifjú tehetségek zavartalan fejlődésének.

— Változás a Kúria IV. tanácsának vezetésében.

Beck Hugó, a Kúria IV. tanácsának elnöke nyugalomba vonult. Ez a hír bizonyára fájdalmasan érinti a magyar hiteljog minden művelőjét. Beck Hugó közel félszázados jogi munkásságra tekinthet vissza. E munkásságnak úgyszólván minden napja a magyar hiteljog művelésének volt szánva. Ez a munkásság nem volt híján sem a gazdag eredményeknek, sem pedig a megérdemelt sikereknek. Beck Hugó mint ügyvéd rövid idő alatt igen előkelő helyet vívott ki magának a magyar ügyvédség körében, majd olyan időben, amidőn az ügyvédség terén a legfényesebb eredményeket várhatta, áttért a bírói pályára, ahol 27 esztendeig szakadatlanul működött, előbb mint a IV. tanács bíróját, utóbb mint annak vezetője, végül pedig a tanács elnöke. Fényesebb és eredményekben gazdagabb pálya tehát alig képzelhető. De kétségtelen az is, hogy ezen eredmények a legteljesebb mértékben megérdemelték voltak. Beck Hugót rendkívül elméje, fáradhatatlan szorgalma, a külföldi és belföldi irodalom rendkívül alapos ismerete predesztinálta arra, hogy a jogéletben vezető szerepet töltsön be. Különös előszeretettel művelte a biztosítási jogot, amelynek irodalmi művelése terén hazánkban úttörő tevékenységet fejtett ki. Beck Hugót azonban a biztosítási jog egy-maga sohasem töltötte be, nem volt a kereskedelmi-, váltó- és csődjognak része, amelynek terén nem lett volna egyaránt otthonos és amelyet nem gazdagított volna valamilyen módon. Működését az igazságszeretet, a legkisebb részletekig ható ügyszeretet és a villámgyors judicium egyaránt jellemezte. Törvényhozási kérdésekben igen kimagasló szerepet töltött be. Aki részt vett valamely törvényhozási kérdés előkészítésében, csak élvezettel emlékezik vissza Beck Hugó felszólalásaira. A Kúria IV. tanácsának élén kifejtett működése pedig annál emlékezetesebb, mert igen nehéz időkben, a jogrend átalakulása forgatagában biztos kézzel vezette tanácsát. Távozása tehát a judikatura terén kétségtelenül nagy ürt hagy hátra. Remélhető azonban, hogy most, hogy a mindennapi megerőltető munkásságtól szabadult, a jogirodalom és a kodifikáció annál becsesebb adományokat várhat tőle.

Azt a hírt, hogy a Kúria IV. tanácsának vezetését Beck Hugótól Bubla Ferenc vette át, megelégedéssel és megnyugvással fogadhatjuk. Bubla Ferencet mint bírót ugyanaz a rendkívüli szorgalom, erős ítélőképesség, átfogó széles tudás jellemzi, mint nagynevű elődjét. Emellett különösen meg kell emlékeznünk nagy prezidiális talentumáról, amely ma a szóbeliség idejében különösen fontosnak és becsesnek mondható. Az ő ritka képességeitől méltán várható, hogy a Kúria IV. tanácsának működése a jövőben sem fog visszamaradni és hogy azon nagy jogi kaoszban, amelyet a két forradalom, különösen a hitelélet terén produkál, a Kúria judikaturája biztos kivezető utat fog mutatni.

Amily fájdalommal tölt el az, hogy a kor adójának lerovása Beck Hugót eltávolította magas bírói székétől, úgy teljes bizakodással és várakozással nézhetünk utódjának működése elé.

L. B.

— A bíróság és a sajtó. Az elmúlt hetekben megtörtént, hogy az egyik boulevard-lap mérges személyeskedéssel támadta meg a budapesti törvényszék egyik legkiválóbb bíróját. A bírónak, akit e helyen nem akarunk megnevezni, e támadás, amelynek céltáblája volt, sem nem árthatott, sem nem használhatott. Az ő ismert és elismert kötelességtudása, lelkiismeretessége, tapintata, judiciuma és jogi képzettsége az ilyes kritika nivóján messze felülemelkedik. Neki az ilyen förmedvények reklámjára szüksége nincs. De ez az ügy nem is az ő ügye, hanem a bíróságé és a napisajtóé. A bíróságé, amelynek tekintélye ma már az egyedüli tekintély, amelynek ebben a fékevesztett közéletben érvénye és súlya van. És a napisajtóé, amelynek legjelentéktelenebb organumában is tudatában kellene lennie azoknak a korlátoknak, amelyeket a büntetőtörvény határain belül az az igazság, az ildomosság és a jó ízlés állít fel. A bírónak az volt a felfogása, hogy nem adhatja meg azokat a felvilágosítókat, amelyeknek közlését az újságíró tőle kérte. Alkalom lehet-e ez a jelentéktelen epizód arra, hogy legkiválóbb bíránk egyikének személyén az újság rajta üssön, őt «kiszkeresse», a valóságnak meg nem felelő hamis színben állítsa a közönség elé? Ezen az úton tovább haladva persze csakhamar sikerülni fog a bírói tekintélyt is aláásni, és elérhetünk oda, hogy ebben az ország-

ban többé senki sem hajthatja fejét a biztonságnak azzal az érzésével, amelyet nem régiben a legszerényebb polgár is élvezett, tudván, hogy a törvény szeme örökös felette.

— **Az ügyvédi kar helyzete a proletárdiktatura idejében** kétségbeejtő volt. Az igazságügyi népbiztosnak egyik első ténykedése az ügyvédi kamarák autonómiájának megszüntetése volt. Mikor pedig a budapesti ügyvédek a legelső napokban értekezletre gyűltek össze a népbiztos, ki még pár héttel azelőtt a budapesti választmány tagjai sorában foglalt helyet, megfenyegette volt kartársait, hogy legcsekélyebb mozgolódásukat ellenforradalmi tüntetésnek fogja tekinteni. A proletárdiktatura, azon a címen, hogy az ügyvédi kar a kapitalizmus szolgája volt, különösen gondos üldözésben részesítette az egész kart. Elvette az ügyvédek dolgozószobáit, mert ügyvédekre nincs többé szükség. Megfosztotta kenyerüktől, mert ügyszólván teljesen beszüntette a bíraskodást. A hatóságok túlkapásai ellen ugyan nagy szükség lett volna védelemre, de a proletárhatalóságok egy része kifejezetten kizárta az ügyvédi képviselőket, ahol pedig formailag meg volt engedve, ott a jelentkező ügyvéd rendszerint oly fogadtatásban részesült, hogy ügyfele érdekében jobbnak látta félrevonulni. A legszomorúbb, hogy a proletárdiktatura vezetői között voltak ügyvédek is, akik nemcsak túrtók volt kartársaik üldözését, hanem egyik-másik aktív részt is vett benne. A budapesti ügyvédi kamara a diktatura megszüntetése után tartott első választmányi ülésén megbélyegezte ezeket az ügyvédek a következő egyhangúlag hozott határozatával: «A budapesti ügyvédi kamara választmánya addig is, míg a bűnösök törvényes úton megfelelő büntetéssel sujthatók, erkölcsi felháborodásának teljes erejével megbélyegzi azokat az ügyvédek és ügyvédjelölteket, akik a tanácskormány kárhuzatos céljait előmozdították, vagy akik a proletárdiktatura elnevezése alatt ismert rémuralom idejében egyébként az ügyvédi kar becsületét és tekintélyét sértő magatartást tanúsítottak, avagy ügyvédelles nyilatkozatot tettek vagy ily ténykedést fejtettek ki. A választmány utasítja a kamara ügyészét, hogy a szóbanlévő ügyvédekkel és ügyvédjelöltekkel szemben a fegyelmi eljárást a más hatóság által esetleg teendő intézkedések bevárása nélkül haladéktalanul indítsa meg.» A választmány ezen határozata alapján a kamara elnöksége minden ügyvédhez és jelölthöz felszólítást intézett, hogy tegyen írásbeli jelentést arról, mivel foglalkozott a proletárdiktatura alatt, különösen vállalt-e a tanácsköztársaságtól vagy annak bármely közegetől hivatalt, állást vagy megbízást, akár politikai, akár adminisztráció téren. A beérkezett nyilatkozatok és feljelentések alapján az e célból kirendelt tizenhét ügyész helyettes fegyelmi panaszt emelt az ügyvédek és ügyvédjelöltek egész sora ellen. A fegyelmi bíróság az ügyészek indítványa folytán egyelőre részletes nyilatkozat beadására hívta fel az illetőket. Az előzetes letartóztatásban levő ügyvédek a fegyelmi bíróság az ügyvédség gyakorlatától az 1887: XXXIV. tc. 105. §. a) pontja alapján felfüggeszti.

— **Bíróküldés.** Egy váltóadós a Pp. 51. §. utolsó bekezdése alapján bíróküldést kért a váltó összegének bírói letétül elfogadására, mert az illetékes kassai járásbíróság a bírói hatalom gyakorlatában akadályozva van. A Kúria IV. tanácsa Pk. IV. 1492/919. sz. a. helyt adott a kérelemnek és a kassai járásbíróság helyett a szikszói járásbírószágot jelölte ki.

— **A pénztartozások szabályozása.** A hivatalos lap október 14-iki számában megjelent 5151/1919. sz. miniszteri rendelet végre meghozta annak a magánjogi kérdésnek rendezését, amely a «fehérpénz» devalvációjá kapcsán merült fel. A közzétételt megelőző félhivatalos kommuniké a megoldás egyszerűségét jelöli meg mint irányadó szempontot. Mint hasonló gyakorlati kérdésekben általában, ebben is csakugyan nagy értéke van az egyszerű, átlátszó, a nép gyermekének is megérthető szabályozásnak. Egy vonatkozásban azonban a rendelet, nem tudni, szándékosan-e vagy elnézésből, nyilván túlozza az egyszerűsítést. A 3. §. ugyanis a féhérpénz devalvációjá arányában tehát egyötödükre szállítja le, hogy röviden fejezzük ki magunkat: a hitelező késedelméből nem teljesített, 1919 aug. 15-ike előtt lejárt pénztartozásokat. A szabály következetes folyománya az elfog-

lalt álláspontnak, — de csak a március 20. után lejárt tartozásokra vonatkozólag. Ezekre nézve áll az, hogy lejáratkor féhérpénzben lettek volna kifizethetők; a hitelező pedig ne javíthasson a maga helyzetén avval, hogy elfogadási késedelembe esett. De már a március 20. előtt lejárt tartozások más szempont alá esnek. Ezek lejáratkor kékpénzben lettek volna teljesítendők. Ezekre nézve tehát már az adós ravaszkodásának jutalmazását jelenti, ha a tanácsköztársaság epizódja, amely a tartozás lejáratára és kifizetésére közé ékelődik, az adósság összegének egyötödét elengedi. Gondoljunk arra az esetre, hogy például a követelés 1919 február havában lejárván, minthogy nem váltó vagy ehhez hasonló stricti iuris cím forgott szóban, talán más okból, pusztá emberségből is, a hitelező várt, a fizetést nem sürgette. Május vagy június havában, a féhérpénz virágkorában, vagy épen aug. 1. és 15-e közt, az adósnak hirtelen eszébe jut, hogy most lesz jó fizetni; a hitelező kékpénzt követel és a neki féhérpénzben «kellőképen felajánlott lejárt szolgáltatást» nem fogadja el. Az adós nem fizet kékpénzben, amely pedig régi pénztartozásának tárgya volt, és a rendelet most azzal jutalmazza meg, hogy tartozásának egyötöde lefizetésével liberálhatja magát. Nem csekélyebb a méltánytalanság, ha a hitelező a februárban esedékes követelést szorgalmazta, intéssel, kereset beadásával és kikézsítésével adósát késedelembe ejtette, de március 20-án a jogerős ítéletet, a végrehajtás elrendelését vagy foganatosítását kieszközölni már nem tudta, legalább is pénzéhez nem jutott; és az ekként késedelmes adós ajánlja fel március 20. után kaján mosollyal a fizetést féhérpénzben, amelyet a hitelező ismét nem fogad el. Harmadik eset, amelyben a rendelet döntése nem kevésbé igazságtalan: az adós a március 20. előtti esedékességkor ajánlja fel a fizetést, azt a hitelező nem fogadja el, nem a pénz minőségére tekintettel, amely akkor szóba nem kerülhetett, hanem mert a tartozás némely feltételei, a teljesítés helye, módzata tekintetében differenciák merültek fel. Tegyük fel, hogy a hitelező álláspontja ezután tévesnek bizonyul és így kétségtelenné válik, hogy ő a kellőképen felajánlott szolgáltatást utasítván vissza, késedelembe esett. Bizonyára méltánytalan a hitelezőt ezért a késedelemért is követelése négyötödének elvesztésével sujtani. Nem hinnők, hogy a rendelet egyszerű megoldásának számbavehető komplikálásával járna, ha a 3. §. szabálya csupán a március 20. és aug. 15. közt lejárt tartozásokra korlátoztatnák és pedig annál is kevésbé, minthogy a március 20-át mint caesurát a rendelet 4. §-a amúgy ismeri. A méltányosság pedig a rendelet ily értelmű megszorítását sürögösen követeli. Vagy kizárólag a tényleges fizetés napja az irányadó, akkor mindkét fél kérelmének egyaránt figyelmen kívül kell maradnia; vagy pedig a lejárat napját fogadjuk el döntőnek, akkor meg irreleváns, hogy a felek melyikének késedelmé miatt maradt el a fizetés későbbi időre. Ha a 3. §. az egyszerűsítő törekvés túlhajtásának mutatkozik, a 2. §-ban viszont egy olyan rendelkezés van, amely épen nem hozható egyhangba az egyszerű megoldás követelményeivel. Amellett a kétségtelenül helyes szabály mellett, hogy a tartozás csak az ötödében áll fenn, ha a felek a féhérpénzben való teljesítésben megállapodtak, ez a szakasz azt is kimondja, hogy ez a szabály alkalmazandó akkor is, ha «a körülményekből a feleknek ez a szándéka kivehető». Ennek a néhány szónak tudhatjuk be, hogy a rendeletből egységes, egyöntetű megoldás helyett nem kapunk egyebet, mint végnélküli casuisticát, amely nem állhat meg a feleknek kifejezett nagy konkludens megállapodásánál, hanem az «egyszerűsítő» jogszabály parancsából kénytelen lesz behatolni a felek «szándékának» rejtelmébe.

— *wnt.*

— **Kéziratok és levelek a szerkesztő távolléte miatt egyelőre főmunkatársunk címére (V., Szalay-utca 3.) küldendők.**

— **Nyilatkozat.** Dr. Szigeti László ügyvéd, a déli vasút ügyésze a következő nyilatkozatot küldte be nekünk közzététel végett: Az ú. n. Proletárjog című folyóirat f. évi aug. 2-án megjelent 13—14. s egyúttal utolsó számában «Szigeti László: A kártérítés a kommunista társadalomban» című közölt cikket nem én írtam, hanem ifj. dr. Szigeti László ügyvéd, Budapest. V., Klotild-utca 16., ki a budapesti ügyvédi kamara s ebbeli felhívásom dacára következetesen még ily kompromittáló esetekben is mellőzi a megkülönböztető ifj. jelzőt.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj
a 1. év október–decemberi negyedére 20 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Pap József, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, egyetemi ny. rk. tanár: A magyar ügyvédség. (1918 október 31.—1919 október 31.) — Dr. Helényi József budapesti törvényszéki bírósági elnök: A laikus elem a jogszolgáltatásban. — I. Ötömös Zoltán járásbíró. II. Dr. Kovács Marcel kúriai bírósági elnök: A peregyezség megítélhetősége. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ügyvédi inkompatibilitás reformja. — Szemle.

A magyar ügyvédség.

(1918 október 31.—1919 október 31.)

Eltelt egy év, kinnal, nyomorúsággal, keservvel és szegénnyel teli év. A nemzet egy év óta súlyosan beteg, majdnem a tönk szélére került. Az ügyvédség, amely a nemzet testének egyik élő szerve, ép ily siralmas, katasztrofális állapotban van.

A Károlyi-kormány rövidlátó, önző, bűnös politikájával a négy és fél évig tartó és elvesztett háború után erőszakkal szétroppantotta a hadsereget, az állami és társadalmi élet terén minden vonatkozásban megszüntette a fegyelmet, az etikai tekintélyek tiszteletét, előidézte vagy legalább is eltűrte, hogy a katonai és egyéb tanácsok jogtalan és kárhozatos beleavatkozásokkal felborították a közrendet, megbénították az igazságszolgáltatást, az ország mesterséges úton féktelen gonosz agitációval forradalomba lett belekergetve, a különféle szocializációk, birtokelosztások, lakás, ruha, élelmiszerek rekvirálása megteremtették a «titkos» bolsevizmust. Ily viszonyok között szerelt le mult ősszel mintegy 4500—5000 a háborúból hazatért ügyvéd. Nem volt se lakásuk, se irodájuk, se ruhájuk, se kenyérük; munka alkalmak nem kínálkoztak, a kar nagy része nyomorgott, családotul együtt, nem maradt más hátra, mint a szűkölködő ügyvédek részére állami kölcsönöket kifizetési kötelezettséggel kiegészíteni. Az utolsó kamarai választásoknál már mindenki látta, hogy az ügyvédi kar forrong, joggal elégedetlen, látta, hogy mily beteg, erőtlenség az ügyvédi társadalom. Radikálizmus, szélső progresszivitás, az egyéni jogok elkobzása, a jólét biztosítása mások munkájának és erkölcsi tőkéjének kisajátításával jellemezték a közzétett pártprogramok egy részét. A hadból visszatért ügyvédek terrorisztikusan léptek fel, a malkontensek egész serege csatlakozott hozzájuk, még a választások megejtése előtt át akarták venni a kamarától a vezetést és a hatalmat. Elnöki székfoglalómban erősen hangsúlyoztam, hogy a kamarának és a karnak törvényben gyökeredző autonómiáját minden körülmények között meg kell védeni minden erőszakos beavatkozástól, jöjjön az kívülről, vagy a kar kebeléből, mert különben az ügyvédség anyagilag és morálisan el van veszve. Az októberi forradalom végzetes csapást mért a túlnépesedés és a háború alatt kiállott szenvedések miatt különben is legyengült ügyvédi karra, annak keresetképeségére, erkölcsi és anyagi fejlődésének előfeltételeire. Az ügyvédi kar teljesen alá volt már ásva, a kamara azonban még érintetlenül, épségben maradt, megvolt tehát adva a lehetőség és a remény, hogy az ügyvédség a kamara útján kiheveríri nehéz betegségét.

Jött azonban 1919 március 21-én a proletárdiktatura és a nyíltan bevallott bolsevizmus. Ez megadta az ügyvédi karnak a halálos döfést. Egy parancsszóval eltörölte az ügyvédséget mint intézményt és szétrombolta az ügyvédi kamarát, az ügyvédség érdekképviseletét. Nem volt a proletárdiktatura alatt jogszolgál-

tatás, nem volt tehát szükség se ügyvédre, se bíróra, se ügyvédi kamarára. A diktatura és a proletárok elvileg gyűlölték az ügyvédi hivatást, lealacsonyították, megalázták, agyongyötörték az ügyvédséget s legtöbbször «vált kartársak» irányítására és közreműködésével. A védelmet a szabad ügyvédség nem láthatta el, csak azok az ügyvédek, akiket a szovjet kormány «gutgesinnt»-eknek minősített. Hivatalos program volt, hogy az ügyvédi minősítést el kell törölni, elhíresztelték, hogy az ügyvédség az osztályállam szülöttje, hogy a perekben mindég a kapitalizmusnak kedvezett a proletárság rovására.

Az ügyvédi kamara autonómiája fel lett függesztve, a likvidálásra egy direktórium kiküldve. Ez a direktórium semmit se tett az ügyvédségért, de nem is igen tehetett. Mindenki, akinek része volt a proletárdiktatúrának, bűnös, az ügyvédek között is voltak fájdalom olyanok; akik behódoltak a diktatúrának és előmozdították káros hatásait. Azok az ügyvédek, kik nem a megélhetési kényszere által szorítva, de politikai ambíciók kielégítése végett, avagy hatalmi vágyból, nyereszkeskedési viselkedésből, az «internationale»-val érzett szolidaritásuknál fogva, vagy más nem tiszta célzattal nemcsak hogy beleilleszkedtek a tanácsköztársaság rendszerébe, de abban vezető állásokat foglaltak el, akik imperiumot gyakoroltak, ügyvédelles magatartást tanúsítottak, ténykedéseikkel az ügyvédi kar jó erkölcsi és szokásait ellentétbe kerültek, a terror és a diktatura gyakorlásának részeseivé lettek: ezek az ügyvédek a magyar nemzeti eszmét megtagadták, a magyar állam ellenségeinek tekintendők s mint ilyenek kezelendők. Sajnos, hogy voltak az ügyvédi karnak olyan tagjai, akik a joggal és karunk régi tradícióival a legszemérmetlenebbül szembehelyezkedtek, szétrombolták az ügyvédi kamarát, üdvözölték a proletárdiktatúrát és ezáltal súlyosan megsértették az ügyvédeknek közjogi kötelezettségeit.

A művelt nyugati nemzeteknél évszázadok óta van kari, testületi élet, kamarai szervezet. Nálunk még nem is 50 éves ez az intézmény és fájdalom, ügyvédi körökből indult ki a legelső támadás a kamara élete ellen, a kamara megszüntetésére mintegy bátorításul a különben sem «bátortalan» igazságügyi népbiztosság részére. A francia forradalom szintén neki ment az ügyvédi karnak, ott azonban a kényuralom és a terror dolgozott, de nem a kar tagjai. I. Napoleon 1810-ben szintén erősen megnyirbálta az ügyvédi kar autonómiáját. A szerencsétlenségnek ezen éveiben a francia ügyvédek passzív resistenciával és nobilis várakozással megtörték a zsarnokság hatalmát. 20 évig várt, éhezett és reménykedett a francia ügyvédség, de nem tüledett, nem kínálta fel sem politikai bérért, sem assignatakért a szolgálatait. Hát miért nem tudott a magyar ügyvédi kar megvételedett része várni pár hónapig, hiszen azt mindenki tudhatta, hogy a tanácsköztársaság bűnös kalandor politikája belső rothadása miatt kell hogy egyhamar összeomoljon!

Mindazon ügyvédek, akik a proletárdiktatura első napjaiban a kamara termeiben összegyűltek — pedig szép számban voltak — és egy «ügynevezett közgyűlésen» a kamarának eltörlését kívánták, mindazok, akik a közgyűlés küldötteiként megjelentek a kamara vezetőségénél és követelték a hatalomnak a kezükbe való átadását, ami természetesen a legmerevebben és leghatározottabban meg lett tagadva, mindazok, akik a proletárdiktatura második napján kérvényt nyújtottak be a kamarához rendkívüli közgyűlés összehívása iránt a célból, hogy a kamara feloszlátása legálisan is kimondassék, igen súlyosan vétettek az ügyvéd köz-

jogi kötelességeivel szemben, mert csakis a kamarai rendszer teszi lehetővé az ügyvédi szolidaritás kifejlődését, ébrentartását, ápolását és az ügyvédség anyagi és erkölcsi céljaiért a közös munkálkodást. Csak a törvényen alapuló ügyvédi kamara és nem a véletlen esélyeknek kitett, egyéni akaraton létesült s pártpolitikai színezetű ügynevezett szakszervezet biztosíthatja a kar függetlenségét a bíróságokkal és hatóságokkal szemben, és csakis a kamara tarthatja kellő ellenőrzés alatt az ügyvédséget.

Egy nemzet műveltségének legbiztosabb fokmérője, van-e jogérzése. Legelső állami és társadalmi feladat arról gondoskodni, hogy legyen részrehajlatlan igazságszolgáltatás. A tanácsköztársaság szakított a joggal, összes jogintézményeinkkel és elpusztult. Sohasem volt szebb és igazabb diadala a jognak és az erkölcsnek, mint a proletárdiktatura megbuktatása.

A proletárdiktatura megtaníthatott bennünket arra, hová vezet, ha a materializmus diadalmaskodik az ideális felfogás felett. Tökéletesen igaza van Hegelnek, hogy az eszme a feltétlen és minden valóság csak az eszmének a megvalósítása, az eszme felett nincs más felsőbb valami. A jog, erkölcs, állam, művészet, vallás, tudomány stb. téren nem az anyagságnak, de a szellemnek kell megvalósítani maga magát. A lefolyt 10–15 év alatt a magyar középosztály és így az ügyvédség egy része is erősen hibázott, amidőn minden kritika nélkül a történelmi materializmusnak és túlzásainak karjaiba vetette magát. Ez a káros irányzat nagyban előkészítette a lelkekben a bolsevizmust, a kommunizmust. A magyar hazafias ügyvédi karnak szem előtt kell tartani, hogy a társadalmi evolúcióban az eszmei rúgóknak: a jognak, erkölcsnek, vallásnak, bölcséletnek legalább is oly hatékony szerepkörük van, mint a gazdasági erőknél és a termelési viszonyoknak. Nem osztályharcra van szükségünk, már pedig a történelmi materializmus mindég odavezet, de teljes megértésre, harmonikus közreműködésre. Ne az ellenségeskedés, de a kiengesztelés szelleme lengje át az egész magyar nemzetet a mai rettenetes nehéz időkben. Ma az ügyvédi karnak a bírói karral vállaltatva kell iparkodni a jogfolytonosságot visszaállítani, érvényre juttatni a brutális önkény helyébe a jog uralmát. Politikai állásra, vallásra, fajra való tekintet nélkül fogjunk össze mindannyian és szolgáljuk a magyar nemzeti jogot, szegüljünk ellen minden internacionalis törekvéseknek, ezt önfenntartásunk követeli.

Dr. Pap József.

A laikus elem a jogszolgáltatásban.

A pesszimizisztikus világnézetű filozófusok képtelennek tartják a ma «Emberét» igazi haladásra, «Übermenschekeknek», «Felsőbbrendű embereknek» kell jönni szerintük, hogy az igazi haladás megvalósítható legyen.

Nem osztom véleményüket. Hiszek a haladásban, látom eredményeit. Az ellenbizonyítékok nagyszámúak, de részben erőszakoltak, részben pedig csak azt igazolják, hogy az az út, amelyen haladnunk kell, beláthatatlan hosszúságú.

Ezt a hitvallást meg kellett tennem, nehogy olybá tűnjek fel, hogy elzárkózni szeretnék attól, amit sokan a jogszolgáltatás haladásának neveznek.

A jelszavak korát éljük. Nagyon vigyázzunk, hogy a jelszavak magukkal ne ragadjanak.

Soha annyira nem hangoztatták a haladás jelszavát, mint az utolsó évtizedben. A nemzeti tradíciók lenézése, a bevált intézmények nem meg-, hanem lekritizálása ma divat.

Woodrow Wilson az Egyesült-Államok nagyhírű, kiváló elnöke, elnökké történt megválasztása előtt tartott beszédeinek egyikében a haladásról elmélkedvén: a haladást mozgáshoz hasonlított és a tőle megszokott éleselméjűséggel kifejtette, hogy a mozgás magában nem erény; a változás, amíg csak önmagáért van, nem ér sokat és minden haladás attól függ, mily gyorsan haladunk és hova megyünk és annak az aggályának adott kifejezést, hogy nagyon gyakran nem tudtuk, hogy mily gyorsan és hova megyünk.

Vonjuk le őszintén e megszívlelendő gondolat tanulságait. Ne változtassunk a változás kedvéért, csak ott és akkor helyettesítsük a régit az újjal, ahol és amikor a régi intézmény be nem vált.

A bírói szervezeten való változtatással különösen csínján kell

bánni. A népnek az igazságszolgáltatásba vetett hitét alapján rendíti meg, ha azt látja, hogy az illetékes tényezők a bírósági szervezetet a maga alapjaiból akarják kiforgatni.

A tudományos sajtóban itt-ott megjelenik egy-egy tanulmány e kérdésről és legelőkelőbb jogász körökből hangzik, hogy szükséges, hogy a nép résztvegyen az igazságszolgáltatás gyakorlásában, hogy szükséges a népbíráskodásnak fokozottabb beilleszkedése az igazságszolgáltatás rendszerébe.

Az elméleti jogtudomány sokat foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy vegyen-e és minő mértékben részt a nép a jogszolgáltatás terén. Elméleti szempontból a felhozott érvek és ellenérvek tömegével e helyütt foglalkozni nem kívánok. Minden szervezeti kérdést tárgyaló tankönyv tárgyalja e problémát. E lap olvasói előtt a felfogások ismereteseek, a helyszűke pedig abban, hogy az érvek mindegyikével foglalkozzam, úgyszólván gátol. Fiatalkoromtól kezdve gyakorlatilag láttam a laikus elemet résztvenni a jogszolgáltatásban és oly szomorú tapasztalatokat tettem e téren, hogy magamra veszem annak ódiumát, hogy nem tudom megérteni, hogy hol van és miben áll a haladás, hogy ahhoz nem értő, azt nem tanult emberek ülnek a bírói székbe és osztják embertársaiknak az igazságot.

A laikus elemnek a büntetőjogszolgáltatás keretébe való bevonásáról ezidőszent nem kívánok szólni és inkább csak megdöbbenő kép gyanánt akarom megemlíteni, hogy vidéki törvényszéki jegyző koromban egy esküdtbírói főtárgyalás alkalmával hosszú időbe került annak megállapítása, hogy a kisorsolt 12 rendes és 2 pótesküdt, tehát összesen 14 ember helyett, az esküdtek padjában miért szorong 15 esküdt. A 15-ik ott ülő polgár a névsor háromszori felolvasása után sem tudta megállapítani, hogy ő a kisorsoltak között nincsen. Úgy kellett segíteni a dolgon, hogy mindegyik esküdtnél neve felolvasásakor fel kellett kelnie és állva maradni. A tizenötödik ülve maradt és arra a kérdésre, hogy miért maradt ott, kijelentette, hogy az ülés megnyitása után az ő nevét is olvasták. Ekkor történt ugyanis a megjelentek megállapítása. Csak azt kívánom még megemlíteni, hogy e napon egy igen bonyolult ügy került a bíróság elé, a tényállás megállapításának nehézségét a jogi, orvosi és technikai kérdések komplikáltsága jóval felülmutta. Az esküdtek verdiktje igen-igen rossz volt.

Sokat érintkezvén a laikus elemmel, nem akarom az olvasót esetek felsorolásával untatni. A megszünt kereskedelmi- és váltótörvényszéknél eltöltött tanácsjegyző koromban semmivel sem találtam jobb viszonyokat, mint a vidéken. A kereskedelmi ülnökök legnagyobb része semmivel sem bizonyult jobb bírónak, mint a vidéki: városi vagy falusi polgár. Egy-két kereskedelmi ülnök kivételével az ülnökök a perek eldöntésében aktív részt nem vettek. Távol áll tőlem, hogy az ülnökként szereplőket le akarnám becsülni, de a tisztség fárasztotta őket, a legtöbb még kellően figyelni sem tudott. A szakkérdésben való felvilágosítás adás tisztelt is csak nagyon ritkán tölthették be, mert legtöbbször elűtő volt a peres felek szakmája az ülnökként szereplő kereskedéstől. Tudom, hogy eme mostani általános kijelentéssel szembe helyezkedem nálamnál sokkal tapasztaltabb bírág véleményével, akik a kereskedelmi- és váltótörvényszéknek a régi alakjában való fenntartása mellett kardoskodtak, de bármennyire is nagyra becsülöm tapasztalataikat, a magam szerelte tapasztalatok helytelenségéről a legszebben megstilizált előadás vagy tanulmány sem tudott meggyőzni.

Működtem a laikus elemmel együtt mint választott bírósági elnök. Az elbírálandó perekben felperes gyanánt mindig egyleti tag állott, aki teljes munkaképtelenségét vitatta, alperes gyanánt az egylet szerepelt, tagadván a felperes teljes rokkantságát. Nagy ritkán fordult elő, hogy nehezebb kérdés képezte a felek vitájának tárgyát. A nehezebb kérdések közé tartozott, hogy nem szünt-e meg valamilyen alapszabályszerű okból a felperes tagsági minősége. Az elbírálandó kérdések a lehető legegyszerűbbek voltak. A laikus elemet munkások, kistisztviselők, tanítók képviselték, akik az ezen perekben elsősorban alkalmazandó anyagi jogot: az egylet alapszabályait elég jól ismerték. Legtöbb teret engedtem, hogy tisztüket gyakorolhassák. A tárgyaláson kérdezési jogukkal egy esetet kivéve sohasem éltek. Egy esetben intézett egyik választott bíró a felpereshez kérdést. A kérdés és az adandó válasz a tárgyalás anyagával mi összefüggésben sem állott és csak akkor mesélném el, ha anekdotákat akarnék gyűj-

teni. A tanácskozásnál sem alakult másképp a helyzet. Előre nyilvánított véleményem soha ellenállásra nem talált. Az a törekvésem, hogy a választott bírák mondják el előbb véleményüket, rendszerint kudarcot vallott, de ha mégis akadt egy-egy, aki véleményt nyilvánított, rendszerint nemcsak jogszabályokba, hanem az általános igazságérzetbe ütközött a döntése, amely véleménye mellett felvilágosító megjegyzéseim után egy pillanatra sem kívánt megmaradni. Azt az egyet készséggel leszögezem, hogy a választott bírák nem törekedtek osztályigazságra. Sőt a véleménynyilvánítás ritka esetében is megtörtént, hogy nekem kellett megvédenem a rokkant munkást a munkásbíróval szemben.

A proletárdiktatura alatti polgári bíráskodás is ugyanezt a sivár képet adja. Az volna hihető, hogy a házassági perekben a laikus elem inkább bevált, mert hisz a laikus bírák legtöbbször maga is házasságban élt. E hiedelem is tévesnek bizonyult.

A perek elintézésében résztvevők rendszerint teljes passzivitással és unalommal hallgatták a felek vitáját, kérdéseik majdnem sohasem voltak és a hivatásos bírótól várták a döntést. Alig akadt a laikusok közül egy-egy, aki tevékenyen kívánt az igazság keresésében részt venni. De ebben sem volt sok köszönet. A férfi laikus megtanult agitációs beszédét akarta elmondani, úgy hogy le kellett inteni, némelykor még nyilvánosan is, a nőbíró pedig vagy érzélgős vagy ideges volt. Egyik temperamentumos nőbíró például a férjével békülni nem akaró feleségét a békülésre azzal a fenyegetéssel akarta kényszeríteni, hogy ha nem békül nagyon kevés tartásdíjat fog részére megállapítani. Következett persze a fél megnyugtatósa, az ülnök leintése. De ezek csak szörványos esetek voltak. A normális: a teljes passzivitás. Csak mellékesen kívánom megjegyezni, hogy az ülnökök majdnem minden esetben elkéstek a tárgyalásról és az ebédidő közeledtével alig alig lehetett őket helyükön tartani. Volt olyan laikus bíró, akivel azután teljesen egy nézetben voltunk, aki ugyanis kijelentette, hogy a bíró nem tud kenyeret sütni, a pék nem tud ítélni, hát mindegyik maradjon annál, amit tud.

Mindig azt halljuk, hogy a népet közelebb kell vinni a bírósághoz, akkor nagyobb lesz a bizalma. Úgy tapasztaltam, hogy ez nem áll. A proletárdiktatura alatt az igazságát kereső proletár a hivatásos bíróhoz bizalommal fordult, megadta neki a kellő tiszteletet és semmibe sem vette a hozzá egész közelálló laikus.

Itt felesleges felsorolnom, hogy mi minden kell ahhoz, hogy valaki jó bíró legyen. Nagy szorgalommal, sok tanulással, nagy önfegyelmelzettséggel érhető csak el, hogy az arra különben rátermett egyéniség jó bírónak váljék, de az incidentaliter behívott laikusoktól lehetetlenséget kívánunk, mikor azt óhajtjuk, hogy gyakorolja az ítélezés művészetét, amely művészethez nincs meg az előképzettsége és a gyakorlottsága.

A Jogtudományi Közlöny 1919 évf. 2., 3., 4. számaiban bírák, akik laikusokkal működtek együtt lakásügyekben, dicsőítőleg emlékeztek meg működésükről. Nem működtem laikusokkal lakásügyekben, nem kívánok tehát vitába bocsátkozni. De csodálkozom, mert mégis csodálatos, hogy ép a lakásügyekben váltak be a laikusok, akik, szerény nézetem szerint, más téren mit sem lendítettek az igazság kerekén. Csak mellesleg kívánom megjegyezni, hogy az egyik nyilatkozó bíró a laikusok dicséretére említette, hogy ők voltak, akik a közöskönyha megengedését kívánták. Az azóta letelt idő megmutatta, hogy mire vezetett a közöskönyha használatának a megengedése. Azt hiszem jobb lett volna ha élettől állítólag elzárkózott bíró ezt a praktikus megoldási módot továbbra is elhárította volna magától.

Nem az osztály összetartozandóság érzete beszél belőlem. Tudom, hogy a bíróságok működése nagy kívánni valót maga után. Nem vagyok híve az Anatole France által Crainquebille-jében olyannyira kigúnyolt szakbíróknak, de aggodom, hogy a haladás jelszava alatt visszafejlődünk. A laikusok bevonása pedig a jogszolgáltatásba szerintem visszafejlődés, mert működésük nem vált be.

A jó és a bírónak szabad kezét engedő anyagi törvények mellett kinevezési politikán dől el a kérdés. Komoly, képzett, jó ítélőtehetségű, szorgalmas, embertársai bajával törődő, jó idegzetű, erkölcsös jogászok töltsék be a bírói széket és akkor nincs szükség laikusra a jogszolgáltatásban.

Dr. Hetényi József.

A peregyezség megtámadhatósága.

I.

A magánjogi egyezség által az egyezkedő felek valamely vitás vagy egyébként bizonytalan jogviszonyukat szerződésileg akként szabályozzák, hogy abból valamit kölcsönösen adnak vagy engednek egymásnak. A magánjogi egyezség tehát, figyelemmel a felek kölcsönös engedekekenységére, tipikusan kétoldalú, terhes szerződés.

A bírói- vagy peregyezség lényegét illetően a jogi irodalomban két ellentétes felfogás uralkodik. Az egyik, amelyet a Pp. is magáévá tesz, abból indul ki, hogy a peregyezség az ítéletet kívánja helyettesíteni, annak hatályával bír és ennél fogva nem vonható a magánjogi egyezség szabályai alá. Erre mutat az is, hogy a peregyezségben a felek nem mindig egyezkednek, nem minden esetben engednek kölcsönösen egymásnak, ami a magánjogi egyezség fogalmához tartozik, hanem sok esetben az alperes elismervén a felperes jogát, teljesítésre kötelezi magát. A peregyezség sok tekintetben hasonló az elismerésen vagy joglemondáson alapuló ítélethez.¹

A másik elterjedt felfogás szerint, a peregyezség éppen olyan szerződés, mint a magánjogi egyezség, csak hogy ezenfelül hozzá még perjogi hatály is kapcsolódik.²

Ha a peregyezségeket közelebbről megvizsgáljuk, valóban úgy találjuk, hogy azoknak nagy része csupán oly opportunistai okoknak köszönheti létét, amelyeknél a kölcsönös engedekekenységnek a legkisebb szerep sem jut. Így például a fél egyéni érdekből gyakran csak azért választja a ridegebb ítélet helyett az enyhébb formájú és engedekekenyebbnek tetsző peregyezséget, hogy az ellenfelet mint vevőjét, fogyasztóját vagy ügyfelét végleg el ne riassza; hogy az eljárás költségeinek egy részét ellenfele számára megtakarítsa, vagy hogy az ellenfélnek engedett időhaladék, részletfizetési vagy más efféle kedvezmény által, annak teljesítő kedvét fokozza, de emellett a maga részére a peregyezség kikényszeríthetőségéhez fűződő perjogi előnyöket is biztosítsa. Az ily peregyezség megkötésénél az alapul szolgáló jogviszony vitás vagy bizonytalan volta szóba sem kerül s a perre rendszerint az alperes késedelme vagy nemtörődősége szolgáltat okot.

Ezzel szemben ismét előfordulnak oly peregyezségek, amelyekben a felek a köztük vitás vagy egyébként bizonytalan jogviszonyt kölcsönös engedekekenységgel oly módon szabályozzák, hogy a peregyezség a magánjogi egyezség összes kritériumait kimeríti.

Eszerint nem helyes a peregyezséget vagy kizárólag perjogi szempontból az elismerésen vagy lemondáson alapuló *ítélettel*, vagy pedig kizárólag a *magánjogi egyezséggel* azonosítani, hanem a bíróságnak esetről-esetre külön jogi bírálat tárgyává kell tenni azt a kérdést, hogy a peregyezség, mint pusztán perjogi cselekmény, csak az ítéletet helyettesíti-e, vagy pedig az a magánjogi egyezség szabálya alá vonható? E jogi megkülönböztetésnek a Pp., jóllehet más elvi álláspontra helyezkedik, nem áll útjában.

II. Miután a peregyezség a felek megegyező akaratnyilvánításán alapul, annak jogi természete a fokozatos fellebbevitelt, mint jogorvoslatot elvileg kizárja. A Pp. azonban, figyelemmel arra, hogy a 423. §. a bírói egyezséget a jogerős bírói ítélet hatályaival ruházza fel, az ellen minden egyéb jogorvoslat kizárásával a perújítást mégis megengedi, azokkal a megszorításokkal amelyeket az elismerés vagy lemondás alapján hozott ítélet ellen használt perújításnál felállít (Pp. 563. §. ut. bek.). Ha tehát a fél a peregyezséget perújítással megtámadja, ép úgy, mint az ítéletnél, kettős jogi kapcsolatot kell megtörnie: a) először föl kell tartania azt a perjogi zárat, amelyet a Pp. alaki szempontból a peregyezséghez, mint perbeli cselekményhez fűz; b) másodszor oly új körülményeket kell bizonyítania, amelyek anyagjogi szempontból a kívánt jogi hatást előidézik.

ad a). A Pp. a bírói egyezség ellen, az 563. §. 12. pontjának (a bizonyíték helytelen mellőzése esetének) kivételével, a perújítást minden olyan ok (id. §. 1—11. pontja) alapján megengedi, amely ok alapján különben perújítással lehet élni; de a 11. p.

¹ Lásd: a Pp. 563. és 564. §-aihoz fűzött min. indokolást.

² Magyar jogi lexikon III. kötet, 142. s. köv. lap.

esetén csak akkor, ha a fél az idézett pontban körülírt új bizonyítékokat az alapperben nem használhatta.

Peregelység esetén a Pp. 563. §. 1—3. pontjában írt perújítási okoknak, melyek a bíróság szabályszerű alakítására, a törvényről fogva vagy a fél kifogása következtében kizárt bíró részvételére vonatkoznak, gyakorlati szempontból aligha van jelentőségük.

A félnek hiányos képviselőre vonatkozó okok ú. m.: 4. p., ha a cselekvőképességgel nem bíró félnek törvényes képviselőjét mellőzték; 5. p. ha valamelyik fél nevében egy harmadik meghatalmazás nélkül járt el és végül 6. p. ha valamelyik fél ellenfelét rosszhiszeműleg hirdetmény útján idéztette, — már a dolog természeténél fogva bírói egyezség esetén is ép úgy előfordulhatnak, mint bírói ítélet esetén.

Hasonlóképp gyakorlati alkalmazást nyerhetnek a 7. és 8. pontban írt okok, amelyek a bírónak, illetőleg az ellenfélnek vagy másoknak büntetőtörvénybe ütköző cselekménye folytán állhatnak elő; továbbá a 9—11. pontban foglalt azok az okok is, amelyek alapján a fél a bírói egyezség tényállását megdönti. Ezek közül a 9. pont a peregyezség alapjául szolgáló büntetőítélet hatályon kívül helyezésére, a 10. pont az alapperben nem használt ítéletre (ítélt dolog kifogására), végül a 11. pont a peregyezség megkötésénél nem használt határozatra, egyezségről vagy más új bizonyítékra vonatkozik.

ad b) Míg a *praejudicialis*, vagyis a perújítás megengedhetősége kérdésének elbírálásánál merőben közömbös, hogy a perújítással megtámadott peregyezség egyszersmind a magánjogi egyezség joghatályával is bír, vagy sem (mert, ha az 1—11. pontra alapított bármely perújítási ok s a törvényben meghatározott egyéb feltételek is fennforognak, a bíróságnak a perújítást minden esetben meg kell engednie), addig a perújítás *érdemi*, *materiális* eldöntésénél a fenti megkülönböztetésnek már lényeges anyagjogi kihatásai vannak, különösen, ha a perújítás új bizonyíték (9—11. pont) alapján az alapperbeli tényállás megdöntését célozza.

Anélkül, hogy a magánjogi egyezség hatálytalanítására vonatkozó anyagjogi rendelkezések fejtegetésébe bocsátkoznánk, utalok az idevágó bírói gyakorlatra, az Optk. 1382—1388. §-aira, továbbá a tervezet biz. szövegének 1445. §-ára, amely kimondja, hogy «az egyezség hatálytalan, ha oly körülmény, amelynek valóságát az egyezkedő felek feltételezték és amelyet az egyezség megkötésénél alapul vettek, valótlanak bizonyul. Az egyezkedő felek valamelyikének oly körülményre vonatkozó tévedése, melyre a vita vagy a bizonytalanság kiterjedt, az egyezség érvényét nem érinti. Ez akkor is áll, ha *utóbb előkerült okirat* vagy *más bizonyíték* által az egyezség megkötésekor fennforgott vitát vagy bizonytalanságot el lehet hárítani».

Ha a fél, a Pp. 563. §. 9—11. pontja alapján, oly peregyezséget támad meg, amely csak az ítéletet helyettesíti, de egyszersmind magánjogi egyezségnek nem minősíthető: a bíróság a perújításnak érdemben is helyet fog adni minden oly esetben, amelyben a használt új bizonyíték az elismerésen vagy lemondáson alapuló ítélettel szemben sikerre vezetett volna.

Ha ellenben a peregyezség a magánjogi egyezség szabályai alá vonható, úgy a felek között a peregyezségben már újítási szerződés (Optk. 1380. §.) létesült, amelyet többé nem az alapügyletre, hanem a magánjogi egyezségről vonatkozó anyagjogi szabályok szerint kell megbírálani s az ily peregyezséget perújítással új bizonyíték alapján sikerrel csak akkor lehet megtámadni, ha a magánjognak az egyezségről alkalmazandó különös rendelkezései az új bizonyítéknak azt a hatását az egyezséggel szemben elismerik. Mindkét esetet világosítsuk meg egy-egy példával.

X. kereskedő könyvkivonat alapján beperli az alperest, mint örököszt, az örökhagyó tartozásáért; hogy mily jogcímen? mellékes. A tárgyaláson bír, egyezséget kötnek s abban az alperes arra kötelezi magát, hogy a kereseti követelést a felperesnek egészben megfizeti. Később az alperes az örökhagyó iratai között ráakad a felperesnek az ügyre vonatkozó eredeti nyugtájára, melyben az elismeri, hogy a kereseti követelésre az örökhagyótól bizonyos összeget felvett. A felperes hivatkozással arra, hogy a nyugta összege nincs elkönyvelve és hogy köztük már bírói egyezség létesült, megtagadja, hogy a nyugta összege a kereseti követelésből levonassék. Az alperes a nyugta alapján perújítás-

sal él. A bíróság, miután a törvényben írt egyéb feltételek is fennforognak, a perújítást a Pp. 563. §. 11. pontja alapján megengedi s az ügy érdemi elbírálásánál arra a jogi álláspontra helyezkedik, hogy itt a felek között magánjogi egyezség nem létesült és a peregyezség csak a bírói ítéletet pótolja. Ez alapon a perújítási keresetnek érdemben is helyet ad és a felperes követeléséből csak a nyugtán felüli részt ítéli meg.

Ez a döntés helyes; mert a felek egymással szemben kölcsönös engedékenységet nem gyakoroltak, nem egyezkedtek s így közöttük a peregyezség megkötésekor magánjogi egyezség nem jöhetett létre. A bíróságnak, ha azt a jogi álláspontot juttatja érvényre, hogy a peregyezség eo ipso a magánjogi egyezség hatályával bír, a perújítást érdemben el kellett utasítania, mert a kérdéses nyugta, mint új bizonyíték a felek között csak a peregyezség megkötésekor fennforgott s a kereseti követelés fennállására vonatkozó bizonytalanságot hárította el, ami az egyezségről alkalmazandó jogszabályok (Optk. 1387. §. terv. 1445. §. 2. bek.) szerint, az egyezség érvényét nem érinti.

Másik példa: a peres feleknek szomszédos ingatlanai közt elterülő földszáv hovatarozandósága vitás s minthogy azt az alperes tartja birtokban, a felperes ellene, a vitás terület tulajdona iránt, pert indít. A felek a bíróság előtt kölcsönös engedékenységgel egyezséget kötnek oly értelemben, hogy a per tárgyát képező ingatlant középen megosztják s mindenik fél tulajdonába veszi azt a részt, amely ingatlanával határos. Később az alperes oly iratra akad, amelyből kétségenkívül megállapítható, hogy a peres ingatlan az ő kizárólagos tulajdona. Ez alapon perújítással él. A bíróság a perújítást megengedi s az ügy érdemi eldöntésénél abból indul ki, hogy miután a felek a köztük vitás jogviszonyt kölcsönös engedékenységgel szabályozták, a peregyezség a magánjogi egyezség joghatályával bír s miután a szolgáltatott új bizonyíték csak a peregyezség megkötésekor fennállott jogi bizonytalanságot oszlatta el, amely körülmény az egyezség érvényét nem érinti: a perújítási keresetet érdemben elutasítja.

Ez a döntés jogérzetünket kielégíti; de ha a bíróság azt a nézetet vallja, hogy a peregyezség csak az ítéletet pótolja s nincsen magánjogi hatálya, noha a magánjogi egyezség összes ismertetőjegyei fennforognak: a perújítási keresetnek helyt kell adni és a felperest alperesével egészben el kell utasítani.

Összegezve az eddigieket, a következő eredményre jutunk: a bíróságnak peregyezség ellen használt perújítás esetében — a Pp.-nak a perújításra vonatkozó rendelkezésein és a magánjog általános szabályain felül — alkalmaznia kell:

a) a peregyezség *alapjául szolgáló ügyletre* vonatkozó különös anyagjogi rendelkezéseket, ha a peregyezség csak az ítéletet helyettesíti és újítási szerződést nem tartalmaz;

b) a *magánjognak az egyezségről* vonatkozó különös rendelkezéseit, ha a peregyezség, mint novatio, a magánjogi egyezség ismérveit kimeríti.

III. Az esetben, ha a peregyezség belső tartalmán alapuló jogi megkülönböztetést elejtjük s minden peregyezséget csak az elismerésen vagy lemondáson alapuló bírói ítélet surrogátumának tekintünk, arra a különös jogi eredményre jutnánk, hogy a bírói egyezségbe foglalt magánjogi egyezség, jogi sajátosságainak háttérbe szorításával, a hatálytalanítás szempontjából kisebb jogi biztonságot nyújtana, mint az a magánjogi egyezség, melyet a felek a bírói egyezség hatályával egyszersmind fel nem ruháztak, mert az utóbb előkerült oly okirat vagy más bizonyíték, amely csak az egyezség megkötésekor fennforgott vitát vagy bizonytalanságot oszlatta el, a peregyezségben nem foglalt magánegyezség érvényét nem érinti, holott ez az új körülmény az elismerésen vagy lemondáson alapuló ítélethez hasonlatos peregyezség érvénytelenítésére alkalmas lehet.

Ha pedig a peregyezséget, a feleknek erre irányuló ügyleti akarata nélkül, minden esetben a magánjogi egyezséggel azonosítjuk, úgy a feleknek alaptalanul, alig áthidalható nehézségeket okoznánk az oly peregyezség megtámadásánál, amely lényegében csak a bírói ítéletet volna hivatva pótolni.

IV. Az, hogy a peregyezség az ítéletet helyettesíti vagy pedig a felek akarata szerint magánjogi egyezség (novatio) létesítésére irányult, *jogkérdés*, amelyet a nem vitás vagy egyébként megállapított tények alapján a bíróság hivatott eldönteni. Az a körülmény, hogy a peregyezségből egymagából a kölcsönös engedékenységgel szembeötlő módon ki nem tűnik s a felek abban

kölcsönösen nem adnak vagy engednek egymásnak (az alperes az egész tartozás megfizetésére kötelezi magát vagy a felperes egész követeléséről lemond), még nem zárja ki a peregyezés mögött lappangó vagy azt is felölölő magánjogi egyezés létezését. Például a felek a peres kérdést, a közöttük fenforgott más vitás vagyoni jogi kérdésekre kiterjedőleg is akként szabályozták, hogy a peres követelés — egyéb engedmény fejében — egészben a felperesnek jusson s arra nézve a már folyamatban lévő perben az egyezséget ily értelemben, a köztük létesült magánegyezésre való utalás nélkül, meg is kötik. Ez esetben a felek kölcsönös engedékenysége a peregyezésből ki nem vehető s az külsőleg az elismerésen alapuló ítélethez fog hasonlítani, habár a felek ügyleti akarata szerint, lényegében mégis magánjogi egyezséget takar, amelyet ennek megfelelő jogi elbírálásban is kell részesíteni.

Viszont akkor, ha a peregyezésben az alperes nem a kereseti kérelem értelmében kötelezi magát, hanem a felperes követelésének csak részét vállalja magára, nem minden esetben létesül magánjogi egyezés, mert a felperes azt a többletet, amire az alperes nem kötelezte magát, az alperesnek elengedhette (tartozás elengedés) vagy ajándékozhatta anélkül, hogy a kereseti követelésnek jogalapja vagy mennyiség közöttük egy pillanattig is vitás vagy bizonytalan lett volna,

V. Felmerül még az a kérdés, hogy a peregyezés ellen használt perújítás szempontjából, mit tekintünk az alapper tényállásának és mit új bizonyítéknak?

A válasz igen egyszerű. Ha érdemleges tárgyalás nem volt tartva, aszerint, amint a per keresetlevél (Pp. 129. §.), egyezségi kísérletre idézés (Pp. 139. §.) vagy pedig meghagyás (Pp. 590. 607. §.) folytán indult meg, az ezekben előadott; ha pedig érdemleges tárgyalás volt tartva, úgy a fentebbieken kívül a tárgyalási jegyzőkönyvekből (Pp. 244. §.), ezek mellékleteiből s a felek külön irataiból megállapítható s a peregyezés rendelkezéseivel *jogi összhangban álló* tényállást kell az alapper tényállásaként elfogadni. Új bizonyíték alatt pedig minden oly bizonyítékot kell érteni, amely az egyezés megkötéseig a bíróság előtt szóba sem került, illetőleg amelyet a perújító fél — figyelemmel a Pp. 563. §. utolsóelöltti és utolsó bekezdésének a 11. pontra vonatkozó megszorító rendelkezésére — az egyezés megkötésekor egyáltalán nem is használhatott.

VI. Minthogy a Pp. e tekintetben másként nem rendelkezik, a perújítási keresetet bírói egyezés esetén is, kizárólag az 566. §-ban kijelölt bíróságnál kell magindítani. Így például, ha a peregyezséget a fellebbezési bíróság előtt kötötték meg, a keresetet is kizárólag ennél a bíróságnál kell beadni.

Ötömösy Zoltán.

II.

Perrendtartásunk a bírói egyezés elleni perújítást egészen önállóan szabályozta és Ötömösy Zoltán igen érdemes munkát végzett, amikor az egyezés két különböző fajtája elleni perújítás előfeltételei közötti különbséget sikeresen fejtegette. Ugyanez a kérdés a P. VII. 2590/1918. sz. ügyben (Perjogi Döntvénytár V. 16. sz.) a Kúriát is foglalkoztatta; amennyiben az árú szállítása iránti perben megkötött bírói egyezséggel az alperes *kisebb mennyiségű* árú szállítására kötelezte magát, mint amennyire a kereset irányult és *magasabb vételár* ellenében, mint amennyi a kereset szerint, szerződésileg ki volt kötve. Tipikus esete volt ez a bírói egyezés alakjában létrejött magánjogi egyezésnek, amelyben a felek egymásnak kölcsönös engedményeket tettek, amellyel szemben tehát a Pp. 563. §. 11. pontjára alapított perújítás csak magánjogi érvénytelenítési alap (tévesztés, tévedésbentartás stb.) fenforgása esetén vezethet sikerre. Bár a konkrét esetben a perújító alperes nem a felperes általi megtévesztésre, hanem csak saját — a felperes tényével okozati összefüggésben nem álló — tévedésére nézve hozott fel új bizonyítékot, a Kúria az itt felvetett kérdés elől kitért és a perújítási keresetet azért utasította vissza, mert alperes a felhozott új bizonyítékot már az alapperben használhatta volna.

Egyben azonban nem érthetünk egyet a cikkíróval. Szerintünk ugyanis abban az esetben, ha a perújítás magánjogi jellegű peregyezés ellen irányul és a felajánlott új bizonyíték nem vonatkozik olyan tényre, melyből az egyezés anyagi érvénytelenségére kell következtetni: akkor az a tény, bizonyítása esetén

sem vezethet az egyezés megdöntésére, illetve az egyezségnél kedvezőbb határozat hozatalára. Ilyenkor tehát alakilag sem lehet a perújításnak helyt adni, hanem azt, a törvényes előfeltétel hiánya miatt az 571. §. 2. bek. értelmében vissza kell utasítani.

Dr. Kovács Marcel.

Az ügyvédi inkompatibilitás reformja.*

Szem előtt kell tartanunk, hogy a háború által a karban előidézett rombolás feltétlenül szükségessé tesz néhány évre terjedő átmeneti időt, melyen belül az inkompatibilitás kérdését a legmesszebbmenő liberálizmussal kell kezelni. Alkalmat kell adni ezen az úton a kar minden tagjának, hogy új egzisztenciát alapítson. Számos esetet tudok, midőn a hadból visszatértek szerencsét próbálnak egészen új munkaterületen, de még nem töröltetik magukat a kamara lajstromából, mert nem tudják, hogy az új foglalkozás biztosítja-e mindennapi kenyerüket. Szabad és lehet-e ily esetben a háború alatti mértéket alkalmazni? Azt hiszem, hogy nem. Hogy mily mértékig kell enyhíteni az átmeneti időre az inkompatibilitást, azt részletesen szabályozni nem lehet. Ezt a fegyelmi bíróságra kell bízni. Szükséges azonban, hogy a kar közvéleménye megnyilatkozzék és útmutatást adjon a fegyelmi bíróságnak.

A kamaráknak közgyűléseiken állást kell foglalniok és a közgyűlési határozatok bizonyára döntő módon fogják befolyásolni a kamarák fegyelmi bíraskodását és az ügyvédi tanács döntéseit is.

Az általam javasolt átmeneti időre elég a szabad szervezet formulája; követelni kell az inkompatibilitás enyhítését a munka irányában. Ez elég útmutatás volna a fegyelmi bíróságoknak. Elég volna ahhoz, hogy összeférhetőnek tekintsenek minden tisztességes mnkát, ha nem köti le az ügyvédet oly módon, ami kizárja, hogy ügyvédi teendőit lelkiismeretesen elláthassa. Lényegileg ugyanezt az álláspontot foglalta el kamaránk elnöke is az 1918-iki közgyűlést megnyitó beszédében, midőn az egész közgyűlés élénk helyeslése mellett mondotta:

«Demokratikus korban bármely tisztességes [munka csak nemesíthet.]»

Bármily szépen hangzik azonban ez a kijelentés és bármennyire méltányos, hogy az átmeneti időben a fegyelmi bíróság ezt a mértéket, ha nem is alkalmazza, de megközelítse, ép oly óvatosan kell alkalmaznunk Pap József szavait az inkompatibilitás végleges rendezésénél.

Én nemcsak az átmeneti időre, hanem a végleges szabályozásnál is elfogadom a szabad szervezet jelszavát: enyhíteni kell az inkompatibilitást a munka irányában. De ez nem jelenti azt, hogy bármely tisztességes foglalkozás összeférne az ügyvéddel.

Nem az ügyvédi tekintélyre gondolok. Már előadásom elején elfogadtam Bihari álláspontját, aki a kérdés szabályozásánál kiküszöböli a tekintély védelmét.

Én csak a jogkereső közönség érdekét tartom szemem előtt. A közönség érdeke, hogy az, akire ügyét reábizza, valóban ügyvéd legyen. Ha megengedjük, hogy az ügyvéd mellék- vagy főfoglalkozásként bármely tisztességes foglalkozást űzzön, akkor lehetővé tesszük, hogy ez a mellék- vagy főfoglalkozás olyan lesz, mely kizárja, hogy az ügyvéd ügyfelének ügyeit tisztességesen, lelkiismeretesen elláthassa.

Bihari formulájából, melyet az országos ügyvédgyűlés elfogadott, elhagynám még az ügyvédi állás színvonalára vonatkozó részt, mert ez a tekintélynek enyhéb formája, elhagynám az ügyvédi állás függetlenségét védő részt és csak azt tartanám meg, hogy összeférhetetlen minden foglalkozás, mely hivatásától állandóan elvonja és hozzátenném Nagy Dezső szövegéből, az ügyvédi hivatás természetére való utalást. Az általam javasolt szöveg tehát így hangzanék: «Az ügyvédi gyakorlattal összeférhetetlen minden foglalkozás, mely az ügyvédet hivatásától állandóan elvonja, vagy az ügyvédi hivatás természetével össze nem fér.»

Ez a szövegezés, nevezetesen az ügyvédi hivatás természetére való utalás eléggé szabad kezdet ad a fegyelmi bíróságnak, hogy megvédje a jogkereső közönség érdekeit, viszont elég tág kaput nyit az ügyvédek azon kategóriájának, amely kizárólag ügyvédi keresményéből nem tudván megélni, oly munkát kíván

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 12. számban.

vállalni, mely nem akadályozza abban, hogy ügyvédi kötelességeit ügyfeleivel szemben lelkiismeretesen teljesítse.

A javasolt szöveg, mely lényeges enyhítést jelent a jelenlegi szabályozással szemben, kiegészítendő az inkompatibilitás kiterjesztésével a tőkeösszefüggések irányában.

Ki volna mondandó új Ü. R.-ban, hogy «az ügyvéd saját vagy másnak nevében közvetlenül vagy közvetve nem foglalkozhatik iparszerűleg kereskedelmi ügyletekkel». Ez a szabályozás kizárná azt, hogy az ügyvéd egyéni cégnek, közkereseti társaságnak tulajdonosa, cégvezetője, üzletvezetője vagy üzletek kötésével megbízott alkalmazottja, betéti társaság beltagja, részvénytársaságnak ügyvezető igazgatója, vagy ügyleteket kötő bármely alkalmazottja legyen. Az inkompatibilitás problémái közül hátra van még a közhivatallal való összeférhetlenség kérdése. A mi törvényünk nem mondja meg összefér-e az ügyvédség a közhivatallal. Nem is igen fordult elő, hogy a kamarák ily összeférhetlenségi eseteket tárgyaltak volna. Králiknak már említett munkájában mindössze két esetet találtam. Bírósági végrehajtó és adóvégrehajtó folyamodtak egyszer a felvételért. Mind a kettőnek felvételi kérvénye visszautasított azzal az indoklással, hogy végrehajtói állásuk nem egyeztethető össze az ügyvédi hivatással. Az a kérdés, hogy a közhivatal összeegyeztethető-e az ügyvédséggel azért nem fontos, mert az állam nem engedi meg, hogy hivatalnokai ügyvédi gyakorlatot folytassanak.

Az új ügyvédi rendtartásban mindenesetre ki kell mondani, hogy közhivatalnok ügyvédi gyakorlatot nem folytathat. Az államnak úgy kell fizetnie hivatalnokait, hogy ne szoruljanak mellékjövedelemre. A közhivatalnok munkáját a köz szolgálatába kell bocsátania és nem engedhető meg, hogy idejének egy részét mint magánügyvéd értékesítse. Ez a legkülönbözőbb visszaélések forrása lehet. Közérdek és az ügyvédi kar érdeke egyaránt azt követelik, hogy ezen a téren az inkompatibilitást minél szigorúbban kezeljük.

Amit az állam hivatalnokairól mondtam az természetesen vonatkozik a megyei és városi hivatalnokokra is. Ez megfelel a mai gyakorlatnak is, kivéve, hogy az ügyészeknek a mai közfelfogás megengedi az ügyvédi gyakorlat folytatását.

Legújabbban a közhivatalnokok inkompatibilitása terén egy rendkívül fontos kérdés merült fel, mely részben ugyan már megoldást nyert, részben azonban még csak a legközelebbi jövőben fog felvetődni. Ez a kérdés az ideiglenes adóbiztosi állás összeférhetlenségének kérdése. Eleinte a kamarák eltérő álláspontja helyezkedtek. A vitás kérdést 1918. dec. 14-én döntötte el a Kúria ügyvédi tanácsa 40/1918. sz. a. (L. Ügyv. L. 1919. évf. 6. sz.). Az ügyvédi tanács határozatának indoklása szerint az ideiglenes adóügyi biztos nem államtisztviselő, a miniszter tőle a megbízást bármikor megvonhatja. Ámde a szolgálati szabályok eltiltják minden oly mellékfoglalkozástól, mely idejét hivatalos teendői rovására igénybe veszi. Minthogy a szabályzat szerint az adóbiztos a hivatalt a kiszabott órákban rendszeresen látogatni, sőt ha a szolgálat érdeke kívánja, a szabad órák feláldozásával azontúl is működni köteles, a Kúria ügyvédi tanácsa *Wolf Vilmos* előadása alapján akként döntött, hogy az ideiglenes adóügyi biztos alkalmaztatásának ideje alatt ügyvédi gyakorlatot nem folytathat.

Különös fontosságú ez a döntés azért, mert az ügyvédek igen nagy száma kapott ilyen ideiglenes hivatali megbízást.

Ezzel a kérdéssel összefügg a relativ inkompatibilitás, vagyis az a kérdés, hogy közhivatal viselő, vagy közmegbízást (képviselő, városatya, adóbizottsági tag) ellátó ügyvédet nem kell-e oly ügyek elvállalásától eltiltani, melyeknek ellátása az ügyvéd meggyanúsítására adhat alapot.

Minthogy a relativ inkompatibilitás kérdésével való beható foglalkozás a főkérdéstől messzire elvezetne csak egy nemrég felmerült esetet kívánok megemlíteni. A napilapok támadást intéztek két ügyvéd ellen azért, mert képviselőt vállaltak az adófelszámolási bizottság előtt folyó ügyekben, noha tagjai voltak az adófelszámolási bizottságoknak. Egyik megtámadott ügyvéd ugyanannak a bizottságnak volt tagja, amely előtt ügyfél képviselőt elvállalta. A budapesti ügyvédi kamara választmánya állást foglalt e kérdésben és a következő határozatot hozta:

«A felszámolási bizottság ügyvédtageinak összeférhetlenségéről az 1916. évi 127.000. sz. utasítás 75. §-a következőképpen rendelkezik: «Kerülni kell lehetőleg azt, hogy a tárgyalásban és a határozat meghozatalában, mint elnök vagy tag az adóköte-

lesnek jogi tanácsadója részt vegyen.» Az utasítás tehát nem kívánja korlátozni a bizottsági tagnak, mint ügyvédnek szabad ügyködési jogát az adófelszámolási bizottságok előtt. Eszerint tételes intézkedések híján csakis azok a jogi és erkölcsi korlátok érvényesülhetnek e téren is, melyek az ügyvédi képviselőre általában állanak. Az ügyvédi kamara felfogása szerint az ügyvédnek mint közmegbízásban működő bizottsági tagnak erkölcsi tekintetekből még fokozottabban óvakodnia kell oly magatartástól, amely azt a látszatot kelthetné, mintha bizottsági tagságát bármely vonatkozásban az ő ügyvédi tevékenységének érdekeszközévé tehetné. Így különösen alkalmas a kar tekintélyét kikezdő látszat keltésére, ha a bizottsági tag mint ügyvéd saját közigazgatási kerületének bizottsága előtt tárgyal, miért is elvárja az ügyvédi kamara, hogy a bizottság ügyvédtagei ilyen képviselőt ne vállaljanak. Ennek kerülése úgy az illető ügyvédnek, mint a karnak is érdeke. Az adófelszámolási bizottságok ügyvédtageinak működését általános elismerés kísérte. Nincs ok és alkalom annak fellevésére, hogy a helyzet az ügyvédtagek tekintélyének rovására megváltozzék és a kamara elvárja a bizottságokban működő tagjaitól, hogy az erkölcsi tekintetek szigorú szemmel tartásával ezentúl is példaadó munkadést fognak kifejtetni.»

Nézetem szerint a választmánynak tovább kellett volna mennie és ki kellett volna mondania, hogy az adókievítő és adófelszámolási bizottsági tagok saját közigazgatási kerületük bizottságai előtt egyáltalában nem, más kerületben pedig csak rendes klienseik ügyeit láthatják el, tehát speciális adópraxist nem folytathatnak.

A relativ inkompatibilitás nagy problémájából szándékosan választottam ki ezt az egy esetet. Ezen a példán be akartam mutatni, hogy az országgyűlési képviselő-ügyvéd inkompatibilitási problémáján kívül vannak más igen fontos relativ inkompatibilitási esetek. Különösen fel akartam hívni a figyelmet az adókievítéssel kapcsolatos inkompatibilitási esetekre tekintettel ennek a kérdésnek a jövőben való rendkívül nagy fontosságára.

A közérdek és az ügyvédi kar érdeke egyaránt azt követeli, hogy ennek a kérdésnek a megoldásánál a legszigorúbb erkölcsi mértéket alkalmazzuk és mindig szem előtt tartsuk a budapesti kamara választmányának határozatát: «az ügyvédnek, mint közmegbízásban működő bizottsági tagnak erkölcsi tekintetekből fokozottabban óvakodnia kell oly magatartástól, amely azt a látszatot kelthetné, mintha bizottsági tagságát bármely vonatkozásban ügyvédi tevékenységének érdekeszközévé tenné.»

*

Mindaddig egy szóval sem emlékeztem meg arról, hogy a külföldi ügyvédréndtartások miként szabályozzák az inkompatibilitás kérdését. Bármily érdekes volna a külföldi anyagnak feldolgozása, nézetem szerint ennek a kérdésnek mikénti szabályozása annyira összefügg az egyes országok ügyvédségének individuális helyzetével, különösen az ügyvédség strukturájával, az ügyvédség túlsúlyosságának kérdésével, az ügyvédség tradícióival stb., hogy a külföldi példákra való hivatkozásnak nagy jelentősége nem volna. Kizárólag hazai viszonyainkból az ügyvédségnek a háború folytán bekövetkezett katasztrofális helyzetéből indultam ki javaslataim formulázásánál.

Tisztán látom azokat a rendkívüli nehézségeket, melyekkel az inkompatibilitásnak általam javasolt reformja járna. A közep-utat kerestem a régi tekintélyrendszer és az ügyvédi kar különállását teljesen eltörölni törekvő irány között. Megvallom, hogy annak, aki az ügyvédi hivatást szereti és lélekkel él hivatásának, nagy áldozat minden koncesszió, melyet az inkompatibilitás enyhítése irányában meg kell tenni. Az ideális megoldás mégis csak az, hogy az ügyvéd erejének, tudásának, idejének java részét kliensei ügyeinek és állandó továbbképzésének szentelje, különösen olyan forrongó időben, mint amilyen a mi korunk, midőn az ügyvéd nem élhet meg abból a gyakran nem nagyon bő tudásból, amit egyetemi éveiben magába szívott.

De bármennyire nagy is ez az áldozat, meg kell hozni. Teljesen tarthatatlan az a mai állapot, hogy az élet messze eltávolodott a negyvenöt év előtti törvény szavaitól és szellemétől. Az ügyvédi rendtartásnak meg kell teremtenie az összhangot a mai közfelfogás és a törvényes szabályozás között.

Dr. Teller Miksa.

Lapunk az év végeig kéthetenként egy ívnyi terjedelemben fog megjelenni. Döntvénytári mellékleteket ez évben már nem adunk, de a fontosabb elvi jelentőségű döntésekről a Szemlerovatban fogunk beszámolni. Ezeket jövő évi Döntvénytárunkban fogjuk közzétenni.

Előfizetési díj az október–decemberi évnegyedre 20 korona.

Előfizetőink igényeit — tekintetbe véve lapunk ideiglenes szünetelését és a felemelt előfizetési árt — az előfizetés lejáratának szabályozása által fogjuk rendezni.

Szemle.

— **Pör-halasztás.** *The law's delay.* Hamlet, dán királyfi az élet nagy nyomorúságai közt említi fel a *pör-halasztást*. Bizony az, aki igazáért fordul a bírósághoz, vagy aki jogtalan támadással szemben védekezik ott, nehezen viseli el, ha várni s újból csak várni kell, amíg ügyét a bíró megint előveszi, hogy a pert az ítélethez közelebb juttassa. A hosszas bizonytalanság fáraszt, bénít, öl.

A perrendtartások töreksenek is a perek megrövidítésére. Azon vannak, hogy a bíróságoknak megadják a tárgyalás koncentrációjához szükséges eszközöket. Belátják, hogy a bíró igazsága többet ér, ha gyorsan adja.

De a per gyors elintézésének nagy akadálya, ha a bíró kezén sok a per. Ideje is, ereje is szétforgácsolódik. Ha bármely csekély kérdésben elnapolás szükséges, a per csak hónapok után kerül ismét elő a homályból.

Ilyen sok hónapos halasztásokkal folynak most a perek a budapesti törvényszéknél, mivel az egyes tanácsokra igen sok per jut. A perek közismert okokból feltorlódtak és tovább is folyvást szaporodnak, a tanácsok száma pedig megfogyatkozott, mert speciális megbízások elvonnak bírakat.

Mindenki segítség után néz. Azok, akik adminisztratív szempontból figyelik a dolgoknak ezt a fejlődését, azok, akiknek az ítélkezését e hosszas halasztások nehezítik és azok is, akik a pörhalasztás miatt ügyük eldöntését elérni nem tudják.

A bírói állásokat szaporítani nem lehet. Erre talán nem kell szót vesztegetni. Ezen az egyszerű, mechanikus módon nem lehet megszüntetni a pör-halasztást.

Más mód kell ezért s ez a más mód nem lehet egyéb, mint az egyesbíráskodás kiterjesztése.

Gyökeres reformra, amely a jogszolgáltatást az első fokon teljesen, vagy legalább túlnyomóan egyes bíróra bízna, most nem gondolhatunk. Ahhoz, hogy így alapjában megreformáljuk ifjú perrendtartásunkat, nincs meg a kellő nyugalomunk, nincs meg a viszonyok áttekintésének a lehetősége. Ezzel, ha rákerül a sor, nyugodtabb, konszolidáltabb időkre kell várni.

Most csak apróbb s inkább ideiglenes intézkedéseket tehetünk e téren, amelyek átsegítenek a jelen bajain.

A járásbírói értékhatárnak újabb felemelése nem volna kifogásolható, de valljuk be, hogy ez, hacsak nem történik igen nagy mértékben, nem sokat jelentene. Az értékek mai eltolódásában a budapesti törvényszék terhére nem nagyon csökkentené, ha a járásbírói értékhatár 10, 15, vagy akár 20,000 korona volna.

Többet lendítene a pör-halasztás csökkentésének ügyén a régi rendes perek elintézésének egyes bírókra bízása. Ezzel nem kívánjuk a régi perek ügyfeleit privilégium odiosumhoz juttatni. Az egyes bírói elintézés általában nem szükségképpen rosszabb, mint a kollegiális s a régi rendes perekben amúgy is az eladó szavának többnyire döntő a

súlya, a két másik tanács tag kimaradásával ezért legkevésbé adunk fel valamely garanciát.

A perfelvételi tárgyalásoknak egyes bírói elintézése sem aggályos. De ez a reform sem sok idő és munkamegtakarítást eredményezne, mert a perfelvételi tárgyalás hamarosan elintézhető.

A törvényszéki szóbeli perek egy részének egyes bírókra bízása jelentősebb expediens volna. Ezt is meg kellene tenni s ez egyúttal a jövő reformok szempontjából jelentős kísérlet is lesz.

De ennél a kísérletnél ne járjunk el azon a módon, hogy bizonyos kategóriájú pereket osztunk ki a törvényszéki egyes bírónak. Minden vagyoni jogi per tartózhassék egyes bíróhoz, ha — a felek úgy akarják. Bizzuk a felekre, hogy egyes bírói, vagy kollégialis döntést akarnak-e a maguk perében. Az egyes bírói eljárást felperesnek kell a keresetben kérni s a perfelvételnél alperes tartozik nyilatkozni, hogy ezt az eljárást elfogadja-e.

Persze erre az a válasz, hogy ennek a fakultatív törvényszéki egyes-bíráskodásnak nem sok látszata lesz, mert a felek így együttesen ritkán kérik majd az egyesbírói eljárást, a perhúzó alperesek különösen nem járulnak majd hozzá a felperes ilyen kérelméhez.

Ez lehetséges. Minden esetre a legjobb, minden irodalmi vitánál többet érő plebiscitum lesz ez az egyesbíráskodás kiterjesztésének kérdésében. És azoknak a pereknek egy része, amelyekben komoly a jogvita, mégis csak a törvényszéki egyes bírák elé kerül.

Célszerű volna, ha erre az egyesbíráskodásra a törvényszéki elnök meghallgatása után a tábla elnöke jelölne ki a bírakat.

Judge.

— **Az akkreditálás visszavonásához.** A Kúria által ismételtelen elfoglalt álláspont szerint abban az esetben, amikor a vevő a vételárat az eladó részére annak idején leendő kiszolgáltatás céljából valamely intézetnél előzetesen leteszi, vagy letéteti, a letéteményes pénzügyintézet a letévő megbízottjaként jár el, őt az eladóval szemben személyes felelősség nem terheli; és amennyiben a vevő a megbízást a pénzügyintézettől visszavonja, utóbbi a letétet nem az eladónak, hanem — a letévő kívánságára — a letévőnek kiadni köteles. Egy ilyen ítélet ellen, mely az eladó által a pénzügyintézet ellen indított perben hozatott, az eladó perújítással élt. Más szerződő felek között lefolyt levelezéssel és szakértőkkel, valamint a svájci Bundesgericht egy ítéletével kívánta bizonyítani azt a tényleges szokást, hogy abban az esetben, amikor a pénzügyintézet az eladót a meghitelezés megtörténtéről nemcsak értesíteti, hanem — konkludens tények által — fizetési kötelezettségét az eladóval szemben el is ismerte, ú. n. „megegerősített hitellel” esete forog fenn, amely a pénzügyintézet és az eladó között közvetlen jogviszonyt létesít.

A perújító által hivatkozott svájci esetben a meghitelezésről értesített eladó a fuvarlevélmásodlattal jelentkezett a pénzügyintézettől, ez azonban azért tagadta meg a kifizetést, mert az okmányban címzettként a vevőtől különböző személy szerepelt. Amikor az eladó, most már megfelelő okmánnyal, másodszor jelentkezett, a pénzügyintézet a fuvarokmányt kifogás nélkül átvette és csak azért nem fizetett, mert az eladó nem lévén tisztában azzal, hogy milyen pénznemre (frankokra vagy márkákra) van-e szüksége, a pénzfelvételt másnapra halasztotta; de a pénzügyintézet még aznap megküldte a vevőnek a megbízás teljesítéséről szóló elszámolást. Mielőtt azonban másnap az eladó a pénz felvétele végett újból jelentkezett volna, a pénzügyintézet megkapta a vevő táviratát, mellyel ez a megbízást visszavonta. Ennek következtében a pénzügyintézet a kifizetést megtagadta; a Bundesgericht azonban az eladó keresete folytán marasztalta, mert a Treu u. Glaube követelményeire való figyelemmel nem kétséges, hogy megelőző magatartása őt az eladóval szemben, a megbízó utasításaitól függetlenül és közvetlenül kötelezte. (Neue Züricher Zeitung 1918 dec. 17.)

Az itteni per szempontjából abban látta a perújító a peres felek közti közvetlen jogviszonyt létesítő, de már az alapperben is megállapított tényállást: hogy a részletekben teljesítendő szál-

lítások közül két részletnek vételárát a pénzügyintézet kifizette, ami szerinte egyértelmű az egész letéti összeg kifizetésére vonatkozó kötelezettség elismerésével, illetve elvállalásával.

A fellebbezési bíróság a perújításnak helyt adott ugyan, érdemben azonban a perújítási keresetet elutasította: mert a becsatolt levelek nem a peres felek, hanem mások jogviszonyaira vonatkoznak és abból, hogy e levelek szerint az illető pénzügyintézetek saját kötelezettségüket az eladókkal szemben eleve kifejezetten kizárták, a peres felek közti jogviszonyra következtetés nem vonható, — annak a levélnek az értelmezése pedig, mellyel alperes felperest a meghitelezésről értesítette, nem a szakértőknek, hanem a bíróságnak feladata. (Eszerint a perújításnak nem kellett volna helyt adni, mert a felhozott új bizonyítékok már eleve sem voltak olyanoknak tekinthetők, amelyek a perújító részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhettek volna.)

Felperes felülvizsgálati kérelmét a Kúria (P. IV. 129/1919.) elutasította: mert az a levél, mellyel az alperes a megtörtént meghitelezést a felperessel tudatta, nem hitellel, hanem egyszerű értesítés arról, hogy alperes a kifizetésre megbízást kapott, ez a megbízás pedig utóbb visszavonás folytán megszűnt, — és mert a perújítás nem az alapperbeli tényállásnak, hanem kizárólag a bíróság által az alapperben elfoglalt jogi álláspontnak megdöntésére irányult, ami a perújítás alapjául nem szolgálhat.

A Kúriának ily állandó gyakorlatára való tekintettel az eladók csak úgy óvhatják meg kellően érdekeiket, ha a meghitelezés visszavonhatatlanságát a vevővel szemben kifejezetten kikötik és egyúttal a megbízott pénzügyintézzel is úgy állapodnak meg, hogy ez a megkívánt fuvar vagy egyéb okmányok átadása ellenében leendő fizetésre magát az eladó irányában, saját nevében kötelezi.

— **Érvénytelen-e a proletárdiktatura ideje alatt történt kézbesítés?** A 4038/1919. M. E. sz. rend. 2. §-a szerint polgári perutra tartozó ügyekben és bűnügyekben a rendes bíróságok és államügyészségek működésének szünetelése alatt fogantatott és eljárással és ez alatt az idő alatt hozott határozat érvénytelen. Kérdés, hogy ily *«eljárás»* alatt értendő-e a puszta *kézbesítés* is, nevezetesen amikor olyan határozatot, amelyet még 1919. évi március hó 20.-a előtt a rendes bíróság hozott, valamelyik félnek a diktatura ideje alatt kézbesítettek. Fontos lehet ez a kérdés az ily korábbi határozat jogereje vagy a végrehajtás elrendelése szempontjából, aminthogy ily kérdés immár végrehajtást elrendelő végzés elleni felfolyamodásokban is szerepel. Két álláspont lehetséges. Az egyik szerint a diktatura alatt történt kézbesítés is érvénytelen és ha azt akarjuk, hogy a határozat jogerőre emelkedjék, azt újból ki kell kézbesíteni a feleknek. A másik álláspont szerint főlegesen és céltalan ilyen nagy tömegű kézbesítési munkatöbblet előidézésével fokozni a jogszolgáltatás rendes működése megkezdésének nehézségeit akkor, amikor a kézbesítés megtörtént, a vétiv az iratok között fekszik, a kézbesítés maga nem *bírói eljárás* és így annak érvényét a 2. §-a nem érinti; a jogrend helyreállítására teljesen elegendő, ha azt az elvet alkalmazzuk, hogy ily esetekben minden határidő nem a tényleges kézbesítés napjától, hanem a 4038/1919. M. E. számú rendelet életbelépésétől vagyis 1919. évi augusztus hó 20.-ától számít.

E praktikus megoldással első pillantásra némileg ellenkezni látszik a rendelet 3. §-ának első bekezdése, amely kimondja, hogy Polgári peres vagy nem peres ügyben, valamint bűnügyben az 1919. évi március hó 20. napja *előtt* megkezdett, de e napig még le nem járt határidő a jelen rendelet életbelépésével újra kezdődik. Abból, hogy a rendelet ezt a szabályt csak a március 20.-a *előtt* már elkezdődött határidőre nézve állítja fel, azt lehetne következtetni, hogy a diktatura alatt, március 20. után elkezdődött határidőre az nem is vonatkozhatik vagyis, hogy azért mellőzi a rendelet a március 20.-a után elkezdődött határidő fölemlítését, mert az ez idő után történt kézbesítést hatálytalannak tekintti és új kézbesítést kíván.

Hogy azonban ily következtetés helytelen, az kitűnik az említett 3. §. 2. bekezdéséből, mely szerint . . . «a jogok érvényesítésére vagy fenntartására megállapított határidőbe nem számítható be az idő, amely alatt a rendes bíróságok működése szü-

netelt.» E szabály alkalmazása maga után vonja azt az eredményt, hogy a diktatura alatt történt kézbesítés esetében a határidő szintén 1919. augusztus 20.-ától, a rendelet életbelépésétől számít, mert e napon kezdődött újra meg a rendes bíróság működése. Ehhez képest megállapítható, hogy a rendelet nem azért nem beszél a 3. §. első bekezdésében a március 30.-a után történt kézbesítésről, mintha azt érvénytelennek kívánná tekinteni, hanem pusztán azért, mert erre az esetre a második bekezdés vonatkozik.

— **A safe bérbeadója a safe-ben levő dolgoknak nem birtokosa.** A kereseti tényállás szerint felperes katonai szolgálata ideje alatt értéktárgyait apósának, egy budapesti banknál bérelt safe-jében helyezte el. 1918. évi december hó 24.-én felperes apósa elhalálozván, felperes a safe kulcsával megjelent a bankban, és ki akarta venni értéktárgyait, azonban a bank ezt az elhalálozás tényére és arra való hivatkozással, hogy ő a safe bérlő örököseinek felelősséggel tartozik, nem engedte meg. Ennek folytán felperes keresetében azt kérte, hogy a bíróság a kihallgatandó tanúk vallomása alapján állapítsa meg azt, hogy a safe-ben levő értéktárgyak az ő tulajdonai és ennek folytán felperes tulajdoni keresete értelmében kötelezze az alperes bankot az értéktárgyak kiadására.

A bpesti törvényszék 20. P. 31427/919. számú ítéletében a tulajdoni keresetet elutasította. Az indokolás kiemeli, hogy tulajdoni keresetet csak az igényelt dolog birtokosa ellen lehet indítani, ilyennek pedig nem a safe-t bérbeadó bank, amely a safe-ben levő dolgokhoz hozzá sem férhet, hanem a safe bérlője vagy örökösei tekintendők. Utal az ítélet arra is, hogy a safe bérlője a dolog természeténél fogva nemcsak a saját, hanem a más tulajdonát is elhelyezheti a safe-ben és a safe bérbeadója, ki csupán a bérlővel vagy annak örököseivel áll jogviszonyban és ezeknek a tárgyaknak megőrzéséért felelősséggel is tartozik, a tulajdon kérdésének vizsgálatára sem jogosítva, sem kötelezve nincs.

— **Foglalkozásváltozás és kockázat.** A ker. t. 502. §-a szerint a biztosítási ügylet megszűnéséhez elegendő, ha a biztosított személy foglalkozásában történt változás a kockázatot akképp fokozta, hogy a biztosító, ha e körülmény előre tudva lett volna, az ügyletet nem ugyanazon feltételek mellett kötötte volna meg. Kimondatott (Kúria Rp. IV. 291/1919.), hogy habár a társaságnál szokásos díjtáblázatok szerint az új foglalkozás *magasabb díjfizetés* (magasabb kockázati osztály) alá esik, mint aminő mellett a szóbanforgó balesetbiztosítási szerződés létrejött, ez egymagában véve nem elegendő ahhoz, hogy a társaság a szerződést a foglalkozásváltozás okából megszünttnek tekintse; hanem szükséges elsősorban az, hogy a *kockázat* valóban, a bíróság megítélése szerint, *objektíve* fokozódott legyen. Már pedig a körjegyző, postamester és földbirtokos foglalkozása — amelyekre a biztosított időközben áttért — nem kockázatosabb, mint a biztosítás kötéskori községi-jegyzői foglalkozás.

Kérdés csak az, hogy a bíróság jobban meg tudja-e ítélni a kockázat mérvére befolyással bíró körülményeket, mint a biztosító, aki a kockázati osztályokat üzleti tapasztalatai és statisztikai adatok alapján állította össze.

— **Magyar író külföldön.** A tanácskormány megalakulása óta első ízben közölnek a külföldi folyóiratok magyar jogi tárgyú cikket. A Deutsche Stafrechtszeitung utolsó száma Auer György államügyész cikkét közli a bolsevista büntetőjogról. Szerző megvilágítja azokat a szennyes fertőket, ahova a diktatura vezérei igazságszolgáltatásunkat és általában egész jogi szervezetünket lerántották. A kodifikáció, forradalmi törvényszékek és az ú. n. jogirodalom találó jellemzést nyer a cikkben. Ugyanezen szerzőnek bírálatát közli a Zeitschrift für Völkerrecht XI. kötete, Kohler Józsefnek az elmúlt évben megjelent «Grundlagen des Völkerrechts» című munkájáról. Szerző kiemeli, hogy noha a háború utolsó évének derekán befejezett munka természetesen nem számíthatott a rövidesen bekövetkező és a helyzetet teljesen megváltoztató eseményekkel — Kohler nemzetközi jogi tanai kell, hogy megtartsák érvényüket, ha egyáltalában arra számítunk, hogy a nemzetközi jog ne csupán az erőszak útjainak palástolásaként, hanem valóban jogi szempontokat érvényre juttató tudománynak tekintessék.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9

Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap

Előfizetési díj

a f. év október–decemberi negyedére 20 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői irodába kell küldeni, a megrendeléseket a kiadóhivatalba.

TARTALOM. A külön status. — Dr. Kovács Marcell kúriai bírósági elnök: Fellebbvitel kizárása a hatáskör kérdésében. (Pp. 11. §-a.) — Dr. Lőw Loránt budapesti ügyvéd: Külföldi pénzügyekben kirozott tartozás teljesítése. — Dr. Tihanyi Lajos budapesti ügyvéd: Kit terhelnek a pénzügyintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek? — Szemle.

A külön status.

Az Országos Törvénytárban 1919 márc. 6-án kihirdetett az ítélőbírák és államügyészek illetményeiről szóló 1919. évi XXVII. néptörvény az ítélőbírákat és államügyészeket kivette az állami tisztviselők részére megállapított fizetési osztályokból és külön fizetési csoportokba sorozta.

Ezzel a szabályozással létrejött volna az a külön status, amelyet a bírák és ügyészek oly régen óhajtottak.

Ezt a néptörvényt a Berinkey-kormány azonban már nem hajtotta végre, amennyiben csak a közigazgatási bíróságnál történt meg az illetményeknek utalványozása, a többi bíróságnál ellenben március 21-ig nem következett be.

A tanácskormány bukásakor is ez volt az állapot: a közigazgatási bíróság bírái a néptörvényben biztosított illetményekben részesültek, a többi bíró a régi illetményeket kapta.

És a külön bírói és ügyészi status az új kormányzat sem léptette életbe a néptörvényben megállapított illetményeknek minden bíró részére történő utalványozásával.

Az új kormányzat belátta ugyan nemcsak azt, hogy nem maradhat meg a felemás állapot, hanem azt is, hogy növelni kell a bírák és ügyészek fizetését. A gazdasági helyzet időközben nem javult ugyanis, hanem romlott és a többi tisztviselővel szemben, akiknek statusát a Berinkey-kormány kinevezésekkel rendezte, a bírák és ügyészek miben sem részesültek.

De a kormány a néptörvényben foglalt a bírák és ügyészek külön statusán alapuló illetményrendezést mégsem léptette életbe, hanem 1919 október 21-én kelt 5437/1919. M. E. számú rendeletével csak új u. n. átmeneti pótlékot biztosított a bíráknak és államügyészeknek.

Ezekkel az átmeneti pótlékokkal nincs a bírának annyi javadalmazásuk, amennyi a néptörvény szerint jutott volna nekik. Még nagyobb a csatlódás azonban azért, mert a bírói és ügyészi status nem létesült.

Az ítélőbírák és államügyészek külön statusának szükségességét a kormány elismerte ugyan rendeletének bevezetésében, de a néptörvény végrehajtását mégis függőben tartotta mivel a külön status megvalósítását törvényhozási feladatnak tekinti. És épen az illetményeknek ezen törvényhozói rendezéseig állapította meg az átmeneti pótlékot.

A kormányzatnak igaza van abban, hogy a bírói és ügyészi szervezet kérdéseinek, amelyekhez a külön bírói és ügyészi status létesítése is tartozik, a megoldása törvényhozói feladat. És igaza van abban, hogy az állami életnek még ebben az időszakában is, amikor a törvényhozásnak hosszas szünetelése következében a végrehajtó hatalom rendeletei kiterjednek sok olyan kérdésre, amelyet normális időben a törvényhozás szabályoz, különösen óvatos a rendelet-alkotásban a bírósági és ügyészségi szervezet terén.

Ennyiben helyes a kormányzatnak vonakodása, hogy az u. n. néptörvényt végrehajtsa és helyes, hogy a háború esetére a kor-

mánynak rendeleti jog alkotására törvényben adott kivételes meghatalmazást sem értelmezi úgy, mintha az ily szervezeti változtatásokra kiterjedne.

Mégis aggodalommal látjuk azt, hogy a bírói és ügyészi külön status létesítése kétségesse válik.

A külön status megalkotásáért hosszas küzdelem folyt. A állam és a társadalom erkölcsi és anyagi javainak védelmét nagy mértékben bízta ugyan a bírakra, de azt, hogy ezzel a testülettel sajátos működésének megfelelően kell is bánni, nehezen látja be. A háborús idők a nyers erő s az adminisztratív hatalom túltengésével különösen alkalmatlanok voltak arra, hogy a figyelem a bírák helyzetére irányuljon, a jogszolgáltatás fontosságával, szükségleteivel foglalkozzék. A bírói kar legkiválóbbjainak felajdulására volt szükség 1918 nyarán, hogy még az törvényhozás a bírói pótlékot létesítse. És ennek a mozgalomnak az utóhatása volt, hogy az októberi átalakulás kormánya a külön statusról szóló néptörvényt megalkotta.

Vajjon az, hogy a néptörvény életbeléptetése elmaradt, nem fogja-e eltemetni a külön status?

Ha helyreáll majd a törvényes állapot, a törvényhozást nehéz kérdések fogják foglalkoztatni úgy, hogy figyelme a bírói status ezen kérdéséről könnyen elterelődhetik. És bizonytalan, hogy a kormányhatalom, amely a bírói szervezet kérdéseinek megoldásához ritkán lát kellő objektivitással, a status kérdését a törvényhozás előtt felveti-e majd?

Egyelőre meg kell elégednünk a kijelentéssel, amelyet a rendeletnek már idézett bevezetése tartalmaz, hogy az ítélőbírák és államügyészek külön statusának szükségességét a kormány elismeri. Igéret ez, hogy, ha az állami rend helyreáll, megfelelő javaslatot terjeszt elő.

És bizakodnunk kell abban a gondolatban, hogy a jövőnek kétségtelenül demokratikus fejlődése a bíróságoknak jelentőségét az állami életben csak fokozhatja s így szükségképen meg fogja teremteni a bírói sajátos működés állandó kidomborítását: a külön status.

Fellebbvitel kizárása a hatáskör kérdésében (Pp. 11. §-a).

I. A Pp. 11. §-ában kimondott jogszabályt, mint a fellebbezést korlátozó rendelkezést, tulajdonképpen a 476. és 477. §-okkal összefüggően kellett volna a törvényben elhelyezni és akkor talán nem találkozoznánk azzal a gyakori jelenséggel, hogy úgy az ügyvédek, mint a bíróságok megfellebbeznek e §. létezéséről és ennek következtében a fellebbezési bíróságok oly hatásköri viták felett is érdemlegesen döntenek, amelyekre nézve ily döntési joguk nincs. Nem lesz tehát fölösleges, ha ezzel a kérdéssel részletesebben foglalkozunk.

Az említett §. szerint a «törvényszék határozata azon az alapon, hogy az ügy a járásbíró hatáskörébe tartozik, fellebbvitellel meg nem támadható». Törvényszék alatt itt az elsőfokon eljáró törvényszéket kell érteni: mert az a kérdés, hogy a törvényszék mint fellebbezési bíróság ítélete ellen mennyiben lehet a hatáskör miatt felülvizsgálattal élni, az 522. §-ban van szabályozva.

A fellebbvitelt kizáró ez a rendelkezés a Pp. javaslatának min. indokolása szerint azon alapszik, hogy a törvényszéki el-

járás *nagyobb biztosítékokkal* van ellátva, mint a járásbírósi. Nem sérelmes tehát az alperesre nézve, ha a járásbírósi helyett a törvényszék jár el. Az egyedüli sérelem, mely az alperest ebből kifolyólag érheti, a törvényszéki eljárásban rendszerint felmerülő nagyobb költség (a külön perfelvételi határnap, az előkészítő iratok, a kötelező ügyvédi képviselet következtében). Ez a szempont azonban az eljárás befejezése után többé figyelembe nem jöhet, mert a költség *már felmerült* és ha a törvényszék határozata a hatáskör hiánya miatt megtámadható volna, ez még nagyobb költségszaporodást idézne elő.

A 11. §-hoz hasonlóan rendelkezik a 759. §. harmadik bekezdése, mely szerint a bíróság (azaz a rendes bíróság) határozata azon az alapon, hogy az ügy a *községi bíróság* hatáskörébe tartozik, fellebbezettel meg nem támadható. Ugyanígy szabályozta volt a 62,500/1917. I. M. sz. rendelet (Igazs. Közlöny. 1917 évi 11. sz.) ezt a kérdést a rendes bíróság és a *lakbérleti bizottság* közötti viszonyban.

II. A Pp. 11. §-a akkor is alkalmazandó, ha oly ügyről van szó, melyet a törvény *értékre való tekintet nélkül* utal a járásbírósi hatáskörébe, vagy ha ezt a Pp. 1. §. 2. a) pontja értelmében a felek kötötték ki. Való ugyan, hogy abban az esetben, ha az ügy azért nem tartozik az eljáró bíróság hatáskörébe, mivel a törvény azt, a pertárgy értékére való tekintet nélkül, más bíróság hatáskörébe utasítja, a hatáskörnek ezt a minősített hiányát, a Pp. 10., 180., 499. §-ai szerint, az eljárás bármely szakában, tehát a fellebbezési eljárásban is (a felülvizsgálatról külön szólnunk) *hivatalból*, tehát erre alapított fellebbezés nélkül is figyelembe kell venni: úgy, de abban az esetben, ha az ügyben a *törvényszék* járt el elsőfokon, épen a 11. §-nak a hatáskör miatti fellebbezést kizáró *kivételes* rendelkezéséből következik, hogy az ítéletábla mint fellebbezési bíróság az eljárást — az ügynek a járásbírósi hatáskörébe tartozása okából — sem hivatalból, sem erre alapított alperesi fellebbezés vagy pergátló kifogás folytán meg nem szüntetheti. A fellebbezési eljárásban egyáltalában csak úgy lehet a pert a Pp. 180. §. 3. pontjában említett hatásköri hiány okából megszüntetni, ha a tábla mint fellebbezési bíróság a törvényszék permegszüntető ítéletét *helybenhagyja*, vagy ha a *járásbírósnál* adatott be az a kereset, mely a törvény szerint a törvényszék hatáskörébe tartozik. A törvényszék mint fellebbezési bíróság ezt a hiányt *hivatalból* csak a 2. §. 1—8. pontjai eseteiben észlelheti.

Igy értelmezi a 11. §-t a budapesti tábla (8. P. 1562/1918., Perjogi Dtár IV. 152. sz.). Hasonló állásponton van Gaupp-Stein és a német Reichsgericht (Entsch. 9., 250.; 11., 432.; 13., 368.; Gruchot 33., 1131.) a német ZPO. 10. §-a szempontjából és az Oberster Gerichtshof (834/1910., Zprávy 1911, 203.) az osztrák J. N. 45. §-a szempontjából.

III. A Pp. 11. §-a általánosságban «határozatról» beszél és nem tesz különbséget a 180. §. 3. pontja szerinti hatásköri hiányra alapított pergátló kifogást *elvető* törvényszéki ítélet és azon ítélet között, melyben a törvényszék — pergátló kifogás hiányában — az ügy *érdeme* felett döntött, azaz csak hallgatólág állapította meg hatáskörét. Ebből következik, hogy a 11. §. *mindkét* esetre áll, azaz a törvényszéki hatáskör hiányára alapított fellebbezés mindkét esetben ki van zárva. Az osztrák J. N. 45. §-a ezt a megtámadhatatlanságot kifejezetten csak annak a törvényszéki határozatnak adja meg, amely egyenesen a *hatáskör* kérdésében döntött. Amikor tehát a Pp. 11. §-a ezt a közelebbi meghatározást — a német ZPO. 10. §-ával megegyezően — mellőzte, nyilvánvaló, hogy mindkét esetre szól. (Igy Jancsó, Gottl, Wach, Gaupp-Stein, Hellwig, Budapesti tábla 8. P. 15/1919 és Kúria IV. P. 1418/1919.)

Antalfi szerint a 11. §. nem nyerhet alkalmazást, ha a törvényszék pusztán a *pergátló* kifogás felett ítél: mert a) az *általános* szabályok a fellebbezést ki nem zárják. b) a 181. §. harmadik bekezdése a pergátló kifogás tárgyában hozott ítélet *jogerőre emelkedéséről* tesz említést, amiről nem lehetne szó, ha az ilyen határozat megtámadhatatlan és így már meghozatalával jogerős volna; c) a 181. §. utolsó bekezdése szerint a *járásbírósi* eljárásban a pergátló kifogást elvető végzés ellen csak az ügy érdemében hozott határozat ellen használt fellebbezettel lehet orvoslást keresni, amiből a contrario épen az következik, hogy a *törvényszéki* eljárásban a pergátló kifogást elvető határozat külön fellebbezettel megtámadható. d) végül a miniszteri meg-

okolás is erről a határozatról mint már az eljárás befejezése *után* hozott határozatról beszél, melyen már a költség felmerült és amely után a járásbírósnál folytatott új eljárás nagyobb költségszaporodást idézne elő, pedig erről csak akkor lehet szó, ha a törvényszék érdemben is ítél.

Ezzel szemben a következőkre utalok: ad a) épen a 11. §. *speciális* szabálya zárja ki a fellebbezést, ezzel szemben tehát nem lehet a fellebbezést megengedő *általános* szabályokra hivatkozni, — hiszen az általános szabályok az *érdemleges* ítélet ellen is megengedik a fellebbezést, pedig Antalfi szerint is kétségtelen, hogy az érdemleges ítélet ellen, a járásbírósi hatáskörre alapított fellebbezést a Pp. 11. §-a *mégis* kizárja; ad b) és c): a 181. §. harmadik és utolsó bekezdései a pergátló kifogásokról (180. §. 1—8. p.) *általában* rendelkeznek, és habár senki sem vonhatja kétségbe, hogy a *pergátló* kifogást elvető elsőbírői határozatot fellebbezettel *általában* — még pedig a törvényszékét *külön* fellebbezettel — meg lehet támadni: azonban ezzel szemben a 11. §. a 180. §. 3. pontjában említett *hatásköri* hiányra alapított pergátló kifogást elvető törvényszéki ítélet elleni fellebbezést kizáró *kivételes* statuál; végül ad d): a min. indokolás elsősorban a törvényszéki eljárás *nagyobb biztosítékaira* hivatkozik, ami mellett a költség kérdése alarendeltebb jelentőségű, — de különben a pergátló kifogást elvető ítélet is nagyobb költségszaporodással járhat, hiszen a törvényszék az eljárást (181. §. 3. bek.) a felperes kérelmére folytatni köteles, és azt az ügy érdemében ítélettel is *befejezheti*, mielőtt a fellebbezési bíróság a pergátló kifogást elvető ítéletet felülbírálta volna.

IV. Gottl szerint a 11. §. nem nyer alkalmazást, ha a törvényszék sommás visszahelyezési perben, tulajdoni igényperben, járásbírósi által elrendelt végrehajtás megszüntetése iránti perben mondotta ki — törvény ellenére — saját hatáskörét. Ezt a megkülönböztetést Gottl nem indokolja ugyan, de azt helyesnek kell elfogadni; mert az ilyen («ügybíróshoz» utasított) perekben a törvény nemcsak a hatáskört, hanem az *illetékességet* is csak *egy* meghatározott bíróságnak adja meg, már pedig a 11. §. nem zárja ki az *illetékességi* szabályok megsértése miatti fellebbezést.

Ha azonban a törvényszéknél indított — és a törvény által egy meghatározott ügybíróshoz nem utasított — keresettel szemben emelt pergátló kifogás arra van alapítva, hogy a felek az ezen törvényszék területéhez nem tartozó valamely járásbírósi *hatáskörében és illetékességében* állapodtak meg (1. §. 2. a. és 45. §.), és ha a törvényszék a pergátló kifogást elveti, akkor a Pp. 11. §-a a fellebbezést nemcsak a hatáskör, hanem az *illetékesség* kérdésében is kizárja: mert a kikötött járásbírósi *illetékessége elsősorban* ennek a hatáskörét feltételezi (Bpesti Tábla 8. P. 1562/1918., Perjogi Dtár IV. 152. sz.), és mert az *illetékesség* miatti sikeres fellebbezés folytán az ügy ahhoz a *törvényszékhez* mint elsőbírósághoz kerülne, mely a kikötött járásbírósi felett áll, holott a hatásköri és illetékességi kikötés létesítésekor a felek ezt semmiesetre sem akarták.

Mindenesetre helyes Hellwig ama nézete, hogy ez a §. csak a törvényszék mint *perbírósi* által hozott határozatra vonatkozik. Ha tehát a törvényszék elsőfokon oly *perenkívüli* ügyben határoz, amely a járásbírósi hatáskörébe tartozik (pl. végrehajtás foganatosítása), az ily határozat a hatáskör hiánya okából — az 1881 : LX. t.-c. 18. § a, illetve a Pp. 11. §-a alapján — *fellebbezettel* megtámadható. Későbbi *perben azonban* nem kifogásolható a törvényszék eljárása, ha elsőfokon oly perenkívüli *kereskedelmi* ügyben (előzetes szemle) járt el, mely a rendelet (Igazs. Közlöny 1914. évf. 13. sz.) szerint a járásbírósi hatáskörébe tartozik: mert saját területén belül járt el és mert nagyobb hatásköre van, mint a járásbírósnak (Kúria Rp. IV. 2176/1918., Hitejogi Dtár XII. 135. sz.).

V. A Pp. 11. §-ából következik, hogy a *tábla* mint fellebbezési bíróság határozatát sem lehet fellebbezettel azon az alapon megtámadni, hogy az ügy a járásbírósi hatáskörébe tartozik. Ez a Pp. javaslatában nem volt külön kimondva (v. ö. Magyar Jogászegyleti Érték. Új f. I. köt. 4. füzet); utóbb a megfelelő felülvizsgálati korlátozás az 522. §. második bekezdésébe kifejezetten is felvétel. Eszerint «nincs helye felülvizsgálatnak a *fellebbezési bíróság* ítélete ellen azon az alapon, hogy a per a járásbírósi hatáskörébe tartozik». Ez azonban *többet* mond, mint amennyi a 11. §-ból következik. Mert a 11. §. csak a *törvényszéknél* felyamatba tett perekben alkalmazható; ellenben az

522. §. idézett rendelkezése szerint abban az esetben, ha a *járásbírósnál* indított perben a törvényszék mint fellebbezési bíróság mondja ki, hogy az ügy nem a járásbírósnak, hanem a törvényszék hatáskörébe tartozik, és ezért a pert akár kifogás folytán, akár hivatalból megszünteti, ezt az ítéletet sem lehet felülvizsgálattal megátadni.

Nem függ össze a 11. §-al az 522. §. második bekezdésében foglalt az a további korlátozás, mely szerint nincs helye felülvizsgálatnak a fellebbezési bíróság ítélete ellen azon az alapon, hogy a per tekintettel az értékre a törvényszék hatáskörébe tartozik. Vagyis: az a körülmény, hogy a pertárgy értéke ötezer koronát *meghálad*, sohasem szolgálhat alapul arra, hogy a hatáskör kérdésében felülvizsgálattal lehessen élni.

Az 540. §. szerint a felülvizsgálati bíróság a hatáskör hiányát hivatalból is csak az 522. §. második bekezdésének *korlátai* között veszi figyelembe. Nincs tehát helye a hivatalból vizsgálatnak amiatt, hogy az ügy a Pp. I. §. 2. pontja értelmében, értékre való tekintet *nélkül*, a járásbírósnak hatáskörébe tartozik. Ez is a II. alatt kifejtettek mellett, vagyis amellett szól, hogy t. i. *fellebbezhet* sincs ez alapon helye.

Dr. Kovács Marcell.

Külföldi pénzürtékben kirótt tartozás teljesítése.

I.

A Kúriának az utóbbi időben ismételt volt alkalma határozni azokról a kérdésekről, amelyek az idegen pénznemben kirótt tartozásnak belföldi-folyó pénzben való teljesítése kapcsán felmerülnek és amelyek a kereskedelmi törvény 326. §-ában nyernek szabályozást. Az intervalutáris váltóárfolyam állandó ideges hullámzása és a hosszú évtizedeken át fenntartott paritástól való messzi eltérése folytán az ilyen jogviták a közel jövőben előre láthatólag sűrűn ismétlődni fognak. Nem lesz tehát indokolatlan, a kérdésnek fokozott figyelmet szánni. Minthogy a Kúria különböző tanácsai, mint nyomban látni fogjuk, egymástól eltérő felfogást vallanak, a kérdés praktikus fontosságára és egyhamar meg nem szűnő aktualitására tekintettel kíváncsok volnánk a joggyakorlat egységét akár jogegységi, akár plenáris határozattal biztosítani.

A kereskedelmi törvény 326. §-ában vitán kívül áll annyi, hogy a külföldi pénznemben kirótt tartozás, ha a külföldi pénzzel való fizetés e szavakkal: «természetben», «valóságban» vagy ezekhez hasonló más kifejezésekkel ki nincs kötve, «országos pénznemben», tehát belföldi pénzzel teljesítendő. Valamely átszámításnak kell tehát helyt fognia a tartozás mértékéül szolgáló külföldi pénznem és a lerovára, teljesítésre, fizetésre a törvény által előírt belföldi pénznem közt. Az a kérdés, milyen értékviszony szerint kell ez átszámításnak történnie?

A kereskedelmi törvény 326. §-ának arról a megoldásáról, hogy «a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint», — kitűnt, hogy nem egyértelmű, hogy legalább is kontroverz felfogásoknak hágy helyet. Ha t. i. a fizetés a lejárat napján történik, a kereskedelmi törvény idézett rendelkezése tiszta helyzetet teremt. Az adós nem fizethet más értékviszony szerint, a hitelező nem köteles fizetést más értékviszony szerint elfogadni, mint amelyet az azon a lejárat napon «jegyzett árfolyam» meghatároz. A kontroverzia ott kezdődik, amikor az adós késedelmes és addig a napig, amelyen tényleg fizet, már nem a lejárat napján jegyzett árfolyamot jegyzi, hanem annál magasabbat vagy alacsonyabbat. Világos, hogy az árfolyamnak ez a változása a felek érdekét érinti, s minél nagyobb a változás, annál érzékenyebben és természetesen, hogy amikor, mint napjainkban, a külföldi pénznem árfolyama tetemesen emelkedett, a nem késedelmes hitelező semmiképpen sem hajlandó belenyugodni abba, hogy ő károsodjék a késedelmes adós előnyére. Quid iuris?

A lehetséges felfogások egyike elintézettnak véli a vitát a kereskedelmi törvény szavával. E szerint «a lejárat napján jegyzett árfolyam» az irányadó a törvény e rendelkezésénél fogva a késedelmes fizetésre is. Másként áll a kérdés e felfogás képviselőinek véleménye szerint (Szente Lajos: A külföldi pénznemben teljesítendő fizetésekről, Keresk. J. 1919. évf. 66. old.) a német polgári törvénykönyv alapján, melynek 244. §-a a «fizetés idejét»

(«Zeit der Zahlung») jelöli meg irányadón. Ezzel a német törvényre vonatkozólag nálunk már megelőzőleg is kifejezésre jutott értelmezéssel szemben Szász-Schwarz e lapokban (Jagt. Közl. 1918. évf. 32. old.) figyelmeztetett arra, hogy a német irodalom a «Zeit der Zahlung» alatt nem a tényleges fizetés napját, hanem a lejáratát érti. Itt a mi íróink részéről inkább grammatikai, mint logikai félreértés forgott fenn, amelyet osztottak a polgári törvénykönyv javaslata I. tervezetének szerkesztői is, akik a javaslat 877. §-ának megfelelő 1132. §-ában, vélt ellentétbe helyezkedve a német törvény 244. §-ával a «fizetés helye» (Zahlungsort) helyett a *teljesítés* helyének árfolyamát tették irányadónak (v. ö. Indokolás III. 343. old.). Már pedig a német törvény szövegében, valamint a «Zeit der Zahlung» a teljesítés idejét, azonképen és ugyancsak a német irodalom egyhangú felfogása szerint a «Zahlungsort» a teljesítés helyét jelenti. Ellenben véleményem szerint ahhoz szó fér, hogy a Javaslat 877. §-ában a «fizetés helye» és «fizetés ideje» kitételek is így érthetők-e, mert a mi jogi nyelvünk, mint az indokolás idézett fejtegetéséből is látható, a «fizetés» helyét és idejét szembe helyezi a «teljesítés» helyével és idejével.

A német polgári törvénykönyv előtti irodalomból figyelemre méltó Windscheid megjegyzése: «Man könnte geneigt sein, der Zeit der Zahlung die Verfallzeit, wenn eine solche festgesetzt ist, zu substituieren. Allein dieser Gedanke ist abzuweisen.» Itt is «Zeit der Zahlung» és «Verfallzeit» szembe vannak helyezve egymással.

Állapodjunk meg tehát abban, hogy a kereskedelmi törvény 326. §-a, egyezően a német polgári törvénykönyv 244. §-ával a lejárat napjának árfolyamát mondja ki irányadónak az átszámításra. Ezzel a mi fenti kérdésünk semmiképpen sincs végérvényesen megoldva.

Mert a kereskedelmi törvény 326. §-ának másik értelmezése abból indul ki, hogy ez a szakasz nem szól a késedelmes vagy a késedelem nélkül elkészített fizetés esetére, hanem csupán az idejében, tehát a lejárat napján történő teljesítést tartja szem előtt. Épen abból, hogy rendelkezése szerint a lejáratkori fizetésnek a lejáratkori árfolyamhoz kell igazodnia, tűnik ki e felfogás szerint a törvénynek az az intenciója, hogy a lejáraton kívüli fizetésre is az az árfolyam az irányadó, amelyet a tényleges fizetés napján jegyeznek.

Az imént ismertetett felfogások közül az elsőnek álláspontjára helyezkedett a Kúria a P. IV. 6227/1918. sz. a. 1918. febr. 14.-én kelt, s a Kereskedelmi Jog ez idei 7.—8. számában közzétett ítéletében. A tényállás szerint a vételár svéd koronákban volt megállapítva, de oly kikötés nélkül, mely «természetben», «valóságban» e pénznemmel való fizetést tett volna kötelezővé. A vevő a lejárat után, de a lejáratkori árfolyam alapul vételével átszámítva magyar koronaértékű pénzzel fizetett. A fellebbezési bíróság a keresetet, amely a tényleges fizetés napjának magasabb árfolyama szerint átszámított vételárnak a történt fizetés összegén felüli részére irányult, elutasította.

Ezt a döntést a Kúria helyesnek mondta ki. «A felhívott K. T. 326. §-ának azzal a határozott és semmiféle megkülönböztetést nem tévő rendelkezésével szemben ugyanis» — így szól az indokolás — «mely szerint a jelenlegihez hasonló esetben a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján s ekként nem a fizetés idején jegyzett árfolyam szerint, belföldi pénznemben történik; nincs törvényszerű alapja a felperes azon felülvizsgálati érvelésének, hogy miután az alperes nem a lejárat napján, hanem csak azt követő időben, késedellel fizetett, az átszámításnál nem a lejárat napján jegyzett alacsonyabb, hanem a fizetés idején fennállott magasabb árfolyam lenne alapul veendő azért, mivelhogy a szolgáltatásnak a teljesítéskor kell a tárgyi mértéket megütnie. Nincs törvényszerű alapja ennek az érvelésnek azért, mert az idevágó anyagi jogi szabály értelmében a pénzfizetésre kötelezett adós a késedelem ideje alatt, a késedelem jogi következményeképen, törvényes kamatot köteles a tartozása után fizetni és mert ebből a jogszabályból folyóan pénztartozás késedelmes teljesítésénél a szolgáltatás a teljesítéskor a törvényszerű tárgyi mértéket megüti akkor, ha az adós a tőkeösszeget és azonfelül annak a lejáratától a fizetésig járó törvényes késedelmi kamatát megfizeti, a fennforgó esetben tehát az alperes részéről teljesített fizetés a szolgáltatásnak ezt a törvényszerű tárgyi mértéket megütötte s így nincs jogszerű alapja a felperes

azon leszállított kereseti követelésének, hogy pusztán a jelzett fizetési késedelem okából az alperes ezen felül még az időközben bekövetkezett árfolyamemelkedés figyelembe vétele mellett előálló összegnek megfizetésére is köteleztessék.»

A fennebb kifejtett második felfogáshoz csatlakozott a Kúriának tudtommal eddig még kiadatlan, 1917 május 3-án kelt P. VII. 7448/1916. számú ítélete. A per tárgya frankban kirótt számlakövetelés volt. A Kúria ítéleti indokolását a következőkben egész terjedelmében közöljük:

Nem vitás és mint ilyen a fellebbezési bíróság ítéletében meg van állapítva, hogy a számlabeli követelés, melynek fizetetlen része iránt felperes keresetét indította, frankban, vagyis külföldi pénzürtékben meghatározott tartozást képez.

Az ilyen tartozásnak belföldön való fizetése tekintetében rendelkezik a K. T. 326. §-ának második bekezdése akként, hogy a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint országos pénznemben teljesítendő.

A dolog természetéből folyik és mint ilyen nyilvánvaló, hogy a törvény most említett intézkedése azzal a hallgatóságos feltétellel állapítja meg a lejárat napján jegyzett árfolyam alapul vételét, hogy ekkor egyszersmind a fizetés is eszközöltetik. Következésképpen nem lehet ezt a szabályt alkalmazni és a lejáratkori árfolyamot alapul venni abban az esetben, ha az ilyen pénztartozás nem a lejárat napján, hanem jóval későbbben fizettetik ki, mint a hogy ez a jelen esetben történt, és pedig annál kevésbé, mert ha a fent idézett törvényes rendelkezésnek olyan értelemben tulajdonítanánk, hogy ebben az esetben is a lejáratkori árfolyam az irányadó, amikor a fizetés teljesítése idejében a külföldi pénznem értéke a belföldi pénzzel szemben lényeges árfolyamemelkedést mutat, úgy hogy a külföldi adós jóval kevesebb összegű külföldi pénzzel teljesíthetné tartozásának a kiegyenlítését, mint amennyivel tényleg tartozik: míg egyrészt az adós késedelmes fizetése folytán jogtalan előnyben részesülne, addig a hitelező indokolatlanul károsulna az által, hogy nem kapná meg követelését a külföldi pénznemben öt valósággal megillető értékben, vagyis a fennforgó esetben felperes nem kapná meg az alperesnek kiszolgáltatott árújának öt jogosan megillető hátralékos részét.

A lejárat utáni fizetés esetében az adóst a késedelmes fizetéssel járó kamatfizetési kötelezettség nem menti fel annak a különbözetnek a megtérítési kötelezettsége alól, mely a késedelmes fizetés folytán, az árkülönbözetben a hitelező hátrányára jelentkezik, nem pedig azért, mert az adós, illetve a jelen esetben az alperes a kamatot késedelmes fizetésének következményeképpen az esetben is tartozik megfizetni, ha egyébként a késedelem felperesnek árkülönbözeti kárt nem okozna és mert olyan esetben, amidőn a szerződés olyan pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalomban nincsen, a késedelmi kamat is a szerződés szerű pénznemben jár a hitelezőnek, ha tehát ilyen esetben a tőke nem a lejárat napján fizettetik, a fizetésig más pénznemben lejárt kamat éppen olyan módon, mint a tőke, számítandó át s így ki van zárva, mintha a fellebbezési bíróság álláspontjától eltérő álláspont mellett a kamat nem a lejáratkor fennállott, hanem más, jelesül magasabb tőke után volna fizetve.

«Ezeknél fogva alapos felperesnek az a felülvizsgálati panasza, hogy sérti az anyagi jogot a fellebbezési bíróságnak az a jogi álláspontja, mely szerint felperes egyébként jogos követelésétől egyedül amiatt esnek el, mert alperes nem a lejáratkor, hanem ennél jóval későbbben fizetett és igénybe vette a törvénynek azt a kedvezményét, hogy külföldi pénznemben fennálló tartozását belföldi pénznemben fizette meg, miért is tekintettel arra, hogy a fentiekkel szemben nem bír döntő súllyal a felperes által bizonyítani kívánt az a körülmény, hogy alperes a korábbi számlákat frankban fizette, az erre vonatkozó bizonyításfelvétel mellőzése miatt emelt, immár tárgytalanná vált panasz méltatását mellőzve, a fellebbezési bíróság ítéletét megváltoztatni stb. kellett.»

Legyen szabad itt az olvasót emlékeztetnem arra, hogy az utóbbi ítélet az, amelynek döntését *Grosschmid* pénztartozási fejezetének klasszikus és tartalmilag mintaszerű fejtegetései igazolják: «A törvény a kötelem kerékvágásának (a kötelemszerű szolgáltatásnak) az oldalait szabja meg. Az ott s akkor való szolgáltatást tartva szem előtt, a hol s a midőn azt az obligáció parancsolatjából véghezvinni kell. Ez pedig a kötelemszerű teljesítési hely az idő. Arról, hogy miben álljon a szolgáltatás, ha

azt e kerékvágáson kívül (nem Budapesten, hanem Berlinben; nem 1874., hanem 1898-ban) viszik véghez, a törvény nem rendel semmit. Széthasítása pedig az összetartozandóknak nincs helyén. Péld. hogy tíz esztendővel azután is a lejáratkori (időközben eltörölt) országos pénznemben lehessen (kelljen) fizetni.» (Fejezetek, II. 457. köv. old.)

II.

A K. T. 326. §-ának jogszabálya diszpozitív természetű. Értelmezésének bizonyára helyes útja tehát, ha a felek föltehető szándékát kutatjuk. Nézzük meg, mi indítja a feleket a pénztartozásnak idegen valutában való kirovására és hogy milyen célt követnek vele? Normális esetnek nyilván azt tekinthetjük, amikor különböző pénzrendszerű közgazdaságok alanyai állanak mint szerződő felek egymással szemben: belföldi adós külföldi hitelezővel, külföldi adós belföldi hitelezővel szemben. Természetesen mindegyik fél preferálná a maga hazai valutáját kirovó összegnek, mert hiszen az idegen valuta kirovásával, éppen az árfolyam változandóságánál fogva, mindég valamely aleatorius elem jön a jogviszonyba. De végre is vagy az egyiknek, vagy a másiknak magára kell venni ezt a rizikót, hogy az ügylet létrejöhessen. S a tartozás értékét most már az a pénznem határozza meg, amelyben a felek megállapodtak. Hellyel-közzel az is előfordul, hogy belföldön lebonyolítandó ügyletben belföldi szerződő felek külföldi pénznemben róják ki tartozásukat, például olyankor, amikor a felek egyike a jogügylet eredményét külföldi harmadik személlyel tartozik elszámolni. Ilyenkor éppen nyilvánvaló, ha az idegen pénznemet «természetben», «valóságban» lerovául is ki nem kötötték, amely kikötés esetében a mi kérdésünk egyáltalában nem lesz aktuálissá, hogy a felek a kirovóul kiválasztott idegen valutában az értéktartót keresték. Ők az obligáció tárgyát azért határozták meg frankban, fontban, márkában, svéd koronában, mert az adós annyit ígér fizetni, a hitelező annyit óhajt kapni, amennyit a frank, font, márká, svéd korona majdan ér, nem pedig annyi magyar koronát, amennyi annak az idegen pénznem-összegnek ma, a szerződéskötés napján megfelel.

Nem hinném, hogy ezzel a gondolatmenettel szemben helyén való volna az az ellenvetés, hogy a felek ilyen módon feltett szándékának firtatása labilis alapon állana. De bármiként foglalnánk is állást ehhez az ellenvetéshez, annyi bizonyos, hogy a szerződés azt az (idegen) pénznemet emelte a tartozás mértékévé, amelyben az az adós kötelezettségét kiroja. A jogügyletnek ezen a tartalmán semmiféle értelmezés és semmiféle diszpozitív jogszabály nem teheti túl magát: a fizetésnek a kikötött mértéket, amely a kirovó pénznem értékében van kijelölve, meg kell ütnie. Kevesebbet teljesíteni, többet követelni nem lehet. De hogyan ütné meg ezt a mértéket a szolgáltatás, ha csupán valamely elmúlt időpontban, — például az elmulasztott lejárat napján és az akkori árfolyam szerint volt a kirovó pénzüsszeggel egyenlő értékű?

Joggal indul ki a törvény abból a föltevésből, hogy a felek, akik az idegen pénznemmel «természetben», «valóságban» való fizetést nem kötötték ki, nem a kirovó pénznem darabjaival akarnak fizetni és fizettetni. «Köteles vagyok Budapesten, 1920 január 1-én 1000 frankot fizetni», — annyit tesz tehát: «köteles vagyok Budapesten 1920 január 1-én annyi frankot fizetni, amennyit 1000 frank megér». Nem jelenti a kötelezés ezt: «köteles vagyok annyi koronát fizetni, amennyit 1000 frank Budapesten, 1920 január 1-én ér». A teljesítés helye és a teljesítés napja nem determinálja a szolgáltatásnak sem tárgyát, sem mértékét, éppen csak a helyét és az idejét. E tekintetben *Grosschmid* bíráló megjegyzésével szemben (I. Fejezetek II. 510. old.) *Windscheid* tanításához kell csatlakoznom, aki a következőt mondja: «Eine Verfallzeit wird festgesetzt, nicht um zu bestimmen, wie viel der Gläubiger erhalten soll, sondern um zu bestimmen, wann er erhalten soll». (Pand. II. köt. 256. §. 25. jegyzet.) A kereskedelmi jog tudvalévően egyetlen kiemelt esetben teszi a lejáratot a teljesítésnek úgy szólván minőségi kellékké: az u. n. fix ügyleteknél, amelyek alatt joggyakorlatunknak állandóan visszatérő, a K. T. 355. §-ának körülírásánál összehasonlíthatatlanul szabatosabb definíciója szerint az olyan ügyleteket kell érteni, «melyeknél a teljesítési határidő oly lényeges feltétele a szerződésnek,

hogy a későbbi szállítás nem is tekinthető megfelelő szállításnak). A teljesítés napja, a lejárati tehát a teljesítés módját, feltételét, kellékét, értékét szabja meg csakugyan ezeknél a különleges természetű ügyleteknél, — de schol másutt. Hogy pénztartozás mennyiben lehet fix kötelezettség, e helyen nem kívánom kutatni; de az egészen bizonyos, hogy jogügyletet egyedül azért, mert pénztartozást idegen pénznemben ró ki, fix ügyletté minősíteni nem lehet. Már pedig ezt teszik azok, akik a lejárati napjának árfolyamát kívánják irányadónak tekinteni, tekintet nélkül arra, hogy a fizetés ezen a napon vagy azon kívül megy-e végbe.

Az ellenkező vélemény forrását úgy látszik abban a nézetben szerint téves felfogásban kell keresni, mintha pénztartozás csupán a belföldi pénzegységgel, nálunk tehát csupán korona-összeggel volna meghatározva. Ebből kiindulva mondhatja csupán *Darvai Dénes* (Árfolyam külföldi pénznemről szóló követelések-nél, Jogt. Közl., 1918. évf. 20 és köv. old.), hogy a tényleges fizetés napját fogadván el az átszámításra döntönek, «arra az abszurd eredményre jutnánk, hogy olyan kötelezettel állunk szemben, melynek tárgya még a lejáratkor is határozatlan, illetve a melynek a késedelem még tőkeösszegét is megnövesztheti vagy csökkentheti». Holott az idegen pénznem mint kirovó összeg épen olyan egyértelműleg és minden kétséget kizáró módon határozza meg a tartozás mennyiségét, mint a belföldi, csak épen más mértéket alkalmaz. A fajkötelelem mennyiségileg kielégítően meg van határozva, akár a darabszám, akár a súly, akár a köbtartalom mértékét alkalmazza is a jogügylet. Nem lehet például fa-adásvételt mint határozatlan kifogásolni, a miért a szolgáltatás mennyiségét súly szerint szabja meg, jóllehet a forgalomban rendszerint talán a térmértéket alkalmazzák. A pénztartozás mennyiségét a forgalom rendszerint az országos (valutáris) pénznem névértéke szerint szabja meg. Emellett azonban világosan és határozottan megszabottnak kell tekintenünk az országos pénznek valamely más gazdasági jószághoz való értékelációjára felépített meghatározását, legyen ez a más gazdasági jószág akár külföldi pénznem, akár bárminemű pénzürtékű egyéb vagyontárgy. Igaz, az értékelációval meghatározott tartozás a mindenkor árfolyamhoz képest változó belföldi pénzösszegben jut kifejezésre; de viszont a névérték szerint meghatározott tartozásnak meg ugyancsak a mindenkor árfolyamtól függőleg a különböző tekintetbe jöhető javakhoz való értékbeli relációja lesz változó. Az már most a kérdés, minek az állandóságára vetnek a felek súlyt, a névértékű mennyiségére-e, vagy pedig az értékelációval megrögzített mennyiségére? A felek az utóbbi mellett döntöttek, ha kirovóul külföldi pénznemet választottak: volenti non fit iniuria. Az ő céljaiknak és érdekeiknek a maguk ítélete szerint a tartozásnak ily kiszabása felel meg, és mint *Frank Ignác* mondja: «Ha pedig az alku bizonyos pénz nemére szorítkozik, pl. körmöci aranyokra szám szerint, a külső változások, pl. hogy az aranyak ezüstára feljebb vagy alább szállott, a fizetésben különbséget nem okozhatnak. Mert a felek azt számba venni nem akarták, és ilyenekben az alkudozók eredeti szándéka nékiek törvényül szolgál.» (Az osztó igazság törvénye, I. köt., 1845, 674. old.) Ha pedig *Frank* ehhez hozzá teszi: «Papiros-pénznél, mihelyt ezüst ára változó, a felek vagy ehhez ragaszkodnak, ami biztosabb; vagy a felíráshoz, a mi szerencsejáték gyanánt nyereséget, veszteséget hozhat,» (u. o.), akkor ezzel szemben megint arra kell utalnunk, hogy a «felíráshoz», t. i. a névértékhez való ragaszkodás nyereséget vagy veszteséget hozhat ugyan, ha a fizetést az ezüst ára szerint mértem; de az ezüst ára szerint mért tartozás is csak magán az ezüst árán mérve «biztosabb», mert ez meg a felírás szerint hozhat nyereséget vagy veszteséget.

A mindinkább előtérbe lépő nemzetközi csereforgalommal szemben gyakorlatilag elképzelhetetlen volna valamely jogrendnek olyan állásfoglalása, amely a külföldi pénznemben kirótt tartozást például érvényesnek el nem ismerné. Akkor azonban elutasíthatatlan az a konzekvencia is, hogy a külföldi pénznem lévén a tartozás «tárgyi mértéke», mint *Grosschmid* (Fejezetek id. h.) szavával élve a fent első helyen ismertetett kúriai ítélet magát kifejezi, a szolgáltatásnak ezt a tárgyi mértéket kell megütni. Nincs semmi alapja annak az óhajnak, hogy a lejáratig a külföldi pénznem-összeg legyen a tartozás mértéke, lejáratkor pedig ez a mérték átforduljon a belföldi pénzre az akkori árfolyam szerint, és a lejáratától a netán évek múltán bekövetkező

fizetésig most már ez a felek által nem választott mérték legyen irányadó.

Meggyőzően mutat rá *Grosschmid* azokra az egyenesen megoldhatatlan gyakorlati nehézségekre, a melyek az ellenkező vélemény útjában állanak. Az ügylet például nem szab meg lejárati, azt a K. T. 327. és köv. § ai vagy más értelmező vagy kiegészítő jogszabályok irányítása szerint kell megállapítani; a lejárati nap szerint nem is állapítható meg, csupán bizonyos időszak vagy évszak többé-kevésbé szűk határai közé szorítható. Különös figyelmet érdemel a lejárati előtti fizetés, a mihez az adósnak joga van, föltéve, hogy nem a *dies pro creditore* kivételes tényállásával állunk szemben, a mit végre is minden külföldi pénznemben kirótt tartozásra nézve még sem lehet fennforgónak feltenni. Ilyenkor gyakorlatilag sincs más kivezető út, mint a tényleges árfolyamot venni irányadóul.

Véleményem szerint téves útra terelik a kérdést, akik a késedelem következményeiben és a késedelmes adós kártérítési kötelezettségében látják a helyzet kulcsát. Hiszen az az adós, aki késedelme folytán az árfolyam időközi emelkedése folytán a tartozásnak az idegen pénznemben állandó összegét nagyobb korona-összeggel kénytelen teljesíteni, ha az árfolyam történetesen alább szállott volna, alacsonyabb korona-összeggel mentesülhetne kötelezettsége alól. Az idegen pénznemben kirótt tartozás összege változatlan maradt, az a fél, amelyikre nézve a kirovó összeg pénzme idegen pénznem, magára vette az árfolyam hullámzásában rejlő rizikót és azt viseli a lejáratig és az után is fizetésig. Ha azonban mint mind a két fent közölt kúriai indokolás teszi, a késedelmi kártérítés szempontját alkalmazzuk, a késedelmi kamatra utalással semmi esetre nem lehet elhárítani a késedelmes adósról az árfolyam emelkedésének kockázatát. Mert a magánjog általános szabálya értelmében (I. Kolosváry II. 101. old. BCB. 288. §. Javaslat 925. és 929. §. az utóbbi csupán a vétkeken késedelmes adós terhére v. ö. Indokolás III. 422. old.) a késedelmes adós a hitelezőnek okozott kárt a késedelmi kamaton felül is megtéríteni tartozik.

Minden úton és mindenképen oda kell tehát jutnunk, hogy az árfolyam hullámzásának kockázatát az a fél viseli és élvezi, aki azt a reá nézve idegen pénznemben kifejezett obligáció vállalásával magára vette.

Ettől az eredménytől nem téríthetjük el magunkat látszólagos közgazdasági szempontok hangoztatásával. Igaz, hogy a külföldnek el vagyunk adósodva, valutánk árfolyama soha nem sejtett mélységbe süllyedt és a fizetési nap árfolyamának elfogadása terheinket valamennyire növeli. De mindezt ne akarjuk az igazságszolgáltatás serpenyőjébe dobni. A magam részéről tisztán közgazdasági szempontból igen is kérdésesnek tartom, helyese-e az adósnak azokat a hitelezőit, akiknek bizalmára és hitelére a jövőben inkább rá lesz utalva, mint valaha, apró mesterfogásokkal megrövidíteni. Hitelezőinknek, a volt ellenséges és semleges országoknak bizalma becsületességünkben, szerződésűségünkben és bíróságaink pártatlanságában a mi nemzetközi hitelünk alapja. Azok a közgazdasági szempontok ennek a bírói pártatlanságnak és ennek nyomán hitelünknek is megingatására lehetnének alkalmasok.

Az átszámítási árfolyam rendkívül nagy horderejű kérdése mellett nem óhajtok kitérni némely egyéb észrevételre, melyre a fent ismertetett ítéletek alkalmat adnának, nevezetesen az olyanféle kitételekkel, hogy az adósnak joga van arra, s illetőleg, hogy ő igénybe veszi a törvénynek azt a *kedvezményét*, hogy külföldi pénznemben fizesse meg. Holott a törvény szövegéből nyilvánvaló, hogy ez nem afféle kiváltsága az adósnak, amelynek igénybevételéről ő le is mondhatna, hanem a belföldi pénzben való fizetést, ha a szerződés mást nem határoz, a törvény az adósnak egyenesen köteletségévé teszi.

Gyakorlatilag a kérdés súlypontja az átszámításon nyugszik. Ebben a vonatkozásban mutatja judikaturánk azt a sajnálatos ingadozást, amelynek a fent közölt két kúriai ítélet például szolgál, és amely annál sajnálatosabb, mert *Grosschmid* többször idézett mélyen szántó dolgozatában a probléma egész anyagának olyan forrásművét birjuk, amelyért a fejlettebb német jogirodalom is méltán megirigyelhet minket. Talán remélhetjük, hogy a gyakorlat nem fogja ezúttal is, mint már annyiszor, tisztelettel félretenni az elmélet búvárkodásának eredményeit.

Dr. Löw Loránt.

Kit terhelnek a pénzügyintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére folyósított összegek?

(Hozzászólás dr. Forbáth Tivadar cikkéhez.)*

Dr. Forbáth Tivadarnak a Jogt. Közl. 12. számában megjelent tanulmánya mélyen szántó, nagyérdekű kísérlet egy olyan jogi kérdésnek — hogy úgy mondjam: de lege lata — megfejtésére, mely probléma megoldását a közvélemény «de lege ferenda» várta. A hatalmi szó, mely e kérdéseket megoldja s melynek létrehozatala már számos tanácskozással és többszöri előzetes bejelentésnek volt tárgya, egyre késik. Pedig a Forbáth Tivadar által tárgyalt kérdés sok pénzügyintézetünk és sok ipari vállalatunkat létezésében érinti s így megoldatlansága, a megoldás bizonytalansága a mi amúgy is annyi csapástól sújtott közgazdaságunknak talán nem is legutolsó sebe.

Forbáth Tivadar éles logikával boncoló tanulmánya ékes bizonyítéka annak, hogy e kérdésnek pusztán de lege lata nem lehet megnyugtató megoldásához jutni. Mert hisz végső eredményei, — bármily szigorú logikával van is kiköveze az út, melyen bennünket Forbáth ezekhez vezet, — annak a kérdésnek mikénti megoldásával állnak és esnek, vajjon a proletárdiktatura tényeiért a magyar állam felel-e, avagy csupán azok, kik hatalmát bitorolták? Ha a proletárdiktatura szerveinek működésében nem a magyar államhatalom megnyilvánulását látjuk, ha a károkozó rendelkezések és ténykedések nem törvényes hatósági jogkörből és nem is a közhatalom törvényes birtokosaitól származnak, «de lege lata» nehéz lesz a Forbáth gondolatmenete alapján az állam felelősségét megkonstruálni.

Hiszen Forbáth meggyőzően fejtegeti, hogy nincs is szükség a culpa in eligendo keresésére annak a kérdésnek az eldöntésénél, felelős-e az állam az általa kirendelt vezetőknek hibáiért és mulasztásaiért vagy sem? De vajjon a proletárdiktatura közegeit a magyar állam rendelte-e ki?

Látnivaló, hogy a probléma nem kisebb, mint ez: felelős-e a magyar állam az október óta egymást követő forradalmak tényeiért? A forradalom előtti alkotmányjogunk szempontjából a felelet nem lehet kétséges. Forradalom és legitimitás a kizárás viszonyában állanak egymáshoz. Az a kérdés, kiknek a közhatalmági funkció képében megjelenő cselekményei tekintessenek a magyar állam tényeiül, mint jogi kérdés — eminenter közjogi kérdés. És így az a probléma, melyet Forbáth tárgyal, tisztán magánjogi alapon, de lege lata nem oldható meg. A jogfolytonosság alapról nézve a legitim magyar állam nem felelős sem a jelenlegi, sem a Károlyi-kormányzat, még kevésbé a proletárdiktatura tényeiért, mely utóbbi régime még csak nem is állította magáról, hogy a nemzet egész akaratának kifejezője és érvényesítője. Mindezek tekintetében minden kétséget csupán az egész nemzet minden kétséget kizáróan nyilvánuló souverain akaratára zárhat ki.

Én a magam részéről kétségtelennek tartom, hogy a jövő magyar törvényhozás és szokásjog, mely utóbbinak most is a bírói gyakorlat lesz egyik legfőbb alkotó-tényezője, meg fogja állapítani az állam felelősségét a forradalmi kormányok, mint az államhatalom tényleges birtokosainak tényeiért. S az egyeseknek kártérítési igényei szempontjából az ily szabályozás, míg egyfelől meghajol a különbeni teljes káosz elkerülésének a jogrend alapgondolatából folyó feltétlen szüksége előtt, másfelől ugyanazon jogérzetből fakad, mely a hadi károokra nézve sem engedi a casus nocet domino elvét érvényesülni. Azok, kiket közvetlenül ér a hadi kár, így — hogy egy erős példával éljek — a rokkantak és a kifosztottak, még akkor is sokkal többet szenvedtek, ha kártérítést kapnak, mint azok, kik az egyeseket közvetlenül ért károk terhében csupán a közadózás útján részesülnek. De az állam felelőssége nem lehet egyesekre újabb «hadi» nyereségek forrása. A pénzügyintézet, mely a proletárdiktatura kényszerének hatása alatt folyósított, ebből nyereség soha, csupán veszteség érhet. Ellenben az iparvállalat, s itt különösen egyes kisebb üzemekre gondolok, mely a proletárdiktatura árnyékában a pénzügyintézettől pénzeket vett fel, nem mindig fizetett rá az üzemére; sőt igen sok vállalatnál a proletárdiktatura meg-

szüntével az idegen pénzen vásárolt és feldolgozott nyersanyagon újabb tetemes nyereségek állottak elő, mert hiszen a «konjunktura» még ma sem szűnt meg.

Ha a pénzügyintézet nem minden esetben követelheti az ipari vállalat vagyonszössességét újból átvevő tulajdonostól azt az egész összeget, melyet a vagyonszössesség részére a proletárdiktatura kényszerének hatása alatt kifizetett, hanem bizonyos ily folyósításokra nézve csak akkor, ha azt be is tudja bizonyítani, hogy az az iparvállalatnál nem meddő kiadásokra fordított, akkor az iparvállalatoknak igen könnyű lesz a fizetési kötelezettségük alul kibujniok. Hiszen a pénzügyintézetre nézve az ily bizonyítási teher a legtöbb esetben illuzóriussá teszi az egész követelést; s a fizetési kötelezettsége alól ügyesen kibuvó iparvállalat helyett azután fizetne az állam, mellyel szemben a pénzügyintézetnek nem volna más igazolni valója, mint az, hogy a kényszer hatása alatt, vagyis a diktatura szerveinek rendelete és utasítása szerint fizetett, hogy mennyit fizetett s hogy e fizetést az iparvállalat nem ismeri el terhére történtnek. Ha az ipari vállalat tulajdonosa nem is maga vette fel a pénzt a pénzügyintézettől, de az abba a vagyonszössességbe folyt be, melyet az ipari vállalat tulajdonosa a proletárdiktatura megszűntekor ismét átvett s ha e vagyonszössesség a pénzügyintézeti folyósítás nélkül is kénytelen lett volna viselni ama kiadások terhét, melyek e pénzügyintézeti folyósításokból fedeztetek, akkor semmiféle ratiója sem lehet annak, hogy ez a vagyonszössesség ne feleljen az egész tartozásért a pénzügyintézetnek. Az ipari vállalat tulajdonosa, ha a vállalat vagyonszössessége a proletárdiktatura alatti gazdálkodás folyamán állami intézkedés alapján csökkent, kárának megtérítését követelheti a vétkektől, követelheti indokolt esetben az objektív felelősség alapján az államtól, de nem háríthatja azt semmiféle bizonyítási teher konstruálása segítségével arra a pénzügyintézetre, mely az általa folyósított összeg egészével gyarapította azt a vagyonszössességet, melyet az ipari vállalat tulajdonosa a szocializálás megszűnése után újból átvett.

Megnyugtató megoldásnak egyedül csak ez látszik, s ennek terve a közvéleményben s az e tárgyban tartott tanácskozásokon is egyre erősebben lépett fel: A pénzügyintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére a proletárdiktatura kényszerének hatása alatt folyósított összegekért az e vállalatok vagyonszössességét újból átvett tulajdonosok a pénzügyintézeteknek mindenestre felelnek s az állammal szemben csak az léphet fel, ki igazolja a szocializálással kapcsolatos állami ténykedésekből származó közvetlen és valóságos kárát. Vagyis az ipari vállalat tulajdonosa az esetben, ha igazolja a vállalat vagyonszössességének a szocializált gazdálkodásból származó csökkenését, a pénzügyintézet akkor, ha az ipari vállalat részére a proletárdiktatura kényszerének hatása alatt folyósított összegekért a vállalatnál nem talál fedezetet. E megoldás mellett az állam csak valóságos kárt térít meg és soha nem válhatik «hadi»-nyereséggé, még pedig közpénzekkel fedezendő hadinyereséggé a pénzügyintézetek által a szocializált vállalatok részére folyósított összeg; s tekintettel arra, hogy az illető vagyonszössesség ugyanazon kényszerűen fogva, melynek hatása alatt a proletárdiktatura idején a pénzügyintézet az ő számára folyósított, enélkül is kénytelen lett volna viselni az ily folyósításokból fedezett kiadások terhét, az ily vagyonszössességek s ezzel ezek tulajdonosai szempontjából a pénzügyintézetek által teljesített ily fizetések még a strict magánjogi felfogás alapján is teljes összegükben jogalap nélküli gazdagodás gyanánt jelentkeznek, mert hiszen gazdagodás és conditio tárgya az is, ha más vagyona rovására tehertől szabadulunk.

E megoldás tehát, midőn egyrészt az általános jogelveknek is megfelel, másrészt kellőképpen honorálja a közgazdaság, az államgazdaság és az igazságosság szempontjainak követelményeit is, mert míg a közteherviselés elveinek igazságos érvényesítésével megmenti a pénzügyintézeteket és ipari vállalatokat a pénzügyintézetek által a szocializált ipari vállalatok részére a proletárdiktatura kényszerének hatása alatt eszközölt folyósításokból származható anyagi romlástól, egyszersmind annak is elejét veszi, hogy egyes iparvállalatok pusztán azért, mert a proletárdiktatura kitörésekor véletlenül folyószámlájuk volt valamely pénzügyintézetnél, ennek és esetleg betevőinek vagyonából közpénzekkel fedezendő ajándékot kapjanak.

Dr. Tihanyi Lajos.

* L. a Jogt. Közl. f. é. okt. 26-án megjelent 12. számát.

Szemle.

— **A budapesti ügyvédi kamara rendkívüli közgyűlése** megbélyegezte a proletárdiktatura alatt szerepelt ügyvédek és jelöltek. «A közgyűlés lefolyása nyugodt volt. A multban oly gyakori turbulens jelenetek nem zavarták meg a szónokokat. A közgyűlés egyhangulag elfogadott határozata a következő: A budapesti ügyvédi kamara erkölcsi felháborodásának teljes erejével megbélyegzi azokat az ügyvédek és ügyvédjelöltek, akik a bolsevik proletárdiktatura elnevezése alatt ismert, a magyar nemzeti állameszmét megtagadó, a közszabadságot és a jogrendet lábbal tipró, hazánk szociális és kulturális fejlődését veszélyeztető, a jogvédelmet és az ügyvédséget negáló események és cselekmények előmozdításában vagy véghezvitelében közreműködtek, az ügyvédi kar bécsületét és tekintélyét sértő magatartást tanúsítottak, ilyen nyilatkozatot tettek vagy az ügyvédség és a jogvédelem érdekei ellen vétettek. A közgyűlés a választmány eddigi intézkedéseit tudomásul veszi és a maga részéről is utasítja a kamara ügyészét, hogy ezek ellen az ügyvédek és ügyvédjelöltek ellen a fegyelmi eljárást haladéktalanul indítsa meg. Ugyancsak elrendeli a közgyűlés is, hogy a kebelébe tartozó minden ügyvéd és ügyvédjelölt írásbeli nyilatkozattal számot tartozik adni arról, hogy 1919. márc. 21. óta mivel foglalkozott, milyen magatartást tanúsított a rémuralmat gyakorló rendszerrel szemben, milyen állást, foglalkozást, megbízást vállalt, milyen a rémuralmat gyakorló rendszerrel kapcsolatos ügyeket vitt és eljárásokat végzett és mindebből kifolyólag milyen közvetlen vagy közvetett jövedelmei voltak. A fegyelmi eljárások előkészítésére a közgyűlés a kamarai új vezetőség megválasztásáig 50 tagu bizottságot (40 budapesti, 10 vidéki ügyvéd) küld ki. Ennek feladata és kötelessége a kamarához tartozó minden egyes ügyvédre és ügyvédjelöltre vonatkozólag a fegyelmi eljárás alapjául szolgáló adatok beszerzése és összegyűjtése. Az összegyűlt adatokat a bizottság a kamara elnökének adja át. A bizottság tagjainak kirendelésével a közgyűlés a kamara elnökségét (elnökét és tisztikarát) bízta meg. Hatóságokkal a bizottság csak a kamara útján érintkezhetik, megkereséseket hozzájuk csak a kamara útján intézhet.» A közgyűlés ezután a kommunisták védelmének kérdésével foglalkozott és egyhangulag elfogadta a választmány következő javaslatát: «Az érvényben lévő büntető perrendtartás 53. §-a akként rendelkezik, hogy a terhelt minden bűnügyben az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével, a magyar minisztériumnak a bolsevikiek elleni gyorsított bűnvádi eljárást szabályozó rendelete pedig a terhelt védő választási jogát külön is elismeri. Ezekkel a terhelt személyes szabadsága érdekében statuált rendelkezésekkel az ügyvédi kamara szembe nem helyezkedhetvén, a szóban lévő terheltnek szabad védőválasztási jogát nem korlátozhatja és tagjait a védelem önkéntes elvállalásától ezen esetekben sem tilthatja el. A terhelt szabad védőválasztási jogával szemben különben is ugyancsak törvény biztosítja az ügyvédnek azt a jogát, hogy a képviselő elvállalását megtagadja. A védelem elvállalása vagy megtagadása tekintetében az ügyvédi kamara a kar erkölcsi tekintélyének megóvására kiterjedő törvényes hatáskörénél fogva az etikai szempontok mérlegelését ajánlja tagjai figyelmébe és különösen helyén valónak tartja az önkéntes védelem megtagadását azoktól az egyénektől, akiket a nyilvánosságra jutott borzalmas bűntettek terhelnek. A védelem ezen gyorsított eljárásban kötelező lévén, ezek a terheltnek a hivatalból kirendelt védők jogsegélyében amúgy is részesülnek. Ugyancsak az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megóvására, az ügyvédek jogainak megvédésére és kötelességeik teljesítésének ellenőrzésére vonatkozó törvényes feladatánál fogva a közgyűlés ezúttal a szóbanlévő gyanúsítottak terhére

róható cselekményeknek sokszor sajátos természetére való tekintettel szükségesnek tartja a kamara tagjainak figyelmét felhívni arra, hogy jogszerűsége tekintetében kétes eredetű vagyontól díjazást elfogadni óvakodjanak és — ámbár a díjazás meghatározása a törvény szerint szabad egyezkedés tárgya — a közgyűlés annak a reményének ad kifejezést, hogy a kamara tagjai, amennyiben díjaikat bírói úton meg nem állapíttatnák, díjköveteléseikben kellő mérsékletet fognak tanúsítani, nehogy a bolsevizmus országos csapása bármely ügyvéd részére számottevő vagyoni előny szerzésére alkalmul szolgálhasson.»

— **Oroszország pusztulása a bolsevik uralom alatt.** Írta dr. Fábán Béla. Budapest, 1918. Az Athenaeum kiadása. Ára 8 korona. Ennek a szépek megírt könyvnek, amely élénk színekkel írja le azt, amit a szerző saját szemével látott a bolsevik Oroszország borzalmaiból, tulajdonképpen csak egy kis fejezete érdekel bennünket közelebből az, amely a bolsevizmus igazságszolgáltatásáról számol be. Dr. Fábán ebben a fejezetben is hű marad a könyv egészenek céljához, élénk, könnyen olvasható, érdekteljesítő leírást ad és nem fárasztja ki az olvasót rendletek száraz leírásával. Igaz, keveset ér a rendeleteknek megszokott jogászai értelmezése ott, ahol a törvényszöveg csupán írott malaszt és börtönből szabadult «eltársak» ideológiája magyarázza a törvényhozó akaratát. Szerző leírja az igazságügyi szervezet teljes fölbomlását, a bíróságok, ügyészségek eltörlését, a forradalmi törvényszékek föllállítását, az ügyvédi kamarák felszámolását, a kémkedési rendszer, a terror borzalmait és szavai nyomán újból élénken előtűnik állanak az orosz bolsevizmus parodiájának a magyar kommunizmusnak tragikomikus képei. Dr. Fábán Béla könyvének leírása még jobban meggyőz bennünket arról, hogy ami Oroszországban a társadalmi erőknél véresen komoly mérkőzése, az egész társadalmi rendnek alapjaiban való fölrobbantása. az Magyarországon csupán komikus utánzat, frázisok puffogatása volt. Annál kellemetlenebbül érinti az olvasót, hogy Oroszországban az intelligenciának megvolt a bátorsága arra, hogy a milliós tömeg felkorbácsolt szenvedélyével merjen dacolva szembenézni, míg a magyar intelligencia a szemétproletariátus érvényesülési harcában öklével tülekedett a szereplésért és pozíciókért. Az orosz bíróságok és ügyvédi kamarák kijelentették, hogy ők a « hatalom önkényes urainak szolgálatot teljesíteni nem hajlandók ». Kár, hogy hasonló kijelentés nem hangzott el Magyarországon... Komoly tárgyú könyvre legnagyobb dicséret, ha azt mondhatjuk róla, amit erről: Aki kezébe veszi, érdeklődéssel olvassa végig és tegyük még hozzá: nem tudja majd senki elnyomni magában azt a forró óhajtát, hogy az orosz pokol tüze végül már aludjon ki és a világ összes népei élvezhessék a békés fejlődés áldásait.

— **Teljesítési vagy rendeltetési hely.** A ker. t. 356. §. 2. pontja értelmében követelhető árkülönbözet kiszámításánál a teljesítés helyén és idején mutatkozó piaci, illetőleg tőzsdei árból kell kiindulni. A bírói törvénymagyarázat nemcsak az irányadó árjegyzés időpontja tekintetében (az eladó kétségtelen elállásának a szerződéses teljesítési határidő lejártát megelőző időpontja, Hiteljogi Dtár XI. 138. sz., vagy az eladó kérelme folytán engedélyezett utólagos teljesítési határidő lejártának időpontja, Hiteljogi Dtár X. 224. sz.), hanem az árjegyzés helye kérdésében is figyelemre méltó. Ugyanis: ha az eladónak tudnia kellett, hogy a vevőnek az árúra, továbbelárúsítás céljából, saját üzleti telephelyén van szüksége, akkor az árkülönbözet kiszámításánál nem a teljesítés helyén, hanem a rendeltetési helyen mutatkozó piaci ár veendő tekintetbe (Hiteljogi Dtár XII. 71. sz.). Ez a Kúriának újabban ismételt követett gyakorlata, mely nyilván abból indul ki, hogy az árú piaci ára a vevő telephelyén rendszerint magasabb, mint eladóé, és így az a különbözet, mely a szerződéses ár és az eladó telephelyén (mint rendszerinti teljesítési helyen) jegyzett piaci ár között fennforog, nem fedi azt a nagyobb kárt, melyet a vevő, aki az árút saját telephelyén leendő továbbelárúsítás végett vásárolta, a szállítási elmaradása folytán szenved. Ámde egyáltalán nincs szükség arra, hogy az árkülönbözet kiszámításánál nem a törvény szerint alkalmazandó teljesítési, hanem a rendeltetési hely árjegyzése vétessék alapul: mert a törvény teljesen megóvja a szerződésű vevő jogos érdekeit, amikor megengedi neki, hogy a teljesítési

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj
a f. év október–decemberi negyedére 20 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendelésekre
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. *Szűts Miklós* ny. kúriai bíró: Droit au travail. — *Dr. Tarnai János* ny. kúriai tanácselnök: Angol dolgok. — *Dr. Wittmann Ernő* budapesti ügyvéd: Párisi tervezet a népek szövetségéről. — *Iff. dr. Nagy Dezső* budapesti ügyvéd: Fizetési késedelem több vételügylet esetén. — Szemle.

Droit au travail.

«Jog a munkára», (droit au travail), — mi alatt az egyeseknek a munkához, de egyszersmind a közösségnek az egyesek munkájához való jogát is értjük, — egyike azoknak a jelszavaknak, melyeket a francia szocialisták, különösen az ötletekben oly termékeny Fourier, ki I. Napoleon figyelmét is felkeltette, és tanítványa Considérant Viktor («Théorie du droit de propriété et du droit au travail») legteljesebben hangoztattak, s ebben bizonyára a munka és az emberiség szorosan összefüggő érdekei iránt igen jó szándék jut kifejezésre.

De megmondotta már Dante, hogy jó szándékkal van a pokol tornáca kikövezve. A jó szándék, úgy mint a bor, lehet sok, ha túlló a célon, lehet kevés, ha idő előtt ellankad, de egymagában igazán sohasem lehet elég; mert céltudatos belátás és kitartó munkásság nélkül nem lehet képes a haladást előbbre vinni.

Az emberiség legnagyobb kincsei között kevés áll oly benső összefüggésben egymással mint a jog és a munka. A munka lesz mindig a jognak a legnemesebb forrása, és a jog legyen mindig a munkának a legerősebb bástyája, kölcsönösen tartják fenn egymást. De különös tapasztalás, hogy ahányszor csak a droit au travail elvét, abban a szocialisták vagy a kommunisták által vett merev értelemben életbe léptették, hogy mindenki követelhet az államtól munkát vagy ellátást, az sohasem a munka és a jólét fokozását szolgálta, hanem ellenkezőleg csak a munkátlanságot mozdította elő. Pedig mégis igaz, hogy a jog és a munka egymásért születtek, semmi sem segíti jobban a helyes jog és jogrend térfoglalását mint a munka, s viszont ahol a jogrend megbomlik, ott minden munka szünetel. Csak arra kell vigyáznunk, hogy hagyjuk mindegyiket a maga lábán járni s ne akarjuk a jog lábán járatni a munkát s viszont ne a jogot, önálló történeti fejlődésétől megfosztva, kizárólag a munka botos ispánjának feladatára szorítani. Mert úgy állnak együtt mint a boltzatnak egymás ellen dülő két boltíve, melyek egymást kölcsönösen támasztják.

Hiszen a munka a folyton fejlődő, élő történelem, a jelen és jövő, a jog pedig bár fokozatonként maga is fejlődik s alakítólag nyúl bele a jövőbe, de egyes állomásain maga a megkövült történelem, a megállapodott múlt s míg a munka iránya sokoldalú és egyéni, a jog iránya egyetemes és egységes. A jognak egyik konstitutív eleme a kikényszerítés lehetősége, a külső kényszer, a munka éltető eleme pedig a szabadság. A «droit au travail» szocialista elvei szerint ellenben éppen a külső kényszer az a jogból, amit a munka gyökeréhez beoltani akarnának s azt hiszik hogy ezzel már biztosíthatják a jó munkakedvet és jó munkát, holott a kényszersmunka általában a legkisebb lehetőséget, a minimumot tudja termelni. Ki a notórius dologkerülőket dologházba zárja, hogy munkához szoktassa, jól teszi; de az egész emberiséget dologházba zárni annyit tenne mint lefokozni és tönkre tenni a java munkáját.

Igaz, hogy mint a fizikában a tétlenség törvénye (az inertia),

az embereknel is ugyanez a hajlam uralkodik s a legtöbbször, — szerencsés egyéniségek kivételével, — csak mozgató erők tudják a munkakedvet föléleszteni. De ez a kényszer, ha már kell, legyen belső, olyan ami belülről hat mint motivum, nem pedig kívülről mint közvetlen parancs vagy erőszak. Belső kényszer lehet a megélhetés, a családfenntartás föladata, a kötelességérzet, a nagyra-vágyás, a becsvágy stb.; de olyan élénk az emberi szellem önállóságának követelménye, hogy erőinek megmozdulását és együttes közreműködését csak ilyen belső motivumok tudják jól kiváltani, melyek a kényszert is mintegy saját szabad elhatározásának legalább az illúziójával tudják fölruházni.

A jognak tehát a munkakedv és a munka szervezésében csak az lehet a föladata, hogy az egyéni szabadság megbecsülésével annak saját tájékozódását meg ne zavarja, de útjából az akadályokat távolítsa el, barátja legyen a munkának, de ne zsarnoka, s a külső kényszert, melyre az állami és társadalmi rendnek szüksége van, a visszaélések és korcs kinövésök irtására fordítsa, a munka illő hasznát biztosítsa; de azt az óriási kezdeményező erőt, mely az emberek egyéni sokaságában, akár mint a földünket borító víztömegek mozgásában, pótolhatatlan természetű erőként adva van, el ne fojtsa, sőt minél szerencsésebb kifejlődésre bírja.

Az életet nem lehet úgy végső alkatrészeire szétszedni meg összerakni mint a gépeket, s a tapasztalás azt mutatja, hogy a munkára könnyebb nevelni és segíteni az embereket mint kötelezni, s nem jogot kell arra adni, hanem alkalmat. A be nem avatkozási «laisser faire, laisser aller» elvnek a beavatkozás elvvel szinte csodálatraméltó szövetségre kell lépnie, hogy a törvényhozás és kormányzat a munka öntermelését és autonómiáját szabadon fejlődni hagyja és ápolja, másrészt a munka és a munkások védelmét minden irányban szervezze. Ennek a legmagasabb szempontjai közé kell sorolnunk: 1. hogy a jó munkás érdeke legalább is egyenrangú a jó munka érdekével, 2. a munkások biztosítását, különösen az aggkori ellátás szabályozását a fizikai és szellemi munka összes területein, 3. annak a cselekvő átértékelését, mennyire nagy ellensége minden munkának a végső nyomor. (Mint ezt pl. a végrehajtási törvény és novellája figyelembe vették.) Van a szűkölködésnek oly enyhébb foka, mely fizikai és szellemi munkára még serkentőleg is hat, de épp a jelen időkben tapasztalhattuk, miként akasztja meg a munkát, a gyárak kohóiban és a családi tűzhelyeknél, az inségnek az a legszörnyű mértéke, mely ellen az állami előrelátás és a nemzetközi humanizmus minden erejével küzdeni oly kötelesség, sőt világérdek, amit a legfőbb erkölcsi törvény, úgy mint a legokosabb önzés csodálatos egyértelműséggel szab elénk.

A közelebbi jövőben nemzetünk élete a takarékoskosság és munka jegyében fog folyni, ha t. i. erre képesek leszünk, mert bizonyos, hogy sorsunk ezen fordul meg. Így tehát nagyon fontos lesz a munkára és a munkásokra vonatkozó jogintézmények erélyes kiépítése.

Hogy ezen a téren iskolás teóriáknak forradalmi erőszakolása mily bűnös merénylet az emberiség és emberiség ellen, azt a múltban is tudtuk, a proletárdiktatura alatt pedig katasztrofális súllyal kellett tapasztalnunk. Viszont bár a munkásjog helyes megoldása már a múlt század elejétől fogva, sőt részben a XVIII. század végétől, a művelt emberiség mozgató kérdései közé tartozik, céljától még nagyon messze vagyunk, mert haladásához nemcsak rendelkezések, hanem gazdasági eredmények

is kellenek. Hogy ezeket mintegy előlegezzük magunknak, szükség volna oly erőkre is, melyek nehéz feladatunkat a takarékság és munka mellett, de ezekkel szövetkezve, megkönnyíteni, a szakadékokat áthidalni tudnák. Oly helyzetekben is, melyekre még nem találtuk meg a tudományos formulát s melyekre intézményeink még ki nem épültek.

De hát vannak-e ilyen erőink? Azt hiszem igen, de ezek ebben az irányban csak úgy működhetnek mint a villamos áram hatása alatt delejje vált vas: ameddig maga az áram is működik, amíg az elintézésre váró kérdést magát el nem ejtjük vagy ad calendas græcas el nem napoljuk, amíg annak részletes megoldásán is őszinte akarattal dolgozunk.

Ezek a segítő erők pedig csak ugyanazok lehetnek, melyek a fejlődő ember legsajátabb terményei: a szeretet és az igazság szeretete. Lehet, hogy a szeretet a világ törvénye, de az bizonyos, hogy ezeknek az erőknek a tudatos jelenségei a mi ismert világunkon csak az emberben fejlődtek ki. Mi emberek vagyunk azok, kik ezekkel a történelmi materializmus kényszere ellen is eszményeinkért megküzdeni tudunk. Ezek voltak a mi saját betétünk az évezredek fejlődés alatt s értékben azóta növekedtek is. De vajjon meg lehet-e fogni ezeket az erőket? Nem is megfogni kell azokat, hanem szabadon eresztetni.

Közel fekszik itt az az ellenvetés, hogy mindez éppen úgy csak utópia, mint ha azt hisszük, hogy a falanszter-rendszerrel boldoggá lehetne tenni a világot. De a történelem az ellenkezőjét bizonyítja. Igenis az emberek és az igazság szeretete vezette az emberiség haladását, ez tanította meg az embereket türelemre és bizalomra a munkában és egymás iránt, kitartásra a legszörnyűbb helyzetekben, de az igazságos szigorra is. Ez a szeretet nem a puha érzélgés, mely csak üres színlelése annak, hanem az, amiben benne él az ember, a család, a haza szeretete, mindené, mi az embert emberré teszi.

Nehéz időkben pedig ezek a gondviselészerű tényezők, mint a szervezetet védő erők a betegségben, könnyebben ébrednek. Néha csak önmaguktól is, némelykor meg valami kell még hozzá a milliónyi sok emberen kívül, egy-két nagy ember.

Szűts Miklós.

Angol dolgok.*

XXX.

Becsületsértés-e a «német» jelző?

I. Az itt közölt eset ú. n. *slander*-per volt. A *slander* élőszóval elkövetett bűncselekményt jelent, szemben a *libel*-el, az írásban (nem szükségkép nyomtatványban) elkövetett bűncselekménnyel. A *slander* miatt rendszerint csak polgári keresetnek van helye, ennek is csak akkor, ha a sértett fél kárt tud bizonyítani; büntető eljárásra csak akkor tartozik, ha tartalma istenkáromló, lázító, erkölcstelen vagy ha közhivatalnokot e minőségében sért.

Jelen esetben becsületsértésért kért a felperes elégtételt azért, mert alperes azt híresztelte róla, hogy német és hogy azonos egy némileg hasonnevű némettel, kit a rendőrbíróság elítélt, mert franciának jelentette be magát.

A felperest Hatzfeld Emilnek hívják, atyja és anyja francia volt, jelenleg 60 éves, Elzászban született, az 1870-iki háború után a francia honpolgárság mellett «optált» és a francia hadseregben szolgált mint trombitás. 1878-ban Angliába költözött, ahol 1896-ban naturalizáltatta magát, angol nőt vett el, fia jelenleg az angol hadseregbe van besorozva. Foglalkozásra nézve a Strand Music Magazine szerkesztője, egyúttal könyvkiadó, nyilvános előadásokat is tart. Két fivére (Ágeston és Lajos) szintén zeneműkereskedést folytat. Alperes mindezt 20 év óta jól tudja.

1917-ben egy Herzfeld (nem Hatzfeld) Emil nevű embert ítélte el a londoni rendőrbíróság a fentemlített hamis bemondás miatt. A lapok közölték az esetet és alperes, aki zeneműkereskedői utazó, valószínűen kivágta ezt az ujsághírt és 1917 szeptemberben megjelenő Sykes műkereskedőnél Leedsben, elővette a kivágatot és így szólt: «Látta ezt már? Az a Hatzfeld, akiről

itt szó van, a Pitt & Hatzfeld cég főnöke volt». Alperes éppen úgy mint Sykes tudták, hogy felperes csakugyan e cég főnöke volt. Alperes a kivágatot az egész országban mutogatta s midőn felperes egyszer megjelent Sykesnél, az utóbbi kívánta; hogy honpolgári oklevéllel igazolja magát.

Felperes képviselőjének előadása szerint alperes azért cselekedett így, hogy felperesnek kárt okozzon, mert a zenekereskedők «nem akarnak érintkezni olyan emberrel, akit a német név szennyeztet, a közönség pedig nem hallgat meg német előadót».

A tanuként kihallgatott Sykes többek közt előadta, hogy a háború előtt a zenekereskedelemben nagy befolyása volt a németeknek és hogy a zeneművek tekintélyes részét Németországban, különösen Lipcsében nyomtatták. A háború kitörése után emiatt nagy volt az elégedetlenség, sok cég, bár nem volt német, angolra változtatta német nevét.

Felperes személyesen előadta, hogy Mühlhausenben (Elzászban) született, felmutatta keresztlevelét; már atyja is francia születésű volt. Mikor felperes Angliába érkezett, egy angol cégnél vállalt érdekeltséget, jelenleg pedig a kormány megbízásából előadásokat tart a tengerentúli katonáknak. Minthogy előadásainak címe: «Egy francia ember nézetei Angliáról», neveltséges lett volna, ha német néven lép fel, azért az Emile le Sage írói nevet vette fel, de ezt kitüntette a programmon. Tanu maga is azt hiszi, hogy meg kell törni a német befolyást a kereskedelemben és ha alperes valóban hitte volna, hogy ő (felperes) német, csak kötelességét teljesítette volna, midőn az ujságkivágatot felmutatta.

Alperes lényegileg azt adta elő, hogy csak kétséget fejezte ki, hogy felperes francia-e, mert Elzász, ahol született, Németországhoz tartozik. A névkülönbséget észrevette, de nem kutatta tovább.

Az esküdszék, és verdiktuma alapján a bíró is, 300 font kártérítésre ítélte az alperest.

XXXI.

II. Roff felperes üzletvezetője volt a Thornett & Fehr cégnek. E minőségében érintkezésben állott más cégekkel, többek között az elsőrendű alperes British and French Chemical Manufacturing részvénytársasággal. E cégek oly bizalommal voltak iránta, hogy ha vitás ügyeik voltak, szívesen jelölték őt választott bírónak. 1917 október havában az utóbb nevezett részvénytársaságnak differenciái támadtak a Mann & Cook céggel, amely vitát a szerződés szerint választott bírósággal kellett eldöntetni. A Mann & Cook cég levelet írt alperesnek, tudatván vele, hogy felperest nevezi meg választott bírónak. Erre Gibson, az elsőrendű alperes igazgatója, következőképen válaszolt:

Vettük f. hó 8-án kelt levelét, de nem fogadhatjuk el az ön bírójául a német nevű Roffot. Ha ön nem tud angol embert megnevezni, a rendes bíróságot fogjuk igénybe venni.

Roff ezért «libel» címén kártérítési keresetet indított. Az esküdszék megállapította a bűnösséget, de kizárta a gonosz szándék (malice) ismervét és alperest 50 font kártérítésre ítélte.

Alperes fellebbezését a felsőbb bíróság elutasította, de ott a rágalmazás érdeme szóba sem jött már; a «német» jelzőnek becsületsértő volta úgy látszik magától értetődőnek vételezt. A vita csak akörül forgott, hogy a felek közös érdeke (a választott bíróság helyes megalakítása) privilegiálttá (mentessé) teszi-e az alperes nyilatkozatát, amire a főtörvényszék nemmel válaszolt.

XXXII.

Vasúti kényelem.

Az itt közölt esetben az volt a kérdés, hogy ha az utas elsőosztályú jegyet fizetett, joga van-e a vasútnak az illető vonatszakaszt harmadosztályú utasokkal túltömni?

A felperes elsőosztályú jegyet váltott Cambridgetől Hatfieldig és megfelelő szakaszba szállott be Cambridgeben. A szakasz egyik oldalán mozgatható kartámaszokkal elkülönített három ülőhely volt, a másik oldalán kettő. Felperes a háromüléses oldalon egy s-öglethelyet foglalt el. Egy közbelső állomáson igen sok utas várakozott s az egyik vasúti szolgálta ezt kiáltotta oda nekik: «Szálljanak be, ahova tudnak». Erre harmadosztályú jegyet váltott több személy nyomult be a felperes szakaszába,

* Az előbbi közl. I. az 1913. évi 41., 51., 1914. évi 51., 1917. évi 29., 30., 1918. évi 25., 29., 34. és 51. sz.

felemelték a mozgatható két karfát és 4—5 személy ült le a felperes mellé, többen állottak is, úgy hogy összesen 12 ember volt az öt személyre számított fülkében. Felperes azt adta elő, hogy kényelmetlenséget kellett eltűrnie, mert szorították és az állók is alkalmatlankodtak neki. Az első- és a harmadosztályú ár közötti különbséget, 4 shilling 6 pence-t, követelte a vasút-társaságtól, mert ez megszegte a szerződést, midőn nem nyújtotta neki a kikötött alkalmatosságot.

A járásbíró azon nézetet volt, hogy rendes viszonyok között alapos lehetne a felperes igénye, de a szóban, levő szerződéses viszonyra szükségképp befolyása van a vasúti közlekedés tényleges állapotának, a jelenlegi helyzetben pedig országos kormányzati teendők tették lehetetlenné alperesnek, hogy a háború előtti kényelmet nyújtsa. Ily körülmények között az utas nem panaszkodhatik a túltömöttségből származó alkalmatlanság vagy kényelmetlenség miatt. Ha felperes bebizonyította volna, hogy a harmadosztályú kocsikban elegendő hely volt, talán alapja volna követelésének; de az adott körülmények szerint észszerű és helyes volt megengedni az utasoknak, hogy oda szálljanak be, ahol hely van. A járásbíró tehát elutasította a keresetet.

Felperes fellebbezett. Ügyvédje azt fejtette ki, hogy a vasút-társaság köteles megfelelő (reasonable) kényelmet nyújtani, e kötelezettségen pedig a háború mitsem változtatott.

Alperes képviselője azzal érvelt, hogy a «megfelelőség» jelentése jelenleg nem ugyanaz, ami a háború előtt volt. A körülmények ezt a mértéket egészen megváltoztatták. Tekintettel a háború folytán megváltozott utazási lehetőségekre, ami a szerződés létrejöttékor mind a két fél előtt tudva volt, alperes nem felelhet az állított sérelemért.

A High Court King's Bench osztálya helybenhagyta az ítéletet. Avory bírő az indokolásban kimondotta, hogy az elsőbíró helyesen fogta fel a társulat kötelezettségeit úgy a rendes viszonyokra, mint a jelenlegi helyzetre nézve. A béke idején való «reasonable» kényelem egészen más, mint a háborús kényelem. Az utasok rendkívüli torlódása tényként lévén megállapítva, a fellebbezést el kellett utasítani.

Dr. Tarnai János.

Párisi tervezet a népek szövetségéről.*

Az annexió leplezése nem hat az újdonság ingerével. A berlini konferencián 1878-ban is célszerűnek látszott Ausztria és Magyarországnak Bosznia és Hercegovinára vonatkozó jogainak meghatározásánál az annexió szót mellőzni és az okkupáció és adminisztráció szóval helyettesíteni. Ezen szóhasználatnál Andrásynak semmiképp sem volt célja a Monarchia jogát Bosznia és Hercegovinára gyengíteni, hanem Andrassy gróf az annexió szó mellőzésével segíteni akart egyrészt a szultánon, ki a Török-birodalom egy részéről végleg lemondani jogosítva nem volt, a birodalom egy részének okkupációjához azonban hozzájárulhatott, másrészt ki akarta kerülni mindazokat a közjogi bonyodalmakat, melyek az annexió folytán a monarchiát alkotó államok között felmerültek volna. A berlini szerződés XXV. cikkét meghatározó ülés után Corti gróf állítólag azt mondta Andrassy grófnak «gróf úr Bosznia és Hercegovina okkupációja nem más, mint leplezett annexió» «Igen, — felelte állítólag Andrassy, — sőt igen rosszul leplezett annexió.»

A párisi tervezet a XIX. cikket, mely az önállóan sorsukról rendelkezni képtelen népeket a népszövetség által megbízott állam gondnoksága alá helyezi, szintén csak annexiókat leplezni van hivatva. Állításom bizonyítására elégséges hivatkoznom arra, hogy a XIX. cikk szerint a kiválasztott államok a népszövetség megbízásából fogják ugyan a nekik kiutalt területet kormányozni. A megbízási jogviszony konzekvenciáit azonban az idézett cikk le nem vonja és nem ad a népszövetségnek jogot arra, hogy megbízottjának eljárását ellenőrizze a neki meg nem felelő megbízottat mással helyettesítse. A XIX. cikk tehát megbízási viszonyt konstruál akként, hogy megbízási viszonyra vonatkozó jogszabályoknak alkalmazását kizárja. A bíróságok azt szokták ily esetekben mondani, hogy a felek szóhasználatára szerződés értelmezésnél nem kötelezi őket és oly megbízottról, ki a neki átadott birtokot tulajdonként átveszi, saját maga javára és saját

belátása szerint kezeli, azt mondanák, hogy ez nem megbízott, hanem tulajdonos.

A párisi Terv. nem jelenti a diplomácia történetében új korszaknak kezdetét, hanem ebben a Tervben a múlt korszak szelme a múlt korszak nyelvén szólal meg.

A Terv. így szól: «A legyőzöttet fegyverétől meg kell fosztani és a legyőzöttnek fegyver nélkül kell maradnia». A szólás és hangja ismeretes, Napoleon beszélt egykor így, midőn Poroszországot hadseregétől megfosztotta. A diplomáciai működés lényege a multban szavaknak finom megválasztása volt és az annexió minden kellemetlen ízt veszti — így hiszik a Terv. szerzői — ha az annexió szót nem használják és területek elfoglalását «megbízás folytán kezelése»-nek nevezik.

Vajjon nem remek-e a diplomáciai irálynak a 21. §-a? mely így szól:

«A magas szerződő felek egyező véleményükként nyilvánítják ki, mely szerint a szövetség útján a forgalom szabadságának fenntartása, úgyszintén a kereskedelemnek méltányos elbánásban való részesítése érdekében a szükséges intézkedéseket meg fogják tenni.»

Felesleges talán mondani, hiszen a szöveg oly világos, ez a §. biztosítja a tengerek szabadságát!

Jellegzetes a diplomáciai stílusra, hogy a «tengerek szabadsága» szó a szövegből hiányzik, hogy a felek nem állapodnak meg, nem kötelezik magukat, hanem csak egyértelmű véleményüket nyilvánítják» végül, hogy a §-nak semmi tartalma nincsen, mert e §. szerint a vélemények megegyeznek abban, hogy egy célt (forgalom szabadságának biztosítását) a jövőben el fognak érni, de a §. sem a cél elérésére alkalmas eszközöket, sem a vélemény megegyezést a megvalósítandó eszközök tekintetében meg nem állapítja. Úgy emlékszem, hogy Wilson beszédei a tengerek szabadságáról annak előtte pozitívebb nyelvezeten szóltak.

Úgyanúgy, mint a 21. §-t, a Terv. többi intézkedéseit a kötelezettség vállalásától való félelem uralja. A szerződő felek mindegyike saját szuverénitását sértetlenül kívánja megőrizni és ez okból kötelezettséget vállalni nem hajlandó. Az államok felett álló népszövetség és korlátlanul szuverén egyes államok ez a két fogalom oly ellentét, hogy ezt a kontrasztot a legkörnyöfontabb diplomáciai irállyal sem lehet összeegyeztetni. «Az államok korlátlan szuverénitálásának feláldozása — mondja Sognobos újabb cikkében — a népszövetség ára.» A kitűnő francia történésznek kétségtelenül igaza van; de a nagyhatalmak és ez a Tervből kétségtelen, ezt az árat a népszövetségért megfizetni nem hajlandók.

Dr. Wittmann Ernő.

Fizetési késedelem több vételügylet esetén.

A kereskedelmi forgalomban mindennapos eset, hogy ugyanazon szerződő felek több külön szerződéssel létesített-jogviszonyban állanak egymással. A nagy köszénbánya szén, meszet, brikettet, az ásványolajgyár petroleumot, benzint, kokxot stb. ad el a vele üzleti összeköttetésben lévő iparvállalatnak.

A felek között az egyes árucikkek szállítása tekintetében majd egy kötéssel, majd pedig önálló, külön szerződésekkel létesített kötelek keletkeznek.

Bíróságainkat már több ízben foglalkoztatta az a kérdés, hogy az egyik kötelemnél beállott fizetési késedelem minő hatással van a többi kötelelmre: különösen, hogy az egyik kötelemnél fennálló fizetési késedelem miatt van-e elállási joga az eladónak a többi vételi ügylet tekintetében is?

A kereskedelmi törvény erre a kérdésre feleletet nem ad, a kereskedelmi jogszokás pedig ebben az irányban még ki nem fejlődött, vissza kellene tehát térni az általános magyar magánjogra.

Az általános magyar magánjog azonban a kereskedelmi vétel szempontjából alig számbavehető kisegítő jogforrás. Az adás-vétel magánjogi szabályai u. i. nagy részükben épen a kereskedelmi vétel szabályaiból táplálkoznak. Nálunk az a jogforrásbeli furcsaság észlelhető, hogy a lex generalis a lex specialisből recipiál. Visszamenni tehát vételi kérdésekben az általános

* Bef. közl. — Az előbbi közl. I. a 10. és 11. számban.

magánjogra, annyit tesz, mint *circulus vitiosus*ba lépni. Az a kevés magánjogi vételi jogszabály (ingatlanvétel, 39. sz. kúriai döntvény, tehermentesség, állatszavatosság stb.) pedig annyira par excellence magánjogi szabály, hogy kereskedelmi jogi kérdések elbírálásánál per analogiam sem használhatók. Vagyis habár a *jus generale*ban hatályosak, mégis igazi specialis magánjogi szabályok.

Igy mindjárt a fizetési késedelem következményei között a magánjog és a kereskedelmi jog szempontjából alapvető különbségek állanak fenn. Az általános magánjog ugyanis fizetési késedelem esetén redhibitóra jogot nem ad csak, ha az külön kikötött. (*Lex commissoria Clausula cassatoria*.)

Ez a nagy elvi különbözőség egymagában kizárja, hogy a kérdésre a választ magánjogi alapon adjuk meg.

Bíróságaink tehát ismét kénytelenek voltak önmagukhoz fordulni s saját lelkiismeretük és bölcseségök szerint határozni.

A kiindulópont az volt, helyesebben a döntéseket olyan esetekben hozták, melyekben azonos árúk szállításáról volt szó.

Mi értendő azonos árúk alatt, oly kérdés, mely a hiteljogi irodalomban különösen a minőségi kifogásnak a más árú (aliud) küldéséhez való viszonyában alapos vitára adott alkalmat. (Szladits: Kellékszavatosság, Nagy Ferencz: Enlékkönyv 293—296. és 309. oldal.) Azonos árúk alatt ugyanis szigorú álláspont szerint érthetjük az ugyanazon árúkat, vagyis melyek nemcsak a faj (genus) és a nem (species), hanem esetleg a kikötött kellékek (dicta, promissa) szempontjából is identikusak, de enyhébb felfogás szerint érthetők alatta az oly árúk is, melyek különböző kellékekkel bírnak, esetleg más specieshez is tartoznak, azonban a genus ugyanaz. A magyar bírói gyakorlat azonos árúk fogalmához elegendőnek tartja a fajnak azonosságát, tehát szesz szállításhoz beszélhetünk azonos árúkról, ha az egyik kötés finomított, a másik nyersszesz szállításáról intézkedik, faárúk szállítása esetén meg van az azonosság, ha egyik kötésnek bükk-, a másiknak tölgyfa a tárgya.

Ezt előre kellett bocsanunk, mert ismétljük a magyar joggyakorlat csak azonos árúk szállítása esetén felmerült esetekkel foglalkozott és csak ebben az egy vonatkozásban egyezik meg.

Az érdemben azonban eltérő a gyakorlat.

A Kúria IV. tanácsa azt a gyakorlatot követte, hogy ugyanazon felek között hasonló árúk szállítására vonatkozóan kötött ügyletek esetében, ha azok külön kötelevelekkel kötettek is, a vevőnek egyik kötésben tanúsított fizetési késedelme feljogosítja az eladót a többi vételi ügylettől való elállásra is. Ezzel ellentétben a Kúria VIII. tanácsa ezt a felfogást tévesnek nyilvánította, mert az a körülmény, hogy a félnek valamely ügyletnél történt eljárása a másik felet az ügylettől való elállásra esetleg feljogosítja, nem szolgálhat jogos indokul, hogy ez a fél ugyanazon alapon a felek közötti másik különálló ügylettől is egyoldaluan elálljon és csupán az ugyanazon ügyletből eredő egyik részlet elmaradása esetére adta meg azt a jogot az eladónak, hogy a hátralékos résztelek teljesítését megtagadja. (P. VIII. 3868/1916. H. D. XI. 42.) Jogtud. Közlöny, 1918. évfolyam, 35. sz., Dr. Gallia: Újabb hiteljogi judikaturánk. VI. fejezet.

Ez az ellentét azonban mint alább kimutatjuk csak látszólagos.

Melyik álláspont a helyes? Az így feltett kérdésre feleletet nehéz adni, mert nem az a problema, hogy melyik tanács döntött helyesen (látni fogjuk, hogy lényegében mindkettő), hanem az az elvi kérdés, amiből kiindultunk, hogy t. i. több vétel esetén az egyiknél bekövetkezett fizetési késedelem következtében van-e helye elállásnak a többire nézve?

A válasz az, hogy az ügyletek egységes volta a döntő.

Jelesül, ha a szerződéskötés körülményeiből, a szerződő felek akaratából, különösen a vételár megállapításának körülményeiből az tűnik ki, hogy a vétel egységes volt és csak technikai, célszerűségi, üzleti s egyéb ehhez hasonló szempontból foglaltattak az eladott árúk mennyiség vagy minőség szerint különböző kötelevelekbe: akkor az egyik ügyletnél felmerülő fizetési késedelem feljogosítja az eladót az elállásra, más esetben erre nincs joga. A vétel tárgyának minősége nem fontos.

Az ellenkező álláspont igazságtalan és méltánytalan jogi megoldásra vezetne. Például: ha a vevőnek a bányával két kötése van, mondjuk: 5 vagon poroszszen és a pár hónappal később létesített ötszáz vagon hazai szén szállítására s az öt vagon tekintetében bármi okból fizetési késedelembe esik,

akkor méltányos és igazságos volna, hogy egy másik ügylet, melyhez százezrekre rugó vagyoni érdekei fűződnek és melyeket mindenben hűen és pontosan kész teljesíteni, egy kis ügylet megszegése miatt felboruljon?

Az ügylet egységessége vagy más szóval az ügyletek szoros connexitása a döntő: az árúk fajkülönbsége irrelevans.

Aki a kereskedelmi forgalmat ismeri, az jól tudja, hogy több kötés létesítésének az esetek leg többjében az a magyarázata, hogy a vevő kedvezőbb vételárat érjen el. Azért vásárol ugyanannál az eladónál többféle árút, hogy a vételárnál valami kedvezményben részesüljön. Mindennapi eset, hogy a vevő fát, szenet, meszet egyszerre vásárol és mert a meszet nagyon megfizette, enged az eladó a fa árából. Az árak tehát függnek egymástól, szoros connexusban vannak. A felek akarat elhatározására, a szerződés-megkötésre a többféle árú együttes vétele igen nagy, sokszor döntő befolyással van, a felek csak azért tudnak meg egyezni, mert a vevő több kötetet létesített. Az most már igazán közömbös, hogy a vétel egyazon, avagy különböző kötelevelekbe foglaltatott-e, közömbös, hogy az egyes árucikkek felett a megállapodások egyszerre, egynapon, avagy különböző, de egymást rövid időközben követő időpontban jöttek létre, ha egyszer közöttük az összefüggés kimutatható.

Ismét felvetjük a kérdést, hova vezetne az az álláspont, mely a vétel tárgyának azonosságát vagy hasonlóságát tartja döntőnek? Ha pl. a vevőnek egy időben két kötése volna, az egyik szén, a másik pedig faárú szállítására és bár az eladó kalkulációjával kézzelfoghatólag kimutatja, hogy a szenet csak azért adta olyan olcsón, mert a vevő fát is vásárolt tőle, tehát kétségtelen, hogy egységes a vétel, mégsem állhatna el a faügylettől, ha a vevő a szénvételnél fizetési késedelembe esett és pedig pusztán azon okból nem, mert az árúk nem azonosak, illetve nem hasonlóak! Már pedig ebben az esetben fennforog mindazon két ok, amiért a törvényhozó a fizetési késedelem esetén az eladónak a redhibitio jogát adja, jelesül egyfelől a fizetési kötelelem fixitása, amely nem tűr utólagos teljesítést (J. K.: Hiteljogi Döntvénytár, 1918. év, 115-ik eset. Kúria P. VII. 1299/1918), másfelől az eladó megrendült bizalma a fizetéssel késedelmes vevőjéve szemben.

Azonban nemcsak a vételár nagyságának, hanem a fizetés módozatainak megállapításából is következtetés vonható az ügyletek connexitására. Gondoljunk arra a szokásos kikötésre, hogy a vételár havonta egyenlő részletekben fizetendő, míg a különböző fajú, minőségű és mennyiségű árúk más és más határidőben szállíttatnak. Ebben az esetben a vételárfizetés az összes áruszolgáltatás egységes ellenszolgáltatásaként jelentkezik. A connexitás itt is kézenfekvő.

Az ügyletek eme connexitásának azonban oly szorosnak kell lennie, hogy már épen csak egy lépés, t. i. a forma (a több kötével) válassza el az egységes (*unum et idem*) ügylettől.

Ezek a connex adás-vételek bátran egységes ügyletnek tekinthetők és nevezhetők, elbírálásukra pedig önként kínálkozik a K. T. 358. §-ban foglalt jogszabály. A K. T. 358. §-a alkalmazásának két feltétele van: az egyik a teljesítésnek mindkét fő szempontjából való oszthatósága, a másik a teljesítésnek részben fogamatba menetele. (Joggyakorlat: Dr. Tury: Hiteltörv. gyűjt. II. köt. első fele 301. és 302. oldal.)

A teljesítés oszthatósága a connex ügyletek leg többjénél fennforog, hiszen tárgyak szabályként fajtalog, vagy oly különböző fajú árúk, melyek különböző gazdasági célok kielégítésére szolgálnak. Az oszthatóság vizsgálata tehát leg több esetben az egyedvételre szorítkozik. Egyedi dolgok vételénél pedig épen az a körülmény, hogy a dolgok — bár egyszerre vagy rövid időközökben — de több kötéssel vásároltattak, mutat a teljesítés oszthatóságára. Connex ügyleteknél tehát szabály a teljesítés oszthatósága, vagyis a K. T. 358. §-a alkalmazhatóságának ebből a szempontból misem áll útjában.

A másik feltétel: a teljesítésnek részben való fogamatba menetele. Ez is rendszerint fennforog, mert mint a gyakorlatból tudjuk, az esetek túlnyomó részében a fizetési késedelem úgy áll be, hogy a vevő a részben leszállított (teljesített) árú vételárának megfizetésével esik késedelembe.

A K. T. 358. §-át alkalmazva tehát a connex ügyletekre, fizetési késedelem esetén elállhat az eladó az összes hátralévő ügylettől, mert az összes hátralévő ügyletek tulajdonképpen nem

különálló és független ügyletek, hanem csak *részei* annak a jogügyletnek, melyre nézve a késedelem már beállott. A jogi helyzet tehát ugyanaz, mint a succeszive teljesítendő adás-vételeknél.

Ha pedig a K. T. 358. §-a nem alkalmazható, mert a teljesítés kézen-közön történik, vagy mert a vevőt előre fizetési kötelezettség terheli, akkor ismét csak az a kérdés, hogy a connexitás oly szoros-e, hogy az ügyletek egységes ügyletnek tekinthetők? Ha igen, akkor a K. T. 352. §-nak a közönséges adás-vételre irányadó s ily esetben is alkalmazandó szabálya szerint elállhat az eladó az összes hátralévő kötésekre nézve, mert hisz lényegében egyazon vételről van szó; ha azonban a kötések egységes ügyletet nem alkotnak, — az egyes ügyletek semmi összefüggésben nem lévén egymással — elállni csak azon ügyletre nézve lehet, amelyben épen a késedelem felmerült.

A bírói gyakorlat is ezt a nézetet vallja: «az a körülmény, hogy a félnek valamely ügyletnél történt eljárása a másik felet az ügylettől való elállásra esetleg feljogosítja, nem szolgálhat jogos indokul arra, hogy ez a fél ugyanazon alapon egy a felek között fennálló másik teljesen önálló ügylettől is elálljon». (D. Tár. III. f. XXV. 234.)

Csak ez a korlátozott jog illeti meg ily esetben az eladót az okból, hogy a vevő a fizetés nem teljesítésével megsértette az ő teljesítési érdekét (fizetés fixitása), de nem állhat el a többi kötéstől és nem hivatkozhatik a megrendült bizalomra, mert abból a körülményből, hogy a vevő az egyik ügyletnél a fizetéssel késik nem vonhat jogszerűen következtetést a vevőnek egy másik külön álló ügyletnél majd később relevanciával bíró fizetési készségére és képességére.

A m. kir. Kúria IV. polgári tanácsa, mely eredetileg szigorúbb álláspontot foglalt el, minden korlátozás nélkül mondta ki, hogy «ugyanazon felek között létrejött azonos áruknak részletekben szállítását tárgyzó vételi ügyleteknél, habár ezekről külön kötlévéll állítatott is ki, a vevőnek az egyik részletre vonatkozóan bekövetkezett fizetési késedelmében az eladó a többi vételi ügyletnek még nem teljesített részei tekintetében is jogosan állhat el», (274/1914. P. IV. H. D. VIII. 178.), amde egy másik döntésében eltér ettől a merev és tarthatatlan állásponttól és az 1016/1913. IV. P. számú és hasonlóképp határozó ítéletének már az a főindoka, hogy «*két kötlévéll letesített ügylet keletkezésére, tárgyára s feltételeire nézve egységes*» (H. D. VIII. 152.) a 7379/1916. IV. P. sz. ítélete indokolása szerint pedig: «az állandó bírói gyakorlat szerint az eladó abban az esetben, ha a vevő az egységes ügylet tárgyául szolgáló áruknak részletekben vagy külön-külön szállításával esedékes fizetési kötelezettségeinek az egyes részletek vagy áruk tekintetében eleget nem tesz: az egységes ügylet összes tárgyaira nézve megtagadhatja a teljesítést, alperes tehát szemben azzal, hogy a felperes egy vagon kóc árát a kötlévéllbeli feltételekhez képest neki ki nem fizette, nemcsak ennek az árunak, hanem a vételi ügylet másik tárgyának a pirítatlan kendernek is szállítását joggal tagadta meg. A fentebb megjelölt jogszabály alkalmazhatósága szempontjából pedig közömbös az, hogy a kóc és a kender csak együttesen vagy külön-külön volt-e a vétel tárgya?» Vagyis a forma (egy vagy több kötlévéll) mellékes, *ha egyszer az ügylet egységes volt*. Érdekes ezen határozat azon szempontból is, hogy legmagasabb bíróságunk sem tartja a kérdés elbírálásánál döntő fontosságúnak a szállítandó áruk azonosságát.

A IV. polgári tanács szigorúbb gyakorlata csakis azzal a megszorítással fogadható el, hogy az ügyletnek egységet kell alkotniok. Az egységesség döntő jelentőségét — ismételjük — ezen tanács a második helyen közölt határozatában maga is felismerte, sőt az első bíróságtól átvett indokaival az ügyletek egységét használja legerősebb érvelésként; viszont az már nem igen érthető, hogy a 274/1914. számú határozatában, amely körülbelül egy fél évvel később kelt, mint az 1016/1913. számú, miért ejti el ezt a fontos feltételt és miért alkalmazza minden korlátozás nélkül a szigorú jogszabályt csak azon az alapon, hogy a döntés alapjául szolgált ügyletben «a háromrendbeli kötés lényegileg azonos tárgyú (jávör- bük- és szilfa) szállításokra irányult». Nem tulajdonít ezen határozat annak sem jelentőséget, hogy a három kötés keletkezését 2—2 hónapos időközök választják egymástól. Ettől az egy intransigens határozattól eltekintve a IV. és VIII. polg. tanács elvi álláspontja a lényegben egymással megegyezik.

A m. kir. Kúria VIII. polg. tanácsa helyesen indokolt tehát, amikor mint felülvizsgálati bíróság 3868/1916. számú határozatában a fellebbezési bíróságnak azt a jogi álláspontját, melyet az szóról-szóra a fentebb idézett 274/1914. P. IV. Kúriai határozatból vett át, tévesnek mondta, mert ez a döntés a IV. polg. tanács gyakorlata és álláspontja szerint is csak abban az esetben áll meg, ha a vételek szorosan összefüggő egységet alkotnak. A VIII. polg. tanács határozatában két ügyletről van szó, melyek közül az egyik 17 nappal később jött létre mint a másik s a határozat különbségül megemlíti, hogy az első ügyletnél az árú vételára utánvétellel, a másikonál a számla kézbesítésétől három nap alatt volt fizetendő. Ez okokból a m. kir. Kúria a későbbi ügyletet «egy a felek között fennálló másik külön álló ügylet»-nek tekinti és ezért nem fogadja el jogosnak az eladó elállását a még hátralévő szállításra nézve.

A kifejtettek szerint tehát a VIII. tanács elvi álláspontja nincs ellentétben a IV. tanácséval, sőt azt a kereskedelmi forgalom követelményeinek megfelelően tovább fejleszti és precizirozza.

Iff. dr. Nagy Dezső.

Szemle.

— **A terroristák bűnpöre** jogászai nézőpontból csak olyan bűnpör mint a többi. Ha az elkövetett rémtettek borzalmai az emberi érzés felháborodását váltják is ki, ha a kriminálpszichológust meg is döbbeníti a lélektani probléma, amelynek tudományos megoldása korántsem oly egyszerű, mint a hogy a kriminológia szimplicistái gondolják, akik az embereket egyszerűen jókra és gonoszokra osztják fel, ha a politikus céljaihoz mértén sötétebbre vagy világosabbra festi is ennek a pörnek politikai hátterét: a jogászt, de különösen a bírót mindezek a vonatkozások nem zökkenthetik ki tárgyilagosságából. Igaz örömmel állapíthatjuk meg, hogy a magyar bírónak oly sokszor és annyi joggal dicsőített elfogulatlanságában ez alkalommal sem csalódtunk. Úgy a főtárgyalás mintaszerű vezetése, mint az érzelmi momentumok háttérbe szorítása ismét bizonyítja, hogy *il y a des juges en Hongrie*. Ez egyszersmind nagy megnyugvásul szolgálhat mindenkinek, aki ennek a szerencsétlen országnak a sorsán féltő szívvvel aggódik. Addig, amíg a jog élő lekiismerete: a bíró szilárdul állja meg a helyét, a forradalom viharos hullámai hiába csapkodják az állami rend hajóját. Bármily bizonytalanságot teremtett is a forradalmi megrázkódtatás, amelynek az ország a veszített háború következményeképp több mint egy év óta áldozata lett, fennen hirdeti a jogrend épségét a jogi bizonyosság ma élő egyetlen biztosítóka: a bíró.

— **Pap Dávid** halálával, amely a férfikor delén ragadta el őt körünkől, ismét megfogott azok száma, akik életük munkájával tettek tanubizonyságot az elmélet és gyakorlat megbonthatatlan egységéről. Sőt mi több, Pap Dávid azt az eszményt is megvalósította, hogy a jog művelése a közgazdaságtan beható ismeretében gyökerezzen. Tudományos munkásságának kezdetén a közgazdasági művek egész sorával lépett az irodalom legjelesebb képviselői közé s ha később mint gyakorlati jogász a hiteljog irodalmi művelésében kevésbé termékenynek mutatkozott is, a jog tudományos alkalmazását a gyakorlatban eszményi módon képviselte. De a legnagyobb dicsőség, amely nevéhez fűződik, hogy mindvégig lelkes, önzetlen védője volt az elnyomottaknak és szegényeknek. Nem politikai érdekből, hanem belső meggyőződésének sugallatából harcolt az igazság eszményeért, amely a jogban találja meg a gazdasági ellentétek kiegyenlítő elvét. Barátainak szeretete, a jogászság tisztelete és a munkásság hálája méltán övezi tehát el nem múló emlékét.

— **A pertől való elállás visszavonása (Pp. 187. §).** A Kúria P. III. 6289/1918. sz. alatt kimondotta, hogy a pertől való elállás visszavonható, ha a visszavonás oly időben történik, midőn az elállás alperessel még közölve nem volt. Az adott esetben felperes egy nagyértékű budapesti ház tulajdonjoga és birtok-

lása iránt indított keresetet a vételárnak egyidejű bírói letétbe helyezése mellett. Midőn azután a forradalmi kormányzótanács X. sz. rendeletével a házak köztulajdonba vételét mondotta ki, jónak látta a pertől, mely már felülvizsgálati stadiumban a Kúria előtt volt, elállani és egyidejűleg az elsőfokú bíróságtól a letétbe helyezett összeget visszakövetelni. Mikor viszont az „elkommunizálás» veszélye ismét elmúlt, kérelmét újból visszavonta s az utóbbi kérelmének adott helyt a Kúria alperes tiltakozása ellenére. E döntés ellen aggályok merültek fel, mert a Pp. 186. §-nak második bekezdése szerint az elállást alperessel közölni *kell* és ha ezt a bíróság elmulasztja, ez nem szolgálhat az ellenfél hátrányára, mert továbbá a Kúria döntése szerint a pertől elálló felperes kedvezőbb helyzetbe kerülne, mint a jogorvoslatát visszavonó alperes, amely utóbbinak nyilatkozatára vonatkozólag nem lehet kétséges, hogy azt visszavonni nem lehet. Az adott esetben a döntést kifogásolták még azért is, mert a Kúria nem győződött meg arról, mi történt az elsőfokú bíróságnál a letét visszautalása iránti kérvénnyel, már pedig a proletár-jogszolgáltatás rendszertelensége mellett nagyon is megtörténhetett volna hogy az ingatlan tulajdont követelő felperes ezenfelül a vételárat is visszakapta volna. Végül erkölcsi szempontból is kifogásoltatott a döntés, amely megengedi egyik félnek, hogy az idők változásával beálló minden kockázatot a másik félre hárítson, holott a perrendtartás, amely az ilyen kérvények visszavonását legalább kifejezetten semmiképp sem engedi meg, módott adott volna arra, hogy az így spekuláló felperes némi joghátránnyal sújtassék anélkül, hogy túlságos baj érne. A felperes ugyanis az ellenkező döntés esetén is csak a perköltségeket lett volna kénytelen viselni, jogában állván a 186. §. harmadik bekezdése értelmében keresetlevelét 30 nap alatt szabályszerűen újból beadni.

P. B.

A pertől való elállás a felperes egyoldalú nyilatkozata, amely — a perbebocsátkozás utáni stadiumban — önmagában, mindaddig, amíg az alperes ahhoz hozzá nem járul, teljes joghatállyal nem bír (Pp. 187. §.). Ebből folyik, hogy a perbebocsátkozást követő elállás, mindaddig, amíg az az alperessel nem közöltetett, szabadon visszavonható. Azt hisszük tehát, hogy a Kúria döntése helyes. Nehezebb a kérdés a) ha az elállás az alperessel — visszavonás előtt — már közöltetett, amikor esetleg a bíróság által az alperesnek megszabott nyilatkozási határidő és a Ker. T. 315. §-ának analógiája irányadó, és b) ha az elállás a perbebocsátkozás előtt történvén, az alperes hozzájárulása nélkül is hatályos.

— **Az elévülésre vagy a kockázat mérvére vonatkozó kikötés.** A főnök biztosítási szerződést kötött az alkalmazottak részéről elkövethető visszaélésekből származó károk ellen. A biztosítási feltételek szerint csak oly károkat térít meg a biztosító, amelyek keletkezésüktől számított egy éven belül felfedeztetnek és bejelentetnek. Kimondatott (Kúria IV. P. 6804/1918.), hogy ez a kikötés a kockázat *mérvét* szabályozza, amely felett a felek szerződésileg szabadon rendelkezhetnek, alaptalanul vitatta tehát a felperesként fellépett biztosított, hogy itt *elévülési* kikötésről volna szó, mely a ker. t. 487. §-ával ellentétben állván, a 472. §. szerint érvénytelen lenne.

A szóbanforgó kikötés alkalmas ugyan arra, hogy az egy évi keresetelévülési határidőt a biztosított hátrányára és a társaság előnyére megrövidítse, mert megfosztja a biztosítottat a kár megtérülésétől abban az esetben, amikor csak egy év eltelté után nyer a visszaélésről tudomást, holott a törvény szerint a kártérítési igény elévülése csak a tudomásszerzésnek, mint az igény érvényesíthetésének időpontjával veszi kezdetét: a döntés azonban mégis helyes, mert a kt. megalkotásakor bizonyára nem tartották szem előtt az olyan károk elleni biztosítást, amelyeket (a tűz-, jég-, betörés-üvegtörés által okozott károktól eltérően) az esetek nagy részében csak hosszabb idő eltelté után fedeznek fel, amikor a tettek kiderítése és főleg a biztosítótársaságot megillető visszkereseti jog sikeres érvényesítése rendszerint illuzóriussá vált. A kérdéses kikötés meg nem engedése tehát a méltányossággal ellenkeznék és lehetetlenné tenné a társaságoknak, hogy ezzel a biztosítási ággal foglalkozzanak.

— **Háborús költségemelkedés megosztása.** Azt a jogszabályt, hogy a háborús állapot folytán keletkezett válságos gazdasági helyzettel járó rendkívüli hátrányokat a szerződő feleknek lehetőleg és rendszerint *közösen* kell viselniök, — a Kúria (P.

IV. 125/1919.) a villamos áramszolgáltatás előállítási költségeinek emelkedésére is alkalmazta. Eszerint nem a más áramfogyasztókkal is szerződéses viszonyban álló felperes villamossági vállalat üzemi *összköltsége* irányadó, hanem az az összeg, amellyel az *alperes* (Máv.) részére szolgáltatott villamos áram egységének (egy kilowatt-órának) a háború általi előállítási költsége, ugyanezen áramegység korábbi előállítási költségét meghaladja. Ennek a *többletnek a felerészét* tartozik a fél a vállalatnak (a hosszabb időre kötött szerződésben meghatározott árakon felül) megtéríteni; a másik felerészre nézve a kereset elutasított: mert az állítás, hogy alperes — a személy- és árufuvarozási díjszabás felemelése útján — e költségtöbblet-re nézve, a közönség terhére, fedezetet nyert volna, csak a felülvizsgálati kérelemben hozatván fel, a Pp. 535. §-a értelmében figyelembe vehető nem volt.

Vajjon a központi fűtés költségei emelkedésének, illetve a központi fűtéses házakban szükségesnek mutatózó kályhaállítás költségei viselésének kérdésében is ez lesz-e a gyakorlat?

Kiváltságos intézetek árverési kérvényei. Az ingatlan-árverés elrendelését megszorító 12,000/1915 IM. sz. rendelet a kiváltságos jogokkal felruházott végrehajtókra is vonatkozik. A Kisbirtokosok országos földhitelintézete tehát addig, amíg ez a rendelet hatályban van, nem a budapesti törvényszéknél, hanem csak az illetékes telekkönyvi hatóságnál kérheti az árverés elrendelését, és ekkor is csak a rendelet 17. és 18. §-aiban megszabott előfeltételek fennforgása esetében lehet az árverést elrendelni. Mert a rendelet 17. §. 1. bek. 1. pontja a törlesztéses záloglevélkölcsön tartozásokról is intézkedik, amiből kitűnik, hogy a rendelet a kivételes jogokkal bíró intézetekre is kiterjed; és mert a 18. §. 2. bek. 1. és 2. pontjai szerint az árverés elrendelése kérdésében egyrészt a végrehajtást szenvedő magán- és gazdasági viszonyaira, másrészt pedig az előnyös értékesítés lehetőségét befolyásoló helyi viszonyokra is figyelemmel kell lenni, — ezeket a körülményeket pedig elsősorban a helyi viszonyok felől tájékozott járásbíróság ismerheti. (Budapesti Tábla 15 P. 366/1919.)

— **A közadós beismerése a külön perben.** A tömeggondnok, mint a hitelezők összességéből álló csődtömegnek képviselője ellen a csődtörv. 145. §-a alapján indított külön perben a közadós a per tárgyával nem rendelkezik: ebből pedig az következik, hogy a közadós által akár szóval, akár írásban tett perenkívüli beismerő nyilatkozat, a felperesként fellépett egyes csődhitelező javára, s a csődtömeggel szemben, sem bizonyíték, sem a bizonyítást fölöslegessé tévő beismerés erejével nem bír. (Kúria Rp. IV. 6790/1918.) A pert az időközben elhalt főnök hagyatékának csődtömege ellen indította az alkalmazott, akinek a csődtömeggondnok a törvényes időre felmondott és ezt a felmondási járandóságát kifizette. Kérte a több évi szerződési időre eső járandóság iránti követelés valódinak leendő kimondását, és bizonyítékul csatolta a főnök által a csődnitást megelőző hat hónapon belül kiállított levelet, melyben elismerte, hogy egy évvel előbb, szóbeli szerződéssel, öt évre alkalmazta a felperest. Bár a levél valódisága kétségbe nem vonatott, a Kúria a felperest, aki más bizonyítékot nem produkált, elutasította keresetével, a fenti indokolással, ami fölöslegessé tette, annak a vizsgálatát, hogy a kérdéses írásbeli nyilatkozat csődjogilag megtámadható-e.

— **Ingó kétszeri eladása. Árdragítás.** Ingatlan kétszeri eladása esetében a második vevő rosszhiszeműségének a megállapításához és a második vétel megdöntéséhez elegendő az, hogy a második vevő az ügylet megkötésekor *tudta*, miszerint az eladó ugyanazt az ingatlant már korábban másnak adta el. Ingó kétszeri eladása esetében az első vevő csak akkor fordulhat sikeresen kártérítési keresettel a második vevő ellen, ha ez nemcsak tudott a korábbi eladásról, hanem egyenesen *reábirta* az eladót a szerződésszegésre. A Budapesti Táblának ez a döntése (6 P. 3833/1917) a második vevővel szemben jogerőre emelkedett. Az eladóval szemben az ítélet feloldatott, mert a vétel tárgya (lucerna-széna) *közszükségleti* cikknek minősített, és a tényállás nem állapított meg abban az irányban, hogy a felperes (első vevő) által megvett szénamennyiség meghaladta-e az ő fuvarüzemének szükségletét. Igenlő esetben a felperes, aki nem hivatásos takarmánykereskedő, a közszükségleti cikket a forgalomból elvonó ügyletből kifolyólag (1916: IX. t.-c.) az eladóval szemben kártérítést nem igényelhet (Kúria IV. P. 801/1919).

— **Keresetleszállítás és fellebbviteli értékhatár.** A Pp. 476. §-ának azt a szabályát, mely szerint a követelés le-
szállítása esetében, a fellebbvitel megengedettsége szempontjá-
ból, a leszállítás után fennmaradó érték irányadó, — valamint az
ennek kapcsán kifejlődött azt az értelmezést, hogy az ítélet el-
utasító részében való megnyugvás a követelés leszállítással
egyenlő hatályú, — a gyakorlat a régi rendes perekben is alkal-
mazza. Ha tehát az 1000 koronát meghaladó összeg iránt indí-
tott rendes perben az elsőbíróság csak 1000 koronát meg nem
haladó összegben marasztalta az alperest, és az ítélet ellen
egyedül az alperes fellebbezett, akkor a másodbíróság ítélete
ellen, az 1907: XVII. tc. 4. §-a értelmében, további fellebbezés-
nek helye nincs. (Kúria Rp. IV. 1248/1919.)

— **Teljes bizonyító erejű magánokirat.** A Pp. 1. §.
2. a) pontja szempontjából az a körülmény, hogy a kötle-
vél szövege nagyjából nyomtatott, a Pp. 317. §-ában szabályozott
bizonyító erő megtagadására okul nem szolgálhat, mert a 317. §-
helyes értelme szerint minden okirat, melyet a kiállító nem saját-
kezűleg írt, «idegen kézzel írott» tekintendő.

De a 317. §. utolsó bek. értelmében nem elég, hogy az ok-
iratot a bár cégjegyzésre jogosult cégtag, esetleg cégtagok —
vagy az egyéni cég tulajdonosa — írják alá, hanem szükséges,
hogy maga a cég, úgy mint az bejegyeztetett, és amint azt a
kereskedő általában használja, szerepeljen kiállítóként. (Budapesti
Törvényszék 12. P. 39,399/1918.)

— **Megállapodás nélküli utánvételezés.** Habár a háború
folyamán a vételárnak előre fizetése kereskedelmi szokássá lett,
a Kúria (P. IV. 881/1919) megmaradt ama gyakorlat mellett,
hogy az eladónak nincs joga az árú utánvét mellett feladni, ha
nem jött létre ily megállapodás. Nem pótolja a kifejezett meg-
állapodást az a körülmény, hogy előzőleg egy alkalommal átvette
a vevő az utánvét mellett küldött árút, különösen, amikor ebben
a korábbi esetben eladóként nem ugyanaz a fél szerepelt, hanem
az, akitől a mostani eladó az üzletet megvette. Ha a vevő a jog-
talan utánvételezés ellen tiltakozik és az eladó az utánvétet kése-
delem nélkül fel nem oldja, a vevő az ügylettől elállhat.

Visszont, ha distanzvétel esetében a vételár azonnali fize-
tése köttetett ki, az eladó nem köteles az árú a fizetés egyide-
jűleges megtörténte nélkül a vasútra előzetesen elfuvaroztatni
(Hiteljogi Dtár XII. 76. sz.).

— **Illetéktelen egyén által tett ígéret.** Az ígéretet
elfogadónak tudomása szerint is az ígéret tételére illetéktelen
és ekként arra nem jogosított egyén által tett ígéret nem telje-
sítéséből kifolyólag az ígéretet elfogadó az ígéretet tevő ellen
kártérítési jogot nem származtathat (Kúria 1919. P. IV. 341.).
A kártérítési keresetet az állami elmeorvosintézetnél alkalma-
zásban állott díjnak indította az intézet igazgatója ellen azon az
alapon, hogy alperes nem teljesítette azt az ígéretét, mely sze-
rint az intézetben természetbeni lakást fog neki adni. A kereset
elutasított, mert a felperes alkalmazásáról és illetményeiről
intézkedő miniszteri leirat a felperes részére ily illetményt nem
biztosított és mert a felperes illetményeinek meghatározására az
alperes hatáskörrel nem bírt, az általa esetleg tett ígéret tehát
a törvényszerű alapot nélkülözötte, amiről a felperesnek, mint al-
kalmazottnak tudnia kellett. — Az ügy perjogi részére nézve
v. ö. Perjogi Dtár IV. 1. sz.

— **A fiatalok bírósága** — a körülményekhez mér-
ten — eléggé sértetlenül, nagyobb rázkódtatások nélkül érte
végig a jogfosztás emlékezetes korszakát. A diktatura előtt
többször sürgetett önállósítás: a büntetőtörvényszéktől való
különválása a terror ismert «radikalizmusával» egy csapásra
megtörtént «igazságügyi gyermekvédelmi átmeneti biztosság»-ot
csináltak belőle, átmeneti szervül az úgynevezett forradalmi
kormányzótanács által megszervezni rendelt, de életbe soha nem
lépett «gyermekbiztosság»-nak. A külön vezetővel ellátott át-
meneti biztosság aztán, nagyjából a «rég» emberekkel műkö-
dött csendesen a jogbizonytalanság feneketlen káoszában, anél-
kül, hogy sejtelve is lett volna arról voltaképpen mihez is fogja
ő szolgáltatni az átmenetet. «Büntőnie» nem volt szabad, e fo-
galommal itt nem rokonszenveztek Lenin hívei — csupán «ja-
vító-nevelő» intézkedéseket tehetett a vörös őrég által előállí-
tott proletár fiatalokkal szemben, akik az erkölcsi lezülles-
nek nem egyszer égbekiáltó példáit szolgáltatták. Az igazság-
ügyi népbiztóságnak hatalmas tervei voltak a létesítendő gyer-

mekbiztosságokkal, a forradalmi kormányzótanács nyélbe is-
ütötte az ezekre vonatkozó LXXII. számú rendeletét, a buda-
pesti központi munkás- és katonatanács 80-as intéző-bizottsága
azonban — hála Istennek — sohasem jutott odáig, hogy a fiatal-
korúak bíráit pótló «gyermekbiztos»-okat megválasztotta volna.
Nem került tehát sor az úgynevezett «kisegítő» szociális neve-
lés»-re sem, melynek egyik célja az említett rendelet szerint az
lett volna, hogy a «gyermeknek és fiataloknak» a *tőkés tár-
sadalmi rend* által előidézett válságos helyzetét megszüntesse.
Ma már mindez a múlté s a magyar jogtörténelemé, melynek
bizonyára nem aranysegélyes-lapjairól fog elének tárnulni e kü-
lönös időszak minden szorongató emléke. Egyet azonban feltét-
lenül át kell vennünk belőle, amit nem szűnünk meg továbbra
is kifejezetten hangsúlyozni: a fiatalok bíróságának önálló-
sítását s a büntetőtörvényszéktől való teljes különválasztását...

Zsoldos Benő.

— **Dalmady Győző szakirodalmi hagyatéka.** Dalmady
Győző, a költő, Pest vármegye volt első árvaszéki elnöke, a jogi
szakirodalomban is nagy tevékenységet fejtett ki.

A vármegye helyreállítása után, 1867-ben, újra hivatalt
vállalván, az új szervezés nagy munkáját az irodalommal is
támogatta, mindig szívós ragaszkodással a vármegye önkormány-
zatához. Mint főjegyző és árvaszéki elnök a politikai és jogi
szaklapokban, az Ellenőr, A Hon, Jogtudományi Közlöny, Község
Lapja 1869—1890-i évfolyamaiban közigazgatási, gyámhatósági
és jogi dolgozatokat írt.

Elsősorban írt mint feljegyzéseiben találjuk, a vármegye
közigazgatási alapon 1870-ben történt új szervezése után az
árvaszékek szervezéséről, hatásköréről, felügyeleti rendszeréről,
eljárásról, ügykezeléséről, az árva- és gyámsági-ügyről, ennek
a bíróságokról, a törvényhatóságokról és a kir. kormányhoz való
viszonyáról és ezzel megalapította az árvaszékek állását. Készítette
és végrehajtotta a vármegye új árva- és gyámhatósági szabályren-
deletét 1870-ben a kezdeményezés és ültörés sokféle nehézségei
köztt, amivel a felügyeletet erőssé és hatásossá tette.

Később a gróf Szapáry Gyula belügyminisztertől az árvaügyek
országos törvénnyel való szabályozása végett 1875-ben összehívott
értekezlet megbízásából javaslatot készített a szabályozás irány-
elveire nézve s ez irányelvek az 1877. évi új gyámsági törvénybe
is átmentek. A gyámsági törvény alapján új kimerítő szabály-
rendeletet készített, mely az új törvény elvi kijelentésekből álló
rendeleteinek gyakorlati alkalmazását igen megkönnyítette,
mind a központban, mind a községekben.

A szabályrendeletet több vármegye és város a saját szabályren-
deletének megalkotásához mintául vette, sőt a pénzkezelési részét
maga a belügyminisztérium is mintának ajánlotta egyes törvény-
hatóságoknak. Szervezte ugyancsak az új szabályrendelet alapján
az új vármegyei árva-pénztárt, felosztatta ezzel kapcsolatban a
községbeli árva-pénztárakat, ezek pénzkészletét beszállította és
központi kezelésbe vettette. Ez több éven át oly szerencsésen
folyt, hogy a községbeli árva-pénztárak fél millió forintot meg-
haladó és a volt kormányrendszerektől átvett veszteségei teljesen
kipótoltattak anélkül, hogy a vármegyének pótlódót kellett volna
kivetnie vagy valamely rendkívüli fedezetről gondoskodnia, amint
nem egy törvényhatóság tette. Sőt mintegy 60,000 forint felesleg
maradt, mely részben a község jegyzői segélyalaphoz, részben a
vármegyei nyugdíjalaphoz csatoltatott.

Több hírlapi dolgozata a hagyatéki és perenkívüli eljárás-
sal, a népiskolákkal, a vármegyei közegészségüggyel, a főszolga-
bírói intézménnyel és egyéb kérdésekkel foglalkoznak. Későbbi
időből jegyzetei vannak az 1889-i és 1891-i törvényjavaslatokhoz
a közigazgatási reformról és a hagyatéki eljárásról, hivatalos
dolgozata az egyszerűsítési törvényről és árvaszéki ügyviteli
szabályzatról 1902-ben.

A vármegye 1916. évi október 9-i közgyűlési jegyzőkönyve,
amellyel a közönség elparentálta a költőt, így örökíti meg e
szerepét: «Nagy értékű munkásságot fejtett ki az árvaszékek élén.
Ez volt az ő legkedvesebb munkája, ennek áldozta legszívesebben
szellemének teljes erejét. Hiszen a vármegyei árvaszék megalakul-
ásánál vezető szerepet vitt, a szervezés nagy munkáját osz-
tatlanul egyedül végezte, a gyámi törvénynek életbeléptetéséhez
szükséges szabályrendeleteknek megalkotása az ő jellemének
elismerten kiváló alkotása volt.»

E nemű sokoldalú hivatalos munkásságáról az árvaszék
ügykörét felölelő és egyéb hivatalos gyűjtemények kézirati jegy-
zeteivel, és dolgozatok kézirataiban, 1867-től 1907-ig nagy szá-
mban maradtak hagyatékában.

E hagyatékot a család a költő halála után Pest vármegyé-
nek adta át. Tőkés Gyula, a vármegye mai árvaszéki elnöke
arról jelentésében a következőkben emlékezik meg: Dalmady
hivatalos íratái között «saját becses kéziratai, dolgozatai van-
nak, akkor készült törvényjavaslatokhoz, rendeletekhez és az
egyöntetű eljárás megállapításához szükséges dolgozatok, melyek
úgy a gyámhatósági eljáráshoz, mint a gyám-pénztár fel-
állításához és kezeléséhez annak idején szükségesek és az árva-
szék szempontjából nélkülözhetetlenek voltak, s ma is irodalmi,

valamint történelmi beccsel bírnak, különösen arra nézve, aki majd az árvaszékek és ezek által kezelt gyámügyeknek történetét fejlődésével együtt megírni kívánja. Az összes iratokat a kiváló tehetségű és szorgalmú elnök maga rendezte a töle megszokott rendszeretettel.»

Tőkés elnök javaslatára az iratokat az alispán Dalmady Győző neve alatt helyeztette el a vármegye levéltárában s azok a kutatóknak ott rendelkezésére állanak, mint a Pest-Pilis Solt-Kiskún Vármegye Hivatalos Lapja 1919. évi 40. száma közli.

— **Hivatalos bölcsesség.** Minden kommentár nélkül közöljük egyik budapesti adófelügyelőhelyettesnek végzését, mely október 31-én kelt és pár nappal ezelőtt kézbesítettet:

«Az adótól való menekülés meggátolásáról szóló 1919. évi II. és XIV. néptörvény végrehajtása tárgyában kiadott 1919. évi 60,000 számú pénzügyminiszeri utasítás 1. §-a értelmében a külföldre útlevelet váltott egyén, a visszaérkezéstől számított nyolc napon belül az illetékes kerületi állami adófelügyelői osztálynál jelentkezni tartozik, mert nem jelentkezés esetén úgy tekintendő, mint aki engedély nélkül költözött vagy távozott el s vele szemben az 1919. évi II. néptörvény 22. §-ban foglalt rendelkezés alkalmazandó, vagyis két évig terjedhető fogházzal, hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével és ezenfelül 200,000.— koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A folyó évi március hó 24-én 5883 1919. szám alatt kelt végzésemmel azt a bejelentését, hogy Ön f. é. március hó 24-én utazik, pénzügyi szempontból azzal a kikötéssel vettem tudomásul, hogy onnét f. é. május hó 24-én visszatér s visszatértét a fenti rendelkezés értelmében 8 napon belül bejelenti. Minthogy ezen bejelentési kötelezettségének a mai napig eleget nem tett, mielőtt a hivatkozott néptörvény 25. §-a alapján a bűnösség megállapítása és büntetés kiszabása iránt a törvényszékhez előterjesztést tennék, felhívom, hogy jelen végzés kézhezvételétől számított 3 napon belül hivatalomnál személyesen megjelenjen, hitelt érdemlően igazolja, hogy a visszatérésének bejelentésében mi gátolta.»

— **A Budapesti Ügyvédi Kör** felkéri tagjait, hogy a lejárt tagdíjakat szíveskedjenek postatakarékpénztár útján befizetni, vagy postaautalványon *Dr. Pösch Gyula* pénztáros címére megküldeni.

— **Magyar író külföldön.** A Juristische Blätter okt. 5. számában dr. *Hajnal* Henrik ismerteti Kuncz Ödön részvényjogi tervezetét.

— **A monarchia felbomlása előtt keletkezett adóságek teljesítése.** Az osztrák legfelső bíróság abban a kérdésben, hogy a volt Osztrákbirodalomban korona értékben kötelezett tartozás mily koronákban teljesítendő, fontos elvi jelentőségű határozatot hozott és ezt a határozattárba felvenni rendelte.

A határozat szerint, a volt osztrák államban szerződésileg koronaértékben kötelezett tartozást belföldi adóstól nem lehet csak azért egy külföldi nemzeti állam (cseh) koronáiban követelni: mert a szerződés szerű teljesítési hely ennek területén van.

Ha az adós igazolja, hogy a végrehajtási okiratban koronákban — külön megjelölés nélkül — kötelezett összeget járulékaival együtt német-osztrák lebélyegzésű koronákban lefizette, úgy jogosult a végrehajtás megszüntetését kérni.

Az ezen határozatok alapjául szolgáló tényállás a következő: 1918. szeptemberében egy tetscheni kereskedő bécsi kereskedőnek divatárút szállított; s fizetési s perlési helynek Tetschen lett megállapítva.

Az ez ügyben 1919. március 8-án hozott ítéletben az adós az összegnek (közelebbi megjelölés nélküli) koronákban teendő kifizetésére köteleztetett.

A végrehajtási kérvényben a felperes előadta: hogy alperes a marasztalási összeget német-osztrák lebélyegzésű koronában fizette le; de mert neki cseh-szlovák értékben teljesítendő fizetésre van igénye; a kétféle korona közti árfolyamkülömbözet erejéig a végrehajtást megkérte; s ezt a perbíróság (cseh) el is rendelte. A megkeresett osztrák bíróság a megkeresésnek minden indokolás nélkül eleget tett, s a végrehajtást elrendelte. Az alperes az elrendelt végrehajtás megszüntetését kérte; amely kérelemnek az elsőbíróság helyt adott; a másodbíróság az

elsőbíróság határozatát megváltoztatta s elrendelte annak a megállapítását: hogy a fizetés napján, mely árfolyamkülömbözet volt a kétféle korona közt.

A harmadbíróság az elsőbíróság határozatát hagyta helyben. Határozatában kifejti: hogy cseh-szlovák koronákra a végrehajtást elrendelni nem lehet; mert a végrehajtás alapjául szolgáló közokirat maga sem szól ily koronákról. Ezen alaki okokon felül még anyagi okokra is hivatkozik a határozat.

U. i. A tartozás 1918. szeptemberében keletkezett s bár kétségtelen, hogy teljesítési helyül Tetschen köttetett ki; ebből még sem lehet arra következtetni, hogy a fizetésnek a később keletkezett cseh-szlovák pénzben kell történnie. Erre még a K. T. 336. §-ából sem lehet következtetni.

Ez csak magyarázó szabályt tartalmaz; s nem állapítja meg, hogy csak azért, mert a fizetésnek egy meghatározott helyen kell történnie, az ezen hely pénznemében teljesítendő.

A teljesítési helyet és a pénznemet csak kétség esetére s csak egy értelemben köti össze; hogy adott esetben a teljesítési hely pénzegysége az, amelyet a felek szerződésileg akartak, vagyis hogy kétség esetében vélelmezendő, hogy a felek ezen pénzegységet akarták s minden egyes esetben ezen szándék fennforgását kell megállapítani. Az adott esetben azonban ily szándékról szó sem lehet; a szerződés megkötése idejében úgy az adós, mint a hitelező s a fizetési hely belföldön voltak; mindkét helyen ugyanazon jog, ugyanazon pénzegység s különösen ugyanazon korona volt érvényben s fel kell tételezni, hogy a felek egyike sem gondolt arra, hogy ezen állapot megváltozik. Épen ezért nem lehet a megállapodás tartalmának tekinteni, hogy a teljesítési hely kikötése a pénznem kikötését is magában foglalná.

A kérdés, hogy az új államalakulatok után, mily értékben kell a fizetést teljesíteni, a felek kijelentett akarata alapján el nem dönthető; mert ily akarat még hallgatólag sem juthatott kifejezésre.

Épen ezért mindaddig, amíg ezen kérdést nemzetközileg nem rendezik; a belföldi bíróságok saját területükön lévő adósokat nem tekinthetik arra köteleseknek, hogy más korona-értékben, mint a saját államában teljesítsenek fizetést.

—d.—r.

— **A börtönügy reformja Németországban** kapcsolatos a német Btk. új javaslatával, amelynek megjelenése legközelebb várható. Seyfarth a börtönügy magántanára a hamburgi egyetemen a D. Str. Z. legutóbbi számában a reformnak három előfeltételét látja szükségesnek: 1. a börtönügyet a birodalomban egységesíteni kell; 2. a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetés, amely az államnak évenként 24 mill. márkájába kerül, lényegesen megszorítandó; 3. a javíthatatlan szokásos gonosztevőket a büntetés végrehajtásából ki kell venni és határozatlan tartamra külön intézetekbe kell helyezni. Magának a büntetés végrehajtásának reformja két célt tartson szem előtt: az elítélt nevelését és gazdasági beleillesztését a társadalomba. Az előbbi Seyfarth szerint legjobban a fokozatos börtönrendszer segítségével érhető el, az utóbbi olyképp, ha az intézeteket munkanemek szerint osztályozzák s az elítélt beutalása az intézetbe munkatechnikai nézőpontból történik.

— **Nők mint esküdtbírák** fognak 1920. jan. 1.-étől kezdve az idevágó új törvény értelmében Ausztriában szerepelni. Ez a reform nemcsak a lajstromok új összeállítását, de az osztrák Bp. 313. §-ának módosítását is szükségessé teszi, amely az eskümtant szabja meg. Ennek szövege többek közt azt a kijelentést foglalja magában, hogy az esküdt «a becsületes és szabad férfi pártatlanságával és szilárdságával» fog ítélni. Ennek a formulának átszövegezése bizonyára nem ütközik nagyobb nehézségbe. Más kérdés vajjon az átlagos női psychének oly nevelése, amely a bírói tisztségre alkalmassá teszi, hasonló könnyűséggel lesz-e végrehajtható. Noha elvben természetesen szó sem férhet a nő jogához, hogy a bírói hatalom gyakorlásában ép úgy részesedjen mint a férfi, mégis úgy véljük, hogy a nők bíráskodása a teljes emancipációnak nem kezdete, hanem befejezése. Csak ha a nő gazdasági és társadalmi egyenjogúsítása meghozta gyümölcseit, csak akkor lehet ennek következményeit a végrehajtó és a bírói hatalom gyakorlásában veszély nélkül levonni. Féltő, hogy a kudarc, amellyel ez a sietős kísérlet járhat, épen a nők teljes egyenjogúsítására gyakorolhat kedvezőtlen befolyást.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
Előfizetési díj
a f. év október–decemberi negyedére 20 K.

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Karácsony, 1919. — Dr. Tarnai János ny. kúriai tanácselnök: Strike és büntetőjog. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Kültöldi pénzérték fizetése belföldi pénzben. — Dr. Kovács Marcel kúriai bíró: Bíróküldés a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése alapján. Szemle.

Karácsony, 1919.

Halvány fénytel integet felénk a béketárgyalás karácsonyfájáról egy gyertyaszál világossága. Arra ínt, hogy ezen a napon, amely emlékünnepe az ige testtéválásának, magunkbaszállva, félelmet és gyűlöletet félretéve, politikától mentesen igyekezzünk tisztába jönni azzal, mi lesz az az ajándék, amely a béketárgyaláson reánk vár s hogyan válik testté a mi számunkra a jogrend helyreállításának ígéje. Nem a «timeo Danaos et dona ferentes» gondolata, nem a «sic notus Ulixes?» gyanakvó szel-leme kísért körülöttünk, nem a veszteséget nézzük, amely érhet, hanem azt, hogy annyi bajnak, nélkülözésnek, nyomorúságnak és keserűségnek, jogsértésnek és jogbizonytalanságnak téli sörét éjszakáján a béketárgyalás karácsonyfájáról a jognak egy gyertyaszálnyi világossága csillan felénk. Még ha riasztók is a hírek, amelyek a békeszerződés tartalmáról szárnyra keltek, mégis csak szerződés kötése előtt állunk, amely szerződés magában hordja, feltételezi a jognak fogalmát, uralmát, hatalmának visszaállítását. A háborúnak «Macht geht vor Recht»-je immár szakadozó tűzfelhőként húzódik el a karácsonyfa zöld ágai közt s ha e felhőfoslányok most még el is homályosítják a gyenge fényt, amely onnan árad, bizakodó reménységgel néz mindegyikünk a halványan fölcsillanó világosság felé, amely számunkra az élet rendjét, békéjét, a jogok és köteleességek új és szilárd elhatárolását, életünk, működésünk keretét és a «pacta sunt servanda» ősi alapgondolatának új trónfoglalását jelenti.

A háborúnak elemi erővel megnyilatkozó rombolásai között ennek az alapgondolatnak hiányát érezte minden jogász. A háború a maga gazdasági erőfeszítésével, az egész népnek e háborús erőfeszítésbe való bevonásával nemcsak túlnőtt azokon a kereteken, amelyeket az európai nemzetközi tudósok — az élet jelenségeivel és követelményeivel nem törődve — fogalmául megszabtak, hanem elénk tárta mindazoknak a szabályoknak hiányosságait és meg nem felelő voltát is, amelyek, miként a háború «törvényei és szokásai» szűk körben mozogva és szűk körre szorítva az erőszaknak határt szabni igyekeztek. A háború «törvényeinek és szokásainak» e gyarlóságát felismerve, azt a bizonytalanságot látva, amelyet egyrészt meg nem felelő, másrészt hiányos jogszabályok teremtettek, botorkálva a retorzió és a represszáliák jogzavaró sötétjében. mint jogászok, főleg a jogrend uralmáért remegtünk s aggodó kétségekkel néztünk a jövő elé, amely számunkra a háború tényleges megszűnése után azt jelentette, hogy azokban az egyénekben, akiket a háború környezetükből, mindennapi életükből, jogot őrző szokásaikból és cselekvéseikből, valamint a jogot egyensúlyozó lelki kölcsönhatásokból kiragadott, a jogérzet újabb megrázkódása fog bekövetkezni.

A lelkünkét tépő aggodalmak súlyosabb formában váltak valóra, mintsem elképzelhettük. Egyszerre csak nem a végetért háborúnak békével biztató arca, hanem az elvesztett háború bejelentésének Meduzafeje meredt reánk. Fegyvereinket letéve a

fegyverszüneti szerződés határozmányainak pontos megtartásába vetettük reményeinket, bízva a nemzetközi jognak a szerződés szentségét örök időktől hirdető tanításaiban. Ámde e szörnyű helyzet még súlyosbodott azzal, hogy ellenfeleink a szerződés pontjait egyenként és többszörösen megszegték. Nemcsak a megszállás határvonalait tölték el önkényesen és szerződés ellenére, nemcsak új demarkációs vonalat állítottak fel ott, ahol a szerződésben ilyenről nem volt szó, hanem egyszersmind az önkényes demarkációs vonalak mögé vonulva, azokat politikai és gazdasági határokká változtatták s ezek mögött végleges berendezkedésbe fogva, lehetetlenné tették a kormányra nézve, hogy az ország jogi és állami integritását — amelyet a fegyverszüneti szerződés biztosított — megóvhassa. Így jött ránk egyik baj a másik után, így rendült meg újból s nagyobb körben Magyarország népének jogérzete.

Most, amikor a magyar béke delegáció elvonul Neuilly-be, hogy ott a békeszerződés feltételeit átvegye, volt ellenségeink elé a béketárgyalások asztalára oda kell helyeznie azoknak az okiratoknak halmazát, amelyek mindegyikéből a fegyverszüneti szerződés megsértése csendül ki panaszos hanggal. A béke delegációnak követelnie kell azt, hogy mindazt a sérelmet, amit az adott szóban bízva törtünk, ami ellen csak tiltakoztunk, tegyék jóvá és írják javunkra mindazt, amivel egyes nemzetek a mi rovásunkra szerződésellenesen, jogtalanul gazdagodtak. Mielőtt arra határozzuk el magunkat, hogy az entente-tal békeszerződésre lépünk, az entente is tartozik nekünk valamivel. Tartozik nekünk azzal, hogy visszaállítsa bizalmunkat a nemzetközi szerződések kötelező erejében; tartozik nekünk azzal, hogy ezt az elvet ne csak elismerje, de ténykedésével is bizonyítsa. Az entente-nak meg kellene hallania azt a szót, amellyel az édes véreinken esett igazságtalanság felkiált az égre. Az egész nemzet keserűsége és szenvedése, igazsága, becsületes szótartás után vágyódása zendüljön meg a béketárgyaláson az egész világ előtt Apponyi Albert gróf ajkáról! Tudja meg az egész világ: hogyan bántak velünk, amikor már a fegyvert letettük, hogyan szegték meg szavukat, hogyan tépték szét darabokra az adott szóban bízó magyar nép ezeréves területét és a fegyverszüneti szerződésben biztosított állami és jogi integritását. Becsületet és megbecsülést kell követelnünk elsősorban azoktól, akik a háború számláját elénk terjesztik és azt kívánják, hogy annak megfizetésére újabb kötelezettséget vállaljunk. Becsületet, megbecsülést, jogot és igazságot követelünk még hitelezőinktől is, akik legyőztek bennünket!

Ez az első feltétele annak, hogy komolyan vegyük az osztrák békeszerződés bevezető részeiben ragyogó azt az óhajtást, hogy ellenfeleink «szilárd, igazságos és tartós» békére törekedjenek s céljuk, hogy ezentúl az igazságosság uralkodjék és a szervezett népeknek kölcsönös viszonylataiban a szerződéses kötelezettségek szigorúan megtartassanak.

Ennek a «szilárd, igazságos és tartós» békének azonban még más feltételei is vannak. Jogrendről csak ott lehet szó, ahol az állam létének, fejlődésének feltételei nincsenek megsemmisítve. Élnünk kell, hogy a kötelezettségeket vállalhassuk. Élnünk kell, hogy a jogrendet fenntarthassuk. Élnünk kell, hogy a nemzetek szövetségében meg ne lazuljon az a láncszem, amelyet hazánk jelent a külföldre nézve.

A népek szövetségének láncolatát a békekonferencia igyekezett szilárdabbra kövacsolni az eddiginél. Az eddig aláírt béke-

szerződések rendelkezéseiből nemcsak annak elismerése tűnik ki, hogy a világ államai egymásra vannak utalva, hanem az is, hogy e természetileg és gazdaságilag adott egymásrataltság és szövetség oly jogi intézményekben is kidomborodjék, amelyek a maguk részéről hivatva vannak e kapcsolatot megszilárdítani. Ezt a célt nem lehet elérni, nem lehet még megközelíteni sem, ha minket állami életünk legelemibb feltételeitől megfosztanak, ha szétrombolják és életképtelenné teszik azt a csodálatos geopolitikai egységet, amelyet századok vérvizátára egyesített, tartott fenn és formált élő valósággá a magyar lélekben, olyan célú kristályosítva ennek az egységnek gondolatát, hogy ez az emberek millióinak szokásaiban, cselekvésében, jogot őrző és jogot megtartó ténykedésében a jogrend garanciájává izmosult.

Tudjuk, hogy a háborút elvesztettük. Tudjuk, hogy a háború elvesztésének szomorú következményei vannak. E következmények megkövítő tekintete reánk mered már az osztrák békeszerződés egyes szakaszaiból is. Az ellenséges külföldiek jogait e szerződés mindenütt megóvjá, de a külföldön élő osztrák állampolgárok jogai és vagyona már nem részesülnek ebben a védelemben. A kötelezettségvállalás kölcsönösségére, a kötelezettségeknek jogokhoz való fűzésére, ha osztrák állampolgárról van szó, a szerződés nem helyez nagy súlyt. Bizonyos kollektív szerződéseket Német-Ausztriának meg kell tartania, más szerződéseknel azonban ellenségei felfogásától függ, hogy minő szerződések megtartását követeli. Tőlük függ, hogy akarnak-e Ausztriával szerződéses viszonyban lenni vagy sem. Igéretet nem igen kap Német-Ausztria, de annál több igéretet kell tennie, annál több kötelezettséget kell elvállalnia. A súlyos anyagi terheket, amelyeket a békeszerződés Német-Ausztriára ró, ne is említsük. De még súlyosabbakká lesznek az osztrák békeszerződésnek mindezek a határozmányai, ha azokat a magyar békeszerződés valószínű tartalmába beleképzeljük s e feltételeket a Magyarország és Ausztria közt fennforgó éles ellentéttel megvilágítjuk. A megmaradt Német-Ausztria része volt egy olyan államnak, amelyet csak politikai mesterkedés, túlerőre szervezett katonai hatalom s hagyományos pontossággal működő erőteljes hivatali szervezet tartott össze a nemzetiségi széthúzó törekvésekkel szemben oly területen, amely nem tudta egységessé formálni magát az államot. Ezzel szemben Magyarország területén az adminisztráció minden hiányossága mellett is a hegyvidéknek és lapálynak oly természeti egysége kötötte össze százados harcok mellett a lelkeket, a multnak és együttélésnek oly hatalma nyilatkozott meg, hogy ez az egység maga vált a jogrend biztosítékává. A régi Ausztria felbomlott a háború alatt s Német-Ausztria így is, úgy is magára maradt volna.

Ha azonban Magyarországnak területi és jogi egységét, amelynek összehúzó ereje minden forradalom ellenére rövid időn belül érvényesül, megbontják a békeszerződéssel, az erőszakkal leválasztott területek és az anyaterület közt többé nem az eredeti jogi egység szabályai, hanem nemzetközi szabályok lesznek irányadók. Lehet-e azt hinni, hogy ezeknek a szabályoknak garanciája erősebb lesz az új szétválasztottságban, mint volt abban a jogi és politikai egységben, amelybe századok munkája olvasztotta őket? A belső jogszabályok ugyan mindig nemzetközi híron pendülnek, de a nemzetközi szabályok garanciáit csak az életben, az élet viszonyaiban, államférfiaknak és egész nemzeteknek a valóságot megértő, a valósággal számoló gondolkodásában és cselekvésében kereshetjük. Külső hatalom a jogszabályok érvényét csak ideig-óráig tarthatja fenn, fennállásuk legerősebb biztosítéka azonban az öntudatlanul vagy öntudatosan a joghoz alkalmazkodó a jogot nem sértő magatartás, amelynek politikai, gazdasági, történeti és lelki előfeltételei vannak.

Ezeket az előfeltételeket, ha nincsenek meg, semmiféle békekonferencia nem tudja megteremtteni.

Ezekre az igazságokra világít rá a béketárgyalás karácsonyfájának halvány fénnel égő gyertyaszála. Biztató ez a fény, mert nemcsak jogot és jogrendet ígér, hanem azt is, hogy az élet erősebb a diplomaták mesterkedésénél, az igazság erősebb az igazságtalanságnál és a jog erősebb minden anarchiánál. Ez a biztató fény legyen a vezérünk nemzetünknek csillagtalan téli éjszakáján!

Strike és büntetőjog.

I.

A munkaszünetelés alakjai.

A socialista-elmélkedők legszélső nézete szerint a strike: harci eszköze a munkának a tőke elleni háborújában, «terszerű hadjárat megfontolt és pontosan körvonalozott követelésekért»;¹ aminek logikai folyománya szerintük az, hogy e küzdelemben a háború összes eszközei meg vannak engedve és hogy abban a békés életrend szabályai, különösen a szerződés civilis szentségének elvei, nem kötelezők.

Ezzel szemben a mérsékelt elmélet hívei a régi jogbölcselet alapjára helyezkednek és ebből származtatják a strike jogosultságát. Ugy okoskodnak, hogy minden embernek joga levén dolgozni vagy nem dolgozni, a munkást nem lehet akadályozni abban, hogy e jogát arra használja, hogy a munkáltatóval szemben támasztott gazdasági igényét a munkától való tartózkodással érvényesítse. A természetes szabadságból folyóan tekintik azután, hogy a munkásnak joga van e célból másokkal szövetkezni is.

Ezt a két jogot — a szünetelést és a coalitiót — ma már alig vonják kétségbe; a munkaszünetelés a gazdasági életnek elfogadott küzdelmi eszköze lett, — békés eszköze, mert a strike ebben az alakjában, tisztán passzív magatartás, nem alkalmaz fizikai kényszert, erőszakot vagy fenyegetést. A munkásság kiküzdötte e jogának elismerését; kiküzdötte szilárd magatartásával, mely ellenében a használatban volt régi fegyverek (a karhatalom és a coalitio tilalma) sikerteleneknek bizonyultak. Jól jegyezték meg, hogy a strike, melyet ötven évvel ezelőtt a társadalmi rendellen való hallatlan merényletnek; az összeesküvés egy nemének néztek volna és amelyet az angol közvélemény a mult század közepén még rakoncátlan, hiábavaló törekvésnek tekintett arra, hogy a munkásság a társadalmi függés természetes állapotából kivonja magát, ma a gazdasági versengés magától értődő fegyverének tartják.²

Természetesen történtek kísérletek a strike tudományos meghatározására is. Legáltalánosabban van elfogadva a német statisztikai hivatal definitiója, mely így szól:³

«Több ipari munkás közös munkaszünetelése abból a célból, hogy a munkáltatótól bizonyos követelmények teljesítését eszközölje ki.»

Magábanvéve tehát a strike nincs ellentétben a főnálló jogrenddel s az arra való összeheszés (az u. n. coalitio) ellen hazai jogunk szempontjából sem lehet kifogást tenni. E jogot kétségbe vonni csak olyan országokban lehetett, amelyek az egyesülési és gyülekezési jogot korlátozásoknak vetették alá és a forgalomnak (a keresletnek és kínálatnak) természetes folyását rendészeti szabályokkal akarták irányítani. Magától értődő azonban ezen jogállapot szerint, hogy ezt a békés eszközök csak a jogrenden belül, tehát egyebek közt a szerződési jogok és köteleességek megóvása mellett szabad használni és hogy a strike-al kapcsolatban a jogrenden ejtett sérelmek a közönséges magán- és büntetőjogi következményeket vonják maguk után.

Egészen más a strike segítségével vívott az a mozgalom, melynek célja az u. n. socialista forradalom, az egész társadalmi és állami szervezet megdöntése a végből, hogy a proletár osztályuralom lépjen helyébe. Ezen új államrend képe még egészen homályos, csak utopisztikus vázlatokat mutatnak be róla még azon írók is, kik az új megrajzolására előállítására vállalkoztak. A mozgalom közvetlen gyakorlati célja a rombolás, azután következnek az újraképítés, egyelőre ismeretlen tervek szerint. E szempontból a strike minden neme (a gazdasági, politikai, általános, részletes stb. munkaszünetelés) csak előkészítése a világforradalomnak, amelybe, idő és alkalom szerint, bármikor átsaphat. Így értékeli a socialisták a nekik mintaképül szolgáló orosz általános strike-ok és forradalmak jelentőségét. Példa gyanánt hivatkozom Rosa Luxemburg fejtegetéseire, ki az ismert orosz

¹ Szabó Ervin, A tőke és a munka harca (1911), 73. l.

² Bernstein, Der politische Massenstreik und die polit. Lage der Sozialdemokratie (1905), 16. l. Roland Holst, Generalstrike u. Sozialdemokratie (1906), 33. l. Szabó Ervin, i. m. 43. sk. 11.

³ Idézi Maschke, Boykott, Sperre u. Aussperrung (1911), 1. l. 2. j.; lényegileg ugyanígy határozza meg Szabó Ervin is, i. m. 66. l.

események kapcsán csak a cári absolutismus elleni küzdelemlről szól ugyan, de érvelése teljesen talál a kapitalista-osztályuralom elleni actióra is. «Ez a látszólag oly egyszerű és kendőzetlen, tisztán gépi probléma: az absolutismus megdöntése — így ír — hosszas társadalmi folyamatot tételez fel, a társadalmi talaj teljes aláaknázását, az alantast fölfelé, a fölötttest lefelé kell fordítani, a látszólagos «rendnek» káosszá kell változnia és a látszólag «anarchikus» káoszból kell az új rendet megteremteni.»⁴ Egy másik nevezetes socialista theoretikus, *Kautsky*, egyszerűen azonosítja az általános strike-ot a fegyveresen vívott socialis forradalommal; amannak szerinte csak a taktikája más. «Minden termelés mindenütt egyszerre fel van függesztve, a munkástömegek az utcára vannak csődítve; a kis- és nagyburzsoázia veszett félelembe esik, félti életét, félti vagyonát; az egész fegyveres erő folytonos, lankasztó tevékenységre kényszerül, mert az ország minden birtokosa védelmet kér és a szünetelő munkások tömege mindenütt jelen van és sehol sincs, kerül minden összeütközést a csapatokkal és csak ott verődik össze, ahol nincs csapat... Napról-napra szaporodnak a kritikus pontok, ez mindjobban kimeríti a katonákat, végső fokra emeli a szünetelők szenvedéseit, a birtokosok ijedelmét, a kormányzók zavarát.»⁵

A socialismus radikális árnyalata nem is tartja célravezetőnek az u. n. alkotmányos utat (például az eszmének parlamenti megvalósítását a több-ég elnyerése útján). *Jaurès* szerint az országgyűlés, még ha csupa proletár képviselőkből állana is, mindig hajlandó lesz alkuba bocsátkozni a polgári társadalommal, előítéletével, önzésével.⁶

A ceterum censeo tehát a forradalom, már csak azért is, mert a materialisztikus történelmi felfogás szerint az állam, mint az uralkodó osztályok képviselője, sohasem fogja kezébe venni a társadalmi átalakítást.⁷

A mai strike, akár közvetlen kapcsolatban áll a politikai célokkal, akár nem, mindig politikai jellegű, akár háttérben, akár céljában mindig benne van a politikai irányzat. De változtat-e ez a strike jogi mérlegelésén? Azt hiszem, nem. Kódexünkben a «politikai cselekmény» mint nomen juris nem fordul elő. Igaz, hogy a köznyelv és törvényünk magyarázóai az *egyenesen* az állam ellen irányuló delictumokat politikaiaknak szokták nevezni. De meg kell jegyeznünk, hogy a strike, amennyiben ilyenmű cselekvőség, a törvénynek erre vonatkozó rendelkezései, többnyire a Btk. 152. és köv. §§. alá fog esni; amennyiben pedig nem szoros értelemben vett «munkásokról» volna szó, hanem olyanokról, kik jutalomért dolgoznak ugyan, de nem magánszerződési viszonyban, hanem közjogi kötelékben: ezekről a Btk. 481. §-a (1912: LXIII. tc. 24. §-a) intézkedik. Nem kétséges, hogy az e fajta cselekményekkel kapcsolatban akár anyagi, akár eszmei halmazatban elkövetett sérelmek a közönséges büntetőjog rendelkezései alá esnek.⁸

A strike rendes lefolyása immár az, hogy a munkások «összebeszélés» tárgyává teszik a béremelés kieszközölésének módját s minthogy sikerre csak együttes eljárás mellett van kilátásuk, szövetkezésbe, coalitióba lépnek. Ez ellen, mint a mozgalom képzelt gyökere ellen, irányultak a régi államok korlátozó intézkedései.

De nagyon is formalisztikus eljárás volna, a bérharc jogoságának méltatásánál csupán a létező engedelmek és tilalmak terén maradni. Törvényhozási szempontból e törekvések erkölcsi alapját kell néznünk és látni fogjuk, hogy azok célja nem más, mint mindenkinek munkát biztosítani és hogy a teljesítmény ellenértékét ne a munkaadó egyoldalú, önző becslése állapítsa

meg, hanem hogy az a munkás erkölcsi és anyagi szükségletei szerint igazodjék. E szükségletek határoznák meg a bért, a munka «árfolyamát». Itt a strike belekapcsolódik a munkásmozgalom egy másik kérdésébe: a munkához való jog problémájába.⁹

Magyarországon a coalitiót tiltó általános jogszabály az alkotmányos időkben sohasem volt¹⁰, de léteztek és léteznek a munkások egyes kategóriára vonatkozó kivételes tilalmak. Nem említve a háború esetére szóló törvényhozásunkat, mely közönséges jogállapotunk vázolásánál figyelmen kívül maradhat, csak az alant felsorolandó esetekre nézve állanak fenn megszorítások.¹¹ Nálunk nem lehet kétséges, hogy a coalitiót kísérő törvénysértések (erőszak, kényszer, szabadságsértés stb.) a közönséges büntetőjog alapjáról ítélendőek meg, mert az ipartörvény (1884: XVII. tc.) 164. §-a, mely a bérfeltételek «kicsikarására» irányuló «összebeszélést» bünteti, kifejezetten subsidiarius jellegű. Ez a «kicsikarás», még ha a szót legerősebb jelentésében vesszük is, távol áll például a zsarolást jellemző erőszak vagy fenyegetés útján való «kényszerítéstől». A zsarolás tényálladékát alkotó cselekvőséget tehát semmikép sem szabad iparkihágásnak minősíteni, és viszont az iparkihágást megállapító fenyegetést vagy tetteles bántalmazást nem lehet zsarolásnak tekintenünk.

Kérdés immár, hogy a munkásmozgalom mai harci eszközeivel szemben, amilyeneket újabban Magyarországon is működésben láttunk, jövődó törvényhozásunk be fogja-e érhetni eddigi rendszabályaival: az ipartörvény intézkedésével és a Btk. 177. §-ával? Mert ma a strike-nak a bérkérdések szabályozására irányuló céljai mellett és ezeket messze túlhaladól, vannak nem-gazdasági célzatai is. Az efajta strike-ok válfajai számosak.¹²

⁹ *Proudhon*, *Le droit au travail* (1849). A kérdés történetéről l. *Prachovnik*, *Das angebliche Recht auf Arbeit* (1891). Törvényhozásilag már a *Déclaration des droits* szerkesztésekor fölvetette az eszmét Target, majd Malouet és Sièyes, de eredménytelenül. 1848-ban az ideiglenes francia kormány február 26-án kelt rendelete elvileg elismerte a munkához való jogot, közműhelyek felállítását rendelte el és munkásbizottságot szervezett, melynek elnöke L. Blanc volt. Az 1848 június 20-án kelt alkotmánytervezet szintén tartalmazott ily kijelentést, de abból nem lett törvény. A munkához való jog és a socialis forradalom közötti kapcsolatot a kommunizmus agitátorai még ma is hangoztatják. «Még ma sincs megalkotva a munkához való jog; a munkás-állampolgár tartozik viselni az összes terheket; tartozik odaadni munkaaerejét; fel kell áldoznia vérért és pénzért, ha a haza veszélyben van. De jogról, mely biztosítaná neki a munkát s mely ellátná vénségében, mikor már egész munkaaerejét elhasználta az állam és a közélet szolgálatában, — ez nem létezik, erről nincs szó.» Így beszélt *Friedeberg* egy 1904-ben tartott előadásában. (Közli Lagardelle, 259. sk. II.) Pedig a munkához való jogot még a socialisták is «álomországnak» tekintik. (V. ö. *Liebknecht* Vilmos, *Mit akar a socialdemokrácia*, ford. Somogyi Béla, 61. l.)

¹⁰ Régi statutárius intézkedéseket említ *Szabó Ervin*, i. m. 6. l.

¹¹ A coalitiót korlátozó törvények közül említendőek:

Az 1898: II. tc. (a munkaadók és mezőgazdasági munkások jogviszonyainak szabályozásáról, mely a coalitiót korlátozza, de csak a munkások részéről. A 65. §-ban érvénytelennek nyilvánítja és kihágásnak minősíti az ilyen összebeszélést és az e célból tartott «összejövetelt»; a 66. §-ban pedig bünteti a szerződés nem teljesítésére vagy alakításainak meg nem tartására való ösztönzést, a fenyegetést és a szóval vagy tettel való bántalmazást, a szerződészegő munkás feldicsérését vagy javára adománygyűjtést és a munka akadályozását. E rendelkezést az 1899: XLII. tc. (a gazdasági munkavállalkozókról és segédmunkásokról) 18. §-a kiterjeszti ezekre a kategóriákra, az 1900: XVIII. tc. (erdőmunkásokról) 29. §-a az erdőmunkásokra, az 1900: XXI. tc. (a dohánytermelőkéről) 30. §-a a dohánytermelőkre. A rendeletek közül említendő: az 1848 április 28-án kelt, továbbá a 128/1869. ME., 1394/1873. BR., 773/1874. BR., 1508/1875. BR., 171/1878. BR., 766 és 768/1898. BR., 2219/1898. BR.

¹² Mutatványul álljanak itt az ilyen osztályozásra tett némely kísérletek.

A legszemléltetőbb schémák egyike az, amelyet dr. Elsbeth Georgi (i. m. 144. l.) a családi táblázat mintájára ilyképen kísérel meg:

Strike	
Tömegstrike	Részleges strike
Osztálystrike	Belső ipari strike
Általános strike	Polit. tömegstrike

Vandervelde (*La grève générale*, 1908) a következő fajokat különbözteti meg: I. területi általános strike (*grève générale corpo-*

⁴ *Rosa Luxemburg*, *Massenstreik*, *Partei u. Gewerkschaften* (1906), 19. l.

⁵ *Kautsky*, *La grève générale et le socialisme* (*Lagardellenél*, *La grève générale et le socialisme*, 235. l.).

⁶ *Jaurès* előszava *Kautsky* *Parlamentarisme et socialisme* cz. értekezéséhez (1900).

⁷ *Diehl*, *Über Sozialismus, Kommunismus u. Anarchie* (1906), 98. l.

⁸ A strike-ot, béremelési tendenciáján kívül álló célzataihoz képest következőképen szokták elnevezni: *sympathiás*, máskép *solidaritásos*, mely a proletariátus együttérzésének kíván kifejezést adni; *politikai*, mely közjogi vívmányokra (például az általános szavazatjogra) irányul; *absolute általános strike*, másnéven *társadalmi világorradalom*, mely az egész kapitalisztikus gazdasági rendszer megdöntésére törekszik (*Roland-Holst*, i. m. 5. l.).

A socialista írók nem hagynak fenn kétséget arra nézve, hogy a bérharc ma már gyakran csak cégér, amely alatt összes állami és társadalmi intézményeink ellen vívják a küzdelmet. Nem is szólva azon esetekről, amelyekben a strike a pusztá hivatkozás vagy a bosszú eredménye (amit Bernstein «természetes» lehetőségnek tart)¹³: a legtöbben éppen nem az aktuális munkafeltételek rendezésében látják a strike jelentőségét, hanem pszichológiai hatásra számítanak, arra, hogy szemléltetővé teszi a munkások hatalmát, megfélemlíti a tőkét és gyengíti a polgárság ellenállási képességét; szóval — erőpróba. E célt elsősorban a politikai strike szolgálja, amely csak eszközül használja a gazdasági nyomást, de igazában oly célokra irányul, amelyek nincsenek közvetlen kapcsolatban a bérkérdéssel. Ilyen péld. a választójog érdekében vagy a kormányzat visszaélései ellen vívott strike s ez marad főcélja akkor is, ha a mozgalom véletlenül gazdasági követelményekkel van összefüggésben.¹⁴ Azért a mai munkásmozgalom gyújtópontja nem a bérvizonyokkal foglalkozó szakszervezetben van már, hanem a politikai jellegű szociáldemokrata *párt*-szervezetben. Álljon itt bizonyításként egy kis irodalmi szemelvény.

Szabó Ervin szerint a párt a munkástörekvések kristályozó pontja. «Senkisem kételkedik abban — így ír — hogy a munkáosztálynak igazi harci szervezete a szociáldemokrata-párt; és senkisem habozik, hogy a szakszervezetet az igazi munkásmozgalomnak alárendelje és a *politikai harcot proklamálja a munkásmozgalom legfontosabb eszközének*, amely mellett a gazdasági harc csak másodrendű szerepet játszik»¹⁵ «A strike a proletariátust hatalmának tudatára emeli annak tudatára, hogy új jog van keletkezésében, telve a jövő biztató reményével, fenyegetéssel a régi társadalmi állapot ellen.¹⁶ Vandervelde idézi a párisi «Comité de la grève générale» egyik iratát, melyben az általános strike gyakorlati célja így van jellemezve: «A munkáosztálynak egyetlen és egyedül hatásos eszköze arra, hogy teljesen felszabadítsa magát a kapitalista és a kormányzati járom alól... Az öntudatos kisebbségek erőlködésének eredménye, amelynek példája megmozdítja és magával ragadja a tömegeket.»¹⁷ Ilyen pszichikus nyomásnak tekint *Roland-Holst* még a tisztán «tüntető» strike-ot is, amilyen például a május 1-i munkaszünetelés. «Ily esetekben — így ír — a strike nem az eredmény közvetlen kicsikarását kíséri meg. Csak mintegy mutatni akarja az uralkodó osztályoknak a proletariátus egységét és hatalmát; inti őket, hogy a társadalom normális fennállása azon nyugszik, hogy a proletariátus a munka mellett maradjon.»¹⁸ És ennek a harcnak ma már meg van a maga rendszeres taktikája és stratégiája. Elsbeth *Georgi* svájci

relative), valamely szakma munkásai legnagyobb részének strike-ja (ellentétben a *politikai* általános strike-al, mely valamennyi munkásra kiterjed); II. a politikai általános strike (grève générale politique), mely nem annyira a munkaadók, mint a kormány ellen irányul; *teljesességében* csak elméleti dolog, de a nevet használják a nagy terjedelmű munka megszüntetésre általában; III. az általános reformista strike (grève générale reformiste), mely a létező állapot reformjára, jogok szerzésére vagy jogvédelemre irányul, néha pusztá tiltakozás is, de nem veszi célba a kormányforma megváltoztatását; IV. forradalmi általános strike (grève générale révolutionnaire), melynek célja a társadalmi forradalom a munkásoknak a kapitalista-uralom alól való felszabadítása végett. A két utóbbi faj fogalmilag együtt is járhat.

Egy spanyol szocialista, Pablo *Iglesias* (Lagardellenél, 317. l.) a következő osztályozást állítja fel: I. Általános strike, valamely szakmához vagy szakmacsoporthoz tartozó összes munkások szünetelése ugyanazon területen; II. ugyanazon területen az összes szakmák munkásainak szünetelése; III. ugyanazon vidéken vagy egy egész országban egy vagy több terület által egyidejűleg használt strike; IV. valamely tartományban vagy népben az ipar összes ágiban való strike; V. az összes országokban ugyanazon szakma összes munkásainak strike-ja; VI. a jövőben várható oly strike, melyben az összes szakmák munkásai, az összes népeknél gazdai vagy kapitalista-uralom alatt álló munkások részt vesznek (csak kevesen detik).

¹³ Bernstein, Der Streik, 24. l.

¹⁴ Laufenberg, Der polit. Streik (1914), 50. l.

¹⁵ Szabó, i. m. 57. l.

¹⁶ Lebrun, i. m. 4. l.

¹⁷ Vandervelde, La grève générale (1908) 16. l.

¹⁸ Roland-Holst, i. m. 46. l.

írók a következőkben mutatja be egy a strike-ot célja szerint leíró munka legjellemzőbb kitételeit: A lelkiösmeretre való hivatkozás, a szunnyadó jogérzet felrázása, lélekreszólás; nem könnyörgő búcsújárás, hanem nyomatékos mene-tek, fenyegetés, a tömegek egy bizonyos célra irányuló akarategységének legerősebb, legtartósabb hatású megnyilatkozása, a munkáosztály tömegében rejlő súlynak kellő szivósággal való érvényesítése; ki akarja mutatni az uralkodó osztály előtt, mily erős az ellenfele, mily komolyan veszi a dolgot és végül okulni akar e szemléltető tanításából.¹⁹ E célokhoz képest valóságos harcászati módszer alakult ki: *Bernstein* strike-tudományról beszél, melyet «a tapasztalat fejtett ki és mely a számottevő összes tényezőket hatásuk súlya szerint tudja értékelni»²⁰ Ezekhez képest *Friedeberg* egyenesen vádolja a szakszervezeteket, hogy a bérkérdésre szorítkozó egyoldalúságukban elvonják a munkásokat valódi ideáljuktól: az osztályharctól.²¹

Azon nincs mit csodálkoznunk, hogy a forradalmak régi eszközei (az erőszak, a barrikád) helyett ma a munkások a tömegstrike «vérnélküli» eszközeihez folyamodnak. Íróik kifejtik, hogy a burzsoázia kezében levő végtelenül tökéletesített hadi szerszámokkal szemben, de különösen a városépítkezés modern rendszere mellett, az utcai barrikádok kevés sikert ígérnek. Amit pusztán passzív, tartózkodó taktikával el lehet érni, azért kár volna életet és vért kockáztatni. A munkások forradalmi küzdelmének főeszközei most már a strike s a vele rokon intézkedések: a bojkott, a label (árújelzés) és a fair-wages.²²

A forradalom benne van a socializmus programjában s az uralkodó felfogás szerint minden socializmus forradalom már csak azért is, mert elvben tagadja a magántulajdont. A kevésbé gyökeres szocialista elméleteket pseudosocializmusnak tekint.²³ *Roland-Holst* szerint «a szociáldemokrácia sohasem mondott le a forradalomhoz való jogról, mindig nyíltan vallotta az insurrectionalis eszmét azon esetre, ha az uralkodó osztályok lehetetlenné tennék a munkásoknak, hogy a kitűzött célt törvényes, békés úton ériék el. Csakhogy amíglen a politikai osztályharc nem a hatalomra, hanem csak *valamelyes* hatalomra irányult, a proletariátus a társadalmi forradalmat csupán mint «álmot és reményt» tudta elképzelni, mert belátta, hogy még nem elég erős hozzá».²⁴ Tekintélyes szóvivőik előtt nem is valami határozott, bár csak utopisztikus államalakulat lebeg mint elérendő cél és ilyent nem is varázsolnak hiveik képzelme elé; szerintük egyelőre csak rombolás kell, a régi rend elpusztítása; hogy mi fog következni, az majd elválik. *Lafargue* szerint könnyű lesz az új világ zavartalan felépítése, ha egyszer a diktatura a munkanélküliek nagy tömegét azonnal ellátja élelemmel, ruházattal és lakással, mert ezzel meggyőzi őket, hogy épül az új rend.

Azért haladéktalanul «nationalizálni» kell a termelés eszközeit (a bankokat, gyárakat, vasutakat, a nagybirtokokat stb.); a tőke hozadékát *azonnal* a munkásoknak kell juttatni; el kell kobozni és fel kell osztani a felhalmozott élelmiszereket; a kapitalistákat ki kell tenni lakásaikból, palotáikból, nyaralóikból és munkásokat kell oda belehelyezni: *ezzel a forradalom célt ért*.²⁵

Némelyek még a Szentírással is támogatják ezt a kegyetlenséget, hivatkoznak Mária himnuszára (Lukács I. 51—53.): Az Úr «a kevélyeknek esztét veszíté, a hatalmasokat levoná az ő székekből és az alázatosakat felmagasztalá, az éhezőket minden jókkal betölté és a gazdagokat üresen bocsátá».

(Folyt. köv.)

Dr. Tarnai János.

¹⁹ Elsbeth *Georgi*, Theorie und Praxis des Generalstreiks in der modernen Arbeitsbewegung 12. l.

²⁰ *Bernstein*, Massenstreik, 17. l. és Der Streik, 49. l. — *Kautsky*, (Lagardellenél, 237 sk. II.) megírta e hadviselés taktikáját.

²¹ *Friedeberg*, Conférence faite en juillet 1904 à Berlin (Lagardellenél, 279. l.).

²² *Bernstein*, Massenstreik (1905), 16., 79. l.

²³ *Schäffle*, Die Quintessenz des Sozialismus (7. kiad. 1879), 2. l.

²⁴ *Roland-Holst* i. m. 182. l.

²⁵ *Lafargue* (Lagardellenél, 71. l.).

Külföldi pénzürték fizetése belföldi pénz- nemben.

Ha valaki a háború kiütése előtt 100 svájci frankot tartozott fizetni, úgy azt 95 K 50 fillérért megszerezhetette. Amennyiben ezt akkor bármely okból elmulasztotta, most csak 2500 K lefizetésével egyenlítheti ki tartozását. Ennek a két időpontnak szembeállítása legélesebben bemutatja annak az érdekek nagyságát, mely ahhoz fűződik vajjon a lejárat vagy a fizetés idejében kell-e az átszámítást megejteni. A kérdés már rég foglalkoztatja a jogászvilágot, de most, amikor a béke közeledtével a nagy liquidatio elodázhatatlanul napirendre kerül egyenesen akut jellegűt ölt. Óriási összegekről van szó, melyek a háború folytán fizetetlenül maradtak. Az állam ugyanis eltöltött minden fizetést az ellenséges államok részére és ehhez hozzájárult a moratórium. valamint az arany kivitelének tilalma. Hátralékos fizetések lesznek ezért teljesítendőek az ellenséges, a neutrális, de a szövetséges államokban is. Az ellenséges államok; fájdalom, nem szorúlnak jogi döntésre, azok hatalmi diktatummal biztosítják érdekeiket. (Versailles-i békeszerződés art. 296. d. pont.) Ellenben a neutrális és a szövetséges államokkal szemben tartozásaink mérve megállapításra szorul.

Az adós és hitelező között fennálló ellentétes érdekek mindegyike már bírói döntésre hivatkozhatik. A Kúriának egyik ítélete (Kereskedelmi jog, 1919. 7—8. számában közölve) a lejárat idejét tekintette mérvadónak, a másik (P. VII. 7448/1916.) az átszámításnál a fizetés idejét veszi alapul. Az irodalomban is mindkét álláspont védőkre talált. Az első mellett dr. Szenté Lajos (Keresk. Jog, 1919. évf. 66. old.), a másik mellett dr. Löw Lóránt (Jogt. Közlöny, 1919. 14. szám) száll sikra. A kérdés még bővebb megvilágítást igényel. Nézzük először a Kúriának a lejáratra, mint döntő momentumra alapított ítéletét.

Ez az ítélet a KT. 326. §-ának azon intézkedésére utal, hogy «ha a szerződés számolási értékről vagy oly pénznemről szól, mely a teljesítés helyén forgalomban nincsen, a fizetés a teljesítés helyén a lejárat napján jegyzett árfolyam szerint országos pénznemben történik». Hogyan került ez az intézkedés a ker. törvénybe? Át lett véve a német keresk. törvény 336. §-ából, ez pedig a német ált. váltórendszabály 37. §. egyszerű ismétlése. Úgy a német keresk. törvényben, mint a német váltórendszabály fenthivatkozott intézkedésében a főszóly azon van, hogy a fizetés országos pénznemben eszközölhető. Annak, hogy ennél a fizetésnél az átszámítás a lejárat idejében fennálló értékhez mérten történik, semmi különösebb fontosság nem tulajdonított. Ugyannyira, hogy a ROH. mely pedig a jogi terminológia dolgában híres pontosságával dolgozott, egyik ítéletében (II. kötet 120—121 l.) felváltva használja a «Zahlungszeit» és «Verfallzeit» kifejezéseket. Nem kívánok ebből döntő consequentiákat levezetni, de annyit mégis állíthatunk, hogy az az erős hangsúlyozás, mely most a Kúria ítéletében a lejárat napjára esik a német gyakorlatban teljesen ismeretlen volt. A kérdésnek véleményünk szerint nagyobb fontosság pedig azért nem tulajdonított, mert erre gyakorlati ok fenn nem forgott. Bizonyítja ezt a további törvényhozási folyamat Németországban. A német polgári Tkv. első tervezetének 215. §-a minden különösebb indokolás mellőzésével a «lejárat» helyett a «fizetés» idejét fogadta el mérvadónak és ez minden kritika nélkül átment a törvény 244. §-ába. A kérdés iránti teljes indifferenzmust mutatja pedig az, hogy a váltótörvényben a régi 37. §. változatlanul fennmaradt. Igaz, hogy a német irodalomban sokan a fizetés idejét úgy magyarázták, mintha azalatt továbbra is a lejáratot kellene érteni, de ez nem lehet helytálló. Nem látom be, ha a régi német keresk. törvényben és a váltórendszabályban használt kifejezések szigorú grammatikai magyarázatot követelnek, miért ne kelljen ezt az új törvény intézkedésével szemben is alkalmazni. A német irodalomban egyébként más nézetekkel is találkozunk. Így Cosack (Lehrbuch des Handelsrechts, 136. l.) világosan kiemeli, hogy a Polg. Tkv. 244. §-ához képest már nem mint előbb a lejárat, hanem a fizetés napján átszámított árfolyam mérvadó.

Mindezekkel csak azt óhajtottam bizonyítani, hogy a német forrás nem dönti el a vitát és hogy ellenkezőleg ott sem alakult ki tiszta helyzet. Ellenben rá kell mutatnunk most már, hogy igenis nálunk egy későbbi törvényben a KT. 326. §-ától eltérő felfogás nyert helyet. A váltótörvény 37. §-a ugyanis kimondja

hogy a megbeszélte esetben «a fizetés az országban forgalomban levő pénznemben teljesíthető azon árfolyam szerint, melyben az a budapesti érték-tőzsdén a fizetési napot megelőzőleg utolszor jegyzett árfolyamok középáraként mutatkozik». Itt minden kétség ki van zárva, mert az a meghatározás, hogy a fizetési napot megelőző tőzsdei árfolyam mérvadó, még csak logikai összefüggésbe sem hozható a lejárat idejében jegyzett árfolyammal. Ezek szerint két pozitívjogú szabályunk van: egy korábbi törvény, a kereskedelmi, mely a lejárat napját s egy későbbi, a váltótörvény, mely a fizetési napot fogadja el az átszámítás alapjául. Eldöntendő most már, hogy a két egymástól eltérő szabály közül melyik alkalmazandó? Mert csak egyiket lehet követni. Nem lehet mondani, hogy keresk. ügyekben az előbbi, váltóügyekben az utóbbit követem. Eltekintve attól, hogy vannak jogviszonyok melyek sem a kereskedelmi sem a váltótörvény szerint el nem bírálhatók itt elvi álláspontra kell helyezkedni. Véleményem szerint csak a váltótörvényben foglalt elvet választhatjuk, nem csak azért, mivel azt egy későbbi törvény juttatja kifejezésre, hanem azért, mivel csak az vezet igazságos megoldásra. Ha valaki 100 svájci frank fizetésére kötelezte magát és a törvény megadja neki azt a jogot, hogy kétség esetén országos pénznemben fizessen, úgy ez a jog nem fajulhat oda, hogy megfossza a hitelezőt követelésének kisebb vagy nagyobb részétől. Az átszámítás lehetősége nem érintheti azt a gazdasági kiegyenlítést, melyet a kötelem tartalmilag megállapított. A hitelezőnek 100 svájci frank jár és ezt meg kell kapnia. Már pedig ezt csak úgy kaphatja meg, ha az adós annyi országos pénzt ad, amennyiért 100 frankot venni lehet, ergo a teljesítést a fizetés idejében fennálló árfolyamjegyzés alapján kell eszközölni. Ha az adós jogosítva volna az átszámítás alapjául a lejárat idejét választani, úgy a hitelező nem 100 frankot, hanem a mai relációt véve alapul csak 3 frank 25 centimest kapna. Egy más pénznembe való átszámítás joga nem vezethet ilyen abszurd következményre. Így kezelve az a jog a kötelem megszüntetésére irányuló egyoldalú jogosultsággá alakulna át; valami, ami sem a törvényhozó, sem a felek intenciója nem lehetett.

A lejáratú idővel operáló ítéletet tehát semmiképen sem fogadhatjuk el kielégítőnek. A fentemlített második kúriai ítélet eredmény szerint helyes és igazságos. Csakhogy szintén egy nagy hibában szenved, oly hibában, mely alkalmatlanná teszi a kérdés elvi megoldására. Ugyanis abból indul ki, hogy a lejárat ideje akkor és annyiban nem alkalmazható, amennyiben az adós késedelembe volt. Minden más esetben tehát helyén volna a lejárat idejéhez mért árfolyamszámítás. A legtöbb esetben azonban az adósok nem is voltak késedelembe. Amikor ugyanis az adós moratórium vagy állami tilalom folytán nem fizetett illetve nem fizethetett, szó sem lehet késedelemről. Csak az juthat morába, akinek fizetni kell és még sem fizet. Ezek az adósok tehát, miután késedelembe nem jutottak, jogosítva volnának a lejáratú idő árfolyamára hivatkozni. Az esetek többségében ott volnánk, ahova az első kúriai ítélet vezetett. Jog szerint azért csak egy helyes megoldás képzelhető és ez az, amelyet a vt. 37. §-a elvileg kijelöl.

Amikor az adós és hitelező közti viszonyt, illetőleg a jognak követelményeit így kifejezésre juttattuk, egy pillanatig sem vagyunk kétségben aziránt, hogy az adósra egy semmiféle gazdasági törvénnyel sem igazolható terhet raktunk. Aldozata annak a pénzügyi politikának, mely a háború előtti valutánkat teljesen kivetkőztette eddigi jellegéből. Ötven milliárd bankjegy van forgalomban, mely megfosztva minden bankszerű fundációtól kizárólag az állam fizetőképességétől függő értéket képvisel. Ezért az állam kötelessége volna, hogy a hibájából károsodó adós segítségére siessen. Legnagyobb nyomatékkal mindent el kell követnie, hogy hosszabb moratóriumot nyerjen. Az idő sok tekintetben enyhíthet az adós helyzetén. Ha egyszer az állam hozzáfoghat pénzügyi bajainak szanálásához és megállapíthatja, hogy a nemzet vagyonából mi áll még rendelkezésére avégett, hogy hitelezőinek bizonyos quotát juttathasson, akkor adósleveleink és köztük a bankjegy értéke emelkedni fog. Ekkor az adós nem lesz kénytelen 100 frankért 2500 koronát fizetni. Aki az ország erőforrását ismeri, az meg van győződve arról, hogy a külföld az állam adósságleveleit túlságos pessimizmussal értékeli. Amint sikerül a külföldet a magyar állam fizetési készségéről és bizonyos fokig fennforgó fizetési képességéről meggyőzni, az adós helyzete legalább részben javulni fog.

Dr. König Vilmos.

Bíróküldés a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése alapján.

«Az eljáró bíróságot a *legközelebbi* nem akadályozott felsőbb bíróság jelöli ki, ha az egyébként illetékes bíróság a bírói hatalom gyakorlásában tényleg *akadályozva* van.»

A proletárdiktatura bukása után a rendes bíróságok működése újból megindulván, több ügyben bíróküldés iránt fordultak a Kúriához azon az alapon, hogy az illetékes bíróság székhelye nemcsak ellenséges (cseh-szlovák vagy román) megszállás alatt áll, hanem ugyanott az ellenség a jogszolgáltatás gyakorlását is magához ragadta, úgy hogy az illetékes *magyar* bíróság a bírói hatalom gyakorlásában tényleg *akadályozva* van, tényleg nem működik.

I. Első kérdés: mit kell a *legközelebbi* nem akadályozott felsőbb bíróság alatt érteni? Találkoztunk oly interpretációval, hogy itt *földrajzi* (térbeli) közelségről volna szó; ha tehát az akadály az illetékes kassai járásbíróságra nézve forog fenn, akkor — mondjuk — a miskolci törvényszék gyakorolná a kijelölés jogát, mert ez oly felsőbb bíróság, melynek székhelye, a nem akadályozott felsőbb bíróságok székhelyei közül, legközelebb fekszik az illetékes bíróság székhelyéhez. Ennek az interpretációnak helytelenségéről legott meggyőződünk, ha az 51. §-t a maga egészében szemügyre vesszük. Oly esetben ugyanis, amikor az illetékes az 51. §. 1—4. pontjai valamelyike szerint (a területi határok kétsége folytán, pozitív vagy negatív illetékességi összeütközés folytán, ugyanazon tárgyú keresetnek több bíróság előtti egyidejűleges megindítása folytán) két vagy több bíróság között vitássá vált, az eljáró bíróságot az 51. §. első bekezdése értelmében a *legközelebbi közös* felsőbb bíróság jelöli ki. Vagyis: a) ugyanazon törvényszék alá tartozó járásbíróságok közül ez a törvényszék; b) különböző törvényszékek alá, de közös ítélőtábla alá tartozó járásbíróságok közül ez az ítélőtábla; c) különböző ítélőtáblák alá tartozó járásbíróságok közül a Kúria; d) ugyanazon ítélőtábla alá tartozó törvényszékek közül ez a közös ítélőtábla; e) különböző ítélőtáblák alá tartozó törvényszékek közül a Kúria jelöli ki az illetékes bíróságot. Mert a járásbíróság felsőbb bíróságai (Pp. 4. §-a) a törvényszék, az ítélőtábla és a Kúria, de ezek közül a törvényszék a *közelebbi*; éppígy a törvényszék felsőbb bíróságai az ítélőtábla és a Kúria, de ezek közül az ítélőtábla a *közelebbi*. Közelség alatt tehát a fölé és alárendeltségi *fokozatok* szerinti közelség értendő, nem pedig a földrajzi közelség; hiszen pl. a vidéki törvényszékhez földrajzilag semmivel sincs közelebb a budapesti ítélőtábla, mint a Kúria.

De ha így kell értelmezni a «legközelebbi» kifejezést az 51. §. első bekezdésében, akkor az utolsó bekezdésben előforduló ugyanazonos kifejezésnek is csak ez lehet az értelme: mert fel nem tehető, hogy a törvényhozó ugyanazt a műszót egy és ugyanazon szakaszon belül más-más értelemben kívánta volna alkalmazni. Eszerint az utolsó bekezdés, amelyben már nem *több* bíróság legközelebbi közös felsőbb bíróságáról, hanem *egy* akadályozott bíróság legközelebbi nem akadályozott felsőbb bíróságáról van szó, szintén nem a földrajzi közelséget tartja szem előtt.

Hanem: a kijelölést csak oly bíróság gyakorolhatja, amely az akadályozott bíróságnak *felsőbírósága*, még pedig elsősorban a *legközelebbi* felsőbb bíróság (járásbíróságra nézve a felette álló törvényszék). Ha ez akadályozva van, akkor az *ezután* következő felsőbb bíróság stb. járásbíróságra nézve a felette álló ítélőtábla, esetleg a Kúria) gyakorolja a kijelölést. Ha tehát a kassai járásbíróság, ellenséges megszállás folytán, a bírói hatalmat nem gyakorolhatja, a Kúriának kell az illetékes bíróságot kijelölnie, mert a közelebbi felsőbb bíróságok (kassai törvényszék és kassai ítélőtábla) szintén akadályozva vannak. Ellenben a kijelölés joga nem illetheti meg a miskolci törvényszéket, mert ez az akadályozott kassai járásbíróságnak *nem* felsőbb bírósága.

II. Felmerült az a további kérdés, hogy a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése a *perenkívüli* eljárásban (perenkívüli letéti ügyben) alkalmazást nyerhet-e? Alapelv, hogy ott, ahol a perenkívüli eljárást szabályozó törvény vagy rendelet valamely eljárási kérdésről nem intézkedik, a peres eljárás szabályait kell megfelelően alkalmazni, amennyiben ez a perenkívüli eljárás általános és az illető perenkívüli eljárás különleges elveibe nem

ütközik. Hogy a bíróküldés intézményét a perenkívüli eljárás is eltűri, az világosan következik az örökösödési eljárást szabályozó 1894: XVI. tc. 128. §-ából, mely e részben az 1881: LIX. tcikk 7. §-ára és az 1868: LIV. tc. 57. §-ára hivatkozik, amelyek alatt a Pp. 9. §-a szerint most már a Pp. megfelelő §-ai értendők (v. ö. Perjogi Dtár II. 518., 519. sz.). A perenkívüli letéti eljárás, amely még nincs részletesen szabályozva, szintén nem oly természetű, hogy a Pp. 51. §-ának utolsó bekezdése ott alkalmazást nem nyerhetne.

III. A kérelmek érdemi részét illetően: Egyik kérelem arra irányult, hogy a Kúria a kassai járásbíróság helyébe jelöljön ki más bíróságot a váltóösszegnek a váltótörvény 40. §-a értelmében letétül leendő elfogadása végett, mert a váltóadó román megszállás alatt lévő területen lakik és a váltó a cseh-szlovák megszállás alatt lévő Kassán fizetendő, a váltóadó tehát a pénznek Kassára küldésében, illetve oda vitelében és ott bírói letétbe leendő helyezésében akadályozva van. A Kúria a kérelmet elutasította, mert a Pp. 51. §-a utolsó bekezdésének alkalmazásához nem elegendő az, hogy az illetékes bíróság csak a *felforgó esetre* nézve legyen a bírói hatalom gyakorlásában akadályozva, hanem szükséges, hogy az illetékes bíróság, az akadály folytán, ez idő szerint, *egyáltalában* ne működjék.

Házassági bontóper megindítására bíróküldést kért a házasság azon az alapon, hogy Kolozsvár volt az utolsó közös lakóhely, amelynek bírósága a román megszállás folytán nem működik. A Kúria azért utasította el a kérelmet, mert a Pp. 639. §-ában megállapított illetékesség *kizárólagos*, ettől tehát eltérésnek helye nincs. A határozatnak ez az indokolása téves, mert az 51. §. utolsó bekezdése egyáltalában nem tesz különbséget a kizárólagosan és a nem kizárólagosan illetékes bíróságok akadályoztatása tekintetében.

Ellenben utóbb — az illetékes bíróság székhelyének ellenséges megszállás alatt állása alapján — nyelt adott a Kúria a bíróküldési kérelemnek: gondnokság megszüntetése iránti perben (Pk. III. 1467/1919.), haszonbérlet megszüntetése iránti perben (Pk. II. 1915/1919.), más kötelmi perben, valamint a már fentemlített letéti ügyben is (Pk. IV. 1491/1919.), amelyben a folyamodó a budapesti cseh-szlovák szövetség bizonyítványával mutatta ki, hogy Kassán «magyar bíróság ezidőszert nem működik».

Nincs kizárva, hogy az utolsó helyen említett letéti ügyben a bíróküldést valójában azért kérte a váltóadó, mert a cseh-szlovák államban véghezvitt lebélyegzés folytán a letételt Kassán csak kétszer annyi magyar koronával tudná eszközölni, mint a meg nem szállott területen. Ámde az a magyar bíróság, mely a letét elfogadására kijelöltetett, ezzel még nem vált az esetleg megindítandó váltóperre is illetékessé. A váltóhitelező a váltóperre Kassán, a fizetési hely szerint illetékes bíróságnál teheti folyamatba; erre a perre tartozik annak az elbírálása, hogy az adós által letett összeg a váltótartozást fedezi-e; és e tekintetben a Kassán, mint a kötelezettség teljesítésének helyén érvényes jogszabályok lesznek irányadók, mert a materiális teljesítési hely a letéti bíróság kijelölése folytán nem változott.

Az érdemi döntés azon múltott, vajjon «az illetékes bíróság tényleges akadályoztatását» jelenti-e az a körülmény, hogy a jogszolgáltatást az ellenség ragadta magához, ami külsőleg abban nyilvánul, hogy azt oly bírák végzik, akiket az ellenséges állam nevezett ki, illetve akiket — a hűségi fogadalom letétele után — ez erősített meg tisztjűkben.

Egyik nézet szerint nem lehet a határozatot arra a cseh-szlovák hatósági bizonyítványra alapítani, mely szerint Kassán «magyar bíróság ezidőszert nem működik»: mert nem ismerhetjük el, hogy Kassa ezidőszert nem tartozik Magyarországhoz, és így az ott, a magyar anyagi és eljárási törvények szerint működő bíróságokat most is magyar bíróságoknak kell tekintenünk, amiből önként következik, hogy az illetékes bíróság nincs a bírói hatalom gyakorlásában akadályozva.

De nem is volna célszerű a megszállott területen lakó adósok elleni pereket a meg nem szállott területre koncentrálni és olyan ítéleteknek nagy számban való keletkezését előmozdítani, amelyeknek hatálya és végrehajthatósága legalább is kétes.

Ezzel szemben az a felfogás érvényesült, hogy azt a bíróságot, amelynek tagjai az ellenséges állam részére letett hűségi fogadalom alapján, az ellenség által kinevezett vezetők alatt,

működnek, s amelynek ama tagjai, akik fogadalmat nem tettek, a bíraskodásból tényleg ki vannak zárva, nem lehet törvényes magyar bíróságnak és ekként a magyar Pp. szerint illetékes bíróságnak tekinteni. Az illetékes bíróság akadályoztatása tehát tényleg fenforog; és így a kérelemnek annál is inkább helyt kell adni, mert nem volna méltányos a folyamodó honpolgárait az ellenséges bíraskodás esélyeinek kitenni, és mert a Kúria akkor, amidőn a kérelmet teljesíti, leghathatósabban ad kifejezést annak, hogy magát a kérdéses területre nézve most is felsőbíróságnak és így azt most is magyar területnek tekinti.

Fennmarad azonban az a fontos kérdés, hogy abban az esetben, ha az illető terület végleg az ellenségé lesz, a kijelölt bíróság ítéletét mennyiben fogja az illető ellenséges állam joghatályosnak és végrehajthatónak elismerni? Az Ausztriával kötött jogsegélyegyezmény (1914: XLII. tc.) — ha ez Cseh-Szlovákia szempontjából egyáltalán figyelembe jöhet — a 3. cikk 15. pontjában elismeri ugyan a bíróküldésen alapuló illetékességet, de csak akkor, ha a perbíróság államának valamely bírósága a bíróküldés esetén kívül is illetékes volna. Ámde épen az lesz vita tárgyává tehető, hogy az illetékes bíróság, a bíróküldés idejében, még a magyar állam bíróságának volt-e tekintendő?

Romániának — a háború előtti jogállapot szerint — jogában állott a magyar bíróság ítéletének végrehajtása előtt a perbíróság illetékességét vizsgálat tárgyává tenni. És a Szerbiával kötött egyezmény (1912: III. tc.) 16. cikke a végrehajtás előfeltételül azt szabja meg; hogy a megkereső állam valamely bírósága, a kérdéses ügyben, a megkeresett állam törvényei szerint eljárhatott legyen.

Előreláthatólag azonban nem a háború előtti nemzetközi jogszabályok, hanem a békeszerződés határozmányai lesznek a felvetett kérdésben irányadók.

E tekintetben az osztrák békeszerződés következő intézkedései szolgálhatnak némi iránítással:

A 254. cikk 2., 3. és 4. bekezdése szerint: bármily ügyből kifolyólag, ha a volt osztrák császárság valamely bírósága a háború alatt (ideértve a békeszerződés hatályba lépéséig letelt időt is) valamely entente-államnak vagy azzal szövetséges államnak polgára ellen (vagy oly társaság ellen, amelynek részese oly polgár) ítéletet hozott vagy végrehajtást rendelt oly *perben*, amelyben az illető polgár vagy társaság *nem védekezhetett*, utóbbi, ha ebből kára keletkezett, a felállítandó vegyes választott bíróságnál in integrum restitutiót vagy kártérítést kérhet.

Ugyanilyen joga van a 252. cikk b) és c) pontjai értelmében annak az entente (vagy azzal szövetséges) állampolgárnak, akinek kárára valamely intézménynek vagy alakiságnak nem teljesítése következtében, a háború alatt a volt osztrák császárság területén végrehajtási lépéseket foganatosítottak.

Sőt ugyanaz a jog a károsult felet a 257. cikk szerint általában megilleti, ha valamely *illetékes* bíróság a békeszerződés III., IV., V., VII. fejezetei által szabályozott ügyek valamelyiben ítéletet hozott és az ítélet nem felel meg e fejezetek határozmányainak. [Ily ügyek: az ellenséges állam polgárainak egymás elleni (kötelmi jogi) követelése; a volt osztrák császárság által eszközölt vagyonelkobzásokból, liquidálásokból, zár alá vételekből, felügyelet alá helyezésekből származó követelések, az ellenséges államok polgárai között létrejött szerződések ten- vagy fenn nem állásának kérdései; az ipari, irodalmi, művészeti tulajdon kérdései.] Ezenfelül: a 256. cikk b) pontja szerint a vegyes választott bíróság hatáskörébe tartozik mindazoknak a vitás kérdéseknek az elintézése, melyek entente- vagy szövetséges állam polgára és osztrák állampolgár között a békeszerződés hatályba lépése előtt létrejött ügyletre vonatkoznak és amelyek nem tartoznak valamely entente- vagy szövetséges állam bíróságának az illetékességéhez. Alig lesz tehát ítélet (ha érdemleges védekezés alapján hozott is), amely nem lesz kitéve a vegyes választott bíróság általi revízió esélyeinek; és így attól kell tartani, hogy oly esetben, amikor az illető terület a békeszerződés által el fog szakíttatni, a bíróküldésből a kérelmező félnek nem lesz maradandó előnye.

Dr. Kovács Marcel.

Szemle.

— **A védelem.** Egyik alaptétele a modern bűnvádi eljárási jognak, hogy minél súlyosabb a vád, annál nagyobb szükség van a védelemre, minél nagyobb az erkölcsi felháborodás, amelyet a bűntett kiváltott, annál fontosabb, hogy a védelem biztosítsa azt az érzelmi egyensúlyt, amely a bíróság tárgyilagosságának életfeltétele. Ha az ügyvédi kamara a tömeghangulattal számolva a kommunista-perekben a védelem elvállalását — miként ismeretes — bizonyos korlátokba szorította, ha az ügyvédek érthető okokból húzódoztak a védői kirendeléstől, ez mitsem változtat az említett alapelven. Sajnos, a főtárgyalásokon megtörtént, hogy a hallgatóság, amelynek értelmi színvonala nem mindig tudott az igazságszolgáltatás méltóságának magaslatára emelkedni, a védelmet megfélemlítéssel igyekezett befolyásolni. Becsületére szolgál azonban az ügyvédség hagyományaihoz e nehéz helyzetben is: hű védői karnak, hogy a terrorisztikus kísérleteknek ellenállva, kötelességét nemcsak kifogástalanul, de odaadással teljesítette. Ugy az alak-szerű, mint a materiális védelem, amelyben a vád képviselője és a védők közt teljes volt az összhang, nem eshetik kifogás alá. Ez a tény megnyugtatóan szolgálhat a jogásznak, azokat az eredményeket tekintve, amelyekkel a bűnperek végződtek. Ma kénytelen-kelletlen erre a talán formalisztikus nézőpontra kell helyezkednünk, mert jogéletünk krónikása, aki hivatásánál fogva *au dessus de la mêlée* foglal helyet, a társadalmi békének bizton elérkező korszaka számára kell, hogy megőrizze ítéletének elfogulatlanságát.

Kovács Lajos

vizsgálóbíró megrázóan tragikus esete csupán külsőleg észlelhető szimptomája annak a rettentő, néma küzdelemnek, amely a megélhetés nyomasztó gondja és a közhivatalnoki kar idegrendszere közt mindinkább fokozódó elkeseredéssel folyik. Enyhén szólva valótlanság, hogy van ma ebben a szerencsétlen országban oly közalkalmazott, aki javadalmazásából családjának a tengődés legalacsonyabb fokát is biztosíthatná. Igaz viszont, hogy miként a bírói érdekek egy ékes szavú harcosa nemrég írta: *a magyar bíró nagyobb tudott lenni nyomorúságánál*. De az idegeknek ily emberföltti megfeszítésében a legkisebb incidens is elegendő a mesterkélt lelki egyensúly felbontására. Ez történt Kovács Lajos életében. Munkabírását meghaladó, nehéz ügyet bízta rá és az igazságszolgáltatásnak szorgalmas munkása, akinek idegeit az évtizedes robot felőrölte, az indiszkrécio pusztta gyanújára azzal felelt, hogy életét dobta áldozatul. Vajjon a politikai Olympus haragos istenei beérik-e ezzel az ártatlan áldozattal?

Nemcsak a budapesti bírói kart érte e veszteség komoly készütségű, jellemes és derék társának szomorú halálával, de lapunk is fájdalommal teszi le a hála koszorúját Kovács frissen hantolt sírhalmára. Épen az utóbbi években gyakran keresett fel bennünket cikkeivel és kisebb közleményeivel, amelyek értékes adalékokat szolgáltatottak a büntetőjogi intézmények gyakorlati érvényesülésének megítéléséhez. Hivatali munkája mellett időt talált az irodalom művelésére is. Nemes idealizmusáról tanuskodik az a fel-fogás, amelyet az amnesztia és a feltételes elítélés kérdéseiben írt tanulmányaival lapunk hasábjain tanusított. Utolsó cikkét március havában vettük kézhez, röviddel azelőtt, hogy a proletárdiktatura önkénye e lapot beszüntette. Mint egy kialudt csillag posthumus fénysugarát fogjuk e cikkel legközelebbi számunkban közölni, őszinte kegyelettel adózván írója emlékének.

— **«Freibleibend» utáni «impegno».** «Freibleibend» kifejezés az eladási ajánlatban azt jelenti, hogy az eladó az elhatározási szabadságot magának fenntartotta. Ily ajánlat folytán

a vevő sürgönyválaszt kért az eladótól, hogy meddig állja a szavát, mert neki a külföldön lévő árú megtekinthetése végett utazási engedélyről kell gondoskodnia. Eladó ezt válaszolja: «Impegnire Ihnen-wunschgemäß für rascherster Passbesorgung».

A bíróság nem kereste meg az árú- és értéktőzsdét véleményadás végett. Mert kétségtelen, hogy az «impegn» bizonyos lekötöttséget jelent, de ennek a tárgyát és terjedelmét, a tényállás alapján a bíróság hivatott megállapítani.

Nem merülven fel a perben oly adat, mely a heteken át tartó és merőben egyoldalú lekötöttségnek a vételár megszabására is kiterjedő elvállalását az eladóra nézve indokoltá tette volna: eladó válasza csak annyiban tekinthető a korábbi ajánlat módosításának, amennyiben ezzel az eladó lemondott arról a jogáról; hogy az utazási engedély megszerzésére s az árú megtekintésére szükséges idő lejártá előtt az árút másnak eladhatta és biztosította a vevő részére azt a lehetőséget, hogy e határidőn belül az árú megvételére nézve az eladóval megállapodásra jusson; ellenben arra nem kötelezte magát az eladó, hogy az árút az eredetileg kötelezettség nélkül megjelölt árban elfogja neki adni, illetve, hogy magasabb árt nem fog követelni (Kúria P. IV. 6250/1918.).

— **Teljesítési hely.** «*Ab unserem Lager*» kifejezés nemcsak a szállítási költségnek a vevő általi viselését jelenti, hanem azt is, hogy a teljesítés az eladó raktárában történik (Kúria IV. P. 911/1919.). Újabban ez a gyakorlat; míg azelőtt «ab» szóval (éppúgy mint a «frankon»-val) csak a szállítási és egyéb költségek viselését tekintették szabályozottnak.

Ugyancsak — a Pp. 29. §-a szempontjából — megállapítható a teljesítési hely az okiratból, ha a feladásról szóló kötelevél nemcsak ezt tartalmazza: «*ahelyt J. állomáson waggonba rakva*», hanem azt is, hogy amennyiben vasúti kocsihány vagy elemi csapás miatt az összes eladott mennyiség az eladó által bizonyos határidőn belül leszállítható nem volna, akkor a hátralevő mennyiséget, J-i telepén köteles a vevőnek rendelkezésére bocsátani (Nagyv. Tábla 1919. P. II. 147. sz.).

— **Késedelem az akkreditálásban.** Ha a vevő arra kötelezte magát, hogy a vételárt pénzintézetnél fogja deponálni, ahol az az árú feladóvévénye ellenében ki fog fizettetni, de megállapodtak a felek abban is, hogy a külföldre szállítandó árú kiviteli engedélyét az eladó szerzi meg: akkor mindaddig, míg a kiviteli engedély meg nem szereztetett, a vevőt az akkreditálás elmulasztása miatt nem lehet késedelmesnek tekinteni. Mert az akkreditálással elérni kívánt biztosítás nem terjedhet túl az eladó jogos érdekén és mert nem lehet kívánni, hogy a vevő, szükség nélkül szenvedjen kamatvesztést (Kúria IV. 913/1919.).

— **Külföldi pénzürtékben kirótt tartozás teljesítése.** Ellentétben a Löw Loránt által e lap 14. számában kifejtettekkel, a Kúria legújabbán (IV. P. 802/1919.) ismét a IV. 6227/1918. sz. határozatban már elfoglalt álláspontján maradt. Mert a törvény nem különböztet a pontos és a késedelmes fizetés között és így mindkét esetre egyformán alkalmazandó. A törvény a tartozást — amikor nem «természetben» kell a külföldi pénznemet szolgáltatni — nem árútartozásnak, hanem közönséges, hazai pénznemben teljesíthető és teljesítendő pénztartozásnak tekinti, amelynek megfizetése körüli késedelem a szolgáltatás tartalmát (más mellékkikötés hiányában) csak a késedelmi kamattal növelheti. A törvény a fizetendő koronák összegét fixirozni akarja; erre a célra legalkalmasabbnak találta a lejárati napján jegyzett árfolyamot, mert az esetek túlnyomó részében a lejárati napja pontosan megvan határozva. A törvény nem akarta, hogy akár a hitelező, akár az adós késedelme, akár a külföldi pénz árának emelkedése, akár leszállása a főkötelezettség tartalmára befolyással bírjon. Ha a tényleges fizetés napja irányadó volna, akkor az árfolyam leszállása esetében éppen a késedelmes adós jutna előnyösebb helyzetbe. Ha a hitelezőnek a lejáratkori a külföldi pénzre «természetben» szüksége volt, azt akkor megszerezhetette és magát a kártól megóvhatta. Lehet, hogy a törvény nem áll összhangban a forgalmi élet követelményeivel és nem számol a szerződő felek rendszerinti intenciójával; ezen azonban csak a törvény módosítása segíthet.

— **A 4133/1915. sz. M. E. rendelet értelmezése.** Az 1915 november 18-ikán kelt fenti számú rendelet bizonyos takarmányművekre (száraz répaszeletek stb.) kimondotta, hogy «a korábbi kötések a rendelet hatályának tartamára erejükét veszítik». A szerződés teljesítése iránt indított perben a fellebbezési bíróság ezt úgy értelmezte, hogy a teljesítési kötelezettség a rendelet fennállása alatt csupán szünetelt és annak megszűntével újra feléledt. A keresetet mégis elutasította: mert az árúnak 3 éven át való megőrzése egyrészt nagy értékvesztéssel, másrészt a közérdek sérelmével járt volna, új termelésű árúnak az eredeti feltételek mellett szállítása pedig az előállítási költségek nagymérvű emelkedése folytán gazdaságilag lehetetlennek mutatkozik. Így tehát a rendeletnek eredetileg felfüggesztő hatású intézkedése a rendelkezésnek előre nem látott hosszú időn át érvényben maradása folytán, szükségkép szerződésszünetet hatását vált. Felperes felülvizsgálati kérelméhez alperes az indokokra vonatkozólag csatlakozván, a Kúria ennek helyt adott és kimondotta, hogy a rendelet az árúnak közcélú felhasználására irányulván, a helyes értelmezés az, hogy a rendelet folytán a korábbi kötések a még nem teljesített részletek tekintetében hatályukat veszítették és többé fel nem éledhetnek. (IV. P. 636/1919.)

— **Haditermény r.-t. és bírói hatáskör.** Felperes szövetségetnek közraktárban elhelyezett zabkeszletét a katonaság elrequirálta. Felperes a Haditermény r.-t.-hoz nyújtotta be a térítés iránti számlát. Utóbbi a felszámított összegnek csak egy részét fizette ki. Felperes a különbözet iránt keresetet indított a Haditermény r.-t. ellen. Kimondatott, hogy az ügy a polgári bíróság hatáskörébe nem tartozik: mert a requirálásból származó igény felett az 1912: LXVIII. tc. 33. §-a és az 1914: L. tc. 7. §-a értelmében akkor is a közigazgatási hatóság dönt, ha csak a térítés összege vitás és ha az igény nem a kiucstár, hanem annak megbízottja (központ stb.) ellen irányul. A 3265/1915. M. E. sz. rendelet csak arra az esetre szabályozza a bírói hatáskört, amikor a per a Haditermény r.-t. által kötött *ügyletből* származik (Kúria IV. P. 918/1919.).

— **A Jogállam november—decemberi kettős füzeté a következő tartalommal jelent meg: Dr. Sieghermann Frigyes ügyvéd: Az osztrák békeszerződés magánjogi rendelkezései. — Dr. Kovács Marcel kúriai bíró: Az 1918. év perjogi gyakorlata. — Dr. Kramolin Ernő, a budapesti munkás-biztosító bíróság elnöke: Munkásbiztosításunk új rendje. — Dr. Baumgarten Nándor közigazgatási bíró: A jövedelem-, vagyon- és hadinyereségadó bevallása. — A Jogállam e füzetének ára 20 K. — A Jogállam békeszerződési füzeté 1920. év elején fog megjelenni.**

— **A svéd börtönügyi statisztikának két kötete** (1916 és 1917) jelent meg, amelynek adatai méltán töltenek el irigységgel ennek az intenzív kultúrájú országnak állapota iránt. A visszaesők száma apadóban van: 1916—36%, 1917—28%, pénzbüntetés helyett 1916-ban 8426, 1917-ben 4726 egyén volt letartóztatva, a csavargás és koldulás miatt elítéltek száma 689-ről 534-re csökkent, a részegség miatt elítélteké 59%-ról 40%-ra, az intézeti megbetegedések száma 252%-ról 182%-ra, a börtönkönyvtárak tartalma 50,002 kötetről 55,097 kötetre emelkedett. Beszélő számok. A lelkiismeretesen összeállított munkákat Almqvist Viktor, a svéd börtönök érdemes főfelügyelője állította össze, akinek nevét az 1905. évi budapesti börtönügyi kongresszus óta a magyar szakemberek is jól ismerik.

— **Eugen Huber** a svájci Ptk. szerzője ez év nyarán ülte meg 70. születésnapját. Ebből az alkalomból kartársai ünnepi kötetet lepték meg, amelyben Gmür a Ptk. és a szokásjogról, Guhl a dologi jogok önállósításáról, Thormann a Ptk. és a Btk. jav. viszonyáról, Burckhardt a nemzetközi magánjog általános érvényéről, Röthlisberger a szellemi javak védelméről értekezik államterületátengedés esetében. A 337 oldalas kötet ára 20 svájci frank, tehát kb. 600 K! Ezen az úton nemzeti jogirodalmunk csakhamar ki fog kerülni a gyakran panaszkodott idegen befolyás alól, mert az említetttel hasonló összeggel ma sem bíró, sem ügyvéd nem rendelkezik könyvvásárlás céljára.

Doktor juris német-magyar ügyvédjelölt — olcsó munkakerő — irodavezetést vállal. Ajánlatok fizetésmegjelöléssel Klein D., Újpest, Árpád-ut 121., címre kéretnek. 16256